ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ელგუჯა ხინთიბიძის რედაქციით

თსუ ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების ს/კ ლაბორატორია

თბილისი

2011

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

სარჩევი

შესავალი *[ე. ხინთიბიძე, მ. ელბაქიძე]* ---------- 3

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[ელგუჯა ხინთიბიძე, ნანა მრევლიშვილი] ---------- 12

ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[მარინე თხინვალელი] ---------- 115

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[გიორგი ლობჟანიძე] ---------- 134

ქართულ-თურქული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[ასმათ ჯაფარიძე] ---------- 161

ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[მარინე ბეჟიტაძე, ირინა ჯავახაძე] ---------- 184

ქართულ-გერმანული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[ნელი საგინაშვილი] ---------- 286

ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[მარიკა ოძელი] ---------- 353

ქართულ-ჩეხური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[მაკა ელბაქიძე] ---------- 380

ქართულ-სლოვაკური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია
[მაკა ელბაქიძე] ---------- 413

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შესავალი

ქართული ლიტერატურა ქართველთა კულტურული სამყაროს ერთი უმთავრესი სფეროა. ამ ლიტერატურას საუკუნოვანი ისტორია აქვს და მისი გენეზისი საუკუნეთა სიღრმეში იკარგება. ქართულმა ლიტერატურამ მოიტანა დღემდე ქართული სიტყვა თავისი აზრობრივი სიღრმით და გამომსახველობითი სისადავით, ქარცეცხლოვან საუკუნეებში გამოატარა ქართული ენა და ქართველ ხალხს შეუნარჩუნა ეროვნული მეობა. „ამ ლიტერატურამ, – წერს ერთი უცხოელი ქართველოლოგი, – მოახერხა აეღო საუკეთესო იმ დიდი ერებისა და იმპერიების კულტურული ცხოვრებიდან, რომლებიც საქართველოს და ქართველი ერის ასიმილირების გზით გაქრობას ცდილობდნენ, რომელთაც საუკუნეების მანძილზე ებრძოდა ქართული ეროვნული სული და ამ ბრძოლაში სასწაულებრივ გადარჩა.“ ქართული ლიტერატურის ერთი უმთავრესი მახასიათებელი სწორედ მისი ღიაობაა სხვადასხვა ცივილიზაციებსა და სხვადასხვა ეპოქების ლიტერატურულ პროცესებთან. უმთავრესად სწორედ ამან განაპირობა ქართული ლიტერატურის წიაღში სასულიერო და საერო ლიტერატურული პროცესების ერთმანეთის პარალელურად განვითარება და თანაც მსოფლიო უმაღლესი კულტურული სტანდარტების დონეზე. ამან განაპირობა, რომ ქართული ლიტერატურულ-ფილოსოფიური აზროვნების მწვერვალში რუსთველის *ვეფხისტყაოსანში* ერთმანეთს შეუერთდა ქრისტიანულ-თეოლოგიური კონცეფცია, სპარსული ეპიკური სტილი, არაბული პოეზიის ლირიკული განცდა, ბერძნული ანტიკური სიბრძნე და ყველაფერი ეს ქართული ფენომენის უნიკალურ ხასიათებად გამოიძერწა. ქართული ლიტერატურული პროცესის ეს საუკუნოვანი სვლა მსოფლიოს დიდ ლიტერატურებთან მჭიდრო კონტაქტებით ხასიათდებოდა და დღევანდელი ფილოლოგიური მეცნიერება სწორედ ამ კონტაქტების კვლევით და მათი თავისებურებების გაანალიზებით იწყებს ამ დიდი ლიტერატურის შესწავლას. დღეისათვის ამ ლიტერატურული კონტაქტების მეცნიერული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტების სრულყოფილი ანალიზი აუცილებელია არა მარტო ქართული ლიტერატურის ისტორიის სრული მეცნიერული კურსის ჩამოყალიბების თვალსაზრისით, არამედ ჩვენი ქვეყნის ეროვნული და პოლიტიკური ინტერესების თვალსაზრისითაც.

ქართულ–საზღვარგარეთულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა მეცნიერული კვლევა ჩვენში მხოლოდ XX საუკუნიდან იწყება. ეს კვლევა წარმატებულია უპირატესად ძველი ქართული ლიტერატურული პროცესის არსებითი პრობლემების ანალიზის ფონზე, რომელსაც ფრაგმენტულად მიჰყვება, აგრეთვე მეცნიერული ძიებანი ახალი და უახლესი ქართული ლიტერატურის პერიოდებისა ძირითადად ქართულ-ევროპული კულტურული ურთიერთობების კონტექსტში. ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების ცალკეულ საკითხებს სწავლობდნენ ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის, გიორგი წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის, სათანადო განყოფილებები და ფრაგმენტულად ჩვენი ქვეყნის სხვა კულტურული და სასწავლო დაწესებულებები. ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია, როგორც ერთიანი სამეცნიერო კურსი, ჩვენში ჯერჯერობით დაუმუშავებელია. ქართული ფილოლოგიური მეცნიერების თანამედროვე ევროპული მეცნიერების პროცესში ინტეგრირება მოითხოვს კვლევის პრობლემატიკის სფეროში ჩამოყალიბებულ ქართველ და ევროპელ მეცნიერთა თვალსაზრისების ერთმანეთთან შეპირისპირებასა და მეცნიერულ ინტერპრეტირებას. პრობლემის სწორედ ამგვარ მეცნიერულ შესწავლას ეძღვნება წინამდებარე მონოგრაფია, რომლის მიზანია „ქართ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორიის“ მეცნიერული კურსისთვის სოლიდური საფუძვლის შექმნა. საკითხის ამ მიმართულებით დამუშავების პირველი ცდები თსუ ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების ს/კ ლაბორატორიას უკავშირდება (2002 წ. ამ ლაბორატორიამ გამოსცა კრებული „ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი“). სწორედ ამ ლაბორატორიის ბაზაზე ჩამოყალიბდა სამეცნიერო ჯგუფი, რომლის პროექტმა „ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია“, მოიპოვა ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდის (რუსთაველის ფონდის) გრანტი 2009-2010 წლებისათვის (A 32-09), რომლის ბაზაზე შეიქმნა წინამდებარე მონოგრაფია. ჩატარებული კვლევის მოცულობაში აღმოჩნდა ქართულ-საზღვარგარეთული საუკუნოვანი ლიტერატურული კონტაქტების უმთავრესი სფეროები. კერძოდ, ქართულ-აღმოსავლური ლიტერატურული კონტაქტების სფეროდან – ქართულ-არაბული, ქართულ-სპარსული, ქართულ-თურქული; აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებიდან - ქართულ-ბიზანტიური და ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობები; დასავლეთ ევროპის ქვეყნებიდან – ქართულ-გერმანული, ქართულ-ინგლისური, ქართულ-ჩეხური და ქართულ-სლოვაკური ლიტერატურული ურთიერთობები. მონოგრაფიის შექმნაში, რედაქტირებასა და კორექტურაში ჩართული იყო მთელი საგრანტო ჯგუფი. განსაკუთრებით ფასეულია თითოეული მონაკვეთის შემდეგ დართული ვრცელი სამეცნიერო ბიბლიოგრაფიები. დაინტერესებული სპეციალისტი შეძლებს წინამდებარე მონოგრაფიაში იპოვოს აქ წარმოდგენილი სფეროების მიმართულებით მითითება ძირითად სამეცნიერო ლიტერატურაზე. საკითხის მეცნიერული პროგრამირება და საბოლოო რედაქტირება მიმდინარეობდა ჩემს მიერ (პროფ. ე. ხინთიბიძე), კომპიუტერულ ოპერირებას ახდენდა დოქტორი ირინა ჯავახაძე. მონოგრაფიის ცალკეულ თავებზე მუშაობდნენ: ქართულ-ბიზანტიური – ელგუჯა ხინთიბიძე, ნანა მრევლიშვილი; ქართულ-არაბული – მარინე თხინვალელი; ქართულ-სპარსული – გიორგი ლობჟანიძე; ქართულ-თურქული – ასმათ ჯაფარიძე; ქართულ-რუსული – მარინე ბეჟიტაძე, ირინა ჯავახაძე; ქართულ-გერმანული – ნელი საგინაშვილი; ქართულ-ინგლისური – მარიკა ოძელი; ქართულ-ჩეხური – მაკა ელბაქიძე, ქართულ-სლოვაკური – მაკა ელბაქიძე.

ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის სფეროებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობანი. ამ ღრმა და ხანგრძლივი ლიტერატურული პროცესის შესწავლის ისტორია წინამდებარე მონოგრაფიაში დალაგებულია ქართველ მეცნიერთა მიერ ჩატარებული კვლევების მოკლე ანალიტიკური ანალიზით. გათვალისწინებულია თითქმის ყველა მეცნიერის წვლილი, რომლებმაც ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი სამეცნიერო გამოკვლევები გამოაქვეყნეს. ცნობილ მეცნიერთა მუშაობის ანალიზი შევსებულია იმ ძირითადი სამეცნიერო ცენტრის საქმიანობის მოკლე აღწერით, სადაც განსაკუთრებული ინიციატივით მიმდინარეობდა ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა. უფრო კონკრეტულად, დაწვრილებითაა მიმოხილული ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების შემსწავლელ შემდეგ მეცნიერთა ნაშრომები: კორნელი კეკელიძის, შალვა ნუცუბიძის, სიმონ ყაუხჩიშვილის, მოსე გოგიბერიძის, ელენე მეტრეველის, ივანე ლოლაშვილის, რომან მიმინოშვილის, ვახტანგ ბააკაშვილის, ელგუჯა ხინთიბიძის, დამანა მელიქიშვილის, ლეილა დათიაშვილის, ნანა მრევლიშვილის, ვიქტორია ჯუღელის, ქეთევან ბეზარაშვილის, თამარ ოთხმეზურის, ედიშერ ჭელიძის, ლიანა კვირიკაშვილის, ვალერი ასათიანის, ალექსანდრე ალექსიძის, სოსო მახარაშვილის, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის, ა!

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ინსტიტუტის, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის თანამშრომელთა და სხვა მკვლევართა მიერ ამ მიმართულებით ჩატარებული სამეცნიერო საქმიანობა. მონოგრაფიის ეს მონაკვეთი ძირითადად მომზადდა შემდეგ მასალაზე დაყრდნობით: ე. ხინთიბიძის ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევის ისტორიისათვის, თბ. 1982; ელენე მეტრეველი (1917-2003). ბიბლიოგრაფია (შემდგენელი გაგა შურღაია), თბ. 2007.; ნ. სოხაძის სტატია კრებულში „ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი“, I, თბ. 2001.; ანალიტიკურ-ბიბლიოგრაფიული სტატიები კრებულში „ბიზანტოლოგია საქართველოში“, თბ. 2007: თ. ოთხმეზურისა და ქ. ბეზარაშვილის, ნ. მახარაძისა და ნ. სულავასი.

ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობა სათავეს საუკუნეების სიღრმიდან იღებს. იგი უშუალოდ VII საუკუნეს, არაბული ხალიფატის მიერ აღმოსავლეთ საქართველოს ექსპანსიის ხანას თუ არა, VIII საუკუნეს დანამდვილებით უკავშირდება. არაბულ-ქრისტიანული ლიტერატურის ქართულ ენაზე თარგმნა VIII-X საუკუნეებში, ყოველ შემთხვევაში X საუკუნის მეორე ნახევრამდე, ქართული ლიტერატურისათვის მსოფლიო ქრისტიანულ მწერლობასთან ურთიერთობის ძირითადი მიმართულებაა. ამ პერიოდში არაბულის გზით შემოსულია ქართულ მწერლობაში ქრისტიანული მწერლობის პირველხარისხოვანი ძეგლები, რომელთა ერთი ნაწილი შემდგომ ქართულიდან ბერძნული მწერლობის მეშვეობით შუასაუკუნეების ევროპული მხატვრული ლიტერატურის შედევრად ქცეულა (მაგალითად, ქართული „ბალავარიანი“, ანუ ევროპული „ვარლაამი და იოასაფი“). მეორე ნაწილი კი ქართულ ენაზე შემონახულა და დღეს ბიზანტინისტიკისათვის ამ თხზულებათა დედნების თავდაპირველი სახის დადგენისათვის უაღრესად პრინციპული მნიშვნელობისაა. ასეთია სირიულ ენაზე დაწერილი თხზულება „ნისიმეს ცხოვრება“; იოანე მოსხის „სამოთხე“, რომელიც ბერძნული „ლიმონარის“ არაბულენოვანი ვერსიიდან „ალ-ბუსთანიდან“ იღებს სათავეს, „იოანე ოქროპირის ცხოვრების“ ძველი ქართული თარგმანი და სხვა მრავალი.

არაბული საისტორიო წყაროები მნიშვნელოვან ცნობებს ინახავენ საქართველოს და საზოგადოდ კავკასიის ისტორიული გეოგრაფიის შესახებ („იაკუთის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ”).

ამ ურთიერთობების მეცნიერული კვლევა დაკავშირებულია ქართველოლოგიის დიდი წარმომადგენლების სახელებთან: ნიკო მარი, პაულ პეეტერსი, კორნელი კეკელიძე, გიორგი წერეთელი, გ. გარიტი, ბ. უტიე და სხვა. დიდი მასწავლებლების საქმე წარმატებით გააგრძელეს ა. ლეკიაშვილმა, ნ. ფურცელაძემ, რ. გვარამიამ, ნ. წაქაძემ, ე. სიხარულიძემ, ა. სილაგაძემ, გ. ლობჟანიძემ, ლ. მახაურმა.

წინამდებარე მონოგრაფიაში პირველადაა მონოგრაფიულად შესწავლილი ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების თანამედროვე ეტაპი, რომელიც ხასიათდება არა მხოლოდ არაბულიდან ქართულ ენაზე ლიტერატურული ძეგლების თარგმნით, არამედ უპირატესად ქართულიდან არაბულად ქართული მწერლობის საუკეთესო ნიმუშების გადატანით და პუბლიკაციით. უკანასკნელი ათწლეულების შენაძენია ქართულიდან თარგმნილი და არაბულ ქვეყნებში გამოქვეყნებული რუსთველის „ვეფხისტყაოსნის“ (მთარგმნელი ნიზარ ხალილი), ნიკოლოზ ბარათაშვილის “ბედი ქართლისას”, (მთარგმნელი ნიზარ ხალილი), ილია ჭავჭავაძის “განდეგილის” (მთარგმნელი ნიზარ ხალილი), აკაკი წერეთლის “გამზრდელის” (მთარგმნელი ნიზარ ხალილი), ნოდარ დუმბაძის მოთხრობების, ნიკო ლორთქიფანიძის, კონსტანტინე ლორთქიფანიძის, ლეო ქიაჩელის, ოტია იოსელიანის, ერლომ ახვლედიანის მოთხრობების თარგმნა. უკანასკნელ ათწლეულებში ქართული მწერლობა გამდიდრდა არაბულიდან თარგმნილი ლექსებით, მთარგმ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თ. მარგველაშვილი, გ. ლობჟანიძე, მ. ანდრონიკაშვილი, ი. გრძელიძე, ნ. დოლიძე, ღადა ჯავიში და მ. თხინვალელი.

ამ თარგმანთა შორის საგანგებოდ უნდა გამოიყოს როგორც კლასიკური არაბული ლიტერატურა („ათას ერთი ღამე“, „ქილილა და დამანა“, „ყურანი“), ასევე მეოცე საუკუნის არაბი ავტორები: ალ-საბაჰი, ჯებრან ხალილ ჯებრანი, ალ-ოსმანი, ნაჯიფ მაჰფუზი, როდოპის მირამარი, მურიდ ალ-ბარღუთი.

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების მეცნიერული კვლევის ისტორია, როგორც ჩვენს სამეცნიეროლიტერატურაში სწორად არის შენიშნული, პეტერბურგის უნივერსიტეტიდან იწყება და ნიკო მარისა და ალექსანდრე ხახანაშვილის სახელებს უკავშირდება.

ნიკო მარმა მართლაც ჩაუყარა საფუძველი ქართულ მეცნიერულ ირანისტიკას, სპარსული ენის, მწერლობის, განსაკუთრებით კი ქართულ-სპარსული ენობრივი და ლიტერატურული კონტაქტების შესწავლას. მანამდე ვახტანგ მეექვსიდან მოკიდებული თეიმურაზ ბაგრატიონის, მარი ბროსეს, დავით ჩუბინაშვილის, მოსე ჯანაშვილის, ალექსანდრე ხახანაშვილისა და სხვა ქართველ მკვლევართა ნაშრომებში გვაქვს ცალკეული დაკვირვება ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხებზე, სპარსულიდან თარგმნილი თხზულებების ზოგი ქართული ვერსიის გამოქვეყნების ცდა. მაგრამ სახელგანთქმული პეტერბურგის ორიენტალისტური სკოლის აღზრდილმა, მშობლიურ ქართული მწერლობის მცოდნე ნიკო მარმა სულ სხვა, ივანე ჯავახიშვილის თქმით, „ევროპის დონეზე“ აიყვანა ამ პრობლემათა კვლევა. სწორედ აკადემიკოს ნიკო მარის მიერ განისაზღვრა ამ მიმართულების ზოგადი ხასიათი და გამოიკვეთა პრობლემები, რომლებზე მუშაობაც შემდგომ მისმა ქართველმა მოწაფეებმა და მოწაფეთა მოწაფეებმა უკვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში წარმატებით განაგრძეს. მათ შორის განუზომელია ივანე ჯავახიშვილის, იუსტინე აბულაძის, კორნელი კეკელიძის, დავით კობიძისა და ალექსანდრე ბარამიძის მიერ შეტანილი წვლილი ირანულ-ქართული ურთიერთობების კვლევის სფეროში.

ქართული ირანისტიკის მდიდარი სამეცნიერო ტრადიციები დღემდე გრძელდება. ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა, ისევე, როგორც დარგის ბევრი მნიშვნელოვანი მაგისტრალური ხაზი, სრულიად ახალ სიმაღლეზე აიყვანეს ალექსანდრე გვახარიამ და მაგალი თოდუამ. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო დრომდე ირანში სათანადოდ არ იყვნენ ინფორმირებულნი ქართველ მეცნიერთა მიერ ირანისტიკაში შეტანილი წვლილისა და იმ უმნიშვნელოვანესი პრობლემების შესახებ, რომლებიც ჩვენს მეცნიერებს ამ დარგში წარმატებით ჰქონდათ ნაკვლევი და გადაჭრილი. ამიტომაც, შემთხვევითი არ იყო ის ფაქტი, რომ ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში საქართველოს საელჩოს გახსნის დღიდან ბოლო ხანებამდე ჩვენს დიპლომატიურ მისიაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ქარული კულტურისა და კერძოდ ქართველ ირანისტთა ნაშრომ-ნაღვაწის პოპულარიზაციას.

ირანში საქართველოს პირველი ელჩის პროფესორ ჯემშიდ გიუნაშვილის თაოსნობით 1996 წლიდან საქართველოს საელჩო პერიოდულად, ქართველ მწერალთა და მეცნიერთა დაბადების თარიღებთან ანდა ჩვენი ქვეყნის მნიშვნელოვან ისტორიულ მოვლენებთან დაკავშირებით აქვეყნებდა თემატურ გვერდებს, რომელიც მიზნად ისახავდა ირანელი მკითხველი საზოგადოების ინფორმირებას ჩვენს ისტორიასა და თანამედროვეობაზე, ქართული კულტურის უმნიშვნელოვანეს ტენდენციებსა და მსოფლიო მეცნიერებაში დამკვიდრებული კლიშეების მართებულობის თაობაზე. საგაზეთო სტატიების გარდა, წარმატებით მუშაობდა საქართველო-ირანის სამეცნიერო კულტურული ურთიერთობისა და თანამშრომლობის საზოგადოების გამოცემათა სერიით დასტამბული წიგნები, რომელთა შორის უმნიშვნელოვანესი იყო შოთა რუსთაველ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პირველი სპარსული თარგმანი (მთარგმნელი ფარშიდ დელშადი), რომელიც 1999 წელს, ვრცელი გამოკვლევითა და კომენტარებით, ცალკე, სოლიდურ ტომად დაიბეჭდა და ირანულ სამეცნიერო და ლიტერატურულ წრეებში დიდი გამოხმაურებაც გამოიწვია. ლაფსუსების, უზუსტობების, სტილისტური და აზრობრივი გადაცდენების მიუხედავად, ეს თარგმანი თუნდაც იმით არის მნიშვნელოვანი ჩვენთვის, რომ წარმოადგენს პირველ ცდას რუსთაველის გენიალური პოემის სპარსულ ენაზე ამეტყველებისა. ამ თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო 1998 წელს თეირანში საქართველოს საელჩოს თანადგომით „ვეფხისტყაოსნის“ სრული პროზაული თარგმანის გამოცემა, რომელიც ინგლისური, არაბული, ტაჯიკური და გარკვეულწილად რუსული თარგმანებიდან არის შესრულებული (მთარგმნელი იუსეფ ქაზემფური) და ენობრივი უბრალოებითა და სისადავით გამოირჩევა. იუსეფ ქაზემფურის ღვაწლი ქართულმა საზოგადოებრიობამ სათანადოდ დააფასა – თარგმანის გამოცემისთანავე მთარგმნელს საქართველოს სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

საქართველოს პოლიტიკური და სოციალური ურთიერთობა თურქეთთან საუკუნეებს ითვლის. ლიტერატურული კონტაქტები კი ამ ორ ქვეყანას შორის სულ რაღაც წინა საუკუნეში დაიწყო. მიჩნეულია, რომ ქართული ლიტერატურით სერიოზული დაინტერესება თურქეთში 1960 წლებიდან იწყება. და ქართულ ლიტერატურასთან კავშირი თავდაპირველად ევროპული ენების შუალედობით ხდება. 1969 წელს გერმანულიდან თურქულ ენაზე ითარგმნა ნოდარ დუმბაძის „მე ვხედავ მზეს“, რამაც თურქი მკითხველის დიდი ინტერესი გამოიწვია.

ქართული ლიტერატურის წარდგენა თურქი მკითხველისთვის თურქი ინტელექტუალის აჰმედ მელაშვილის სახელსა და მოღვაწეობას უკავშირდება. ამ წარმოშობით ქართველმა თურქმა მწერალმა და ჟურნალისტმა ქართული კულტურის და ლიტერატურის თურქეთში პოპულარიზაციას დიდი სამსახური გაუწია ქართული ლიტერატურის ნიმუშებით და საქართველოზე ენციკლოპედიური წიგნის გამოცემით. ქართული კულტურის, ენისა და ლიტერატურის თურქეთში პოპულარიზაციას დიდი სამსახური გაუწია ჟურნალმა „ჩვენებურებმა“, რომელიც ამ დანიშნულებას დღესაც ემსახურება. ამ ჟურნალის ირგვლივ შემოკრებილი ლიტერატურული და მეცნიერული საზოგადოების მიერ დღესაც დიდი პროპაგანდა ეწევა ქართული კულტურის და საქართველოს ისტორიის საკითხების მართებულად გაშუქებას თურქულენოვანი მედიის საშუალებით. თურქულად ითარგმნება ქართული ლიტერატურის როგორც კლასიკური ნიმუშები (რუსთველის, ილია ჭავჭავაძის, ალ. ყაზბეგის, მიხეილ ჯავახიშვილის), ასევე თანამედროვე ეპოქის ნაწარმოებები (ნოდარ დუმბაძის, ფრიდონ ხალვაშის და სხვა).

გარდა ჟურნალ „ჩვენებურებისა“, ქართული კულტურის პროპაგანდას დიდ სამსახურს უწევს ჟურნალი „ფიროსმანი“. ქართულ ენაზე იბეჭდება სახელმძღვანელოები, ანბანი და ანდაზები და სხვა პედაგოგიური დანიშნულების ლიტერატურა ქართული წარმოშობის თურქი ახალგაზრდებისათვის.

უკანასკნელი ათწლეულები გამოირჩევა თურქულიდან ქართულ ენაზე თარგმნილი ლიტერატურის პუბლიკაციებით. ქართულ ენაზე მთარგმნელები არიან სერგი ჯიქია, ნოდარ ჯანაშია, გურამ ბათიაშვილი, ვენერა ჯანგიძე, იბრაიმ გორგაძე, გივი ლუარსაბაშვილი, ნანა გვარიშვილი, ვიქტორ ჩიკაიძე, მაკა შონია, იმირ მამედლი, ლია ჩლაიძე, ირინა გოცირიძე, ნინო შენგელია, მაკა კიკნაველიძე, ოსიკო გვარიშვილი, ქეთევან ტომარაძე, მზია გაგნიძე, თამარ ალფენიძე, ნიკო ბარამიძე, ლელა დადიანი, ნანა კაჭარავა, მირიან მახარაძე.

ხანგრძლივი ისტორია აქვს ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევას, რომელიც ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში დაიწყო და განსაკუთრებული ინტენსივობით XX საუკუნეში გაგრძელდა. ეს სფერო იმდენად მრავალმხრივი და მრავალპლანიანია, მასალა

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მრავალფეროვანი, რომ შეუძლებელია ოდენ ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით ამ ურთიერთობათა კვლევის ისტორიის წარმოჩენა. შესაბამისად, მონოგრაფიაში საკმაოდ სოლიდური მოცულობის მასალა თემატური პრინციპით არის დალაგებული (რუსულენოვანი რუსთველოლოგია; თქმულება დინარაზე; კერები; XIX საუკუნე), რაც საშუალებას იძლევა თანმიმდევრულად წარმოჩნდეს ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის არსებითი ასპექტები.

პირველი რუსული ნაშრომი საქართველოს ისტორიასა და კულტურაზე XIX საუკუნის დასაწყისში (1802 წელს) რუსეთში გამოვიდა. ევგენი ბოლხოვიტინოვის წიგნში "Историческое изоброжение Грузии в политическом, церковном и учебном ее состоянии" მოხსენიებული იყო შოთა რუსთაველი, მოტანილი იყო "ვეფხისტყაოსნის" რამდენიმე სტროფის თარგმანი, მოკლედ იყო წარმოდგენილი საქართველოს ისტორია, კულტურა, ეკლესიის მდგომარეობა და განათლების დონე. თუმცა ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების მეცნიერული კვლევა პეტერბურგისა (ფრანგი ქართველოლოგი მარი ბროსე) და მოსკოვის უნივერსიტეტებში (პროფესორი ალექსანდრე ხახანაშვილი) იწყება და შემდგომ საქართველოში გადმოინაცვლებს. ამ სფეროში საყურადღებო გამოკვლევები აქვთ გამოაქვეყნებული კორნელი კეკელიძეს, იგორ ბოგომოლოვს (XIX საუკუნის 30-იანი წლების რუსულენოვანი რუსთველოლოგია, XIX საუკუნის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობანი), ლევან მენაბდეს (რუსულენოვანი რუსთველოლოგია, ქართული კულტურის კერები რუსეთში), ტრიფონ რუხაძეს (ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორია), თენგიზ ბუაჩიძეს და სხვ. აღორძინების ხანის რუსულ-ქართულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს საგანგებო ნაშრომები უძღვნეს ნინო მახათაძემ, დავით ბრეგაძემ, გიორგი ტალიაშვილმა. რუსეთში მოღვაწე ქართველ მწერალთა რუსულ კულტურასთან მიმართების საკითხის კვლევაში დიდი წვლილი შეიტანა ალექსანდრე ბარამიძემ. განსაკუთრებით მრავალრიცხოვანია შრომები, რომლებიც XIX საუკუნის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევას ეძღვნება (ლევან ასათიანი, ანა ნიკოლაძე, იგორ ბოგომოლოვი, ვანო შადური, დავით გამეზარდაშვილი, თენგიზ ბუაჩიძე, შალვა კაშმაძე, ი. ენიკოლოპოვი, კკონსტანტინე მეძველია, პავლე ღუდუშაური, ოთარ ბაქანიძე, გურამ შარაძე). ისტორიული რეალობიდან გამომდინარე, ეს ურთიერთობები განსაკუთრებული ინტენსიურობით სწორედ ამ პერიოდში გამოირჩეოდა.

არაერთი ნაშრომი ეძღვნება XX საუკუნის ქართულ-რუსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებსაც (საკმარისია დავასახელოთ თუნდაც იგორ ბოგომოლოვის, გურამ ასათიანის, გიორგი მარგველაშვილის, მანუჩარ ანთაძის, გივი გვენეტაძის, გრიგოლ კაკიაშვილის, დიმიტრი თუხარელის, ლალი ავალიანის და სხვათა კვლევები), თუმცა განსახილველი საკითხის მასშტაბურობის გამო წინამდებარე მონოგრაფიაში მიმოხილვა არსებითად XIX საუკუნის მიწურულის ამსახველი მასალით წყდება.

მონოგრაფიაში ცალკე ქვეთავი ეთმობა ქართულ–გერმანულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს. უნდა ითქვას, რომ ქართული რეალიები და თემატიკა ხანგრძლივი ისტორიული პერიოდის მანძილზე ფიგურირებდა გერმანელ მემატიანეთა და ჟამთააღმწერელთა, დიპლომატთა და მოგზაურთა, მწერალთა და მეცნიერთა ნაშრომებში. იმთავითვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ურთიერთობათა კვლევამ სისტემური ხასიათი XX საუკუნეში მიიღო.

ნაშრომში ქართულ-გერმანული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია წარმოდგენილია, ერთი მხრივ, გერმანულენოვან მკვლევართა მიერ ქართული ლიტერატურის დამუშავებისა და ჩვენი ეროვნული ლიტერატურის პოპულარიზაციის საქმეში შეტანილი წვლილის წარმოჩენით, მეორე მხრივ კი ნაჩვენებია, თუ როგორ იყენებდნენ გერმანელი მწერლე

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თავიანთ შემოქმედებაში (ანდრეას გრიფიუსი, ადამ ოლეარიუსი, ვერნერ ჰაპელი). აქვეა მოტანილია ცნობები ქართველოლოგიის სფეროში გერმანელი ავტორების მიერ ჩატარებული მუშაობის შესახებ. გადმოცემულია მათი დამოკიდებულება ჩვენი მწერლობის პრობლემატურ საკითხებზე, პერიოდებზე, მწერალთა შემოქმედებაზე. იმავდროულად, განზოგადებულია ქართველ მეცნიერთა და სიტყვის ოსტატთა შეხედულებანი გერმანულ მწერლობაზე, მის ცალკეულ წარმომადგენლებზე; გამოკვლევაში სათანადო ყურადღება ეთმობა ქართველ მკვლევართა მიერ გერმანული ლიტერატურის შესახებ გამოქვეყნებული შრომების ანალიზს. აქცენტი უმთავრესად გადატანილია ფაქტების აღნუსხვასა და გამოთქმული მოსაზრებების ანოტირებაზე.

განსახილველ თემაზე მუშაობისას გათვალისწინებულია ქართულ-გერმანული ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში აქამდე დაბეჭდილი მეცნიერული თუ პოპულარული გამოკვლევები – შ. რევიშვილის, გ. ხავთასის, დ. ლაშქარაძის, ზ. ჭარხალაშვილის, ნ. კაკაბაძის, ო. ჯინორიას, ვ. კავთიაშვილის და სხვა ქართველ მკვლევართა ნაშრომები, მონოგრაფია – „ქართული ლიტერატურა ევროპულ მეცნიერებაში” (თბ., 2003), რომელშიც წარმოდგენილია ქართულ–გერმანული ლიტერატურული ურთიერთობების შესწავლის ისტორია, ქართული ლიტერატურის შესახებ გამოქვეყნებული შრომებისა და ქართული ლიტერატურული ძეგლების თარგმანების ბიბლიოგრაფია.

ქართულ-ბრიტანული კულტურული და ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორია შორეული წარსულიდან იწყება. თავდაპირველად ეს ურთიერთობა სტიქიურად ვითარდებოდა, ხოლო XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან უფრო სისტემური ხასიათი მიიღო. დაახლოებით ამავე პერიოდს განეკუთვნება ამ ურთიერთობების კვლევის დასაწყისიც. ასე რომ, ამ დროიდან მოკიდებული, ერთი მხრივ, მრავალფეროვან ხასიათს იძენს ქართულ-ბრიტანული ლიტერატურული და კულტურული ურთიერთობის ფაქტები, ხოლო მეორე მხრივ, მყარ საფუძველზე დგება მათი მეცნიერული შესწავლა.

ქართულ და ბრიტანულ კულტურასა და ლიტერატურას შორის ორმხრივი კავშირი არსებობს, რომელშიც მონაწილეობას იღებენ როგორც ქართველი, ასევე ბრიტანელი მწერლები, მთარგმნელები, ლიტერატურათ-მცოდნენი, თეატრალური მოღვაწეები. ქართულ-ბრიტანული ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევის ამსახველი მასალა არაერთ ნაშრომში არის გამოვლენილი და მონოგრაფიულად შესწავლილი. მათ შორის მნიშვნელოვანია ნ. ორლოვსკაიას, დ. ლაშქარაძის, გ. შარაძის, ლ. თაქთაქიშვილი-ურუშაძის, დ. ბარეტის, დ. მ. ლენგის, მ. პოლიევქტოვის, ქ. ვივიანის, ნ. ყიასაშვილის, მ. ოძელის ნაშრომები; მონოგრაფია „ქართული ლიტერატურა ევროპულ მეცნიერებაში” ე. ხინთიბიძის რედაქციით (თბ., 2003), რომელშიც წარმოდგენილია ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული ურთიერთობების შესწავლის ისტორია, ქართული ლიტერატურის შესახებ გამოქვეყნებული შრომებისა და ქართული ლიტერატურული ძეგლების თარგმანების ბიბლიოგრაფია.

ქართულ-ბრიტანული კულტურული და ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევა, ისევე როგორც თვით ამ ურთიერთობის ამსახველი ფაქტები, რამდენიმე თემატურ მიმართულებად შეიძლება დაიყოს. ნაშრომში ეს მიმართულებები ქრონოლოგიური და თემატური პრინციპით არის განხილული და გამოყოფილია იმ მეცნიერთა ღვაწლი, რომლებმაც იკვლიეს ლიტერატურათმცოდნეობის ეს სფერო და ხელი შეუწყეს მის სამეცნიერო დარგად და სასწავლო დისციპლინად ჩამოყალიბებას.

ქართული თემატიკა ინგლისურ მწერლობაში შესწავლილი აქვთ ნატალია ორლოვსკაიას, ინესა მერაბიშვილს, დუდა გაწერელიას, აკაკი გაწერელიას, ირაკლი კენჭოშვილს, ელგუჯა ხინთიბიძეს.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევის თვალსაზრისით ძალზე მნიშვნელოვანი და მრავლისმთქმელია უილიამ რიჩარდ მორფილის, უილიამ ედუარდ დევიდ ალენის, დევიდ მარშალ ლენგის, რობერტ სტივენსონის, დევიდ ბარეტის, დონალდ რეიფილდის ნაშრომები, რომლებმაც მნიშვნელოვანწილად შეუწყვეს ხელი ინგლისური ქართველოლოგიის განვითარებას, ინგლისურენოვან სამყაროში ქართული კულტურისა და მწერლობის გაცნობას, პოპულარიზაციასა და ქართულ-ინგლისური კულტურულ-ლიტერატურულ ურთიერთობათა გაღრმავებას.

ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული ურთიერთობების მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ინგლისურენოვანი რუსთველოლოგია. ინგლისურ ენაზე არსებობს რუსთველის პოემის ოთხი, ერთმანეთისგან განსხვავებული თარგმანი (მარჯორი უორდროპი, რობერტ სტივენსონი, ვენერა ურუშაძე, ქეთრინ ვივიენი), რომლებიც, ისევე როგორც ინგლისელ მეცნიერთა რუსთველოლოგიური ნააზრევი, სათანადოდაა შესწავლილი ნ. ანდრონიკაშვილის, ზ. გამსახურდიას, ს. გოგიბერიძის, მ. ოძელის მიერ.

მეორე მხრივ, საყურადღებოა ქართველ მკვლევართა ინტერესი ინგლისური ლიტერატურის მიმართ. ინგლისურ და ქართულ რომანტიზმს ტიპოლოგიურად იკვლევენ თ. ნუცუბიძე, ც. ბენაშვილი, ნ. კოპალეიშვილი, მ. გელაშვილი, მ. ოძელი.

XIX საუკუნის ინგლისური რეალიზმის შესწავლა საქართველოში მეცხრამეტე საუკუნეშივე დაიწყო და ნიკო ნიკოლაძის სახელს უკავშირდება. იმ პერიოდის ქართველი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები თარგმნიდნენ მცირე ზომის თხზულებებს, ან ნაწყვეტებს ინგლისური მწერლობიდან და აქვეყნებდნენ თავიანთ მოსაზრებებს XIX საუკუნის ინგლისურ ლიტერატურაზე და ზოგჯერ შედარებით ასპექტშიც განიხილავდნენ მას ქართულ ლიტერატურასთან მიმართებაში. ეს ტენდენცია, ანუ ინგლისური რეალიზმის კვლევა ქართულ ლიტერატურასთან მიმართებაში XX საუკუნეშიც გაგრძელდა. ამ კვლევის შედეგები შესწავლილი და შეჯამებულია მ. ოძელის ნაშრომში "ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიისათვის" (თბ., 1998).

ქართულ-ჩეხური ლიტერატურული ურთიერთობები, ფაქტიურად, მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდგომ, გასული საუკუნის 40-იან წლებში იწყება (თუმცა ქართული ლიტერატურის პირველი ნიმუშები ჩეხურ ენაზე ჯერ კიდევ 1884 წელს გამოჩნდა) და უკავშირდება ჩეხი ქართველოლოგის იარომირ იედლიჩკას სახელს, რომელმაც ჩეხურად თარგმნა არა მარტო ქართველ მეცნიერთა ფუნდამენტური ნაშრომები, არამედ თავის მშობლიურ ენაზე აამეტყველა ქართველ კლასიკოს მწერალთა ნაწარმოებები და არაერთი საყურადღებო გამოკვლევა უძღვნა ქართული ლიტერატურის პრობლემურ საკითხებს. იარომირ იედლიჩკას მთავარ დამსახურებად ის ფაქტი უნდა მივიჩნიოთ, რომ სწორედ მან ჩაუყარა საფუძველი ჩეხეთში ქართველოლოგიას და მანვე აღზარდა ბრწყინვალე ქართველოლოგები, რომლებიც მომავალშიც პოპულარიზაციას უწევდნენ ქართულ ლიტერატურას ევროპაში: ვაცლავ ჩერნი და ივო ვაცულინი. წინამდებარე მონოგრაფიაში მიმოხილულია დასახელებულ მეცნიერთა მოღვაწეობის ყველა სფერო ქართველოლოგიაში – მათ მიერ შედგენილი სახელმძღვანელოები, ნაშრომები ქართული ენისა და ლიტერატურის სხვადასხვა პრობლემურ საკითხებზე და, რაც მთავარია, მთარგმნელობითი მოღვაწეობა. ნაშრომში ცალკეა გამოყოფილი ჩეხ ლიტერატურის კრიტიკოსთა თუ მწერალთა კამილ ხრობაკის, გენრიხ მიტინის, ვლადიმერ ნოვოტნის და სხვ. კრიტიკული წერილები თუ სტატიები თანამედროვე ქართული მწერლობის შესახებ.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართველ მეცნიერთაგან ქართულ-ჩეხურ ლიტერატურულ ურთიერთობებს იკვლევდნენ გიული ლეჟავა, ჟუჟუნა ფეიქრიშვილი, სერგო თურნავა, ალექსანდრე კაკულია, შალვა გვინჩიძე, რომლებიც ქართულ პერიოდულ გამოცემებში სისტემატიურად აქვეყნებდნენ როგორც საინფორმაციო ხასიათის წერილებს ამ სფეროში მომხდარი სიახლეების შესახებ, ისე ჩეხ მეცნიერთა თუ კრიტიკოსთა რეცენზიებს ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებისა თუ ჩეხურად თარგმნილი ქართული თხზულებების შესახებ. ქართულ-ჩეხურ ლიტერატურულ ურთიერთობებს მიეძღვნა სათანადო თავი კრებულებში: "ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი", "ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი საბჭოთა პერიოდში" ჟუჟუნა ფეიქრიშვილის ნაშრომში "ქართველოლოგიური კვლევა უცხოეთში", სერგო თურნავას წიგნში "საზღვარგარეთული ქართველოლოგია", ლევან მენაბდის რედაქტორობით გამოცემული ოთხტომეულის "რუსთაველი მსოფლიო ლიტერატურაში" მეორე ტომში.

ქართულ ლიტერატურას სლოვაკი, ისევე როგორც ჩეხი მკითხველი საზოგადოება მე-20 საუკუნის შუახანებში, მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, გაეცნო. სწორედ ამ პერიოდიდან შეინიშნება სლოვაკი მწერლებისა თუ პოეტების მთარგმნელობითი საქმიანობის გააქტიურება, რაც სხვა ქვეყნების ლიტერატურებთან ერთად სლოვაკეთში ქართული მწერლობის პოპულარიზაციასაც გულისხმობს. მართალია, ჩეხი მთარგმნელებისგან განსხვავებით, სლოვაკები, ძირითადად, რუსული ენიდან თარგმნიდნენ ქართულ ლიტერატურას, მაგრამ ძალიან დიდი ყურადღება ექცეოდა სათარგმნი მასალის შერჩევას.

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ცნობილი სლოვაკი პოეტისა და მწერლის, ქართველოლოგ მილოშ კრნოს მოღვაწეობა, რომელმაც სლოვაკურად თარგმნა და გამოსცა შოთა რუსთველის "ვეფხისტყაოსანი", შეადგინა ქართული პოეზიის ანთოლოგია, სახელწოდებით "მერანი".

გასული საუკუნის 70-იან-90-იან წლებში სლოვაკი მკითხველი განსაკუთრებულად დაინტერესდა ქართველ პროზაიკოსთა ახალი თაობის შემოქმედებით. სლოვაკურად ითარგმნა და სოლიდური ტირაჟით დაიბეჭდა თამაზ ჭილაძის "აჰა, მიიწურა ზამთარი" და "თეთრი კვამლი", ნოდარ დუმბაძის "მე ვხედავ მზეს", "თეთრი ბაირაღები" და "მარადისობის კანონი", ოთარ ჭილაძის "ყოველმან ჩემმან მპოვნელმან", "გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა", "რკინის თეატრი", ჭაბუა ამირეჯიბის "დათა თუთაშხია", გურამ ფანჯიკიძის "თვალი პატიოსანი", "აქტიური მზის წელიწადი" და "რექვიემი". ქართველ მწერალთა ნაწარმოებების პუბლიკაციას კრიტიკული სტატიებითა და რეცენზიებით გამოეხმაურნენ ცნობილი სლოვაკი კრიტიკოსები ივან სლიმაკი, ონდრეი მარუშიაკი, დუშან სლობოდნიკი, რუჟენა დვორჟაკოვა-ჟიარანოვა და სხვები.

ქართული ლიტერატურის თარგმნა და შესწავლა ჩეხეთსა და სლოვაკეთში შეფერხდა და ბოლოს საერთოდ შეწყდა გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში. ამის მიზეზად, პირველ ყოვლისა, უნდა დავასახელოთ ის მძიმე პოლიტიკურ-ეკონომიკური ვითარება, რომელიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად მთელ პოსტ-საბჭოურ სივრცეში შეიქმნა.

ე. ხინთიბიძე, მ. ელბაქიძე

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის სფეროებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების სფერო. შუასაუკუნეების საქართველოს ბიზანტიასთან მრავალსაუკუნოვანი კულტურული, რელიგიური და სოციალურ-პოლიტიკური კონტაქტი ჰქონდა და ამ კონტაქტის შესწავლა ქართველოლოგიური მეცნიერების სხვადასხვა დარგის სფეროებში უკვე დიდი ხანია ინტენსიურად მიმდინარეობს. ამ ლიტერატურული ურთიერთობის ცალკეული მომენტებით ჯერ კიდევ ათონელი ქართველები დაინტერესებულან XI საუკუნეში. დიდი ქართველი მოღვაწენი არა მარტო პრაქტიკულად ქმნიდნენ ახალ ფურცლებს ქართულ-ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობაში, არამედ ლიტერატურის ისტორიკოსის თვალით აკვირდებოდნენ ძველს. ერთი მხრივ, საკუთარი მთარგმნელობითი პრინციპების მიხედვით თავიდან თარგმნიდნენ საღვთისმეტყველო ტექსტებს, მეორე მხრივ კი იკვლევდნენ მათ მიერ შენიშნული განსხვავების მიზეზებს. წარსული ლიტერატურული მემკვიდრეობის კრიტიკული შესწავლა განსაკუთრებულ სიმაღლეზე აიყვანა ეფრემ მცირემ, რომელიც არა მხოლოდ თარგმანის ორიგინალთან მიმართების საკითხებს იკვლევდა, არამედ ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის სხვა მრავალი პრობლემასაც. ასე რომ, ამ ლიტერატურულ ურთიერთობებს ქართულ სინამდვილეში მეცნიერულად ჯერ კიდევ XI საუკუნეში იკვლევდნენ.

განსაკუთრებით ინტენსიური სახე ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევას XX საუკუნეში მიეცა. ამ პრობლემატიკის შესწავლაში თვალსაჩინო წვლილი შეიტანეს ნიკო მარმა, ალექსანდრე ცაგარელმა, ივანე ჯავახიშვილმა, კორნელი კეკელიძემ, შალვა ნუცუბიძემ, სიმონ ყაუხჩიშვილმა, მოსე გოგიბერიძემ და სხვებმა. საგანგებოდ უნდა შევჩერდეთ ამ მიმართულებით კორნელი კეკელიძის, შალვა ნუცუბიძის, სიმონ ყაუხჩიშვილის, მოსე გოგიბერიძის, ელენე მეტრეველის, ივანე. ლოლაშვილის, ელგუჯა ხინთიბიძის, რომან მიმინოშვილის, ვახტანგ ბააკაშვილის... გამოკვლევებზე, რამდენადაც მათმა ნაშრომებმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ამ დარგის განვითარებაში.[1]

კორნელი კეკელიძე - განუზომელია აკადემიკოს კორნელი კეკელიძის ღვაწლი ქართული ლიტერატურის ისტორიის, კერძოდ კი - ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიის შესწავლაში. მის სახელთან არის დაკავშირებული ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიის მეცნიერული კურსის ჩამოყალიბება. ამ კურსში მრავალსაუკუნოვანი ძველი ქართული ლიტერატურა თავისი განვითარების ყველა ასპექტითაა შესწავლილი.

კორნელი კეკელიძის ქართული ლიტერატურის ისტორია წარმოადგენს ერთსა და იმავე დროს აღნუსხვას, სისტემაში მოყვანასა და მეცნიერულ განზოგადებას ძველი ქართული ლიტერატურის დღემდე მოღწეული ყველა ძეგლისა და ამ ლიტერატურის შესახებ დაცული ყველა პირველწყაროსი. ნაშრომი, ერთი მხრივ, ენციკლოპედიური ხასიათისაა და, ამასთან ერთად, ლიტერატურული პროცესის წარმომჩენი და განმაზოგადებელი.

მეცნიერმა მოახდინა ქართული ლიტერატურის პერიოდიზაცია,[2] სისტემატიზაცია ქართული ორიგინალური აგიოგრაფიის ძეგლებისა.[3] შეისწავლა

---

[1] მასალა დამუშავებულია შემდეგი მონოგრაფიის მიხედვით: ე. ხინთიბიძე, ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიისათვის, თბ., 1982, გვ. 47 - 90

[2] კ. კეკელიძე, ქართული ფეოდალური ლიტერატურის პერიოდიზაცია (სოციოლოგია ძველი ქართული მწერლობისა და დიალექტიკა მისი განვითარებისა), თბ., 19[illegible]

[3] კ. კეკელიძე, ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა, თბ.,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ათონის ლიტერატურული სკოლის კულტურულ-ისტორიული ასპექტები და იქ მოღვაწე ქართველთა დამსახურებანი ქართული კულტურის წინაშე,[1] ასევე, ქართული საისტორიო მწერლობის პრობლემები.[2]

ძველი ქართული სასულიერო პოეზიის სფეროში კ. კეკელიძე იკვლევს ლიტურგიკულ და ჰიმნოგრაფიულ ტერმინოლოგიას, ძველი ქართული ლექსის სახეობებს, ჰიმნოგრაფიულ კრებულებს, ქართველ ჰიმნოგრაფთა შემოქმედებას. საერო მწერლობაში - მისი ფორმირების საკითხებს, აყალიბებს ქართული საერო მწერლობის სასულიერო მწერლობასთან კავშირისა და მის წიაღში წარმოშობის თეორიას. ამ ახალი ტიპის მწერლობის ფორმირების არსებით ფაქტორად მიიჩნევს XI–XII საუკუნეების საქართველოს სოციალურ–პოლიტიკურ და კულტურულ მდგომარეობას[3].

კორნელი კეკელიძე ქართველი ერის ლიტერატურულ აზროვნებას სამართლიანად უკავშირებდა შუა საუკუნეების მსოფლიო ლიტერატურულ პროცესებს, განიხილავდა ამ პერიოდის დიდ ლიტერატურებთან კონტაქტში და, პირველ რიგში, ბიზანტიურ მწერლობასთან მჭიდრო ურთიერთობაში. კორნელი კეკელიძე ქართულ სასულიერო მწერლობას მოიაზრებდა, როგორც დიდი ბიზანტიური ლიტერატურის ერთ უმნიშვნელოვანეს და ორიგინალურ შტოს. სწორედ ამიტომაც მის მეცნიერულ შემოქმედებაში დიდი ადგილი უჭირავს ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის საკითხებს. მან შეისწავლა, გამოავლინა და აღნუსხა ბერძნული ენიდან ქართულად თარგმნილი ბიზანტიური ლიტერატურის მთელი მემკვიდრეობა. ძალზე მნიშვნელოვანია კ. კეკელიძის გამოკვლევა „უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში," რომელიც პირველად 1927 წელს გამოქვეყნდა და რომელიც 1930–32 წლებში ითარგმნა და გამოქვეყნდა გერმანულ ენაზე. ამ შრომაში წარმოდგენილია (ანბანზე თანრიგით) უცხო ავტორები, რომელთა თხზულებების ქართული თარგმანები დღემდეა შემონახული, დასახელებულია ამ თხზულებათა შემცველი ძველი ქართული ხელნაწერები და, ხშირ შემთხვევაში, მითითებულია ქართულ თარგმანთა ბერძნული დედნებიც, ეს გამოკვლევა ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის მკვლევართათვის დღესაც ერთადერთ საძიებლად რჩება. ამავე ტიპისაა კ. კეკელიძის ფუნდამენტური გამოკვლევა „ქართული ნათარგმნი აგიოგრაფია," რომელიც ნაწილების სახით გამოქვეყნდა 1921 წელს - „კიმენური რედაქცია" და 1947 წელს – „მეტაფრასული რედაქცია". ამათგან პირველი ნაწილი 1955 წელს ითარგმნა გერმანულ ენაზე. კ. კეკელიძის მრავალრიცხოვან ნაშრომთა შორის აღსანიშნავია მისი მონუმენტური ორტომეული „კიმენი."[4]

საყურადღებოა კ. კეკელიძის კვლევა-ძიება ბიზანტიურ მწერლობაში ქართული ლიტერატურიდან შესულ წიგნებზე. მეთორმეტე საუკუნის დიდი ქართველი მწერლის, გიორგი მთაწმინდელის ცნობა, რომ ეფთვიმე მთაწმინდელმა „ბალავარი" და „აბუკურა" „და სხუანიცა რაოდენნიმე წერილნი ქართულისაგან თარგმნნა ბერძულად,"[5] ჩვენს მეცნიერებაში მრავალგზისი

---

[1] კეკელიძე კ., ათონის ლიტერატურული სკოლის ისტორიიდან; „ეტიუდები", II, თბ., 1945; ზოგიერთი საკითხი ექვთიმე ათონელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ; ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, 1956

[2] კეკელიძე კ., ლეონტი მროველის ლიტერატურული წყაროები; „უნივერსიტეტის მოამბე", III, 1923; ვახტანგ გორგასლის ისტორიკოსი და მისი ისტორია; „ეტიუდები", IV, თბ., 1957; „მოქცევაჲ ქართლისაჲს," შედგენილობა, წყაროები და ეროვნული ტენდენცია; „ეტიუდები", I, თბ., 1956, გვ. 63-83

[3] კეკელიძე კ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბ., 1958, გვ. 3–17

[4] „კიმენი," ტ. I (კ. კეკელიძის გამოცემა), ტფ., 1918; „კიმენი," ტ. II (კ. კეკელიძის გამოცემა), თფ., 1946;

[5] გიორგი მთაწმინდელი, „ცხორებაჲ იოანესი და ეფთჳმესი," [illegible]შანი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შესწავლის საგანია. როგორც „ბალავარიანის“ ქართული ტექსტის წარმომავლობისა და ბერძნულ რედაქციასთან მიმართების, ისე „აბუკურას“ რაობის საკითხში თავისი სიტყვა თქვა აკად. კ. კეკელიძემ ნაშრომებში: „ბალავარიანის“ რომანი ქრისტიანულ მწერლობაში“ (1960); „რომანი „აბუკურა“ და მისი ორი რედაქცია ძველ ქართულ მწერლობაში“ (1960).

ბიზანტიურ ლიტერატურაში ქართველ მოღვაწეთა წვლილის გასათვალისწინებლად დიდმნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ კ. კეკელიძეს გამოვლენილი და შესწავლილი აქვს ეფთვიმე ათონელის მიერ ბერძნულ ენაზე დაწერილი თხზულება „წესი.... თუ ვითარ ჯერ არს ცხოვრებად ..... მარტოდმყოფისად.“[1]

კ. კეკელიძემ თავისი სიტყვა თქვა ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორიაში ქართველი ავტორების გამოვლენის თაობაზე. მან მეცნიერულად დაასაბუთა ევაგრე პონტოელის ეროვნული წარმოშობით ქართველობის თეორია.

კ. კეკელიძის ნაშრომები საშუალებას გვაძლევს წარმოდგენა ვიქონიოთ ძველი ქართული მწერლობის მნიშვნელობაზე ბიზანტინისტიკისათვის.

კ. კეკელიძემ გამოავლინა ქართული თარგმანები, რომელთა ბერძნული დედნები დაკარგულია:

ძალზე საინტერესოა ის მასალა, რომელსაც ბიზანტიის ჰიმნოგრაფიულ-ლიტურგიკულ მწერლობას აძლევს ქართული თარგმანები. ამ დარგში მეცნიერება დაინტერესებულია იმ წიგნის ჩასახვისა და განვითარების ისტორიით, რომელსაც „ტიპიკონი“ ეწოდება. „ტიპიკონი“ თავდაპირველი სახით იერუსალიმში ჩამოყალიბდა, მაგრამ მისი კვალი პირველი ათი საუკუნის მანძილზე არსებობს მხოლოდ ფრაგმენტული ცნობების სახით, რომელიც VI საუკუნის პილიგრიმს სილვია აქვიტანელს ეკუთვნის, ქართულად კი კ. კეკელიძემ გამოავლინა და გამოსცა ამ წიგნის ძველი ქართული ვერსია მეშვიდე საუკუნის რედაქციით. იგი გადმოთარგმნილია ქართულ ენაზე VIII საუკუნის შუა წლებში და სახელად ეწოდებოდა „იერუსალიმის განჩინება.“[2]

კ. კეკელიძის მითითებით, ძველ ქართულ მწერლობას შემოუნახავს ბიზანტინისტიკისათვის ორიოდე უცნობი პოლემიკური ძეგლიც: ევსტრატი ნიკიელის ანტიკათოლიკური თხზულება „მოსაჭსენებელი შემოკლებული, თუ ოდეს ჰრომნი და ეკლესიად მათი და რადსათჳს საღმრთოთა აღმოსავლისა ეკლესიათაგან განიჭრეს“[3] და ანტიმონოფიზიტური ტრაქტატი „დღესასწაულთათჳს,“ რომელიც იმპერატორ იუსტინიანე დიდს (527–565) მიეწერება. ეს უკანასკნელი თხზულება კ. კეკელიძემ გამოაქვეყნა კიდეც.[4]

კ. კეკელიძემ გამოავლინა, შეისწავლა და გამოაქვეყნა უცნობი ავტორის კანონიკური ძეგლი, რომლის ბერძნული დედანიც დაკარგულია: „კანონი მეექუსე კართაგენსა შინა შეკრებულთა ორას ათშჯდმეტთა მამათად“ (იხ. ბიბლიოგრაფია).

კ. კეკელიძის მიერ გამოვლენილია ბევრი აგიოგრაფიული ძეგლი, რომელთა ბერძნული დედნები დაკარგულად ითვლებოდა. ესენია: „ტიმოთე ანტიოქიელის ცხოვრება“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „იოანე ურჰაელის ცხოვრება“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „აგათანგელე დამასკელის ცხოვრება“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), და „იოანე დამასკელის ცხოვრება“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), ეს „ცხოვრებანი“ თავდაპირველად არაბულად დაუწერია მიქელ შავმთელს, მაგრამ უმალვე უთარგმნია ბერძნულად სამუელ ადანელს. ასევე ძალზე საინტერესოა „პეტრე კაპეტოლელის ცხოვრება,“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომელიც ქართული ხელნაწერით იოანე დამასკელს მიეწერება. აქვე უნდა აღინიშნოს არაბული

---

[1] კეკელიძე კ., ქართული წვლილი ბიზანტიურ ლიტერატურაში; „ეტიუდები,“ III, თბ.,1955, გვ.1-11.
[2] «Иерусалимский канонар VII века» (издание К. С. Кекелидзе, Тиф., 1912
[3] კეკელიძე კ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, გვ. 486.
[4] კეკელიძე კ. „კიმენი,“ ტ., II, გვ. 67–71

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ენიდან თარგმნილი „წამება წმიდისა რომანოზ ახლისა მოწამისა,“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომლის ავტორია სტეფანე მანსური, დამასკელი, საბაწმინდელი. ქართულ ენაზე შემონახულია, აგრეთვე, სტეფანე იერაპოლელის აგიოგრაფიული თხზულება „მარტვილობა გულანდუხტ სპარსისა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომელიც ქართული რედაქციის მიგნებამდე დაკარგულად ითვლებოდა. ბიზანტინისტიკისათვის ბევრ უცნობ ძეგლს მიაგნო აკადემიკოსმა კ. კეკელიძემ იოანე ქსიფილინოსის მეტაფრასულ კრებულში. ესენია: იოსებ სკევოფილაქსის აგიოგრაფიული თხზულება. იგი ქართულ რედაქციაში ასეა დასათაურებული: „იოსებ მონაზონისა ჭურჭელთმცველისაჲ - ცხორებისა მიმართ და საკჳრველებათა ღირსისა მამისა ჩუენისა იოანნე, წმიდისა სერგის მონასტრისა წინამძღუარქმნილისათა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „ევსტოქიის მარტვილობის მეტაფრასული ტექსტი“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „დიოს კონსტანტინოპოლელის ცხოვრება“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „ასტიონისა და შვიდი იტალიელი მხედრის მარტვილობა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომლის სრული რედაქცია ბერძნულად არ შემონახულა; „ორენტიოსისა და ძმათა მისთა მარტვილობა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „ფილეთეოსის მარტვილობა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომლის ფრაგმენტები მხოლოდ და მხოლოდ კოპტურ ენაზეა დაცული. დაბოლოს, კ. კეკელიძემ აღმოაჩინა ქართულ თარგმანებში შემონახული და ბერძნულ ენაზე დაკარგულად მიჩნეული მეტაფრასული რედაქციის საკითხავების მთლიანი კორპუსი. კერძოდ, მთელი შვიდი თვის – თებერვალ-აგვისტოს – მეტაფრასული მასალა, რომელიც იოანე ქსიფილინოსს გაუმეტაფრასებია. ქსიფილინოსის უზარმაზარი შრომა ქართულად უთარგმნიათ XII საუკუნეში, კ. კეკელიძის ვარაუდით, დემეტრე I–ის დროს პეტრიწონული სალიტერატურო სკოლის მოღვაწეებს. იოანე ქსიფილინოსის კრებულიდან, გარდა ზემოთ დასახელებული თხზულებებისა, კ. კეკელიძე საგანგებოდ შეჩერდა კიდევ რამდენიმე მათგანზე: ევტვიქიანოსის აღწერილი „თეოფილე ეკონომის ცხოვრებაზე“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „წამება ევფსვიქი კაპადოკიელისაზე“ (იხ. ბიბლიოგრაფია).

კ. კეკელიძეს ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიაში გამოვლენილი ჰყავს ისეთი ბიზანტიელი მწერლები, რომელთა ხსენებაც კი არა ჩანს ბერძნულ მწერლობაში. მაგალითად, მისტიკოსი მწერლები: სტეფანე მძოვარი, პიმენი, საჰაკი, რომელთა შრომები ძველ ქართულ მწერლობაში X საუკუნემდე უთარგმნიათ.[1] მნიშვნელოვანია ჰომილეტიკური თხზულებები რამდენიმე ბიზანტიელი ავტორისა, რომელთა სახელებსაც პირველად ქართული თარგმანით ეცნობა დღევანდელი ფილოლოგიური მეცნიერება. ესენია: ტიმოთე იერუსალიმელი, პეტრე იერუსალიმელი, ივლიანე ტაბიელი, თეოდულე და ალექსანდრე კვიპრიელი. მათი თხზულებები ქართულ ენაზე მერვე საუკუნემდე უთარგმნიათ.[2] დასახელებულ მწერალთა თხზულებათაგან პეტრე იერუსალიმელის ჰომილია „შობისათვის უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა“ კ. კეკელიძის საგანგებო შესწავლის საგანი გახდა.[3]

ძველი ქართველი მოღვაწეების მიერ თარგმნილი ლიტერატურული ძეგლების უმრავლესობის ბერძნული დედნები დღეისათვის შენახულია. მაგრამ ქართული ვერსიები ბიზანტინისტიკისათვის მაინც ძალზე მნიშვნელოვანია. ქართული თარგმანების მნიშვნელობას უპირველესად ის უდევს საფუძვლად, რომ ქართული ვერსია ხშირად უფრო ძველია, ვიდრე ამ თხზულების დღემდე შემონახული ბერძნული ხელნაწერები. ესეც რომ არ იყოს, ქართული თარგმანი თითქმის ყოველთვის ინარჩუნებს დამოუკიდებელ რედაქციულ სახეს და,

---

[1] კეკელიძე კ., ქართული წვლილი ბიზანტიურ ლიტერატურაში; „ეტიუდები”, III, თბ., 1955, გვ. 1-11.
[2] იქვე, გვ. 1-11.
[3] კეკელიძე კ., პეტრე იერუსალიმელის ჰომილია; „ეტიუდი”, VI, გვ. 22(

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ამდენად, მისი გაუთვალისწინებლობა ფილოლოგიური მეცნიერების თანამედროვე დონეზე ყოვლად მიუტევებელია. ამ მხრივ საინტერესოა კ. კეკელიძის მიერ შესწავლილი ძეგლები: ათანასე კულიზმელის მარტვილობა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „მარტვილობა სერგისა და ბაქოზისი“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „გურიას სამონასა და აბიბოსის მარტვილობა,“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „ცხოვრება დიდვიმოსისა და თეოდორასი,“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „ქრისტინეს მარტვილობა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), „მარტვილობა ქრისტეფორე კინოკეფალისა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ძველი ქართული მწერლობა უაღრესად მნიშვნელოვანია ბიზანტინისტიკისათვის იმ თვალსაზრისით, რომ მასში შემონახულია ძალზე საინტერესო და მნიშვნელოვანი ცნობები ბიზანტიელ ავტორებზე. ამ კუთხით ქართული ლიტერატურა ნაკლებად არის შესწავლილი. ყოველი ცალკეული დაკვირვება, რომელიც ამ მიმართულებით მოუხდენიათ ქართულ მწერლობაზე, მდიდარ მასალას იძლევა. ამგვარ დაკვირვებათაგან უპირველესად აღსანიშნავია ძველი ქართული მწერლობის ცნობები მაქსიმე აღმსარებელზე, ისინი გამოავლინა და შეისწავლა კ. კეკელიძემ (იხ. ბიბლიოგრაფია).

კ. კეკელიძემ აღმოაჩინა და გამოაქვეყნა XI საუკუნის ქართველი მწერლის ეფრემ მცირის ორიგინალური თხზულება „მოსახსენებელი მცირე სჳმეონისათვის ლოღოთეტისა და თხრობაჲ მიზეზთა ამათ საკითხავთა თარგმანისათა“ (იხ. ბიბლიოგრაფია). კ. კეკელიძემ სწორედ ამ საკითხავის პირველ ნაწილზე დაყრდნობით შეავსო ახალი ცნობებით სვიმეონის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ისტორია. კერძოდ, ქართული წყაროებით საბოლოოდ დამტკიცდა, რომ სვიმეონმა სამწერლო მოღვაწეობა დაიწყო 982 წელს და გაამეტაფრასა ხუთი თვის აგიოგრაფიული საკითხავები: სექტემბრის, ოქტომბის, ნოემბრის, დეკემბრის და იანვრის თვეთა წმინდანების ცხოვრება-მარტვილობა.

1912 წელს კ. კეკელიძემ გელათის ხელნაწერებში იპოვა ბერძნული ენიდან XIII საუკუნეში ქართულად თარგმნილი დოკუმენტი, რომელიც სრული სახით მიმოიხილავდა კიმენური საკითხავების გამეტაფრასების ისტორიას.[1] ამ დოკუმენტზე დაყრდნობით კ. კეკელიძემ დაადგინა, რომ სვიმეონ ლოღოთეტის მუშაობა იოანე ქსიფილინოსს გაუგრძელებია. კერძოდ, მას გაუმეტაფრასებია დანარჩენი შვიდი თვის მასალა: თებერვალი – აგვისტო. ლიტერატურულ მოღვაწეობას კი იგი 1081 წლის შემდეგ შესდგომია. ეს ცნობა სრულიად მოულოდნელი აღმოჩნდა ბიზანტიის მწერლობის ისტორიკოსთათვის და ამიტომაც მას თავის დროზე ერთგვარი სენსაციაც კი მოჰყვა დაინტერესებულ სამეცნიერო წრეებში. ყველაზე საყურადღებო კი მაინც ის გახდა, რომ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქართულ მწერლობაში მთლიანი სახით აღმოჩნდა შენახული ქსიფილინოსის უზარმაზარი შრომა და ეს მაშინ, როდესაც იგი ბერძნულ ენაზე აღარსად ჩანს.

1920 წელს მან გამოსცა ძველი ქართული თარგმანი – „თარგმანებაჲ ეკლესიასტისაჲ,“[2] რომლის ავტორია IX საუკუნის ბიზანტიელი მწერალი, მიტროფანე სმირნელი ეპისკოპოსი. რამდენადაც ამ ტექსტის ბერძნული დედანი ვერ დაიძებნა, კ. კეკელიძემ იგი მიაკუთვნა იმ ძეგლების რიგს, რომელთა დედნებიც დაკარგულად ითვლება. ამ ძეგლის შესწავლის მაგალითზე შევეცდებით ვუჩვენოთ კ. კეკელიძის გამოკვლევების მნიშვნელობა ბიზანტინისტიკაში თანამედროვე ფილოლოგიური კვლევა-ძიებისათვის.

---

[1] Кекелидзе К., Иоанн Ксифилин, продолжитель Симеона Метафраста; „ეტიუდები”, V, თბ., 1957, გვ. 227-241.

[2] მიტროფანე სმირნელი, „თარგმანებაჲ ეკლესიასტესი მიტროფანე ზმჳრნელ მიტროპოლიტისაჲ,“ (ტექსტი ვრცელი გამოკვლევით, კომენტარებითა და ლექსიკონით [illegible] 1920

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

„ეკლესიასტეს თარგმანების“ ქართული ვერსიის, A 61 ხელნაწერის მიხედვით, ამ კომენტარების ავტორები არიან მიტროფანე სმირნელი და ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელი (*ღირსისა მამისა ჩვენისა მიტროფანე ზმკრნელ მიტროპოლიტისა და ულჯმპიოდორე დიაკონისა მიერ აღწერილი თარგმანებად ეკლესიასტისად* – ამგვარადაა დასათაურებული თხზულება ხელნაწერში). ავტორობის ეს ვერსია დიდხანს არ იწვევდა ეჭვს. 1996 წელს მკვლევარმა ე. ჭელიძემ ნაშრომში „ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია,“ შენიშნა, „რომ „ეკლესიასტეს“ ის განმარტება, რომელიც ქართულ თარგმანებში მიტროფანე სმირნელს მიეწერება და, რომელიც მიტროფანეს შრომებში არ იძებნება... სინამდვილეში არის გრიგოლ აკრაკანტელის თხზულება, რომლის ბერძნული ტექსტი გამოცემულია PG. t. 96, 741-1179.“[1] 2005 წელს გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალში ამ ძეგლთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულ ნაშრომში მკვლევარი ნ. მრევლიშვილი შენიშნავდა: „კატეგორიული მტკიცება იმისა, რომ ტექსტი უსათუოდ გრიგოლ აკრაკანტელს ეკუთვნის, რაკიდა PG-ს გამოცემაში აკრაკანტელის სახელით არის დაცული, მაინც გაუმართლებლად მიგვაჩნია. ქართული თარგმანის სიძველისა და PG–ს არაკრიტიკული გამოცემების გათვალისწინება გვაფიქრებინებს იმასაც, რომ, შესაძლოა, ***ეკლესიასტეს განმარტებათა*** ეს ტექსტი სწორედ მიტროფანე სმირნელ მიტროპოლიტს ეკუთვნოდეს და სწორი ვერსია ძეგლის ავტორის შესახებ ქართულ ხელნაწერში იყოს შემონახული.“[2]

ამ ტექსტის ავტორის საკითხის გარკვევას შეეცადნენ ბელგიელი მეცნიერებიც.. ვიდრე ისინი **ეკლესიასტეს** ამ ეგზეგეტიკური თხზულების კრიტიკულ გამოცემას მოამზადებდნენ, საკმაოდ ხანგრძლივი შრომა გასწიეს ხელნაწერთა ურთიერთმიმართების, თხზულების ავტორის თუ სხვა საკითხების გასარკვევად. მათი დასკვნისა და ავტორობის საკითხის საბოლოოდ გარკვევისათვის პრინციპულად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა სწორედ ქართული თარგმანი.

1970 წლის დასასრულს, როდესაც ბელგიელმა მეცნიერებმა, დომ დეკერმა, მორის ჟერარმა და აბატმა რიჩარდმა გადაწყვიტეს გამოეშვათ Corpus Christianorum-ის ბერძნული სერია, ისინი შეუდგნენ გამოსაქვეყნებლად საინტერესო ნაშრომების ძიებას. Corpus Christianorum-ის ბერძნული სერიის გამომცემელთა ჯგუფის, კერძოდ - მორის ჟერარის დავალებით აბატმა მიშელ ოსტანმა დაიწყო ვრცელი ანონიმური ტექსტის გამოსაცემად მომზადება.[3]

დაახლოებით ამავე პერიოდში ნიუ-იორკელი იეზუიტი მამა ჯ. ეტლინგერი მუშაობდა გრიგოლ აკრაკანტელის ავტორობით დაცული **ეკლესიასტეს კომენტარების** გამოცემაზე. მალე მკვლევარისთვის ცხადი გახდა, რომ ტექსტი არ ეკუთვნოდა გრიგოლ აკრაკანტელს. რადგან ავტორობის ამ ვერსიას მხოლოდ გვიანდელი, XVII საუკუნის მეორე ნახევრის ხელნაწერები უთითებდნენ. ერთ-ერთი ასეთი ხელნაწერის ასლი, რომელიც დღესდღეობით ნეაპოლშია დაცული, წარმოადგენდა ამ ტექსტის პირველი გამომცემლის, წმ. ა. მორსელის გამოცემის

---

[1] ე. ჭელიძე, „ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია,“ 1996 წ., გვ. 388

[2] ნ. მრევლიშვილი, ეკლესიასტეს განმარტებათა გელათური თარგმანები, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი „ინტელექტი;“ თბ. 2005; გვ. 4-5

[3] მასალის მომზადებისას ვეყრდნობით ნ. მრევლიშვილის მოხსენებას *„ეკლესიასტეს* მიტროფანე სმირნელისა და ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელის განმარტებათა წყაროები და ავტორობის ვერსია,“ პირველი საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ქართული ხელნაწერი," თბ. 2009 (თავის მხრივ, ნ. მრევლიშვილი ეყრდნობა მოხსენებას, რომელიც ჟაკ ნურემ წაიკითხა ბელგიაში გამართულ ბიზანტინისტთა საერთაშორისო სიმპოზიუმზე 2008 წლის 28 აპრილს; "7e JOURNÉE D'ÉTUDE de la SOCIÉTÉ BELGE D'ÉTUDES BYZANTINES;" Facultés de l'Université Notre Dame de la Paix, Namur, BELGIQUE - Jacques Noret: *Métrophane, évêque de Smyrne, un grand auteur [illegible] l'improviste.*).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ერთადერთი წყაროს. ტექსტი პირველად 1791 წელს გამოიცა და შემდეგში ეს გამოცემა გამოიყენა მინიმ. კომენტარის სამი სხვა ხელნაწერიდან ერთი აცეფალურია, ავტორის სახელი არსად არის მითითებული, ხოლო ორი ავტორად გრიგოლ ნოსელს ასახელებს. ამ ხელნაწერების კვლევის საწყის ეტაპზევე ცხადი გახდა, რომ ტექსტი არ ეკუთვნოდა გრიგოლ ნოსელს, რადგან ის აკრიტიკებდა მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან ციტირებულ მონაკვეთებს. ამგვარად, რომში დაცული ერთ-ერთი ხელნაწერის, რომელიც ნეაპოლის ხელნაწერის წყაროს წარმოადგენდა და, რომელიც პირველმა გამომცემელმა გამოიყენა, არშიაზე ავტორად მითითებული იყო გრიგოლ აკრაკანტელი. ნეაპოლის ხელნაწერში გამეორებული ავტორობის ეს ვერსია ჯერ მორცელიმ, შემდეგ მინიმ და შემდეგ მთელმა ლიტერატურულმა სამყარომ გაიზიარა.

ძიების შედეგად ბელგიელი მეცნიერები მივიდნენ დასკვნამდე, რომ საკვლევი ტექსტი, რომელიც საკმაოდ დიდია, მას IX-X საუკუნის დიდი ფორმატის ხელნაწერში 113 გვერდი, ხოლო Corpus Christianorum-ის გამოცემაში 358 გვერდი უჭირავს, არ ეკუთვნის გრიგოლ აკრაკანტელს. ავტორობის საკითხი ისევ ღიად რჩებოდა. ჟაკ ნურე მამა ეტლინგერთან ერთად იკვლევდა ტექსტის ენობრივ-ლექსიკური მხარეს, რომელიც რიგი ინდივიდუალური მახასითებლებით გამოირჩეოდა. ისინი ცდილობდნენ პარალელები დაეძებნათ ლექსიკონებსა და TLG online-ში... ამგვარი კვლევა-ძიების შედეგად მხოლოდ ის დაასკვნეს, რომ ამ ავტორის არანაირი სხვა ნაშრომი, მით უმეტეს – ეგზეგეტიკური, არ არის შემორჩენილი. ტექსტის დაწერის სავარაუდო დროდ ჩათვალეს 530 და 630 წლებს შორის მონაკვეთი (იმ მოტივით, რომ არანაირი მინიშნება მუსულმანებთან დაკავშირებით არ გვხვდებოდა), ხოლო დაწერის ადგილად მიიჩნიეს ალექსანდრიის რეგიონი. ეტლინგერისა და ნურეს ამგვარი გამოკვლევით 2007 წლის ოქტომბერში კრიტიკულად გამოიცა **ეკლესიასტეს კომენტარის** ეს ტექსტი, რომლის ავტორადაც ფსევდო-გრიგოლ აკრაკანტელთან ერთად ფსევდო-გრიგოლ ნოსელიც მოიხსენიება. ნურეცა და მამა ეტლინგერიც იმთავითვე ხვდებოდნენ, რომ დასკვნას არგუმენტირება და დამაჯერებლობა აკლდა, ამიტომ გამოკვლევის ბოლო ნაწილში ისინი ამბობდნენ, რომ სიხარულით მიიღებდნენ ყველა აზრს, რომელიც საკითხის საბოლოო გარკვევაში დაეხმარებოდათ.

საკითხში გარკვევა მათ თავადვე მოახერხეს ტექსტის გამოცემიდან დაახლოებით ერთ თვეში. მკვლევარებმა ყურადღება მიაქციეს კოპოზიტური წარმოების ტერმინს ponhroboulia (ცუდის, ბოროტების გაკეთების სურვილი), რომელიც საკვლევ ტექსტში ოთხგზის იყო გამოყენებული. მკვლევარმა პიტერ ვან დენმა სცადა ამ ტერმინის მოძიება სხვა ძეგლებში, გამოიყენა ახლად გამოცემული Lexikon sur Byzantinischen Grazitat და ნახა, რომ ეს სიტყვა, გარდა **ეკლესიასტეს კომენტარებისა**, გამოყენებული იყო, აგრეთვე, ანსმანის მიერ გამოცემულ ქადაგებებში და მთავარანგელოზის ხოტბაში, რომელიც მიტროფანე სმირნელს ეკუთვნის. კვლევამ ახალი მიმართულება მიიღო. მალე დარწმუნდნენ, რომ არა მხოლოდ ეს ტერმინი, რიგი ინდივიდუალური მახასიათებლებისა, რომლებიც **ეკლესიასტეს კომენტარის** ტექსტში ადრევე შენიშნეს, დასტურდებოდა ანსმანის მიერ გამოცემულ ქადაგებებშიც. მეცნიერებს ეჭვი აღარ ეპარებოდათ, რომ ფსევდო-გრიგოლ აკრაკანტელის კომენტარები ეკუთვნოდა IX–X საუკუნეების ანონიმ ავტორს. შეეცადნენ ამ საკითხთან მიტროფანე სმირნელი მიტროპოლიტის კავშირის გარკვევას. მაგრამ მიტროფანე უცნობი სახელი იყო. საკითხში გასარკვევად დაიხმარეს ჰ. გ. ბეკი,[1] რომელიც მიუთითებდა ამ ავტორის რამდენიმე ცნობილ ნაშრომსა და **ეკლესიასტეს**

[1] Beck, Hans-Georg Beck, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Re

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კომენტარების ქართულ თარგმანს. საუბარია სწორედ იმ თარგმანზე, რომელიც დაცულია საქართველოში, ხელნაწერთა ეროვნულ ფონდში (A 61) და, რომლის მიტროფანესეული ნაწილი კ. კეკელიძემ 1920 წელს გამოაქვეყნა. ამდენად, კვანძი შეიკრა. მეცნიერთათვის საეჭვო აღარ იყო, რომ **ეკლესიასტეს კომენტარის** საკვლევი ტექსტის ავტორი სწორედ მიტროფანე სმირნელი იყო. ცხადია, ქართული ხელნაწერის ბერძნული დედანი, რომელმაც ავტორობის სწორი ვერსია შემოინახა, გაცილებით ძველი უნდა ყოფილიყო, ვიდრე ამ თხზულების დღეისათვის შემორჩენილი ბერძნული ხელნაწერები, ან ის ხელნაწერები, რომლებიც ბერძნულ გამოცემებს დაედო საფუძვლად. და, სავარაუდოა, რომ ქართული ვერსიის წყარო იმგვარივე სტრუქტურულ-კომპოზიციური თავისებურებით ხასიათდებოდა, როგორიც A 61 ხელნაწერში დაცულ ძეგლს აქვს (ეკლ. მუხლი → მიტროფანე → ოლიმპიოდორე).

დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ კორნელი კეკელიძის მიერ დასმული და გადაწყვეტილი საკითხების მნიშვნელობა გასცდა ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის დარგს. ამ პრობლემატიკას სამართლიანად უჭირავს სათანადო ადგილი ქართული ლიტერატურის ისტორიაში. უფრო მეტიც: შეუძლებელია ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორიის თანამედროვეობის დონის შესაბამისი მეცნიერული ისტორიის შექმნა, თუ იგი არ გაითვალისწინებს ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობისა იმ მასალას, რომელიც დაამუშავა აკადემიკოსმა კორნელი კეკელიძემ.

შალვა ნუცუბიძე - აკადემიკოსი შალვა ნუცუბიძე ქართული ფილოსოფიის ისტორიის, როგორც ქართველოლოგიის საგანგებო დარგის მეცნიერული საფუძვლების შემქმნელია. მან ქართული ფილოსოფიური აზროვნების ისტორია სამართლიანად დააფუძნა ქართულ-ბიზანტიური კულტურული, ლიტერატურული და ფილოსოფიური ურთიერთობის ხანგრძლივ პროცესზე. მკვლევარმა ძირითადად სწორედ ძველი ქართული მწერლობის პრობლემატიკის შესწავლას დაუკავშირა თავისი „ქართული ფილოსოფიის ისტორიის“ ორტომეული, რომელიც შენაძენია არა მხოლოდ ფილოსოფოსებისთვის, არამედ უპირატესად, ქართველოლოგიისათვის. ქართულ აზროვნებას შალვა ნუცუბიძე განიხილავს ბიზანტიურ, სირიულ, სომხურ, არაბულ და რუსულ კულტურებთან კავშირში.

ქართული ფილოსოფიის ისტორიაში მკვლევარმა თავისი ადგილი განუკუთვნა ძველი ქართული აზროვნების ყოველ დიდ გამოვლინებას - ქართული მითოლოგიით დაწყებული და იოანე ბატონიშვილის „კალმასობით” დამთავრებული. შალვა ნუცუბიძის მეცნიერული კვლევა-ძიების ცენტრში დგას აღმოსავლური რენესანსის პრობლემა, რომელსაც იგი პირველად შეეხო 1937 წელს იოანე პეტრიწის შრომების II ტომზე ს. ყაუხჩიშვილთან თანაავტორობით დართულ გამოკვლევაში. ამ ნაშრომში გატარებული თვალსაზრისით XI საუკუნეში ბიზანტიის საეკლესიო აზროვნება რენესანსამდე მივიდა, რომელმაც, თავის მხრივ, შემდგომი განვითარება დასავლეთ ევროპის კულტურაში პოვა. თვით ბიზანტიის რენესანსი აღმოსავლეთის ხალხთა დასავლეთის კულტურასთან თანამშრომლობით ჩამოყალიბდა, მაგრამ ეს კულტურული პროცესი ბიზანტიაში შეჩერდა. გაგრძელდა და გაღრმავდა იგი XII საუკუნის საქართველოში. ამ საუკუნის საქართველოს პოლიტიკურმა და კულტურულმა პროგრესმა ქართული რენესანსი განაპირობა, რომელმაც თვალნათლივი გამოვლენა პოვა პეტრიწის ფილოსოფიასა და რუსთაველის შემოქმედებაში. ამიტომაც შალვა ნუცუბიძე ინტერესდება XII საუკუნის მთელი ქართული ლიტერატურის (როგორც საერო, ასევე – სასულიერო) კვლევით.

იოანე პეტრიწის და არსენ იყალთოელის ფილოსოფიურ აზროვნებას ეხება შალვა ნუცუბიძის ერთი საგანგებო გამოკვლევა: „იდეოლოგიურ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

წინააღმდეგობათა ახალი ძეგლი XII ს. საქართველოში.“[1] სტატიაში განხილულია არსენ იყალთოელის „დოგმატიკონში“ შეტანილი ერთი ტრაქტატი – „პირმშოსათვის.“ შალვა ნუცუბიძის მტკიცებით, ეს ტრაქტატი არსენ იყალთოელის ხელიდანაა გამოსული, რადგან ტრაქტატში ჩანს პაექრობა იოანე პეტრიწის დებულებებთან. მასზე დაყრდნობით შალვა ნუცუბიძემ წამოაყენა თვალსაზრისი ქართულ აზროვნებაში ორი ნაკადის „საერო ფილოსოფიისა“ და „თეოლოგიურ-ფილოსოფიურის“ არსებობის შესახებ.

საკითხების ამ მიმართულებით კვლევამ შალვა ნუცუბიძე აღმოსავლური რენესანსის იდეამდე მიიყვანა. როგორც მკვლევარი აღნიშნავს, რენესანსის თავისებურებანი, რომელმაც დასავლეთ ევროპაში იჩინა თავი, მხოლოდ დასავლური კულტურისათვის დამახასიათებელი მოვლენა არ იყო: იგი აღმოსავლეთში ადრე დაიწყო და შემდეგ დასავლეთში განვითარდა.

ეს თვალსაზრისი, რომელიც პირველად მოხსენების სახით გამოითქვა 1940 წელს და დაიბეჭდა სათაურით: „Восточный Ренесанс и критика европоцентризма“, დაედო საფუძვლად შალვა ნუცუბიძის მონოგრაფიას „Руставели и восточный Ренесанс“ (1947 წ.). ამ ნაშრომში შემდეგი გაღრმავება პოვა აღმოსავლური რენესანსის თეორიამ. XI–XII საუკუნეების ქართული კულტურა, და კონკრეტულად რუსთველის აზროვნება, მკვლევარს ქართულ რენესანსად მიაჩნია, რომელიც საუკუნეებით უსწრებს ევროპულ რენესანსს. მკვლევარის მტკიცებით, დასავლური რენესანსის სათავე აღმოსავლური რენესანსია, რომლის მწვერვალი ქართული რენესანსი და, კერძოდ, რუსთველის შემოქმედებაა.

ქართული რენესანსის თეორია პირველმა გაიზიარა ი. ჯავახიშვილმა და შემდეგ თანდათანობით იგი პოპულარული გახადა ქართულ მეცნიერებაშიც და მხარდამჭერები პოვა საბჭოთა ლიტერატურათმცოდნეობაშიც (ნ. ი. კონრადი, ვ. მ. ჟირმუნსკი, ვ. კ. ჩალოიანი, ალ. ტოლსტოი).

ქართული რენესანსის თეორიის ჩამოყალიბებაში შალვა ნუცუბიძისათვის ძირითადი არგუმენტი არის რუსთველის შემოქმედება, რომლის შესწავლის საქმეს იგი ემსახურებოდა ათეული წლების მანძილზე. შალვა ნუცუბიძის მრავალრიცხოვანი გამოკვლევებიდან რუსთველზე, რომლებიც ეხება „ვეფხისტყაოსნის“ როგორც ცალკეულ დეტალებს, ასევე ზოგად საკითხებს, შემაჯამებლური ხასიათისაა მონოგრაფია – „Творчество Руставели“ (1958 წ.) მკვლევარი იცავს თეორიას, რომლის მიხედვითაც რუსთველის ფილოსოფიური წყარო ნეოპლატონიზმია. მის წინამორბედ მეცნიერთაგან საკითხის ამგვარად დასმით შ. ნუცუბიძე ყველაზე ახლოს ნიკო მარის პოზიციასთან დგას, მაგრამ ნუცუბიძემ საკითხის გადაწყვეტაში არსებითი კორექტივი შეიტანა: 1. თუ აქამდე ნეოპლატონიზმის გავლენაზე მსჯელობდნენ პოემის ცალკეული ეპიზოდების თუ დებულებების მიხედვით, შალვა ნუცუბიძემ ნეოპლატონიზმში დაინახა რუსთველის მსოფლმხედველობის, როგორც მთლიანი სისტემის, საყრდენი. 2. თუ აქამდე პარალელს ავლებდნენ რუსთველის პოემის ცალკეულ დებულებებსა და ზოგადად წარმოდგენილ ნეოპლატონურ ფილოსოფიას შორის, შალვა ნუცუბიძემ რუსთველის მსოფლმხედველობის საყრდენად **ქართული ნეოპლატონიზმი** გამოაცხადა.

ქართულ ნეოპლატონიზმს შალვა ნუცუბიძე ხედავს ქრისტიანული ნეოპლატონიზმის უდიდესი წარმომადგენლის, ფსევდო დიონისე არეოპაგელის ანუ, მისი აზრით, პეტრე იბერიელის აზროვნებაში. ქართული ფილოსოფიური აზროვნების ანტიკურ ხანას განეკუთვნება. XI–XII საუკუნეების ქართული კულტურა და ფილოსოფია სწორედ იმიტომაა ქართული რენესანსი, რომ მასში აღორძინდა ქართული ანტიკურობა – პეტრე იბერიელის ნეოპლატონიზმი და ეს

[1] შ. ნუცუბიძე, იდეოლოგიურ წინააღმდეგობათა ახალი ძეგლი XI… შრომები”, ტ. VII, 1937

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

აღორძინება ფილოსოფიაში განხორციელდა ეფრემ მცირის, იოანე პეტრიწის და, განსაკუთრებით, რუსთველის შემოქმედებაში.

ქართულ მეცნიერებაში პირველად შალვა ნუცუბიძემ მიაქცია ყურადღება იმ გარემოებას, რომ რუსთველს პოემაში დამოწმებული ჰყავს დიონისე არეოპაგელი. პოეტი მსჯელობს სიკეთისა და ბოროტების ურთიერთობის შესახებ, იცავს სიკეთის სუბსტანციალობის თეზისს და ამ დებულების ავტორად ასახელებს „ბრძენ დივოსს.“ შალვა ნუცუბიძის სამართლიანი დასკვნით, პოემის ამ სტროფში გატარებული თვალსაზრისი სავსებით ემთხვევა ფსევდო დიონისე არეოპაგელის მოძღვრების ერთ-ერთ ძირითად თეზისს და ამიტომაც რუსთველის „ბრძენი დივნოსი“ ფსევდო დიონისე არეოპაგელია.

შალვა ნუცუბიძის კონცეფციით როგორც დასავლურ, ასევე ქართულ რენესანსს ერთი ფილოსოფიური წყარო უდევს საფუძვლად – არეოპაგიტიკა და, რაც მთავარია, ეს წყარო ქართული აზროვნებაა. შალვა ნუცუბიძის თვალსაზრისით არეოპაგიტული მოძღვრების ავტორი დიონისე არეოპაგელის სახელით ცნობილი V საუკუნის მოღვაწე ფსევდო დიონისე არეოპაგელი ქართველი უფლისწული პეტრე იბერიელია.

1942 წელს ნაშრომში „Тайна Псевдо-Дионисия Ареопагита“ ფსევდო დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაციის საკითხის დასმით[1] შალვა ნუცუბიძემ ახალი სიტყვა თქვა როგორც ქართველოლოგიის და ბიზანტინისტიკის, ასევე შუა საუკუნეების ფილოსოფიის ისტორიის თვალსაზრისით.

პეტრე იბერიელის და ფსევდო დიონისე არეოპაგელის იგივეობის აღიარებამდე დამოუკიდებელი გზით მივიდა ბელგიელი აკადემიკოსი, ბრიუსელის უნივერსიტეტის პროფესორი ერნესტ ჰონიგმანი. მან 1952 წელს გამოსცა მონოგრაფია: „პეტრე იბერიელი და ფსევდო დიონისე არეოპაგელის თხზულებანი,“ რომლის რუსული თარგმანი 1955 წელს გამოაქვეყნა შ. ნუცუბიძემ.[2]

ნუცუბიძე–ჰონიგმანის თეორია თავდაპირველად გაიზიარეს როგორც უცხოელმა, ასევე ქართველმა მეცნიერებმა (ფ. დელგერი, ვ. გრიუმელი, ე. ივანკა, ხ. ვარდი), ასევე ქართველმა და საბჭოთა მეცნიერებმაც (ს. ყაუხჩიშვილი, ლ. მელიქსეთ–ბეგი, ვლ. ორლოვი, ნ. სიდოროვა, ვ. ჩალოიანი, შ. ხიდაშელი, ს. ენუქაშვილი). ცნობილმა ფრანგმა ბიზანტინისტმა ფ. გრიუმელმა ჰონიგმანის მიგნებას „განსაკუთრებული აღმოჩენა უწოდა“ შალვა ნუცუბიძის ამ ჰიპოტეზას დაეთანხმა ანტიკური და შუა საუკუნეების აზროვნების ცნობილი სპეციალისტი ა. ლოსევი.[3] ძველი ლიტერატურის და ფილოსოფიის ისტორიკოსთა ერთი ნაწილი კი თავიდანვე უარყოფითად შეხვდა ამ ჰიპოტეზას (ი. ჰაუსჰერი, კიპრინი, ჰ. ენგბერდინგი, კ. კეკელიძე, ს. დანელია).

შალვა ნუცუბიძე თავის მრავალრიცხოვან პოლემიკურ სტატიებში ეკამათებოდა ამ თეორიის მოწინააღმდეგეებს და თავის თვალსაზრისს ახალი საბუთებით ამყარებდა.

მოგვიანებით დამოკიდებულება ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიის მიმართ ნაწილობრივ შეიცვალა, რაც განაპირობა ჰ. ენგბერდინგის გამოკვლევამ,[4] რომელიც პრობლემას აღმოსავლეთ-დასავლეთის ეკლესიათა განხეთქილების ფონზე განიხილავდა. მკვლევარმა აღმოსავლეთის ეკლესიას მონოფიზიტებთან შეთქმოლება დასწამა, რამდენადაც ამ თეორიით არეოპაგიტული კორპუსის შექმნა მიეწერება მონოფიზიტ მოღვაწეს, პეტრე იბერიელს. საკითხი იმდენად მწვავედ დადგა, რომ ნუცუბიძე-ჰონიგმანის თეორიამ დასავლეთის მეცნიერთა

[1] Нуцубидзе Ш., Таина Псевдо-Дионисия Ареопагита, „ენიმკის მოამბე,“ ტ. XIV, 1942
[2] Хонигман Э., Петр Ивер и сочинения Псевдо-Дионисия Ареопагита; “Труды ТГУ”, т. 59, 1955
[3] Лосев А., Эстетика Возрождения, М., 1978, გვ. 23
[4] Garit G., Le version georgienne du ,,Pre spirituel;'' 232, 1964

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შორის თითქმის ყველა მომხრე დაკარგა. ამ უკანასკნელ თვალსაზრისს და დასავლეთ ევროპის მეცნიერთა ახალ შრომებს აკრიტიკებს და პასუხს სცემს შ. ნუცუბიძის ნარკვევი: „Петр Ивер и античное философское наследие“ (Тб., 1963).

შალვა ნუცუბიძემ რამდენიმე წერილი მიუძღვნა ბეთლემში (იერუსალიმის მახლობლად) აღმოჩენილი ქართული მონასტრის წარწერებს,[1] რადგან ვარაუდობდა, რომ ამ წარწერებში მოხსენიებული მურვანი პეტრე იბერია და, რომ ამ მონასტრის მშენებლობა მის მოღვაწეობას უნდა უკავშირებოდეს. საკითხის საგანგებო შესწავლამ ეს ვარაუდი დაადასტურა და დააზუსტა.[2]

შალვა ნუცუბიძე, გარდა არეოპაგიტული კორპუსი ავტორობისა, პეტრე იბერიელის მიაწერს ე. წ. „მიზეზთა წიგნის“ ავტორობასაც.[3] ამ წიგნმა XI–XII საუკუნეებიდან მოყოლებული უდიდესი გავლენა მოახდინა ევროპულ აზროვნებაზე. თავდაპირველად მის ავტორად არისტოტელეს, მემდეგ პროკლე დიადოხოსს თვლიდნენ. შალვა ნუცუბიძე კი ვარაუდობს, რომ „მიზეზთა წიგნი“ შექმნა პეტრე იბერიელმა. მისი აზრით, „მიზეზთა წიგნი“ პეტრე იბერიელმა ქართულ ენაზე დაწერა.

შალვა ნუცუბიძის მონოგრაფიაში „К происхождению греческого романа „Варлаам и Иоасаф“ (Тб., 1956) განხილულია „ბალავარიანის“ ავტორობის საკითხი. მკვლევარი დეტალურად აკრიტიკებს ფრ. დელგერის არგუმენტებს, იძლევა „ბალავარიანის“ ბერძნული და ქართული ტექსტის შედარებით ანალიზს და ასაბუთებს ეფთვიმე ათონელის ავტორობას. მაგრამ ყველაფერი ეს შალვა ნუცუბიძის გამოკვლევის ერთი მხარეა. მონოგრაფიის მეორე ნაწილი ეხება, ამ რომანის თავდაპირველი რედაქციის ავტორის საკითხს, რომელიც, შალვა ნუცუბიძის აზრით, VII საუკუნის ბიზანტიელი ნოველისტი იოანე მოსხი უნდა იყოს. შალვა ნუცუბიძის თვალსაზრისით, იოანე მოსხის ხელიდან გამოსულია „ბალავარიანის“ ქართული (კერძოდ – მოკლე, თბილისური) რედაქცია, რამდენადაც, შალვა ნუცუბიძის აზრით, იოანე მოსხი ეროვნებით ქართველი მწერალია, რომელიც წერდა ბერძნულადაც და ქართულადაც.

იოანეს ზედწოდება *მოსხი* ორგვარად შეიძლება განიმარტოს. იგი ნიშნავს ან ნორჩს – ყლორტს, ნორჩ ცხოველს, ხბოს, ან ეროვნებით მესხს. შალვა ნუცუბიძემ წამოაყენა თვალსაზრისი, რომ იგი მესხი, ანუ ეროვნებით ქართველი უნდა ყოფილიყო და მიიჩნია ორენოვან მწერლად.[4] ეს მოსაზრება გაიზიარა სიმონ ყაუხჩიშვილმა.[5] მკვლევრები, გარდა იოანე მოსხის ზედწოდებისა და „ბალავარიანის“ ავტორობის შესახებ ზემოთ ჩამოყალიბებული თვალსაზრისისა, ეყრდნობიან კიდევ შემდეგ გარემოებას: როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, იოანე მოსხი ავტორია ძალზე პოპულარული ნოველების კრებულის – „ლიმონარიისა.“ ეს კრებული შედარებით სრული სახით ჩვენამდე მოღწეულია ბერძნულ, ქართულ, ლათინურ და ძველ რუსულ ენებზე; ცალკეული ნოველების სახით არაბულ ენაზედაც. ლათინური და ძველი რუსული ვერსიები აშკარად ბერძნული დედნიდანაა თარგმნილი. ქართულ ენაზე „ლიმონარი“ ანუ ქართული სახელწოდებით „სამოთხე,“ დაცული სამი ხელნაწერით, რომელთაგან უძველესი თარიღდება 925 წლით. X საუკუნისაა ამ თხზულების ჩვენამდე მოღწეული უძველესი ბერძნული ხელნაწერებიც. ქართული და ბერძნული რედაქციების

---

[1] ნუცუბიძე შ., პალესტინის ახალი გათხრები და ქართული კულტურის საკითხები; „მნათობი”, I, 1959; ნუცუბიძე შ., ქართული წარწერები იერუსალიმში; „კომუნისტი,” 1959, 4.I; ნუცუბიძე შ., იერუსალიმის ახალი გათხრების ზოგიერთი საკითხი; „დროშა,“ 2, 1959

[2] წერეთელი გ., უძველესი ქართული წარწერები პალესტინიდან, თბ., 1960

[3] ნუცუბიძე შ., „მიზეზთა წიგნის” ავტორია პეტრე იბერი; „მნათობი,” 7, 1959; Нуцубидзе ш., Петр Ивер и античное философское наследие, Тб., 1963

[4] იქვე, გვ. 94–142; ნუცუბიძე შ., ქართული ფილოსოფიის ისტორია, I, თბ., 1956, გვ.217–220, 290–312

[5] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, თბ., 1973; გ[illegible] მეშვიდე საუკუნის ნოველისტი იოანე მოსხი; „ცისკარი,” 2, 1958.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ერთმანეთთან შედარება შ. ნუცუბიძესა და ს. ყაუხჩიშვილს აფიქრებინებს, რომ ქართული არ არის თარგმნილი ბერძნულიდან. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ნოველათა ერთ ნაწილს, რომელიც ქართულში აშკარად ბერძნულიდანაა თარგმნილი და, სიმონ ყაუხჩიშვილის აზრით, გვიან ჩართული, ქართული, მკვლევართა ფიქრით, სავსებით დამოუკიდებელი რედაქციაა. ამაზე დაყრდნობით შალვა ნუცუბიძე ასკვნის, რომ „ლიმონარიის“ ბერძნული და ქართული რედაქციები დაწერა იოანე მოსხმა ერთი ბერძნულ და მეორე ქართულ ენებზე.

ამრიგად, შალვა ნუცუბიძის ჰიპოტეზები, თეორიები და გამოკვლევები ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობისა და ძველ საქართველოში ფილოსოფიური აზრის განვითარების ძირითად პრობლემატიკას მოიცავენ. მკვლევარის მიერ დასმული პრობლემების დამუშავებას ქართველ მეცნიერთა მთელმა თაობებმა მოჰკიდეს ხელი. შალვა ნუცუბიძის გამოკვლევებმა ქართულ მეცნიერებაში კრიტიკული გამოხმაურებაც მრავალგზის გამოიწვიეს და ბევრი მომხრე და გამგრძელებელიც გამოუჩნდა მეცნიერის თითოეულ თეორიას თუ ჰიპოტეზას. დღეისათვის ამ თეორიებისა და ჰიპოთეზებისაგან ბევრი მათგანი არაა გაზიარებული, მაგრამ შ. ნუცუბიძის მიერ დასმული საკითხების შემდგომი კვლევით ავიდა ქართველოლოგიური მეცნიერება ახალ, თანამედროვე სიმაღლეზე.

სიმონ ყაუხჩიშვილი - დიდია აკადემიკოს სიმონ ყაუხჩიშვილის წვლილი ქართულ-ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევაში. მისი მეცნიერული მოღვაწეობის ჰორიზონტი ძალზე ფართოა. მისი ავტორობით გამოვიდა „ბერძნული ლიტერატურის ისტორიის“ სამტომეული.[1] იგია სერიის „გეორგიკა“ (ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ) რვატომეულის გამომცემელი. სიმონ ყაუხჩიშვილმა შეისწავლა, მეცნიერულად დაამუშავა და გამოსცა ძველი ქართული ორიგინალური და ნათარგმნი ლიტერატურის ბევრი პირველხარისხოვანი ძეგლი.. სიმონ ყაუხჩიშვილის გამოკვლევებმა ნათელი მოჰფინეს ძველი ბერძნული ლიტერატურის, ბიზანტიის ლიტერატურისა და ისტორიის, ძველი საქართველოს ისტორიის, გეოგრაფიის, ენისა და ლიტერატურის ბევრ ურთულეს საკითხს. მისი ცხოვრებისა და მეცნიერული მოღვაწეობის ფართო მიმოხილვა შესრულებულია ა. ურუშაძის და გ. მჭედლიძის სპეციალურ გამოკვლევებში[2]

ამჯერად ჩვენ შევჩერდებით სიმონ ყაუხჩიშვილის უდიდეს დამსახურებაზე ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის ცალკეული პრობლემების მეცნიერული დამუშავების კუთხით. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სიმონ ყაუხჩიშვილის „ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია;“ „გეორგიკის“ რვატომეულში შეტანილი ბიზანტიელი ავტორების თარგმანები მთარგმნელის კომენტარებით. გამოცემები ძველი ლიტერატურის ძეგლებისა: „ხრონოგრაფი გიორგი მონაზონისაჲ,“ „იოანე პეტრიწის შრომები;“ ცალკეული გამოკვლევები ქართულ-ბერძნული ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხებზე: „შატბერდის კრებულის სასწავლო წიგნი;“ „კორიდეთის ბერძნული სახარების ქართული მინაწერების დათარიღებისათვის;“ „გიორგი ამარტოლის ხრონოგრაფის ქართული თარგმანი;“ „გელასი კესარიელი ქართლის მოქცევის შესახებ;“ „პროკოპი კესარიელის ცნობები საქართველოს შესახებ;“ „ლიბანიოსი და ბაკური;“ „მიქაელ ფსელოსის ერთი „განმარტებაჲ;“ მასალები იოანე პეტრიწის „განმარტების“ წყაროთა შესწავლისათვის;“ „ისტორიანი და აზმანი

---

[1] ს. ყაუხჩიშვილი, ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1946; ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბ., 1949; ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. III, (ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია) თბ., 1963

[2] ა. ურუშაძე, სიმონ ყაუხჩიშვილი, თბ., 1975; გ. მჭედლიძე, ქართლის [illegible] თბ., 1975

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შარავანდედთანი“ და „იოანე პეტრიწი;“ „ადიშის ხელნაწერის ბერძნიზმები;“ „ბიზანტიური რომანი მეექვსე საუკუნისა „ღალატიონი და ეპისტიმია;“ „ეფრემ მცირე და ბერძნულ-ბიზანტიური ლექსთწყობის საკითხები;“ „ქართლის ცხოვრება“ და „მსოფლიო ისტორია;“ „გელათის აკადემია;“ „საბერძნეთის უძველესი მოსახლეობისა და ბერძნული ენის შექმნის საკითხი;“ „პეტრე იბერიელი და იოანე ლაზი – V საუკუნის გამოჩენილი მოღვაწეები;“ „ახალი წიგნი პეტრიწონის შესახებ;“ „ახალი ვარიანტი ქართული რომანისა „სიბრძნე ბალავარისა;“ „ახალი მასალები ძველი ქართული პოეზიის ისტორიისათვის;;“ „გამოჩენილი ქართველი მოღვაწე პეტრე იბერიელი და მისი პორტრეტი;“ „გიორგი მერჩულეს“ გარშემო“ (პ. ინგოროყვას „გიორგი მერჩულეს“ გამო); „მეშვიდე საუკუნის ნოველისტი იოანე მოსხი;“ „შ. რუსთაველი და ჯვრის მონასტერი;“ „არეოპაგიტული წიგნების გარშემო პეტრე იბერიელი და დიონისე არეოპაგელი;“ „ჯვრის მონასტრის ხელნაწერები;“ „რას გვიამბობენ ძველი ბერძნები საქართველოს შესახებ;“ „მეარისტოტელურა;“ „წარსულის დიდი ფურცლები“ (ე. ხინთიბიძის მონოგრაფიაზე „ბიზანტიურ ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი“).[1]

ქართულ-ბერძნული კულტურულ-ლიტერატურული ურთიერთობის პრობლემათაგან პირველია წინაბერძნული მოსახლეობის ეთნოგენეზისის საკითხი. ბერძნული ენის, ისტორიისა და კულტურის მკვლევართა წრეში წამოყენებულია მოსაზრება, რომ ინდოევროპული მოდგმის ბერძნებს, რომლებიც დღევანდელი საბერძნეთის ტერიტორიაზე ბალკანეთის ჩრდილოეთიდან მოვიდნენ, ამ ადგილას დახვდათ არაინდოევროპული მოსახლეობა და მათ მიერ შექმნილი მაღალი კულტურა. სიმონ ყაუხჩიშვილის ნაშრომებში[2] გატარებულია აზრი, რომ ამ წინაბერძნულ მოსახლეობას და ქართველურ ტომებს მცირე აზიის სახით საერთო კულტურული საფუძველი აკვანი ჰქონდათ. ამ პრობლემის განვითარებას ვხედავთ სიმონ ყაუხჩიშვილის შეხედულებაში უძველეს ბერძნულ და ქართულ მითოსზე. მკვლევარი ფიქრობს, რომ არ შეიძლება პრომეთესა და ამირანის ერთმანეთისაგან დაშორება და, რომ ეს თქმულება მონათესავე ხალხების შექმნილია. კერძოდ, მისი აზრით, პრომეთეს დაპირისპირება ზევსთან ესაა ურთიერთბრძოლა ორი კულტურისა – წინაბერძნული და ახალი ბერძნული კულტურებისა.[3] ამავე პრობლემას უკავშირებს ს. ყაუხჩიშვილი აქილევსის საკითხს. „ილიადას“ მთავარი გმირი აქილევსი არაბერძნული მოსახლეობიდან ერთ-ერთი ტომის მეფეა. კერძოდ, „ხომალდთა კატალოგი“ მას იხსენიებს „პელაზგურ არგოსში.“ მაშასადამე, იგი თესალიიდანაა, რომელსაც ჰოროდოტე პელასგების ქვეყნად მიიჩნევს. ამ გზითაც ბერძნული ეპოსი ქართველთა წინაპარ მცირეაზიელ ხალხებსა და ძველ ბერძნულ მოსახლეობას შორის ძველ კონტაქტებზე მეტყველებს.[4] ამავე არეალშია ჩართული სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ ჰომეროსის პოემების მეტრული საზომის – დაქტილური ჰეგზამეტრის საკითხიც. დაქტილური ჰეგზამეტრი არაა მიჩნეული ბერძნულ და საზოგადოდ ინდოევროპული წარმოშობის სალექსო ზომად. სიმონ ყაუხჩიშვილის აზრით, დაქტილური პეგზამეტრის საწყისებიც უძველეს ქართულ ლექსთწყობაში უნდა ვეძიოთ.

სიმონ ყაუხჩიშვილი იკვლევს ქართულ სამყაროსთან ბერძნულის კონტაქტებს ელინისტური პერიოდის ბერძნულ ლიტერატურაშიც. სწორედ ეს განაპირობებს იმ გარემოებას, რომ „ბერძნული ლიტერატურის ისტორიის“ მეორე

---

[1] ს. ყაუხჩიშვილის შრომების ჩამონათვალი ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის მიმართულებით იხ. ბიბლიოგრაფიაში.

[2] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1950, გვ. 18

[3] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1950; ყაუხჩიშვილი ს., რას გვიამბობენ ძველი ბერძნები საქართველოს შესახებ, თბ., 1964

[4] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1950.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ტომში დეტალურადაა დამუშავებული აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკა“ მისი უხვი „კოლხური“ პასაჟებით და სტრაბონის „გეოგრაფია“ საყურადღებო ცნობებით ძველ ქართველ ტომებზე.[1]

მეცნიერი თანმიმდევრულად იკვლევს *არეოპაგიტული კორპუსის* ავტორობის საკითხს. ამ პრობლემისადმი ინტერესი მკვლევარს 1939 წლიდან გამოუმჟღავნებია. ამ პრობლემას ს. ყაუხჩიშვილმა სამი საინტერესო ნარკვევი უძღვნა: „არეოპაგიტიკა,“ „პეტრე იბერიელი და იოანე ლაზი – V საუკუნის გამოჩენილი მოღვაწეები,“ „არეოპაგიტული წიგნების პრობლემა.“ ფსევდო დიონისე არეოპაგელის და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაციის დასასაბუთებლად სიმონ ყაუხჩიშვილმა ერთი საინტერესო ცნობა მოიტანა: ფსევდო დიონისე არეოპაგელის თხზულებებს ერთ სირიულ ხელნაწერში (პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკა, №284) დართული აქვს სპეციალური შენიშვნა, რომელშიც მოთავსებულია ცნობები პეტრე იბერიელზე. მკვლევარი ასკვნის: საფიქრებელია ამ სირიული ნუსხის გადამწერმა იცოდეს, რომ არეოპაგიტული ნაწერების ავტორი პეტრე იბერიელია.[2]

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების შემდეგი დიდი პრობლემა, რომელიც შემოდის სიმონ ყაუხჩიშვილის კვლევის სფეროში, არის ბიზანტიური რომანის „ვარლამ და იოასაფის“ გენეზისის საკითხი. მკვლევარი თანმიმდევრულად იცავს ქართველ ფილოლოგთა თვალსაზრისს იმის თაობაზე, რომ ბერძნული „ვარლამ და იოსაფის“ ავტორია X–XI საუკუნეების მიჯნის დიდი ქართველი მთარგმნელი ეფთვიმე ათონელი. ამ თეზისის დასასაბუთებლად იგი შემდეგ არგუმენტებს მოიხმობს: 1. „უძველესი ბერძნული ხელნაწერი (XI საუკუნის შუაწლების წინა ხანებისა), რომელიც ეკუთვნის წმ. მარკოზის ბიბლიოთეკას ვენეციაში, „ბალავარის“ ქართულიდან ბერძნულად მთარგმნელად ექვთიმე იბერიელს ასახელებს (ამასვე იმეორებს XIV საუკუნეში გადაწერილი ერთი ხელნაწერიც პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკისა).“[3] 2. „არსებობს ლათინური თარგმანი „ბალავარისა,“ რომელიც შესრულებულია ბერძნული ტექსტიდან XI საუკუნის პირველი ნახევრის ბოლო წლებში..... ლათინური თარგმანიც სათაურში იხსენებს ბერძნულ ენაზე მთარგმნელად „წმინდა კაცს, ექვთიმეს.“[4] 3. ეფთვიმე იბერიელს „ბალავარის“ მთარგმნელად ქართული ენიდან ბერძნულად თვლის ეფთვიმეს ბიოგრაფი გიორგი მთაწმინდელი.[5] სიმონ ყაუხჩიშვილი ეფთვიმეს მიერ ქართულიდან გადაკეთებულად მიიჩნევს „ბალავარიანის“ მოკლე ქართულ რედაქციას, რომელსაც „სიბრძნე ბალავარისა“ ეწოდება. რამდენადაც ამ მოკლე ქართულ ვერსიასთან შეფარდებით ბერძნული „ვარლაამ და იოასაფი,“ როგორც სიმ. ყაუხჩიშვილი აღნიშნავს, ერთი-სამად მეტია, მკვლევარის მითითებით, ეს ჩანართები სხვადასხვა საღვთისმეტყველო წიგნებიდან მოხმობილი ფრაგმენტებია.

სიმ. ყაუხჩიშვილი გულდასმით იკვლევს „ვარლამ და იოასაფის“ ბერძნულ ხელნაწერთა ლემას.[6]. იგი ბელგიელი მეცნიერის, პ. დევოს მსგავსად ბერძნულ ხელნაწერთა ლემის უძველეს სახედ მიიჩნევს იმ ტიპის ლემას, რომელშიც არის მითითება როგორც ამ ამბის მომტან იოანეზე, ასევე მის მთარგმნელ ეფთვიმეზე; ხოლო ლემის მეორე სახეობა (მხოლოდ იოანეზე მითითება) შემდგომ გადაკეთებად მიაჩნია.

სიმ. ყაუხჩიშვილის აზრით, „ბალავარიანის“ ქართულ ენაზე მოღწეული ორი რედაქციიდან (მოკლე და ვრცელი) პირველადია მოკლე ვარიანტი, ხოლო

---

[1] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბ., 1949
[2] ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, თბ., 1973, გვ. 116
[3] იქვე, გვ. 207
[4] იქვე, გვ. 207
[5] იქვე, გვ. 208
[6] იქვე, გვ. 224–230

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ვრცელი მასზეა დამოკიდებული. ამ მოკლე ვარიანტის ანუ „სიბრძნე ბალავარისას“ შექმნის სავარაუდებელ ეპოქად სიმ. ყაუხჩიშვილი VII–X საუკუნეებს მიიჩნევს.[1]

როგორც ზემოთ ვისაუბრეთ, სიმონ ყაუხჩიშვილი შალვა ნუცუბიძესთან ერთად ავტორია ჰიპოთეზისა იმის თაობაზე, რომ VII საუკუნის ცნობილი ბიზანტიელი ნოველისტი, იოანე მოსხი ეროვნული წარმოშობით ქართველია და წერდა ბერძნულ და ქართულ ენებზე. სიმ. ყაუხჩიშვილი დეტალურად მსჯელობს იოანე მოსხის „ლიმონარის“ ანუ „სამოთხის“ ქართულ რედაქციაზე[2] იგი ასკვნის: „ა) ქართული ნოველების ერთი ძირითადი წყება ორიგინალური ქართულია ბ) დროდადრო ბერძნული ნოველების კრებული („ლიმონარი”) ივსებოდა და ქართული ნოველების კრებულს ან ემატებოდა ახალი ნოველები, ბერძნული შევსებული კრებულიდან ნათარგმნი, ან ძველი ქართული ნოველების გადასინჯვა ხდებოდა. ამით აიხსნება ის, რომ ქართულ ტექსტში გვხვდება ისეთი შემთხვევები, რომლებიც მოწმობენ ქართული ტექსტის ორიგინალურობას, და გვხვდება ბერძნიზმების გავლენაც.“[3]

სიმ. ყაუხჩიშვილის კვლევის საგანია ე. წ. ბიზანტიური რენესანსის მწერალთა შემოქმედება. კერძოდ, მწერალი დაწვრილებით ჩერდება მიქელ ფსელოსისა და იოანე იტალოსის ფილოსოფიაზე და ქართველ ფილოსოფოსს იოანე პეტრიწს უკავშირებს ამ სკოლას.[4] სიმ. ყაუხჩიშვილმა ქართულ ხელნაწერებში გამოავლინა და გამოსცა მიქაელ ფსელოსის ორი თხზულების თარგმანი „პირმშოსათვის“ და „დღესასწაულთა განმარტება.“[5] მან ყურადღება მიაქცია იოანე იტალოსის ერთ წერილს აფხაზი გრამატიკოსისადმი და ნიკო მარის კვალდაკვალ ჩათვალა, რომ ეს აფხაზი გრამატიკოსი იოანე პეტრიწი უნდა იყოს. ეს ვარაუდი დაასაბუთა სიმ. ყაუხჩიშვილის მოწაფემ ნ. კეჭაღმაძემ.[6]

ქართულ–ბიზანტიური კულტურულ-ლიტერატურული ურთიერთობებისათვის ძალზე მნიშვნელოვანი მასალაა სიმონ ყაუხჩიშვილის მიერ თარგმნილი და კომენტირებული „გეორგიკის“ რვატომეული. საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

სიმ. ყაუხჩიშვილი არის მთარგმნელი და განმმარტებელი ბიზანტიელი საეკლესიო ისტორიკოსების – გელასი კესარიელის, რუფინუსის, თეოდორიტე კვირიელის, სოკრატე სქოლასტიკოსის, ერემია სოზომენეს ცნობებისა იბერიის გაქრისტიანებაზე.[7] მან „გეორგიკის“ მეორე ტომში შეიტანა ძალზე მნიშვნელოვანი მასალა პეტრე იბერიელის ბიოგრაფიისათვის: იოანე რუფუსის „პეტრე იბერის ცხოვრების“ ერთი ნაწილის თარგმანი რ. რააბეს გერმანული პუბლიკაციიდან და იოანე რუფუსისავე „პლეროფორიების“ ნაწყვეტების თარგმანი ფ. ნაუს ფრანგული გამოცემიდან.[8] „გეორგიკის“ მერვე ტომში 1970 წელს მან გამოაქვეყნა დოკუმენტური მასალა – „ათონის ივერთა მონასტრის აქტები (ხრისობულები, სიგელ-გუჯრები, პრაქტიკონები).“ ეს პუბლიკაცია ათონის ქართველთა მონასტრის ისტორიის მკვლევართათვის უაღრესად ფასეულია.

„გეორგიკის“ მეხუთე ტომში შეტანილია ბიზანტიური კანონიკური ლიტერატურის ერთი უბრწყინვალესი ძეგლი ქართული თარგმანითურთ – XI საუკუნის ეროვნებით ქართველი ბიზანტიელი მხედართმთავრის, პეტრიწონის

---

[1] იქვე, გვ. 230-236
[2] იქვე, გვ. 236–246
[3] იქვე, გვ. 244
[4] იქვე, გვ. 250–263
[5] იქვე, გვ. 258; 23, გვ. 241–263
[6] კეჭაღმაძე ნ., იოანე იტალოსის შემოქმედება, თბ. 1970, გვ. 123–148
[7] „გეორგიკა”, I (ალ. გამყრელიძისა და ს. ყაუხჩიშვილის თარგმანი დ
[8] „გეორგიკა,” II (ს. ყაუხჩიშვილის თარგმანი და გამოცემა), თბ., 1965,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართული მონასტრის მაშენებლის, გრიგორ ბაკურიანისძის „პეტრიწინის წესდება.“ გრიგორ ბაკურიანისძეს თავისი მონასტრისათვის 1084 წელს დაუწერია **ტიპიკონი** ანუ წესდება, რომელიც შეუდგენია კონსტანტინოპოლის ერთ-ერთი მონასტრის **ტიპიკონის** მიხედვით. **ტიპიკონი** თავდაპირველად დაიწერა ორ ენაზე – ბერძნულსა და ქართულზე. ბერძნულზე იმიტომ, რომ იგი იყო ოფიციალური სახელმწიფო ენა და საბუთს სიმტკიცე მხოლოდ ამ ენაზე ექნებოდა. ამიტომაც სწორედ ბერძნული რედაქციაა ხელმოწერილი და ბეჭედდასმული გრიგოლ ბაკურიანისძის მიერ. ბერძნული ტექსტი ორ ცალად დაწერილია. ერთი ცალი კონსტანტინოპოლში გაგზავნილა არქივში შესანახად; მეორე, ალბათ, მონასტერში ინახებოდა. ქართულ ენაზე ტექსტის დაწერა იმითაა დასაბუთებული, რომ მონასტრის მკვიდრნი ქართველები არიან და სხვა ენა არ იციან. სიმონ ყაუხჩიშვილის აზრით, ქართული და ბერძნული რედაქციების მიმართების შესწავლის დღევანდელ დონეზე არ შეიძლება გადაჭრით ითქვას, „თუ რომელი რედაქციაა პირველდედანი, მაგრამ აპრიორი შეუძლებელია არ დავუშვათ, რომ ჯერ დაიწერა ერთი მათგანი.“[1] *პეტრიწონის წესდების* შესახებ ცნობა 1887 წელს დაბეჭდა პ. ბეზობრაზოვმა, შემდეგ – 1888 წელს ამ *წესდების* ტექსტის ახალბერძნული თარგმანი მოგვცა გიორგი მუსეოსმა, ხოლო წესდების ძველბერძნული ტექსტი 1904 წელს გამოაქვეყნა ლუი პეტიმ. 1954 წელს მ. თარხნიშვილმა გამოსცა პეტრიწონის წესდების ძველქართული რედაქცია. მანვე მიუთითა, რომ კუნძულ ქიოსზე მოიპოვება ქართული რედაქციის სხვა ნუსხა. მართლაც, კუნძული ქიოსის კორაის სახელობის ბიბლიოთეკის №1598 ხელნაწერში აღმოჩნდა პეტრიწონის წესდების როგორც ქართული, ასევე ბერძნული რედაქცია. სწორედ ეს უკანასკნელი ქართული თარგმანითა და სპეციალური გამოკვლევით გამოსცა სიმ. ყაუხჩიშვილმა. ამ გარემოებას ძალზე მნიშვნელოვანი დაზუსტებები შეაქვს ლუი პეტის პუბლიკაციაში.[2] განსხვავებით განსხვავებით წინა გამოცემისაგან, იგი ეყრდნობა არა გვიანდელ, არამედ XII–XIII საუკუნის ნუსხას და შემკულია ფილოლოგიური აპარატით (გამოკვლევა, ლექსიკონი, საძიებელი). იმავე ხელნაწერში მოთავსებული ქართული რედაქცია ამ წესდებისა გამოსცა აკაკი შანიძემ 1971 წელს.[3]

ამრიგად აკადემიკოს სიმონ ყაუხჩიშვილის მრავალრიცხოვანმა და მრავალმხრივმა გამოკვლევებმა ახალი ეტაპი შექმნეს ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევაში.

მოსე გოგიბერიძე ცნობილი ქართველი ფილოსოფოსია. იგი ქართული ფილოსოფიის ისტორიკოსიც იყო. უპირატესად მეთორმეტე საუკუნის ქართულ ფილოსოფიურ-ლიტერატურული აზრის განვითარებას იკვლევდა. ამ მხრივ მისი ინტერესის სფეროში შევიდა კლასიკური პერიოდის ქართული ლიტერატურული აზროვნება და მისი მიმართება როგორც ანტიკურ ბერძნულ, ასევე ბიზანტიურ ლიტერატურასა და ფილოსოფიასთან. მოსე გოგიბერიძის გამოკვლევები ამ სფეროში 1937–1947 წლებით თარიღდება. ისინი ერთ კრებულად შეკრიბა და წინასიტყვაობით, შენიშვნებით, ავტორის ბიოგრაფიისა და ნაწერების სიის დართვით გამოაქვეყნა იოსებ მეგრელიძემ[4] (ქვემოთ გვერდები მითითებულია ამ გამოცემის მიხედვით). მოსე გოგიბერიძის გამოუქვეყნებელი შრომებიდან ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის თვალსაზრისით საგულისხმოა „რუსთაველი და ჰომეროსი,“ 1947 წელს დაწერილი 105 გვერდიანი სტატია, რომელიც დღეისათვის დაკარგულია.

---

[1] „გეორგიკა,“ V (ს. ყაუხჩიშვილის თარგმანი და გამოცემა), თბ., 1963, გვ. 273

[2] ლოლაშვილი ი., მიქელ ფსელოსის ფილოსოფიურ–ეგზეგეტიკური ტრაქტატი „პირმშოსათვის,“ „ძველი ქართული მწერლობის საკითხები,“ II, თბ., 1964

[3] შანიძე ა., ქართველთა მონასტერი ბულგარეთში და მისი ტიპიკონი, [illegible] 1971

[4] მ. გოგიბერიძე, რუსთაველი, პეტრიწი, პრელუდიები, თბ., 1961

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მოსე გოგიბერიძის ინტერესის სფეროში ძველი ქართული მწერლობიდან XI–XII საუკუნეების ქართული ფილოსოფიური აზროვნება დგას. იგი XII საუკუნემდელი ქართული ლიტერატურის განვითარებაში ორ ისტორიულ გზას ხედავს. ქართული კულტურის პირველ გზას იგი ქრისტიანულ ბერძნულს უწოდებს; ხოლო მეორეს - საერო მწერლობის გზას, რომელიც აღმოსავლეთიდან მოდიოდა. მკვლევარის აზრით, ჩვენი კულტურის ამ ორმა გზამ ქართული აზროვნების განვითარება ორ მწვერვალამდე – იოანე პეტრიწამდე და შოთა რუსთველამდე მიიყვანა.

ქართული კულტურის პირველი გზიდან მკვლევარმა სპეციალურად შეისწავლა იოანე პეტრიწის ფილოსოფია. პეტრიწის დიდი წინამორბედებიდან მოსე გოგიბერიძემ მოკლედ მიმოიხილა მხოლოდ ეფრემ მცირის მსოფლმხედველობა. მკვლევრის დასკვნით, ეფრემ მცირე არის „ორთოდოქსალურ-ქრისტიანული თეოლოგიისა და სქოლასტიკის ადრინდელი ეტაპის წარმომადგენელი. მისი ფილოსოფია ქრისტიანულია. ე. ი. კაპადოკიელი მამებიდან გამომდინარე, და მერვე საუკუნის ბოლოს საბოლოოდ გაფორმებული იოანე დამასკელის მიერ.“ (გვ. 143).

იოანე პეტრიწი კი მოსე გოგიბერიძის თვალსაზრისით, ქართული ფილოსოფიური აზროვნების შემდგომ ეტაპს ქმნის, უკვე უპირისპირდება პირველ თაობას. იგი განვითარებული სქოლასტიკის წარმომადგენელია. მართალია, იოანე პეტრიწიც „ქრისტიანობის იდეოლოგია, დამცველი ყველა მისი დოგმატური ატრიბუტისა და ტრადიციისა“ (გვ. 145), მაგრამ, მკვლევრის დასკვნით, მისი სიახლე აზროვნების ისტორიაში ის არის, რომ „იგი ქრისტიანული სქოლასტიკის ისტორიაში დამწყებია იმ ახალი მიმართულებისა, რომელმაც გადაწყვიტა ფილოსოფია პოზიტიურად გამოეყენებინა, რომელიც ფიქრობდა, რომ რელიგია „გონების არგუმენტებითა“ და „თეორიით“ დასაბუთდებოდა. მას პლატონის, არისტოტელეს ფილოსოფიისა და „პლატონური ფილოსოფოსების“ დახმარებით ქრიასტიანობა უნდა გონიერი და დასაჯერებელი გახადოს და, რასაკვირველია, არ გრძნობს, რომ მომავალში არისტოტელე ქრისტეს დაჩრდილავს და ადამიანს სარწმუნოების სამართლიანობაში დააეჭვებს“ (გვ. 146).

მოსე გოგიბერიძე ცალკე გამოყოფს პეტრიწის განათლებისა და ფილოსოფიური მსოფლმხედველობის წყაროების საკითხს. შენიშნულია, რომ პეტრიწი ღრმად იცნობს და ეყრდნობა ანტიკურ ფილოსოფიასა და პოეზიას; ყველა გამოჩენილ ნეოპლატონიკოსს; სირიისა და საბერძნეთის ყველა გამოჩენილ ღვთისმეტყველს. მკვლევარი ვარაუდობს, რომ მისთვის არ უნდა იყოს უცნობი არც არაბული ფილოსოფია. მოსე გოგიბერიძე თვლის, რომ ეს ფილოსოფიური განათლება იოანე პეტრიწს მიღებული უნდა ჰქონდეს მანაგანის აკადემიაში იოანე იტალოსის ხელმძღვანელობით. მკვლევარი იოანე პეტრიწს მიიჩნევს სწორედ იმ ტიპის აზროვნების გამგრძელებლად, რომელიც მიქელ ფსელოსმა და იოანე იტალოსმა წამოიწყეს.

მოსე გოგიბერიძის თვალსაზრისით, იოანე პეტრიწს სქოლასტიკური აზროვნება მიჰყავს იმ გზით, რა გზითაც წავიდა იგი დაახლოებით ერთი საუკუნის შემდეგ დასავლეთ ევროპაში. მისი ძირითადი მიზანია, ქრისტიანული დოგმატიკა დაასაბუთოს ფილოსოფიურად. იგი ყველაზე ფართოდ ეყრდნობა პლატონის, არისტოტელეს და ნეოპლატონელთა (როგორც მისი ქრისტიანული წარმომადგენლის – ნემესიოს ემესელის, ასევე წარმართი ნეოპლატონიკოსის – პროკლე დიადოხოსის) ფილოსოფიურ მემკვიდრეობას. პეტრიწი უშუალოდ ბერძნულ დედნებში უნდა იცნობდეს როგორც პლატონის დიალოგებს (ყოველ შემთხვევაში, „პარმენიდეს” და „ტიმეოსს” უთუოდ), ასევე არისტოტელეს თხზულებებს. ნეოპლატონიკოსებს კი იგი ქართულად სიტყვა-სიტყვით თარგმნის და განმარტავს. ღმერთის არსებობის დასაბუთების ს

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ღვთაების ექსტაზის საშუალებით ხატვის ნეოპლატონურ თეორიას. პეტრიწის ლოგიკა და ბუნებისმეტყველება კი თავიდან ბოლომდე არისტოტელეზეა დამყარებული. „დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, – წერს მოსე გოგიბერიძე, - რომ XII საუკუნის პირველ ნახევარში არც ერთ დასავლეთელ სქოლასტიკოსს არისტოტელე იმ მოცულობით არ სცოდნია, როგორც ეს პეტრიწთან გვაქვს მოცემული, თვით პეტრე აბელარსაც კი“ (გვ. 163). ნემესიოს ემესელის და პროკლე დიადოხოსის თარგმანითაც იოანე პეტრიწი თავისი ეპოქის მოწინავე აზროვნების სათავეში დგას.

მკვლევარი ავითარებს აზრს, რომ იოანე პეტრიწის ფილოსოფია არის ბიზანტიაში, კერძოდ მანგანის აკადემიაში დაწყებული სქოლასტიკის გაგრძელება და დამთავრება.

პეტრიწის ორიგინალური ფილოსოფიური აზროვნება ძირითადად პროკლე დიადოხოსის დასახელებული თხზულების ქართულ თარგმანზე დართულ წინასიტყვაობას, კომენტარებსა და ბოლოსიტყვაობაში იშლება. XII საუკუნის ქართველი ფილოსოფოსის მიზანი იყო „ღმრთისმეტყველებაჲ ნივთისაგან მიუხებელი წამოეყენა“ ე. ი. გოგიბერიძის ინტერპრეტაციით, „შექმნა თეოლოგია ამაღლებული ყოველივე ნივთიერისაგან და ქვეყნიერისაგან“ (გვ. 170). რადგანაც სარწმუნოებას ამის გაკეთება საკუთარი ძალით არ შეუძლია, პეტრიწი მიმართავს ფილოსოფიას და უპირატესად ეყრდნობა პლატონს, არისტოტელეს და პროკლეს. მაგრამ, მკვლევარის შენიშვნით, „მთლიანად არც ერთ ამათგანს პეტრიწი არ ღებულობს, თითოეულისაგან იგი იმას იყენებს, რაც მისი საკუთარი მსოფლმხედველობისათვისაა საჭირო“ (გვ. 171). იგი მთელი თავისი შემოქმედებით ადასტურებს, რომ ფილოსოფიის გმობა უაზრობაა. ფილოსოფიას შეუძლია დიდი სამსახური გაუწიოს სარწმუნოებას. შეუძლია ლოგიკური გზით ნათელყოს იგი, რაც რელიგიაში მხოლოდ რწმენაზეა დამყარებული. მოსე გოგიბერიძის დაკვირვებით, პროკლეს პეტრიწი იყენებს სამი ძირითადი ასპექტით: „1) ერთისა და მისგან გამომდინარე სიმრავლის დიალექტიკურობის დადგენისათვის. 2) სიკეთისა და ბოროტის სუბსტანციონალური დუალიზმის დაძლევისათვის და სიკეთის მონიზმის დადგენისათვის..... 3) ღვთის მტერ და მგმობელ ფილოსოფოსთა, ე. ი. ეპიკურელთა..... განადგურებისათვის“ (გვ. 172). არისტოტელეზე პეტრიწი აფუძნებს 1) ე. წ. „მდაბიურ ცოდნას,“ ანუ დღევანდელი გაგებით მეცნიერებას: ცისა და მიწის ნივთთა წარმოშობისა და ხრწნის ფილოსოფიას; 2) ლოგიკას: „პეტრიწმა იცის, რომ არისტოტელეს ლოგიკის გარეშე „უღონო არს რისავე გაგონებაჲ სულისა მიერ სიტყვიერისაჲ”, რადგან თვით ღმერთს არ შეუძლია ლოგიკას ეწინააღმდეგოს, ვინაიდან თვითონ არის ლოგოსი” (გვ. 172); 3) არისტოტელეს მეცნიერება ღვთისმეტყველებამდე მიდის და იმას ადასტურებს, რომ „ერთი არს მეუფე ყოველთა.“ „რაც შეეხება პლატონს....., – წერს მკვლევარი, – „ღვთაებრივი“ პლატონის მიერ იგი უფრო აღფრთოვანებულია, ვიდრე დარწმუნებული, პლატონი მას უფრო ხიბლავს, ვიდრე ასწავლის. პლატონს იგი ადიდებს, როგორც პირველ სათავეს იმ სიბრძნისა, რომელიც პავლე მოციქულში გამოცხადდა” (გვ. 173). მოსე გოგიბერიძის დასკვნით, ის მსოფლმხედველობა, რომლის წარმოსადგენადაც პეტრიწს ანტიკური ფილოსოფია გამოუყენებია არის მხოლოდ და მხოლოდ ქრისტიანობა: „პეტრიწთან მოცემულია განვითარებული სქოლასტიკის თვალსაზრისი; ამ თვალსაზრისის გამომუშავება ქართული თეოლოგიური და საეკლესიო აზროვნების დამთავრება იყო, მისი განვითარების იმ წერტილთან მიყვანა, როცა განვითარების პროცესში მყოფი თითოეული მოვლენა თავისთავთან უცხო გახდება და თავის საწინააღმდეგოში გადავა” (გვ. 175).

პეტრიწის მსოფლმხედველობის ძირითადი პრინციპით ყველაფერი საფუძვლად გამოცხადებულია **ერთი**. ეს პრინციპი სარწმუნოებამ აღმოაჩინა. ფილოსოფოსთაგან ყველაზე მეტად ერთის [illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პეტრიწის დაკვირვებით, არისტოტელეც ლაპარაკობს „ხედვით ცოდნაზე, ე. წ. წმინდა თეორიზე, ანუ აზროვნების აზროვნებაზე.... ეს სავსებით ისეთივე გზაა სიბრძნისა, რაც პლატონის დიალოგებიდან პროკლემ „განაცხადა“ (გვ. 178).

პროკლესა და არისტოტელეს დიალექტიკურ მეთოდებზე დაყრდნობით პეტრიწი იწყებს შემეცნების წყაროების გამოკვლევას და წარმოადგენს ორიგინალურ თეორიას, შემეცნების ორ ნაკადს – სულსა და გონებას შორის განსხვავებაზე. აქვე პეტრიწი გვთავაზობს ღმერთის არსებობის რაციონალური ხერხით დამტკიცების ორიგინალურ ცდას: „ადამიანს შემეცნების ორი წყარო აქვს, სული და გონება. შემეცნების მიზანია ნამდვილ მყოფ არსებათა შემეცნება; ეს მიზანი სუბიექტ-ობიექტის მიმართებაში სახიერდება. ობიექტი, პეტრიწის აზრით, უფრო მაღლა დგას გონებაზე, ამ შემთხვევაში გონება სუბიექტია; მაგრამ ნამდვილ-მყოფ არსებაზე მაღლა უსაზღვროობა დგას, ხოლო, როცა უსაზღვროობა იქნება სუბიექტი, მისი ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ერთი ანუ ღმერთი. ასეთი დიალექტიკის გზით მაღლდება პეტრიწი ღმერთამდე.

მოსე გოგიბერიძის დაკვირვებით, პეტრიწის სქოლასტიკის ორიგინალური ხაზი ყველაზე მეტად გამოჩნდა *ერთის*, როგორც *დასაბამის* დადგენის საკითხში. „იგი ეთანხმება ბერძენს იმაში, რომ ყოველივე სიმრავლე ერთისაგან უნდა ამოდიოდეს, ამიტომ ხედავს იგი ბერძნებში ქრისტიანობის წინაპრებს; მაგრამ როგორი უნდა იყოს ეს ამოსვლა? აქ იწყება გამიჯვნა“ (გვ. 196). ამ შემთხვევაში პეტრიწი არ მიჰყვება ღმერთის არსებობის რაციონალური გზით დასაბუთების არისტოტელესეულ მეტაფიზიკას. ეს გზა მიუღებელი იყო როგორც ნეოპლატონიზმისათვის, ასევე ფსევდო დიონისე არეოპაგელისაგან გამომდინარე ქრისტიანული თეოლოგიისათვის. პეტრიწი არ მიჰყვება არც ღმერთის რაობის განსაზღვრების პროკლეს თეორიას: ნეგაციას - ღმერთის განმარტებას იმით, თუ რა არ არის ღმერთი. პეტრიწის საბოლოო დასკვნით ერთი არის „ის, რომელსაც ნათელი შეაქვს ყოველსავე სინათლეში, რომელიც კეთილობით აკეთილებს ყოველივეს“ (გვ. 200); ხოლო, „ის, რაც იქმნა ერთის მიერ, არის ხატებაჲ ერთისა“ (გვ. 201).

მოსე გოგიბერიძე არ იზიარებს შ. ნუცუბიძის მოსაზრებებს პეტრიწის ფილოსოფიის შესახებ. მისი დასკვნით, პეტრიწი არ იწყებს ქართული რენესანსის ეპოქას; პეტრიწი არ არის ქართული წარმართობის აპოლოგეტი; პეტრიწი არ არის თანმიმდევრული ნეოპლატონიკოსი. ნეოპლატონიზმი პეტრიწის ფილოსოფიის მხოლოდ ერთ-ერთი ძირითადი წყაროა.

პეტრიწი სქოლასტიკოსი და ქრისტიანობის ფილოსოფოსია. მხოლოდ იგი წარმომადგენელია იმ განვითარებული სქოლასტიკისა, რომელიც ქრისტიანული ფილოსოფიის დასაბუთებისათვის იყენებს მთელი ანტიკური კულტურასა და აზროვნებას. პეტრიწის აზროვნების სიდიადე იმითაა განპირობებული, რომ იგი იკვლევს მისი თანამედროვე ეპოქის იმ საკითხებს, „რომლებიც იმდროინდელი მოწინავე კაცობრიობის კვლევისა და ძიების საგანს შეადგენდა. იგი შეეცადა განახლების სინათლე შეეტანა ქრისტიანობაში“ (გვ. 215). მისი მსოფლმხედველობის კვლევის მეთოდი იყო არისტოტელურ-ნეოპლატონური წარმოშობის დიალექტიკა; ხოლო თვითონ მსოფლმხედველობა – იდეალიზმი. „იოანე პეტრიწმა ერთი და ერთ-ნახევარი საუკუნით დაასწრო დასავლეთს, ეპოქის აზროვნება იმავე მიმართულებით წაეყვანა, რა მიმართულებითაც იგი შემდეგ დასავლეთში განვითარდა“ (გვ. 215) – ესაა პეტრიწის ფილოსოფიის მნიშვნელობა შუა საუკუნეების აზროვნების განვითარების ისტორიაში. ქართული აზროვნების განვითარების ისტორიაში კი „იოანე პეტრიწი სრულმქმნელი და დამამთავრებელია ქართული კულტურის იმ ისტორიული გზის, რომელიც ქრისტიანობიდან მოდიოდა“ (გვ. 203). მან „ნიადაგი მოამზადა ქართული კულტურის იმ დიდი აღორძინებისათვის, რომელიც ასი წლის შემდეგ რუსთაველმა განახორციელა“ (გვ. 215).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რუსთველის მსოფლმხედველობას მოსე გოგიბერიძემ პეტრიწის ფილოსოფიაზე მუშაობის დაწყებამდე მიუძღვნა ორი საგაზეთო წერილი: „შოთა რუსთაველი და ნეოპლატონიზმი“ (იხ. ბიბლიოგრაფია) და „რუსთაველის მსოფლმხედველობის სათავეები (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომლებიც პოლემიკური ხასიათისაა. მკვლევრის აზრით, არ შეიძლება რუსთველის მსოფლმხედველობის საფუძვლად ნეოპლატონიზმის მიჩნევა. მკვლევარი უარყოფს პოეტის დამოკიდებულებას მისი ეპოქის მძლავრ ფილოსოფიურ მოძრაობასთან – ქრისტიანულ სქოლასტიკასთან. მაგრამ რუსთველის ეპოქის მეორე დიდ ფილოსოფიურ მოძრაობასთან – არაბულ ფილოსოფიასთან რუსთველის კავშირი სარწმუნოდ ესახება. მოსე გოგიბერიძე ფიქრობს, რომ რუსთაველი ერთგვარად დამოკიდებული უნდა იყოს არაბულ არისტოტელიზმზე.

ნაშრომში „უზენაესი არსების ცნება „ვეფხისტყაოსანში“ (იხ. ბიბლიოგრაფია) არის ცდა ახლებურად იქნეს გადაწყვეტილი რუსთველის ღმერთის პრობლემა. მკვლევარს ამოსავალ პოზიციად მიაჩნია შემდეგი დებულება: „რუსთაველს არც ქრისტიანული ღმერთისათვის უცია თაყვანი და არც მაჰმადიანურისათვის, მაგრამ რუსთაველი არც ათეისტი ყოფილა და არც წარმართი. მის შემოქმედებაში ოფიციალური ღმერთი არ არის, ღმერთზე კი საერთოდ ძალიან ბევრი ლაპარაკია“ (გვ. 28). რა ფილოსოფიურ-რელიგიურ წარმოდგენებზე დაყრდნობით უნდა შექმნილიყო „ვეფხისტყაოსნის“ ღმერთის ცნება? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, ერთი მხრივ, მკვლევარი აკრიტიკებს რუსთველის მაჰმადიანობის, მანიქეიზმის, ნეოპლატონიკოსობის, სოლარიზმისა და პაგანიზმის თეორიებს; მეორე მხრივ კი, ცდილობს პოზიტიური აზრის ფორმირებას პოემის უზენაეს არსებაზე. მკვლევრის თვალსაზრისით, რუსთველი კარგად იცნობს ქრისტიანულ ორთოდოქსიას, ქართულ სასულიერო მწერლობას, მაგრამ იგი მაინც არ არის ორთოდოქსი ქრისტიანი, რამდენადაც „ყოველი ქრისტიანული აზრისა და შემოქმედების იმდროინდელი გვირგვინი – ღმერთი სამპიროვანი და ერთარსებიანი, ქრისტიანული მესიანიზმი, ღმერთი კაცად ქცეული და სხვა – არსად არ გვხვდება რუსთაველთან“ (გვ. 29). ნათელია, რომ რუსთაველის ამოსავალი ქრისტიანობაა, მაგრამ ქრისტიანობა არ არის რუსთაველის მსოფლმხედველობის ნავსაყუდელი“ (გვ. 38). მკვლევარი ასკვნის: „რუსთაველის ღმერთი რენესანსის ეპოქის ღმერთია“ (გვ. 58). მოსე გოგიბერიძის თვალსაზრისით, „ღმერთის ცნებაში ასეთი რევოლუციის მოხდენისათვის რუსთაველის განკარგულებაშიც თითქმის იგივე წყაროები იყო, რაც რენესანსის ეპოქას მოეპოვებოდა. ეს იყო ე. წ. მაღალ სქოლასტიკაში გაერთიანებული არისტოტელურ–ნეოპლატონური ინტერპრეტაცია სარწმუნოების დოგმისა, ამავე დროს, გაცნობა არისტოტელესთან უშუალოდ, ერთი მხრივ, და არაბული ფილოსოფია, მეორე მხრივ. მოსე გოგიბერიძის გამოკვლევებმა იოანე პეტრიწის ფილოსოფიის შესახებ XX საუკუნის პირველ ნახევარში ახალი მიმართულება მისცა XII საუკუნის დიდი ქართველი თეოლოგის შემოქმედების კვლევას, რაც ჩვენს თანამედროვე ქართველოლოგიაში ახალ სიმაღლემდე ავიდა. ასევე ძალზე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ის მიმართულება, რომელიც მ. გოგიბერიძემ რუსთაველის მსოფლმხედველობის შესწავლას მისცა.

ელენე მეტრეველი – ძალზე მნიშვნელოვანი და ფასეულია ელენე მეტრეველის წვლილი ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევაში.[1] ახალგაზრდა მკვლევარმა მოღვაწეობა დაიწყო მაშინ, როდესაც მარი ბროსეს, იოსებ ყიფშიძის, ივანე ჯავახიშვილის, აკაკი შანიძის, კორნელი კეკელიძისა და სხვა დიდ მეცნიერთა მიერ ახლად საფუძველჩაყრილი

1 აკადემიკოს ელენე მეტრეველის შესახებ მასალა მოვამზადეთ შემდეგი გამოცემის მიხედვით: ელენე მეტრეველი (1917-2003), ბიობიბლიოგრაფია; შეადგინა გაგა [illegible] „არტანუჯი,“ თბ., 2007

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართველოლოგიის წინაშე მთელი სიმწვავით იდგა ქართული წერილობითი ძეგლების მოკვლევა-მოძიებისა და მათი სისტემური შესწავლის ამოცანა. ამიტომაც ელენე მეტრეველი იმთავითვე დიდ ყურადღებას უთმობდა ლიტერატურული ძეგლების მოძიებას, მათ მეცნიერულ შესწავლას და ანალიზს.

თეორიულ-მეთოდოლოგიურ პრობლემებში ფართოდ განსწავლულობამ და უშუალოდ პირველწყაროებზე მრავალწლოვანმა მუშაობამ მას საშუალება მისცა, გამოევლინა მეცნიერებისათვის მანამდე უცნობი მნიშვნელოვანი ისტორიულ-ლიტერატურული ფაქტები და მრავალმხრივი ანალიზის საფუძველზე ზუსტად განესაზღვრა მათი ადგილი ქართული კულტურის ისტორიაში. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ითქმის საქართველოს საზღვრებს გარეთ - ათონისა და სინას მთებზე, სირიასა და პალესტინაში - არსებული ქართული ლიტერატურულ-საგანმანათლებლო ცენტრების, იქ დაცულ ხელნაწერთა შესწავლისა და აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ქრისტიანული კულტურების ურთიერთგამდიდრების საქმეში მათი მნიშვნელობის წარმოჩენაზე.

გამოკვლევაში „შავი მთის მწიგნობრული კერის ისტორიისათვის XI საუკუნის პირველ ნახევარში“ (იხ. ბიბლიოგრაფია) ელენე მეტრეველმა დამაჯერებლად განსაზღვრა შავი მთის ქართულ მონასტერთა კულტურული ორიენტაცია და ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული ორი კოდექსის ანდერძთა შესწავლის საფუძველზე დაადგინა ძელი ცხოვლის ეკლესიის მაშენებელთა და იქ მოღვაწეთა ვინაობა.

მეორე ისტორიულ-კულტურული არეალი, რომელსაც ელენე მეტრეველი იკვლევდა, არის ათონის მთაზე მდებარე ქართველთა მონასტერი. მართალია, სირია-პალესტინის ქართული კერებისაგან განსხვავებით, ამ სავანეს დაარსების დღიდანვე ჰყავდა მემატიანეები, და, ამდენად, მისი ისტორია შედარებით უკეთ იყო შესწავლილი, მაგრამ გამოჩენილი მეცნიერის სისტემური არქეოგრაფიული კვლევა ამ მიმართულებით ძალზე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა. გამოკვლევაში „საზღვარგარეთის ქართული სამწერლობო კერების ურთიერთთანამშრომლობის ერთი ფაქტი“ გაანალიზებულია ჯვრის მონასტრის ერთი ჰაგიოგრაფიული კრებული, რომელიც შავი მთის, ათონის ივირონისა და ჯვრის მონასტრის ქართველმა მოღვაწეებმა შეადგინეს, ნაჩვენებია, თუ როგორ შეთანხმებულად და გეგმაზომიერად იღვწოდნენ საზღვარგარეთის სავანეებში ქართველი მწიგნობრები იმისთვის, რათა მათი კულტურა იმდროინდელი მსოფლიო სტანდარტების სიმაღლეზე ასულიყო. სტატიაში „ათონის ერთი აღაპის გაგებისათვის“ (იხ. ბიბლიოგრაფია) ბასილწმიდის მონასტრის ბერის, ფანტინეს აღაპის ანალიზის საფუძველზე გაშუქებულია ივერთა მონასტრის ისტორიისა და ათონური სამართლის ერთი კონკრეტული საკითხი. XI ს.-ის ქართული წყაროების მიხედვით იოასაფის საგალობლისა და მისი მოსახსენებლის ისტორიის წმინდა ფილოლოგიურ საკითხებს ეძღვნება გამოკვლევა „Du nouveau sur L`Himne de Ioasaph“ (Le Muséon. 1987).

1982 წელს თბილისში ათონის ქართველთა მონასტრის დაარსების 1000 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო სესიაზე წაკითხულ მოხსენებაში „Le rôle de l'Athos dans l'histoire de la culture géorgienne“ ელენე მეტრეველმა შეაფასა ამ ქართული სავანის მნიშვნელობა ქართული და, საზოგადოდ, აღმოსავლური ქრისტიანული კულტურისათვის. ივირონის მონასტრის სპეციფიკური საკითხებია განხილული მეცნიერის მრავალ ნაშრომში. მოხსენებაში „ათონის ქართველთა მონასტრის (ივირონის) წინამძღვრის დადგენის წესები“ (იხ. ბიბლიოგრაფია), რომლის სრული ვერსია დაიბეჭდა ჯერ ფრანგულ („Les normes pour l'installation d'un supérieur au monastère des Ibères au Mont Athos (XI-XII siècles“), შემდეგ კი ქართულ (ათონის ქართველთა მონასტერში წინამძღვრის დადგენის წესები (X-XII სს.)“) ენებზე, მკვლევარმა ნათელი მოჰფინა 981-983 წწ.-ში იოანე-თორნიკეს მიერ ათონზე ჩორდვანელთა სახლის საგვარეულო მონასტრად

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

სავანეში წინამძღვრის დადგენის ქტიტორულ წესს, რომელიც ჩორდვანელთა განსაკუთრებულ პრივილეგიებსა და სავანის თვითმყოფადობას იცავდა.ივირონის მონასტრის ისტორიის მიმოხილვის ფონზე მკვლევარმა თანმიმდევრულად აჩვენა, მონასტერში თავდაპირველად მენავეებად და ხელოსნებად, ხოლო შემდეგ კრებულის წევრებად შეღწეულმა ბერძნებმა მრავალსაუკუნოვანი გააფთრებული ბრძოლის შედეგად როგორ შეზღუდეს მონასტერში ქართველთა უფლებები და საბოლოოდ როგორ დაეპატრონნენ მას.

გამოკვლევაში „Сведения Афонского синодикона об игуменах Бачковского монастыря и о Бакурианах“ ივირონის სააღაპე წიგნის რამდენიმე აღაპის დათარიღებისა და ანალიზის საფუძველზე მეცნიერმა თვალნათლივ წარმოაჩინა ძმების - აბაზ და გრიგოლ ბაკურიანების, კურაპალატ სუმბათ-საბა ბაკურიანისა და მისი მეუღლის კალე-მარიამის, აგრეთვე, გიორგი მაგისტროსისა და პეტრიწონის ქართველთა მონასტრის საძმოს ძალისხმევა XI საუკუნის უკანასკნელ მეოთხედში, დახმარება აღმოეჩინათ ეკონომიკურად და პოლიტიკურად შეჭირვებული ივირონისათვის. გამოკვლევაში „იოვანე და ექვთიმე ათონელებისათვის მიძღვნილი სამახსოვრო წიგნები“ ლიტერატურული პირველწყაროების ანალიზის საფუძველზე ეტაპობრივად არის გაშუქებული ის დიდი ფილოლოგიურ-კულტურული მუშაობა, რომელიც იოვანე ქართველისა და მისი ძის, ექვთიმე მთაწმინდელის თანამოღვაწეებმა გასწიეს იმისათვის, რათა შთამომავლობისათვის პირუთვნელად წარმოეჩინათ მამა-შვილის ზნეობრივი სახე, მათი ღვაწლი საქართველოს ეკლესიისა და სამეფოს კულტურულ-ზნეობრივ ამაღლებაში.

ქართველი მეცნიერის დიდმა საერთაშორისო ავტორიტეტმა განაპირობა ის ფაქტი, რომ 1976 წელს ივირონის ბერძნულენოვანი აქტების გამოცემისა და კომენტირებისათვის იგი სათანამშრომლოდ მიიწვიეს პარიზის ბიზანტიის ისტორიისა და ცივილიზაციის შემსწავლელმა ცენტრმა. უკვე გამოცემულია დოკუმენტების ოთხი ტომი, რომლები მოიცავენ ამ მონასტრის ისტორიას დაარსებიდან (983 წლიდან) XVI საუკუნის დასაწყისამდე, რომლებშიც ელენე მეტრეველმა გაშიფრა და კომეტარები დაურთო ამ საბუთების უამრავ ქართულ ხელნაწერს. ათონის ივერთა მონასტრის ცხოვრების ამსახველი დოკუმენტების მართებული ინტერპრეტაციით, მან გაარკვია ამ უმნიშვნელოვანესი კულტურული კერის ისტორიის მრავალი პრობლემა.

მეცნიერის მრავალწლოვანი მუშაობის ბრწყინვალე დაგვირგვინებაა ორი ფუნდამენტური მონოგრაფია. „ნარკვევები ათონის კულტურულ-საგანმანათლებლო კერის ისტორიიდან“ (თბ. 1996). მონოგრაფიაში სისტემურად არის შესწავლილი ათონის სალიტერატურო სკოლა, მის ქართველ მწიგნობართა, მათ შორის ნაკლებად ან საერთოდ უცნობ მოღვაწეთა საქმიანობა და დასახულია ამ მიმართულებით შემდგომი კვლევის ფართო პერსპექტივა. „ათონის ქართველთა მონასტრის სააღაპე წიგნი“ (თბ. 1998). მონოგრაფიაში გამოქვეყნებული და სკურპულოზურად გაანალიზებულია ივირონის ისტორიისათვის უმნიშვნელოვანესი აღაპთა კრებული, დათარიღებულია მასში დაცული ისტორული რეალიები, რითაც ნათელი ეფინება დღემდე უცნობ მრავალ საკითხს.

განუზომელია საზღვარგარეთ არსებული ძველი ქართული კულტურული სავანეებისადმი მიძღვნილი გამოკვლევების მნიშვნელობა არამხოლოდ საკუთრივ ქართული კულტურის, არამედ, საზოგადოდ, ბიზანტიური და ქრისტიანული აღმოსავლეთის ისტორიის შესწავლისათვის. ელენე მეტრეველის საკუთრივ ლიტერატურათმცოდნეობით გამოკვლევებში უწინარესი მნიშვნელობა ენიჭება ქართული სასულიერო ლიტერატურის შესწავლას. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ადრე ბიზანტიური პერიოდის ჰიმნოგრაფიაზე ითქმის. მეცნიერი იკვლევდა ბერძნულ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ რედაქციებს. ნაშრომებში „ბერძნული ძლისპირების უძველესი ქართული თარგმანები," „ძლისპირთა ქართული კრებულები და მათი მნიშვნელობა ბერძნული „ირმოლოგიონის" შესწავლისათვის," გარკვეულია ბერძნულ ძლისპირთა ქართული თარგმანების ისტორია, კულტურული გარემო, „ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი" განვითარების ძირითადი ეტაპები, მისი სტრუქტურული და შინაარსობრივი სპეციფიკა ბერძნულ და სლავურ ირმოლოგიონებთან მიმართებით, აგრეთვე, ორი სხვადასხვა OdO და KaO ტიპების ბერძნული ირმოლოგიონების ჩამოყალიბების ქრონოლოგიური მიჯნები, გამოვლენილია კანონთა ძლისპირების ბერძნული დედნების თავდაპირველი სახის აღდგენის, VIII-IX საუკუნეებში ბერძნული სიტყვების ტრანსკრიფციების საკითხის შესწავლისა და ძლისპირთა ქართულ თარგმანთა რედაქციების გამოკვეთის სამომავლო პერსპექტივები. ეს მრავალწლოვანი კვლევა-ძიება დაგვირგვინდა მეცნიერის საყოველთაოდ აღიარებული ნაშრომით „ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი (ორი ძველი რედაქცია X-XI (თბ., 1971) საუკუნეების ხელნაწერების მიხედვით)," რომლებშიც დადგენილია საკვლევი ძეგლის ტიპების კრიტიკული ტექსტი და ფორმირების ეტაპები, შესწავლილია მისი მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან და ანალოგიურ ძველ სლავურ კრებულებთან, გაშუქებულია ბიზანტიური და ქართული პოეზიის სათავეები. ნაშრომის რუსულ ენაზე შესრულებული ვრცელი რეზიუმე 1975 წლს ფრანგულად თარგმნა ბერნარ უტიემ.

ქართული სალიტერატურო წყაროების მიხედვით ბერძნული ირმოლოგიონის ისტორიის სრულყოფილი წარმოჩენა გახდა, საერთოდ, ქართული ლიტერატურული წყაროების კომპლექსური შესწავლის პირველი ეტაპი, რომელიც მიზნად ისახავდა, ერთი მხრივ, ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისათვის ჰიმნოგრაფიული ძეგლების ძველი ქართული თარგმანების მნიშვნელობის წარმოჩენას, განსაკუთრებით მის უძველეს პერიოდში, მეორე მხრივ, ქართული კულტურის ისტორიასა და საკუთრივ ქართული ორიგინალური ჰიმნოგრაფიის როლისა და ადგილის განსაზღვრას.

უძველესი იერუსალიმური ჰიმნოგრაფიის მიზანმიმართული კვლევა დაგვირგვინდა ელენე მეტრეველის ხელმძღვანელობით ავტორთა კოლექტივის (ელ. მეტრეველის, ს. ჭანკიევი, ლ. ხევსურიანი) მიერ 1980 წელს X საუკუნის ხელნაწერის მიხედვით „უძველესი იადგარის" გამოცემით, რომელიც VII-IX საუკუნეების იერუსალიმურ ღვთისმსახურებაში მთელი ლიტურგიკული წლის განმავლობაში გამოყენებული პოეტური ტექსტების ძველი ქართული თარგმანებია. ქართული კულტურის ამ უნიკალური ლიტერატურული ძეგლის გამოცემამ, ერთი მხრივ, შეავსო უძველესი პერიოდის ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიისა და ლიტურგიკული წლის ისტორიაში არსებული დიდი ხარვეზი, მეორე მხრივ, მისმა სწორმა, მრავალ-მხრივმა და საფუძვლიანმა მეცნიერულმა ანალიზმა სრულიად ახალი საფეხური შექმნა ქართული სულიერი კულტურის შესწავლაში. ასეთი დიდი ღირსების გამო წიგნი საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო პრემიით დაჯილდოვდა. ნაშრომი, რომლის ფრანგული რეზიუმე გადაიბეჭდა ჟურნალში „ბედი ქართლისა," მეცნიერთა ფართო წრეებისათვის ცნობილი გახდა ერთი წლის შემდეგ, 1981 წლის ოქტომბერს ვენაში გამართულ ბიზანტინისტთა XVI საერთაშორისო კონგრესზე, სადაც ელენე მეტრეველი „უძველესი იადგრის" გამომცემელთა სახელით სპეციალური მოხსენებით წარსდგა.

ელენე მეტრეველს ეკუთვნის, აგრეთვე, ნაშრომი, რომელიც წარმოადგენს ეფრემ მცირის მიერ S 1276 ხელნაწერზე გაწეული მუშაობის თავისებურებათა ანალიზს – „ეფრემ მცირის ავტოგრაფი" (იხ. ბიბლიოგრაფია).

მეცნიერი წლების განმავლობაში უშუალოდ წარმართავდა ხელნაწერთა ინსტიტუტის თანამშრომელთა ჯგუფის მუშაობას, რომელ

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანების შესწავლას. ჯგუფი XX საუკუნის 80-იან წლებში შეიქმნა. ამ პროექტის შედეგები აისახება ელენე მეტრეველის უშუალო ხემძღვანელობით და მონაწილეობით მომზადებულ გრიგოლ ნაზიანზელის ლიტურგიკულ ჰომილიათა შვიდტომეულში, რომელსაც დამატებით ტომებად ერთვის ამ თარგმანთა ისტორიისა და ლიტერატურული თავისებურებებისადმი მიძღვნილი მონოგრაფია ინგლისურ ენაზე. გრიგოლის თხზულებების თარგმანთა ბერძნულ-ქართული და ქართულ-ბერძნული ლექსიკონი, აგრეთვე, არალიტურგიკულ ჰომილიათა და მათი კომენტარების გრიგოლ ოშკელისეული, დავით ტბელისეული, ექვთიმე ათონელისეული და ეფრემ მცირისეული თარგმანები. დღემდე გამოცემულია ჰომილიათა პირველი ხუთი ტომი ფრანგული შესავლით, ზოგიერთ ტექსტს ერთვის ექვთიმე ათონელისა და ეფრემ მცირისეული პარალელური ქართული თარგმანები კომენტარებითურთ ფრანგულ ენაზე და ბერძნულ ორიგინალთან დამოკიდებულების ამსახველი ლიტერატურული მასალა.

დიდი ქართველი მეცნიერების წამოწყებული საქმე გააგრძელეს და ახალ სიმაღლეზე აიყვანეს მათმა მოწაფეებმა, რომელთა შორისაც არიან პროფესორები: ე. ხინთიბიძე, ივ. ლოლაშვილი, რ. მიმინოშვილი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატები ვ. ბააკაშვილი, ლ. დათიაშვილი და სხვები.[1]

ივანე ლოლაშვილი - ძველი ქართული მწერლობისა და ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ცალკეულ პრობლემებს ნაყოფიერად იკვლევდა პროფ. ივანე ლოლაშვილი. იგი მრავალი მონოგრაფიისა და სამეცნიერო სტატიის ავტორია. ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელის იდენტურობის პრობლემა, იოანე პეტრიწისა და არსენ იყალთოელის შემოქმედების ცალკეული საკითხები, ძველი ქართული ფილოსოფიური ტრაქტატები, ძველი ქართული მწერლობის ცალკეულ თხზულებათა შესწავლა,- აი საკითხები, რომლებსაც სწავლობდა პროფ. ივ. ლოლაშვილი ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში: გარდა ამისა, ივანე ლოლაშვილი მუშაობდა ათონურ ხელნაწერთა მიკროფილმების შესწავლაზე და გამოავლინა მრავალი ახალი ძეგლი. იგი გამოსცემდა ძველი ქართული (შესაბამისად - ბიზანტიური) ლიტერატურის ძეგლებს, რომლებსაც უპირატესად ფილოსოფიური ხასიათი ჰქონდათ.

დიდი დრო და ენერგია შეალია პროფ. ი ლოლაშვილმა არეპაგიტიკის პრობლემების კვლევას. ამ საკითხის შესწავლას ეძღვნება შემდეგი წიგნები: „არეოპაგიტიკის პრობლემები“ (1972), „ფსევდო-დიონისესა და პეტრე იბერიელის იდენტურობის პრობლემა ქართულ და ევროპულ მეცნიერებაში“ (1973), არეოპაგიტული კრებული (დიონისე არეოპაგელი და პეტრე იბერიელი ძველ ქართულ მწერლობაში) (1983), „ცხოვრება პეტრე იბერისა“ (1988); აგრეთვე, ცალკეული სტატიები, მაგ., „ეფრემ მცირის „წინაბჭე“ (არეოპაგიტული წიგნების ქართული თარგმანისთვის) „ლიტერატურული საქართველო,“ 1970, 28 აგვისტო №2; „ორი ძველქართული ცნობა არეოპაგიტულ წიგნთა ავტორის ვინაობასა და მსოფლმხედველობაზე,“ არეოპაგიტული ძიებანი (1986).

მონოგრაფია „არეოპაგიტიკის პრობლემები“ წარმოადგენს ვრცელ ფილოლოგიურ გამოკვლევას, რომელშიც განხილულია ბიზანტინისტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა - ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელის იდენტურობის საკითხი.

---

[1] მასალა მომზადებულია ნ. სოხაძის ნაშრომის *ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა მკვლევარნი* კრებულიდან - *ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერ*[illegible] კრებული I, თბ. 2001; გვ. 3-52

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პროფ. ი. ლოლაშვილს წიგნის პირველ თავში საგანგებოდ აქვს შესწავლილი ძველი ქართული აგიოგრაფიული მწერლობის ნიმუშები, არეოპაგიტულ წიგნთა ეფრემ მცირისეული ქართული თარგმანი, საგალობლები, სვინაქსარული ტექსტები, მოსახსენებლები, ისტორიული-ბიბლიოგრაფიული ცნობები, ძირითადი სამეცნიერო ლიტერატურა და მათი კრიტიკული გაანალიზების საფუძველზე გაკეთებული აქვს ასეთი დასკვნები: ქართველებისათვის დიონისე არეოპაგელი ცნობილი გახდა ადრეფეოდალიზმის ხანაში (IX–X საუკუნეებში). ამ დროს უკვე არსებულა აპოკრიფული „ცხოვრება დიონისე ეპისკოპოსისა“ და „ებისტოლე დიონოსიოდსი,“ მიწერილი ტიმოთეს მოწაფის მიმართ; დიონისე საქართველოში დიდად ცნობილ ავტორად იქცა XI საუკუნიდან, როდესაც ქართულად ითარგმნა „დიონისეს წამების“ მეტაფრასული და სვინაქსარული საკითხავები, ჰიმნები და არეოპაგიტული კორპუსი; ადრეფეოდალიზმის ხანაში არეოპაგიტულ წიგნთა ქართული თარგმანი (არც სრული, არც ნაწილობრივი და არც კომენტირებული) არ არსებობდა; არეოპაგიტული წიგნები ქართულად გადმოიღო გამოკრებილი კომენტარებით 1090-იან წლებში ეფრემ მცირემ. მანვე დაწერა ნარკვევი დიონისე არეოპაგელის ვინაობასა და მის თხზულებათა იდეური მნიშვნელობის შესახებ, რომელიც შესავლად წაუმძღვარა თავის მიერ თარგმნილ ტექსტებს. ეფრემს თარგმანში დიდი დახმარება გაუწია იოანე პეტრიწმა – „საღმრთო ფილოსოფოსმა და ჰორციელად დრამატიკოსმა.“ ეს ქართული კორპუსი მსოფლიო ფილოლოგიის უძვირფასესი განძია; დიონისე არეოპაგელის მოძღვრებამ დიდი გამოძახილი პოვა ორიგინალურ ქართულ სასულიერო და საერო მხატვრულ მწერლობაში (იოანე პეტრიწის, ჩახრუხაძის, რუსთაველის, თეიმურაზ პირველის, ანტონ ბაგრატიონის, იოანე ბაგრატიონისა და სხვა ქართველი ავტორების თხზულებებში); უძველესი დროიდან XIX საუკუნემდე ქართველებმა იცოდნენ დიონისეს ვინაობაზე მხოლოდ ტრადიციული გადმოცემა, ე. ი. ის, რომ არეოპაგიტული წიგნების ავტორი ყოფილა არეოპაგის მოძღვარი, პავლე მოციქულისა და იერეთეოსის მოწაფე, რომელიც „საქმე მოციქულთას“ მიხედვით ცხოვრობდა პირველ საუკუნეში. მოსაზრება, თითქოს XI–XII საუკუნეების საქართველოში უკვე კარგად იცოდნენ „ფსევდო-დიონისეს საიდუმლოება,“ რომ არეოპაგიტული წიგნები დაწერილია არა დიონისეს, არამედ სხვა პირის მიერ, ამ წიგნში განხილული ქართული წყაროებით არ დასტურდება (გვ. 74–75).

მეორე თავს ეწოდება „პეტრე იბერიელი და ძველი ქართული მწერლობის საკითხები.“ მასში განხილულია „პეტრე იბერიელის ცხოვრების“ ასურული და ქართული რედაქციები, მათი ურთიერთობა და გამოძახილი ძველ ქართულ მწერლობაში, საეკლესიო ისტორიკოსის ზაქარია რიტორისა და პეტრე იბერიელის მოწაფის, ზაქარია ქართველის ვინაობა და თხზულებანი, ამ ავტორთან დაკავშირებული ისტორიულ-ფილოლოგიური საკითხები.

კვლევა-ძიების შედეგები ამგვარადაა შეჯამებული:

ედუარდ შვარცის მოსაზრება – ასურული „პეტრეს ცხოვრების“ ავტორია იოანე რუფუსი – მიუღებელია. იოანე რუფუსი სხვა პირია და „ანონიმი“ – სხვა პირი.

„პეტრეს ცხოვრების“ ასურული რედაქცია ეკუთვნის ზაქარია ქართველს – V საუკუნის საზღვარგარეთელ მოღვაწეს, პეტრეს მოწაფეს, თანამოსენაკესა და მხლებელს. თხზულებანი დაუწერია მას პეტრეს გარდაცვალების შემდეგ 500 წლის ახლოს. მასვე აღუწერია „ესაია ასკეტის ცხოვრება და მოქალაქობა.“

პეტრესა და ესაიას სათნოებანი (ცხოვრების ეპიზოდები) აღუწერია აგრეთვე ზაქარია რიტორს (სქოლასტიკოსს), „საეკლესიო ისტორისა“ და „სევეროს ანტიოქელის ცხოვრების“ ავტორს. ეს ზაქარია არავის არ უქცევია ზაქარია ქართველად: ორივენი თავიანთი ბიოგრაფიებითა და თხზულებებით ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. ისინი რეალურად არსე

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მაგრამ ზაქარია ქართველი მაიუმის მონასტრის მონაზონია, ზაქარია რიტორი კი – ერისკაცი (მოგვიანებით – მიტილენის ეპისკოპოსი).

ზაქარია ქართველის „პეტრეს ცხოვრება“ მოგვიანებით გაუსწორებია ვიღაც რედაქტორს. მას შეუცვლია ტექსტის ის ადგილები, რომლებშიც დაცული ყოფილა ცნობები თხზულების ავტორის ვინაობაზე. რ. რააბეს მიერ გამოცემულია რედაქტირებული ტექსტი.

ქართული „პეტრეს ცხოვრება“ მომდინარეობს ზაქარია ქართველის თხზულებიდან. იგი ქართულად გადმოუკეთებია XIII საუკუნეში მაკარი მესხს. ქართულში შენახულია შესავლისა და დასასრულის გარეშე დედნის ზოგადი შინაარსი, არქიტექტონიკა და ეპიზოდთა თხრობის თანმიმდევრობა. გადმომკეთებელს ტექსტი ზოგან შეუმოკლებია, ზოგან გაუვრცია და რიგი ადგილებიც ქრისტიანული მართლმადიდებლური თვალსაზრისით „გაუჩალხავს“ (მონოფიზიტი პეტრე უქცევია დიოფიზიტად). ქართული რედაქციის დედანს დართული ჰქონია „პეტრეს ცხოვრების“ ავტორის ზაქარიას ანდერძი, რომელიც მაკარი მესხს ქართულად უთარგმნია და მისთვის საკუთარი ანდერძი მიუყოლებია.

„პეტრეს ცხოვრების“ მაკარისეული რედაქცია დაკარგულია. მისი თავბოლონაკლული და ფურცლებდაშლილი ტექსტი აღუდგენია პავლე დეკანოზს, რომელსაც მოუწესრიგებია თხრობის თანმიმდევრობა, წაუმძღვარებია შესავალი, დაურთავს (პეტრეს დაკრძალვის ისტორია) და ანდერძი.

„პეტრეს ცხოვრების“ ქართულმა რედაქციამ დიდი გამოძახილი პოვა ძველ ქართულ მწერლობაში: მის საფუძველზე დაიწერა „პეტრეს ცხოვრების“ მოკლე რედაქცია, სვინაქსარული საკითხავები, საგალობლები, მცირე მოსახსენებლები და დაიხატა პეტრეს პორტრეტები და სიუჟეტური ფერადი მინიატურები. ამ მასალების მიხედვით დასტურდება, რომ ძველ საქართველოში პეტრეს არავინ დევნიდა, პირიქით, იგი ქართულმა ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა, უწოდეს მას „ქართველთა ერის ვარსკვლავი“ და „სამკაული და სიქადული“ ქართველთა.

არც ასურული და არც ქართული წყაროებით არ დასტურდება, რომ პეტრე იბერიელი ეწეოდა ლიტერატურულ საქმიანობას, თუმცა, ცნობილია, რომ იგი იყო ფილოსოფიურად განსწავლული მოღვაწე, სამონასტრო მშენებლობის დიდი ორგანიზატორი და ქრისტიანული მოძღვრების მგზნებარე მქადაგებელი (გვ. 175–176).

1973 წელს გამოსულ მონოგრაფიაში მიმოხილულია ის დიდძალი სამეცნიერო ლიტერატურა, რომელიც შექმნილია ფსევდო-დიონისესა და პეტრე იბერიელის იდენტურობის პრობლემის გარშემო ქართულ და ევროპულ მეცნიერებაში.

1983 წელს გამოდის „არეოპაგიტული კრებული,“ ავტორი აქვეყნებს იმ მასალებს, რომელთა შესწავლამაც მიიყვანა ნუცუბიძე–ჰონიგმანის ჰიპოტეზის უარყოფამდე. ისინი ამოკრებილია ძველი ქართული ხელნაწერებიდან. პირველი ნაწილი ეხება ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის ვინაობასა და მის მსოფლმხედველობას, მეორე – პეტრე იბერიელის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას. ყველა ტექსტი გამოქვეყნებულია პირველწყაროს მიხედვით.

ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი ძველ ქართულ მწერლობაში დიდად ცნობილი ავტორია. მასზე დაცული არა მარტო ჰაგიოგრაფიული საკითხავები, მცირე მოსახსენებლები, საგალობლები, სახოტბო და პოლემიკური ლექსები, არამედ მისი სახელით ცნობილი თეოლოგიური ტრაქტები და ეპისტოლეებიც, რომელთაც ერთვის მაქსიმე აღმსარებლის, გერმანე პატრიარქისა და ეფრემ მცირის კომენტარები. ამას გარდა, ძველ თარგმნილ ტექსტებში ვხვდებით ციტატებს, გამოთქმებსა და მოსაზრებებს, რომელთა ავტორად აღიარებულია ფსევდო-დიონისე. ამგვარი მასალიდან ხსენებულ წიგნში შეტანილია მხოლოდ ის, რომლებშიც გამოვლენილია ფსევდო-დიონისეს რელი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პოზიცია. პეტრე იბერიელის შესახებ არსებული მასალებიდან აქ ყველა სისრულითაა წარმოდგენილი.

1986 წელს კრებულში „არეოპაგიტული ძიებანი“ ი. ლოლაშვილი აქვეყნებს ნარკვევს „ორი ძველქართული ცნობა არეოპაგიტულ წიგნთა ავტორის ვინაობასა და მსოფლმხედველობაზე“ (გვ. 57–68). იგი ავსებს „არეოპაგიტულ კრებულში“ გამოქვეყნებულ მასალებს. განხილულია მეტაფრასული თხზულება „მიცვალება ღვთისმშობლისა“ და არსენ იყალთოელის „დოგმატიკონი,“ რომლებშიც მოხსენიებულია „დიდი დიონისე არეოპაგელი,“ „მოწაფე პავლეჲსი.“ ავტორის აზრით, მოხმობილი მასალები კიდევ ერთხელ ადასტურებენ, რომ შუა საუკუნეების საქართველოში ფსევდო–დიონისეს შესახებ იცოდნენ ის, რაც ცნობილი იყო მაშინდელ ბიზანტიურ სასულიერო მწერლობაში. ი. ლოლაშვილი ფიქრობს, რომ ქართული მასალები არ უჭერენ მხარს ფსევდო–დიონისესა და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაციის ნუცუბიძე–ჰონიგმანის ჰიპოთეზას.

1988 წელს პროფ. ი. ლოლაშვილი აქვეყნებს „პეტრე იბერიელის ცხოვრების“ ასურული ტექსტის თარგმანს, შესრულებულს რიხარდ რააბეს გერმანული თარგმანიდან. ამ ტექსტის ნაწილი ნათარგმნი ჰქონდა სიმონ ყაუხჩიშვილს. ივ. ლოლაშვილი თარგმნის ტექსტს სრულად.

თარგმანს წინ უძღვის გამოკვლევა „პეტრე იბერიელის ცხოვრება და მოღვაწეობა (გვ. 9–57) და „პეტრე იბერის ცხოვრების“ ტექსტის საკითხები“ (გვ. 48–76).

ყურადღება ეთმობა მეცნიერებაში დღემდე სადავო ისეთ საკითხს, როგორებიცაა პეტრეს დაკრძალვის ადგილი და მისი რელიგიური აღმსარებლობა. ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა შრომების მიმოხილვის შემდეგ მკვლევარი თავის მოსაზრებასაც გამოთქვამს და ასაბუთებს, რომ პეტრე სარწმუნოებრივი აღმსარებლობით იყო მონოფიზიტი. ამას ერთხმად იუწყებიან მისი თანამედროვე ბიოგრაფები.

რაც შეეხება დაკრძალვის ადგილს, ივ. ლოლაშვილი თვლის: ვ. კორბოს მიერ გათხრილ და გახსნილ საფლავებში, რომლებიც აღმოჩნდა იერუსალიმის ქართველთა მონასტერში, ვინ ესვენნეს, ჯერ კიდევ დაუდგენელია. დღემდე არსებული სანდო წყაროს – „პეტრეს ცხოვრების“ ასურული რედაქციის თანახმად პეტრე იბერი და იოანე ლაზი განისვენებენ მაიუმის მონასტერში.

გამოკვლევის მეორე ნაწილში მეცნიერული პოლემიკის გარეშე გამოთქმულია ავტორის მოსაზრებანი. „პეტრეს ცხოვრების“ ისტორიულ-ფილოლოგიური საკითხები (თხზულების ავტორის ვინაობა, დაწერის თარიღი და ასურულ ქართულ რედაქციათა ურთიერთმიმართება) მკვლევარს განხილული აქვს „არეოპაგიტიკის პრობლემები.“

პროფ. ი. ლოლაშვილის აზრით, ასურულ-ქართულ რედაქციათა შედარების შემდეგ ირკვევა, რომ ასურული ტექსტისა და ქართული რედაქციის დედნის ავტორი, რომელიც თავს ზაქარიად და პეტრეს მოწაფედ მოიხსენიებს, ერთი და იგივე პირია.

ქართულ-ასურული რედაქციები ემთხვევიან ერთმანეთს ეპიზოდთა თანმიმდევრობით, მაგრამ მათ შორის სხვაობაცაა, რაც ეპიზოდთა შემადგენელ მოტივებში ვლინდება (65). ტექსტების შედარების შემდეგ ავტორი დაასკვნის: „მაკარი მთარგმნელს ხელთ სჭერია „ანონიმის“ ასურული თხზულება და გადმოუქართულებია იგი „შემატება-კლების“ მეთოდით, რაც უდავოდ დასტურდება ორივე ტექსტს შორის არსებული მსგავსებით, რომელსაც წარმოაჩენს მათი ეპიზოდების თანმიმდევრობა. მაშასადამე, ის მწერალი, რომელიც თხზულების მეორე ნაწილს მოგვითხრობს პირველი პირით, არის „პეტრეს ცხოვრების“ იმ ასურული არქეტიპის ავტორი, რომელიც ხელთ ჰქონია ქართველ მთარგმნელს. ეს პირი კი, როგორც აღნიშნულია მაკარისეული რედაქციის ანდერძებში, არის ზაქარია ქართველი“ (გვ. 71

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1964 წელს კრებულში „ძველი ქართული მწერლობის საკითხები“ (II, გვ. 71–91) ივ. ლოლაშვილი აქვეყნებს მიქაელ ფსელოსის ფილოსოფიურ-ეგზეგეტიკურ ტრაქტატს „პირმშოდსათვის,“, რომელსაც წინ უძღვის გამოკვლევა.

დასახელებული ტრაქტატი მოთავსებულია არსენ იყალთოელის ფილოსოფიურ-თეოლოგიური შრომების კრებულში, რომელსაც „დოგმატიკონი“ ეწოდება. მკვლევარნი ტრაქტატის ავტორად ასახელებენ სამ ფილოსოფოსს – მიქაელ ფსელოსს (კ. კეკელიძე), იოანე პეტრიწს (კ. კეკელიძე) და არსენ იყალთოელს (შ. ნუცუბიძე, შ. ხიდაშელი).

კვლევის შედეგად ავტორი დაადგენს, რომ „ეს ძეგლი თავიდანვე ყოფილა შეტანილი „დოგმატიკონის“ არსენისეულ რედაქციაში. ამიტომ იგი არავითარ შემთხვევაში ჩანართს არ წარმოადგენს. ისიც არსენის შრომაა ისევე, როგორც შესწავლილ ნუსხებში მოთავსებული ყველა სხვა თხზულების თარგმანი.

შემდეგ მკვლევარი არკვევს მეორე საკითხს – „პირმშოდსათვის“ არსენ იყალთოელისათვის ორიგინალური შრომაა თუ ნათარგმნი?

შ. ნუცუბიძისა და შ. ხიდაშელის საპირისპიროდ, ივ. ლოლაშვილი თვლის, რომ ეს ნაწარმოები თარგმნილია ბერძნულიდან.

მისი დასკვნა ასეთია: ტრაქტატი „პირმშოდსათვის“ დაწერილია მიქაელ ფსელოსის მიერ, როგორც ამას მოწმობს S 1463–ე და გელათის 23–ე ხელნაწერების ცნობა. ბერძნულიდან ქართულად გადმოუთარგმნია არსენ იყალთოელს. ალბათ, მაშინ, როდესაც ის მანგანის აკადემიაში მოღვაწეობდა და შემდეგ შეუტანია ფილოსოფიურ-თეოლოგიურ თხზულებათა კრებულში, რომელიც ცნობილია „დოგმატიკონის“ სახელწოდებით (გვ. 79).

ივ. ლოლაშვილის შრომათა კრებულში „მრავალკარედი“ (1984) შეტანილია გამოკვლევა „ილარიონ ქართველის ცხოვრების“ ვრცელ და მოკლე რედაქციათა ურთიერთობისათვის“ (გვ. 51–63). ეს ტექსტი საყურადღებო ცნობებს შეიცავს ქართული მწერლობის საზღვარგარეთული კერებისა და ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების შესახებ.

როგორც ცნობილია, ჩვენამდე მოღწეულია თხზულებების ოთხი ძველი რედაქცია: ვრცელი, რომელიც დაუცავს „ათონის კრებულს,“ მოკლე – გადაწერილი X–XIII საუკუნეებში; მეტაფრასული და სვინაქსარული. მკვლევარი არკვევს ამ რედაქციათა ურთიერთმიმართების საკითხს და ასაბუთებს ვრცელი რედაქციის პირველადობას. შემდეგ იგი იძიებს, თუ როდის დაიწერა „ილარიონის ცხოვრების“ ვრცელი ათონური რედაქცია და ვინ არის მისი ავტორი. პროფ. ი. ლოლაშვილი ეყრდნობა თხზულების ბოლოს დართულ ანდერძს და მიდის დასკვნამდე, რომ იგი დაწერილია ბასილი პროტოასიკრიტის მიერ IX საუკუნის 80–იან წლებში, ბასილი მეფის სიცოცხლეშივე, 886 წლის 29 აგვისტომდე.

1983 წელს კრებულში „ლიტერატურული ძიებანი“ დაიბეჭდა ივანე ლოლაშვილის ნაშრომი „ეფთვიმე ზიდაბენის ‚დარღვევა ბოგომილთა წვალებისა“ და მისი ქართული რედაქცია.“ გამოქვეყნებულია კრიტიკულად დადგენილი ტექსტიც. სტატიაში საუბარია ხსენებული ტრაქტატის წარმოშობის შესახებ, შესწავლილია ძველი ქართული თარგმანი. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ქართული რედაქცია წარმოადგენს ამავე ავტორის „დოგმატური პანოპლიის“ 27–ე თავის პირველი ნაწილის თავისუფალ თარგმანს და შესრულებულია არა XII საუკუნეში პეტრიწონის მონასტერში, არამედ XIII საუკუნის შუა წლებში ტაო-კლარჯეთში.

რომან მიმინოშვილი - ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების პრობლემებზე წარმატებით მუშაობდა პროფ. რ. მიმინოშვილი. პროფ. რ. მიმინოშვილის მეცნიერული კვლევის სფერ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ადგილი უჭირავს ბერძნული რომანის „ვარლაამ და იოასაფის“ ავტორობის პრობლემას. იგი ყურადღებას ამახვილებს რამდენიმე გარემოებაზე, რაც ამაგრებს და ახალი არგუმენტებით ავსებს ეფთვიმე იბერის ავტორობის ვერსიას.

„ვაარლამ და იოასაფის“ მკვლევრების მიერ (ფ. დელგერი) შენიშნული იყო, რომ რომანის ბერძნული ვერსიის ძირითად ლიტერატურულ წყაროს წარმოადგენს იოანე დამასკელის „გარდამოცემა“. რ. მიმინოშვილმა დაადგინა, რომ „ვარლაამისა და იოასაფის“ ბერძნული ვერსია თავის წყაროდ იყენებს არა იოანე დამასკელის „გარდამოცემას“, არამედ ამ თხზულებათა კომპენდიუმს - „წინამძღუარს“ ეფთვიმე იბერისა. იოანე დამასკელის მოძღვრებას როგორც ეფთვიმე, ისე „ვაარლამ და იოასაფის“ ავტორი უყურებენ „წინამძღუარის“ პრიზმიდან. „წინამძღუარი“ არის წყარო ბერძნული რომანის იმ ადგილებისა, რომლებიც არ გვხვდება ქართულ რედაქციებში. „ბალავარიანის“ ბერძნული და ქართული რედაქციების ტექსტუალურმა შედარებამ, ბერძნული ტექსტის შეცდომებმა, რომელნიც ქართულ ხელნაწერთა ქარაგმების არასწორი ამოკითხვით იყო გამოწვეული, მკვლევარი მიიყვანა დასკვნამდე, რომ ქართულ და ბერძნულ ტექსტებს შორის არსებობს გენეტიკური კავშირი. იგი, ლექსიკურ თანხვედრებთან ერთად, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ფრაზეოლოგიურ დამთხვევებს. განსაკუთრებით იმ გარემოებას, რომ მთარგმნელი, რომელიც თავისუფლად ეპყრობა ორიგინალს, ცვლის სიტყვებს, ზოგჯერ სხვადასხვა ფრაზის აზრსაც, მიუხედავად ყველაფრისა, იმეორებს ქართული დედნის სინტაქსურ წყობას და წინადადებათა სტილს.

პროფ. რ. მიმინოშვილი ყურადღებას მიაპყრობს იმ გარემოებასაც, რომ „ვარლაამ და იოასაფის“ ბერძნული ვერსიის ძირითად წყაროს წარმოადგენენ ბიბლიური წიგნები. გარდა ამისა, თხზულებაში ლაპარაკია რწმენის სიმბოლოებზე, მართლმადიდებლური სარწმუნოების ძირითად დოგმებზე; განსაკუთრებული სიმწვავით არის დასმული საკითხი დიოფიზიტური მოძღვრების შესახებ (და არა ხატმებრძოლეობის შესახებ, რომელიც აქტუალური იყო დამასკელის ეპოქაში). მკვლევარი შესაძლებლად თვლის ეს ფაქტი მიიჩნიოს იმ ბრძოლის გამოძახილად, რომელმაც ახალი ძალით იფეთქა XI საუკუნეში და შეძრა საქართველოს საეკლესიო მოღვაწეთა გონება.

პროფ. რ. მიმინოშვილი ეფთვიმეს ავტორობის სასარგებლოდ მეტყველ სამ საბუთს (1. ბერძნულ ნუსხათა ლემები; 2. ლათინური ხელნაწერის ლემა; 3. გიორგი მთაწმინდელის ცნობა) უმატებს მეოთხე, ფილოლოგიურ საბუთს და მას ამგვარად აყალიბებს: „ვარლაამისა და იოასაფის“ ბერძნული ვერსია ემთხვევა „სიბრძნე ბალაჰვარისას“ ქართულ რედაქციებს ნარატიულ ნაწილში როგორც ლექსიკური, ისე ფრაზეოლოგიური თვალსაზრისით. განსხვავდება მათგან საღვთისმეტყველო ნაწილში, მაგრამ ბიბლიური პასაჟების გამოკლებით თანხვდება ექვთიმე ათონელის „წინამძღუარს“ და იღებს მისგან აგრეთვე ანტიმონოფიზიტურ პათოსს” (გვ. 145). ეს იმას ნიშნავს, - განმარტავს მკვლევარი, - რომ ეფთვიმე ათონელმა, როცა „ვარლაამისა და იოასაფის“ ბერძნულ ვერსიას ქმნიდა, საფუძვლად აიღო ქართული მოთხრობა, განავრცო იგი ბიბლიური პასაჟებით და ციტატებიით თავისივე „წინამძღუარიდან.“ რ. მიმინოშვილის აზრით, ამ საბუთების უარყოფა შეუძლებელია.

ვახტანგ ბააკაშვილი - ანტიკური ლიტერატურისა და ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში მოღვაწეობდა ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატი ვახტანგ ბააკაშვილი.

1965 წელს კრებულში „ძველი ქართული მწერლობის საკითხები“ (V–XIII სს.) დაიბეჭდა ვ. ბააკაშვილის წერილი „ანდრია პირველწოდებულის მიმოსვლის“ ექვთიმესეული თარგმანი (გვ. 48–68). ავტორს მიზნად დაუსახავს ქართული თარგმანის ბერძნულ დედანთან შედარებით

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მეცნიერებაში პროფ. ვასილევსკისა და აკად. კ. კეკელიძის მიერ გამოთქმული მოსაზრება, რომ ეფთვიმეს თარგმანი მომდინარეობს ეპიფანე მონაზვნის თხზულებიდან.

დიდი საეკლესიო მამის გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებანი თითქმის მთლიანად თარგმნილია ქართულ ენაზე. განსაკუთრებული ღვაწლი მიუძღვნით ამ თხზულებათა თარგმნაში ეფთვიმე ათონელს, ეფრემ მცირეს და დავით ტბელს.

ეფრემისა და ეფთვიმეს ხსენებული თარგმანები შესწავლილი აქვს ვ. ბააკაშვილს წერილში „გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა ქართული თარგმანების შესახებ.“[1]

მკვლევრის აზრით, ეფთვიმე ათონელის თარგმანებზე დაკვირვება ადასტურებს, რომ პოლემიკური სიტყვების გადმოღებისას მთარგმნელი უაღრესად ზუსტად, თითქმის სიტყვა-სიტყვით მიჰყვება ორიგინალს. რაც შეეხება ჰომილეტიკური თხზულებების თარგმნას, აქ მკაფიოდ იჩენს თავს ეფთვიმე ათონელისათვის დამახასიათებელი კლება-შემატების მეთოდი.

1977 წელს კრებულში „ძველი ქართული ლიტერატურა“ (XI–XVIII სს.) დაბეჭდილია ვ. ბააკაშვილის სტატია „ქართულ-ბიზანტიური მეტაფრასული აგიოგრაფიის მიმართება და ძირითადი თავისებურებანი.“

ავტორი საუბრობს ბიზანტიური მეტაფრასტიკის წარმოშობის მიზეზებზე, გამოყოფს ორ ეტაპს მეტაფრასტიკის განვითარებაში და ახასიათებს თითოეულ მათგანს მიზნებისა და სპეციფიკური მახასიათებლების გამოყოფით.

განსაკუთრებითაა გამახვილებული ყურადღება მეტაფრასტიკის მეორე ეტაპზე, რომელიც იოანე ქსიფილინოსის სახელს უკავშირდება და ხასიათდება შემდეგი სპეციფიკური ნიშნებით: თხზულებისათვის შესავლის წამძღვარება; მიდრეკილება სასწაულების აღწერისადმი; პარალელები სხვა წმინდანების ცხოვრებასა და მოღვაწეობასთან; ძველი თხზულების ფაქტობრივი მასალით შევსება.

ამის შემდეგ მკვლევარი მიმოიხილავს საქართველოში მეტაფრასტიკის ჩასახვის მიზეზებს, დამახასიათებელ ნიშნებს, თავისებურებებს და ქართული ჰაგიოგრაფიის ძეგლებს უდარებს ბერძნული მეტაფრასტიკის ნიმუშებს. ვ. ბააკაშვილის მიერ ჩატარებულმა კვლევამ გამოავლინა, რომ ქართული მეტაფრასული ჰაგიოგრაფია მეტ-ნაკლებად იმეორებს ბიზანტიური მეტაფრასტიკის თავისებურებებს, ახასიათებს ყველა ზემოთჩამოთვლილი თვისება, აგრეთვე მოქმედების არის გავრცობა და ძირითადი თემიდან გადახვევები.

ელგუჯა ხინთიბიძე ძველი ქართული ლიტერატურის აღიარებული მკვლევარია. მას საყურადღებო გამოკვლევები აქვს რუსთველოლოგიასა და ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში. იგი ავტორია 200-მდე გამოქვეყნებული სამეცნიერო შრომისა, რომელთაგან 16 მონოგრაფიაა. მათ შორის ბიზანტიურ-ქართულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს ეძღვნება შვიდი მონოგრაფია. ესენია: „ბასილი კაბადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის“ ქართული რედაქციები,“ თბ. 1968 (ქართულ ენაზე); „ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი,“ თბ. 1969 (ქართულ ენაზე); „ვარლამ და იოსაფის“ ბერძნულ და ქართულ რედაქციათა ურთიერთმიმართებისათვის,“ პარიზი, 1976 (ინგლისურ ენაზე); „Афонская грузинская литературная школа,“ ТБ., 1982 (რუსულ ენაზე); „ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიისათვის,“ თბ., 1982 (ქართულ ენაზე), „Грузино-византийские литературные

[1] ვ. ბააკაშვილი, „გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა ქართულ [illegible] „ძველი ქართული მწერლობისა და რუსთველოლოგიის საკითხები“, I

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

взаимоотношения," ТБ, 1989 (რუსულ ენაზე), „ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული კონტაქტები," ამსტერდამი, 1996 წ. (ინგლისურ ენაზე).

პროფ. ე. ხინთიბიძეს საფუძვლიანად აქვს შესწავლილი ქართველ, რუს და უცხოელ ბიზანტინისტთა უმნიშვნელოვანესი შრომები, ყველა ის ძირითადი პრობლემა, რომელიც აქტუალურია დღეს ბიზანტინისტიკისათვის და მათი ურთიერთშეჯერების, მეცნიერულ-კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე ჩამოყალიბებული და შექმნილი აქვს ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების შემსწავლელი სამეცნიერო დისციპლინა, რომელიც ამგვარი სახით არ არსებულა ქართულ მეცნიერებაში.

პროფ. ე. ხინთიბიძის სამეცნიერო კვლევა-ძიების შედეგებს, თეორიებსა და ჰიპოთეზებს შორის განსაკუთრებით უნდა გამოვყოთ რამდენიმე, რომლებიც წარმოადგენენ ახალ სიტყვას ბიზანტინისტიკაში. განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ბასილი კაბადოკიელის „ასკეტიკონის" ქართულ რედაქციათა როლის გამოვლენა ამ ძეგლის ბერძნული ორიგინალის უძველეს რედაქციათა აღდგენის საქმეში. ასეთ მნიშვნელოვან საკითხთა რიგშია ბასილი კაბადოკიელის და გრიგოლ ნოსელის სადაურობის პრობლემა (ჰიპოთეზა); ქართული აგიოგრაფიული მწერლობის პირველი ნიმუშის „შუშანიკის წამების" მიმართება ბიზანტიური აგიოგრაფიის ადრეულ ძეგლებთან; XI–XII საუკუნეთა ცნობილი ქართველი მწერლების, ეფრემ მცირესა და იოანე პეტრიწის მთარგმნელობითი, სამეცნიერო და ფილოსოფიური მოღვაწეობის ცალკეულ პრობლემათა შესწავლა; ქართული მასალების გათვალისწინებით ბიზანტიური რომანის, „ვარლაამ და იოასაფის" შექმნასთან დაკავშირებული საკითხების კვლევა და ახალი ორიგინალური არგუმენტების გამოვლენა ეფთვიმე ათონელის ავტორობის სასარგებლოდ; პეტრე იბერიელისა და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის იდენტიფიკაციის დამამტკიცებელი ახალი არგუმენტების წამოყენება და სხვა.

დაწვრილებით შევჩერდებით რამდენიმე საკითხზე.

პროფ. ე. ხინთიბიძის პირველი მნიშვნელოვანი ნაშრომი ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში გამოქვეყნდა 1968 წელს. ეს იყო მონოგრაფია „ბასილი კაბადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის" ქართული რედაქციები."

ბასილი კაბადოკიელის „ასკეტიკონი" ანუ „სამოღვაწეო წიგნი" შუა საუკუნეების ერთ-ერთი პოპულარული ძეგლია. ჩვენამდე მოღწეულია ამ წიგნის 150–ზე მეტი ხელნაწერი. ტექსტის პირველსახის აღსადგენად ბიზანტინოლოგიაში გამოყენებულია ყველა ბერძნული რედაქცია და თითქმის ყველა თარგმანი. ამ თვალსაზრისით ძველ ქართულ თარგმანებს მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ. დასახელებულ ნაშრომში გარკვეულია შემდეგი საკითხები: რას წარმოადგენს ბასილი კაბადოკიელის სამოღვაწეო წიგნი; ერთი ნაწარმოებია იგი თუ ცალკეული სტატიების კრებული; რა თხზულებებია მასში შესული; არის თუ არა ბერძნულ მწერლობაში ასეთი კრებული თუ ქართველი მთარგმნელის მიერაა შეკრებილი; როგორია ქართული თარგმანის მიმართება ბერძნულ დედანთან? ხომ არ არსებობს ამ წიგნის კიდევ სხვა რედაქციები ქართულ მწერლობაში? რა ადგილი უკავია ქართულ ვერსიებს ბერძნული ხელნაწერების რიგში? როდის და ვის მიერაა შესრულებული ამ ძეგლის ქართული თარგმანები და რა მიმართებაშია ისინი ერთმანეთთან?

ბასილის „სამოღვაწეო წიგნის" ქართულ რედაქციებს დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც ქართული ლიტერატურის ისტორიის, ასევე ბიზანტიური ფილოლოგიისათვის. ბასილ დიდის „ასკეტიკონის" დღეისათვის შემონახული ოთხი რედაქციით ძველ ქართულ ლიტერატურას თავისი მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მსოფლიო საქრისტიანო მწერლობაში.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა როგორც ქართული ლიტერატურისათვის, ისევე ბიზანტიური ფილოლოგიისათვის აქვს ეფრემის თარგმნილ და სინას მთაზე დაცულ ასკეტურ კრებულებს. ეფრემ მცირეს დაწვრილებით შეუსწავლია ბასილის ასკეტური მემკვიდრეობის საკითხი. მას ხელთ ჰქონია რამდენიმე ბერძნული დედანი და მათი ფილოლოგიური შესწავლის შემდეგ საკუთარი რედაქცია ჩამოუყალიბებია. ფაქტია, რომ ეფრემი მის მიერ რედაქტირებული „ასკეტიკონით“ თავისი თანამედროვე მეცნიერების სიმაღლეზე დგას. ეფრემ მცირეს დაწვრილებით შეუსწავლია ბასილის ასკეტიკური მოღვაწეობასთან დაკავშირებული ისტორიულ-ფილოლოგიური საკითხები და „ასკეტიკონის“ საკუთარი რედაქციისათვის დაურთავს უაღრესად საინტერესო სქოლიოები.

სინას მთაზე დაცული ბასილის ასკეტური კრებული ქართული ლიტერატურული ისტორიისათვის მეტად საყურადღებო მოვლენაა. ამ კრებულის არსებობა ადასტურებს იმას, რომ ქართველები ბასილის ლიტერატურული მემკვიდრეობით და კერძოდ მისი ასკეტური ნაწერებით ჩვენი მწერლობის პირველ პერიოდშიც ყოფილან დაინტერესებულნი და ბერძნულიდან ქართულ ენაზე მათ სათარგმნელად უაღრესად მნიშვნელოვანი მუშაობა ჩაუტარებიათ. „ასკეტიკონის“ ამ უძველეს ქართულ რედაქციას პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს ბიზანტიური ფილოლოგიისათვის ბასილი კაპადოკიელის ასკეტური ნაწერების პირვანდელი რედაქციის დასადგენად.

ე. ხინთიბიძემ შეისწავლა ბასილის ასკეტურ ნაწარმოებთა შემცველი ცნობილი ქართული ნუსხები და იმავე დროს გამოავლინა „სამოღვაწეო წიგნის“ უცნობი მნიშვნელოვანი ხელნაწერებიც. ამან, თავის მხრივ, გამოიწვია ის, რომ ახლებურად იქნა დაყენებული და გადაწყვეტილი ძველი ქართული ლიტერატურის ზოგიერთი საკითხი. მაგალითად, პროკოფი მთარგმნელის ლიტერატურული მემკვიდრეობის საკითხი, რომლებსაც კ. კეკელიძემ თავის „ძველი ქართული ლიტერატურის“ I გამოცემაში სპეციალური თავი მიუძღვნა.

ეფრემ მცირეს „სამოღვაწეო წიგნის“ ბოლოს გაუკეთებია მინაწერი, რომ ბასილ დიდის ეს ნაწარმოები ძველადვე ყოფილა ქართულად თარგმნილი ვინმე პროკოფის მიერ. კ. კეკელიძე პროკოფის თვლიდა XI საუკუნის II ნახევრის მოღვაწედ, რადგან, ეფრემის თარგმანის გარდა, ცნობილი იყო მხოლოდ ერთი რედაქცია ბასილის „სამოღვაწეო წიგნისა.“ პროფ. ე. ხინთიბიძემ გამოავლინა „სამოღვაწეო წიგნის“ დღემდე უცნობი რედაქცია (სინას მთის №35 ხელნაწერში) და დაადგინა, რომ პროკოფი ყოფილა სწორედ ამ უცნობი რედაქციის მთარგმნელი, ქართული ლიტერატურის პირველი პერიოდის მოღვაწე (არა უგვიანეს X საუკუნისა), და არა XI საუკუნის II ნახევრისა, როგორც აქამდე იყო მიჩნეული.

ამ წიგნში ე. ხინთიბიძეს დღის სინათლეზე გამოაქვს ეფრემ მცირის დიდი დამსახურება „ასკეტიკონის“ ავტორის დადგენის საქმეში, რაც ერთხელ კიდევ ადასტურებს იმას, რომ ეფრემი არა მარტო დიდი მთარგმნელი, არამედ დიდი ფილოლოგიც იყო.

შემდეგ ე. ხინთიბიძე ეკამათება კ. კეკელიძეს, რომელმაც პირველმა გამოავლინა „ასკეტიკონის“ ორი ქართული რედაქცია, მაგრამ იგი თვლიდა, რომ ამ ნაწარმოების ერთი ნაწილი „ითიკის“ სახელწოდებით, თარგმნა ეფთვიმე ათონელმა, ეფრემმა კი დანარჩენი „ითიკის“ გამოკლებით. ამ საკითხს ნათელი მოჰფინა ეფრემის ერთ-ერთმა კომენტარმა, რომელმაც საშუალება მისცა მკვლევარს ამგვარი დასკვნების გაკეთებისა:

ეფთვიმე ათონელმა თარგმნა ბასილი კაბადოკიელის ჰომილეტიკურ-ეგზეგეტიკური შინაარსის კრებული, რომელიც ქართულ მწერლობაში „ითიკის“ სახელწოდებით არის ცნობილი. ამ „ითიკას“ არაფერი აქვს საერთო ბასილი კაპადოკიელის „მორალურ წესებთან,“ რომელსაც ბერძნუ

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ეფრემ მცირემ ქართულად თარგმნა ბასილი კაპადოკიელის „ასკეტიკონი,“ რომელშიაც, ისევე, როგორც შესაბამის ბერძნულ კრებულებში, შეტანილია ბასილის „მორალური წესები.“

ეფრემ მცირე, როგორც მწერლობის ისტორიკოსი, ერთ-ერთ კომენტარში არკვევს ამ ბუნდოვან საკითხს.

1969 წელს გამოდის ე. ხინთიბიძის წიგნი „ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი,“ რომელიც წარმოადგენს ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის ძირითად პრობლემათა, ამ კვლევის უმთავრეს მონაპოვართა თავმოყრისა და გათვალისწინების ცდას. მთელ რიგ შემთხვევებში იგი ემყარება ავტორის ორიგინალურ დაკვირვებებს, აგრეთვე ბიზანტიური ლიტერატურის ძეგლებსა და მათ ქართულ თარგმანთა შემცველ ხელნაწერებზე მუშაობის შედეგებს. ნაშრომში წარმოდგენილია ბიზანტიურ-ქართული პრობლემატიკის ფილოლოგიური, ტექსტოლოგიური კვლევის მეთოდიკა, ამ კვლევის ამოცანები ქართული ფილოლოგიური მეცნიერების თანამედროვე ეტაპზე. დასახელებულ წიგნში ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ძირითადი პრობლემები განხილულია სამ ასპექტში:

ქართული ელემენტის, ქართული კულტურის როლი ბიზანტიური ლიტერატურის ფორმირებისა და განვითარების პროცესში;

ბიზანტიური ლიტერატურის შემოქმედებითი ათვისება ქართველების მიერ;

ძველი ქართული მწერლობის მნიშვნელობა ბიზანტინოლოგიისთვის.

მიმოხილული ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების მდიდარი პრობლემატიკიდან საგანგებოდ არის შესწავლილი სამი დიდი კაპადოკიელის საკითხი, ეფრემ მცირის მეცნიერულ-მთარგმნელობითი მოღვაწეობა და ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული პრობლემატიკის კვლევის მეთოდები და ამოცანები.

1962 წელს დაიბეჭდა ე. ხინთიბიძის წერილი „ბასილი დიდის სადაურობისათვის,“[1] რომელშიც გამოთქმულია მოსაზრება, რომ IV საუკუნის ცნობილი საეკლესიო მოღვაწე, ბასილი დიდი ეროვნებით ქართველი უნდა ყოფილიყო. აქედან გამომდინარე, ქართველად იქნა მიჩნეული მისი ძმაც – სასულიერო მწერლობის მეორე დიდი წარმომადგენელი - გრიგოლ ნოსელი. 1965 წელს ე. ხინთიბიძის თეორია გაიზიარა პროფ. გ. გოზალიშვილმა და თავის მხრივ წამოაყენა მოსაზრება, რომ ასევე ქართული წარმოშობის უნდა იყოს გრიგოლ ნაზიანზელი.[2] ამგვარად ჩამოყალიბდა ჰიპოტეზა სამი დიდი კაპადოკიელის სადაურობის შესახებ.

ე. ხინთიბიძე ეყრდნობა ისტორიულ წყაროებს და მისი არგუმენტები ამგვარია:

პონტოს მოსახლეობა ძირითადად სამი სხვადასხვა ეროვნებისაგან შედგებოდა: ბერძნების, ქართველური ტომებისა და სომხებისაგან. იმ პერიოდში პონტოს დიოცეზის აღმოსავლური ნაწილის მკვიდრი მოსახლეობა ძირითადად ქართველური ტომები იყვნენ. მათი არისტოკრატიული ნაწილი და მათთან ერთად ჩრდილოეთიდან ჩამოსული კოლხები და იბერიელები ჩაბმული იყვნენ კაპადოკიის კესარიისა და პონტოს ნეოკესარიის კულტურულ ცხოვრებაში.

აქედან გამომდინარე, ბასილ დიდი, რომელიც წარმოშობით ყოფილა პონტოდან, შეიძლება ბერძენი, ან ქართველი, ან სომეხი ყოფილიყო.

შემდეგ ე. ხინთიბიძე იმოწმებს პირველწყაროებს - თვით ბასილი დიდის, გრიგოლ ნაზიაზელის, ამფილოქე იკონიელის და სხვათა თხზულებებს და

[1] საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოება მეცნ. განყ. „[illegible]

[2] გ. გოზალიშვილი, ორი ეტიუდი პონტოსა და კაპადოკიის წარსული

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

გამორიცხვის წესით მიდის დასკვნამდე, რომ ბასილი დიდი არ იყო არც ბერძენი და არც სომეხი.

გრიგოლ ნიზიანზელი „ბასილ დიდის ეპიტაფიაში," ბასილის მამის წინაპრების სამკვიდროდ აცხადებს ადგილს, რომელიც „არავის ძუძლთაგანისასა უდარეს-ჰყოფს მის თსთა საკრველებათა, რომელთაგან აღსავსე ყოველნი აღმწერელობანი და სიტჯსმოქმედებანი," ე. ი. კოლხეთს. ამგვარ განმარტებას ამაგრებს ეფრემ მცირის ერთ-ერთი კომენტარიც.

ბასილის ბიოგრაფიები მიუთითებენ, რომ ბასილი ეროვნებით კაპადოკიელი იყო, ბიზანტიური ისტორიოგრაფიისათვის კი კაპადოკია ეთნიკური ტერმინია და კაპადოკიელი არის იგივე მესხი.

ამის შემდეგ მკვლევარი იძიებს, თუ რა ადგილი უჭირავს ბასილი კესარიელს ქართველი ხალხის კულტურულ ცხოვრებაში და თვლის თუ არა ქართული ტრადიცია ბასილი დიდს ახლობელ, მშობლიურ მოღვაწედ.

მრავალრიცხოვანი ფაქტების დამოწმებით ე. ხინთიბიძე ამტკიცებს, რომ ტრადიციაც მხარს უჭერს ბასილი კესარიელისა და მისი ძმის - გრიგოლ ნოსელის ქართული წარმოშობის ვერსიას. თუმცა, მკვლევარი ცალმხრივად არ აფასებს ამ დიდი მოღვაწეების ეროვნული წარმოშობის მნიშვნელობას და სამართლიანად თვლის, რომ ისინი არიან ბიზანტიელი მწერლები, აღიზარდნენ ბერძნულ კულტურულ გარემოში და წერდნენ ბერძნულ ენაზე (ამ საკითხზე სხვა აზრისაა პროფ. გ. გოზალიშვილი).

1982 წელს რუსულ ენაზე გამოდის ე. ხინთიბიძის წიგნი „Афоннская грузинская литературная школа," რომელიც ქართული კულტურის უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვან საკითხებს მისაწვდომს ხდის არაქართველი მკითხველისათვის.

ამ მონოგრაფიაში მიმოხილულია ის დიდი ლიტერატურული საქმიანობა, რომელსაც ეწეოდნენ ათონის მთაზე ქართულ ლიტერატურულ სკოლაში ჩვენი დიდი წინაპრები – იოანე, ეფთვიმე, გიორგი ათონელები, გიორგი მცირე, სტეფანე ათონელი, თეოფილე ხუცესმონაზონი და სხვები. აგრეთვე შესწავლილია ის წვლილი, რომელიც ათონის ქართულმა ლიტერატურულმა სკოლამ შეიტანა შუა საუკუნეების ევროპულ ლიტერატურაში.

წიგნის პირველი ნაწილი ამგვარადაა დასათაურებული: „ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლის ისტორიისათვის." მასში მოთხრობილია ლეგენდა ათონის მთის შესახებ, ამ მთაზე მონასტრების დაარსებისა და ბერმონაზვნობის გავრცელების ისტორია, განსაზღვრულია ათონელ ქართველთა როლი და ადგილი დიდ ბიზანტიურ კულტურაში.

მკვლევარი ახასიათებს ქართული ლიტერატურის ე. წ. ეროვნულ პერიოდს, რომელიც წინ უძღოდა ათონის სალიტერატურო სკოლის ჩამოყალიბებას და გამოყოფს VIII–X საუკუნეების საქართველოს კულტურულ-იდეოლოგიური ცხოვრების სამ ძირითად მომენტს. ესენია:

სომხური მონოფიზიტური ქრისტოლოგიისაგან გამიჯვნა, ეროვნულ საფუძველზე დამყარება და კურსის აღება ბიზანტიურ აზროვნებაზე;

კულტურულ-იდეოლოგიური დაპირისპირება ბერძნებთან;

საქართველოს საეკლესიო ცხოვრებაში ეროვნული ელემენტის შეჭრა.

ავტორი ათონის საუკუნოვან ქართულ ლიტერატურულ პროცესში რამდენიმე ტენდენციას გამოყოფს და თვლის, რომ მათგან არსებითია შემდეგი:

გაცნობიერება იმ გარემოებისა, რომ იმდროინდელი ქართული ლიტერატურა ერთგვარად ჩამორჩენილი იყო მოწინავე, კერძოდ, ბიზანტიურ მწერლობასთან შედარებით და, აქედან გამომდინარე, დაუცხრომელი მოღვაწეობა ეროვნული ლიტერატურის აღორძინებისათვის. XII საუკუნისთვის ამ დიდმა ღვაწლმა თავის მიზანს მიაღწია: ქართულ ენაზე გადმოვიდა თითქმის ყველაფერი ძირითადი და საუკეთესო, რაც

Copyright
nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ლიტერატურული და ფილოსოფიური აზრის ახალი რენესანსული აზროვნების გზით განვითარებისათვის.

შეტოლება და კულტურული დაპირისპირება დიდ ბიზანტიურ მწერლობასთან.

ეროვნული და კულტურული თავისთავადობის შეგნება, სურვილი ქართული ეროვნული კულტურის მსოფლიო ასპარეზზე გატანისა. ამის გამო ჩვენი წინაპრები ცდილობენ, ერთი მხრივ, გაემიჯნონ ბიზანტიურ ლიტერატურას, მეორე მხრივ, დაუახლოვდნენ ევროპულ საზოგადოებრივ-ლიტერატურულ აზროვნებას.

პროფ. ე. ხინთიბიძე გამოჰყოფს ათონელი ქართველი მოღვაწეების მეთოდოლოგიურ თავისებურებებს:

1. ორიგინალური ლიტერატურისადმი ინტერესი შეცვალა მთარგმნელობითმა საქმიანობამ, რომელსაც დიდი ეროვნული მნიშვნელობა მიენიჭა. უმოკლეს ვადაში ითარგმნა უზარმაზარი ლიტერატურა. 2. თანდათანობით თავისუფალი თარგმნის მეთოდი შეცვალა ზუსტმა თარგმანმა. 3. ლიტერატურული პრინციპების ცვლამ გამოიწვია ქართული საეკლესიო პრაქტიკის შეცვლა.

ათონის ლიტერატურულ სკოლაში შემუშავებული შემოქმედებითი პრინციპები ქართული ლიტერატურული აზროვნების განვითარების ფუძემდებლურ პრინციპებად იქცა და „ქართული ლიტერატურული აზრი სწორედ იმ გზით განვითარდა, რა გზითაც წაიყვანა იგი ათონის ქართულმა ლიტერატურულმა სკოლამ X საუკუნის დასასრულიდან“ (გვ. 140).

წიგნის მეორე ნაწილის სათაურია „ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლა“ და ბიზანტიური ლიტერატურის შედევრი „ვარლაამი და იოასაფი,“ რომელშიც მიმოხილულია ამ საკითხთან დაკავშირებული მდიდარი სამეცნიერო ლიტერატურა და მოხმობილია ახალი არგუმენტები ეფთვიმე ათონელის ავტორობის სასარგებლოდ. ამ საკითხზე დაწვრილებით ქვემოთ გვექნება საუბარი. წიგნის ბოლოს ხაზგასმულია ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლის საერთაშორისო მნიშვნელობა.

1982 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი გამოსცემს ე. ხინთიბიძის ნაშრომს „ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიისათვის.“ მასში, ერთი მხრივ, განზოგადებული და შეჯამებულია ძველი ქართული ლიტერატურული პროცესი, წარმოჩენილია ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის ძირითადი ასპექტები, დიდ ქართველ მთარგმნელთა შემოქმედება და ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების მკვლევართა მოღვაწეობა. მეორე მხრივ, ახლებურადაა დასმული და გაშუქებული ქართულ-ბიზანტიური ურთიერთობების ცალკეული პრობლემები.

განსაკუთრებით საინტერესოა ის თავები, რომლებიც ეხება ქართული ფსალმუნების ინტონაციურ თავისებურებებს (გვ. 127–155); აგრეთვე თავი - „შუშანიკის წამება“ და ბიზანტიური აგიოგრაფიის სათავეები“ (გვ. 155–163).

ამ უკანასკნელ თავში განხილულია ბიზანტიური ლიტერატურის საწყისი ეტაპი, ბიზანტიური აგიოგრაფიის უძველესი ნიმუშები, წარმოჩენილია მათი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებანი.

უძველეს ბიზანტიურ აგიოგრაფიულ ძეგლებს ახასიათებს შემდეგი თავისებურებანი:

ავტორები მხოლოდ ნაცნობზე წერენ, მათ ცხოვრებაზე საგანგებო დაკვირვებით, თანაც იმ წინასწარი განზრახვით, რომ აღწერონ ეს ცხოვრება (გვ. 160); კონკრეტული პასაჟების სიუხვე, ფაქტობრივი დაკვირვებანი, არა მთელი ცხოვრების თანმიმდევრული აღწერა, არამედ ტიპური ეპიზოდებისა ცხოვრებიდან (გვ. 161); ეს ძეგლები რთულია კომპოზიციუ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თხრობის სხვადასხვა ხერხი: ავტორისეული თხრობა, პირდაპირი ნათქვამი, სხვა თვითმხილველის მონათხრობი, მთავარი პერსონაჟის ეპისტოლენი (გვ. 161); მოგვითხრობენ გმირის ეროვნულ და სოციალურ წარმოშობაზე, მშობელთა რელიგიურ მრწამსზე და არ ერიდებიან სოციალურ, პოლიტიკურ და გეოგრაფიულ დეტალებს.

ე. ხინთიბიძე „შუშანიკის წამებას“ უდარებს ძველ ბიზანტიურ ჰაგიოგრაფიულ ძეგლებს და დაასკვნის, რომ უძველესი, ვრცელი ქართული რედაქცია აშკარად ამუღავნებს IV–V საუკუნეების ბიზანტიური ჰაგიოგრაფიისათვის დამახასიათებელ ნიშნებს. „შუშანიკის წამების“ ვრცელი ქართული რედაქციის ტიპოლოგიური მსგავსება ბიზანტიური ჰაგიოგრაფიის IV–V საუკუნეების ძეგლებთან პრინციპულ მნიშვნელობას იძენს ამ პირველი ქართული ორიგინალური ძეგლის დათარიღებისას.

დასახელებულ წიგნში მონოგრაფიულადაა შესწავლილი „ვარლაამ და იოასაფის“ ავტორობის საკითხი (გვ. 262–372). ამავე საკითხს უფრო ვრცლად ეხება მკვლევარი წიგნში „Грузино–византийские литературные взаимоотношения;“ (Тб, 1989, გვ. 170–296).

ე. ხინთიბიძე მიმოიხილავს ამ საკითხთან დაკავშირებულ დიდძალ სამეცნიერო ლიტერატურას, გამოყოფს ეფთვიმეს ავტორობის დამადასტურებელ არგუმენტებს და, თავის მხრივ, ახალი არგუმენტებით ამაგრებს ათონელი მთარგმნელის ავტორობას.

ამ ტიპის არგუმენტთაგან განსაკუთრებით საყურადღებოა XI საუკუნის I ნახევრის სამი, სხვადასხვა ენაზე დაცული ცნობა: ა) ბერძნული ხელნაწერის ლემა; ბ) ლათინური ხელნაწერის ლემა და მთარგმნელის ანდერძი; გ) გიორგი ათონელის „იოანესა და ეფთვიმეს ცხოვრება.“ სამივე ამ ცნობაში ეფთვიმე მიჩნეულია ბერძნულიდან ქართულად მთარგმნელად.

პ. პეეტერსს და პ. დევოს ეფთვიმე ათონელის ავტორობის დამადასტურებელ ძირითად არგუმენტად მიაჩნიათ ის გარემოება, რომ ეფთვიმე ათონელის ეპოქამდე არ არსებობს ბერძნული „ვარლაამისა და იოასაფის” არც ხელნაწერები, არც დამოწმება სვინაქსარებში სახელებისა - ვარლამი და იოასაფის, და არც რაიმე ციტატი, რემინისცენცია, მინიშნება ამ თხზულებაზე.

პროფ. ე. ხინთიბიძე აქამდე ცნობილ არგუმენტებს უმატებს რამდენიმე ახალ არგუმენტს:

იგი დამოუკიდებელ არგუმენტად გამოჰყოფს ბერძნული „ვარლაამ და იოასაფის“ გამოჩენის ადგილს და დროს..[1] ამ თხზულებას უძველეს ბერძნულ ხელნაწერთა უმრავლესობა ათონის მთიდან მომდინარედ ითვლება, ათონის მთის ლავრათაგან კი ყველაზე მეტი ხელნაწერი ქართველთა სავანეს უკავშირდება. ათონის მთიდანვე იღებს სათავეს უძველესი ცნობები ამ თხზულების ეფთვიმე ათონელისადმი მიკუთვნების თაობაზე.

ე. ხინთიბიძეს მოჰყავს კიდევ ერთი არგუმენტი – მიიჩნევს ამ ძეგლს მეტაფრასული ჰაგიოგრაფიის ნიმუშად.[2] ეს ძალზე მნიშვნელოვანი არგუმენტია, რადგან მეტაფრასული ჰაგიოგრაფიული სტილი ბიზანტიურ მწერლობაში X საუკუნის დასასრულიდან გაბატონდა და ცხადია, ამ სტილით ნაწარმოებს ვერ შექმნიდა იოანე დამასკელი VIII საუკუნეში (იხ. დასახელებულ წიგნში ქვეთავი „ბერძნული „ვარლაამ და იოასაფი“ – მეტაფრასული აგიოგრაფიული ძეგლი“).

და მაინც, ყველაზე მეტ მნიშვნელობას „ვარლაამ და იოასაფის” წარმოშობის პრობლემის გადაწყვეტაში ე. ხინთიბიძე ანიჭებს ბერძნული

---

[1] იხ. ქვეთავი „ათონის მთა – „ვარლაამ და იოასაფის” ბერძნული ვერსიის გამოჩენისა და გავრცელების ადგილი“ წიგნში „ქართულ–ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიისათვის”

[2] იხ. ე. ხინთიბიძე, ბერძნული „ვარლაამ და იოსაფი” – მეტაფრასუ
თსუ „შრომები”, №162, 1975, გვ. 125–136

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ტექსტის სხვა რედაქციებთან მიმართებას. განსაკუთრებით კი არაბულ არაქრისტიანულ და ქართულ რედაქციებთან. [1]

მისი დასკვნები ამგვარია: „ბალავარიანის“ ვრცელი ქართული რედაქცია წარმოადგენს არაბული არაქრისტიანული რედაქციის შემოკლებას და ქრისტიანულ გადამუშავებას. იგი არ არის დამოკიდებული ბერძნულ „ვარლაამ და იოასაფზე.“ ბერძნული რედაქცია შორდება არაბულს და ახლოს დგას ქართულთან. ქართული რედაქცია აშკარად გარდამავალი საფეხურია „ბალავარიანის“ აღმოსავლურ არაქრისტიანულ ფაბულასა და ბერძნულის ღრმად დოგმატიკურ „სულისმარგებელ მოთხრობას“ შორის. მოხმობილია რედაქციათა ურთიერთშედარების შედეგად გამოვლენილი არგუმენტები.

ე. ხინთიბიძე კიდევ ერთ გარემოებაზე ამახვილებს ყურადღებას. „ვარლაამ და იოსაფის“ ქრისტოლოგია ეფუძნება ანტიმონოფიზიტურ, ანტიმონოთელიტურ ხატმბრძოლობის საწინააღმდეგო დოქტრინას, რაც ასეთი შეხამებით არაა ბუნებრივი იოანე დამასკელისათვის. განსხვავებით ბიზანტიურისაგან, ქართულ პოლემიკურ ლიტერატურას ყოველთვის ახასიათებდა სწორედ ანტიმონოფიზიტური, ანტიმონოთელიტური და ხატმბრძოლობის საწინააღმდეგო განწყობილებანი. ეფთვიმე ათონელის, როგორც პოლემიკოსის, ორთოდოქსული პოზიციაც სწორედ ამ შინაარსის მატარებელია. ბოლოს ე. ხინთიბიძე დაასკვნის: „ვარლაამ და იოასაფის“ ბერძნული ტექსტი ქართული „ბალავარიანის“ ვრცელი ვერსიის თარგმანისა და გავრცობის გზითაა შექმნილი და ამიტომაც მის ავტორად ეფთვიმე ათონელი უნდა ჩაითვალოს.[2]

2000 წელს სანკტ-პეტერბურგის უნივერსიტეტში გამართულ საერთაშორისო კონფერენციაზე პროფ. ე. ხინთიბიძემ წარადგინა მოხსენება „Крещение Руси и шедевр грузинско-вызантйского литературного сотрудничество,“ რომელშიც წარმოადგინა ბიზანტინისტიკის წინაშე ახალი თვალსაზრისი „ვარლაამ და იოასაფაის“ შექმნის თაობაზე,[3] კერძოდ ეფთვიმე ათონელის მიერ ბიზანტიური ლიტერატურის ამ შედევრის შექმნა დაუკავშირა რუსეთის გაქრისტიანების ფაქტს და დათარიღებულია იგი X საუკუნის უკანასკნელი ათწლეულით. ეს თეორია მკვლევარს გამოქვეყნებული აქვს ინგლისურ ენაზე რომშიც.[4]

1991 წელს დაბეჭდილ სტატიაში „Новый аргумент об идентификации Петра Ивера с Псевдо-Дионисием Ареопагитом“ (იხ. ბიბლიოგრაფია)[5] პროფ. ე. ხინთიბიძე ეხება ბიზანტინისტიკის ერთ-ერთ ისეთ მნიშვნელოვან საკითხს, როგორიცაა ფსევდოდიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელი იდენტურობის პრობლემა. ავტორი თვლის, რომ ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაცია სათანადოდ არ არის არგუმენტირებული და ამ არგუმენტაციის გასამაგრებლად ყურადღებას მიაპყრობს აქამდე შეუმჩნეველ გარემოებას. შ. ნუცუბიძის მიერ აღნიშნული იყო, რომ პეტრე იბერის ბიოგრაფიაში საუბარია წმინდა მამის მისტიკურ წიაღსვლებზე. ამ მხრივ განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა იოანე რეფუსის მონათხრობს ქალაქ მედაბაში წმინდა პეტრეს ექსტაზში ჩავარდნის შესახებ. მაგრამ არ იყო შემჩნეული ის გარემოება, რომ პეტრე იბერის მისტიკური ძიებანი შეიძლება დამყარებოდა კაპადოკიელთა სწავლებას. საქმე ისაა, რომ ერთადერთი დიდი

---

[1] იქვე იხ. ქვეთავი „ვარლაამ და იოასაფის” ქართულ და ბერძნულ ვერსიათა მიმართებისათვის.“

[2] იქვე; გვ. 308

[3] Э. Хинтибидзе, „Крещение Руси и шедевр грузинско-вызантйского литературного сотрудничество,“ «Verbum,” выл.3, С-Петтервург, 2000, стр., 142-147

[4] E. Khintibidze, New-materials on the origin of “Barlaam end Ioasaph,” “Orientalia Christiana Periodica,” vol. 63, II, Roma, 1997, P. 491-501

[5] Хинтибидзе Э., „Новый аргумент об идентификации Петра Ивера с Псе[illegible]” Византиноведческие этюды, Тб., 1991 გვ. 139-145

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ღვთისმეტყველი, რომლის ასკეტურ-მისტიკურ მოძღვრებათა ერთგულებას უქადაგებდა თავის მოწაფეებს წმინდა პეტრე, იყო ბასილი კაპადოკიელი. პროფ. ე. ხინთიბიძე ეყრდნობა ი. რუფუსის „პეტრე იბერის ცხოვრებას" და დაასკვნის, რომ ერთადერთი ქრისტიანული თეოლოგია, რომელიც გვხვდება არეოპაგიულ წიგნებში, ესაა დიდი კაპადოკიელი მამების მისტიკა. ერთადერთი ქრისტიანული მოძღვრება, რომლის ერთგულებასაც ქადაგებს პეტრე იბერი, ესაა ბასილი კაპადოკიელის ასკეტიკა და მისტიკა („ასკეტიკონი"). შესაძლოა პროფ. ე. ხინთიბიძის მიერ გამოვლენილმა არგუმენტმა არ შეასრულოს მთავარი როლი არეოპაგიტული კორპუსის ავტორის საიდუმლოს გადაწყვეტილებაში, მაგრამ მას უნდა მიქცეს სათანადო ყურადღება ფსევდოდიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერის იდენტიფიკაციის თეორიის კრიტიკული განხილვისას.

პროფ. ე. ხინთიბიძემ გამოავლინა ჩვენი მეცნიერებისათვის აქამდე უცნობი უნიკალური ფაქტი ქართულ-ბიზანტიურ-ლათინური ლიტერატურული ურთიერთობებისა, კერძოდ, XI ს.-ის აგიოგრაფიული თხზულების „გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრების" დიდი მონაკვეთი XIII საუკუნეში თარგმნილია ბერძნულ და ლათინურ ენებზე და შეტანილია XIII ს.-ის დიდ თეოლოგიურ კრებულში „რწმენის საუნჯე." ეს ნაშრომი დღეს უკვე გამოქვეყნებულია როგორც ქართულ, ასევე რუსულ და ინგლისურ ენებზე.[1]

პროფ. ე. ხინთიბიძემ ბრიტანეთის ბიბლიოთეკაში XVI საუკუნის ბერძნულ ხელნაწერში (Harley 5623) აღმოაჩინა ორი ქართული დღეისათვის დაკარგული ხელნაწერის ფრაგმენტი. ერთი მათგანი უნდა იყოს *საწელიწდო სახარების* XI საუკუნის ათონური ხელნაწერიდან, ხოლო მეორე - გიორგი ათონელის *პარაკლიტონის* ავტოგრაფული ხელნაწერი.[2]

პროფ. ე. ხინთიბიძემ 1998 წელს ათონის მთაზე მოგზაურობისას ივირონის მონასტერში მიაგნო ქართული წიგნების, ხელნაწერების და ფრაგმენტების მანამდე უცნობ კოლექციას, რომელიც ივირონის ხელნაწერთა მაშინდელი მცველის ცნობით ბერძნულ ხელნაწერებში ყოფილა შერეული და იქედანაა გამოკრეფილი. ქართველმა მეცნიერმა ამ უცნობი კოლექციიდან აღწერა ეტრატზე შესრულებული იოანე ოქროპირის ერთი ჟამისწირვა, რომელიც მან დაახლ. XI საუკუნით დაათარიღა.[3]

პროფ. ე. ხინთიბიძის კვლევის შედეგებს იყენებენ და ეყრდნობიან უცხოელი მკვლევარები.[4] მისი კვლევის მეთოდები და დასკვნები პარალელს პოვებენ ევროპულ მეცნიერთა ახალ შრომებთან (მაგ., ე. ხინთიბიძის გამოკვლევა „ვარლაამ და იოასაფის" ქართულ და ბერძნულ რედაქციათა ურთიერთმიმართებისათვის" და ამავე წიგნის არაბული რედაქციის შესწავლა ფრანგი მეცნიერის დ. ჟიმარეს მიერ).

პროფ. ე. ხინთიბიძის მეცნიერული ავტორიტეტი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ქართული ფილოლოგიური მეცნიერების საერთაშორისო არენაზე აღიარებას. მისი 40-მდე შრომა დაბეჭდილია უცხოეთში: პარიზში, იენაში, ათენში, მადრიდში, ვაშინგტონში, ჰელსინკში (ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ და ესპანურ ენებზე). პროფ. ე. ხინთიბიძე მონაწილეობდა მრავალ საკავშირო და

---

[1] E. Khintibidze, En Example of Georian-Greek-Latin Literary relation ship in e 13-th – centuri Latin colleqcion: "Христианский восток," т., 9 (С-Петербург – Москва, 2002) p. 420-430

[2] ე. ხინთიბიძე, მეთერთმეტე საუკუნის უცნობ ქართულ ხელნაწერთა ფრაგმენტები ბრიტანეთის მუზეუმში. – კრებული „საქართველოს ეკლესიის, ქართული სასულიერო მწერლობის და ქრისტიანული ხელოვნების ისტორიის საკითხები", თბ. 1998, გვ. 426-435; E. Khintibidze, Fragments of Two Unknown 11th century Georgian Manuscripts in a Greek Codex. – *Orientalia Christiana Periodica,* v, 64, fasc. II, Roma, 1998, p. 409-417.

[3] ე. ხინთიბიძე, უცნობი ძველი ქართული ხელნაწერები ივირონის წიგნთსაცავში: მეოთხე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები, თბილისი 2005, გვ. 190-195.

[4] იხ. მაგ., „ბასილი კაპადოკიელის 1600 წლისთავისადმი მიძღვნი[illegible] გამოცემული კანადაში 1981 წელს პ. ფედვიკის რედაქციით

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საერთაშორისო სიმპოზიუმში (მოსკოვი, პეტერბურგი, ერევანი, ბაქო, ლონდონი, ვაშინგტონი, მასსაჩუსეტი, ჰელსინკი, ტურკუ, ფლორენცია, ვენეცია, თელ-ავივი). იგი არის საერთაშორისო საზოგადოებების ნამდვილი წევრი - შუა საუკუნეების ფილოსოფიის კვლევის საზოგადოებისა და ბიზანტინისტიკის განმავითარებელი საზოგადოებისა.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს პროფესორ **დ. მელიქიშვილის** წვლილი ქართველოლოგიური მეცნიერების ამ მიმართულების განვითარების საქმეში. მისი უშუალო ხელმძღვანელობით მომზადდა *ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონის I და II ტომი,* მასვე ეკუთვნის მონოგრაფია *ძველი ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის ისტორიიდან,*[1] რომელშიც ასახულია ძველი ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის სისტემური ფორმალურ-სემანტიკური ანალიზი ბერძნულ წყაროებთან მიმართებით. დ. მელიქიშვილი იკვლევდა იოანე პეტრიწის თეოლოგიურ მემკვიდრეობას და 1999 წელს ვრცელი გამოკვლევისა და ლექსიკონის დართვით წიგნად გამოიცა იოანე პეტრიწის *განმარტება პროკლე დიადოხოსის "ღმრთისმეტყველების საფუძვლებისა,"* ახალქართული ვერსია.[2] იგი არის ავტორი მრავალი სამეცნიერო სამეცნიერო ნაშრომისა, რომლებშიც საუბარია ქართულ-ბიზანტიური *ლიტერატურული ურთიერთობების განვითარების ძირითად ტენდენციებზე* (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ლ. დათიაშვილი - მნიშვნელოვანია ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, ლ. დათიაშვილის წვლილი ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის მიმართულებით. მისი კვლევის საგანია ბიზანტიური და ქართული ლიტერატურისათვის საინტერესო მწერლის, თევდორე აბუკურას შემოქმედება, „მიქელ საბაწმინდელის ცხოვრება," ეფრემ ასურის, ეფრემ მცირის, არსენ იყალთოელის შემოქმედების ცალკეული ნიმუშების შესწავლა.

1980 წელს დაიბეჭდა ლ. დათიაშვილის მიერ მომზადებული თევდორე აბუკურას „ტრაქტატები და დიალოგები" თარგმნილი ბერძნულიდან არსენ იყალთოელის მიერ. ეს ნაშრომი შეიცავს გამოჩენილი არაბი ქრისტიანი მწერლის თეოდორე აბუკურას (VIII–IX სს). დოგმატიკურ-პოლემიკურსა და ფილოსოფიურ ტრაქტატებსა და დიალოგებს. მათგან ზოგიერთი საერთოდ უცნობია როგორც თანამედროვე, ისე წინამავალი ბიზანტინისტებისათვის. მათ დიდი მნიშვნელობა აქვთ ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის შესასწავლადაც.

ტექსტებს ერთვის გამოკვლევა, რომელშიც საუბარია იოანე დამასკელის მიმდევარი მწერლის თეოდორე აბაკურას შემოქმედებაზე და მსოფლმხედველობაზე, მის ნაწარმოებთა არსენ იყალთოელისეულ თარგმანებზე, მთარგმნელის მიერ ტექსტის გავრცობის შემთხვევებზე. შედარებულია ბერძნული და ქართული ტექსტები და გამოვლენილია ისეთი ნაწარმოებები, რომელთა ბერძნული ორიგინალები არა ჩანს, არსებობს მხოლოდ ქართული თარგმანები.

ერთი ასეთი ნაწარმოები, რომელიც შესულია არსენ იყალთოელის „დოგმატიკონში," მინის გამოცემაში კი არაა, მკვლევარს შესწავლილი აქვს

---

[1] მელიქიშვილი დ., ძველი ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის ისტორიიდან, თსუ, კლასიკ. ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის ინ-ტი, საპატრიარქო, გელათის მეცნ. აკადემია. - თბ., 1999;

[2] განმარტება პროკლე დიადოხოსის "ღმრთისმეტყველების საფუძვლებისა" / თანამედრ. ქართ. ენაზე გადმოიღო, გამოკვლევა, ლექსიკონი და შენიშვნ. დაურთო დ [illegible] შალვა ხიდაშელი]; თსუ, საქ. საპატრიარქოსთან არსებ. გელათის მეც[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ცალკე – „არსენ იყალთოელის თარგმანი თეოდორე აბუკურას ტრაქტატისა „საღმრთოჲსა და გარეშისა ფილოსოფოსებისათვის.“[1]

არსენ იყალთოელის მიერ თარგმნილი ეს ძეგლი უაღრესად მნიშვნელოვანია ქართული (და ბიზანტიური) ლიტერატურისათვის. განსაკუთრებით ეს ითქმის მასში წამოყენებულ ფილოსოფიურ ტერმინებზე, რომელთა აღნუსხვა და სათანადო გაანალიზება მომავლის საქმეა.

„მიქელ საბაწმინდელის მარტვილობის“ რედაქციების სპეციალური შესწავლით ლ. დათიაშვილმა გაამაგრა პ. ინგოროყვას მოსაზრება, რომელმაც ეს ძეგლი ქართველი ავტორის ორიგინალურ ნაწარმოებად მიიჩნია. მკვლევრის აზრით, ამ ძეგლის ავტორი შესაძლებელია იყოს IX საუკუნის ქართველი მწერალი ბასილი საბაწმინდელი, ავტორი ჰიმნოგრაფიული ძეგლისა „მამისა საბაჲს დასდებელნი.“ ლ. დათიაშვილი თვლის, რომ „მიქელ საბაწმინდელის მარტვილობის“ ეპიზოდი გვიანდელი ჩანართია „თეოდორე ედესელის ცხოვრებაში.“ ეს ბერძნული ტექსტი კი მომდინარეობს „მიქელ საბაწმინდელის მარტვილობის“ ქართული რედაქციიდან და იგი ბერძნულად ეფთვიმე ათონელის მიერაა თარგმნილი. ლ. დათიაშვილი ასე ასაბუთებს: ტექსტოლოგიური თვალსაზრისით ბერძნული ტექსტი ძალიან ახლოს დგას ქართულ თხზულებასთან. ეს სიახლოვე იმდენად თვალსაჩინოა, რომ ბერძნული ტექსტის ქართულზე დამოკიდებულებას მიუთითებს; „მიქელ საბაწმინდელის მარტვილობის“ ამბავი „თეოდორე ედისელის ცხოვრებაში“ რომ აშკარად ჩანართია, იქიდანაც ჩანს, რომ მიქელის წამების თეოდორე ედესელის პიროვნებასთან დასაკავშირებლად ავტორს ზოგიერთი ანაქრონიზმი დაუშვია.[2]

ეფთვიმე ათონელის მთარგმნელობითი მეთოდის შესახებ საინტერესო დაკვირვებას ვხვდებით ლ. დათიაშვილის წერილში „ეფრემ ასურის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანები.“[3] ეფრემ ასურის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანის შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ „ეფთვიმე ათონელს ეფრემ ასურის ხუთი ასკეტური ძეგლი კი არ უთარგმნია, როგორც აქამდე იყო ცნობილი, არამედ საკუთარი შეხედულებისამებრ დაუმუშავებია, შეუმცირებია და ისე გადმოუღია დასახელებული ავტორის ათი ნაშრომი, რომელის მხოლოდ ხუთი თხზულების სახელით მიუწოდებია ქართველი მკითხველისათვის“ (გვ. 13). გაანალიზებული თარგმანების შესწავლამ გამოავლინა, რომ ეფთვიმეს ხელეწიფებოდა არა მარტო კლება და მატება, არამედ შედარებით რთული ოპერაციებიც, როგორებიცაა ორი და სამი ძეგლის ისეთი სინთეზი, ისე ოსტატურად შეკავშირება, რომ მიღებული თარგმანი მექანიკური შეერთების შთაბეჭდილებას არ ტოვებდა. ამას, რა თქმა უნდა, სათარგმნი მასალის ჟანრობრივი თავისებურებაც უწყობდა ხელს. მიზნის მისაღწევად შერჩეულ თხზულებებს ეფთვიმე ამოკლებდა, ამარტივებდა, ცდილობდა განეტვირთა ტექსტი დაახლოვებით ერთგვარი აზრების შემცველი ადგილებისაგან, რომ თავის თარგმანში მოეცა ორიგინალის ის ძირითადი ბირთვი, რომელიც მიზანშეწონილად მიაჩნდა ქართველი მკითხველის ინტერესებისათვის (გვ. 14).

ეფრემ მცირის ლიტერატურული შემოქმედების კვლევას ეძღვნება ლ. დათიაშვილის წერილი „ეფრემ მცირის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ისტორიიდან.“[4] მასში მკვლევარი სწავლობს ასურის ორ პოტენციურ ძეგლს და მათ ეფრემ მცირისეულ თარგმანებს. ირკვევა, რომ ერთ-ერთი მათგანი ეფრემს უთარგმნია 12 მარცვლოვანი იამბიკური საზომით, მეორე კი - ნაწილობრივ

---

[1] კრ. „ძველი ქართული ლიტერატურა” (XI–XVIII სს.), თბ., 1977, გვ. 20-40

[2] იხ. ა) „აბუკურას“ ქართულ-ბერძნული რედაქციები; სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1968, გვ. 152-216,ბ) „აბუკურას” ორიგინალობის საკითხისათვის; „მაცნე”, 1967, №5, გვ. 169-194

[3] ,ფილოსოფიური ნარკვევები”, თბ., 1981, გვ. 3-15

[4] კრ. „ძველი ქართული მწერლობის მატიანე,” I, 1984, გვ. 40–49

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ლექსად, ნაწილობრივ პროზად. ეფრემ მცირემ ასურის ორი ასკეტური თხზულების პოეტური თარგმანით კიდევ ერთი ახალი სიტყვა თქვა თავის მრავალმხრივ შემოქმედებაში.

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი **ნ. მრევლიშვილი** ასევე იკვლევს ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის საკითხებს. კერძოდ, გრიგოლ ნოსელის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას. მან შეისწავლა გრიგოლ ნოსელის აგიოგრაფიული თხზულების „გრიგოლ ნეოკესარიელის ცხოვრების“ ქართული თარგმანის ორი რედაქცია - ეფრემ მცირისეული და გიორგი მთაწმიდელისეული. გაარკვია როგორც ქართულ რედაქციათა ურთიერთდამოკიდებულების, ასევე მათი ბერძნულ დედანთან მიმართების საკითხი. ვრცელი და საფუძვლიანი კვლევისა და კითხვა-სხვაობების გათვალისწინების საფუძველზე დაასკვნა, რომ გრიგოლ ნოსელის „გრიგოლ საკვირველთმოქმედის ცხოვრების“ ქართული თარგმანების წყაროს უნდა წარმოადგენდეს ბერძნულ ხელნაწერთა უცნობი ტიპი. ნაშრომი წიგნად გამოიცა 2001 წელს.[1]

ამავე მკვლევარს ეკუთვნის გრიგოლ ნეოკესარიელის „ეკლესიასტეს მეტაფრასის“ პუბლიკაცია. ავტორთა ჯგუფთან ერთად იგი მონაწილეობდა ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი I და II ტომის გამოცემაში. ამ გამოცემის სალექსიკონო მასალა ეფუძნება ძველ ქართულ თარგმანებსა და მათ ძველბერძნულ ორიგინალებს. ამჟამად მკვლევარი იკვლევს მიტროფანე სმირნელისა და ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელი დიაკონის ავტორობით შემონახული *ეკლესიასტეს განმარტებათა* ეგზეგეტიკური ძეგლის ქართულ ვერსიას, მის მიმართებას ბერძნულ ორიგინალთან, თხზულების სტრუქტურასთან, ლექსიკასთან და სხვადასხვა პრობლემატიკასთან დაკავშირებულ საკითხებს, რომლებსაც ნაშრომების სახით პერიოდულად აქვეყნებს სამეცნიერო ჟურნალებში (იხ. ბიბლიოგრაფია).

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ახალგაზრდა მკვლევარის, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, **ვ. ჯუღელის** მეცნიერული კვლევა ამ მიმართულებით. მათ საფუძვლიანად შეისწავლა თეოდორიტე კვირელის თეოლოგიური მემკვიდრეობის ქართული თარგმანები და 2008 წელს გამოსცა მონოგრაფიის I ტომი. ავტორთა ჯგუფთან ერთად ვ. ჯეღელი მონაწილეობდა ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი I და II ტომის გამოცემაში. ამავე მკვლევარს ეკუთვნის არაერთი სამეცნიერო სტატია, რომლებშიც გაშუქებულია ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების რიგი საკითხები (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის გარემოება, რომ მეოცე საუკუნეში ქართულ სინამდვილეში იქმნება მძლავრი სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრები, რომლებშიც ინტენსიური სამეცნიერო მუშაობა მიმდინარეობს ამ მიმართულებით. ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიის სრული დახასიათებისათვის უმჯობესად ვთვლით ამ ცენტრების საქმიანობა წარმოვადგინოთ მათში ჩატარებული კვლევითი მუშაობის ანგარიშების სახით. **ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი** - ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის თანამშრომელთა საქმიანობა აკად. კორნელი კეკელიძის მიერ წამოწყებული საქმის გაგრძელებაა. ქართული მწერლობის ძეგლები შეისწავლება იერუსალიმურ და კონსტანტინოპოლურ ლიტურგიკულ პრაქტიკასთან

[1] ნ. მრევლიშვილი, გრიგოლ ნოსელის „გრიგოლ საკვირველთმოქმ
რედაქციები, თბ., 2001

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მიმართებაში, ანუ წარმოაჩენს იმ გზას, რომელიც გაიარა ქრისტიანობამ საქართველოში დასაბამიდან დღემდე.[1]

უპირველესად უნდა აღინიშნოს ის დიდი სამუშაო, რომელიც ინსტიტუტის ძირითადი მიზანია მისი დაარსების დღიდან (1958 წლიდან) მოყოლებული. ეს არის ხელნაწერთა (9000 ერთეულზე მეტი) XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე შექმნილი ფონდების მეცნიერული აღწერილობის პუბლიკაცია, აგრეთვე საქართველოს სხვადასხვა რეგიონსა და ევროპის წიგნსაცავებში დაცული ქართული ხელნაწერების კატალოგიზაცია.[2] როგორც ცნობილია, ამ კოლექციებში ბერძნულიდან ნათარგმნ ლიტერატურულ მასალას უდიდესი ადგილი უკავია.

ბიზანტიურ მწიგნობრულ კერებთან ურთიერთობის თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია უცხოეთის ქართული სამონასტრო ცენტრების ხელნაწერთა კოლექციები და მათში დაცული ლიტერატურული პროდუქციის აღნუსხვა: სინას, იერუსალიმის, ათონისა და სხვა ხელნაწერთა აღწერილობები, რომელთა მიკროფილმებიც დაცულია ინსტიტუტში. აღსანიშნავია, რომ სინური ქართული კოლექციის ჟერარ გარიტისეული აღწერილობა შეივსო ლიტურგიკული ხელნაწერების მაღალკვალიფიციური თემატური აღწერილობით, რომლის პრინციპებიც ინსტიტუტის კოლექტივმა შეიმუშავა.[3] იმავე პრინციპით ინსტიტუტში მზადდება იერუსალიმურ ხელნაწერთა აღწერილობა. გამოიცა ათონის/ივირონის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობის პირველი ტომი.[4] მზადდება პეტერბურგის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა.

სხვადასხვაენოვან (ებრაულ, სომხურ, სლავურ, სპარსულ, თურქულ, არაბულ და სხვა.) ხელნაწერებთან ერთად ინსტიტუტში დაცულია 30-მდე ბერძნული ხელნაწერი, ხოლო აკად. გრიგოლ წერეთლის პირად არქივში- ბერძნული პაპირუსების მდიდარი კოლექცია, რომლის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი გამოცემულია.

ინსტიტუტში მედიევისტიკის პრობლემატიკაში რამდენიმე მიმართულებაა გამოკვეთილი - ბიზანტიური მწერლობის ძეგლების ქართული თარგმანების კვლევა ლიტურგიკული პრაქტიკის მიხედვით (იერუსალიმური და კონსტანტინოპოლური); დარგების მიხედვით (ბიბლიოლოგია, აპოკრიფები, ლიტურგიკა, ჰიმნოგრაფია, ჰომილეტიკა, ჰაგიოგრაფია, ასკეტიკა, დოგმატიკა-პოლემიკა დ ა.შ.); ბიზანტიელ ავტორთა თხზულებების ქართული თარგმანების კომპლექსური შესწავლა (თარგმანის ბერძნულ წყაროსთან მიმართების დადგენა, ბერძნულთან მიმართებით ქართული თარგმანების ტერმინოლოგიური კვლევა და მთარგმნელობითი მეთოდების შესწავლა, ტექსტოლოგიური და ენობრივი ანალიზი) და გამოსაცემად მომზადება; საეკლესიო ცენტრების და მთარგმნელობითი სკოლების ისტორიის შესწავლა ბიზანტიის ისტორიისა და

---

1 მასალა ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის კვლევითი საქმიანობის შესახებ მომზადებულია თ. ოთხმეზურისა და ქ. ბეზარაშვილი ნაშრომის - *ბიზანტინისტიკის საკითხების კვლევა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში* – მიხედვით კრებულიდან *ბიზანტინოლოგია საქართველოში*, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

2 ე. მეტრეველი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის 25 წლის მოღვაწეობის მოკლე მიმოხილვა, მრავალთავი, XIV, თბ., 1987, 3-36 (იხ. იქვე ინსტიტუტის პუბლიკაციების სრული ბიბლიოგრაფია 1987 წლამდე)

3 G. Garitte, Catalogue des manuscits georgiens litteraires du mont Sinai (CSCO,, vol. 165. Subsidia,t.9), Louvain, 1965. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა. სინური კოლექცია, ე. მეტრეველის, ლ. ჯღამაიას, ც. ჭანკიევის, ლ. ხევსურიანის გამოცემა, I, II, III, თბ., 1978-1987.

4 ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა. ათონური კოლექცია. I, ე. მ[illegible] 1986.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კულტურის კონტექსტში, ინსტიტუტის ფონდებში დაცული ილუმინირებული ხელნაწერების შესწავლა თანადროული ბიზანტიური მასალის გათვალისწინებით.

როგორც ცნობილია, ძველი ქართული ნათარგმნი ძეგლების რაოდენობა აღემატება ორიგინალურ ქართულ თხზულებათა რიცხვს და უმეტესად ბერძნულიდან არის გადმოტანილი. ნათარგმნი ძეგლების შესწავლის მეთოდიკა გამოიმუშავეს ცნობილმა მეცნიერებმა: ნ. მარმა, კ. კეკელიძემ, ა. შანიძემ, ი. აბულაძემ, ი. იმნაიშვილმა, ჟ. გარიტმა. ინსტიტუტის პირველმა დირექტორმა, პროფ. ი. აბულაძემ პირველ რიგში გამოსცა და შეისწავლა უძველესი თარიღიანი ხელნაწერებით მოღწეული და ქართულ მწერლობის პირველ პერიოდში, VIII-IX სს-ში, პალესტინაში შესრულებული ძეგლები: „ბალავარიანი," „მამათა სწავლანი," იოანე მოსხის „ლიმონარი" და ბასილი კესარიელისა და გრიგოლ ნოსელის კლასიკური ეგზეგეტური შრომები (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ამ მიმართულების გაგრძელებაა სინური მრავალთავის ჰაგიოგრაფიული საკითხავის პუბლიკაცია და „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ძველი, გიორგი ალექსანდრიელისეული რედაქციის გამოცემა რ. გვარამიას მიერ.[1] ამავე მიზნით გამოიცა პატერიკების უძველესი თარგმანები (იხ. ბიბლიოგრაფია).

გამოიცა აგრეთვე ქართულად ნათარგმნი ბიზანტიური ქრონიკა-ალექსანდრე კვიპრელის „საკითხავი პოვნისათჳს პატიოსნისა და ცხოველმსყოფელისა ჯუარისა."[2]

ეროვნულ ცენტრში უკვე მრავალი წელია მიმდინარეობს ლიტურგიკული კრებულების კვლევა. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით აღსანიშნავია პალესტინური ჰიმნოგრაფიის ძეგლი, VII-IX სს. ქართული საეკლესიო პრაქტიკის ძირითადი სახელმძღვანელო (ეფუძნება უფრო ადრეულ ბერძნულ მასალას), ე. წ. უძველესი იადგარი, რომლის ბერძნული მოდელი არ მოღწეულა;[3] ძლისპირნის ირმოლოგიონის უძველესი რედაქციები (ე. მეტრეველი);[4] ნევმირებული ირმოლოგიონი XIს. ხელნაწერის მიხედვით (გ. კიკნაძე);[5] გამოსაცემად მზადდება იადგარის ახალი რედაქცია ლ. ხევსურიანის, ლ. ჯღამაიას და სხვ. მიერ (ეს არის X საუკუნის ფარგლებში შედგენილი კრებული, რომელიც მოიცავს საეკლესიო წელიწადის ყველა პერიოდის საგალობლებს; საგალობლები ძირითადად ბერძნულიდანაა თარგმნილი, დიდ ნაწილს არ ეძებნება ბერძნული დედანი);[6] მზადდება აგრეთვე იერუსალიმის ლექციონარის ახალი გამოცემა

---

[1] ამონიოსის „სინა-რაითის წმ. მამათა მოსრვის" არაბულ-ქართული ვერსიები (IX-XI, XIII-XVII სს. ხელნაწერების მიხედვით), რ. გვარამიას გამოცემა, თბ., 1973. „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ძველი ქართული თარგმანი და მისი თავისებურებანი 968 წ. ხელნაწერების მიხედვით, რ. გვარამიას გამოცემა, თბ., 1986

[2] ალექსანდრე კვიპრელის ქრონიკა (X-XIV სს. ხელნაწერების მიხედვით), თ. მგალობლიშვილის გამოცემა, თბ., 1965

[3] უძველესი იადგარი, ე. მეტრეველის, ც. ჭანკიევის, ლ. ხევსურიანის, გამოცემა, თბ., 1980. იტარგმნება ფრანგულად შარლ რენუს მიერ. გამოცემულია I ტომი

[4] ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი. ორი ძველი რედაქცია X-XI სს. ხელნაწერების მიხედვით, ე. მეტრეველის გამოცემა, თბ., 1971

[5] ნევმირებული ძლისპირნი, ტექსტი გამოკვლევითურთ გამისცა გ. კიკნაძემ, თბ., 1982

[6] საგალობელთა ქართული თარგმანები და რედაქციები შესწავლილია პუბლიკაციების პარალელურად, მაგ., იოანე მინჩხის საგალობლების პუბლიკაციას ახლავს გამოკვლევა ამ ჰიმნოგრაფიის როლის შესახებ მარხვანის ქართული რედაქციის ჩამოყალიბების საქმეში, იხ. იოანე მინჩხის პოეზია, ლ. ხაჩიძის გამოცემა, თბ., 1987. იხ. აგრეთვე ლ. ხევსურიანი, გიორგი მთაწმიდლის რედაქციის მარხვანის ავტოგრაფული ნუსხის საკითხისათვის, ლიტერატურული ძიებანი, XXII, თბ., 2001, 75-83. შეისწავლება აგრეთვე ნატარგმნი საგალობლების მიმართება ბერძნულ ორიგინალებთან. იხ. ე. დურაშვილი, კოზმა იერუსალიმელ[illegible] ქართული თარგმანები (X ს. იადგარების მიხედვით), სადისერტაც

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ყველა არსებული ხელნაწერის მიხედვით მ. დოლაქიძისა და ლ. ხევსურიანის მიერ.[1]

ძველი ქართული მრავალთავები – უძველესი პერიოდის ჰაგიოგრაფიულ-ჰომილეტიკური კრებულები, რომლებიც თავიანთ უცხოენოვან მოდელებთან შედარებით ტექსტობრივად და შინაარსობრივად დაცილებულნი არიან და რომლებმაც განვითარების ხანგძლივი გზა გაიარეს V-X სს-ში (შემორჩენილია X ს. ხელნაწერებით). ამ კრებულმა ჩვენამდე რამდენიმე ნუსხით მოაღწია ამ მხრივ, ცნობილი ქართული მრავალთავების (ხანმეტი, სინური, უდაბნოს) უკვე არსებულ გამოცემებს დაემატა კლარჯული და ათონის მრავალთავების ინსტიტუტში მომზადებული გამოკვლევა და პუბლიკაციები (თ. მგალობლისვილის მიერ და გ. ნინუას ხელმძღვანელობით).[2] გამოკვლევა ათონის მრავალთავის შესახებ ცალკე გამოქვეყნდა.[3] ცალკე იქნა შესწავლილი მრავალთავებში მოთავსებული ერთ-ერთი ადრეული ავტორის, ეფრემ ასურის, თხზულებათა თარგმანები ლ. ახობაძის მიერ.[4]

ეროვნული ცენტრის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პუბლიკაციაა X ს.-ის სამეცნიერო-საგანმანათლებლო წიგნი, ე. წ. შატბერდის კრებული, რომელიც ბერძნული ეგზეგეტიკის (ბასილი კესარიელის, გრიგოლ ნოსელის, ეპიფანე კვიპრელის, იპოლიტე რომაელის, თეოდორიტე კვირელის შრომების) ადრეულ თარგმანებს მოიცავს.[5]

დღეისათვის უკვე გამოცემულია ათონელების მიერ თარგმნილი ეგზეგეტიკური თხზულებანი - ეფთვიმე ათონელის მიერ თარგმნილი ბასილი კესარიელის „დაწყებისათჳს სოლომონის იგავთაჲსა“ (თ. ჭყონიას მიერ) და გიორგი ათონელის მიერ თარგმნილი „ქებათა ქების“ განმარტების კიმენური ტექსტი (გ. კიკნაძის მიერ).[6]

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ეფთვიმე ათონელის მიერ თარგმნილი ძეგლების გამოცემა: სჯულის კანონი (ე. გიუნაშვილის მიერ);[7] მაკარი მეგვიპტელისა და ბასილი დიდის ასკეტიკური თხზულებანი (გ. ნინუასა და ც. ქურციკიძის მიერ);[8] ასევე ბასილი დიდის თხზულებების ყველა ძველი ქართული თარგმანის მიმოხილვა – ათონამდელი, ათონისა თუ შემდგომი პერიოდის (ნ. ქაჯაიას მიერ). ამ გამოცემას თან ახლავს ბასილის რამდენიმე ლიტურგიკული ტექსტისა და ეპისტოლეების პუბლიკაცია.[9]

Dugashvili, Information about the Biography of Cosma of Jerusalem According to Written Sources and Scientific Researches, პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი, 2000, 131-134

[1] იერუსალიმის ლექციონერი პირველად გამოსცა კ. კეკელიძემ: Иерусалимский канонар VII в., Тифлис, 1912. შდრ. ლ. ხევსურიანი, მ. დოლაქიძე, კალის ლექციონარის დათარიღებისათვის, ფილოლოგიური ძიებანი, II, თბ., 1995, 64-80.

[2] კლარჯული მრავალთავი, თ. მგალობლიშვილის გამოცემა, თბ., 1991

[3] მ. მაისურაძე, მ. მამულაშვილი, ა. ღამბაშიძე, მ. ჩხენკელი (გ. ნინუას ხელმძღვანელობით), ათონის მრავალთავი, თბ., 1999. თ. ჩუბინიძე, ჰომილიათა ქართული თარგმანის ზოგიერთი თავისებურების შესახებ (ათონის მრავალთავის რამდენიმე საკითხავის მიხედვით), „გულანი”, თბ., 1989, 39-55

[4] ლ. ახობაძე, ეფრემ ასურის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები მრავალთავებში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1982. იხ. აგრეთვე, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 3, 1982; შდრ; მაცნე, 2, 1981.

[5] შატბერდის კრებული X საუკუნისა, ბ. გიგინეიშვილისა და ე. გიუნაშვილის გამოცემა, თბ., 1979

[6] ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი X-XII სს. ხელნაწერების მიხედვით, თბ., 1965

[7] მცირე სჯულის კანონი, ე. გიუნაშვილის გამოცემა, თბ., 1972

[8] ფსევდომაკარის თხზულებათა ქართული ვერსია, გ. ნინუას გამოცემა, თბ., 1982. ბასილი კესარიელის “სწავლათა” ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, ც. ქურციკიძის გამოცემა, თბ., 1983

[9] ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1992. ნ. ქაჯაიას შრომები ბასილის თხზულებათა ქართული ვერსიების შესახ

Fedwick, Bibliotheca Basiliana Universalis (Corpus Christianorum), 8 vo

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

უნდა აღინიშნოს ე. ჭელიძის მიერ ვრცელი გამოკვლევით, ლექსიკონითა და კომენტარებით გამოცემული „პასუხი ექუსთა მათ დღეთაოჳს“[1]

ინტენსიურად მიმდინარეობს ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული ძეგლების, როგორც კომენურის, ისე მეტაფრასულის, შესწავლა და გამოსაცემად მომზადება.[2] ცნობილია, რომ ქართული წყაროები შეიცავს უაღრესად საინტერესო ცნობებს სვიმეონ მეტაფრასტის ლიტერატურული საქმიანობის შესახებ. ამდენად, ქართული მეტაფრასული კრებულების შესწავლა მეტად მნიშვნელოვანია ბიზანტიური მეტაფრასული ლიტერატურის ისტორიის კვლევის საქმეში. დღეისათვის გამოცემულია სექტემბრის თვის მეტაფრასული საკითხავები ნ. გოგუაძის მიერ.[3] გამოსაცემად მომზადებულია ოქტომბრისა და ნოემბრის თვეების მეტაფრასული ძეგლები. დანარჩენ ტექსტებზე კი მიმდინარეობს მუშაობა (იხ. ბიბლიოგრაფია).

აღსანიშნავია უნიკალური კრებული „წინამძღვარი“ – მართლმადიდებლური ღვთისმეტყველების სასწავლო-სამოძღვრო სახელმძღვანელო, რომელიც ეკუთვნის X-XI საუკუნის ცნობილ ათონელ მოღვაწეს, ეფთვიმე მთაწმინდელს (გამოსაცემად მოამზადეს თ. ჭყონიამ და ნ. ჩიკვატიამ), კრებული კომპილაციური ხასიათისაა. მასში შეტანილია ანასტასი სინელისა და იოანე დამასკელის თხზულებათა ქართული თარგმანები, მსოფლიო კრებების აქტები, ანატემები და ა.შ.[4]

გამოცემულია შავი მთისა და ქართული ელინოფილური სკოლების ლიტერატურული პროდუქციიდან ეფრემ მცირისა და არსენ იყალთოელის მიერ თარგმნილი იოანე დამასკელის „დიალექტიკა“ და „გარდამოცემა“[5] ეფრემ მცირის მიერ გადმოღებული. დიონისე არეოპაგელის თხზულებების მაქსიმე აღმსარებლისა და სხვათა კომენტარები;[6] სამოციქულოს კირილე ალექსანდრიელისეული კომენტარები;[7] გამოიცა არსენ იყალთოელის მიერ თარგმნილი კანონიკური ძეგლი – პატრიარქ ფოტიოსის 14-ტიტლოვანი ნომოკანონი (ე. გაბიძაშვილის საერთო რედაქციით).[8]

2000. იხ. აგრეთვე ბასილი კესარიელისა და გრიგოლ ნაზიანზელის წერილები, ნ. ქაჯაიას გამოცემა, თბ., 2006

[1] წმ. გრიგოლ ნოსელი, პასუხი ექუსთა მათ დღეთაოჳს, გიორგი ათონელის თარგმანი, ე. ჭელიძის გამოცემა, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, 1989, 194-219

[2] წმ. გიორგი ძველ ქართულ მწერლობაში, ე. გაბიძაშვილის გამოცემა, თბ., 1991. ე. გაბიძაშვილი, უცნობი ბიზანტიელი ჰაგიოგრაფი ძველ ქართულ ნათარგმნ მწერლობაში (ნიკიფორე ურანოსის „თეოდორე ტირონის მეტაფრასული წამება“), საქართველოს ლიტერატურათმცოდნეობითი აკადემიის შრომები, I, თბ., 1997, 73-88. ე. გაბიძაშვილი, ახლად გამოვლენილი ნატრგმნი ჰაგიოგრაფიული თხზულება (საბინეს წამება), მწიგნობარი, თბ., 1998, 134-137. თ. ცანავა, „კალისტრატეს მარტვილობა“ ქართულ მწერლობაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1990. მ. მაჭავარიანი, წმ. დიმიტრის ციკლი („წამება“, „სასწაულები“, „შესხმა“) ქართულ მწერლობაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2006. ბაგრატ ტავრომენიელის ცხოვრება (აპოკრიფი), გ. ნინუას გამოცემა (გადაცემულია დასაბეჭდად)

[3] ძველი მეტაფრასული კრებულები (სექტემბრის საკითხავები), ნ. გოგუაძის გამოცემა, თბ., 1986

[4] ნ. ჩიკვატია, ეფთვიმე მთაწმიდლის “წინამძრუარი” და მისი წყაროები, სადისერტაციო ნაშრომი, 1997. წმ. ეფთვიმე მთაწმინდელი, წინამძღუარი, ნ. ჩიკვატიას გამოცემა

[5] იოანე დამასკელი, დიალექტიკა, მ. რაფავას გამოცემა, თბ., 1976. იოანე დამასკელი, გარდამოცემა, რ. მიმინოშვილის, მ. რაფავას, ე. ჭელიძის გამოცემა, თბ., 2000

[6] ქართულ-ბერძნული საღვთისმეტყველო განმარტებანი ანგელოზურ ძალთა შესახებ, ა. ჭუმბურიძის გამოცემა, თბ., 2001

[7] განმარტება სამოციქულოსი გამოკრებული იოანე ოქროპირისა და სხვა წმინდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფრემ მცირის მიერ, I, ე. კოჭლამაზაშვილის გამოცემა, თბ., 2000; II, თბ., 2006

[8] დიდი სჯულისკანონი, გ. გაბიძაშვილის, ე. გიუნაშვილის, მ. დოლ[illegible] თბ., 1975

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მიმდინარეობს, აგრეთვე, ცნობილი ბიზანტიელ ავტორთა-ანასტასი სინელის, იოანე დამასკელის, კირილე ალექსანდრიელის, თეოდორე აბუკურას, ნიკიტა სტითატის, მიქაელ ფსელოსის და სხვათა დოგმატიკურ-პოლემიკური თხზულებების შემცველი კრებულის, „დოგმატიკონის“ (XI-XII სს; მთარგმნელი არსენ იყალთოელი) კვლევა. ამ კრებულის შესწავლამ ცხადყო, რომ, ხშირ შემთხვევაში, მასში შემონახულია ბიზანტიურ მწერლობაში ცნობილი რედაქციებისაგან განსხვავებული ტექსტები.[1] „დოგმატიკონის“ ტექსტების ერთი ნაწილი გასული საუკუნის 70-80-იან წლებშია გამოცემული. ბოლო ათი წლის მანძილზე გამოიცა იოანე დამასკელის „დიალექტიკა“ და „გარდამოცემა“ (იხ. დასახ. გამოცემები), აგრეთვე ანტინესტორიანული ტრაქტატები.[2]

გელათური სკოლის ანონიმი მთარგმნელების ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან შესწავლილი და გამოცემულია ამონიოს ერმისისა[3] და იოსებ ფლავიოსის თხზულებები (მ. რაფავასა და ნ. მელიქიშვილის მიერ).[4] გამოვლენილია იოანე პეტრიწის ე. წ. ბოლოსიტყვაობის ბერძნული წყაროები,[5] იოანე სინელის „კლემაქსის“ ახალი, ანონიმური ქართული ვერსია,[6] ელინოფილური გრამატიკული ტრაქტატი.[7]

ქართული ფილოსოფიური და საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგიის ჩასახვისა და განვითარების შესწავლას ბერძნულ საღვთისმეტყველო ტერმინებთან მიმართებით ეძღვნება ე. ჭელიძის ნაშრომი.[8] მასვე ეკუთვნის შრომები ბიზანტინისტიკის არსებითი საკითხის – არეოპაგიტიკის პრობლემის ახლებური გაშუქების შესახებ.[9] ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის მეცნიერთა ერთი ჯგუფი აწ გარდაცვლილი ცნობილი მეცნიერის, აკად. ე. მეტრეველის ხელმძღვანელობით, უკვე დიდი ხანია ჩართულია საერთაშორისო პროექტში, რომლის მიხედვითაც დაგეგმილია გრიგოლ ნაზიანზელის ბერძნული, აგრეთვე სხვაენოვანი ვერსიების გამოცემა. პროექტს ხელმძღვანელობს ლუვენის კათოლიკურ უნივერსიტეტში არსებული გრიგოლ ნაზიანზელის შემსწავლელი ჯგუფის უფროსი, პროფ. ბ. კული. დღეისათვის სერიაში Corpus Christianorum (Series Graeca, Corpus Nazianzenum, Versio Iberica) გამოცემულია გრიგოლ ღვთისმეტყველის ლიტურგიკულ საკითხავთა და გრიგოლის თხზულებებზე შექმნილ კომენტართა ქართული თარგმანების ხუთი ტომი (1998, 2000, 2001, 2002,

---

[1] დ. შენგელია, გრიგოლ ნაზიანზელის ჰომილიები, როგორც ერთ-ერთი წყარო „დოგმატიკონში“ დაცული თხზულებისა „გამოკრებანი წამებათანი,“ სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2006.

[2] ა. ჩანტლაძე, ანტინესტორიანული ტრაქტატები არსენ ვაჩეს ძის „დოგმატიკონიდან,“ თბ., 1997.

[3] ამონიოს ერმისის თხზულებები ქართულ მწერლობაში, ნ. კეჭაღმაძისა და მ. რაფავას გამოცემა, თბ., 1983.

[4] იოსებ ფლავიოსი, მოთხრობანი იუდაებრივისა ძუელსიტყუაობისანი, I, II, ნ. მელიქიშვილის გამოცემა, თბ., 1987, 1988.

[5] თ. ოხმეზური, ქ. ბეზარაშვილი, იოანე პეტრიწის ე.წ. „ბოლოსიტყვაობის“ ერთი ფრაგმენტის ბერძნული დედანი, MNHMH. ა. ალექსიძისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 2000, გვ. 207-239. ქ. ბეზარაშვილი, იოანე პეტრიწის ე.წ. ბოლოსიტყვაობის ზოგიერთი ადგილის გაგებისათვის: „ულუმპიანთა ძლევანი“, METANOIA. ეძღვნება გრ. წერეთლის დაბადებიდან 130 წლისთავს, თბ., 2001, 58-59. ქ. ბეზარაშვილი, „იოანე პეტრიწის ე. წ. ბოლოსიტყვის ზოგიერთი ადგილის გაგებისათვის: „მეარისტოტელურა,“ ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში, 3, 2005, 17-43.

[6] ქ. ბეზარაშვილი, იოანე სინელის „კლემაქსის“ უცნობი ქართული ვერსია, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 4, 1987, 129-154; 3, 1989, 142-163.

[7] მ. შანიძე, სიტყუჲ არორონათოჳს – ძველი ქართული გრამატიკული ტრაქტატი, თბ., 1990.

[8] ე. ჭელიძე, ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია, თბ., 1996.

[9] ე. ჭელიძე, წმ. დიონისე არეოპაგელი, ციური იერარქიის შესახებ, თარგმანი და წინასიტყვა, საღვთისმეტყველო კრებული, 3, 1987, 194-205. ე. ჭელიძე, ერთი წყარო წმ. დიონისე არეოპაგელის შესახებ, საქართველოს ეკლესიის, ქართული სასულიერო მწერლობის და ქრისტიანობის საკითხები (სვეტიცხოვლობისადმი მიძღვნილი I სამეცნიერო კონფერ[illegible] 419-425.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

2004, 2006). ამ სამუშაოდან ქართულად მონოგრაფიის სახით ჯერჯერობით გამოქვეყნდა მხოლოდ მითოლოგიური კომენტარები (თ. ოთხმეზურის მიერ)[1] და ქ. ბეზარაშვილის გამოკვლევა გრიგოლ ღვთისმეტყველის ჰომილეტიკის შესახებ.[2] ამ გამოკვლევაში მიმოხილულია ქართული მწიგნობრული სკოლების (ათონისა და შავი მთის) მუშაობის ახალი ასპექტები და სპეციფიკა.

ადრე ბიზანტიელ მამათა (კაპადოკიელებისა და იოანე ოქროპირის) ჰომილეტიკური ნაშრომების ქართული თარგმანების სისტემატიზაცია და დეტალური ბიბლიოგრაფია მოცემულია ნ. მელიქიშვილის პუბლიკაციაში.[3] ამავე სახისაა მ. მაისურაძის შრომა, რომელიც წარმოადგენს ბიზანტიური ჰომილეტიკური თხზულებების (გრიგოლ ნეოკესარიელი, ათანასე ალექსანდრიელი, კირილე ალექსანდრიელი, კირილე იერუსალიმელი, მელეტი ანტიოქელი, ევსები ალექსანდრიელი, ეპიფანე კვიპრელი, ეფრემ ასური, სევერიანე გაბალოვნელი, ანასტასია სინელი, სოფრომ იერუსალიმელი, მაქსიმე აღმსარებელი, ანდრია იერუსალიმელი, გერმანე კონსტანტინოპოლელი, თეოდორე სტუდიელი, იოანე დამასკელი, ნიკიტა პაფლაღონიელი და სხვ.) ქართული თარგმანების სისტემატიზაციას.[4]

აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი - ქართულ–ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევის მიმართულებით წლების მანძილზე ინტენსიური სამეცნიერო მუშაობა მიმდინარეობს **აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში.**[5]

ამ განყოფილებაში მუშაობდა მეცნიერი ნათელა კეჭაღმაძე. იგი იკვლევდა იოანე პეტრიწის, იოანე იტალოსის, ამონიოს ერმისის ფილოსოფიურ მემკვიდრეობას. გრიგოლ წერეთლის მიერ ევროპის ბიბლიოთეკებში მოპოვებული ბერძნული ხელნაწერების მიხედვით მან განახორციელა იოანე იტალოსის თხზულებების მსოფლიოში პირველი სრული კრებულის პუბლიკაცია, მდიდარი სამეცნიერო აპარატით, ფილოსოფიურ ტერმინთა ბერძნულ-ქართულ-რუსულ ლექსიკონით.

მანვე შეისწავლა კონსტანტინოპოლის დიდი ეკლესიის ტიპიკონი (№40. X-XI ს-ის ხელნაწერი), შეუდარა ქართულ თარგმანს, განიხილა პალეოგრაფიულად.[6]

მნიშვნელოვანია **ლიანა კვირიკაშვილის** სამეცნიერო პროდუქცია: საკანდიდატო დისერტაცია - „გიორგი მთავარმოწამის საგალობლები“ (1970წ.),

---

[1] ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ქართული თარგმანები. ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ა. გამყრელიძემ და თ. ოთხმეზურმა. გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო თ. ოთხმეზურმა, თბ., 1989.

[2] ქ. ბეზარაშვილი, რიტორიკისა და თარგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბ., 2004.

[3] ნ. მელიქიშვილი, ბასილი კესარიელი, გრიგოლ ნაზიანზელი, გრიგოლ ნოსელისა და იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური თხზულებები ქართულ ენაზე, თბ., 2000.

[4] მ. მაისურაძე, ქართულად თარგმნილი უცხოური ჰომილეტიკური ლიტერატურის კატალოგი, თბ., 2006. იხ. აგრეთვე ნ. მელიქიშვილი, მ. მაისურაძე, მცირე ცნობები ქართული ნათარგმნი და ორიგინალური ჰომილეტიკური მწერლობის შესახებ (IV-XIX სს.), გელათი, 5, 2006, 41-53.

[5] მასალა მომზადებულია შემდეგი პუბლიკაციის მიხედვით: ნელი მახარაძე, ბიზანტიოლოგიის განყოფილების 46 წელი, კრებულიდან „ბიზანტინოლოგია საქართველოში”, თბ., 2007

[6] იხ. ამონიუს ერმისის თხზულებები ქართულ მწერლობაში, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ნათელა კეჭაღმაძემ და მაია რაფავამ. გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო მაია რაფავამ, მეცნიერება თბ., 1983; ფლავიუს არიანე, მოგზაურობა შავი ზღვის გარშემო, თარგმანი, გამოკვლევა, კომენტარები, რუკა ნათელა კეჭაღმაძის, მეცნიერება, თბ., 1961; Byzantinistik in Sowietgrusien, Bibliotheca classica Orientalis, #1, Berlin, 1962; იოანე იტალოსი, თხზულებანი, ბერძნული ტექსტი ვარიანტებითა და შენიშვნებით, გრიგოლ წერეთლის მასალების მიხედვით გამოსცა ნათელა კეჭაღმაძემ, თბ., 1966; Из истории общественной мысли Византии в X в. Византийский Временик, №15, М., 1959; იოანე იტალოსის შემოქმედებ
სხვა.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მონოგრაფია - „ჰიმნოგრაფიული კანონის კომპოზიცია (სინური და იერუსალიმური ხელნაწერების მიხედვით) (1983წ). მასვე ეკუთვნის კატალოგი „ბიზანტიელი ჰიმნოგრაფები ძველ ქართულ თთუენებში“ (1987). მისეული თარგმანებით მომზადდა და გამოიცა ბიზანტიური მწერლობის ქრესტომათიის ოთხწიგნეული. არის ბიზანტიურ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონისა ექვტომეულის პასუხისმგებელი რედაქტორი. საგულისხმოა მისი ნაშრომი იოანე მინჩხის საგალობლებისა თუ ჰიმნოგრაფიული კანონის კომპოზიციის შესახებ. არის მრავალი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორი[1] (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ბიზანტიური ლიტერატურის ბერძნულ-ქართული პრობლემებს მიეძღვნა **თამარ მესხის** მონოგრაფია „IXს-ის ბიზანტიელი პოეტი ქალის - კასიას ცხოვრება და შემოქმედება“ (1987) - საკანდიდატო დისერტაცია, რომელშიც გამოქვეყნებულია კასიას თხზულებათა ძველი ქართული, ხოლო მისი ეპიგრამების ახალი ქართული თარგმანები.

დენიზა სუმბაძის ინიციატივით და ინსტიტუტის თანამშრომელთა აქტიური მხარდაჭერით უნივერსიტეტში შეიქმნა არეოპაგიტული პრობლემების კომპლექსურად შემსწავლელი სამეცნიერო ცენტრი, რომლის ბაზაზეც მომზადდა დენიზა სუმბაძის შრომების პირველი კრებული. წარმოდგენილი ნარკვევები ეხება ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის ნააზრევთან დაკავშირებულ თეოლოგიურ, ისტორიულ-ფილოსოფიურ, ენობრივ-სტილისტურ პრობლემებს, არეოპაგიტული კორპუსის ავტორობის სადაო თეორიას და სხვა. აქვე დაიწყო პუბლიკაცია პროკლე დიადოხოსის თხზულების „თეოლოგიური საფუძვლების“ ბერძნული ენიდან შესრულებული ახალი ქართული თარგმანისა-(მთარგმნელი დ. სუმბაძე), და იოანე პეტრიწის „განმარტების“ გადმოახალქართულებული ტექსტისა (შესრულებული დ. მელიქიშვილის მიერ).[2]

აღსანიშნავია **ჯულიეტა შოშიაშვილის** საკანდიდატო ნაშრომი „ბიზანტიური ეპისტოლოგრაფია და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის წერილები.“ მან ბერძნული და ლათინური ენებიდან თარგმნა და გამოაქვეყნა წერილების ახალი ქართული თარგმანი. განიხილა დოგმატურ-რელიგიური თვალსაზრისით. ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის ბერძნული ენის თავისებურებებს მიეძღვნა **ნელი მახარაძის** რამდენიმე გამოკვლევაც. ჯ. შოშიაშვილი ავტორია აგრეთვე პროკოპი კესარიელის ცნობილი თხზულების - „შენობათა შესახებ“ - გამოკვლევისა და სრული ქართული თარგმანისა. მუშაობს ცოდნისა და რწმენის პრობლემებზე ბიზანტიურ ქრისტიანულ აზროვნებაში“ (იხ. ბიბლიოგრაფია). **ქეთევან ბრეგვაძემ** თარგმნა და გამოაქვეყნა„ არეოპაგელის ტრაქტატი „საიდუმლო ღვთისმეტყველებისათვის.“[3] პროკოპი კესარიელის ყველაზე გახმაურებული თხზულება „ანეგდოტა,“ ანუ „საიდუმლო ისტორია“ შეისწავლა, ახალ ქართულად თარგმნა, გამოკვლევითა და მეცნიერული აპარატით გამოსცა **ნინო ეფრემიძემ**.[4]

ალექსანდრე ალექსიძის მეცნიერული ინტერესების სფეროში ძირითადად ბიზანტიური რომანის პრობლემები შემოდიოდა, რომელთაც ის ფართო სპექტრით განიხილავდა დასავლურ სარაინდო რომანთან მიმართების, ბიზანტიური და ლათინური სამყაროს შეხვედრის, შუა საუკუნეების

---

[1] ლ. კვირიკაშვილი, ბიზანტიური და ქართული ჰიმნოგრაფიის საკითხები, საგალობლები გიორგი მთავარმოწამეზე, საკანდიდატო დისერტაცია (ხელნაწერი), თბ., 1970

[2] იხ, კრებული „არეოპაგიტული ძიებანი,“ შემადგენელი დენიზა სუმბაძე, რედაქტორი გ. თევზაძე; თსუ, თბ., 1986.

[3] ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი, საიდუმლო ღვთისმეტყველებისათვის, თარგმანი ძველი ბერძნული ენიდან და გამოკვლევა ქეთევან ბრეგვაძის, ჟურნალი „ზღვარი,“ №1 (3), თბ., 2003.

[4] პროკოპი კესარიელი, საიდუმლო ისტორია, ბერძნული ენიდან თარგმნა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ნინო ეფრემიძემ, მეცნიერება, თბ., 1989; ნ. ე[illegible] და თორნიკე ერისთავის წარმომადგენლობის საკითხისათვის, ჯ[illegible]ანმ.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მსოფლმხედველობისა და ესთეტიკის კონტექსტში. მონოგრაფიამ „ბერძნული სარაინდო რომანის სამყარო (XIII-XIVსს),“ საერთაშორისო ბიზანტინოლოგიური წრეების ყურადღება მიიპყრო. გამოვიდა რუსულ ენაზეც. პროფესორი ალ. ალექსიძე ინტენსიურად მუშაობდა, აგრეთვე, ხალხურენოვანი ლიტერატურის და პოსტბიზანტიური მწერლობის საკითხებზე. ეწეოდა საზოგადოებრივ და პედაგოგიურ მოღვაწეობას. იგი მრავალგზის იყო მიწვეული უცხოეთის ცნობილ უმაღლეს სასწავლებლებში ლექციების ჩასატარებლად სტრაზბურგში, პუატიეში, კრეტაზე, თანამშრომლობდა მსოფლიო ლიტერატურის ენციკლოპედიის ფრანგულ გამომცემლობასთან.[1]

აღსანიშნავია **ოლღა ბერიძის** სადისერტაციო ნაშრომი თემაზე „იუსტინიანეს ეპოქის მწერალი პავლე სილენტიარიოსი“ (ისტორიულ-ფილოლოგიური ნარკვევი). ამავე მკვლევარს გამოცემული აქვს ორი წიგნი, რომელთაგან ერთი ეძღვნება პოეტის ეპიგრამების გამოკვლევასა და ახალ ქართულ თარგმანს, ხოლო მეორე მწერლის ყველაზე ცნობილი და საინტერესო თხზულების - „აღწერა წმინდა სოფიას ტაძრისა“ - ანალიზს. მას შესრულებული აქვს ძეგლის სრული ქართული თარგმანიც, რომლის ერთი ნაწილიც გამოქვეყნებულია „ბიზანტიური მწერლობის ქრესტომათიაში“ (ტ. I). ოლ. ბერიძეს ეკუთვნის, აგრეთვე, ბიზანტიურ ლიტერატურაში ცნობილი ანონიმური ძეგლის ძველი ქართული თარგმანის - „აღშენებისათვის აია სოფიას ტაძრისა“ – პუბლიკაცია (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობებით განისაზღვრებოდა უფროსი მეცნ. თანამშრომლის **თამარ ბააკაშვილის** სამუშაო თემატიკა. მან შეისწავლა და საკანდიდატო ხარისხი მოიპოვა ნაშრომით „გრიგოლ ნოსელის „ცხოვრებაჲ წმიდისა მაკრინაჲსა“ (ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი),“ მუშაობდა ბასილი კაპადოკიელის სახოტბო და სამგლოვიარო სიტყვების პრობლემებზე (იხ. ბიბლიოგრაფია).

VII ს-ის ბიზანტიელი საეკლესიო მოღვაწისა და მწერლის სოფრომ იერუსალიმელის „მარიამ მეგვიპტელის ცხოვრების“ ძველი ქართული თარგმანი ქართულ-ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კონტექსტში განიხილა **ნანა მირაშვილმა** და გამოსცა სათაურით „ცოდვა და ქრისტიანული ლეგენდა.“[2]

იოანე პეტრიწის ე. წ. „ბოლოსიტყვაობის“ წყაროებზე მუშაობდა **ზაირა ყოლბაია**, მასვე ეკუთვნის თარგმანებიც თეოფილაქტე სიმოკატას „მსოფლიო ისტორიის“ შესავალი (I ტომში), ნაწყვეტები ნიკიფორე კონსტანტინეპოლელის „მოკლე ისტორიიდან“ და ნაწყვეტები გენესიოსის „მეფეთა ისტორიიდან“ (იხ. ბიბლიოგრაფია).

აღსანიშნავია ფილოსოფიურ მეცნიერებათა დოქტორის, ცნობილი მთარგმნელის, **ბაჩანა ბრეგვაძის** პუბლიკაციები - ნეტარი ავგუსტინე, შარლ დილის „ბიზანტიის იმპერიის ისტორია“ (თარგმანი), პლატონის დიალოგები, პლოტინი, სახარებათა ახალი ქართული თარგმანები, ძველი აღთქმის არაკანონიკურ წიგნთა თარგმანები და სხვა მრავალი(იხ. ბიბლიოგრაფია).

აღსანიშნავია ფილოლოგიის მეცნ. დოქტორის, **ანა ხარანაულის** ბიბლიოლოგიური ძიებანი. იგი ბერძნულ ხელნაწერებზე დაყრდნობით ასრულებს უმძიმეს სკრუპულოზურ სამუშაოს ქართული ბიბლიის წარმომავლობის და თარგმნის ტექნიკის დასადგენად, იკვლევს ქართული ბიბლიის გელათური ვერსიის მიმართებას სეპტუაგინტასთან და ხანმეტ

---

[1] ალ. ალექსიძე, ბერძნული სარაინდო რომანის სამყარო XIII-XIVსს., თსუ, თბ., 1976 (რუსულ ენაზე გამოქვეყნდა 1979 წელს); ათონის ათასწლოვანი საბჭოთა საქართველო, თბ., 1982; Литература XI_XII ии. Культура Византии, т. II, Наука, М., 1989 და სხვა.

[2] ნ. მირაშვილი, ჰარვარდის უნივერსიტეტში დაცული ქართული „თუენის“ თავად გალობანისათვის, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, №2, 198[illegible] ლეგენდა, თბ., 2005.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ფრაგმენტებთან. აქტიურად თანამშრომლობს გეტინგენის უნივერსიტეტის თეოლოგიის ფაკულტეტთან, გეტინგენის მეცნიერებათა აკადემიის სეპტუაგინტას ინსტიტუტთან, რომელიც ახორციელებს ძველი აღთქმის ბერძნული თარგმანის კრიტიკულ გამოცემას, და ქართულ მასალას აწვდის მას. სადოქტორო დისერტაციის თემა იყო – ხანმეტი ფრაგმენტები და ძველი აღთქმის ტექსტის ისტორიის საკითხები. ნაშრომთა დიდი ნაწილი გამოქვეყნებულია უცხოეთში (იხ. ბიბლიოგრაფია).

ნ. მახარაძე იკვლევს ბიზანტიური ბერძნული ენის თავისებურებებს ქართული ლიტერატურული მასალის გამოყენებით.[1]

შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი – ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების მკვლევართა მნიშვნელოვანი კერაა შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი.[2] ინსტიტუტის პირველმა დირექტორმა, აკადემიკოსმა კ. კეკელიძემ ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის კვლევა ინსტიტუტის ერთ-ერთ უმთავრეს მიმართულებად აქცია.

კორნელი კეკელიძის მიერ საფუძველჩაყრილი ტრადიცია გაგრძელდა და ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელთა ყველა თაობა წარმატებით იკვლევდა და ამჟამადაც იკვლევს ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხებს.

მეცნიერმა, **სოსო მახარაშვილმა** სინური ხელნაწერის მიხედვით მოამზადა და გამოსცა IV საუკუნის მოღვაწის ევაგრე პონტოელის ასკეტურ-მისტიკური თხზულება „თქმული ევაგრჱსი მონაზონთა მიმართ კრებულთა,“ რომელსაც ერთვის გამოკვლევა.[3] მანვე შეისწავლა წმინდა ეპიფანე კვიპრელის პოლემიკური თხზულების „ოთხმეოცდა წვალებათათვის“ თეოფილე ხუცესმონაზონისეული ქართული თარგმანი და მასთან დაკავშირებული ფილოლოგიური და საღვთისმეტყველო საკითხები. იგი არის ძველი ეკლესიის მწვალებლურ მიმდინარეობათა შესახებ ყველაზე სრულყოფილი თხზულება, მიმართული 80 ერესის წინააღმდეგ. ქართული თარგმანი იმითაა განსაკუთრებით ღირებული, რომ ეპიფანეს ზოგიერთი თხზულება, მათ შორის ზემოხსენებული პოლემიკური თხზულება, ქართულად დამოუკიდებელი, თავისებური რედაქციითაა შემონახული, რომლის ბერძნულ დედანს დაკარგულად მიიჩნევენ. ამიტომაა მნიშვნელოვანი ქართული თარგმანი როგორც ქართული, ისე ბიზანტიური საღვთისმეტყველო ლიტერატურისათვის (იხ. ბიბლიოგრაფია).

მალხაზ კობიაშვილმა გამოაქვეყნა წმინდა გრიგოლ ნოსელის ჰომილეტიკური თხზულება „შესხმაჲ მელეტი ანტიოქელისაჲ.“[4]

გამოიცა **რომან მიმინოშვილისა** და **მაია რაფავას** მიერ დიდი ხნის წინ მომზადებული წმ. იოანე დამასკელის თხზულებათა „მართლმადიდებლური სარწმუნოების ზედმიწევნითი გამოცემა.“

„სიბრძნე ბალაჰვარისას“ რედაქციების კვლევას მიუძღვნა თავისი რამდენიმე შრომა **რევაზ თვარაძემ**. მისი აზრით, თხზულების ვრცელი რედაქცია არ მომდინარეობს მოკლესგან, არც მოკლე რედაქცია – ვრცელისგან, ორივე მათგანი დამოუკიდებლად არის მიღებული აწ დაკარგული დედნიდან – პირველი

---

[1] ბიზანტიური ბერძნულის ფონეტიკურ-ფონოლოგიური სისტემა ძველი ქართული წერილობითი წყაროების მონაცემთა შუქზე (სადოქტორო დისერტაცია), თბ., 2004

[2] მასალა მომზადდა შემდეგი პუბლიკაციის მიხედვით: ნ. სულავა, ქართულ-ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევა შოთა რუსთაველის სახ. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში; ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

[3] ს. მახარაშვილი, ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, ძველი ქართული მწერლობის მატიანე, I, თბ., 1984, 3-39.

[4] მ. კობიაშვილი, გრიგოლ ნოსელის „შესხმაჲ მელეტი ანტიო[illegible] მწერლობის მატიანე, II, თბ., 1985, 92-105.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართული ვერსიიდან, რომელიც, თავის მხრივ, ფალაურიდან უნდა ყოფილიყო თარგმნილი.[1] რევაზ თვარაძემ შეისწავლა, აგრეთვე, არეოპაგიტულ მოძღვრებასთან შუა საუკუნეების ქართული კულტურის მიმართების საკითხები.[2]

ქართულ ეორტალოგიაში უაღრესად პოპულარულია წმინდა ბარბარე; სწორედ ამან განაპირობა ბერძნულიდან ჰაგიოგრაფიული თხზულების „წმინდა ბარბარეს წამების“ კიმენური და მეტაფრასული რედაქციების თარგმნა. **ეკატერინე ჩიკვაიძემ** თანამედროვე მეცნიერული მოთხოვნების გათვალისწინებით მოამზადა „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასული რედაქციის ტექსტი, ხოლო გამოკვლევებში შესწავლილია ქართული თარგმანების შემცველი ხელნაწერები, თხზულებასთან დაკავშირებული კოდიკოლოგიური, ფილოლოგიური, საღვთისმეტყველო, ტერმინოლოგიური და ენათმეცნიერული საკითხები. ნაშრომი წიგნად გამოიცა 2009 წელს.

მანანა გიგინეიშვილმა შეისწავლა ახალი აღთქმის აპოკრიფული ლიტერატურის ერთი მეტად საინტერესო ნიმუში – „ეპისტოლე ავგაროზ მეფისაჲ უფლისა ჩუენისა მიმართ იესუ ქრისტესა,“ რომელიც ქართულად ითარგმნა და რომელსაც უკავშირდება მაცხოვრის ხელთუქმნელი ხატისადმი მიძღვნილი საგალობლების შექმნა ძველ ქართულ მწერლობაში.[3]

დეკანოზი გიორგი ზვიადაძე იკვლევდა წმინდა გრიგოლ ნოსელის თხზულების – „ქალწულებისათჳს და საღმრთოჲსა მოქალაქეობისა“ – წმინდა ეფთვიმე ათონისეულ თარგმანს, რომელიც შეისწავლა ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიური და თეოლოგიური თვალსაზრისით.[4] დეკანოზმა გიორგი ზვიადაძემ დეტალურად შეადარა ეფთვიმესეული თარგმანი ბერძნულ დედანს და დაასკვნა, რომ ეფთვიმე იყენებს მისთვის ჩვეულ შემატება-კლების, ანუ დინამიკური ექვივალენტის მთარგმნელობით მეთოდს.

ლელა ხაჩიძემ იკვლია ქართული ჰომნოგრაფიის ფილოლოგიური პრობლემები. მან საგანგებოდ შეისწავლა წმინდა იოანე დამასკელის „აღდგომის კანონის“ ძველი ქართული თარგმანები,[5] რასაც მნიშვნელობა აქვს ქართული და ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის ისტორიის კვლევაში.

მაია ბარნაველმა ყურადღება მიაქცია მათესა და მარკოზის სახარებებში დამოწმებულ ერთ ლექსიკურ ერთეულს – „მკალი,“ რომელიც მკვლევარის დაკვირვებით, არასწორადაა გააზრებული. მისი სწორი მნიშვნელობა შემონახულია სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის ადრეულ ვერსიებში, სადაც იგი მცენარეულს აღნიშნავს.[6]

საგალობელთა პოეტიკისა და მუსიკალური ბუნების შესწავლის თვალსაზრისით საინტერესოა აკაკი გაწერელიას, ნინო ნაკუდაშვილისა და ნესტან სულავას შრომებში. **აკაკი გაწერელიამ** შეისწავლა ქართული კლასიკური საგალობლის ვერსიფიკაციის, პოეტიკის, პოეტური მეტყველების საკითხები, რომლებშიც თეორიულად არის განზოგადებული.[7] **ნინო**

---

[1] რ. თვარაძე, „სიბრძნე ბალაჰვარისი“ – ორი რედაქცია, მისსავე წიგნში: წიგნი და მკითხველი, თბ., 1971; რ. თვარაძე, თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობა, თბ., 1985.

[2] რ. თვარაძე, არეოპაგელი და რუსთაველი, „ცისკარი,“ 1971, №8. რ. თვარაძე, თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობა, თბ., 1985.

[3] მ. გიგინეიშვილი, აპოკრიფული მწერლობის ერთი ნიმუში ძველი ქართული მწერლობაში, კრ: ძველი ქართული ლიტერატურა (XI-XVIII სს), თბ., 1977, 41-47.

[4] მამა გიორგი ზვიადაძე, წმინდა გრიგოლ ნოსელის ასკეტური შრომის ეფთვიმესეული თარგმანის მიმართება ორიგინალთან, საღვთისმეტყველო კრებული, 2004, №2.

[5] ლ. ხაჩიძე, წმ. იოანე დამასკელის „აღდგომის კანონის“ ძველი ქართული თარგმანები, თბილისის სასულიერო აკადემიის სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო შრომები, I, თბ., 1999, 31-45.

[6] მ. ბარნაველი, სახარებისეული ერთი სიტყვის განმარტებისათვის, კლასიკური და თანამედროვე ქართული მწერლობა, 4, თბ., 2001, 12-17.

[7] ა. გაწერელია, ქართული ჰიმნოგრაფიისა და ვერსიფიკაციის საკით[illegible] თბ., 1981.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ნაკუდაშვილმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ ჰიმნოგრაფიულ ტექსტებს პოეტური საზომი არა აქვს, მისი პოეტურობის საფუძველი იპოდიგმურ-პარადიგმულ სტრუქტურაში, გამომსახველობით საშუალებებსა და ხერხებშია საძიებელი.[1]

ქართულ ჰიმნოგრაფიაში უაღრესად მნიშვნელოვანია გალობის მრავალხმიანობის პრობლემა, რომელიც მრავალი საერთაშორისო სიმპოზიუმისა და კონფერენციის განსახილველი საგანია. **ნესტან სულავამ** შეისწავლა ქართული გალობის საკითხი, რომელიც უშუალოდ უკავშირდება ბიზანტიურს. ამას კი ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიული პრობლემატიკის კვლევისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება.[2]

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების შესწავლის ისტორიაში თვალნათლივ ჩანს რამდენიმე ბიზანტიელი ავტორი, რომლებიც ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში საგანგებო ინტენსივობითაა დამუშავებული.

გრიგოლ ნაზიანზელი - გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებები – ჰომილიები, პოეზია, წერილები და მათზე დართული კომენტარები – კრიტიკულად სრულყოფილად გამოცემული დღემდე არ ყოფილა.[3] როგორც ცნობილია, გრიგოლის ტექსტების XIX ს-ის გამომცემლის, G.P. Migne-ის პუბლიკაცია სერიაში Patrologia Graeca (PG, t. 36-38) მხოლოდ ერთ ხელნაწერს ეფუძნება მცირერიცხოვანი ვარიანტული წაკითხვების ჩვენებით, თუმცა კრიტიკულ გამოცემათა სიმცირის გამო ახლაც დიდ სამსახურს უწევს ბიზანტინისტებს; Sources chretiennes-is (SCh) სერიით კი გრიგოლ ღვთისმეტყველის ჰომილიათა მხოლოდ მცირე ნაწილია გამოქვეყნებული რამდენიმე ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით.[4]

გრიგოლ ღვთისმეტყველის შრომათა პუბლიკაციას თავისი ხანგძლივი ისტორია აქვს. ამ ავტორის თხზულებათა სრული კორპუსის (Opera omnia) გამოცემა XVI საუკუნიდან დაიწყეს მავრის საძმოს ბენედიქტელმა ბერებმა (პირველი პუბლიკაცია 1550 წლით დათარიღდება).

XX საუკუნის 70-იან დღის წესრიგში ამ ავტორის შემოქმედების კრიტიკულად გამოცემის საკითხი კვლავ დადგა. პროექტს სათავეში ჩაუდგა ლუვენის კათოლიკური უნივერსიტეტის (UCL) ორიენტალისტიკის ფაკულტეტი ცნობილი ბელგიელი ბიზანტინისტისა და აღმოსავლეთმცოდნის, ძველი ქართული მწერლობის უბადლო მცოდნის, პროფ. ჟ. გარიტის ხელმძღვანელობით. ლუვენის სამუშაო ჯგუფმა გრიგოლის თხზულებათა ბერძნული ვერსიის გამოცემასთან ერთად მიზნად დაისახა მისი აღმოსავლური თარგმანების (კოპტური, სირიული, სომხური, არაბული, ქართული, სლავური, ეთიოპური) პუბლიკაციაც.

სტატიები გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა აღმოსავლურ ვერსიებზე სისტემატურად იბეჭდება ჟურნალში Le Museon (Revue d' Etudes Orientals); პერიოდულად სერიით Corpus Nazianzenum გამოდის გრიგოლის საერთაშორისო კვლევის ჯგუფის წევრთა (მათ შორის, ქართველთა) სტატიების

---

[1] ნ. ნაკუდაშვილი, ჰიმნოგრაფიული ტექსტის სტრუქტურა, თბ., 1996.

[2] ნ. სულავა, „ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის," ლიტერატურული ძიებანი, XXIV, თბ., 2003, 31-52; ნ. სულავა, ქართული ჰიმნოგრაფია: ტრადიცია და პოეტიკა, თბ., 2006.

[3] მასალა მომზადებულია ქეთევან ბეზარაშვილისა და თამარ ოთხმეზურის ნაშრომის - „გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებისა და მათი კომენტარების კვლევა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში" - მიხედვით კრებულიდან ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

[4] Or. i-3, ed. J. Bernardi, SCh 247, 1978; Or. 27-31, ed. P. Gallay, SCh 250, 1978; Or. 20-23, eds. J. Mossay, G. Lafontaine, SCh 270, 1980; Or. 24-26, eds. J. Mossay, G. Lafontaine, SCh 284, 1981; Or. 4-5, ed. J. Bernardi, SCh 309, 1983; Or. 32-37, eds. P. Gallay, C. Moreschini, , SCh 318, 1985; Or. 42-43, e[illegible] 6-12, ed. M. Sebasti, SCh 405, 1995.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კრებული, რომელშიც შეჯამებულია ხოლმე კვლევის გარკვეული ეტაპები;[1] ქართველ მეცნიერთა სტატიები იბეჭდება ასევე ქართულ სამეცნიერო ჟურნალებში: „მაცნე“ (ენისა და ლიტერატურის სერია), „მრავალთავი“ (ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის სამეცნიერო კრებული), „ლიტერატურული ძიებანი“ (ლიტერატურის ინსტიტუტი), თსუ კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრაცისტიკის ინსტიტუტის სერიაში „ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიისა და ლათინისტიკაში“ და სხვა.

გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა კვლევის საქმეში დიდი წვლილი შეიტანა ხელნაწერთა ეროვნულმა ცენტრმა. როგორც ცნობილია, პროფ. ჟერარ გარიტი ძალიან კარგად იცნობდა ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ფილოლოგიურ სკოლას. ჟ. გარიტის გარდაცვალების შემდეგ, 80-იან წლებში, მისმა ერთგულმა მოსწავლემ და საქმის გამგრძელებელმა, პროფ. ჟუსტინ მოსეიმ მიმართა ხელნაწერთა ეროვნულმა ცენტრს. დაიგეგმა, რომ სწორედ ამ ცენტრში უნდა მომზადებულიყო გრიგოლის თხზულებათა ქართული ვერსიის პუბლიკაცია.

ასე შეიქმნა 80-იან წლებში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტში ჯგუფი, რომელიც შეუდგა ამ მეტად რთულ და შრომატევად საქმეს. ჯგუფის ხელმძღვანელი იყო აკად. ელენე მეტრეველი, რომლის უდიდესი დამსახურება იყო ის, რომ ეს პროექტი განხაკუთრებული წარმატებით განხორციელდა საქართველოში. ჯგუფში ჩაერთვნენ გამოცდილი პროფესიონალი მეცნიერები: თამარ ბრეგაძე, ციალა ქურციკიძე, მანანა დოლაქიძე, მაია რაფავა, ნინო მელიქიშვილი, თამარ ოთხმეზური ქეთევან ბეზარაშვილი, მზექალა შანიძე, თამარ მარგიანი, მაია მაჭავარიანი, ედიშერ ჭელიძე, თინა დოლიძე და მაგდა მჭედლიძე.

პირველი ქართული თარგმანები გრიგოლის „ქრისტეშობის“ და „ნათლისღების“ საკითხავებია, რომლებიც უძველეს მრავალთავებშია დაცული. გრიგოლის ორი ჰომილია ნათარგმნი აქვს X საუკუნეში გრიგოლ ოშკელს. მნიშვნელოვანი როლი მიუძღვის გრიგოლის ჰომილიათა ქართულად გადმოტანაში დავით ტბელს, X-XI სს-ის ცნობილ ქართველ მთარგმნელს. დაბოლოს, უმთავრესი როლი გრიგოლის თხზულებათა ქართულად თარგმნის საქმეში შეასრულეს ქართული მწერლობის ისეთმა ცნობილმა წარმომადგენლებმა, როგორებიც არიან ეფთვიმე ათონელი (XIს) და ეფრემ მცირე (XIIს). კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ გელათელ მწიგნობრებსაც უნდა ემუშავათ გრიგოლის თხზულებათა ქართულ თარგმანებზე (XII-XIIIსს). გრიგოლის შრომათა თარგმანები 200-მდე ქართულ ხელნაწერშია დაცული.

წლების მანძილზე გრიგოლის ნაზიანზელის ქართულ თარგმანების შემსწავლელმა ჯგუფმა შექმნა საკმაოდ სოლიდური სამეცნიერო პროდუქცია. 1983 წ. გამოქვეყნდა ე. მეტრეველისა და გ. ლაფონტენის ერთობლივი სტატია, რომელშიც სხვადასხვაენოვან თარგმანებთან ერთად ზოგადად მიმოხილულია გრიგოლის თხზულებათა ქართული თარგმანები.[2] 80-იან წლების ბოლოს თ. ბრეგაძემ ქართულად გამოსცა გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა ქართული თარგმანების შემცველი ხელნაწერების აღწერილობის სრული ნუსხა, რომელიც

---

[1] Versiones Orientales, repetorium Ibericum et studia ad editiones curandas, ed. a B. Coulie cum proemio a G. Garitte et praefatione a J. Mossay (Corpus Christianorum. Series graeca, 20. Corpus Naizanzenum, 10, Brepols, Turnhout 1988. Studia Nazianzenica, I, edita a B. coulie (Corpus Christianorum. Series Graeca, 41. Corpus Nazianzenum, 80, Turnhout-Leuven, Brepols Publishers, University Press, 2000. მზადდება II ტომი გამოსაცემად.

[2] G. Lafontaine, H. Metreveli, Les versions copte, armenienne et georgienes. Etat des recherches, dans Il Simposium Nazianzenum (Louvain-la-Neuve, 25-28 aout 1981), actes edites par J. Mossay (Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums,N.F., 2 Reiche:Forschungen zu Gregor von nazianz, 2) Paderborn Munich Vienna Zurich 1983, 63-73.

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შემდეგ ფრანგულად შემოკლებული სახით დაიბეჭდა სერიაში Corpus Christianorum.[1]

ამავე პერიოდში **ქეთევან ბეზარაშვილმა** შეისწავლა და გამოსაცემად მოამზადა გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიისა და მისი კომენტარების ქართული თარგმანები. ეს ნაშრომი, რომელიც მომზადდა პროფ. ე. ხინთიბიძის ხელმძღვანელობით, მის საკანდიდატო დისერტაციას წარმოადგენდა.[2] ნაშრომში საბოლოოდ გაირკვა ქართულ ხელნაწერებში დაცული არაიდენტიფიცირებული ტექსტების რაობა და მათი თარგმნის პერიოდი. აღმოჩნდა, რომ გრიგოლის ლექსების ქართულ ტექსტებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ბერძნული ტექსტის ისტორიის კვლევისათვის. ამიტომ სერიაში (Forschungen zu gregor von Nazianz) გრიგოლის ლექსების ხელნაწერი ტრადიციის (Die Handschriftlich Uberlieferung der Gedichte Gregors von Nazianz) ბოლო შეჯამებულ ტომში სხვაენოვან ვერსიებთან ერთად წარმოდგენილი იქნება ქართული ვერსიის მონაცემებიც (ქ. ბეზარაშვილი მ. ზიხერლთან თანაავტორობით).

თამარ ოთხმეზურმა გამოსცა გრიგოლის თხზულებათა ერთ-ერთი ადრეული, VI ს-ის ანონიმი კომენტატორის, ფსევდონონეს მითოლოგიური კომენტარების ქართული ვერსია ც. ქურციკიძის რედაქციით. ეს ნაშრომი ასევე მის საკანდიდატო დისერტაციას წარმოადგენდა (აკად. ე. მეტრეველის ხელმძღვანელობით).[3] ამ შრომის გამოსვლის შემდეგ დაიბეჭდა მითოლოგიურ კომენტართა ბერძნული ტექსტის პირველი კრიტიკული გამოცემა.[4] შესაბამისად, წარმოიშვა ქართული ტექსტის ახალი გამოცემის საჭიროება. თ. ოთხმეზურის შრომა გადამუშავებული სახით, ქართული ტექსტების ბერძნულთან შედარების კრიტიკული აპარატით მოგვიანებით, 2002 წ. გამოქვეყნდა სერიაში Corpus Christianorum.[5] ეფთვიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნ ქართულ ტექსტებს ერთვის ინგლისური თარგმანი, რომელიც ხელმისაწვდომს ხდის ამ ნაშრომს უცხოენოვანი მკითხველისათვის. მანვე 2005 წ. დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია, რომელიც წარმოადგენს გრიგოლის ჰომილიათა გვიანდელი კომენტარების ქართული თარგმანების კვლევას.[6] გრიგოლის თხზულებათა ანონიმური, აგრეთვე მაქსიმე აღმსარებლის და ნიკიტა ჰერაკლიელის კომენტარები მან გამოსცა შესაბამისი ჰომელიების პუბლიკაციასთან ერთად (Corpus Christianorum: Versio Iberica, I, III, IV – იხ. ქვემოთ); ბასილი მინიმუსის კომენტარების ტექსტები გამოკვლევითურთ გათვალისწინებულია გამოსაქვეყნებლად ცალკე ტომის სახით იმავე სერიით.

1996 წ. **ედიშერ ჭელიძემ** დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგიის შესახებ.[7] ძველი ქართული ნათარგმნი

---

[1] თ. ბრეგაძე, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბ., 1988. T. Bregadze, Repertoire des manuscrits de la version georgienne des Discours de Gregoire de Nazianze, dans Versiones Orientales, repertorium Ibericum et studia ad editiones curandas, ed. B Coulie (Corpus Christianorum. Series Graeca, 20. Corpus Nazianzenum, 1), Turnbout 1988, 19-126.

[2] ქ. ბეზარაშვილი, გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიის ქართული ვერსია, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1989.

[3] ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ქართული თარგმანები. ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ა. გამყრელიძემ და თ. ოთხმეზურმა. გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო თ. ოთხმეზურმა, თბ., 1989.

[4] J. Nimmo Smith, Pseudo-Nonniani in IV orationes Gregorii Nazianzeni commentarii, colacionibus versionum a S. Brock, versionisque Armeniacae a B. Coulie additis (Corpus Christianorum. Series Graeca, 27. Corpus Naizanzenum, 20, Turnhout 1992.

[5] Pseudo-Nonniani in IV orationes Gregorii nazianzeni commentarii, Versio Iberica, ed. a Th. Othkhmezouri (Corpus Christianorum, series Graeca, 50. Corpus Nazianzenum, 16),

[6] თ. ოთხმეზური, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა კომენტარები ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2005.

[7] ე. ჭელიძე, ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია, I, ი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ტერმინების ანალიზის ფონზე ნაშრომი მნიშვნელოვან ეტაპს წარმოადგენს კონკრეტულად გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ეფრემ მცირისეული თარგმანების, ხოლო ზოგადად ამ დიდი ქართველი მოღვაწის შემოქმედების პერიოდიზაციისათვის.

1999 წ. **მაია მაჭავარიანმა** ქ. ბეზარაშვილის ხელმძღვანელობით დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია დავით ტბელის მიერ თარგმნილი გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებების შესახებ.[1] ტექსტების თარგმანების შესწავლა ასევე ნაყოფიერი აღმოჩნდა ქართული მწერლობის ისტორიის უცნობი დეტალების გამოსავლენად. განისაზღვრა დავით ტბელის მოღვაწეობის დრო (X ს. ბოლო და XI ს. დასაწყისი) და ადგილი (სავარაუდოდ მისი კავშირი შავი მთის ელინოფილურ წრესთან).

ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების განზოგადებული შესწავლის და მიმოხილვის ასპექტით შექმნილ მონოგრაფიებსა და სამეცნიერო გამოკვლევებს უკანასკნელ ათწლეულებში დაემატა საყურადღებო ნაშრომები. მათ შორის აღსანიშნავია პროფ. **ვალერი ასათიანის** „ანტიკური და ბიზანტიური ტრადიციები ძველ ქართულ მწერლობაში“ (თბ., 1996 წ.) და „ბიზანტიური ცივილიზაცია“ (თბ., 2007 წ.)

ახალი ათასწლეულის დასაწყისში გამოქვეყნდა **ნინო მელიქიშვილის** ბიბლიოგრაფიული ხასიათის მნიშვნელოვანი ნაშრომი კაბადოკიელ მამათა ჰომილეტიკის შესახებ ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში.[2] 2004 წელს გამოქვეყნდა ქ. ბეზარაშვილის ნაშრომი გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ეფთვიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის თარგმანების შესახებ,[3] რაზედაც მან იმავე წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. ნაშრომმა თვალნათლივ დაგვანახა, რომ ქართული თარგმანების კვლევა საშუალებას იძლევა ქართული მწიგნობრული სკოლების კულტურული ორიენტაციისა და მთარგმნელობითი კონცეფციების ახალი მხარეების გამოსავლენად; ასევე ქართულ მწიგნობრულ ცენტრებში ასახული ბიზანტიაში მიმდინარე სააზროვნო პროცესების შესასწავლად.

2006 წ. **თამარ მარგიანმა** დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია გრიგოლ ღვთისმეტყველის ცხოვრებისა შესხმის შესახებ (ეს ენკომია, რომლის ავტორია სოფრონ იერუსალიმელი, მხოლოდ ქართული ვერსიით არის ცნობილი).[4] ეს ნაშრომიც გათვალისწინებულია გამოსაქვეყნებლად დასახელებული სერიით.

რაც შეეხება უშუალოდ გრიგოლის ჰომილიების ტექსტების პუბლიკაციას, დღეისათვის მომზადებულია გრიგოლის 44 ჰომილიის ქართული თარგმანების ტექსტები, რომელთა ბეჭდვა დაწყებულია ბელგიაში 1998 წლიდან დასახელებული სერიით Corpus Christianorum (Brepols-ის გამოცემა).

მთლიანად გიორგის ლიტურგიკული ჰომილიების ქართული ტექსტების პუბლიკაცია ნავარაუდევია შვიდ ტომად.

ბასილი დიდი - არანაკლებ მნიშვნელოვანია დიდი ბიზანტიელი მოღვაწის, ადრებიზანტიური ეპოქის უდიდესი ავტორიტეტის, ბასილი დიდის საღვთისმეტყველო-თეოლოგიური მემკვიდრეობის შესწავლა.

---

[1] მ. მაჭავარიანი, გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა დავით ტბელისეული თარგმანები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1999.

[2] ნ. მელიქიშვილი, ბასილი კესარიელის, გრიგოლ ნაზიანზელის, გრიგოლ ნოსელისა და იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური თხძულებები ქართულ ენაზე, თბ., 2000

[3] ქ. ბეზარაშვილი, რიტორიკისა და თრგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბ., 2004.

[4] თ. მარგიანი, გრიგოლ ნაზიანზელის “ცხოვრებისა” და “შესხმის” ძველი ქართული თარგმანები (გრიგოლ ხუცესისა და სოფრონ იერუსალიმელის თხზულებების ნაშრომი, თბ., 2006.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დღეს ბიზანტინისტიკაში სადავოდ არავინ ხდის იმ თვალსაზრისს, რომ ღმრთისმეტყველების კაპადიკიურმა სკოლამ, რომლის მამამთავრადაც ბასილი დიდი ითვლება, სრულიად განსაკუთრებული და ფასდაუდებელი ღვაწლი შეიტანა ქრისტიანული აზროვნების ისტორიაში.[1]

ქართულ მეცნიერებაში ბასილი დიდის თხზულებათა უძველეს თარგმანებად სხვადასხვა კრებულში მისი სახელით შეტანილი შემდეგი ჰომილიებია მიჩნეული: „მარხვისათვის," „წმიდათა ორმეოცთათვის, რომელნი სებასტიას ქალაქსა იწამნეს," „ქალწულებისათვის" (ორი), „დიდსა ხუთშაბათსა ცისკრად საკითხავი, თქუმული წმიდისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია-კაბადუკიელისაჲ ამისთჳს: „მამაო, უკუეთუ ჯერ არს თანა-წარმჴედინ სასუმელი ესე," „სინანულისათჳს და სიკუდილისა," „შურისათჳს და სახჱ სინანულისაჲ მორწმუნეთათჳს" და ერთიც დაუსათაურებელი მოკლე ტექსტი. ამათგან „დიდ ხუთშაბათს ცისკრად საკითხავი" უდაბნოსა (IX-XI ს. მიჯნ.)[2] და კლარჯული მრავალთავებშია შეტანილი. კლარჯული მრავალთავი, მართალია, მე-10 საუკუნეშია გადაწერილი, მაგრამ, როგორც ამას **მ. ვან ესბროკი** და კრებულის გამომცემელი **თ. მგალობლიშვილი** ასკვნიან, მისი ძირითადი შემადგენელი ნაწილი - ნათარგმნი ჰომოლეტიკა IV-IX საუკუნეებით უნდა დათარიღდეს.[3] ზემოთ დასახელებული ორი საკითხავი „სინანულისათჳს და სიკუდილისა" და „შურისათჳს და სახჱ სინანულისაჲ მორწმუნეთათჳს," რომელთა ავტორიც, ქართული ტრადიციით, ბასილი დიდია (თხზულებათა ბერძნული დედნები არ ჩანს), ილია აბულაძის მიერ გამოცემულ „მამათა სწავლანშია" შესული.[4] თუმცა, თვითონ ძეგლი მე-10 საუკუნისაა, მაგრამ დასახელებული ჰომილიები გაცილებით ადრე უნდა იყოს ნათარგმნი. ბასილი დიდის თხზულებებიდან ქართულ ენაზე ერთ-ერთ უძველეს თარგმანს „ორმოცი სებასტიელი მოწამის" საკითხავი წარმოადგენს, რომელიც ასევე ქართული მწერლობის პირველ თარიღიან ძეგლში - 864 წლის სინურ მრავალთავშია შესული.[5] X საუკუნის 70-იან წლებში გადაწერილ შატბერდის კრებულში ბასილი დიდის სახელით შედის ტექსტი *ფიზიოლოგი*,[6] რომელსაც ქართულად „მჴეცთათვის სახის სიტყუაჲ" ეწოდება და რომელიც, როგორც ეს ნიკო მარმა დაასკვნა, ქართულად მერვე საუკუნის ბოლოს უნდა ეთარგმნათ, ოღონდ უშუალოდ ბერძნულიდან და არა სომხურიდან, როგორც ამის დამტკიცებას ნ. მარი ცდილობდა და კ. კეკელიძეც კრიტიკის გარეშე იმეორებდა. ასე რომ, როცა ექვთიმე მთაწმინდელი ბასილი დიდის თხზულებათა ქართულ ენაზე გადმოღებას ინტენსიურად შეუდგა, ქრისტიანული ღმრთისმეტყველების უთვალსაჩინოესი წარმომადგენლის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას საქართველოში უკვე საკმაოდ კარგად იცნობდნენ და შესაფერის პატივსაც მიაგებდნენ. ჩვენს წინაპრებს ბასილი დიდის ხიტბა-შესხმანი არა მხოლოდ ბერძნულიდან უთარგმნიათ, არამედ მისი სადიდებელი საგალობლები თავადაც შეუთხზავთ. მიქაელ მოდრეკილის კრებულში, რომელიც მას 978-988 წლებში უნდა შეედგინა, ბასილისადმი მიძღვნილ სამ ქართულ საგალობელს ვხვდებით, რომელთაგან ერთს ავტორის სახელიც შემოუნახავს, სახელდობრ, იგი ტბეთის ეპისკოპოსი – იოანე მტბევარი ყოფილა. ამავე საგალობელში მას „თავი და დასაბამი ღმრთისმეტყველებისა"

---

[1] მასალა მომზადებულია გვანცა კოპლატაძის ნაშრომის - „წმინდა ბასილი დიდი ქართულ მწერლობაში" - მიხედვით, კრებულიდან ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

[2] უდაბნოს მრავალთავი, ძვ. ქართული ენის კათედრის შრომები, 28, თბ., 1994.

[3] კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო თ. მგალობლიშვილმა, თბ., 1991.

[4] მამათა სწავლანი, გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1955

[5] სინური მრავალთავი, აკ. შანიძის საერთო რედაქციით, თბ., 1959.

[6] შატბერდის კრებული, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ეწოდება.[1] ორიგინალური ქართული საგალობლების შექმნა უცხო ეკლესიის წმინდანისათვის ხოტბის შესასხმელად, რა თქმა უნდა, ჩვენს ქვეყანაში ამ წმინდანის განსაკუთრებულ პოპულარობაზე მეტყველებს.

ბასილი დიდის თხზულებათა ინტენსიური თარგმნა ექვთიმე ათონელის სახელს უკავშირდება. მან ქართულად გადმოიღო „ითიკის სახელით ცნობილი „თარგმანებაჲ ფსალმუნთა“ და „სწავლანი.“ „ითიკა“ ექვთიმეს თავის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის დასაწყისში, კერძოდ, მე-10 საუკუნის 80-იან წლებში უთარგმნია. კრებულს, საქართველოში, სადაც, როგორც აღვნიშნეთ, ბასილი დიდის საღმრთისმეტყველო ნააზრევის ფასი უკვე კარგად იცოდნენ, მაშინვე საზოგადოების ცხოველი ინტერესი გამოუწვევია. ამაზე ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ მეფე დავით კურაპალატს მის გადმოსაწერად და საქართველოში ჩამოსატანად ბერი იორდანე გაუგზავნია. სწორედ მისი ჩამოტანილი ხელნაწერი გამოიყენეს დედნად საქართველოში შემდეგდროინდელი გადამწერების მიერ ტექსტის გადასამრავლებად. დავით კურაპალატის დაინტერესება „ეთიკით“ მისმა განსაკუთრებულმა ღირსებებმაც განაპირობა. მორალური ჰომილიები, რომელნიც ამავე დროს წრფელი ემოციურობისა და მაღალმხატვრულობის გამო მკითხველსა და მსმენელზე უჩვეულოდ ძლიერ ზეგავლენას ახდენდნენ, ნამდვილად მიიქცევდა იმ მმართველის ყურადრებას, რომლის ერთი ძირითადი საზრუნავთაგანი საკუთარი ხალხის ზნეობის დახვეწა და მისი სულიერი ამაღლება იყო.

ქართული „ითიკის“ შედგენილობას ბასილი დიდის ასკეტურ თხზულებათა ერთ ნაწილთან საერთო მხოლოდ სათაური აქვს. რადგან იქ ასე დიდი კაპადოკიელი მამის მიერ შედგენილი „მორალური წესებია“ დასათაურებული (ტ. 31, 700-809) და არა ზნეობრივი ხასიათის ჰომილიები. ეს სიახლე ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობისა გამოვლენილია ე. ხინთიბიძის მიერ[2]. ქართული „ითიკა,“ როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ორი ნაწილისაგან შედგება: ესაა „თარგმანებაჲ ფსალმუნთა“ და „სწავლანი“ – ზნეობრივი ხასიათის საუბრები. „სწავლანი“ გამოცემას, რომელიც ციალა ქურციკიძეს ეკუთვნის, საფუძვლად დაედო სამი უძველესი ხელნაწერი: ორი ათონური და ერთიც იერუსალიმური, როგორც ძველი და ტექსტობრივად და ენობრივად ყველაზე დაცული.[3] არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ „სწავლანის“ გამოცემის მაღალი მეცნიერული დონე. ჰომილიებისათვის წამძღვარებულ ვრცელ შესავალში გარკვეულია როგორც „სწავლანის“ შედგენილობა და მისი მიმართება „ითიკის“ კრებულებთან, ასევე ძეგლის ენისა და თარგმანის საკითხები; ტექსტს დართული აქვს, აგრეთვე, ვრცელი ლექსიკონი. სამწუხაროდ, ქართული „ითიკის“ შემადგენელი პირველი ნაწილი, ექვთიმე მთაწმინდელის მიერ თარგმნილი „თარგმანებაჲ ფსალმუნთა“ გამოცემას ელის.

რაც შეეხება ბასილი დიდის სახელგანთქმულ თხზულებას „ექვსთა დღეთათვის,“ იგი ძველ ქართულ მწერლობაში რამდენჯერმე, ყოველ შემთხვევაში, ორჯერ მაინც უთარგმნიათ. ბიბლიის, სახელდობრ, მისი პირველი წიგნის „შესაქმის,“ განმარტებით IV-V საუკუნეების ცნობილი მოღვაწენი: იოვანე ოქროპირი და სევერიანე გაბალოვნელიც იყვნენ დაინტერესებულნი, მაგრამ მათმა ნაშრომებმა ამ შემთხვევაში ისეთი აღიარება, როგორიც დიდი

---

[1] იქვე, 119.

[2] ე. ხინთიბიძე, ერთი კომენტარი ექვთიმე ათონელის ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესახებ: ჟურ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე, 31: 1, თბ., 1963; ე. ხინთიბიძე, ბასილი კაპადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის" ქართული რედაქციები, თბ. 1968, გვ. 162 - 164 P.J. Fedwick, The Translations of the Works of Basil Befor 1400 : Basil of Caesarea: Christian,Humanist, Ascetic (ed.by P.J.Fedwick), Toronto (Canada),1981, p. 143.

[3] ბასილი კესარიელის სწავლათა ეფთვიმე ათონელისეული თარგმა[illegible] გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ციალა ქურციკიძემ, თბ., 1983.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კაპადოკიელების – ბასილი დიდისა და გრიგოლ ნოსელის კომენტარებმა, ვერ მოიპოვეს. მათი ეგზეგეტიკური თხზულებანი სხვა ენებზე, და მათ შორის ქართულზე, რამდენჯერმე უთარგმნიათ, მაშინ, როცა სხვების ან სულ არ უთარგმნიათ, ან თუ უთარგმნიათ, მხოლოდ ერთხელ. კარგა ხანს მეოცე საუკუნის ქართული მეცნიერება „ექვსთა დღეთას“ მხოლოდ ერთ თარგმანს იცნობდა: ეს იყო გიორგი მთაწმინდელის მიერ დაახლოვებით XI საუკუნის 50-იან წლებში ნათარგმნი ტექსტი, რომელიც ასევე მაღალ მეცნიერულ დონეზე, გამოკვლევითა და სათანადო მეცნიერული აპარატით 1947 წელს მიხეილ კახაძემ გამოსცა. გიორგი მთაწმინდელის ანდერძის საფუძველზე, რომელიც მის თარგმანს ერთვის, თავის დროზე კორნელი კეკელიძემ დაასკვნა, რომ ბასილი კესარიელის თხზულება „ექუსთა დღეთაჲ“ ქართულად გიორგი მთაწმინდელამდეც ყოფილა თარგმნილი და ეს პირველი თარგმანი მას დიდად შეწევია.

ბასილი დიდის „ასკეტიკონის“ (სამოღვაწეო წიგნი) ქართული რედაქციები, როგორც ზემოთ შევნიშნავდით, ე. ხინთიბიძემ შეისწავლა. **ნ. ქაჯაიამ** ძველი ქართული მწერლობაში ამავე ავტორის მსგავსი შინაარსის უსათაურო თხზულებათა ერთი ნაწილი გამოარჩია, რომელიც მან პირობითად „ასკეტიკონის“ კიდევ ერთ რედაქციად მიიჩნია. საერთოდ, ნ. ქაჯაიამ ბასილი დიდის მემკვიდრეობის ძველი ქართული თარგმანები ხუთ ჯგუფად დაყო: „ექუსთა დღეთაჲ,“ ასკეტიკა, ჰომოლეტიკა, ეპისტოლეები და ჟამის წირვა.[1] აღსანიშნავია, რომ თავის ვრცელ გამოკვლევას მან დაურთო ტექსტები ბასილი დიდის ეპისტოლეების სხვადასხვა ხელნაწერიდან ამოკრებილი ძველი ქართული თარგმანების ტექსტები და ჟამისწირვის ადრეული ვერსიები.

ბასილი დიდის ეროვნული წარმომავლობის საკითხი ქართულ მეცნიერებაში საფუძვლიანად პირველად ე. ხინთიბიძემ შეისწავლა. ამასთან დაკავშირებით მან თავი მოუყარა და გაანალიზა ბიზანტიურსა და ქართულ წყაროებში დაცული ყველა ცნობა და გამოთქვა ვარაუდი, რომ კესარია-კაბადოკიის მიტროპოლიტი ეროვნებით ქართველი უნდა ყოფილიყო.[2] ამ ვარაუდის განმტკიცებას შეეცადა **გ. კოპლატაძე** და ამ მიზნით შეისწავლა ბასილი დიდის პირადი წერილები. კვლევის საფუძველზე კი დაასკვნა, რომ ბასილი დიდის ქართული წარმოშობა ეჭვს აღარ უნდა იწვევდეს.[3] ამავე მკვლევარის მიერ ძველი ბერძნულიდან თარგმნილი ბასილი დიდის თხზულების „ექვსთა დღეთათვის“ კომენტარები 1990 წლიდან იბეჭდებოდა საეკლესიო გაზეთში „მადლი.“ ახალ ქართულ ენაზე თარგმნილი ტექსტი სრული სახით პირველად 2000 წლის საეკლესიო კალენდარში დაიბეჭდა.

გაზეთ „მადლში“ იბეჭდებოდა ბასილი დიდისავე „ფსალმუნთა კომენტარები.“ ეს თარგმანიც სრული სახით პირველად 1995 წლის საეკლესიო კალენდარში გამოქვეყნდა. 2002 წელს, ორივე თხზულების – „ექვსთა დღეთათვის“ და „ფსალმუნთა კომენტარების”, თარგმანები, ერთხელ კიდევ დაზუსტებული და დედანთან შეჯერებული, ვრცელი შესავლითურთ, საპატრიარქოსა და თსუ კლასიკური ფილოლოგიის ბიზანტისტიკისა და ნეოელინისტიკის ინსტიტუტის გამომცემლობებმა ერთობლივად გამოსცეს. სარედაქციო სამუშაოები შეასრულა მაგდა მჭედლიძემ.

---

[1] ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1992.
[2] ე. ხინთიბიძე, ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობანი, თბ., 1982.
[3] ბასილი დიდი. თხზულებანი, ძვ. ბერძნულიდან თარგმნა და [illegible] კოპლატაძემ, თბ., 2002.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

არაერთმა ქართველმა მკვლევარმა მოჰკიდა ხელი დიდი ბიზანტიელი მოღვაწის, **გრიგოლ ნოსელის** საღვთისმეტყველო-თეოლოგიური მემკვიდრეობის შესწავლას.[1]

2000 წელს გამოქვეყნდა ნ. მელიქიშვილის გამოკვლევა,[2] რომელშიც სისტემატიზირებული სახითაა მოცემული დიდი კაპადოკიელი მამებისა და იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური მემკვიდრეობის ქართული თარგმანების ბიბლიოგრაფია; წარმოჩენილია ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა მიერ ჩატარებული კვლევა ამ სფეროში.

გრიგოლ ნოსელის შემოქმედებას, მსგავსად ბასილი დიდისა და გრიგოლ ნაზიანზელის შემოქმედებისა, ქართველები ჩვენი მწერლობის ადრეულ პერიოდშივე (X ს-მდე ბევრად ადრე) გაეცვნენ. სამწუხაროდ, ეს თარგმანები ანონიმურადაა ჩვენამდე მოღწეული. ერთი ამათგანია „ქრისტეს შობისა და წმიდისა სტეფანესთჳს“ (In natalem Domini nostri Jesu Christi et in sanctum Stephanum), რომელიც უძველეს მრვალთავებშია შეტანილი.[3] ამავე პერიოდს მიეკუთვნება „კაცისა აგებულებისათჳს,“[4] რომლის თარგმნას ი. აბულაძე VIII-IX სს-ში ვარაუდობს.

გრიგოლ ნოსელის თხზულებათა სხვა ქართული თარგმანებს შორის პირველად დაიწყო შესწავლა „ქებათა-ქების განმარტებისა“ („თარგმანება ქებისა ქებათაჲსა“). ამ ძეგლს რამდენიმე ნაშრომი მიუძღვნა (1965-68 წწ.) **გულნაზ კიკნაძემ**[5] (იხ. ბიბლიოგრაფია).

გ. კიკნაძის ნაშრომების შემდეგ გრიგოლ ნოსელის შემოქმედების ქართულ ვერსიის კვლევა განახლდა 80-იანი წლებიდან. მალხაზ კობიაშვილმა გამოაქვეყნა „შესხმაჲ მელეტი ანტიოქელისა,“ თარგმანი გიორგი მთაწმიდელისა,[6] ხოლო ედიშერ ჭელიძემ – „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათჳს“, თარგმანი ასევე გიორგი მთაწმიდელისა. ამ ძეგლს მკვლევარმა მიუძღვნა შესანიშნავი სადისერტაციო ნაშრომი, რომელიც ჯერ „საღვთისმეტყველო კრებულში“ გამოქვეყნდა (1988), მცირე ტირაჟით, შემდეგ კი – „საქართველოს ეკლესიის კალენდარში“ (1989).[7]

გრიგოლ ნოსელის კანონიკური ეპისტოლე ეპისკოპოსი ლეტოიოსის მიმართ (Epistula canonica ad Letoium) გამოქვეყნდა „დიდი სჯულის კანონში“ 1975 წელს.[8]

---

[1] მასალა შედგენილია თ. დოლიძისა და თ. კოჭლამაზაშვილი ნაშრომის - „გრიგოლ ნოსელის შემოქმედების კვლევა საქართველოში“ - მიხედვით კრებულიდან ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

[2] ნ,. მელიქიშვილი, ბასილი კესარიელის, გრიგოლ ნაზიანზელის, გრიგოლ ნოსელისა და იოანე ოქრიპირის ჰომილეტიკური თხზულებები ქართულ ენაზე, თბ., 2000.

[3] ქართული თარგმანის მოკლე ფრაგმენტი გამოცემულია ილია აბულაძის მიერ: „მრავალთავი“, ენიმკის მოამბე, XIV, თბ., 1944, 241-316 (განმეორებით გამოცემულია ი. აბულაძის „შრომების“ III ტომში, თბ., 1982, 290).

[4] ეს ნაშრომიც გამოცემულია ი. აბულაძის მიერ: უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თხზულებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“, თბ., 1964 (მეორედ ეს თხზულება გამოიცა 1979 წელს, შატბერდის კრებულის დანარჩენ ტექსტთან ერთად: შატბერდის კრებული X საუკუნისა, გამოსაცემად მოამზადეს ბ. გიგინეიშვილმა და ელ. გიუნაშვილმა, თბ., 1979, 67-127).

[5] გ. კიკნაძე, წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ნოსელ მთავარეპისკოპოსისა „თარგმანება ქებისა ქებათაჲსა“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, ლექსიკონი დაურთო გ. კიკნაძემ, თბ., 1968 (საკანდიდატო დისერტაცია, ხელნაბეჭდი).

[6] მ. კობიაშვილი, გრიგოლ ნოსელის „შესხმა მელეტი ანტიოქელისა“, კრებ. „ძველი ქართული მწერლობის მატიანე“, II, თბ., 1985, 92-104 (ტექსტი განმეორებით დაიბეჭდა 2005 წლის „საქართველოს ეკლესიის კალენდარში“ – „ნათლისმცემლის“ წელიწდეულში, 356-367).

[7] „საქართველოს ეკლესიის კალენდარი“, თბ., 1989, 194-412.

[8] „დიდი სჯულის კანონი,“ გამოსაცემად მოამზადეს გ. გაბიძაშ; დოლაქიძემ, გ. ნინუამ, თბ., 1975, 509-520.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

„წმ. მაკრინას ცხოვრების“ თარგმანი, გამოკვლევითა და ლექსიკონით, წარმოდგენილია თ. ბააკაშვილის დისერტაციაში: „გრიგოლ ნოსელის მაკრინას ცხოვრების ექვთიმესეული თარგმანი“ (თბ., 1990).

2001 წელს ნანა მრევლიშვილმა გამოაქვეყნა „გრიგოლ საკვირველთმოქმედის ცხოვრების“ ორივე ქართული თარგმანის ტექსტი (გიორგი მთაწმინდელისა და ეფრემ მცირისა) გამოკვლევითურთ.[1]

ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა 2002-2003 წწ-ში გამოაქვეყნა გრიგოლ ნოსელის ორი საკითხავი, მცირე ლექსიკონების დართვით: „განმარტება სიტყჳსა მის, ვითარმედ: ესე არს ძე ჩემი საყუარელი,“[2] და „წმიდისა სამებისათჳს, რომელსა შინა მოიჴსენებს აბრაჰამს“ (თ. დოლიძესთან ერთად);[3] ნ. ბუკიამ – „მკუდრეთით აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსსა.“[4]

2004 წელს დეკ. გიორგი ზვიადაძემ სადისერტაციო ნაშრომი მიუძღვნა გრიგოლ ნოსელის თხზულებას: „ქალწულებისათჳს და საღმრთოჲსა მოქალაქეობისა“ (კოდიკოლოგიური და ენობრივი მიმოხილვა, კვლევა მთარგმნელობითი მეთოდის ანალიზის კუთხით), ხოლო თამარ აფციაურმა – იმავე ავტორის სხვა თხზულებას – „მოსეს ცხოვრებას.“

2005 წლის საეკლესიო კალენდარში, საერთო სათაურით – „გრიგოლ ნოსელის საღმრთისმეტყველო, ეგზეგეტიკური და პანეგირიკული თხზულებები“ – გამოქვეყნდა კიდევ რამდენიმე თხზულების ქართული თარგმანის ტექსტები, დადგენილი ყველა არსებული ხელნაწერის მიხედვით („ძიებაჲ სულისათჳს თჳსისა დისა მაკრინაჲს თანა,“ „თარგმანებაჲ მომიჴსენისაჲ,“ „აღთქუმაჲ ქრისტიანისაჲ და ძალი და სახელი მისი”, „სისრულისათჳს”, „შესხმაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა ეფრემ ასურისაჲ”).[5] ტექსტების დადგენაში მონაწილეობდნენ: მ. კობიაშვილი, ე. კოჭლამაზაშვილი, ა. ღამბაშიძე, კ. ოღაძე, მ. შამუგია; საერთო რედაქცია – ე. კოჭლამაზაშვილისა.

სულ ახლახან გამოქვეყნდა კიდევ ორი ქართული თარგმანი ჩვენთვის საინტერესო ავტორისა: „სწავლაჲ ლოცვისაჲ და თარგმანებაჲ მამაო ჩუენოჲსა”[6] და „შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსსა, რომელსა შინა მოიჴსენებს რაქელს და ჩჩჳლთა მათ წმიდათა, რომელნი მოსრნა უღმრთომან ჰეროდე“ (ორი ქართული თარგმანი – გიორგი მთაწმინდელისა და ეფრემ მცირისა).[7] ამავე ავტორის სხვა თხზულებათა ქართული თარგმანები ამჟამად შესწავლისა და გამოცემის პროცესშია.

2006 წელს გამოქვეყნდა ეკატერინე ქირიას წიგნი „წმიდა გრიგოლ ნოსელი, სწავლაჲ ლოცვისაჲ და თარგმანებაჲ *მამაო ჩუენოისაჲ.*“ აქ განხილულია „მამაო ჩუენოს განმარტება პატრისტიკულ ტრადიციაში, ტექსტის

---

[1] ნ. მრევლიშვილი, გრიგოლ ნოსელის „გრიგოლ საკვირველთმოქმედის ცხოვრების” ქართული რედაქციები, თბ., 2001.

[2] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, ქადაგება ნათლისღების დღესასწაულზე, გამოსაცემად მოამზადა და ლექსიკონი დაურთო ე. კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2002.

[3] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, საკითხავი წმიდისა სამებისათვის, თარგმანი გიორგი მთაწმინდელისა, გამოსაცემად მოამზადეს თ. დოლიძემ და ე. კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003 (ეს ტექსტი მეორედ გამოიცა 2005 წლის საეკლესიო კალენდარში).

[4] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, მკვდრეთით აღდგომისათვის, გამოსაცემად მოამზადა ნ. ბულიამ, თბ., 2002.

[5] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, საღმრთისმეტყველო, ეგზეგეტიკური და პანეგირიკული თხზულებები, ძველი ქართული თარგმანები გამოსაცემად მოამზადეს თინა დოლიძემ, ნინო ეფრემიძემ, მალხაზ კობიაშვილმა, ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, გახუ მეგრელაურმა, კახა ორაძემ, ანა ღამბაშიძემ, მედეა შამუგიამ, ექვთიმე კოჭლამაზაშვილის საერთო რედაქციით; საქართველოს ეკლესიის კალენდარი 2005 წლისათვის, „ნათლისმცემლის“ წელიწდეული, თბ., 2004, 139-388.

[6] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, „მამო ჩვენოს“ განმარტება, გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო ეკ. ქირიამ თბ., 2006.

[7] წმიდა გრიგოლ ნოსელი, საკითხავი ქრისტეს შობის დღესასწაულზე [illegible] კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2006.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დათარიღების საკითხი, თხზულების კომპოზიცია და სხვ. ავტორი მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს კოდიკოლოგიურ კვლევას. ე. ქირიას აზრით, ქართული თარგმანი ძირითადად მიჰყვება ბერძნულ ზ ჯგუფის ხელნაწერებს, რომლებიც ყველაზე ადრეულია და ტექსტის დადგენისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვთ. ამავე კოდიკოლოგიურ საკითხებს ეხება ე. ქირიას მიერ Studia Patristica-ში გამოქვეყნებული წერილი.[1]

გრიგოლ ნოსელის შემოქმედებას საღვთისმეტყველო და ფილოსოფიური კუთხით იკვლევს **თინა დოლიძე**, რომლის კვლევითი მუშაობა წარმოებს ორი მიმართულებით: ერთი მხრივ, გრიგოლ ნოსელის ონტოლოგია და მოძღვრება სამების შესახებ, ხოლო მეორე მხრივ, მისი შემეცნებისა და ენის თეორიები.

დაბოლოს, სულ ახლახან გამოქვეყნდა გრიგოლ ნოსელის ღვთისმეტყველების ლექსიკონი ესპანურ და იტალიურ ენებზე.[2] ლექსიკონი შეიცავს 180 სტატიას, რომლებიც 15 ქვეყნის წარმომადგენელმა 37 მეცნიერმა შეადგინა. ამათგან ოთხი – ქართველი მეცნიერია, რომელთაც ეკუთვნით შემდეგი სალექსიკონო სტატიები: გრიგოლ ნოსელის „Vita Gregorii Thaumaturgi~ (ავტორი ე. კოჭლამაზაშვილი), „გრიგოლ ნეოკესარიელის ცხოვრება და მოღვაწეობა“ (თ. აფციაური), „De oratione Dominica“ (ე. ქირია), „De Deitate Filii et Spiritus Sanct“ და „In Inscriptiones Psalmorum“ (ორივე თ. დოლიძისა).

[1] E.Kiria, De Oratione Dominica of Gregori of nyssa and Its Georgian Translation: Studia Patristica. Papers presented at the Thirteenth International Conference on Patristic Studies held in Oxford, ed. by M. F. Wiles and E. J. Yarnold, v. 37, Peeters-Leuven 2001, 121-125.

[2] Diccionario de San Gregorio de Nisa, ed. L. F. Mateo-Seco, G. Maspero, M[illegible] Mateo-Seco, G. maspero (edd.), Gregorio di nissa. Dizionario Citta Nuova/Roma 2

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

1. აბულაძე ი., ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1973
2. აბულაძე ილ., შესავალი ბალავარიანის ქართულ რედაქციებზე;“ „ბალავარიანის ქართული რედაქციები,“ თბ., 1957, გვ. 011-048
3. აბულაძე ი., მამათა სწავლანი X-XIსს. ხელნაწერების მიხედვით, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. აბულაძემ, თბ., 1955
4. აბულაძე ი., იოანე მოსხი, ლიმონარი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. აბულაძემ, თბ., 1960
5. აბულაძე ი., უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“ X-XIIIსს. ხელნაწერთა მიხედვით, ტექსტები გამოკვლევითურთ გამოსცა ი. აბულაძემ, თბ., 1964
6. ადიშის ოთხთავი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ზ. სარჯველაძემ, თბ., 2003
7. ალექსიძე ა., ქართულ ენაზე მოღწეული ანტილათინური პოლემიკური თხზულება; „თსუ შრომები,“ 162, 1975.
8. ალექსიძე ზ., ქრისტიანობა საქართველოში ანდრია პირველწოდებულიდან დღემდე, ქრისტიანობის ოცი საუკუნე საქართველოში, თბ., 2004
9. ალ-ბუსთანი, X საუკუნის სინური ხელნაწერის მიხედვით, რ. გვარამიას გამოცემა გამოკვლევითურთ, თბ., 1965
10. ათონის მრავალთავი: [იოვანე ბოლნელის ქადაგებანი] / მ. მაისურაძე, მ. მამულაშვილი, ა. დამბაშიძე, მ. ჩხენკელი; [რედ.: ელენე მეტრეველი]; საქ. მეცნ. აკად., კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინ-ტი., თბ., 1999
11. ახობაძე ლ., ეფრემ ასურის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები მრავალთავებში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1982.
12. ასათიანი ვ., ანტიკური და ბიზანტიური ტრადიციები ძველ ქართულ მწერლობაში; თბ., 1996
13. ასათიანი ქ., ოლიმპია დედათდიაკონი ძველ ქართულ წყაროებში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2006
14. ასათიანი ქ., ოლიმპია ძველ ქართულ წერილობით წყაროებში, თბ., 2006.
15. ასათიანი ქ., დედათა მსახურებასთან დაკავშირებული ტერმინოლოგია, თბ., 2006
16. „არეოპაგიტული ძიებანი,“ შემადგენელი დენიზა სუმბაძე, რედაქტორი გ. თევზაძე; თსუ, თბ., 1986
17. ბააკაშვილი ვ., ქართულ-ბიზანტიური მეტაფრასული აგიოგრაფიის ურთიერთმიმართება და ძირითადი თავისებურებანი; კრებული: „ძველი ქართული ლიტერატურა (XI-XVIII),“ თბ., 1977

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

18. ბააკაშვილი თ., ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან, მაცნე, ელს, I, 1987

19. ბააკაშვილი თ., გრიგოლ ნოსელის ჰომილეტიკური თხზულება და მისი ექვთიმესეული თარგმანი, ჯვევანმარდი, IV, მეცნიერება, თბ., 1990

20. ბააკაშვილი თ., გრიგოლ ნოსელის თხზულების „მაკრინას ცხოვრების“ ძველი ქართული თარგმანი, მაცნე ენისა და ლიტერატურის სერია, №4, 1990

21. ბააკაშვილი თ., გრიგოლ ნოსელის ერთი თხზულების ჟანრის განსაზღვრა, ხელოვნების მუზეუმის ნარკვევები, IV, 1998

22. ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1983

23. ბეზარაშვილი ქ., გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიის ქართული ვერსია, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1989

24. ბეზარაშვილი ქ., გრიგოლ ნაზიანზელის პოეზიის კომენტარების ქართული ვერსიებიდან (ეფრემ მცირის თარგმანი), გულანი, თბ., 1989

25. ბეზარაშვილი ქ., თ. ოთხმეზური, ბიზანტინისტიკის საზღვარგარეთული ცენტრები (ბელგია, ბულგარეთი), მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1-4, 1995

26. ბეზარაშვილი ქ., ეფრემ მცირის შეხედულებები კლასიკური სალიტერატურო ფორმისა და ქრისტიანული შინაარსის ურთიერთმიმართებების შესახებ, ლიტერატურული ძიებანი, XIX, თბ., 1998

27. ბეზარაშვილი ქ., ისევ ეფთვიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობიდან, მაცნე, ელს, № 1-4, 1999

28. ბეზარაშვილი ქ., „იოანე პეტრიწის ე. წ. ბოლოსიტყვის ზოგიერთი ადგილის გაგებისათვის: „მეარისტოტელურა,“ ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში, 3, 2005, 17-43.

29. ბეზარაშვილი ქ., რიტორიკისა და თარგმანის თეორია და პრაქტიკა გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებათა ქართული თარგმანების მიხედვით, თბ., 2004

30. ბეზარაშვილი ქ., იოანე სინელის „კლემაქსის“ უცნობი ქართული ვერსია, მაცნე ენისა და ლიტერატურის სერია, 4, 1987, 129-154; 3, 1989, 142-163

31. ბეზარაშვილი ქ. და ოთხმეზური თ., გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებისა და მათი კომენტარების კვლევა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში,“ კრებული - ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

32. ბრეგვაძე ბ., პლატონი, ტიმეოსი, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და კომენტარები დაურთო ბაჩანა ბრეგვაძემ, თბილისი, ირმისა, თბ., 1994

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

33. ბრეგვაძე ბ., ნეტარი ავგუსტინე, აღსარებანი, ლათინურიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო ბაჩანა ბრეგვაძემ, ნეკერი, თბ., 1995

34. ბრეგვაძე ბ., პლატონი, პარმენიდე, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და კომენტარები დაურთო ბ. ბრეგაძემ, ნეკერი, თბილისი 2002

35. ბრეგვაძე ბ., პლატონი, სახელმწიფო, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა ბ. ბრეგვაძემ, ნეკერი, თბ., 2003;

36. ბრეგვაძე ბ., ახალი აღთქმა, თარგმანი ძველი ბერძნულიდან ბ. ბრეგვაძის, მწიგნობართა ასოციაცია, თბილისი 2003

37. ბაჩანა ბრეგვაძე, დრო (ტრიპტიქი: 1. არისტოტელე 2. პლატონი 3. ნეტარი ავგუსტინე), ჟურნალი „ომეგა" №11, №12. თბ., 2003

38. ბრეგაძე თ., ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნი ძეგლები; „მრავალთავი", I, 1971

39. ბრეგაძე თ. გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა შემცველი ქართული ხელნაწერების აღწერილობა, თბ., 1988 თ. ბრეგაძე, ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნი ძეგლები, მრავალთავი, I, თბ., 1971

40. ბრეგვაძე ქ., ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი, საიდუმლო ღვთისმეტყველებისათვის, თარგმანი ძველი ბერძნული ენიდან და გამოკვლევა ქეთევან ბრეგვაძის, ჟურნალი „ზღვარი," №1 (3), თბ., 2003

41. გაბიძაშვილი ე., 14-ტიტულოვანი ნომოკანონის ქართული თარგმანი - „დიდი სჯულისკანონი"; „დიდი სჯულისკანონი", თბ., 1976

42. გაბიძაშვილი ე., წმ. გიორგი ძველ ქართულ მწერლობაში, ე. გაბიძაშვილის გამოცემა, თბ., 1991

43. გაბიძაშვილი ე, უცნობი ბიზანტიელი ჰაგიოგრაფი ძველ ქართულ ნათარგმნ მწერლობაში (ნიკიფორე ურანოსის „თეოდორე ტირონის მეტაფრასული წამება"), საქართველოს ლიტერატურათმცოდნეობითი აკადემიის შრომები, I, თბ., 1997

44. გაბიძაშვილი ე, ახლად გამოვლენილი ნათარგმნი ჰაგიოგრაფიული თხზულება (საბინეს წამება), მწიგნობარი, თბ., 1998

45. გაბიძაშვილი ე., ქართული ნათარგმნი ჰაგიოგრაფია, თბ., 2004

46. გაბიძაშვილი ე., ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები. ბიბლიოგრაფია. 2. ასკეტიკა და მისტიკა, თბ., 2006

47. გამყრელიძე ალ., კამათი *ბალავარიანის* გარშემო საზღვარგარეთ; „ცისკარი", 3, 1958, გვ. 150-155

48. გაფრინდაშვილი ნ., ბერძნული „ბალავარიანის" ერთი მოსკოვური ხელნაწერის გამო; „ცისკარი", 10, 1972

49. Garitte G., Catalogue des manuscits georgiens litteraires du mont Sinai (CSCO,, vol. 165. Subsidia,t.9), Louvain, 1965

50. გვარამია რ., „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ძველი ქართული თარგმანი და მისი თავისებურებანი 968 წ. ხელნაწერების მიხედვით, გამოცემა, თბ., 1986

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

51. გიგინეიშვილი ლ., ნემესიოს ემესელის დოქტრინა სულის შესახებ და იოანე პეტრიწი, საერთაშორისო კონფერენცია "ბიზანტინოლოგია საქართველოში – 2," ბათუმი – ტრაპიზონი, 2007

52. გიგინეიშვილი მ., აპოკრიფული მწერლობის ერთი ნიმუში ძველი ქართული მწერლობაში, კრ: ძველი ქართული ლიტერატურა (XI-XVIII სს), თბ., 1977, 41-47.

53. გოგიბერიძე მ., შოთა რუსთაველი და ნეოპლატონიზმი; გაზ. „კომუნისტი", 1938, 12, II, №35

54. გ. გოზალიშვილი, ორი ეტიუდი პონტოსა და კაპადოკიის წარსულიდან, თბ., 1965

55. დათიაშვილი ლ., „აბუკურას" ქართულ-ბერძნული რედაქციები; სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1968, გვ. 152-216,ბ)

56. დათიაშვილი ლ., „აბუკურას" ორიგინალობის საკითხისათვის; „მაცნე", 1967, №5, გვ. 169-194

57. დათიაშვილი ლ., «თეოდორე აბუკურა, თუ ლეონტი ბიზანტიელი?» ლიტერატურული ძიებანი, VIII, ნაწ. III, 1989

58. დვალი მ., შუა საუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, გამოცემა, I, II, თბ., 1966, 1974.

59. დვალი მ., ზოსიმეს „სწავლანის" თეოფილე ხუცესმონაზონისეული თარგმანისათვის, გელათი, 3, 2004

60. დოჩანაშვილი ელ., მცხეთური ხელნაწერი, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონები დაურთო ელ. დოჩანაშვილმა, თბ., 1981-86

61. დოლაქიძე მ., დიდი სვინაქსარის ჰაგიოგრაფიული ნაწილი, ტექსტი გამოკვლევით გამოსცა მ. დოლაქიძემ, საეკლესიო კალენდარი, 2003

62. დოლიძე თ., კოჭლამაზაშვილი თ. გრიგოლ ნოსელის შემოქმედების კვლევა საქართველოში, კრებულიდან ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

63. დუდაშვილი ე., კოზმა იერუსალიმელის ძლისპირთა და ღვთისმშობლისათა ქართული თარგმანები; რელიგია. თბ., 2000

64. დუდაშვილი ე., ჰიმნოგრაფიული კანონის II ოდის შესახებ, ცისკარი. თბ., 2000

65. დუდაშვილი ე., ინფორმაცია კოზმა იერუსალიმელის ბიოგრაფიის შესახებ ქართული წერილობითი წყაროების მიხედვით, ინტელექტი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო ჟურნალი, თბ., 2000

66. დუდაშვილი ე., კოზმა იერუსალიმელის ღვთისმშობლის მიძინებისადმი მიძღვნილი ჰიმნოგრაფიული კანონის ქართული თარგმანის თავისებურებანი, მრავალთავი, კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის პერიოდული გამოცემა. თბ., 2000

67. დუდაშვილი ე., კოზმა იერუსალიმელის საუფლო დღესასწაულებისადმი მიძღვნილი ჰიმნოგრაფიული კანონების უძველესი ქართული თარგმანები

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

(X ს. იადგარებში). (ქართულად). მეცნიერება და ტექნოლოგიები, სამეცნიერო ჟურნალი (საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია), თბ., 2000

68. დუდაშვილი ე., სტაფანე საბაწმინდელის ჰიმნოგრაფიის ქართული თარგმანები. რელიგია. თბ., 2002

69. დუდაშვილი ე., ღვთისმშობლის აღმნიშვნელი ეპითეტები იოანე დამასკელის ღვთისმშობლის მიძინებისა და შობის კანონებში, მრავალთავი, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის პერიოდული გამოცემა. თბ., 2005

70. დუდაშვილი ე., პალესტინური (ადრებიზანტიური) ჰიმნოგრაფიის უძველესი ქართული თარგმანები, ბიზანტინისტთა საერთაშორისო კონფერენციის თეზისები. ლონდონი. 2005.

71. დუდაშვილი ე., კოზმა იერუსალიმელის საგალობელთა უძველესი ქართული თარგმანები (X ს. იადგარების მიხედვით), სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2001.

72. დანელია კ., გრამატიკული სქესის გამოხატვის ცდა ქართულში. ნარკვევები ქართული სამწერლობო ენის ისტორიიდან, თბ., 1998

73. „დიდი სჯულისკანონი," ტექსტი გამოკვლევითურთ გამოსაცემად მოამზადეს ე. გაბიძაშვილმა, ე. გიუნაშვილმა, მ. დოლაქიძემ, გ. ნინუამ, თბ. 1975

74. დვალი მ., შუა საუკუნეების ნოველების ძველი ქართული თარგმანები (ქართული პატერიკის ერთი ძველი რედაქციის ექვთიმე ათონელის თარგმანი), ტექსტი გამოკვლევითურთ გამოსაცემად მოამზადა მ. დვალმა, თბ., 1966

75. დობორჯგინიძე ნ., ფსალმუნთა გამოკრებული თარგმანება და ძველი ქართული ლინგვისტიკის საკითხები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1998

76. ეფრემიძე ნ., პროკოპი კესარიელი, საიდუმლო ისტორია, ბერძნული ენიდან თარგმნა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ნინო ეფრემიძემ, მეცნიერება, თბ., 1989

77. ეფრემიძე ნ., იოანე ათონელისა და თორნიკე ერისთავის წარმომადგენლობის საკითხისათვის, ჯვევანმარდი, IV, 1990

78. ზვიადაძე გ., წმინდა პოლიკარპე სმირნელი, ეპისტოლე ფილიპელთა მიმართ, თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო დეკანოზმა გიორგი ზვიადაძემ, თბ., 1998

79. ზვიადაძე გ., წმინდა კლიმენტი რომაელი, კორინთელთა მიმართ პირველი ეპისტოლე, თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო დეკანოზმა გიორგი ზვიადაძემ, თბ., 1998

80. ზვიადაძე გ., ალექსანდრე ალექსანდრიელი, სიტყვა სულის, სხეულისა და უფლის ვნების შესახებ, ბერძნულიდან |თარგმნა დეკანოზმა გიორგი ზვიადაძემ, სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო შრომები, I, თბ., 1999

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

81. ზვიადაძე გ., წმინდა გრიგოლ ნოსელის ასკეტური შრომის ეფთვიმესეული თარგმანის მიმართება ორიგინალთან, საღვთისმეტყველო კრებული, 2004, №2.

82. თეოდორე აბუკურა, ტრაქტატები და დიალოგები, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, საკუთარ სახელთა საძიებელი და ლექსიკონი დაურთო ლ. დათიაშვილმა, თბ., 1980

83. თვალთვაძე დ., ეფრემ მცირე – ბიზანტიური საეკლესიო მწერლობის კომენტატორი, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1966

84. თვალთვაძე დ., პავლეს ეპისტოლეთა კომენტარების ქართული თარგმანები, ფილოლოგიური ძიებანი, II, თბ., 1995

85. თვალთვაძე დ., კომენტატორულ საქმიანობასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ტერმინი, ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, 29, თბ., 2002

86. თვალთვაძე დ., ეფრემ მცირის ერთი უცნობი ანდერძი, ძველი ქართული კათედრის შრომები, 27, 1988

87. თვალთვაძე დ., ეფრემ მცირის ლექსიკოგრაფიული ხასიათის სქოლიოებისა და სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის მიმართებისათვის, მაცნე, ენს, 4, თბ., 1989

88. თვარაძე რ., „სიბრძნე ბალაჰვარისი“ – ორი რედაქცია, მისსავე წიგნში: წიგნი და მკითხველი, თბ., 1971

89. გიორგი მთაწმინდელი, „ცხორებაჲ იოანესი და ეფთჳმესი“, ტექსტი გამოკვლევითურთ გამოსაცემად მოამზადა აკ. შანიძემ, თბ., 1946

90. იოანე დამასკელი, დიალექტიკა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. რაფავამ, თბ., 1976

91. იოანე მოსხი, ლიმონარი, ტექსტი გამოკვლევით გამოსაცემად მოამზადა ი. აბულაძემ, თბ., 1965

92. კახაძე მ., ბასილი დიდი, ექუსთა დღეთაჲ, გიორგი მთაწმიდლის თარგმანი, ტექსტი გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. კახაძემ, თბ., 1947

93. კეკელიძე კ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1960.

94. კეკელიძე კ., ბარამიძე ალ; ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, თბ., 1970.

95. კეკელიძე კ., ქართული ფეოდალური ლიტერატურის პერიოდიზაცია (სოციოლოგია ძველი ქართული მწერლობისა და დიალექტიკა მისი განვითარებისა), თბ., 1933.

96. კეკელიძე კ., ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა, თბ., 1935.

97. კეკელიძე კ., ზოგიერთი საკითხი ექვთიმე ათონელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ; ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, 1956, გვ. 155-167.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

98. კეკელიძე კ., „მოქცევაჲ ქართლისაჲს“ შედგენილობა, წყაროები და ეროვნული ტენდენცია; „ეტიუდები,“ I, თბ., 1956, გვ. 63-83.

99. კეკელიძე კ., საკითხი სირიელ მოღვაწეთა ქართლში მოსვლის შესახებ., „ეტიუდები,“ I, თბ., 1956, გვ. 19-50.

100. კეკელიძე კ., ათონის ლიტერატურული სკოლის ისტორიიდან; „ეტიუდები”, II, თბ., 1945, გვ. 218-236.

101. კეკელიძე კ., ექვთიმე ათონელის მთარგმნელობითი მოღვაწეობის ერთი ნიმუში; „ეტიუდები”, II, თბ., 1945, გვ. 237-260.

102. კეკელიძე კ., ანტიმაზდეისტური პოლემიკის ფილოსოფიური დასაბუთება უძველეს ქართულ მწერლობაში; „ეტიუდები”, III, თბ., 1955, გვ. 42-60.

103. კეკელიძე კ., კომენტარები *თამარიანის* ზოგიერთი ტაეპისა; „ეტიუდები”, III, თბ., 1955, გვ. 27-36.

104. კეკელიძე კ.„მარტვილობა გულანტუხტ სპარსისა,“ „ეტიუდები,“ III, თბ., 1955, გვ. 197-249.

105. კეკელიძე კ., მიტაცება ბერძენთა მიერ ქართული ლიტერატურული კერისა ათონზე და მისი მდგომარეობა მე-16-17 საუკუნეებში; „ეტიუდები,“ III, თბ., 1955, გვ. 69-86.

106. კეკელიძე კ., უძველესი რედაქცია ქრისტინეს მარტვილობისა; „ეტიუდები,“ III, თბ., 1955, გვ. 178-195.

107. კეკელიძე კ., ქართული წვლილი ბიზანტიურ ლიტერატურაში; „ეტიუდები”, III, თბ., 1955, გვ. 1-11.

108. კეკელიძე კ., კომენტარები *აბდულ-მესიანის* ზოგიერთი ტაეპისა; „ეტიუდები”, IV, თბ., 1957, გვ. 56-69.

109. კეკელიძე კ., ვახტანგ გორგასლის ისტორიკოსი და მისი ისტორია; „ეტიუდები”, IV, თ ., 1957, გვ. 187-201.

110. კეკელიძე კ., ორენტიოსისა ძმათა მისთა მარტვილობა; „ეტიუდები”, IV, თბ., 1957, გვ. 293-324.

111. კეკელიძე კ., ორი ექვთიმე ძველ ქართულ მწერლობაში; „ეტიუდები”; IV, თბ, 1957, გვ. 90-104.

112. კეკელიძე კ., რუსთაველი და აღმოსავლური რენესანსის, „ეტიუდები”, IV, თბ., 1957, გვ. 37-55.

113. კეკელიძე კ., ქართველთა მოქცევის მთავარი ისტორიულ-ქრონოლოგიური საკითხები; „ეტიუდები,“ IIV, თბ., 1957, გვ. 252-292.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

114. კეკელიძე კ., უცხო ავტორები ძველ ქართულ მწერლობაში; „ეტიუდები", V, თბ., 1957, გვ. 3-114.

115. კეკელიძე კ., ქართული ნათარგმნი აგიოგრაფია; „ეტიუდები," V, თბ., 1957, გვ. 115-211.

116. კეკელიძე კ., ახალი ვარიანტი „ევსტოქის მარტვილობისა;" „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 148-159.

117. კეკელიძე კ., ახალი შრომა ძველი ქართული პოეზიის შესახებ; „ეტიუდები", ტ. VI, თბ., 1960, გვ. 103-120.

118. კეკელიძე კ., ახლად აღმოჩენილი მარტვილობა ასტიონისა და შვიდი იტალიელი მხედრისა; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 187-211.

119. კეკელიძე კ., ბალავარიანის რომანი ქრისტიანულ მწერლობაში; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 41-71.

120. კეკელიძე კ., „ცხოვრება დიოს კონსტანტინოპოლელისა;" „ეტიუდები," VI, თბ., 1960, გვ. 160-186.

121. კეკელიძე კ., „თეოფილე ეკონომის ცხოვრება," აღწერილი ევტვიქიანოსის მიერ; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 256-275.

122. კეკელიძე კ., მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 5-17.

123. კეკელიძე კ., რომანი „აბუკურა" და მისი ორი რედაქცია ძველ ქართულ მწერლობაში; „ეტიუდები", VI, გვ. 18-40.

124. კეკელიძე კ., ტიმოთე ანტიოქელი; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 276-413.

125. კეკელიძე კ.„ფილეთეოსის მარტვილობა"; „ეტიუდები", VI, გვ. 81-102.

126. კეკელიძე კ., პეტრე იერუსალიმელის ჰომილია; „ეტიუდი", VI, გვ. 226-231.

127. კეკელიძე კ.„ცხოვრება დიდვიმოსისა და თეოდორასი"; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 212-225.

128. კეკელიძე კ., „წამება ევსფსვიქი კაპადოკიელისა"; „ეტიუდები", VI, თბ., 1960, გვ. 251-255.

129. კეკელიძე კ.„მარტვილობა ათანასე კულიზმელისა"; „ეტიუდები", VIII, თბ., 1962, გვ. 56-70.

130. კეკელიძე კ., „მარტვილობა სერგისა და ბაქოზისი"; „ეტიუდები", VIII, თბ., 1962, გვ. 71-93.

131. კეკელიძე კ., ქართული აპოკრიფული ლიტერატურის ისტორიიდან; „ეტიუდები", VIII, თბ., 1962, გვ. 170-199.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

132. კეკელიძე კ., ქართული ვერსია გურიას, სამონასა და აბიბოსის მარტვილობისა; „ეტიუდები,“ VIII, თბ., 1962, გვ. 94-131.

133. კეკელიძე კ., ერთი უცნობი კანონიკური კრებული ძველ ქართულ მწერლობაში; „ეტიუდები”, IX, თბ., 1963, გვ. 5-122.

134. კეკელიძე კ., ექვთიმე ათონელის ორიგინალური ქართული შრომა; „ეტიუდები”, XIII, თბ., 1974, გვ. 11-17.

135. კეკელიძე კ., ექვთიმე ათონელის ორიგინალური ბერძნული შრომა; „ეტიუდები”, XIII, თბ., 1974, გვ. 18-25.

136. კეკელიძე კ., ლეონტი მროველის ლიტერატურული წყაროები; „უნივერსიტეტის მოამბე”, III, 1923.

137. კეკელიძე კ., რუსთაველისა და ქართული რენესანსის საკითხისათვის; გაზ. „ლიტერატურა და ხელოვნება”, 1948, 20, VI.

138. კეკელიძე კ., იოანე იტალოსის შემოქმედება, თბ. 1970

139. კეკელიძე კ., „მარტვილობა გულანდუხტ სპარსისა,“ „ეტიუდები,“ III, თბ., 1955, გვ. 197-249

140. კეკელიძე კ.„ცხოვრება დიდვიმოსისა და ტეოდორასი”; „ეტიუდები”, VI, თბ., 1960, გვ. 212-225

141. „კიმენი,“ ტ. I (კ. კეკელიძის გამოცემა), ტფ., 1918;

142. „კიმენი,“ ტ. II (კ. კეკელიძის გამოცემა), თფ., 1946;

143. Кекелидзе К., Житие и подвиги Иоанна, католикоса Украинского; „ეტიუდები,“ VII, თბ., 1961, გვ. 102-135

144. Кекелидзе К., Грузинская Версия арабского Житие Иоанна Дамаскина; „ეტიუდები,“ VII, თბ., 1961, გვ. 136-176

145. Кекелидзе К.Новооткритый агиологический памятник иконоборческой эпохи; „ეტიუდები,“ VII, თბ., 1961, გვ. 55-75

146. Кекелидзе К., Симеон Метафраст по источникам; “ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან”, V, თბ., 1957, გვ. 212-226

147. Кекелидзе К., Иоанн Ксифилин, продолжителъ Симеона Метафраста; „ეტიუდები,“ V, თბ., 1957, გვ. 227-241

148. Кекелидзе К., Неизвестный памятник византийской литературы в грузинском переводе; „ეტიუდები”, VIII, თბ., 1962, გვ. 244-250

149. Кекелидзе К., «Памятники древнегрузинской агиографической литературы» Тб. 1956

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

150. Кекелидзе К., Житие Агафангела, Католикоса Дамасского; „ეტიუდები,“ VII, თბ., 1961, გვ. 224-247

151. Кекелидзе К. Житие Петра нового мученика капетолийскому, „ეტიუდები,“ VII, თბ., 1961, გვ. 177-223

152. Кекелидзе К, Сведения Грузинских источников о Максиме Исроведение, „ეტიუდები”, VIII, თბ., 1962, გვ. 244-250

153. მიტროფანე სმირნელი, „თარგმანებაჲ ეკლესიასტესი მიტროფანე ზმჳრნელ მიტროპოლიტისაჲ,“ (ტექსტი ვრცელი გამოკვლევით, კომენტარებითა და ლექსიკონით გამოსცა კ. კეკელიძემ). თბ., 1920

154. «Иерусалимский канонар VII века» (издание К. С. Кекелидзе, Тиф., 1912

155. კეჭაღმაძე ნ., იოანე პეტრიწის ენის საკითხისათვის, თსუ შრომები, ტ. 51, 1953

156. იოანე იტალოსი, თხზულებანი, ბერძნული ტექსტი ვარიანტებითა და შენიშვნებით გრიგოლ წერეთლის მასალების მიხედვით გამოსცა ნათელა კეჭაღმაძემ, თბ., 1966

157. კვირიკაშვილი ლ., ბიზანტიური და ქართული ჰიმნოგრაფიის საკითხები, საგალობლები გიორგი მთავარმოწამეზე, საკანდიდატო დისერტაცია (ხელნაწერი), თბ., 1970

158. კვირიკაშვილი ლ., ჰიმნოგრაფიული კანონის კომპოზიცია, მეცნიერება, თბ., 1982

159. კვირიკაშვილი ლ., იოანე მინჩხის საგალობელი ათონური ხელნაწერებიდან, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1987წ. №1

160. კვირიკაშვილი ლ., ბიზანტიელი ჰიმნოგრაფები ძველქართულ თთუენებში, (კატალოგი), თბ., 1987

161. კვირიკაშვილი ლ., საღვთისმეტყველო პრობლემათა ახალი სივრცე ბერძნულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონის მიხედვით, ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის ნარკვევები, თბ. 1998

162. კიკნაძე გ., „ივდითის“ წიგნის ქართული რედაქციები; „მრავალთავი”, I, 1971

163. კიკნაძე გ., ნევმირებული ძლისპირნი, ტექსტი გამოკვლევითურთ გამისცა, თბ., 1982

164. კიკნაძე გ., წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა გრიგოლ ნოსელ მთავარეპისკოპოსისა „თარგმანება ქებისა ქებათაჲსა”, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, ლექსიკონი დაურთო გ. კიკნაძემ, თბ., 1968 (საკანდიდატო დისერტაცია, ხელნაბეჭდი)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

165. კიკნაძე გ., გიორგი მთაწმინდელის ერთი თარგმნის კიმენი და ლექსიკა, კრებულში: „ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი", თბ., 1965

166. გრიგოლ ნოსელის ნააზრევის ფილოლოგიური ასპექტისათვის („თარგმანება ქებისა ქებითაჲსა"-ს გიორგი მთაწმიდლისეული თარგმანის მიხედვით), ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული, თბ., 1997, 40-45

167. კობიაშვილი მ., გრიგოლ ნოსელის „შესხმაჲ მელეტი ანტიოქიელიჲ", ძველი ქართული მწერლობის მატიანე, II, თბ., 1985, 92-105

168. კოპლატაძე გ., წმინდა ბასილი დიდი ქართულ მწერლობაში, კრებულიდან ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

169. კოპლატაძე გ., ბასილი დიდი. თხზულებანი, ძვ. ბერძნულიდან თარგმნა და შესავალი დაურთო გვანცა კოპლატაძემ, თბ., 2002

170. ლოლაშვილი ი., არსენ იყალთოელი, 1978

171. ოლაშვილი ი., ათონის ქართულ ხელნაწერთა სიახლენი, თბ., 1986

172. ლოლაშვილი ი., არეოპაგიტიკის პრობლემები, თბ., 1972

173. ლოლაშვილი ი., „ფსევდო-დიონისესა და პეტრე იბერიელის იდენტურობის პრობლემა ქართულ და ევროპულ მეცნიერებაში," თბ., 1973

174. ლოლაშვილი ი., არეოპაგიტული კრებული. დიონისე არეოპაგელი და პეტრე იბერელი ძველქართულ მწერლობაში, გამოსაცემად მოამზადა ი. ლოლაშვილმა, თბ., 1983

175. ლოლაშვილი ი., მიქელ ფსელოსის ფილოსოფიურ-ეგზეგეტიკური ტრაქტატი „პირმშოსათვის," „ძველი ქართული მწერლობის საკითხები," II, თბ., 1964

176. ლოლაშვილი ი., ეფრემ მცირის „წინაბჭე" (არეოპაგიტული წიგნების ქართული თარგმანისთვის) „ლიტერატურული საქართველო," 1970, 28 აგვისტო №2

177. ლოლაშვილი ი., „ორი ძველქართული ცნობა არეოპაგიტულ წიგნთა ავტორის ვინაობასა და მსოფლმხედველობაზე," არეოპაგიტული ძიებანი, თბ., 1986

178. ლოლაშვილი ი., ცხოვრება პეტრე იბერისა, თბ., 1988

179. იოანე პეტრიწი, სათნოებათა კიბე (ივ. ლოლაშვილის გამოცემა გამოკვლევითა და ლექსიკონით), თბ., 1968

180. მაისურაძე მ., ქართულად თარგმნილი უცხოური ჰომილეტიკური ლიტერატურის კატალოგი, თბ., 2006

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

181. მაისურაძე მ., მელიქიშვილი ნ., მცირე ცნობები ქართული ნათარგმნი და ორიგინალური ჰომილეტიკური მწერლობის შესახებ (IV-XIX სს.), გელათი, 5, 2006

182. მარგიანი თ., სოფრონ იერუსალიმელის „სიტყუაჲ შესხმისაჲ წმიდისათვის და დიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა,“ ქართული თარგმანი, ფილოლოგიური ძიებანი II (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბ., 1995

183. მარგიანი თ., „გრიგოლ ნაზიანზელის ცხოვრებასა“ და მის ავტორთან დაკავშირებული ზოგი საკითხი,“ ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბ., 1997

184. მარგიანი თ., გრიგოლ ხუცესის „გრიგოლ ღმრთისმეტყველის ცხოვრების“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანის თავისებურება, მრავალთავი, XVIII, თბ., 1999

185. მარგიანი თ., გრიგოლ ხუცესის „გრიგოლ ღვთისმეტყველის ცხოვრების» ეფრემ მცირისეული თარგმანი ძველ ქართულ ხელნაწერებში,“ მრავალთავი, XIX, თბ., 2001

186. მარგიანი თ., რამდენიმე შენიშვნა გრიგოლ ხუცესის „გრიგოლ ნაზიანზელის ცხოვრების“ ქართულ თარგმანებთან დაკავშირებით, მრავალთავი, XX, თბ., 2003

187. მარგიანი თ., ბიბლიური ციტაცია გრიგოლ ხუცესის „გრიგოლ ნაზიანზელის ცხოვრების“ ქართულ თარგმანებში, მრავალთავი, XXI, თბ., 2005

188. მაჩხანელი მ., იოანე, ეფთვიმე და გიორგი ათონელების ბერძნული ცხოვრება, ქართული თარგმანითა და გამოკვლევით მოამზადა მ. მაჩხანელმა, თბ., 1982

189. მაჭავარიანი მ., გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა დავით ტბელისეული თარგმანები (სადისერტაციო ნაშრომი), თბ., 1999

190. მაჭავარიანი მ., წმ. დიმიტრის ციკლი („წამება,“ „სასწაულები,“ „შესხმა“) ქართულ მწერლობაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2006

191. Matchavariani M., The history of Georgian Palimpsests, in: Palimpsestes et editions de textes: les textes litteraires, 5-6 septembre 2003, louvain-la-neuve (Universite Catholique de Louvain, Faculte de Philosophie et Lettres, Institute Orientaliste, Centre d Etudes sur Gregoire de Nazianze

192. მახარაძე ნ., ბიზანტიური ბერძნულის წარმოთქმის საკითხები, თბ., 1978

193. მახარაშვილი ს. თეოფილე ხუცესმონაზონი (შემოქმედებითი პორტრეტი), თბ., 2002

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

194. მახარაშვილი ს., ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, ძველი ქართული მწერლობის მატიანე, I, თბ., 1984, 3-39

195. მახარაშვილი ს., ეპიფანე კვიპრელის „ოთხმოცთა წვალებათათვის“ ქართული თარგმანი და მისი ბერძნული დედანი, „მაცნე,“ ელს, 1987, №1

196. მგალობლიშვილი თ., ალექსანდრე კვიპრელის ქრონიკა (X-XIV სს. ხელნაწერების მიხედვით), თ. მგალობლიშვილის გამოცემა, თბ., 1965

197. მგალობლიშვილი თ., კლარჯული მრავალთავი, ტექსტი გამოკვლევითურთ გამოსაცემად მოამზადა თ. მგალობლიშვილმა, თბ., 1991

198. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის ფილოსოფიურ შრომათა ენა და სტილი, თბილისი, განათლება, 1975 (217 გვ.)

199. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწი, განმარტება პროკლე დიადოხოსის ღმრთისმეტყველების საფუძვლებისა, თანამედროვე ქართულ ენაზე გადმოიღო, გამოკვლევა, ლექსიკონი და შენიშვნები დაურთო დ. მელიქიშვილმა, თსუ გამომცემლობა, თბ. 1999 (408 გვ.)

200. მელიქიშვილი დ., ძვ. ქართული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის ისტორიიდან, თსუ გამომცემლობა, პროგრამა „ლოგოსი,“ თბ., 1999 (236 გვ.)

201. მელიქიშვილი დ., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად, გამოცემის ხელმძღვანელი)

202. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის ფილოსოფიურ შრომათა ენა და სტილი, თბილისი, განათლება, 1975

203. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის ფილოსოფიურ შრომებში ნახმარი ზოგიერთი ტერმინის განმარტებისათვის. „მაცნე“ ფილოლ. სერია. თბ., 1968, 1, 193-206.

204. მელიქიშვილი დ., ბერძნიზმები იოანე პეტრიწის შრომებში. „მაცნე“ ფილოლ. სერ. თბ., 1970, 1, 155-170.

205. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის „სათნოებათა კიბის“ გამოცემის გამო. „მნათობი,“ თბ., 1970, 6, 175-182.

206. მელიქიშვილი დ., სიტყვაწარმოების საერთო საშუალებანი იოანე პეტრიწის და ეფრემ მცირის ენაში. თსუ შრომები. თბ., 1974 (151-152) 6-7, 115-122.

207. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის შრომებში ნახმარი ზოგი ტერმინის განმარტებისათვის, II. თსუ შრომები. 174. თბ., 1976, 133-152.

208. მელიქიშვილი დ., ქართული მეცნიერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბებისა და განვითარების გზები. „მნათობი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

209. მელიქიშვილი დ., ძველი ქართული ლოგიკური ტერმინოლოგიიდან. ძვ. ქართ. ენის კათედრის შრომები. თბ., 1984. ტ. 25, 106-120.

210. მელიქიშვილი დ., ამონიოს ერმისის შრომები ძველ ქართულში. ლიტერატურული საქართველო. თბ., 1984. 17. VIII.

211. მელიქიშვილი დ., გელათის სალიტერატურო სკოლა და ქართული მეცნიერული ენის განვითარების გზები. თსუ შრომები. ენათმეცნიერება. თბ., 1986. ტ.10 (267), 213-245.

212. მელიქიშვილი დ., დიალექტიზმების ნაკადი გელათის სალიტერატურო სკოლაში და მათი სტილიზაცია. დიალექტოლოგიური კრებული. თბ., 1987, 70-81.

213. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის „განმარტების“ გადმოახალქართულებული ტექსტი შენიშვნებითა და კომენტარებით. არეოპაგიტული ძიებანი. თბ., 1987, 188-207.

214. მელიქიშვილი დ., დროის ცნებასთან დაკავშირებული ტერმინოლოგია ძველ ქართულში. „ლიტერატურული საქართველო.“ თბ., 1987, 4. IX.

215. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის განმარტების ბოლოსიტყვაობის შედგენილობისა და ზოგი ახალი წყაროსათვის. ძვ. ქართ. ენის კათედრის შრომები. თბ., 1988. ტ.27, 168-183.

216. Melikishvili D., Stätten des altgeorgischen wissenschaftlichen (Philosophischen) Terminologie. Wiss. Zeitschr. Friedrich-Schiller-Universität Jena. თბ., 1988 2, 147-166.

217. მელიქიშვილი დ., გელათის სამონასტრო ლიტერატურული სკოლა. ქუთაისის უნივერსიტეტის მოამბე. თბ., 1993. 1, 6-25. 2, 5-26.

218. მელიქიშვილი დ., ტერმინოლოგიური სიტყვაწარმოების ზოგადი პრინციპები და ფილოსოფიური ტერმინოლოგიის სისტემატიზაცია გელათის სალიტერატურო სკოლაში. „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები“ კრებ. წ. X. თბ., 1993, 189-217.

219. მელიქიშვილი დ., იოანე საღმრთო ფილოსოფოსი, ზედწოდებით პეტრიწი - ქართული ენის მზე, ჟურნ. „ჯვარი ვაზისა.“ თბ., 1994.

220. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწი და იოანე იტალოსი ორი საწყისის შესახებ, ქუთაისის უნივერსიტეტის მოამბე, 4, 1995, 170-177.

221. მელიქიშვილი დ., გელათის სალიტერატურო სკოლის ენობრივი სტილის ერთიანობისა და ინდივიდუალურობის საკითხისათვის, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის უწყებანი, 2, 1996, 65-74.

222. მელიქიშვილი დ., იოანე პეტრიწის ღვთისმეტყველების მეთოდისათვის, გელათის მეცნ. აკად. შრომები, „წელიწდეული“, №1, 39-51, ქუთაისი, 1998.

223. მელიქიშვილი დ., შავი მთიდან გელათამდე, კრებ. „ნათელი ქრისტესი – საქართველო“, წიგნი 1, 2003, 566-569.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

224. მელიქიშვილი დ., გელათი – „სხუა ათინა და მეორე იერუსალიმი“, კრებ. „ნათელი ქრისტესი – საქართველო“, წიგნი 1, 2003, 570-78

225. მელიქიშვილი დ., გელათის აკადემიის ძირითადი მიმართულება და საზროვნო ინტერესები, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, 2005 წ., №1, გვ.3-14.

226. მელიქიშვილი დ., გელათში შექმნილი ლიტერატურული მემკვიდრეობა, გელათის მეცნ. აკად. ჟურნ., თბ., 2005 წ., №2, გვ.. 3-17

227. მელიქიშვილი ნ., რამდენიმე დაკვირვება ეფრემ მცირისა და ეფთვიმე ათონელის მთარგმნელობით მეთოდზე, მაცნე, ელს, 4, თბ., 1987

228. მელიქიშვილი ნ., ფსალმუნის ციტირება ეფთვიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის მიერ თარგმნილ გრიგოლ ღვთისმეტყველის რამდენიმე ჰომილეტიკურ თხზულებაში, მაცნე, ელს, თბ., 1989

229. მელიქიშვილი ნ., ეფთვიმე ათონელისა და ეფრემ მცირის მიერ თარგმნილ გრიგოლ ღვთისმეტყველის 16 ჰომილეტიკურ თხზულებაში, მრავალთავი, XVI, თბ., 1991

230. მელიქიშვილი ნ., გრიგოლ ღვთისმეტყველის 16 ჰომილეტიკური სიტყვის ეფრემ მცირისეული თარგმანის შემცველი ნუსხების ურთიერთმიმართება და ამ თარგმანთა ბერძნული წყარო, მაცნე, ელს, თბ., 1993

231. მელიქიშვილი ნ., ბიბლიური ციტაცია გრიგოლ ნაზიანზელის ჰომილეტიკურ თხზულებებსა და მათ ქართულ თარგმანებში, ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბ., 1997

232. მელიქიშვილი ნ., გრიგოლ ღვთისმეტყველის 16 ჰომილეტიკური სიტყვის ეფრემ მცირისეული თარგმანი ძველ ქართულ ხელნაწერებში (ტექსტოლოგიური ანალიზი), მრავალთავი, XVIII, თბ., 2000

233. მელიქიშვილი ნ., ეფრემ მცირის მთარგმნელობითი მეთოდი წმ. გრიგოლ ნაზიანზელის არალიტურგიკული სიტყვების მიხედვით, მრავალთავი, XIX, თბ., 2001

234. მელიქიშვილი ნ., იოსებ ფლავიოსი, მოთხრობანი იუდაებრივისა ძველსიტყუაობისანი, I, II, ნ. მელიქიშვილის გამოცემა, თბ., 1987

235. მელიქიშვილი ნ., ბასილი კესარიელი, გრიგოლ ნაზიანზელი, გრიგოლ ნოსელისა და იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური თხზულებები ქართულ ენაზე, თბ., 2000

236. მესხი თ., ბრძენი ქალწული (IXს-ის ბიზანტიელი პოეტი ქალის კასიას ცხოვრება და შემოქმედება), მეცნიერება, თბ., 1987

237. მეტრეველი ე., იერუსალიმის ერთი ხელნაწერი [H-1661] (მეცნიერული აღწერილობის ცდა) // აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე. – XV-B, თბ., 1948

238. მეტრეველი ე., ქართული ორიგინალური ჰიმნოგრაფიის ისტორიისათვის XI საუკუნეში (ტექსტები და გამოკვლევა) // ს.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები. – IX. თბ., 1952

239. მეტრეველი ე., ეფრემ მცირის ავტოგრაფი // მოამბე (საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. ხელნაწერთა ინსტიტუტი); I. თბ., 1959.

240. მეტრეველი ე., შავი მთის მწიგნობრული კერის ისტორიისათვის XI საუკუნის პირველ ნახევარში // აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მოამბე, XX; თბ., 1959

241. მეტრეველი ე., მასალები იერუსალიმის ქართული კოლონიის ისტორიისათვის (XI-XVII სს.); თბ., 1962

242. მეტრეველი ე., რამდენიმე ჰიმნოგრაფიული ტერმინის განმარტებისათვის // კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის IV სამეცნიერო სესია, თბ., 1962

243. მეტრეველი ე., ჯვარის მონასტრის სააღაპე წიგნის უძველესი ფენის დათარიღებისათვის // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე (საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილება); თბ., 1964

244. მეტრეველი ე., ბერძნული ძლისპირების უძველესი ქართული თარგმანები // კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის VII სამეცნიერო სესია, [1965 წლის 29-30 ნოემბერი]. მუშაობის გეგმა და მოხსენებათა თეზისები. – თბ., 1965

245. მეტრეველი ე., ძლისპირთა ქართული კრებულები და მათი მნიშვნელობა ბერძნული „ირმოლოგიონის“ შესწავლისათვის // კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის X სამეცნიერო სესიი მასალები, თბ., 1968.

246. Метревели Е., Древние редакций грузинского Ирмология // Конференция по вопросам археографии и изучения древних рукописей, Тбилиси, 3-5 ноября 1969 года. Тезисы докладов. – Тб. Мецниереба, 1969. - გვ. 36-38.- (Археографическая комиссия при Отделении Истории АН СССР; Институт рукописей им. К.С. Кекелидзе АН ГСССР).

247. ძლისპირნი და ღვთისმშობლისანი. ორი ძველი რედაქცია X-XI სს. ხელნაწერების მიხედვით, ე. მეტრეველის გამოცემა, თბ., 1971

248. მეტრეველი ე., იერუსალიმის ერთი ხელნაწერის გამო // საიუბილეო კრებული, ეძღვნება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოს ალექსანდრე გიორგის ძე ბარამიძეს დაბადების სამოცდაათი და სამეცნიერო-პედაგოგიური მოღვაწეობის ორ-მოცდაათ წლისთავზე. რედაქტორები: ივ. ლოლაშვილი, ს. ცაიშვილი, გ. შარაძე. – თბ., 1974

249. Метревели Е., Грузинские литургические памятники и вопросы грузинской и греческой гимнографии // Всесоюзная научная конференция «Античние, византийкские и местные Традиции в странах Восточного черноморья», Май 1975 г. Тезисы докладов; Тб.: Изательство Тбилисского Университета, 1975

250. Metreveli E., Contribution à l'histoire de l'Hirmologion: anciens Hirmologia géorgiens // «Le Muséon,» LXXXVIII. – 1975

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

251. Metreveli E., Un document inconnu de Nav Kvarkvaré du monastère de l'Iviron au Mont Athos // Bedi Kartlisa – XXXIII. – 1975

252. მეტრეველი ე., ახალი ნაშრომი ქართულ მრავალთავზე // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია; თბ., 1976

253. მეტრეველი ე., დერტავისა და დერტუფას ხელნაწერების ირგვლივ (კოდიკოლოგიური შენიშვნები) // აღმოსავლური ფილოლოგია. – 4: ეძღვნება აკა-დემიკოს გიორგი წერეთლის ხსოვნას (1904-1973); თბ., 1976

254. მეტრეველი ე., საზღვარგარეთის ქართული სამწერლობო კერების ურთიერთთანამშრომლობის ერთი ფაქტი // ძიებანი საქართველოსა და კავკასიის ისტორიიდან, [კრებული] თბ.: მეცნიერება, 1976

255. მეტრეველი ე., ჯვრის მონასტრის კიდევ ერთი ქართული ხელნაწერი ჯვაროსანთა მოსახსენებლებით // ივანე ჯავახიშვილის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული; თბ., 1976

256. Метревели Е., Значение Синайской экспедищии 1902 года в развитии грузиноведения // Доклады обьединенной научной сессии Академии Наук Грузинской ССР и Тбилиского Государственного Университета, посвященной 100-летного дня рождения И. А. Джавахишвили; Тб., 1976

257. მეტრეველი ე., უცხოეთში ახლადმიკვლეული ხელნაწერების შესახებ, ინფორმაცია // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული არქეოგრაფიული კომისიისა და ხელნაწერთა ინსტიტუტის გაერთიანებული სამეცნიერო სესია, მიძღვნილი ხელნაწერთა ინსტიტუტის დაარსების 20 წლისთავისადმი, თბ., 1978

258. Metreveli E., M. van Esbroeck, Les plus anciens homé-liaires géorgiens. Étude descriptive et historique, Louvain 1975 (Publications de l'Institut Orientaliste de Louvain, 10) – XXXVI. – 1978

259. Метревели Е., Древнейший Иадгари и его значение для изучения византийской гимнографии. – Тб.: Мецниереба, 1979. – 12 გვ.-(Академия Наук Грузинской ССР).

260. Метревели Е., Из истории византийской гимнографии // Международный симпозиум по истории византийской культуры, Тбилиси-Гелати, 28-31 мая 1979 г.

261. Metreveli E., A compréhension des termes hymnographiques Paraptoni et Mosartavi // Bedi Kartlisa.– XXXVII. – 1979

262. მეტრეველი ე., „მცხეთის ბიბლიის“ „იგავთა წიგნის“ წყაროების შესწავლისათვის // მრავალთავი. – VII: [ეძღვნება კორნელი კეკელიძის დაბადების ასი წლისთავს]. – 1980

263. Metreveli E., Die georgischen Liturgie-Handschriften des 9. und 10. Jahrhunderts und ihre Bedeutung für die Erforschung der byzantinischen Hymnographie // XX. Deutscher Orientalistentag, vom 3. bis 8. Oktober 1977 in Erlangen, Vorträge. Herausgegeben von W. Voigt. – Wiesbaden, 1980 [IX-X სს.-ის ქართული ლიტურგიკული

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ხელნაწერები და მათი მნიშვნელობა ბიზანტიური ჰიმნოგრაფიის შესწავლისათვის]

264. Метревели Е., Древнейший грузинский тропологий // XVI. Internationaler Byzantinistenkongress [=] XVIe Congrès international d'Études Byzantines, Wien, 4.-9.10.1981, Résumés der Kurzbeiträge [=] Résumés des communications. – Wien 1981. (თანაავტორები: ც. ჭანკიევი, ლ. ხევსურიანი) მოხსენება ბიზანტინისტთა XVI საერთაშორისო კონგრესზე, ვენა, 1981

265. Metreveli E., Les manuscrits liturgiques géorgiens du IXe-Xe siècles et leur importance pour l'étude de l'hymnographie byzantine // Association internationale des Études Byzantines. Actes du XVe Congrès international d'Études Byzantines, Athènes – Septembre 1976, 2, Art et archéologie, Communications. – B. – Athènes, 1981

266. Metreveli E., Le plus ancien Tropologion géorgien, traduit du géorgien par M. van Esbroeck // Bedi Kartlisa.. – XXXIX. – 1981 (თანაავტორები: ც. ჭანკიევი, ლ. ხევსურიანი)

267. მეტრეველი ე., ქართული კულტურის დიდი კერა // ლიტერატურული საქართველო. – 1982. – 12 ნოემბერი. – № 46/2227.

268. მეტრეველი ე., ათონის ერთი აღაპის გაგებისათვის // ლიტერატურული ძიებანი, ეძღვნება გამოჩენილი ქართველი მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის, აკადემიკოს ალექსანდრე გიორგის ძე ბარამიძის დაბადების 80 წლისთავს. – (საქართველოს სსრ მეც-ნიერებათა აკადემია. შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი); თბ., 1983

269. მეტრეველი ე., ჰიმნოგრაფიული ტერმინი „მნიშნველი“ // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია; 1983

270. Metreveli E., Le rôle de l'Athos dans l'histoire de la culture géorgienne // Bedi Kartlisa.– XLI. – 1983

271. Metreveli E., Les versions copte, arménienne et géorgiennes de saint Grégoire le Theologien. État des recherches // II Symposium Nazianzenum, Louvain-la-Neuve, 25-28 août 1981. Actes du colloque international organisé avec le soutien du Fonds National belge de la Recherche Scientifique et de la Görres-Gesellschaft zur Pflege der Wissenschaft. Éd. par J. Mossay. – Paderborn-München-Wien-Zürich, 1983. – gv. 63-73. – (Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums, N. F. 2, Forschungen zu Gregor von Nazianz, 2).

272. მეტრეველი ე., Jer. 14 ხელნაწერის ანდერძის გაგებისათვის // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე. ენისა და ლიტერატურის სერია; თბ., 1984

273. Metreveli E., Du nouveau sur l'Hymne de Ioasaph // Le Muséon. 1987

274. მეტრეველი ე., ათონის ქართველთა მონასტრის (ივირონის) წინამძღვრის დადგენის წესები // საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის XXV სამეცნიერო სესია, მიძღვნილი ინსტიტუტის დაარსების 30 წლისთა-ვისადმი, თბ., 1988

275. მეტრეველი ე., ახალი ნაშრომი შავი მთის ქართული კოლონიის შესახებ // ლიტერატურული საქართველო; თბ., 1989, №14/2690

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

276. მიმინოშვილი რ. „გარდამოცემის“ ქართული თარგმანი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო რ. მიმინოშვილმა, თბ., 1966

277. უძველესი იადგარი, ე. მეტრეველის, ც. ჭანკიევის, ლ. ხევსურიანის, გამოცემა, თბ., 1980. იტარგმნება ფრანგულად შარლ რენუს მიერ. გამოცემულია I ტომი

278. მირაშვილი ნ., ჰარვარდის უნივერსიტეტში დაცული ქართული „თოუენის“ თავედ გალობანისათვის, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, №2, 1989; ცოდვა და ქრისტიანული ლეგენდა, თბ., 2005

279. მრევლიშვილი ნ., „გრიგოლ ნოსელის *გრიგოლ საკვირველთმოქმედის ცხოვრების* ქართული რედაქციები,“ თსუ გამომცემლობა, თბ., 2002

280. მრევლიშვილი ნ., „გრიგოლ ნეოკესარიელის *ეკლესიასტეს მეტაფრასის* ძველი ქართული თარგმანი,“ თსუ გამომცემლობა, თბ., 2005

281. მრევლიშვილი ნ., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად)

282. მრევლიშვილი ნ., გრიგოლ ნოსელის „გრიგოლ საკვირველთმოქმედის ცხოვრების“ ქართული თარგმანის მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან; ლიტმცოდნეობა; თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2003

283. მრევლიშვილი ნ., ეკლესიასტეს განმარტებათა გელათური თარგმანები, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, „ინტელექტი,“ თბ., 2005;

284. მრევლიშვილი ნ., სიმბოლურ-ალეგორიული და „განმარტებითი“ ტერმინოლოგია ეკლესიასტეს განმარტებათა გელათურ თარგმანებში, თბილისის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის გამომცემლობა, „პერსპექტივა,“ თბ., 2005;

285. მრევლიშვილი ნ., დროის კატეგორიის გამომხატველი ძირითადი ტერმინოლოგია ეკლესიასტეს განმარტებათა გელათურ თარგმანებში; „კავკასიის მაცნე,“ თბ., 2005;

286. მრევლიშვილი ნ., სიტყვაწარმოების მოდელები ეკლესიასტეს განმარტებათა გელათურ თარგმანებში, ინტელექტი №1 (24), თბ., 2006;

287. მრევლიშვილი ნ., ეკლესიასტე და მისი კომენტატორები, ინტელექტი №1 (24), თბ., 2006;

288. მრევლიშვილი ნ., ეკლესიატეს განმარტებათა გელათური თარგმანების მთარგმნელის საკითხი, ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები; თსუ გამომცემლობა, თბ., 2006;

289. მრევლიშვილი ნ., ეკლესიასტეს ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელისეული თარგმანება და კატენები, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის გამომცემლობა „კრიტერიუმი,“ თბ., 2006

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

290. მრევლიშვილი ნ., თარგმანის პრობლემა ძველ საქართველოში და საკითხის კვლევის ძირითადი მეთოდოლოგიური ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი „სჯანი,“ თბ., 2008 (ე. ჩიკვაიძესთან თანაავტორობით).

291. მრევლიშვილი ნ., გრიგოლ ნეოკესარიელის ეგზეგეტიკური თხზულების - ეკლესიასტეს მეტაფრასის - ქართული თარგმანი; პერიოდული სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტი,“ 2(25), თბ., 2006

292. მრევლიშვილი ნ., ზოგიერთი ცნება-ტერმინის გამოხატვისათვის ქართველ ელინოფილებთან; ბიზანტინისტთა მესამე საერთაშორისო სიმპოზიუმი, ახალციხე-ტაო-კლარჯეთი, 2009 წ.

293. მრევლიშვილი ნ., ტერმინთა მნიშვნელობა ანონიმ ავტორ-მთარგმნელთა ვინაობის დადგენისას თსუ სამეცნიერო კონფერენცია, თბ., 2009

294. მრევლიშვილი ნ., *ეკლესიასტეს* მიტროფანე სმირნელისა და ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელის განმარტებათა წყაროები და ავტორობის ვერსია; საერთაშორისო სიმპოზიუმი ქართული ხელნაწერი, თბ., 2009 წ.

295. მრევლიშვილი ნ., ჰენდიადისები და მათი თარგმნის თავისებურება ძველ ქართულ მწერლობაში; მესამე საერთაშორისო სიმპოზიუმი *ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები,* თბ., 2009 წ.

296. მრევლიშვილი ნ., ეგზეგეტიკური ჟანრის განვითარების ძირითადი ტენდენციები ბიზანტიასა და საქართველოში; II საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები;“ შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი, თბ., 2008 წ.

297. მრევლიშვილი ნ., ქრისტიანობის დამოკიდებულება ანტიკური ფილოსოფიური მემკვიდრეობისადმი ადრებიზანტიურ ლიტერატურაში და ქართველ ელინოფილებთან; გელათის მეცნიერებათა აკადემიის საერთაშორისო სიმპოზიუმი; თბ., 2008

298. მრევლიშვილი ნ., ეგზეგეტიკურ თხზულებათა სტილისა და მასთან დაკავშირებული ტერმინოლოგიის საკითხები; I საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები;“ შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი, თბ., 2007 წ.

299. მრევლიშვილი ნ., გრიგოლ ნეოკესრიელის მრწამსის ქართული თარგმანების ტერმინოლოგიური სტრუქტურისათვის, საქართველოს საპატრიარქოს სამეცნიერო კონფერენცია, თბ., 2008 წ;

300. მრევლიშვილი ნ., *ეკლესიასტეს განმარტებათა* გელათური ვერსიის (ხელნ. A 61) სტილისა და მისი გამოსახვის ტერმინოლოგიური თავისებურებების საკითხი; ბიზანტინისტთა მეორე საერთაშორისო სიმპოზიუმი, ბათუმი-ტრაპზონი, 2007 წ.

301. Mrevlishvili N., Dialogue Between Cultures: Some Aspects of Antique and Christian Worldviews, Litinfo; Georgian Electronic Journal of Literature; Issue 4, 2009

302. მრევლიშვილი ნ., *ეკლესიასტეს* მიტროფანე სმირნელისა და ოლიმპიოდორე ალექსანდრიელის განმარტებათა წყაროები და ავტორობის ვერსია, პირველი საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ქართული ხელნაწერი," თბ. 2009

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

303. Mrevlishvili N. - Pseudo-Mitrophane the Smyrn or Pseudo Grigol Akrakanteli (for About the Authorship of one texts of the Exegesis of Ecclesiastes), Litinfo, Georgian Electronic Journal of Literature, Volume 4, Issue 2, 2010

304. მჭედლიძე გ., ქართლის ცხოვრების მოჭირნახულე, თბ., 1975

305. მჭედლიძე მ., მიქაელ ფსელოსის ერთი ეგზეგეტიკური ტრაქტატის ძველი ქართული თარგმანის ხასიათი და მისი შესწავლის ისტორია, საერთაშორისო კონფერენცია "ბიზანტინოლოგია საქართველოში – 2," ბათუმი – ტრაპიზონი, 2007

306. ნემესიოს ემესელი, ბუნებისათჳს კაცისა, ბერძნულიდან გადმოღებული იოანე პეტრიწის მიერ, ქართული ტექსტი მოამზადა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ს. გორგაძემ, ტფ. 1914

307. ნინუა გ., ფსევდო-მაკარის თხზულებათა ქართული ვერსია, გ. ნინუას გამოცემა, თბ., 1982

308. ნუცუბიძე შ., იდეოლოგიურ წინააღმდეგობათა ახალი ძეგლი XII ს. საქართველოში; „თსუ შრომები", ტ. VII, 1937

309. Нуцубидзе Ш., Таина Псевдо-Дионисия Ареопагита, „ენიმკის მოამბე," ტ. XIV, 1942

310. Нуцубидзе ш., Петр Ивер и античное философское наследие, Тб., 1963

311. Нуцубидзе Ш., К происхаждению греческого романа "Варлаам и Иоасафе", Тб., 1956

312. ნუცუბიძე შ., პალესტინის ახალი გათხრები და ქართული კულტურის საკითხები; „მნათობი", I, 1959

313. ნუცუბიძე შ., ქართული წარწერები იერუსალიმში; „კომუნისტი," 1959, 4.I

314. ნუცუბიძე შ., იერუსალიმის ახალი გათხრების ზოგიერთი საკითხი; „დროშა," 2, 1959

315. ნუცუბიძე შ., „მიზეზთა წიგნის" ავტორია პეტრე იბერი; „მნათობი," 7, 1959

316. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა კომენტარები ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2005

317. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ღვთისმეტყველის IV სიტყვის კომენტარის ქართული ვერსია, მრავალთავი (ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი), 11, 1985

318. ოთხმეზური თ., (დ. კლდიაშვილი, გ. ოთხმეზური) გარეჯის ეპიგრაფიკული ძეგლების შესახებ, მაცნე (ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიის და ხელოვნების ისტორიის სერია), 1, 1985

319. ოთხმეზური თ., ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ახალი რედაქცია (ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ა. გამყრელიძემ და თ. ოთხმეზურმა. გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო თ. ოთხმეზურმა) მაცნე (ენისა და ლიტერატურის სერი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

320. ოთხმეზური თ., ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ქართული თარგმანები, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ა. გამყრელიძემ და თ. ოთხმეზურმა. გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო თ. ოთხმეზურმა, თბ., 1989

321. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელი თხზულებათა კომენტირების ისტორიიდან, მრავალთავი (ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი), 15, 1989

322. Othkhmezouri T., Les Signes Marginaux dans les Manuscrits Géorgiens de Grégoire de Nazianze. LeMuséon, t. 104 - Fasc. 3 - 4. 1991

323. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა კვლევა კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში, მაცნე (ენისა და ლიტერატურის სერია), 3, 1991

324. ოთხმეზური თ., მარგინალური ნიშნები და მათი მხატვრული გაფორმების წესი ბიზანტიურ და ქართულ ხელნაწერებში, ლიტერატურა და ხელოვნება, 5-6, 1992

325. Othkhmezouri T., (J. Nimmo-Smith) The Georgian Versions of the Pseudo-Nonnos Mythological Commentaries and their Greek Originals. Le Muséon, t. 106 - Fasc. 3 - 4. 1993

326. Othkhmezouri T., Codices Russiarum. II. Petropolitani; (K. Bezarashvili), Codices Bulgariae (Serdicenses) in: Repertorium Nazianzenum, Orationes, Textus Graecus. Codices Belgi, Bulgariae, Constantinopolis, Germaniae, Graeciae (pars prior), Heluetiae, Hiberniae, Hollandiae, Poloniae, Russiarum, Scandinaviae, Ucrainae et Codex Uagus, recensuit J. Mossay, Paderborn, Munchen, Wien, Zurich, 1993

327. ოთხმეზური თ., კომენტართა გავლენა გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა ქართულ თარგმანებზე, ფილოლოგიური ძიებანი, II, 1995

328. ოთხმეზური თ., ეფრემ მცირის თარგმანების შემცველ ნუსხათა ერთი თავისებურების შესახებ, ფილოლოგიური ძიებანი, II, 1995

329. ოთხმეზური თ., (ქ. ბეზარაშვილი) ბიზანტინისტიკის საზღვარგარეთული ცენტრები (ბელგია, ბულგარეთი). მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1-4, 1995

330. ოთხმეზური თ., ეფრემ მცირის ავტოგრაფული ნუსხის, S-1276-ის, ერთი მთარგმნელისეული სქოლიოს შესახებ, ი. ჯავახიშვილის 120 წლისთავისადმი მიძღვნილი ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული, თბ., 1997

331. ოთხმეზური თ., ეფრემ მცირის „შეისწავენი“ გრიგოლ ღვთისმეტყველის ლიტურგიკული საკითხავების ბერძნული წყაროს შესახებ, მაცნე (ენისა და ლიტერატურის სერია), 1-4, 1998

332. S. Gregorii Nazianzeni Opera. Versio Iberica, I. Orationes I, XLV, XLIV, XLI, editae aMetreveli et K. Bezarachvili, T. Kourtsikidze, N. Melikichvili, T. Othkhmezouri, M. Rapava, M.Chanidze (Corpus Christianorum. Series Graeca, 36. Corpus Nazianzenum, Turnhout, 1998

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

333. ოთხმეზური თ., ანტიკურ ავტორთა წიგნები ბიზანტიურ ეპოქაში: ეფრემ მცირე და გარეშეთა წიგნები, ANAQESIS. აკად. თ. ყაუხჩიშვილის იუბილესადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 1999

334. ოთხმეზური თ., მაქსიმე აღმსარებლის Ambigua ad Iohannem ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში, მრავალთავი (ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი), 18, 1999

335. ოთხმეზური თ., (ქ. ბეზარაშვილი) იოანე პეტრიწის ე. წ. ბოლოსიტყვაობის პროფ. ა. ალექსიძისადმი. MHNM რთი ფრაგმენტის ბერძნული დედანი. მიძღვნილი კრებული, თბ., 2000

336. ოთხმეზური თ., გარეჯის გრაფიტო, კრებულში: თ. ყაუხჩიშვილი, საქართველოს ბერძნული წარწერების კორპუსი II, აღმოსავლეთ საქართველო, თბ., 2000, გვ. 304-312

337. ოთხმეზური თ., ბერძნები გარეჯაში, სამონასტრო ცხოვრება უდაბნოში, კრებულში: გარეჯა და ქრისტიანული აღმოსავლეთი, თბ., 2001

338. ოთხმეზური თ., კვლავ ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა შესახებ, მრავალთავი (ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი), 19, 2001

339. S. Gregorii Nazianzeni Opera. Versio Iberica, III. Oratio XXXVIII, editae a H. Metreveli et K. Bezarachvili, T. Kourtsikidze, N. Melikichvili, T. Othkhmezouri, M. Rapava (Corpus Christianorum. Series Graeca, 45. Corpus Nazianzenum, 12), Turnhout, 2001

340. Othkhmezouri T., Pseudo-Nonniani in IV orationes Gregorii Nazianzeni commentarii (Corpus Christianorum. Series Graeca, 50, Corpus Nazianzenum, 16), Turnhout-Leuven, 2002

341. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელის დასამშვიდებელ სიტყვათა ეფრემ მცირისეული თარგმანი, მრავალთავი 20, 2003.

342. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელის ქართული თარგმანების შემცველი კრებულების მარგინალიები, კორნელი კეკელიძე 125, 2004

343. S. Gregorii Nazianzeni Opera. Versio Iberica, IV. Oratio XLIII, edita a B. Coulie et H. Metreveli et K. Bezarachvili, T. Kourtsikidze, N. Melikichvili, T. Othkhmezouri, M.Rapava (Corpus Christianorum. Series Graeca, 52. Corpus Nazianzenum, 17), Turnhout-Leuven, 2004.

344. ოთხმეზური თ., ეფრემ მცირე და გრიგოლ ნაზიანზელის არალიტურგიკული საკითხავების ბასილი მინიმუსის კომენტარები, მრავალთავი XXI, 2005

345. ოთხმეზური თ., ფიჭვი / პიტჳ ძველ ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში, ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში, 3, 2005

346. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ღვთისმეტყველის თხზულებებისა და მათი კომენტარების კვლევა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში, ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., 2007 (თანაავტორი - ქ. ბეზარაშვილი).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

347. ოთხმეზური თ., ბიზანტინისტიკის საკითხების კვლევა კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში, ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., 2007, გვ. 22-38 (თანაავტორი - ქ. ბეზარაშვილი).

348. ოთხმეზური თ., გრიგოლ ნაზიანზელის თხზულებათა კომენტარები ქართულ მთარგმნელობით ტრადიციაში: "აღვსების საკითხავის" ბასილი მინიმუსის განმარტება, მრავალთავი (ფილოლოგიური და ისტორიული ძიებანი), 22, 2007

349. Othkhmezouri T., Greek Literature and Georgian Translation Tradition in the 17th-18th Centuries, in Ausdrucksformen des Europäischen und Internationalen Philhellenismus vom 17.-19. Jahrhundert, Herausgegeben von E. Konstantinou, Sonderdruck, 2007

350. Othkhmezouri T., Commentaries on Gregory of Nazianzus' Works Translated by Euthymius Athonite, inPHASIS, Greek and Roman Studies, Tbilisi, 2007.

351. ოთხმეზური თ., ელინოფილიზმი, ქართული ენა, ენციკლოპედია, თბილისი, 2008 (თანაავტორი ქ. ბეზარაშვილი).

352. Othkhmezouri T., Greeks in Georgia, 16th-18th Centuries, Das Bild Griechenlands im Spiegel der Völker (17. bis 18. Jahrhundert), Philhellenische Studien, Band 14, Herausgegeben von E.Konstantinou, Frankfurt am Main, 2008, p. 21-28.

353. ოთხმეზური თ.„ შუა საუკუნეების ქართული სამეცნიერო აზროვნების ისტორიიდან: ეფრემ მცირის სქოლიო სამყაროს გეოცენტრულობის შესახებ, სემიოტიკა IV, 2008

354. ოთხმეზური თ.„ ეფრემ მცირე და „ბერძულად სასწავლელი“ სიტყვები, წახნაგი (ფილოლოგიურ კვლევათა წელიწდეული), 1, 2009

355. Othkhmezouri T., Ephrem Mtsire and Commentaries on Gregory of Nazianzus' Liturgical Sermons, in PHASIS, Greek and Roman Studies, 11, Tbilisi, 2008

356. Othkhmezouri T., Maximus the Confessor's Ambigua ad Iohannem in the Georgian Translation Tradition, in Maximus Confessor and Georgia, Iberica Caucasica, 3, London, 2009

357. ოთხმეზური თ.„ ფსევდონონეს კომენტარები – ქრისტიანთა გზამკვლევი ბერძნულ მითოლოგიაში, ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები, II, საერთაშორისო სიმპოზიუმის მასალები, ნაწ. II, რედ. ი. რატიანი, თბილისი, 2009

358. ოთხმეზური თ.„ განათლება და მეცნიერება ბიზანტიაში: ბასილი კესარიელის თხზულებათა შემცველი ბერძნული ხელნაწერი და მისი მწიგნობრული თავისებურებანი, ბიზანტინოლოგია საქართველოში – 2, რედ. ნ. მახარაძე, მ. გიორგაძე, თბილისი, 2009 (თანაავტორი ქ. ბეზარაშვილი).

359. პავლეს ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, ქ. ძოწენიძისა და კ. დანელიას გამოცემა, თბ., 1974

360. რაფავა მ., ამონიოს ერმისის თხზულებები ძველი ქართულ მწერლობაში, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა თბ., 1983

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

361. რაფავა მ., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად), თბ., 2010

362. რაფავა მ., გრიგოლ ნაზიანზელის ჰომილიათა ეფრემ მცირისეული კრებულების შედგენილობისათვის, მაცნე, ელს, № 2, 1990

363. რაფავა მ., ეფრემ მცირის «უწყებაჲ მიზეზსა ქართველთა მოქცევისასა» და სადღესასწაულო წიგნი, მაცნე, ელს, № 4, 1990

364. რაფავა მ., ეფრემ მცირის მთარგმნელობითი მოღვაწეობიდან, მაცნე, ელს, 1-4, 1998

365. რაფავა მ., მიმინოშვილი რ., იოანე დამასკელი, მართლმადიდებლური სარწმუნოების ზედმიწევნითი გადმოცემა, თბ., 2000

366. რაფავა მ., ბიბლიის წიგნთა ინდექსები ძველ ქართულ მწერლობაში, ქრისტიანობის 20 საუკუნე საქართველოში, თბ., 2004

367. საქმე მოციქულთა, ი. აბულაძის გამოცემა, თბ.,1950

368. სიტყუანი ფსალმუნთანი შემოკლებით თარგმანთაგან გამოკრებილნი მრავალთა წიგნთაგან, ნაწილი I, უძველესი ხელნაწერების მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ნ. დობორჯგინიძემ, თბ., 1996

369. სოხაძე ნ., ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა მკვლევარნი, ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი;კრებული I, თბ. 2001; გვ. 3-52

370. სულავა ნ., ქართულ-ბიზანტიურ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევა შოთა რუსთაველის სახ. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში; ბიზანტინოლოგია საქართველოში, ნ. მახარაძისა და თ. დოლიძის გამოც., თბ., 2007

371. სულავა ნ., „ქართულითა ენითა ჟამი შეიწირვის," ლიტერატურული ძიებანი, XXIV, თბ., 2003, 31-52

372. სულავა ნ., ქართული ჰიმნოგრაფია: ტრადიცია და პოეტიკა, თბ., 2006.

373. სურგულაძე მ., ძველი ქართული პალეოგრაფიული ტერმინები, თბ., 1978

374. ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, მზ. შანიძის გამოცემა, თბ., 1960

375. ქაჯაია ნ., ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1992

376. ქაჯაია ნ., გრიგოლ ნაზიანზელის ეპისტოლეთა ქართული თარგმანები, მრავალთავი XII, თბ., 1986

377. ქაჯაია ნ., საღვთო ჟამისწირვის განმარტებები, თბ., 2007

378. ქაჯაია ნ., ქერუბიკონის ლოცვა ძველ ქართულ ლიტურგიკულ ძეგლებში, METANOIA. ეძღვნება გრ. წერეთლის დაბადებიდან 130 წლისთავს, თბ., 2001

379. ქირია ეკ., წმიდა გრიგოლ ნოსელი, „მამო ჩვენოს" განმარტება, გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო ე. ქირიამ, თბ., 2006

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

380. Kiria E., De Oratione Dominica of Gregori of nyssa and Its Georgian Translation: Studia Patristica. Papers presented at the Thirtheenth International Conference on Patristic Studies held in Oxford, ed. by M. F. Wiles and E. J. Yarnold, v. 37, Peeters-Leuven 2001, 121-125

381. ქურციკიძე ც., გრიგოლ ღვთისმეტყველის X III ჰომილიის ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანის თავისებურება, ფილოლოგიური ძიებანი (კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტი), თბ., 1995

382. ქურციკიძე ც., ბასილი კესარიელის „სწავლათა“ ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, ც. ქურციკიძის გამოცემა, თბ., 1983

383. ქურციკიძე ც., ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX-X. ხელნაწერთა მიხედვით). თბ., 1959

384. ქურციკიძე ც., იკოდიმოსის აპოკრიფული წიგნის ქართული ვერსია, თბ., 1985

385. ქურციკიძე ც., მოსეს მიზინების აპოკრიფი, რელიგია, №4-5-6, 1997

386. ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1946

387. ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1950

388. ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბ., 1949

389. ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. III (ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია), თბ., 1963

390. ყაუხჩიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, თბ., 1973

391. ყაუხჩიშვილი ს., გიორგი ამარტოლის ხრონოგრაფის ქართული თარგმანი, ნაწ. II (გამოკვლევა) თბ., 1926

392. ყაუხჩიშვილი ს., გელათის აკადემია, თბ., 1948

393. ყაუხჩიშვილი ს., შატბერდის კრებულის სასწავლო წიგნი; „თბილისის უნივერსიტეტის მოამბე,“ III, 1923

394. ყაუხჩიშვილი ს., კორიდეთის ბერძნული სახარების ქართული მინაწერების დათარიღებისათვის; „ჩვენი მეცნიერება”, 1924, № 11-12

395. ყაუხჩიშვილი ს., გელასი კესარიელი ქართლის მოქცევის სესახებ; „მიმომხილველი”, I, 1926

396. ყაუხჩიშვილი ს., პროკოპი კესარიელის ცნობები საქართველოს შესახებ; „მოამბე,” VI, 1931

397. ყაუხჩიშვილი ს., ლიბანიოსი და ბაკური; „ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები”, ტ. I, 1940

398. ყაუხჩიშვილი ს., მიქაელ ფსელოსის ერთი „განმარტება”; „საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. მოამბე”, ტ. II, № 1-2, 1941

399. ყაუხჩიშვილი ს., მასალები იოანე პეტრიწის „განმარტების” წყაროთა შესწავლისათვის; „საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. მოამბე”, ტ. II, №8, 1941

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

400. ყაუხჩიშვილი ს., „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ და იოანე პეტრიწი; „საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. მოამბე”, ტ. III, №1, 1942

401. ყაუხჩიშვილი ს., ბიზანტიური რომანი მეექვსე საუკუნისა „ღალაქტიონი და ეპისტიმია;“ „ენიმკის მოამბე,“ ტ.. XIV, 1944

402. ყაუხჩიშვილი ს., ადიშის ხელნაწერის ბერძნიზმები; „ენიმკის მოამბე”,ტ. XIV, 1944

403. ყაუხჩიშვილი ს., ეფრემ მცირე და ბერძნულ-ბიზანტიური ლექსთწყობის საკითხები; „თსუ შრომები”, ტ. XXVII, 1946

404. ყაუხჩიშვილი ს., „ქართლის ცხოვრება“ და მსოფლიო ისტორია; „ქუთაისის სახელმწიფო პედინსტიტუტის შრომები,“ ტ. VII, 1947

405. ყაუხჩიშვილი ს., ჰეროდოტეს „ისტორიის” I, 2-3 თავი და ჰომეროსის „ხომალდთა კატალოგი”, „თსუ შრომები”, ტ. XXXIV, 1948

406. ყაუხჩიშვილი ს., საბერძნეთის უძველესი მოსახლეობისა და ბერძნული ენის შექმნის საკითხები; „თსუ შრომები”, ტ. 49, 1953

407. ყაუხჩიშვილი ს., პეტრე იბერიელი და იოანე ლაზი – V საუკუნის გამოჩენილი მოღვაწეები; გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი”, 1955, 7. VI

408. ყაუხჩიშვილი ს., ახალი ვარიანტი ქართული რომანისა „სიბრძნე ბალავარისა”; „მნათობი”, 8, 1956

409. ყაუხჩიშვილი ს., ახალი მასალები ძველი ქართული პოეზიის ისტორიისათვის; „მნათობი”, 10, 1956

410. ყაუხჩიშვილი ს., ახალი წიგნები პეტრიწონის შესახებ; „მნათობი”, 1, 1956

411. ყაუხჩიშვილი ს., გამოჩენილი ქართველი მოღვაწე პეტრე იბერიელი და მისი პორტრეტი; „დროშა”, 5, 1957

412. ყაუხჩიშვილი ს., „გიორგი მერჩულეს” გარშემო (პ. ინგოროყვას „გიორგი მერჩულეს გამო”); „მნათობი”, 2, 1957

413. ყაუხჩიშვილი ს., მეშვიდე საუკუნის ნოველისტი იოანე მოსხი; „ცისკარი”, 2, 1958

414. ყაუხჩიშვილი ს., შ. რუსთაველი და ჯვრის მონასტერი; „მნათობი”, 1961, №2

415. ყაუხჩიშვილი ს., არეოპაგიტული წიგნების გარშემო. პეტრე იბერიელი და დიონისე არეოპაგელი; „მნათობი”, 10, 1963

416. ყაუხჩიშვილი ს.„ ჯვრის მონასტრის ხელნაწერები; „კომუნისტი”, 1963, №20

417. ყაუხჩიშვილი ს., რას გვიამბობენ ძველი ბერძნები საქართველოს შესახებ, თბ., 1964

418. ყაუხჩიშვილი ს., „მეარისტოტელურა”; კრებული „კავკასიის ხალხთა ისტორიის საკითხები”, თბ., 1966

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

419. ყაუხჩიშვილი ს., წარსულის დიდი ფურცლები (ელ. ხინთიბიძის მონოგრაფიაზე „ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი"); გაზ. „კომუნისტი", 1970, 23. VI

420. გიორგი მონაზონი, ხრონოგრაფი, ნაწილი I – ტექსტი (ს, ყაუხჩიშვილის გამოცემა), თბ., 1920

421. იოანე პეტრიწი, განმარტებაჲ პროკლესთჳს დიადოხოსისა და პლატონურისა ფილოსოფიისათჳს; „იოანე პეტრიწის შრომები", ტ. II (შ. ნუცუბიძისა და ს. ყაუხჩიშვილის გამოცემა), ტფ., 1937;

422. შათირიშვილი ლ., XII–XIII სს. ფრაგმენტები ლუკას სახარებიდან, მწიგნობარი, თბილისი, 2000

423. შათირიშვილი ლ., ბასილი ანკვირიელის თხზულება და მისი ქართული თარგმანი, მრავალთავი, XIX, თბილისი, 2001

424. შათირიშვილი ლ., ბასილი ანკვირიელი და მისი თხზულების „ქალწულებისათჳს" ქართული თარგმანი, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2005

425. შათირიშვილი ლ., ცნობები IV საუკუნის ბიზანტიელი მოღვაწის, ბასილი ანკვირიელის შესახებ, ქართველური მემკვიდრეობა, VI, ქუთაისი, 2002

426. შათირიშვილი ლ., ძველი ქართული ლექსიკიდან („სიმია" და „კომენტი" ბასილი ანკვირიელის თხზულებაში), მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, თბილისი, 2003, 178-182.

427. შათირიშვილი ლ., რამდენიმე ფიზიოლოგიური ცნების გაგებისათვის ბასილი ანკვირიელის თხზულებაში, მრავალთავი, XX, თბილისი, 2003

428. შათირიშვილი ლ., ბიბლიური ციტაცია ბასილი ანკვირიელის თხზულებაში „ქალწულებასა შინა ჭეშმარიტისა უხრწნელებისათჳს" და მის ქართულ თარგმანში, კავკასიის მაცნე, № 9, თბილისი, 2004

429. შათირიშვილი ლ., ბასილი ანკვირიელის თხზულების „ქალწულებასა შინა ჭეშმარიტისა უხრწნელებისათჳს" ქართული ნუსხები და მათი ურთიერთმიმართება, ლიტერატურული ძიებანი, №26, თბილისი, 2005

430. შათირიშვილი ლ., სიტყვათწარმოება გიორგი ათონელის ერთ ქართულ თარგმანში, ქართველური მემკვიდრეობა №9, ქუთაისი, 2005

431. შათირიშვილი ლ., სინონიმები გიორგი მთაწმიდელისეულ ერთ ქართულ თარგმანში, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, ქუთაისი, 2005, 12

432. შანიძე ა., ქართველთა მონასტერი ბულგარეთში და მისი ტიპიკონი, თბ., 1971.

433. შანიძე ა., უძველესი ქართული ტექსტების აღმოჩენის გამო; „თხზულებანი", I, თბ., 1957

434. შანიძე მზ., ფსალმუნთა წიგნის ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1979

435. შანიძე მზ., შესავალი ეფრემ მცირის ფსალმუნთა თარგმანებისა, თსუ ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები, ტ. XI, ი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

436. შანიძე მზ., ეფრემ მცირის ფსალმუნთა თარგმანების ტექსტისათვის, ქართული წყაროთმცოდნეობა, ტ.3, თბ., 1971

437. შენგელია დ., გრიგოლ ნაზიანზელის ჰომილიები, როგორც ერთ-ერთი წყარო „დოგმატიკონში“ დაცული თხზულებისა „გამოკრებანი წამებათანი,“ სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2006

438. შოშიაშვილი ჯ., ბიზანტიური ეპისტოლოგრაფია და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის წერილები, მეცნიერება, თბ., 1992;

439. შოშიაშვილი ჯ., ქრისტინულ საიდუმლოთა საკითხისათვის დიონისე არეოპაგელის „საეკლესიო იერარქიაში”, ჯვანმარდი, I, მეცნიერება, თბ., 1976

440. შოშიაშვილი ჯ., დიონისე არეოპაგელის IX წერილი ტიტე მღვდელმთავარს, ჯვანმარდი, II, 1979

441. შურღაია გ., ელენე მეტრეველი (1917-2003), ბიობიბლიოგრაფია; შეადგინა გაგა შურღაიამ, გამომცემლობა „არტანუჯი,“ თბილისი, 2007

442. ჩანტლაძე ა., „ანტინესტორიანული ტრაქტატები არსენი ვაჩეს ძის „დოგმატიკონში,“ თბ., 1997

443. ჩიკვაიძე ე., „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასულ რედაქციათა სტილური თავისებურებანი, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, 2004, №1-4, 89-97

444. ჩიკვაიძე ე., წმინდა „ბარბარეს წამების“ ზოგიერთი სტილური თავისებურება (ქართული თარგმანის მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან), საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე–ენისა და ლიტერატურის სერია, თბ 2003

445. ჩიკვაიძე ე., საღვთისმსახურო ტრადიციები „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასულ რედაქციებში, სამეცნიერო ჟურნალი „კრიტერიუმი,“ თბ., 2003.

446. ჩიკვაიძე ე., ტერმინოლოგიური საკითხები „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასულ რედაქციებში, სამეცნიერო ჟურნალი „კლასიკური და თანამედროვე ქართული მწერლობა,“ თბ., 2004

447. ჩიკვაიძე ე., ეკლესიის ისტორიის ანარეკლი „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასულ რედაქციებში, სამეცნიერო ჟურნალი „ლიტერატურული ძიებანი,“ თბ., 2005

448. ჩიკვაიძე ე., დოგმატურ-საღვთისმეტყველო საკითხები „წმინდა ბარბარეს წამების“ მეტაფრასულ რედაქციებში, სამეცნიერო ჟურნალი „ლიტერატურული ძიებანი,“ თბ., 2005

449. ჩიკვაიძე ე., პრეელინოფილური ტენდენციები და რწმენისა და ცოდნის ურთიერთმიმართების საკითხი „წმინდა გრიგოლ ხანძთელის“ ცხოვრებაში,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

გელათის მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო ჟურნალი, „ინტელექტი,“ თბ., 2007

450. ჩიკვაიძე ე., წმინდა ბარბარეს წამების მეტაფრასული რედაქციები, თბ., 2009

451. ჩიკვაიძე ე., თარგმანის პრობლემა ძველ საქართველოში და საკითხის კვლევის ძირითადი მეთოდოლოგიური ასპექტები, სამეცნიერო ჟურნალი „სჯანი,“ თბ., 2008 (ნ. მრევლიშვილთან თანაავტორობით).

452. ჩიკვატია ნ., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად), თბ., 2010

453. ჩიკვატია ნ., ქართული კანონიკური ლიტერატურის ისტორია „მცირე სჯულისკანონის“ დავით რექტორისა და თეიმურაზ ბაგრატიონისეული ნუსხები, გულანი, თბ., 1989

454. ჩიკვატია ნ., ანტიმონოთელიტური თხზულებები ძველ ქართულ მწერლობაში, მაცნე, თბ., 1992

455. ჩიკვატია ნ., ეფთვიმე მთაწმიდლის „წინამძღურის“ შედგენილობა და მისი წყაროები, მაცნე, თბ., 1996

456. ჩიკვატია ნ., ეფთვიმე მთაწმიდელი და მისი თარგმნილი „წინამძღუარი,“ ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი, თბ., 1997

457. ჩიკვატია ნ., ეფთვიმე მთაწმიდელი ერესების წინააღმდეგ („წინამძღუარში“ დაცული 14 შეჩვენება), მრავალთავი, XVIII, თბ., 1999

458. ჩიკვატია ნ., ეფთვიმე მთაწმიდლის „წინამძღუარი,“ როგორც ქრისტიანული მართლმადიდებლობის სახელმძღვანელო, რელიგია, თბ., 2000

459. ჩიკვატია ნ., იოანე დამასკელის ერთი თხზულების უცნობი ქართული თარგმანი, მრავალთავი XIX, თბ., 2001

460. ჩიკვატია ნ., ეფთვიმე მთაწმიდლის დამოკიდებულება „გარეშეთა სიბრძნისადმი“ (მის მიერ თარგმნილი „წინამძღურის“ მიხედვით, ლოგოსი, თბ., 2003

461. ჩიკვატია ნ., არსენ იყალთოელის „დოგმატიკონის“ შედგენილობა ხელნაწერი კრებულების მიხედვით, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, I, 2004

462. ჩიკვატია ნ., „წინამძღურის“ პოლემიკური ნაწილი, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი, VI, 2005

463. ჩიკვატია ნ., „ეფთვიმე ათონელის ერთი უცნობი თარგმანის შესახებ,“ მრავალთავი XXI, თბ., 2005

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

464. ჩიკვატია ნ., ელინური სიბრძნე და ერეტიკოსთა სწავლება ეფთვიმე მთაწმიდლის „წინამძღვარში,“ მრავალთავი, XXI, თბ., 2007

465. ჩიკვატია ნ., დოგმატიკონის ხელნაწერი კრებულები (S 1468 ნუსხასთან მათი მიმართების ცხრილი), მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი, XX, თბ., 200

466. ჩიტუნაშვილი დ., სინელ მამათა სწავლანი და საკვირველებანი (ტექსტოლოგიურ-ფილოლოგიური გამოკვლევა), სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2002.

467. ჩხიკვაძე ნ., ავგაროზ მთავრისა და იესო ქრისტეს აპოკრიფულ ეპისტოლეთა პირველწყარო, მაცნე, ელს, თბ., 1991 (1).

468. ჩხიკვაძე ნ., ავგაროზის აპოკრიფის ქართული რედაქციები, მაცნე, ელს, თბ., 1992 (4).

469. ჩხიკვაძე ნ., აპოკრიფი, ისტორიულ-ფილოლოგიური კრებული, მეცნიერება, თბ., 1997.

470. ჩხიკვაძე ნ., ქართულ-ბიზანტიური სალიტერატურო ურთიერთობების ისტორიისათვის, მაცნე, ელს, თბ., 1998 (1-4).

471. ჩხიკვაძე ნ., სასულიერო მწერლობის ძველ ქართულ თარგმანთა წარმომავლობისათვის, მწიგნობარი, 2002.

472. ჩხიკვაძე ნ., „ავგაროზის“ ეპისტოლე, ძველი ქართული რედაქციები, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ნესტან ჩხიკვაძემ, არტანუჯი, 2007

473. ჩუბინიძე თ., ჰომილიათა ქართული თარგმანის ზოგიერთი თავისებურების შესახებ (ათონის მრავალთავის რამდენიმე საკითხავის მიხედვით), „გულანი”, თბ., 1989

474. ცანავა თ., „კალისტრატეს მარტვილობა“ ქართულ მწერლობაში, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1990

475. ცერაძე თ., რამდენიმე უცნობი იერუსალიმური ფრაგმენტის იდენტიფიკაციისათვის, აკადემია, ტ. II, თბ., 2002

476. ცერაძე თ., XI ს. იერუსალიმური ჰაგიოგრაფიულ-ჰომილეტიკური კრებული (Jer. Georg. 5-3-2)-კოდიკოლოგიურ-ტიპოლოგიური ძიება, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 2001

477. ცერაძე თ., კიდევ ერთხელ ქართული კელიოტური ტიპის კრებულების შესახებ, ლიტერატურული ძიებანი, XXVI, თბ., 2005

478. ცინდელიანი უ., მეფეთა პირველი ორი წიგნის ქართული რედაქციები; „მრავალთავი”, I, 1971, გვ. 46–65.

479. ცინდელიანი უ., „რუთის“ წიგნის ქართული რედაქციები; „მრავალთავი,“ III, 1973, გვ. 21–30.

480. ცოფურაშვილი თ., კირილე ალექსანდრიელის ლექსიკონი, ენათმეცნიერების საკითხები, 2, თბ., 2000

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

481. ცოფურაშვილი თ., კირილე ალექსანდრიელის XI ჰომილიის ორი ქართული თარგმანი, რელიგია, 1-2-3, თბ., 2001

482. ცოფურაშვილი თ., კირილე ალექსანდრიელის ფლორილეგიუმების ქართული თარგმანები, ლოგოსი, წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში, 2, თბ., 2004

483. ცოფურაშვილი თ., კირილე ალექსანდრიელის სუკენსონ დიოკესარიელისადმი მიწერილი ეპისტოლეების ექსცერპტები „დოგმატიკონში," მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, თბ., 2004-2005

484. ცოფურაშვილი თ., ადრეული დიოფიზიტური ფლორილეგიუმის ერთი ფრაგმენტის შესახებ, ენა და კულტურა, 5-6, თბ., 2005

485. ცოფურაშვილი თ., ერთი ხელნაწერის წარმომავლობისათვის, ამირანი, კავკასიოლოგიის საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევითი საზოგადოებრივი ინსტიტუტის მოამბე, XIII, მონრეალი-თბილისი, 2005

486. წერეთელი გ., უძველესი ქართული წარწერები პალესტინიდან, თბ., 1960

487. წიგნნი ძუელისა აღთქუმისანი, ტ. I, ნაკვეთი 2, აკ. შანიძის გამოცემა, თბ., 1948

488. წიგნნი ძუელისა აღთქუმისანი, ტექსტი გამოკვლევით გამოსცეს ბ. გიგინეიშვილმა და ც. კიკვიძემ, თბ., 1989

489. ჭელიძე ე., ძველი ქართული საღვთისმეტყველო ტერმინოლოგია სევერიანე გაბალოვნელის „ექუსთა დღეთას" უძველესი ქართული თარგმანის საფუძველზე, I, თბ., 1996

490. ჭელიძე ე., წმ. გრიგოლ ნოსელი, პასუხი ექუსთა მათ დღეთათჳს, გიორგი ათონელის თარგმანი, ე. ჭელიძის გამოცემა, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, 1989, 194-219

491. ჭელიძე ე., იოანე პეტრიწის ცხოვრება და მოღვაწეობა, I, რელიგია, № 3-4-5, 1994

492. ჭელიძე ე., გრიგოლ ნოსელის თხზულების „პასუხი ექუსთა მათ დღეთათჳს" გამოძახილი ძველ ქართულ მწერლობაში, მაცნე, ენისა და ლიტერატურის სერია, თბ., 1984

493. ჭელიძე ე., წმ. დიონისე არეოპაგელი, ციური იერარქიის შესახებ, თარგმანი და წინასიტყვა, საღვთისმეტყველო კრებული, 3, 1987

494. ჭელიძე ე., აპოკრიფული წიგნთა ეფთვიმე ათონისეული ინდექსი, საღვთისმეტყველო კრებული, I, თბ., 1991

495. ჭუმბურიძე ა., ქართულ-ბერძნული საღვთისმეტყველო განმარტებანი ანგელოზურ ძალთა შესახებ, გამოცემა, თბ., 2001

496. ხაჩიძე ლ., იოანე მინჩხის პოეზია, გამოცემა, თბ., 1987

497. ხარანაული ა., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად), თბ., 2010

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

498. ხარანაული ა., ქართული ბიბლიის თარგმანის ხასიათი და მისი შესაწავლის მეთოდოლიგიური საფუძვლები, ენა და კულტურა, თბ.,2003, №4, 136-143

499. Kharanauli A., Einfuhrung in die georgishe Psalterubersetzung,Der Septuaginta-Psalter und seine Tochterubersetzungen,Simposium in Gottingen 1997, Herausgegeben von Anneli Aejmelaus und Quast, MSU XXIV, Vandeboeck&Ruprecht in Cottingen,2000,248-308;

500. Kharanauli A., Das Chanmeti-Fragment aus Jeremia-fragen seiner Entstehung und seiner Ubersetzungstechnik, Oriens Christianus,85, 2001, 204-236;

501. Kharanauli A., Ein Chanmeti-Fragment der georgischen Ubersetzung von Esdra I (fragen der Authenzitat, Vorlage und Ubersetzungstechnik), Le Museon, 116-Fasc. 1-2 2003, 181-216;

502. ხევსურიანი ლ., გიორგი მთაწმიდლის რედაქციის მარხვანის ავტოგრაფული ნუსხის საკითხისათვის, ლიტერატურული ძიებანი, XXII, თბ., 2001

503. ხინთიბიძე ე., ბასილი კაპადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის“ ქართული რედაქციები. თბ. 1968ე.

504. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი. თბ. 1969

505. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამ და იოასაფის“ ქართულ და ბერძნულ რედაქციათა მიმართებისათვის. პარიზი, 1976, *Supplément au "Revue de kartvélologie", v.31.* (ინგლისურად)

506. ხინთიბიძე ე., „შუშანიკის წამება“ და უძველესი ბიზანტიური ლიტერატურა. თბ. 1978, *მეცნიერება* (რუსულად)

507. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა საკითხები კორნელი კეკელიძის შრომებში. თბ. 1979, *მეცნიერება* (რუსულად)

508. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი. თბ. 1979, *თბილ. ნივ. ამომც.* (რუსულად და ინგლისურად)

509. ხინთიბიძე ე., ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიისათვის. თბ. 1982

510. ხინთიბიძე ე., ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლა. თბ. 1982, *Ганатлеба, (რუსულად)*

511. ხინთიბიძე ე., ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობები. თბ. 1989, *თბილ. უნივ. გამომც.* (რუსულად)

512. ხინთიბიძე ე., ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობები. თბ. 1989, *თსუ გამომც.* ამსტერდამი 1996, *დოლფ აკკერტ- აბლისჰერ* (ინგლისურად)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

513. ხინთიბიძე ე., ქართული ლიტერატურა ევროპულ მეცნიერებაში. ამსტერდამი, 2001, *dolf Hakkert-Pablishher* (ინგლისურად)

514. ხინთიბიძე ე., ქართული ლიტერატურა ევროპულ მეცნიერებაში, *„ქართველოლოგი“* თბ. 2003,

515. ხინთიბიძე ე., ბასილი კაპადოკიელის „ასკეტიკონის“ ქართული რედაქციები: *Bedi Kartlisa _ Revue de Karetvélologie* ტ. XXVI, პარიზი 1969 (ფრანგულად).

516. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი: *Revue de Karetvélologie*, ტ. XXVIII, პარიზი 197 (ფრანგ.)

517. ხინთიბიძე ე., საზოგადოებრივ-ფილოსოფიური აზრის განვითარება XII საუკუნის საქართველოში: *Wissenschaftliche Zeitschrift,* 22, III, იენა 1973

518. ხინთიბიძე ე., ექვთიმე ათონელი – ავტორი “ვარლაამ და იოასაფის” ბერძნული რედაქციისა: *ჭისსენსცჰაფტლიცჰე ძეიტსცჰრიფტ, 26, I,* იენა 1977 (გერმანულად)

519. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული კონტაქტები: *Revue de Karetvélologie*, *ტ. XXXVI,* პარიზი 1978 (ინგლისურად)

520. ხინთიბიძე ე., ძველი საქართველოს ლიტერატურული ურთიერთობანი: კრებ. *„რუსული და ქართული შუასაუკუნეების ლიტერატურები”*, *«Русская и грузинск. средн. литературы»*, ლენინგრადი 1979, *«Наука»,* რუს. (ა. გვახარიას თანაავტორობით)

521. ხინთიბიძე ე., უახლესი შრომები ბერძნული რომანის „ვარლაამ და იოასაფის“ წარმოშობის შესახებ: კრებ: *„კავკასია და ბიზანტია“* – *«Кавказ и Византия» №2*, ერევანი 1980 (რუსულად)

522. ხინთიბიძე ე., ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლა: *Georgica, №5,* იენა 1982 (გერმან.)

523. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიური ლიტერატურა შუასაუკუნეების ქართულ თარგმანებში: კრებ. *„ბიზანტინისტთა XVII საერთაშორისო კონგრესი“* – *“The 17th International Byzantine Congress”,* ვაშინგტონი, 1986 (თეზისები, ინგლ.)

524. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიური ლიტერატურა შუასაუკუნეების ქართულ თარგმანებში და სომხურ–ქართული ლიტერატურული კონტაქტები: *“Международная конференция по Армянской средневековой литературе”* (რუსულად); „International Conference of Armenian Medieval Literature“, (ინგლისურად), ერევანი 1986.

525. ხინთიბიძე ე., ძველი ქართული და ბიზანტიური ისტორიოგრაფიის ურთიერთობათა შესახებ: *Georgica*, *№9*, იენა 1986, (გერმ.)

526. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული კონტაქტები: ჟურნ. *რყეჰეია, 8.1,* მადრიდი 1987, (ესპანურად)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

527. ხინთიბიძე ე., ახალი არგუმენტი ფსევდო დიონისე არეოპაგელის და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაციისათვის: კრებ. „ბიზანტინისტთა XV კონფერენცია“ – “Fifteenth Annual Byzantine Studies Conference,” University of Massachetts aSS. amhersti 1989 (თეზ. ინგლ.).

528. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიური ლიტერატურა შუასაუკუნეების ქართულ თარგმანებში: კრებ. „ბიზანტინისტთა XVIII საერთაშორისო კონგრესი“ – «XVIII международный конгресс византинистов» Резюме сообщении, ტ. III, მოსკოვი 1991 (რეზიუმე, რუსულ.).

529. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამ და იოასაფის” ბერძნული ვერსიის შექმნა და რუსეთის გაქრისტიანება: კრებ. `Bizantium. Identity, Image, Influence~; XIX International Congress of Byzantine Studies,“ ბიზანტინისტთა XIX საერთაშორისო კონგრესი”, კოპენჰაგენი (დანია) 1996, (თეზ. ინგლ.)

530. ხინთიბიძე ე., ახალი ფაქტები „ვარლაამ და იოასაფის“ წარმოშობის შესახებ: *აღმოსავლური ქრისტიანობის ჟურნალი* - “*Orientalia Christiana Periodica*”, ტ. 63, II, რომი 1997 (ინგლ.)

531. ხინთიბიძე ე., XI საუკუნის ორი უცნობი ქართული ხელნაწერის ფრაგმენტები ბერძნულ კოდექსში: *აღმოსავლური ქრისტიანობის ჟურნალი*, - *“Orientalia Christiana Periodica*”, ტ. 64, II, რომი 1998 (ინგლ.)

532. ხინთიბიძე ე., რუსეთის გაქრისტიანება და ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობის შედეგი: კრებ. *Verbum, №3*, სანკტ-პეტერბურგი, 2000 (რუსულად)

533. ხინთიბიძე ე., ვინ არის ავტორი შუასაუკუნეობრივი ევროპული რომანისა „ვარლაამ და იოასაფი“?: ჟურნ. *Georgica*, *№5*, ამსტერდამი 2000 (ინგლისურად)

534. ხინთიბიძე ე., ქართული ხელნაწერები ათონის მთაზე: დღემდე უცნობი ძველი ქართული ხელნაწერები ივირონის წიგნთსაცავში: „ბიზანტინისტთა XX საერთაშორისო კონგრესის მასალები – „XXe Congrès International des Études Byzantines”, III, პარიზი 2001 (თეზ. ინგლ.)

535. ხინთიბიძე ე., ქართულ-ბერძნულ-ლათინური ლიტერატურული კონტაქტების ერთი მაგალითი XII საუკუნის ლათინურ კოლექციაში: *Христианский восток, 3(IX),* სანკტ-პეტერბურგი, მოსკოვი 2002 (ინგლ.)

536. ხინთიბიძე ე., ქართველი წმინდა მამის სიტყვა ბიზანტიის საიმპერატორო კარზე აგიოგრაფიული თხზულებიდან XIII საუკუნის ლათინურ კოლექციაში: *Proceedings of the 21st International Congress of Byzantine Studies, v. III,* სჰგატე, ლონდონი 2006 (ინგლისურად).

537. ხინთიბიძე ე., ბასილი კესარიელის „სამოღვაწეო წიგნის“ ქართული რედაქციები: ჟურნ. *ლიტერატურული ძიებანი*, ტ. XIV, თბ. 1962 (1,25 თაბ.)

538. ხინთიბიძე ე., ბასილ დიდის სადაურობისათვის: ჟურნ. საქ. მეცნ. აკად. საზ. მეც. განყ. *მოამბე*, №3, თბ. 1962

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

539. ხინთიბიძე ე., ერთი კომენტარი ექვთიმე ათონელის ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესახებ: ჟურნ. საქ. მეცნ. აკად. *მოამბე*, XXXI:1, თბ. 1963 (0,5 თაბ. რეზ. რუს.)

540. ხინთიბიძე ე., ეფრემ მცირის მეცნიერული მოღვაწეობიდან: ჟურნ. საქ. მეცნ. აკად. *მოამბე*, XXXV:2, თბ. 1964 (0,7 თაბ. რეზ. რუს.)

541. ხინთიბიძე ე., ეფრემ მცირის მთარგმნელობითი მეთოდის ერთი თავისებურების შესახებ: ჟურნ. საქ. მეცნ. აკად. *მოამბე*, XXXVII:3, თბ. 1965 (0,5 თაბ. რეზ. რუს.)

542. ხინთიბიძე ე., ეფრემ მცირის ფილოლოგიური მოღვაწეობის ერთი თავისებურების შესახებ: თსუ „შრომები", ტ. 114, თბ.1965 (0,5 თაბ.)

543. ხინთიბიძე ე., ბასილი კაპადოკიელის „ასკეტიკონის" ქართული ვერსიები და მათი მნიშვნელობა თავდაპირველი ბერძნული რედაქციის დადგენისათვის: კრებ. ბიზანტინისტთა VII საკავშირო კონფერენცია, - VII всесоюзная конференция византинистов, თბილისი 1965 (თეზ. რუს.)

544. ხინთიბიძე ე., კორნელი კეკელიძე და ბიზანტიურ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობის საკითხები: ჟურნ. „მნათობი", №11, თბ., 1969 (1,5 თაბ.)

545. ხინთიბიძე ე., ვინ უნდა იყოს „ვარლაამ და იოასაფის" ბერძნული ტექსტის გამმეტაფრასებელი?": „ლიტმც. რესპ. VIII სამეც. სესია", თბ., 1974 (თეზ.)

546. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამ და იოასაფის" ლემის „ჰუპერ ეუთიმიუ": კრებ. „სამეც. კონფ. მასალები", თბ., 1975

547. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამ და იოასაფის" ავტორობის საკითხი თანამედროვე ბიზანტინისტიკაში: კრებ. „საკავშ. სამეცნ. კონფერენცია: ანტიკური, ბიზანტ. და ადგილობრივი ტრადიციები აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში" (Всесоюз. науч. конф: античное, византийские и местное традиции восточного черноморья), თბ. 1975 (თეზ. რუსულად)

548. ხინთიბიძე ე., ბერძნული „ვარლაამ და იოასაფი" – მეტაფრასული აგიოგრაფიული ძეგლი: „თსუ შრომები: არქეოლოგია, კლას. ფილ. ბიზანტინისტიკა", №162, თბ. 1975 (რეზ. რუს. და ინგლ.)

549. ხინთიბიძე ე., ათონის მთა, როგორც „ვარლაამისა და იოასაფის სულისმარგებელი თხზულების" ჩასახვისა და გავრცელების ადგილი: „თსუ შრომები," (ლიტერატურათმცოდნეობა), თბ. 1976 (1 თაბ. რუს; რეზ. ინგლ.)

550. ხინთიბიძე ე., ძველი საქართველოს ლიტერატურული ურთიერთობანი: ჟურნ. „Литературная Грузия", №3, თბ. 1977 (რუს.)

551. ხინთიბიძე ე., დიდი ლიტერატურის სათავეებთან: ჟურნ. „რუსული ენა ქართულ სკოლაში" - „Русский язык в грузинской школе", №1, თბ. 1979 (რუს.)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

552. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამი და იოასაფი”: „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია”, ტ. IV, თბ. 1979

553. ხინთიბიძე ე., რამდენიმე საკითხი „ვარლაამ და იოასაფის” ავტორობის კვლევის მეთოდოლოგიიდან: კრებ. „ლიტმც. რესპ. XIV სამეც. სესია”, თბ. 1979 (თეზ.)

554. ხინთიბიძე ე., აკადემიკოსი კორნელი კეკელიძე: კრებ. „ახალგაზრდა მეც. ფილოლოგთა რესპ. კონფ. მასალები”, თბ. 1980

555. ხინთიბიძე ე., „ვარლაამ და იოასაფის” ავტორობის საკითხი თანამედროვე ბიზანტინისტიკაში: კრებ. „კავკასია და ხმელთაშუა ზღვის აუზი” («Кавказ и средиземноморье») თბ. 1980 (1 თაბ. რუს.)

556. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიურ-ქართულ ურთიერთობათა საკითხები აკად. კორნელი კეკელიძის გამოკვლევებში: „თსუ შრომები” (ლიტერატურათმცოდნეობა), №221, თბ. 1981 (რუს.)

557. ხინთიბიძე ე., ათონის ქართული ლიტერატურული სკოლა: ჟურნ. „მნათობი,“ №2, თბ. 1982

558. ხინთიბიძე ე., „ჰუპერ ეუთიმიუ“ ბერძნული რომანის „ვარლაამ და იოასაფის“ ლემიდან: კრებ. „ისტ.-ფილოლოგ. ძიებანი” – «Историко-филологические разыскания», თბ. 1984 (რუს.)

559. ხინთიბიძე ე., ბიზანტიური ლიტერატურა შუასაუკუნეების ქართულ თარგმანებში და სომხურ-ქართული ლიტერატურული კონტაქტები“: კრებ. საერთაშორისო კონფ. შუასაუკუნეების სომხური ლიტერატურის შესახებ – «Международная конференция по армянской средневековой литературе», ერევანი 1986 (თეზ. რუს. და ინგლ.)

560. ხინთიბიძე ე., „შალვა ნუცუბიძე: კრებ. „ძველი ქართული მწერლობის მკვლევარნი”, თბ., 1986

561. ხინთიბიძე ე., „მოსე გოგიბერიძე: კრებ. „ძველი ქართული მწერლობის მკვლევარნი”, თბ., 1986, (1 თაბ.)

562. ხინთიბიძე ე., „ვარლამ და იოასაფის” ეთიოპია: „თსუ შრომები” (ლიტერატურათმცოდნეობა), 261, თბ. 1986 (1 თაბ; რეზ. რუს. და ინგლ.)

563. ხინთიბიძე ე., „ფსევდომაკარის თხზულებათა ქართული ვერსია”, „თსუ შრომები“ (ლიტერატურათმცოდნეობა), 261, თბ. 1986.

564. ხინთიბიძე ე., სიყვარულისათვის (ბასილ დიდის „კითხვაჲ მოღუაწეთაჲ”): ჟურნ. „ჯვარი ვაზისა” №1, თბ., 1990, (რეზ. ინგლ.)

565. ხინთიბიძე ე., ახალი არგუმენტი პეტრე იბერისა და ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის იდენტიფიკაციისათვის: კრებ. „ბიზანტინოლოგიური ეტიუდები” – „Византиноведческие этюды“, თბ., 1991 (რუს.)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

566. ხინთიბიძე ე., კაპადოკიელ წმიდა მამათა სადაურობისათვის: ჟურნ. „ჯვარი ვაზისა", №3, თბ., 1992

567. ხინთიბიძე ე., ფსევდო-დიონისე არეოპაგელისა და პეტრე იბერიელის იდენტიფიკაციის არგუმენტირებისათვის: კრებ. „ქართული მწერლობის საკითხები", თბ., 1993

568. ხინთიბიძე ე., XI საუკუნის ორი უცნობი ქართული ხელნაწერის ფრაგმენტები ბერძნულ მანუსკრიპტში: ჟურნ. „ქართველოლოგი", №4, თბ. 1997

569. ხინთიბიძე ე., ქართული ფენომენის ყველაზე დიდი გამოხატულება და ევროპული ცივილიზაციის პროცესი: კრებული „ჩვენ-ქართველნი", თბ. 1999

570. ხინთიბიძე ე., მეთერთმეტე საუკუნის უცნობ ქართველ ხელნაწერთა ფრაგმენტები ბრიტანეთის მუზეუმში: კრებული „საქართველოს ეკლესიის, ქართული სასულიერო მწერლობისა და ქრისტიანული ხელოვნების ისტორიის საკითხები", თბ. 1998

571. ხინთიბიძე ე., ქართული აგიოგრაფიული ტექსტის 13-ე საუკუნის ბერძნული და ლათინური თარგმანი: კრებ. „კავკასია", ტომი 3, გვ. 67-81, თბ. 1999 (ინგლ.)

572. ხინთიბიძე ე., ქართული აგიოგრაფიული ტექსტის XIII საუკუნის ბერძნული და ლათინური თარგმანები: კრებ. „ფილოსოფიურ-ისტორიული ძიებანი" (აკად. თ. ყაუხჩიშვილისადმი მიძღვნილი), თბ. 1999

573. ხინთიბიძე ე., ბერძნული „ვარლაამ და იოასაფი" და რუსეთის გაქრისტიანება: „მესამე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები", თბ. 1999

574. ხინთიბიძე ე., ძველი ბერძნული სააზროვნო სტილის ერთი ნიმუში ძველ ქართულ მწერლობაში: კრებული „შოთა რუსთველი", თბ., 2000

575. ხინთიბიძე ე., ქართველი წმინდა მამის აზრი ბერძნულ-რომაულ საეკლესიო განხეთქილებაზე XIII საუკუნის ლათინურ კოლექციაში: ჟურნ. „ქართველოლოგი", №6, თბ. 2000 (ინგლ.)

576. ხინთიბიძე ე., კლასიკური ბერძნული აზრის ნიმუში ძველ ქართულ ლიტერატურაში: „ფაზისი", ტ. 2-3, თბილისი 2000 (ინგლ.)

577. ხინთიბიძე ე., ათონის მთის ქართული ხელნაწერები: დღემდე უცნობი ძველი ქართული ხელნაწერები ივირონის წიგნსაცავში: ჟურნ. „ქართველოლოგი", №8, თბ. 2001 (ინგლ.)

578. ხინთიბიძე ე., კიდევ ერთი ახლებური თვალსაზრისი შუასაუკუნეების ევროპული ლიტერატურის შედევრის–„ვარლაამ და იოასაფის" ავტორობის საკითხზე: „მაცნე" (ენისა და ლიტერატურის სერია), თბ. 2003

579. ხინთიბიძე ე., ათონის ქართული საღვთისმეტყველო ლიტერატურული სკოლა: კრებული „ნათელი ქრისტესი – საქართველ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

580. ხინთიბიძე ე., უცნობი ძველი ქართული ხელნაწერი ივირონის წიგნთსაცავში: „მეოთხე საერთაშორისო ქართველოლოგიური სიმპოზიუმის მასალები", თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 2005

581. ხინთიბიძე ე., ელინოფილური თარგმანი და ელინიზაციის პერიოდი შუასაუკუნეების ქართულ მწერლობაში: I საერთაშორისო სიმპოზიუმი „ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები" (თეზისები), თბ., 2007 (თეზ. ქართ. და ინგლ.)

582. ხინთიბიძე ე., ფილოსოფიური აზრის პროცესის ძირითადი ეტაპები შუასაუკუნეების ქართულ მწერლობაში: კრებ. „ფილოსოფია და თანამედროვეობა", თბ., 2007, გვ. 141-160

583. ხინთიბიძე ე., ელინოფილური თარგმანი და ელინიზაციის პერიოდი შუასაუკუნეების ქართულ მწერლობაში: „ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები" (I საერთაშორისო სიმპოზიუმის მასალები), თბ., 2007, გვ. 344-353.

584. ხინთიბიძე ე., უახლესი ტენდენციები ქართულ-ბიზანტიური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის მიმართულებით : კრებული „ბიზანტინოლოგია საქართველოში", თბ., 2007

585. ხინთიბიძე ე., ქართული ლიტერატურა მედიევისტიკის საერთო კონტექსტში: კრებული „შოთა რუსთაველის სახელობის სტიპენდიატთა შრომები", ტ. I, თბ., 2008 (ქართ. და ინგლ.)

586. Хонигман Э., Петр Ивер и сочинения Псевдо-Дионисия Ареопагита; "Труды ТГУ", т. 59, 1955

587. ხოფერია ლ., მაქსიმე აღმსარებლის „პიროსთან სიტყვაგების" ძველი ქართული თარგმანები, სადისერტაციო ნაშრომი, თბ., 1998

588. Khoperia L., The oid Georgian Translations of St. Maximus the Confessor' s Works, in: Annual of Medieval Studies at CEU, vol. 6, ed. K. Szende and M. Sebock, budapest, 2001.

589. Khoperia l., Maximus the Confessor in Ansient Georgian Sources, in: Studia Patristica, 36, 2001

590. Khoperia L., Old Georgian Sources Concerning Maximus the Confessor' s life, dans Le Museon. Revue d' EtudesOrientales, t. 116, 2003

591. ჯუღელი ვ., გელათის კატენებიანი ბიბლიის განმარტებათა წყაროების საკითხისათვის, ლოგოსი, წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში, 2, 2004, 3

592. ჯუღელი ვ., ნეტარი თეოდორიტე კვირელი: ცხოვრება, მოღვაწეობა, მრწამსი, თხზულებები და მათი ქართული თარგმანები. ტ. I. თბილისი: ლოგოსი, 2008

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

593. ჯუღელი ვ., ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (I-II ტომი) (ავტორთა ჯგუფთან ერთად), თბ., 2010

594. ჯუღელი ვ., ზღვა და მიწისქვეშეთი. მცირე ღვთაებანი. ბერძნული მითების სამყარო. თბილისი: ლოგოსი, 1998

595. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელის თხზულებათა ქართული თარგმანები. სადისერტაციო ნაშრომი ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2003.

596. ჯუღელი ვ., The Works of Theodoret of Cyrus according to Georgian Manuscripts. სადისერტაციო თეზისი *Master of Arts*-is სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. ბუდაპეშტი, 1997

597. ჯუღელი ვ., The Blessed Theodoret of Cyrus: the Life, Activities, Creed, Writings and their Georgian Translations. Vol. I. Ed. D. Melikishvili. Tbilisi: Logos, 2008, 700 p. *Phasis* 12 (2009): 348-370.

598. ჯუღელი ვ., სვიმეონ მეტაფრასტის სვიმეონ მესვეტის ცხოვრების ქართული ტექსტის მთარგმნელის იდენტიფიკაციისათვის (ეფრემ მცირის კიდევ ერთი თარგმანი). ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი. I საერთაშორისო სიმპოზიუმი "ქართული ხელნაწერი". მოხსენებათა თეზისები, 2009, გვ. 86-89.

599. ჯუღელი ვ., თეოლოგიური და გონების ცნებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ტერმინი X-XII სს-ის ძველ ქართულ წყაროებში. ძველქართულ-ბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი (სამეცნიერო კონფერენციის მასალები). თბილისი: ლოგოსი, 2009, გვ. 38-47.

600. ჯუღელი ვ., The Lost Work of Theodoret of Cyrus *Ad Quaesita Magorum Persarum*. *Phasis. Greek and Roman Studies* 11 (2008): 66-72.

601. ჯუღელი ვ., ანტიკურისა და ქრისტიანულის სინთეზი თეოდორიტე კვირელის ფილოთეონ ისტორიაში და ეფრემ მცირის თარგმანი. ბიზანტინისტიკა საქართველოში. თბილისი: ლოგოსი, 2007, გვ. 574-588.

602. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელი ქართულ კატენებიან კრებულებში. I საერთაშორისო სიმპოზიუმი "ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები". თეზისები. თბილისი: ნეკერი, 2007, 102-105.

603. ჯუღელი ვ., გელათის აკადემიის როლი თეოდორიტე კვირელის თხზულებათა ქართულ თარგმანებთან მიმართებაში. ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. გელათი – 900. სამეცნიერო კონფერენციის მასალები. 2007 წლის 8-10 თებერვალი. თბილისი: ივ.ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2007, 29-30.

604. ჯუღელი ვ., გელათურ ნუსხებში დაცული თეოდორიტე კვირელის თხზულებები. საერთაშორისო სიმპოზიუმი. ქრისტიანობა ჩვენს

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ცხოვრებაში: წარსული, აწმყო, მომავალი. მოხსენებათა მოკლე შინაარსები. 25-26 ნოემბერი. თბილისი, 2005, გვ. 176.

605. ჯუღელი ვ., გელათურ ნუსხებში დაცული თეოდორიტე კვირელის თხზულებები (ნაწილი II). გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი 12 (2006): 3-7.

606. ჯუღელი ვ., გელათურ ნუსხებში დაცული თეოდორიტე კვირელის თხზულებები (ნაწილი I). გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი 11 (2005): 3-9.

607. ჯუღელი ვ., გელათის კატენებიანი ბიბლიის განმარტებათა წყაროების საკითხისათვის (თეოდორიტე კვირელის, კირილე ალექსანდრიელის, ევსევი ემესელის, ორიგენეს, აპოლინარის და სხვა ავტორთა კომენტარები). ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში 2 (2004): 370-388.

608. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელის სირიულიდან თარგმნილი ორი თხზულება. ლოგოსი. წელიწდეული ელინოლოგიასა და ლათინისტიკაში 1 (2003): 400-420.

609. ჯუღელი ვ., გელათის კატენებიანი ბიბლიის სტრუქტურისა და წყაროთა საკითხისათვის. გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი 4 (2002): 26-31.

610. ჯუღელი ვ., Symeon Metaphrastes «The Life of Symeon the Stylite» (The Sources). *Phasis. Greek and Roman Studies* 2-3 (2000): 172-174.

611. ჯუღელი ვ., A 1545ა ხელნაწერი A 689-ს ფრაგმენტი? (თეოდორიტე კვირელის *ფილოთეონ ისტორიის* ქართული თარგმანები). *თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები.* ტ. 4. პოეტ-აკადემიკოს გიორგი ლეონიძის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2000, 42-43.

612. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელის ნაშრომთა ქართული თარგმანების სრული ნუსხის დადგენისათვის. *Mnhvmh, ალექსანდრე ალექსიძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი კრებული.* თბილისი: ლოგოსი, 1999, 339-344; აგრეთვე, *თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები.* ტ. 3. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1999, 152-158.

613. ჯუღელი ვ., The Works of Theodoret of Cyrus According to Georgian Manuscripts. *Annual of Medieval Studies at CEU, 1996-1997*. Budapest: Central European University, 1998, 93-94.

614. ჯუღელი ვ., საბა ასურისა და ივლიანეს ცხოვრებათა ურთიერთმიმართების ზოგიერთი ასპექტი (თეოდორიტე კვირელის *ფილოთეონ ისტორია*). *თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის სამეცნიერო სესია, მიძღვნილი აკადემიკოს არნოლდ ჩიქობავას დაბადების 100*

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

წლისთავისადმი. 1998 წლის 13-15 მაისი. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1998, 150-153.

615. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელის განმარტებათა ქართული თარგმანები გელათის ბიბლიასა და გელათურ ხელნაწერებში. *თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები.* ტ. 2. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1998, 178-196; *გელათის მეცნიერებათა აკადემიის შრომები. წელიწდეული* 1 (1998): 5-21.

616. ჯუღელი ვ., Theodoret of Cyrus in Georgian Literature. *აკადემიკოს სიმონ ყაუხჩიშვილის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია.* თბილისი 1995, 16-19 ოქტომბერი. თბილისი: მეცნიერება, 1995, 53-55.

617. ჯუღელი ვ., თეოდორიტე კვირელი და მისი ეპისტოლეები. *თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის 1995 წლის 22-25 მაისის სამეცნიერო სესია.* თბილისი: მეცნიერება, 1995, 123-124.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ქართულ–არაბულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. ქართველები მჭიდროდ იყვნენ დაკავშირებული ქრისტიან არაბებთან, საერთოდ, არაბულ სამყაროსთან. VII საუკუნეში არაბთა დაპყრობით ომებს სირიაში, პალესტინასა და ეგვიპტეში მოჰყვა აღნიშნული რეგიონების არაბიზაცია, არაბული ენა იქცა ოფიციალურ სახელმწიფო ენად ამ ქვეყნებში. მან თანდათან შეაღწია ქრისტიანულ ღვთისმსახურებაში, მოგვიანებით კი გზა გაიკაფა საეკლესიო–სასულიერო მწერლობაში. VIII-IX საუკუნეებიდან ქრისტიანული არაბული ლიტერატურა ვითარდებოდა ბერძნული, სირიული, კოპტური ლიტერატურის თარგმანების ბაზაზე. მის შექმნაში მონაწილეობდნენ ქრისტიანი არაბები, რომელთა გარკვეული ნაწილი ისლამამდელ პერიოდში გაქრისტიანდა. ქრისტიანულმა არაბულმა ლიტერატურამ დიდი წვლილი შეიტანა ახლო აღმოსავლეთის ხალხთა ლიტერატურულ მემკვიდრეობაში. მისი აღმოცენების და განვითარების ძირითადი კერებია წმ. ეკატირინეს მონასტერი სინას მთაზე და საბას ლავრა პალესტინაში, აგრეთვე წმინდა ხარიტონის ლავრა.

არაბულენოვან ქრისტიანებს და მათ ლიტერატურას ქართველები ახლო აღმოსავლეთში გაეცნენ. ქართული ლიტერატურა, რომელიც წარმოიშვა და განვითარდა საქართველოში, შემდგომ, საუკუნეთა განმავლობაში, ვითარდებოდა საზღვარგარეთულ რეგიონებშიც –მახლობელ აღმოსავლეთსა თუ ბიზანტიაში. საყოველთაოდაა ცნობილი არაბულ აღმოსავლეთში არსებული ქართული მწიგნობრობის კერები, რომლებიც სირიის, პალესტინის, ანტიოქიისა და ეგვიპტის ეკლესია-მონასტრებში ჩამოყალიბდა. აღნიშნულ რეგიონებში არსებულ ეკლესია-მონასტრებში დღესაც ვხვდებით ქართულ ხელნაწერებს, რომლებიც წარმოადგენენ ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების გამოვლინებებს. ასევე მნიშვნელოვანია პალესტინასა და სირიაში დაცული ძველი და ახალი აღთქმის ქართული ხელნაწერების ფრაგმენტები, რომლებიც მნიშვნელოვან მასალას შეიცავენ, ერთი მხრივ, ქართულ–არაბული კულტურული ურთიერთობების, საქართველოსა და ქრისტიანულ აღმოსავლეთს შორის მჭიდრო კავშირ–ურთიერთობების თვალსაზრისით, ხოლო მეორე მხრივ– არაბულ აღმოსავლეთში ქართული ქრისტიანული ტრადიციების შესწავლის თვალსაზრისით.

საზღვარგარეთ ქართველთა ლიტერატურული მოღვაწეობის ადრეული პერიოდი, ძირითადად, მოდის ახლო აღმოსავლეთზე, რომლის მიმართ ქართველები ინტერესს იჩენდნენ უკვე IV-V საუკუნეებში. წმინდა საბას ლავრაში და სინას მთაზე, წმინდა ეკატერინეს მონასტერში შეიქმნა ხელშემწყობი პირობები ქართველ და არაბ მწიგნობართა დაახლოებისათვის. აქ ხორციელდებოდა არაბულ სამყაროსთან და მის ენობრივ ტრადიციებთან ქართველთა ცოცხალი და ამასთანავე ღრმა და ნებაყოფლობითი კონტაქტი. ამ სამწერლობო კერებში ერთმანეთის გვერდიგვერდ იღწვოდნენ და ერთნაირი ინტერესებითა და სულიერი ცხოვრებით ცხოვრობდნენ ქართველი და არაბულენოვანი მწიგნობრები. სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციას შემოუნახავს არაბული დამწერლობის კვალი. ჩანს არაბულ სამყაროში მოხვედრილმა ქართველებმა შეისწავლეს არაბული ენა, დამწერლობა. სინას მთის ქართულ ხელნაწერებში ხშირად გვხვდება არაბული მინაწერები, რომელთა ავტორები ზოგჯერ აღნიშნავდნენ ხელნაწერის სინას მთის მონასტრისადმი კუთვნილებას. ცნობილია ქართული ხელნაწერები არაბული ნუმერაციით. მიკვლეულია სპეციალურად ქართველებისთვის შედგენილი არაბული ანბანი, რომლის თითოეული არაბული ასო გა[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

შესატყვისით. გვხვდება არაბული ხელნაწერები რვეულებისა და ფურცლების ქართული ნუმერაციით, რაც ადასტურებს ქართველთა მონაწილეობას არაბულ–ქრისტიანულ მწერლობაში.

ხსენებულ კულტურულ კერებში დიდხანს არ შეწყვეტილა ქართველთა მწიგნობრული მოღვაწეობა. შემოქმედებითი აღმავლობის პირობებში არაბი და ქართველი მოღვაწენი ავითარებდნენ სასულიერო ხასიათის მწერლობას. საერთო შემოქმედებითმა და სულიერმა ინტერესებმა და ახლო აღმოსავლეთის კულტურითა და ლიტერატურით ქართველთა ღრმა დაინტერესებამ კანონზომიერად განაპირობა ქართულ–არაბულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა წარმოშობა და განვითარება, რაც დასტურდება ჩვენამდე მოღწეული თარგმანებით. თარგმანთა, ხშირ შემთხვევაში, მაღალი დონე ქართველ მთარგმნელთა მიერ არაბული ენის სრულყოფილი ფლობის მაჩვენებელია.

ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობები შედარებით ინტენსიური იყო X საუკუნემდე. X-XI საუკუნეებიდან ქართველები მთლიანად გადაერთვნენ ბიზანტიურ ლიტერატურაზე. ახლო აღმოსავლეთში ქართულმა ლიტერატურულმა მოღვაწეობამ დაკარგა თავისი შემოქმედებითი მასშტაბი. იგი გამოიხატებოდა მხოლოდ ხელნაწერთა გამრავლებასა თუ გადაწერაში. ქართველთა დაინტერესებამ ქრისტიანულ არაბული ლიტერატურით თანდათან იკლო და ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობები შეწყდა, თუმცა ისტორიული ურთიერთობები გრძელდებოდა და ვითარდებოდა.

არაბული კულტურა და პოეზია მისი ხორციელებითა და ქვეყნიური სიამის მაძიებელი სულისკვეთებით, სპარსულ ეპიკასთან ერთად მძლავრი სტიმული იყო, რომელმაც ხელი შეუწყო ქართული საერო მწერლობის აღმოცენებას და საზოგადოდ, ქართველ საზოგადოებაში ქრისტიანობის ასკეტური ტენდენციისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულების გაჩენას. აღმოსავლური ლიტერატურა, განსხვავებით ქრისტიანული მწერლობისგან, ყოველთვის იყო დაინტერესებული საგმირო და რომანტიკული თემატიკით. ქართულ სამყაროში ხდებოდა ამ კულტურის შერწყმა ქრისტიანულ აზროვნებასთან.

არაბულ სამყაროში ქრისტიანებს, ებრაელებსა და მუსლიმებს აერთიანებდა სიყვარული მეცნიერებისადმი და მშვენიერებისადმი. განსხვავებით ბიზანტიისა და ქრისტიანული ევროპისგან XIIIს.–ის დასაწყისში სწორედ ამგვარი ატმოსფერო იყო შექმნილი საქართველოში. ეროვნულ-სარწმუნეობრივი თანაარსებობისა და შემწყნარებლობის პოლიტიკა ქართული სახელმწიფო პოლიტიკა იყო მთელი XII ს.–ის მანძილზე.[1]

ქართველთა მიერ ახლო აღმოსავლეთში შექმნილი კულტურულ–ლიტერატურული მემკვიდრეობის ღრმა მეცნიერული შესწავლა იწყება XX საუკუნის დამდეგიდან და უკავშირდება ნიკო მარის სახელს.

სინას მთაზე და იერუსალიმში ხელნაწერებზე მუშაობის შედეგად ნ. მარმა გამოაქვეყნა მოგზაურობის აღწერილობა და მოპოვენული მასალის მოკლე დახასიათება.[2]

ი. ჯავახიშვილთან ერთად მათ აღწერეს ადრე უცნობი ბევრი ხელნაწერი, დააზუსტეს და შეავსეს არსებული აღწერილობანი, გამოავლინეს არაერთი ქართველი მწიგნობარი და ორგინალური თუ ნათარგმნი თხზულება.[3]

---

[1] ე. ხინთიბიძე, მსოფმხედველობითი პრობლემები „ვეფხისტყაოსანში“, გვ. 307-376, თბილისი, 1975.

[2] Марр Н. – Предварительный отчет о работах на Синае веденных в сотрудничестве с Джаваховым в Иерусалиме в поездку 1902 г. СППО XIV т. II, 1903 г.

[3] მ. ჯავახიშვილი, სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ნიკო მარმა ზოგადად შემოხაზა ის ლიტერატურული კონტაქტები, რომლებიც არსებობდა ძველ ქართველ მწიგნობრებსა და მახლობელი აღმოსავლეთის ქრისტიან არაბებს შორის.

ნიკო მარის ძიებანი XX საუკუნის 20–იან წლებში განაგრძო ბელგიელმა მეცნიერმა პ. პეეტერსმა, რომელმაც აღმოაჩინა და გამოიკვლია არაბულიდან თარგმნილი ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები. მას ეკუთვნის მრავალი სამეცნიერო ნაშრომი ამ სფეროში[1]. საინტერესოა მისი სტატია– რეცენზია კ. კეკელიძის გამოკვლევაზე, სადაც პეეტერსმა დაუსაბუთებლად მიიჩნია ავტორის მოსაზრება „ნისიმეს ცხოვრების“ ქართული ვერსიის კოპტურიდან მომდინარეობის თაობაზე, აღნიშნა რა, რომ ამ თხზულების ვრცელი სირიული ვერსიაა „ონესიმას ცხოვრება“, რომლის ერთი გამოცემა ეკუთვნის პ. ბეჯანს და მეორე - აგნეს ლუისს. მეცნიერის აზრით, პალადი ელენოპოლელმა ისარგებლა ბერძნული წყაროთი, საიდანაც უნდა მოდიოდეს ჯერ სირიული, და შემდეგ ქართული ვარიანტები.[2]

უნდა აღინიშნოს ამავე პერიოდის მეორე უცხოელი ქართველოლოგი რ. ბლეიკი, რომელმაც 1924 წელს აღწერა იერუსალიმის ქართული ხელნაწერები, ხოლო 1927 წელს– სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექცია.

არაბულიდან მომდინარე ქართულ თარგმანებზე მუშაობდა ბელგიელი ქართველოლოგი ჟერარ გარიტი[3]. მან მონაწილეობა მიიღო ამერიკის კონგრესის –ვაშინგტონის ბიბლიოთეკის სამეცნიერო ექსპედიციის მუშაობაში სინას მთასა და იერუსალიმში.

საზღვარგარეთ ამჟამად მოღვაწე ქართველოლოგებიდან აღსანიშნავია ფრანგი მეცნიერი ბერნარ უტიე, რომელიც წლების განმავლობაში ნაყოფიერად მუშაობს ქართულ-საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობების სფეროში. მახლობელ აღმოსავლეთში ბერნარ უტიემ გამოავლინა არაბულიდან ქართულად ნათარგმნი მთელი კრებულები[4].

ნიკო მარისა და პეტერსის გამოკვლევებზე დაყრდნობით კორნელი კეკელიძემ შეიმუშავა საქართველოს მახლობელი აღმოსავლეთის ქრისტიანულ ქვეყნებთან ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევის ზოგადი დებულებები, რაც მოცემული აქვს „ქართული ლიტერატურის ისტორიის“ პირველივე გამოცემებში[5].

ქართულ – ქრისტიანულ – არაბული ლიტერატურული ურთიერთობები სისტემატური კვლევის საგანი იყო XX საუკუნის მეორე ნახევარში აკად. გ. წერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტსა და კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტის უფროსმა მეცნიერ თანამშრომელმა ნანი წაქაძემ 1973 წ.–ს დაიცვა დისერტაცია თემაზე „წმინდა ნისიმეს ცხოვრების სირიული, არაბული და ქართული ვერსიები“, რომელიც ფუნდამენტალური გამოკვლევის სახით გამოსცა 1983 წელს.

“ნისიმეს ცხოვრება”, ქართული ხელნაწერების მიხედვით “ცხორებაი და განგებაი ნისიმესი, რომელი იყო ასული მეფისა მეგვპტელისაი და შემდგომ

---

[1] Peeters P., “ახალი მოწამის რომანის წამება”, Anallecta Bollandiana, t. XXX, Paris, 1911; Peeters P., “ანტონ რავახის ცხოვრება”, Anallecta Bollandiana, t. XXXIII, 1914; Peeters P., “ფსევდო დიონისე არეოპაგელის ცხოვრება”, Anallecta Bollandiana, t. XXXIX, 1921; Peeters P., „პანსეფეოს ალექსანდრიელის წამება“, Anallecta Bollandiana, t. XXXXVII, 1924

[2] Peeters P., „ნისიმეს ცხოვრება“, Analecta Boiiandiana, t. XXXI, Paris, 1912, გვ. 478–479

[3] Garitte G. „სტეფან საბაელის სწავლება“, Anallecta Bollandiana, t. XXVII, 1959; Garitte G., „ელიანოზის წამება“, Anallecta Bollandiana, 1961; Garitte G., „კირიაკეს ცხოვრება“, Bedi kartlisa, Revue de Kartvelologie, vol. 28, Paris, 1971

[4] Outtier B., ასკეტური კრებული, ე. წ. მამათა სწავლება, Bedi Kartlisa, vol. 31, 1973 და აგიოგრაფიული და ჰომილეტური ხასიათის კრებული, Bedi Kartlisa, vol. 35, 1977.

[5] კ. კეკელიძე, „იოანე ქართველის კალენდარი“, ეტიუდები ძველ [illegible] ისტორიიდან, ტ. V, თბილისი, 1957.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

იქმნა მამამთავარ უდაბნოს მძოვართა ზედა რიცხვით ოთხასთა წმიდათა მამათა", ადრექრისტიანულ ეპოქაში შექმნილი ძეგლია, რომელიც სრული სახით შემონახულია სირიულ, არაბულ და ქართულ ენებზე. თხზულებას ლეგენდარული პროზის ნიმუშად თვლიან, რომელიც ისლამამდელ ეპოქაშია შექმნილი სირიაში არსებულ ეგვიპტურ სამონაზვნო წრეებში.[1]

ქართული ვერსიის თარგმანის შესახებ ორი მოსაზრება არსებობს. პირველი ეკუთვნის კ. კეკელიძეს. მეცნიერმა შეისწავლა „ნისიმეს ცხოვრების" ქართული ვერსია და გამოაქვეყნა გამოკვლევა, რომელსაც დაურთო ქართული ტექსტის რუსული თარგმანი.[2]

კ. კეკელიძე შეეხო ძეგლის შედგენილობისა და წარმომავლობის საკითხს. მისი აზრით, პალადი ელენეპოლელის „ლავსაიკონში" მოცემული ცნობები გამოიყენა უცნობმა აგიოგრაფმა და შექმნა თხზულება, რომლის ვრცელი ვერსია მხოლოდ ქართულ ენაზეა შემონახული და იგი კოპტურიდან უნდა იყოს თარგმნილი. ამ ვარაუდის საბუთად მას მიაჩნია თხზულების ლეგენდარული ხასიათი და უდაბნოში ცხოველებთან ერთად ცხოვრება, რაც დამახასიათებელია კოპტური ძეგლებისათვის. ამავე დროს კ. კეკელიძე არ გამორიცხავდა ძეგლის არაბულიდან თარგმნის შესაძლებლობას.

მეორე მოსაზრება გამოთქვა პეტერსმა, კ. კეკელიძის გამოკვლევაზე დაწერილ რეცენზიაში. არაბული (ექვსი ნუსხა) და ქართული (ცხრამეტი ნუსხა, სამი რედაქცია) ტექსტების მსგავსება-განსხვავებათა ანალიზის საფუძველზე ავტორმა გამოავლინა მათ შორის მჭიდრო კავშირი და გაჩნდა ვარაუდი ქართული თარგმანის მომდინარეობის თაობაზე[3].

დასახელებულ ნაშრომში ნანი წაქაძე იკვლევს სირიული, არაბული და ქართული ვერსიებისა და რედაქციების ურთიერთმიმართებას. ტექსტების ურთიერთშეჯერების შედეგად დაგროვილი მასალის ანალიზის საფუძველზე მეცნიერი გამოთქვამს თვალსაზრისს თხზულების არაბული და ქართული თარგმანის მომდინარეობის თაობაზე, ძეგლის სადაურობისა და წარმომავლობის შესახებ.

გამოკვლევას ერთვის ტექსტები: 1. სირიული ვრცელი რედაქციის ქართული თარგმანი, 2. არაბული სინური რედაქციის ტექსტი და მისი ქართული თარგმანი, 3. არაბული კარშუნული რედაქციის ტექსტი და მისი ქართული თარგმანი, 4. ქართული ვერსიის ტექსტი 19 ხელნაწერის ვარიანტებით. ავტორის დასკვნით, არაბული სინას მთის ვერსია თარგმნილია სირიულიდან, საფიქრებელია საბაწმინდის ლავრაში მოღვაწე ბერების მიერ. საბაწმინდის ლავრასთან უნდა იყოს დაკავშირებული ქართული თარგმანის წარმოშობაც. "ნისიმეს ცხოვრება" იმ თხზულებათა რიცხვს ეკუთვნის, რომლებიც სირიულიდან არაბულის გზით ქართულად ითარგმნა საბაწმინდის ქართველ მოღვაწეთა მიერ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტის წამყვანი მეცნიერ თანამშრომელი რუსუდან გვარამია წლების განმავლობაში მუშაობს ქართულ–საზღვარგარეთულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევის სფეროში. მეცნიერი იკვლევს ქართული სასულიერო მწერლობის ადრეულ ძეგლებს, შესაბამის ბერძნულ და არაბულ ვერსიებს და ქართული და არაბული ტექსტების ურთიერთმიმართებას, მათი წარმომავლობის საკითხებს. მისი ნაშრომებიდან აღსანიშნავია: ალ–ბუსთანი X ს.–ის სინური ხელნაწერის მიხედვით.

---

[1] ნ. წაქაძე, "ნისიმეს ცხოვრების" სირიული, არაბული და ქართული ვერსიები, გვ. 89– 93, თბილისი, 1983

[2] კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. VII, გვ. 76-101, თბილისი, 1961

[3] Peeters P., Analecta Bollandiana, t. XXXI, გვ. 478-479, Paris, 1912

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

წიგნში პირველად ქვეყნდება ქრისტიანული არაბული ლიტერატურის ადრეული პერიოდის ძეგლი „ალ–ბუსთანი“, რომელიც ბერძნული თხზულების „ლიმონარის“ არაბულ ვერსიას წარმოადგენს. მეცნიერი იკვლევს მის მიმართებას ლიმონარის ქართული ვერსიის „სამოთხის“ წარმომავლობის საკითხთან. ნაშრომში მოცემულია არაბული ხელნაწერის შეპირისპირება ბერძნულ და ქართულ ტექსტებთან. ქართულ „სამოთხის“ ტექსტს ახასიათებს ადრეული პერიოდის ქართული ორგინალური და ბერძნულიდან ნათარგმნი ძეგლებისათვის უჩვეულო არაბული ლექსიკისა და საკუთარ სახელთა არაბიზებული ფორმით ხმარების შემთხვევები. მკვლევარი ასკვნის ქართული ვერსიის არაბული ვერსიიდან მომდინარეობას. თუმცა, მისი აზრით, სინური „ალ–ბუსთანი“ ქართული „სამოთხის“ წყაროდ ვერ ჩაითვლება. „სამოთხის“ თხრობაში სინური „ალ–ბუსთანისაგან“ განსხვავებული და ბერძნულ ტექსტთან თანხვედრილი ბევრი ადგილი გვხვდება, თუმცა ეს გარემოება არ აბრკოლებს საერთოდ არაბულიდან მის მომდინარეობას. მეცნიერი ასკვნის, რომ არაბული აქ შუალედური საფეხურია. [1].

ქართულ-საზღვარგარეთულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევის ისტორიის განხილვისას უნდა დავასახელოთ რუსუდან გვარამიას მიერ 1973წ. გამოქვეყნებული ნაშრომი “სინა-რაითის მამათა მოსვრის” არაბულ-ქართული ვერსიები[2].

ეგვიპტელი ხუცეს–მონაზონის თხზულების არაბული ვერსია ქვეყნდება პირველად IX-XI, XIII და XVII საუკუნეების ნუსხების მიხედვით. ტექსტს ახლავს გამოკვლევა, რომელშიც განხილულია ამონიოსის თხზულების არაბული რედაქციები და ქართული ვერსიების წარმომავლობის საკითხი. არაბული ტექსტი მოცემულია ყველა მანამდე ცნობილი ხელნაწერის მიხედვით. ქართულ–არაბული ტექსტების სიახლოვის უფრო თვალნათლივ ჩვენებისთვის დართულია ქართული ვერსიაც. ეს თხზულება თითქმის ყველა ქრისტიანი ხალხის მწერლობას დაუცავს. ვერსიები მოღწეულია ბერძნულ, არაბულ, ქართულ, პალესტინურ–სირიულ და სლავურ ენებზე. ქართული ვერსია შემოინახა პირველმა ქართულმა თარიღიანმა ხელნაწერმა, 864 წ. სინურმა მრავალთავმა. ქართული თარგმანი შესრულებულია ქართული და არაბული ენების კარგად მცოდნე და კვალიფიციური მთარგმნელის მიერ.

არაბულ ხელნაწერებში დადასტურებულია ორი დამოუკიდებელი თარგმანი ამონიოსის თხზულებისა. ერთი 772 წლისაა, მეორე უფრო გვიანდელია, სავარაუდოდ XIII საუკუნეს უნდა განეკუთვნებოდეს. ადრეული თარგმანი შესრულებული ჩანს საბას ლავრაში. იგი გვიანდელი–სინური წარმოშობისაა. ქართული ვერსიის ყველა სხვა ვერსიასთან შეჯერების საფუძველზე მეცნიერი არკვევს, რომ ქართული ვერსიის წარმომავლობის კვალი არაბულთან მიდის, სახელდობრ არაბული ვერსიის იმ ადრეულ ნუსხებთან, რომელთა ანდერძშიც თარგმნის თარიღად მითითებულია 772 წ. ეს მნიშვნელოვანი ფაქტია არა მარტო კონკრეტულ ძეგლთა შესწავლის თვალსაზრისით, არამედ, საერთოდ ქართულ- არაბული ლიტერატურული კონტაქტების კვლევისათვის[3].

---

[1] რუსუდან გვარამია, ალ-ბუსთანი, Xს.-ის სინური ხელნაწერის მიხედვით. არაბული ტექსტი ქართული თარგმანითა და გამოკვლევით გამოსცა რ. გვარამიამ, თბილისი, 1965.

[2] რ. გვარამია, ამონიოსის „სინა–რაითის მამათა მოსვრის“ არაბულ– ქართული ვერსიები, თბილისი, 1973 წ.

[3] რუსუდან გვარამია, იქვე, გვ. 76.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა რ. გვარამიამ ქართულ-საზღვარგარეთული ურთიერთობების კვლევაში ნაშრომით "იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ძველი ქართული თარგმანი და მისი თავისებურებანი[1].

მკვლევარი „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ქართულ ვერსიას ადარებს არაბულ ტექსტებს, რისთვისაც სარგებლობს არაბული ვერსიის შემცველი სამი არაბული ხელნაწერის მიკროფირით. მიუხედავად გამოვლენილ იდენტურ შემთხვევათა სიმცირისა, ისინი მაინც ნიშანდობრივი არიან. არაბული ენის გავლენა იგრძნობა ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელის გადმოცემისას. მაგ., „სირია" ქართულ ტექსტში ჩვეულებრივ „ასურეთია", მხოლოდ ორიოდ შემთხვევაში გაპარულია მისი არაბული ეკვივალენტი „აშ–შამი". ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად შესრულებული ქართულ–არაბული თარგმანების ერთნაირი ჩვენებები შემთხვევითი დამთხვევებით ვერ აიხსნება. აღნიშნულ ჩვენებათა არსებობა ამ თარგმანში სხვა, დღემდე უცნობი ბერძნული ტექსტით უნდა იყოს განპირობებული, რაც იმის დამადასტურებელი ხდება, რომ ქართულმა და არაბულმა ვერსიებმა შემოგვინახა დღემდე მიუღწეველი და გამოუვლენელი ტექსტი. „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ქართულ ვერსიაში მოხვედრილი არაბიზმები კი არაბულენოვანი გარემოცვისა და არაბულ სამყაროსთან ცოცხალი კონტაქტის შედეგი უნდა იყოს[2].

რუსუდან გვარამიამ 1990 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია თემაზე: „ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობანი VIII-XI სს", სადაც განხილულია არაბულიდან ნათარგმნი მთელი რიგი ძეგლები: „ლიმონარი", „პანტელეიმონის წამება", „ვასილი კაბადოკიელის მეორე ეპისტოლე გრიგოლ ნაძიანძელისადმი", ნაშრომი ფუნდამენტური წიგნის სახით გამოიცა[3].

აღმოსავლეთმცოდნეობის ფუძემდებელი საქართველოში, აკადემიკოსი გიორგი წერეთელი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა უცხოენოვან წყაროებს საქართველოსა და კავკასიის შესახებ. განსაკუთრებით მდიდარ მასალას იძლევა ამ მხრივ აღმოსავლურენოვანი წერილობითი ტრადიცია. აკად. გ. წერეთლის თაოსნობით საფუძველი ჩაეყარა აღმოსავლური და ბერძნული წყაროების სისტემატიზაციასა და პუბლიკაციებს, რაც ფასდაუდებელ სამსახურს უწევს მკვლევარებს. მაგალითისათვის დავასახელოთ სერიაში: უცხოური წყაროები საქართველოს შესახებ (მთავარი რედაქტორი აკად. გ. წერეთელი) გამოცემული ნაშრომი "იაკუთის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ".

შესავალ წერილში ავტორი, ეთერ სიხარულიძე აღნიშნავს, რომ დასახელებული ნაშრომი, ესაა პირველი ცდა საქართველოსა და კავკასიის შესახებ იაკუთის ცნობების ქართულ ენაზე თარგმანისა. იაკუთის ლექსიკონიდან ამოკრეფილია მთელი მასალა, რასაც იაკუთი კავკასიას უკავშირებს. იაკუთის დიდი გეოგრაფიული ლექსიკონი მეტად საინტერესო ცნობებს შეიცავს VIII-XIII ს.-ის საქართველოსა და საერთოდ, კავკასიის პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიური და კულტურული ისტორიისათვის[4].

არაბული წყაროები საქართველოს შესახებ წარმოაჩენს ქვეყნის ისტორიის სხვადასხვა პერიოდს, მოვლენას და პიროვნებას (პიროვნებებს). წმინდა ისტორიული თხზულებების გარდა ანგარიშგასაწევია ლიტერატურული

---

[1] რუსუდან გვარამია, „იოანე ოქროპირის ცხოვრების" ძველი ქართული თარგმანი და მისი თავისებურებანი. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო რ. გვარამიამ, თბილისი, 1986.

[2] რუსუდან გვარამია, იქვე, გვ. 84.

[3] რუსუდან გვარამია, ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობანი V-X საუკუნეებში, თბილისი, 2000.

[4] ე. სიხაეულიძე, იაკუთის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, ნაკვ. I, არაბული ტექსტი ქართული თარგმანით და შესავლით გამოსცა ეთერ სიხა[illegible] წყაროები საქართველოს შესახებ, მთავარი რედაქტორი აკად. გ. წერ[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ძეგლები, მათ შორის მხატვრული შემოქმედება, სამოგზაურო ჟანრის ნაწარმოებები, მიმოწერა, დოკუმენტური პროზა, არაბ გეოგრაფთა დაკვირვებები, ფოლკლორი და სხვა. აკად. გ. წერეთელი წარმატებით იკვლევდა არაბი ისტორიკოსებისა და გეოგრაფების თხზულებებს, რომლებშიც აღწერილია საქართველო და გაშუქებულია ჩვენი ქვეყნის ისტორიის ესა თუ ის ფურცელი. მათ შორის უნდა დავასახელოთ მასყუდის (X ს.) თხზულება „მურუჯ ალ–ზაჰაბ ვამაყადინუ –ლ–ჯავჰარ“ („ოქროს ველები და მარგალიტის საბადოები“, ალ–ისტახრის (X ს.) ცნობა არმენიის, არანისა და აზერბაიჯანის შესახებ, ტაბარის (IX-X სს.) ცნობა ბუღა თურქის შემოსევისა და თბილისის დაწვის შესახებ, ალ–ფარიკის (XII ს.) თხზულება „თარიხ ალ–მაიაფარიკინა“ („მაიაფარიკინის ისტორია“), სადაც ბევრი საყურადღებო ცნობაა შემონახული ქართველი მეფეების დავით აღმაშენებლის, დიმიტრი პირველის, გიორგი მესამის შესახებ. კალკაშანდის (XIV-XV ს.) ცნობა შეიცავს ეგვიპტის მამლუქთა სამდივნოებში მიღებულ წესებს დიპლომატიური კორესპონდენციებისათვის, და სხვ.[1]

საგანგებო ახლებური მიდგომით გამოირჩევა აკად. გიორგი წერეთლის ბრწყინვალე სტატია: „სემიტური ენები და მათი მნიშვნელობა ქართული კულტურის ისტორიის შესწავლისათვის“, რომელმაც თავის დროზე დიდი გამოხმაურება გამოიწვია და საკითხთა ახალი ასპექტები წამოჭრა. მასში არაბულ სამყაროსთან საქართველოს კავშირ–ურთიერთობის არაერთი საკითხია თავმოყრილი. დღესაც, თსუ აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკ.-ის პირველკურსელი სტუდენტები მეცადინეობას იწყებენ აღნიშნული სტატიის დამუშავებით.

ლიტერატურული ურთიერთობებისა და ურთიერთგავლენის თვალსაზრისით, ნაშრომში სხვა საკითხებთან ერთად განხილულია XII ს.-ის ბასრელი პოეტის ჰარირის მაკამები, კერძოდ ოცდამეცამეტე მაკამა, რომელიც თბილისისადმი არის მიძღვნილი. მკვლევარი ყურადღებას ამახვილებს ადგილებზე, რომელშიც ყოველი ორი სიტყვა თითქმის იდენტურად ჟღერს (ქართული მაჯამების მსგავსად). გარეგნულად ჰარირის მაკამა უცნაურად მოგვაგონებს ჩვენს მეხოტბეებს. ზოგჯერ ისეთი შთაბეჭდილება რჩება მკითხველს, თითქოს ორივე ტექსტი, ქართული და არაბული, ერთნაირად არის დაწერილი, ენობრივი განსხვავება კი იჩქმალება სიტყვათა თამაშში. ავტორი იძლევა ბარკაყიდული მაკამის არაბულ ტექსტს ქართული ტრანსკრიფციით, სადაც შეკვეცილი ბასიტის ტრადიციული ტერფების ცვლილება განაპირობებს არაბული ტექსტის იდენტურობას ქართულ ჩახრუხაულთან.

მეცნიერი აღნიშნავს- “იდენტურობა ჩახრუხაძესთან ეჭვს გარეშეა და ამ მაგალითზე შეიძლება დავინახოთ, თუ რამდენად სასარგებლო შეიძლება იყოს ქართული და არაბული ლექსების ზომების შედარებითი შესწავლა როგორც ერთი, ისე მეორე ენის პოეტიკის საკითხებისათვის”[2].

აკადემიკოს გ. წერეთლის დახასიათებისთვის მოვიყვანთ ამონარიდს მისი თანამედროვის, აკად. სარგის ცაიშვილის სტატიდან: “მეცნიერების მაღალი მწვერვალები”, სადაც ავტორი უმაღლეს შეფასებას აძლევს მეცნიერს: “განსაკუთრებულია მისი ერუდიცია, ფართო ინტერესები. მან არა ერთი ფუნდამენტალური გამოკვლევა მიუძღვნა არაბულ კულტურას, ენასა და ფოლკლორს. იგი იყო არაბული ცივილიზაციის ერთი უპირველესი მცოდნეთაგანი ჩვენი დროის მეცნიერთა შორის... გ. წერეთელი ზოგად

---

[1] გ. წერეთელი, წინასიტყვაობა, “არაბული ქრესტომათია”, თბილისი, 1949.

[2] გ. წერეთელი, სემიტური ენები და მათი მნიშვნელობა ქართული კულტურის ისტორიის შესწავლისათვის, თბილისი, 1947. ვიმოწმებთ განმეორებით “ორიენტალისტი I”, გვ. 26, თბილისი, 2001.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პრობლემათა არეალაში ყოველთვის ეძებდა ისეთ კუთხესაც, საიდანაც ახალი შუქი მოეფინებოდა ქართველი ხალხის ეროვნული კულტურის კვლევას"[1].

„ქილილა და დამანას" წარმომავლობას, მისი ქართული ვერსიფიკაციის საკითხებს ეხება პროფ. მაგალი თოდუას ნაშრომი "ქილილა და დამანას საბასეული ვერსია"[2]. წიგნში მკვლევარი იკვლევს „ქილილა და დამანას" საბასეული ვერსიის საკითხებს– დედანთან მიმართების, ტექსტის კომენტირების, ქართული ვერსიფიკაციის, ენის, სხვა ქართულ ვერსიებთან ურთიერთობის. დასახელებულ ნაშრომში განხილულია „ქილილა და დამანას" არაბული, სპარსული და ქართული ვერსიები.

არაბული ლიტერატურის სპეციალისტი, პროფ. ნანა ფურცელაძე მრავალი წელია მუშაობს აღნიშნულ სფეროში. მან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა არაბული ლიტერატურის თარგმნაში ქართულ ენაზე. "ათას ერთი ღამის" გარდა (პროფ. თინა მარგველაშვილთან ერთად), ნანა ფურცელაძემ თარგმნა არაბულიდან "მუალაკების" კრებული, თანამედროვე არაბ პოეტთა ლექსები[3].

მუალაკები ისლამამდელი არაბული პოეზიის უმნიშვნელოვანესი ძეგლია. იგი წარმოადგენს ჩვ. წ. V ს.–ის დასასრულის– VIII ს.–ის დასაწყისის შვიდი გამოჩენილი არაბი პოეტის რჩეულ კასიდათა კრებულს. წიგნი იმ ნაწარმოებთა რიცხვს ეკუთვნის, რომელთაც ხანგრძლივი დროით განსაზღვრეს მომდევნო ხანის არაბული პოეზიის ხასიათი, თემატიკა და ფორმა. წინასიტყვაობაში მეცნიერი მოკლედ მიმოიხილავს არაბული პოეტიკის საკითხებს, ქართულ თარგმანთან დაკავშირებულ სირთულეებს[4].

პროფესორი ალექსი ლეკიაშვილი ქართული არაბისტიკის სკოლის თვალსაჩინო წარმომადგენელი იყო. მან აღზარდა ქართველ არაბისტთა არაერთი თაობა. მისი მრავალრიცხოვანი შრომების გვერდით არაბული გრამატიკის შესახებ, უნდა გამოვყოთ საკითხავი წიგნი არაბულში[5]. დასახელებული ნაშრომი მოიცავს ტექსტებს, რომლებიც ასახავენ არაბული ლიტერატურის ჟანრობლივ თავისებურებას და კლასიკური არაბული ენის განვითარების სხვადასხვა ეტაპს– ისლამამდელი ხანიდან XVI ს.–მდე.

წიგნში წარმოდგენილია პროზის, პოეზიის, გრამატიკული და ფილოსოფიური ლიტერატურის ნიმუშები, რომელთა ავტორებმა დიდი როლი შეასრულეს არაბული ლიტერატურის განვითარებაში.

არაბული ლექსის სტრუქტურულ საკითხებს იკვლევს პროფ. ა. სილაგაძე. ბოლო დროს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „ახალი არაბული ვერსიფიკაციის ისტორიიდან" განხილულია ში'რ ჰურრ „სიტყვა-სიტყვით – თავისუფალი ლექსი", პოპულარული XX ს.-ის არაბულ, კერძოდ ერაყულ ლიტერატურათმცოდნეობაში. ავტორი ადარებს კლასიკურ არუდსა და თანამედროვე ში'რ ჰურრ-ს: „(ისინი) წარმოადგენენ ერთსა და იმავე სისტემას, რადგანაც ეფუძნებიან ერთსა და იმავე პროსოდიულ ბაზას. მეორე მხრივ ეს ორი განსხვავებული სისტემაა, რადგანაც განსხვავებული ვერსიფიკაციული კანონები აქვთ".[6]

---

[1] სარგის ცაიშვილი, სტატია- მეცნიერების მაღალი მწვერვალები: წიგნში "წინამორბედნი და თანამედროვეები" გვ. 265-266, თბილისი, 1977.

[2] მაგალი თოდუა, „ქილილა და დამანას" საბასეული ვერსია, თბილისი, 1967

[3] ნანა ფურცელაძე, "ათას ერთი ღამე", ტ. II, თბილისი, 1970, ტ. IV, თბილისი, 1977, ტ. VI, თბილისი, 1980. "მუალაკები–ისლამამდელი არაბული პოეზია", თბილისი, 1985;

[4] ნანა ფურცელაძე, წინასიტყვაობა წიგნში: "მუალაკები– ისლამამდელი არაბული პოეზია", არაბულიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო ნანა ფურცელაძემ, გვ. 5–26, თბილისი, 1985.

[5] ალექსი ლეკიაშვილი, საკითხავი წიგნი არაბულში, თბილისი, 1979.

[6] ა. სილაგაძე, ახალი არაბული ვერსიფიკაციის ისტორიიდან, გვ. 78-

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

აპოლონ სილაგაძეს ეკუთვნის ყურანის პირველი სურების პროფესიონალურად შესრულებული, დახვეწილი თარგმანი კომენტარებით.[1]

ქართულ-არაბულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევაში თავისი წვლილი შეიტანა ქართველმა მეცნიერმა პროფ. ლევან მენაბდემ, რომელმაც შეისწავლა ახლო აღმოსავლეთში არსებული ქართული მწიგნობრობის კერები და მათი როლი ქართულ–აღმოსავლურ ლიტერატურულ ურთიერთობებში[2]. მეცნიერის პუბიკაციებიდან უნდა დავასახელოთ „ნაშრომი განძად დაშთების“[3]. დასახელებულ ნაშრომში საუბარია ძველ ქართველ მოღვაწეთა საგანმანათლებლო საქმიანობაზე. მკვლევარი მიმოიხილავს, თუ რა წვრილი შეიტანეს მათ ხელნაწერი მემკვიდრეობის დაცვა–შენარჩუნებასა და ეროვნული ლიტერატურის განვითარებაში. ავტორს მოჰყავს ფაქტები ქართული კულტურის საზღვარგარეთული კერების მოღვაწეთა ურთიერთობის ისტორიიდან, კერძოდ, ათონის ქართველთა მონასტერსა და სირიაში, წმიდა სვიმეონ საკვირველთმოქმედის მონასტრის მახლობლად მოღვაწე ბერებისა თუ იერუსალიმელ ქართველებსა და სინას მთისწიგნთსაცავებში მოღვაწე ბერების ურთიერთობებიდან..

გასული საუკუნის 80–იან წლებში შესამჩნევად გააქტიურდა ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობები. სირიაში მცხოვრებ ჩვენს თანამემამულეს ლევან სადარაძეს განსაკუთრებული როლი მიუძღვის ახლო აღმოსავლეთში ქართული ლიტერატურის პროპაგანდის საქმეში. იგი ათეული წლების განმავლობაში აგროვებდა სირიასა და პალესტინაში მუზეუმებსა და წიგნსაცავებში არსებულ ქართულ მასალებს, აფინანსებდა ქართული კლასიკური ლიტერატურის არაბული თარგმანების გამოცემებს. შეიძლება ითქვას, რომ ევროპის ქვეყნებისგან განსხვავებით, სადაც ქართული ლიტერატურას მოვლა–პატრონობას უწევდა არა ერთი ქართველი და უცხოელი მოღვაწე, აღმოსავლეთში, XX საუკუნის მეორე ნახევარში მხოლოდ ლევან სადარაძე იყო ქართული ლიტერატურის მხურვალე პროპაგანდისტი არაბულ სამყაროში. ლევან სადარაძის მოღვაწეობაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს საგამომცემლო საქმიანობას. სირიის დედაქალაქ დამასკოში მან არაბულ ენაზე გამოაქვეყნა ქართული ლიტერატურის არაერთი ნიმუში [4]. ქართული ლიტერატურის თარგმანების გამოქვეყნებას არაბულ სამყაროში მოჰყვა არაერთი გამოხმაურება პრესაში. სირიისა და ლიბანის წამყვან ჟურნალ–გაზეთებში დაიბეჭდა არაბ კრიტიკოსთა რეცენზიები.

უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად მრავალსაუკუნოვანი ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობებისა, „ვეფხისტყაოსანი“ არის პირველი ქართული ლიტერატურული ნაწარმოები, რომელიც ითარგმნა არაბულ ენაზე. მანამდე ლიტერატურული ურთიერთობები ხორციელდებოდა არაბული ენიდან ქართულად შესრულებული თარგმანების დონეზე.

ბატონ ლევან სადარაძის მიერ გამოცემულ “ვეფხისტყაოსანს” ახლავს გურამ ჩიქოვანის და ნიზარ ხალილის წინასიტყვაობა. სტატიაში განხილულია

---

[1] ა. სილაგაძე., ყურანი, სურა პირველი, მეორე, თბ., 2008. სურა მესამე, მეოთხე, მეხუთე, თბ., 2009.

[2] ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კერები, ტ. I, ნაკვ. I-II, თბილისი, 1962; ტ. II, თბილისი, 1980;

[3] ლევან მენაბდე, ნაშრომი განძად დაშთების, გვ. 35-39, თბილისი, 1989

[4] რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“, დამასკო, 1984 Rustaveli, Faris fi ihabi nimr, Suria, Dimashk, 1984), ილია ჭავჭავაძის პოეტური კრებული „განდეგილი“, ლატაკია, 1987 (Ilia Chavchvadze, an-Nasik, Suria, Lazikia, 1987), აკაკი წერეთლის „გამზრდელი“ რჩეულ ლექსებთან ერთად, ალეპო, 1985 (Akaki Tsereteli, al-Mu’adib, Suria, Halab, 1990) და ახალი ქართული ლიტერატურული პროზის კრებული, ლატაკია, 1988 (Xamsu kisas kasira min adab Jiurjii, Suria, Lazikia [illegible] თითეულ შემთხვევაში–სირიელი არაბი მწერალი და მთარგმნელი ნი‘

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რუსთაველის ეპოქა, ქართულ-არაბული ისტორიული და კულტურული ურთიერთობები, გაანალიზებულია და ნაჩვენებია „ვეფხისტყაოსანში“ წარმოდგენილი არაბული სამყარო, როგორც წარმოსახვითი, ასევე რეალური. შესავალ სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია რუსთაველის პოემაში არსებულ არაბული წარმომავლობის ლექსიკაზე, საკუთარ და გეოგრაფიულ სახელებზე, არაბულ ფილოსოფიურ და ასტრონომიულ ტერმინებზე. წინასიტყვაობაში განხილულია რუსთაველის ეპოქაში მოარული აღმოსავლური სიუჟეტების მიმართების საკითხი „ვეფხისტყაოსანთან“. იმის გათვალისწინებით, რომ პოემის არაერთი სტროფის ანალიზის შედეგად იკვეთება რუსთაველის მიერ არაბული ენისა და კულტურის ცოდნა, წინასიტყვაობაში განსაკუთრებული ადგილი აქვს დათმობილი არაბ ფილოსოფოსთა ნააზრევს[1].

ნიზარ ხალილის თარგმანებმა და ლევან საღარაძის საგამომცემლო მოღვაწეობამ გააღვივა ინტერესი ქართული ლიტერატურისა და ზოგადად, საქართველოსადმი არაბულ სამყაროში. იმავე პერიოდში, სირიაში მცხოვრებმა ალეპოელმა ლიტერატორმა ტოროს ტორონიანმა არაბულ ენაზე გამოაქვეყნა საქართველოს ისტორიის მოკლე კურსი და ნ. ბარათაშვილის პოემა “ბედი ქართლისა”[2].

თსუ-ს ქართულ-საზღვარგარეთულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა სამეცნიერო კვლევით ლაბორატორიაში (ხელმ. პროფ. ე. ხინთიბიძე) XX საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოდან ხორციელდებოდა ქართულ- არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა.

ქართულ–არაბულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა კვლევის ისტორიის საკითხის განხილვისას საინტერესოა აღვნიშნოთ ახალგაზრდა მკვლევართა დაინტერესება ადრეული პერიოდის ქართულ–არაბული ურთიერთობების კვლევით.

წარმოშობით ქისტმა თსუ-ს ასპირანტმა ლელა მახაურმა გამოიკვლია ტრადიციული არაბული ლექსის–მარსიისა და ქართული და ჩეჩნური ხმით დატირების პარალელები და დაიცვა დისერტაცია თემაზე: „არაბული მარსია და მისი პარალელები კავკასიურ ფოლკლორში“[3].

სადისერტაციო ნაშრომი მიზნად ისახავს სხვადასხვა ისტორიულ და გეოგრაფიულ პირობებში განვითარებული არაბული მარსიისა და ქართულ–ჩეჩნური ხმით ნატირალის ურთიერთმიმართების კვლევას. გაანალიზებულია არაბული მარსიის (გლოვის ლექსის) წარმოშობა ისლამამდელ ეპოქაში და მისი შემდგომი განვითარება ომაიანთა, აბასიანთა და ახალ არაბულ ლიტერატურაში. პარალელურად განხილულია ქართულ–ჩეჩნური ხმით ნატირალები, მათი მსგავსება-განსხვავებები არაბულ მარსიასთან. ნაშრომში მოცემულია არაბული მარსიის ქართული, ავტორისეული თარგმანები, შესრულებული მაღალ დონეზე.[4]

---

[1] გ. ჩიქოვანი, ნ. ხალილი, წინასიტყვაობა, “შოთა რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“, ლევან საღარაძის გამოცემა, გვ. 7-15, სირია, დამასკო (არაბულ ენაზე), Chikovani G., Xalili, N., mukaddama, Shota Rustavali, Faris fi Ihabi n-Nimr , Suria, Dimashk, 1984

[2] ტ. ტორონიანი, საქართველოს ისტორია, სირია, ალეპო, 1989 (Tarixu jiurjii, Suria, Halab, 1989) და ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოემა „ბედი ქართლისა“ 1987 (Nikoluz Baratashvili, Kadaru Jiurjia, Suria, Halab, 1987).

[3] ლელა მახაური, არაბული მარსია და მისი პარალელები კავკასიურ ფოლკლორში, “ავტორეფერატი”, თბილისი, 2005. თემასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულია შემდეგი სტატიები: ლ. მახაური, არაბული გლოვის ლექსი და მისი პარალელები ქართულსა და ჩეჩნურში, “აღმოსავლეთი და საქართველო”, I, თსუ 2003 წ.; მარსია არაბულ პოეზიაში, “პერსპექტივა – XXI”, V. აკად, გ. წერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, თბილისი, 2003 წ.; თა’ზია არაბულ გლოვის პოეზიაში, “ფილოლოგიის ფაკ. ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები”. თსუ, წიგნი მერვე, 2004.

[4] ლელა მახაური, დასახელებული ნაშრომი, 2004.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დღეს თსუ ჰუმანიტარული ფაკ.-ის აღმოსავლეთმცოდნეობის მიმართულების არაბული განყოფილების სტუდენტებს ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კურსს უკითხავს მარიამ ნანობაშვილი, რომელმაც საფუძვლიანი მომზადება გაიარა აღნიშნულ სფეროში ხელნაწერთა ინსტიტუტში რუსულან გვარამიასთან.[1]

ამჟამად საქართველოში ნაყოფიერ მთარგმნელობით მოღვაწეობას ეწევა არაბისტი გიორგი ლობჟანიძე. მისი თარგმანები არაბული ენიდან მაღალი პროფესიონალიზმით გამოირჩევა[2].

ეტაპობრივი მნიშვნელობისაა გ. ლობჟანიძის მიერ უშუალოდ არაბული ენიდან შესრულებული ყურანის სრული ტექსტის ქართული თარგმანი.[3] (ყურანის პირველი ქართული თარგმანი, შესრულებული XX საუკუნის დასაწყისში პეტრე მირიანაშვილის მიერ, ფრანგულ თარგმანს ეყრდნობა და ბიბლიოგრაფიული იშვიათობაა.). თარგმანს მწვავე პოლემიკა მოჰყვა ქართულ პრესაში. თავის მხრივ, მუსულმანურმა ქვეყანამ, კერძოდ ირანის ისლამურმა რესპუბლიკამ მაღალი შეფასება მისცა ყურანის ლობჟანიძისეულ ქართულ თარგმანის გამოცემას.

ამგვარად, წარმოდგენილი მასალა ცხადყოფს, რომ ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა, რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა მეოცე საუკუნის დასაწყისში, დღესაც წარმატებით მიმდინარეობს. საყურადღებოა, რომ თუ ადრეულ საუკუნეებში ქართულ–არაბული ურთიერთობები მოიცავდა ძირითადად ქრისტიანული არაბული ტექსტების თარგმანებს ქართულ ენაზე, ამჟამად ცალმხრივობა დარღვეულია ამ სფეროში და ქართული კლასიკური ლიტერატურის, ასევე თანამედროვე ქართული მწერლობის არაერთი ნიმუშია არაბულად გამოქვეყნებული. ქართველ ლიტერატორებთან ერთად არაბი კრიტიკოსებიც არიან ჩართული ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა–ძიებაში, რაც კარგ პერსპექტივას უსახავს მომავალში ჩვენს მიერ განხილული საკითხების სიღრმისეულ განხილვას.

---

[1] მ. ნანობაშვილი, ლიტერატურული კონტაქტების განვითარება ქართველებსა და არაბულად მოლაპარაკე ქრისტიანებს შორის პალესტინაში VIII-X საუკუნეებში, Nanobashvili M., The development of literally contacts between the Georgians end the Arabic speaking Christians in Palstine from VIII-X cent., Oxford University, ARAM, Periodical, 15, 2003.

[2] იბნ ალ–მუკაფა, „წიგნი ქალილასა და დიმნასი“, არაბულიდან თარგმნა, განმარტებანი და ბოლოთქმა დაურთო გიორგი ლობჟანიძემ, თბილისი, 2002; ჯებრან ხალილ ჯებრანი– „იესო, ძე კაცისა“, არაბულიდან თარგმნა გიორგი ლობჟანიძემ, თბილისი, 2004.

[3] ყურანი, თარგმანი და წინასიტყვაობა გიორგი ლობჟანიძისა, თბილ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

1. ი. აბაშიძე, პალესტინის დღიური, თბილისი, 1961

2. ბარეტი, დ., უორდროპის კატალოგი, ოქსფორდი, 1941, Barret, D., Catalogue of the Wardrop collection and other Georgian books and manuscripts in the Bodlean Library, Oxford, University Press, 1941
(ინგლისურ ენაზე)

3. გარიტი, ჟ., სტეფანე საბაელის სწავლება, Garitte G., Anallecta Bollandiana, t. XXVII, Paris, 1959
(ფრანგულ ენაზე)

4. გარიტი, ჟ., ელიანოზის წამება, Garitte G., Anallecta Bollandiana, t. LXXIX, Paris, 1961
(ფრანგულ ენაზე)

5. გარიტი, ჟ., კირიაკეს ცხოვრება, Garitte G., Bedi Kartlisa, Revue de Kartvelologie, vol. 28, Paris, 1971
(ფრანგულ ენაზე)

6. დაკიკი, ომარ, ქართული პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ არაბულ ენაზე, გაზეთი “ას-სავრა”, სირია, დამასკო. Omar dakik, Malhama Georgia “Faris fi Ihabi n-Nimr” bilugati l-Arabia, jarida “as-Savra”, Suria, Dimashk, 1984
(არაბულ ენაზე)

7. რ. გვარამია, ალ–ბუსთანი X ს. სინური ხელნაწერის მიხედვით, არაბული ტექსტი ქართული თარგმანითა და გამოკვლევით გამოსცა რ. გვარამიამ, თბილისი, 1965

8. რ. გვარამია, „სინა–რაითის“ მამათა მოსვრის“ არაბულ–ქართული ვერსიები, თბილისი, 1973

9. რ. გვარამია, „იოანე ოქროპირის ცხოვრების“ ძველი ქართული თარგმანი და მისი თავისებურებანი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო რ. გვარამიამ, თბილისი, 1986

10. რ. გვარამია, ქართულ–არაბული ლიტერატურული ურთიერთობანი V-X საუკუნეებში, თბილისი, 2000

11. ესბროკი, მ., ქართული ტექსტები, Esbroek M., Le histoire de l’eglise de dydda das deux, texts georgiens, Bedi Kartlisa, vol. 31, Paris, 1973
(ფრანგულ ენაზე)

12. მ. თოდუა, „ქილილა და დამანას“ საბასეული ვერსია, თბილისი, 1967

13. მ. თხინვალელი, ქართულ–არაბულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა მკვლევარნი, კრებულში: “ქართულ–საზღვარგარეთული ლიტერატურული ურთიერთობანი”, თბილისი, 2001

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

14. იდი, მიხაილი, ახალი თარგმანი- ქართველი პოეტის, შოთა რუსთაველის პოემა, ჟურნალი “ალ-ამამ”, აპრილი, ლიბანი, ბეირუთი, 1985
Mixail Idi, Tarjama jadida- malhama shakir georgii Shota Rustaveli, majalla “al-Amam”, Lubnan, Bairut, Nisan, 1985
(არაბულ ენაზე)

15. იოსიფ, შავქათი, წინასიტყვაობა: “მიხეილ ჯავახიშვილი, კვაჭი კვაჭანტირაძე”, სირია, დამასკო. Shavkat Iosif: “Mixail Jafaxishfili, Kfachi Kfachantiradze”, mukaddama, Suria, Dimashk, 1991

16. იუსიფ ჰასანი, „ვეფხისტყაოსანი“ სიბრძნისა და პოეზიის წყარო, გაზეთი “თიშრინ”, სირია, ალეპო. 1985
Hasan Iusif, “Faris fi Ifabi n-Nimr”, Ianabig hikm va shikr, jarida “Tishrin”, Suria, Dimashk, 31 agustus, 1985
(არაბულ ენაზე)

17. ც. კახიანი, დმანისის არაბული წარწერები, თბილისი, მეცნიერება, 1965

18. კ. კეკელიძე, „იოანე ქართველის კალენდარი“, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. V, თბილისი, 1957

19. კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. VII, თბილისი, 1961

20. ა. ლეკიაშვილი, საკითხავი წიგნი არაბულში, თბილისი, 1979

21. გ. ლობჟანიძე, ბოლოთქმა –მიწიერი ჩენჩო და ღვთიური საიდუმლო, წიგნში: „იბნ ალ–მუკაფა, წიგნი ქალილასა და დიმნასი“, არაბულიდან თარგმნა, განმარტებანი და ბოლოთქმა დაურთო გ. ლობჟანიძემ, თბილისი, 2002

22. გ. ლობჟანიძე, ყურანი და ქრისტიანობა, საქ, მეცნ. აკადემიის შოთა რუსთაველის სახ. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ყოველწლიური ლიტერატურულ– თეორიული სამეცნიერო კრებული „სჯანი“, 5, 2004

23. გ. ლობჟანიძე, წინასიტყვაობა წიგნში: “ნაჯიფ მაჰფუზი, მირამარი, როდოპისი”, არაბულიდან თარგმნა მაია ანდრონიკაშვილმა, თბილისი 2005

24. გ. ლობჟანიძე, წინათქმა: „ყურანი“, არაბულიდან თარგმნა გ. ლობჟანიძემ, თბილისი 2006

25. ნ. მარი, ჯავახოვთან თანამშრომლობით 1902 წელს იერუსალიმში მივლინებისას სინას მთაზე ჩატარებული სამუშაოების წინასწარი ანგარიში.
Марр Н. Предварительный очет о работах на Синае веденных в сотруднестве с Джаваховым в Иерусалиме в поездку 1902г. СППО XIV т. 1903г.
(რუსულ ენაზე)

26. ნ. მარი, იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქოს წიგნსაცავის ქართული ხელნაწერების მოკლე აღწერილობა (დასაბეჭდად მოამზადა ე. მეტრეველმა), თბილისი, 1955

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

27. ნ. მარისა და ე. თაყაიშვილის მიმოწერა (შეადგინა ე. მეტრეველმა), თბილისი, 1990

28. ლ. მახაური, არაბული გლოვის ლექსი და მისი პარარელები ქართულსა და ჩეჩნურში: „ აღმოსავლეთი და კავკასია“, I, თსუ, 2003

29. ლ. მახაური, მარსია ახალ არაბულ პოეზიაში: „ პერსპექტივა–XXI“ , V. აკად. გ.წერეთლის სახ. აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი, თბილისი, 2003

30. ლ. მახაური, არაბული მარსია და მისი პარალელები კავკასიურ ფოლკლორში, “ავტორეფერატი”, თბილისი, 2005

31. ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კერები, II, თბილისი, 1980

32. ლ. მენაბდე, ნაშრომი განძად დაშთების, თბილისი, 1989

33. მ. ნანობაშვილი, ლიტერატურული კონტაქტების განვითარება ქართველებსა და არაბულად მოლაპარაკე ქრისტიანებს შორის პალესტინაში VIII-X საუკუნეებში. Nanobashvili, M., The development of literaly contacts between the Georgians and the Arabic speaking Christians in Palestine from VIII to X cent., Oxford University, ARAM, Periodical, 15, Leuvan, 200
(ინგლისურ ენაზე)

34. პეტერსი, პ., ახალი მოწამის რომანის წამება, Peeters P., Anallecta Bollandiana, t. XXX, Paris, 1911
(ფრანგულ ენაზე)

35. პეტერსი, პ., Peeters P., Anallecta Bollandiana, t. XXXI, Paris, 1912
(ფრანგულ ენაზე)

36. პეტერსი, პ., ანტონ რავახის ცხოვრება, Peeters P., Anallecta Bollandiana, t. XXXIII, Paris, 1914
(ფრანგულ ენაზე)

37. პეტერსი, პ., ფსევდო დიონისე არეოპაგელის ცხოვრება, Peeters P., Anallecta Bollandiana, t. XXXIX, Paris, 1921
(ფრანგულ ენაზე)

38. პეტერსი, პ., პანსეფეოს ალექსანდრიელის წამება, Peeters P., Anallecta Bollandiana, ტ. XXXXVII, 1924
(ფრანგულ ენაზე)

39.ა. სილაგაძე, ჯავდათ იბრაჰიმი, თანამედროვე არაბული ლიტერატურათმცოდნეობა და კრიტიკა, „ქრესტომათია“, თბილისი, 1989

40. ა. სილაგაძე, ახალი არაბული ვერსიფიკაციის ისტორიიდან, თბილისი, 2009

41. ა. სილაგაძე, ყურანი, სურა პირველი, მეორე, თბ., 2008. სურა მესამე, მეოთხე, მეხუთე, თბ., 2009.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

42. ე. სიხარულიძე, იაკუთის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, ნაკვ. 1, არაბული ტექსტი ქართული თარგმანითა და შესავლით გამოსცა ეთერ სიხარულიძემ, სერია: უცხოური წყაროები საქართველოს შესახებ, თბილისი, 1964

43. მ. ტიკაძე, არაბთა ისტორია, (V-XV სს.), თბილისი, 2008

44. ტ. ტორანიანი, წინასიტყვაობა: "ნიკოლოზ ბარათაშვილი, "ბედი ქართლისა", მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ალეპო, doctor Toros Toranian, Nikoloz Baratashfili, "Kadar Jiurjia", mukaddama, Suria, Halab, 1987
(არაბულ ენაზე)

45. უტიე, ბ., თბილისის A- 249 ხელნაწერი, Outtier B., Le meanuskrit Tbilisi A-249, Bedi Kartlisa, vol. 31, Paris, 1973
(ფრანგულ ენაზე)

46. უტიე, ბ., ასკეტური კრებული, ე. წ. მამათა სწავლება, Outtier B., Bedi Kartlisa, vol. 33, Paris, 1975
(ფრანგულ ენაზე)

47. უტიე, ბ., აგიოგრაფიული და ჰომილეტური ხასიათის კრებული, Outtier, B., Bedi Kartlisa, vol. 35, 1977
(ფრანგულ ენაზე)

48. ნ. ფურცელაძე, წინასიტყვაობა წიგნში: „მუალაკები–ისლამამდელი არაბული პოეზია", არაბულიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო ნანა ფურცელაძემ, თბილისი, 1985

49. გ. ჩიქოვანი, ნ. ხალილი, წინასიტყვაობა: "შოთა რუსთაველი- უდიდესი ქართველი პოეტი", შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი", საღარაძის გამოცემა, სირია, დამასკო. Chikovani G., Valid Ixlas: Shota Rustaveli, al-Faris fi ihabi n- nimr, mukaddama, Suria, Dimashk, 1984
(არაბულ ენაზე)

50. გ. ჩიქოვანი, წინასიტყვაობა: "აკაკი წერეთელი, "გამზრდელი" და რჩეული ლექსები", სირია, ალეპო. Chikovani G.: Akaki Tsereteli, al-muaddib va kasaid shikria uxra, mukaddama, Suria, Halab, 1990
(არაბულ ენაზე)

51. ს. ცაიშვილი, სტატია: მეცნიერების მაღალი მწვერვალები (აკად. გ. წერეთელი), კრებული: „წინამორბედები და თანამედროვეები", თბილისი, 1977

52. ნ. წაქაძე, „ნისიმეს ცხოვრების" სირიული, არაბული და ქართული ვერსიები, თბილისი, 1983

53. გ. წერეთელი, არაბული ქრესტომათია ლექსიკონითურთ, ტ.1, ქრესტომათია, ტფილისი, 1935

54. გ.წერეთელი, ნესტან დარეჯანი შუა აზიის ფოლკლორში: „ენიმკის მოამბე" 111, 1938

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

55. გ.წერეთელი, დმანისის მონეტის გამო: „ლიტერატურული ძიებანი“, ტ.2, 1944

56. გ. წერეთელი, სემიტური ენები და მათი მნიშვნელობა ქართული კულტურის ისტორიის შესწავლისათვის: „თბილისის სახ. უნივერსიტეტის სამეცნიერო სესიები“ №1, თბილისი, 1946

57. გ. წერეთელი, არაბული ქრესტომათია, თბილისი, 1949

58. გ. წერეთელი, არაბულ–ქართული ლექსიკონი, თბილისი, 1951

59. გ. წერეთელი, არაბულ– ქართული წარწერა მაჩხაანიდან: „საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე“, ტ. 13, №7, თბილისი, 1952

60. გ.წერეთელი, არაბული ენა საქართველოს სსრ–ში, ჟურნალი “ჰიქმა”, სირია, დამასკო. al-Arabiyya fi l-gumhuriyyt al-Jiurjiya, hikma, Suria, Dimashk, 1953
(არაბულ ენაზე)

61. გ.წერეთელი, არაბული ენის შესწავლა საქართველოს სსრ–ში. ჟურნალი “ატ-ტარიკი”, სირია, დამასკო. Dirasat - arabiyya fi l-jumhuriyyt al-Jiurjia, At–Tarik, Suria, Dimashk, 1955
(არაბულ ენაზე)

62. გ. წერეთელი, არაბული ენის შესწავლა საბჭოთა კავშირში, ჟურნალი “ალ-მაჯმა ალ-ყილმი ლ- არაბი”, (არაბული მეცნიერების კრებული), სირია, დამასკო. Dirasat al- arabiyya fi l- ittihad as-sufyati, magallat “al- majma al-ilmi l-arabi” XXXI, Suria, Dimashk, 1956
(არაბულ ენაზე)

63. გ. წერეთელი, არაბ და ქართველ ხალხს შორის არსებული კავშირების შესწავლა: ჟურნალი „ალ–ჯადიდი“, სირია, დამასკო. Dirasat ar-ravabit baina sh-sha’bain al-arabi va l- jiurji, majalla “al-jadid”, IV, Suria, Dimashk, 1956
(არაბულ ენაზე)

64. გ.წერეთელი, აღმოსავლეთმცოდნეობა საქართველოში: „თბილისის უნივერსიტეტის შრომები“, ტ. 73, აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, 1, 1959, თანაავტორი: სერგი ჯიქია

65. გ.წერეთელი, უძველესი ქართული წარწერები პალესტინიდან, თბილისი, 1960

66. გ,წერეთელი, შოთა რუსთაველი ჯვრის მონასტერში, გაზეთები: “ლიტერატურული გაზეთი“, „სახალხო განათლება“, 1960, 22 ნოემბერი

67. გ.წერეთელი, აღმოსავლეთმცოდნეობა – წიგნში: „მეცნიერება საბჭოთა საქართველოში 40 წლის მანძილზე“, თბილისი, 1961

68. გ. წერეთელი, ვეფხისტყაოსნის კრიტიკულ–მეცნიერული ტექსტის გამოცემისათვის: „მაცნე“, 1966,

69. გ. წერეთელი, ბოლოსიტყვაობა, “ვეფხისტყაოსანი”, 1966

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

70. გ. წერეთელი, ვეფხისტყაოსანის „სევდისა მუფარახი“, წიგნში: „ ორიონი“, საიუბელიო კრებული, თბილისი, 1967

71. გ. წერეთელი, ათას ერთი ღამის გამო, შესავალი წერილი –„ათას ერთი ღამე“, ტ. I, არაბულიდან თარგმნა და განმარტებები დაურთო ნანა ფურცელაძემ, თბილისი, 1967

72. გ. წერეთელი, ორი საბუთი დავუდ ფაშას ცხოვრების შესახებ, იუსუფ იზ ედ–დინი, დაუდ ფაშა და სამეფოს დასასრული ერაყში, ერაყი, ბაღდადი, 1967 Vasikatani ‘an haiat Davud Pasha, Yusuf Iz ed-Din, Davud Pasha va nihayat al- mamalik fi l-Irak, Bagdad, 1967
(არაბულ ენაზე)

73. გ. წერეთელი, წინასიტყვეობა, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის არაბულ, თურქულ და სპარსულ ხელნაწერთა კატალოგი (K კოლექცია). შემდგ.: ც. აბულაძე, რ. გვარამია, მ. მამაცაშვილი. თბილისი, 1969.

74. გ, წერეთელი, ბალახში და ბადახში ვეფხისტყაოსანში, კრებულში: „აღმოსავლური ფილოლოგია“, II, თბილისი, 1972

75. მ. ჯავახიშვილი, სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, თბილისი, 1947

76. ე. ხინთიბიძე, რუსთაველის ადგილისათვის შუა საუკუნეების აზროვნების ისტორიაში, ნაწილი IV, „მსოფმხედველობითი პრობლემები ვეფხისტყაოსანში“, თბილისი, 1975

77. ხალილი, ნიზარ, ქართული ლექსი, „ვეფხისტყაოსანი“, ჟურნალი “ალ-მუნთადი”, სირია, დამასკო. Nizar Halili, as-Sikr al-Georgii- “Faris fi Ihabi n-Nimr”, majalla “al-muntadi”, Suria, Dimashk, Sebtember, 1986
(არაბულ ენაზე)

78. ხალილი, ნიზარ, წინასიტყვაობა: “ ილია ჭავჭავაძე, “განდეგილი”, ლექსების კრებული” პოეტის 150 წლის იუბილესთან დაკავშირებით, სირია, ლატაკია. Nizar Xalili, mukaddama, Ilia Jafjavadze, “an-Nasik”, majmu’a shi’ria” bimunasabati zikra 150 ‘ala viladatihi, Suria, Latakia, 1987
(არაბულ ენაზე)

79. ალ–ჰილუ, ვიდა იუსიფ, ქართული პოემა და მისი არაბული თარგმანი, გაზეთი “ან-ნაჰარი”, 18 იანვარი, ლიბანი, ბეირუთი, 1985. Vidah Iusif al-Hilu, Malhame Georgia va tarjamatuhu l- Arabia, jarida “an-Nahar”, Lubnan, Bairut, 18 Ianair, 1985
(არაბულ ენაზე)

80. ჰიჯაზი, აბდუ ნაბი, შოთა რუსთაველი და „ვეფხისტყაოსანი“, გაზეთი “ალ-ბაასი”, 9 დეკემბერი, სირია, დამასკო, 1985. Abdul Nabi Hijaz, Shota Rustaveli va “Faris fi Ihabi n-Nimr” jarida “al-Baas”, 9 Desember, Suria, Dimashk, 1984
(არაბულ ენაზე)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულიდან არაბულ ენაზე თარგმნილი მხატვრული ნაწარმოებები

1. გრიგოლ აბაშიძე, “ლაშარელა”, მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ლატაკია, 2010
Grigol Abashidze, “Lasharela” tarjama Nizar Xalili, Suria, Latakia

2. ერლომ ახვლედიანი, “ვანო და ნიკო” მთარგმნელები მარინა თხინვალელი და ღადა ჯავიში, სირია, ალეპო, 1994
Irlom Axlidiani, “Fanu va Dato”, tarjama Gada Javish va Marina Txinvalali, Suria, Halab

3. ნიკოლოზ ბარათაშვილი, “ბედი ქართლისა”, მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ალეპო, 1987
Nikoloz Baratashvili, “Kadar Jurjia”, tarjama Nizar Xalili, Suria, Halab

4. ნოდარ დუმბაძე, “მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი”, მთარგმნელი აბდუ რაჰმან ჰაბიბი, მოსკოვი, 1975
Nodar Dumbadze, “Ana, jaddati, Iliko va Ilarion”, mutarjim abdu Rahman Habibi, Muskou

5. ნოდარ დუმბაძე, “მე ვხედავ მზეს”, მთარგმნელი ჰამიდ შიმაყი, მოსკოვი, 1981
Nodar Dumbadze “Araa ash-shams”, mutarjim Hamid Shimaqi, Muskou

6. ნოდარ დუმბაძე, “მარადისობის კანონი”, მთარგმნელი შავქათ იუსიფი, სირია, დამასკო, 2010
Nodar Dumbadze, “Kanun abadii”, mutarjim Shavkat Iosif, Suria, Dimashk

7. შოთა რუსთაველი, “ვეფხისტყაოსანი”, მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, დამასკო, 1984
Shuta Rustafili, “Faris fi ihabi n-nimr”, tarjama Nizar Xalili, Suria, Dimashk

8. ქართული პროზის ანთოლოგია (ხუთი მოთხრობა: ნიკო ლორთქიფანიძე, კონსტანტინე ლორთქიფანიძე, ლეო ქიაჩელი, ოტია იოსელიანი, ნოდარ დუმბაძე), მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ლატაკია, 1988
Xamsu kisas kasira: Niko Lortkifanidze, Kostantin Lortkifanidze, Leo Kiacheli, Otia Ioseliani, Nudar Dumbadze, tarjama Nizar Xalili, Suria, Larakia

9. აკაკი წერეთელი, “გამზრდელი” და რჩეული ლექსები, მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ალეპო, 1990
Akaki Tsereteli, “al-Muaddib” va kasaid shiqria uxra, tarjama Nizar Xalili, Suria, Halab

10. ილია ჭავჭავაძე, “განდეგილი”, მთარგმნელი ნიზარ ხალილი, სირია, ლატაკია, 1987
Ilia Javfjafadze, “an-Nasik”, tarjama Nizar Xalili, Suria, Latakia

11. მიხეილ ჯავახიშვილი, “კვაჭი კვაჭანტირაძე”, მთარგმნელი შავქათ იუსიფი, სირია, დამასკო, 1991
Mixail Jafaxishfili, “Kfachi kfachantiradze”, tarjama Shavkat Iusif, Suria, Dimashk

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

არაბულიდან ქართულ ენაზე თარგმნილი მხატვრული ნაწარმოებები

1. ალ-ბარღუთი, მურიდ, -მე ვნახე რამალა, (მემუარი), 259 გვ., არაბულიდან თარგმნა და განმარტებები დაურთო ნინო დოლიძემ, წინასიტყვაობის ავტორი - ედვარდ საიდი, თბილისი 2009

2. ათას ერთი ღამე -რვა ტომი, (არაბული ზღაპრები), არაბულიდან თარგმნეს და კომენტარები დაურთეს ნანა ფურცელაძემ (ტ. II, 487 გვ., 1970, IV, V, VI) და თინა მარგველაშვილმა (ტ. I, III, 396 გვ., 1974, VII 366 გვ., 1987, VIII 423 გვ., 1996). გიორგი წერეთლის რედაქციითა და წინასიტყვაობით

3. იბნ ალ- მუკაფა, -წიგნი ქალილასი და დიმნასი, (იგავ-არაკები), 271 გვ., არაბულიდან თარგმნა, განმარტებანი და ბოლოთქმა დაურთო გიორგი ლობჟანიძემ, თბილისი, 2002

4. კრებული: თანამედროვე არაბი მწერალი ქალები –(არაბული მოთხრობები), არაბულიდან თარგმნა ი. გრძელიძემ, თბილისი, 2008

5. მაჰფუზი, ნაჯიფ, -მირამარი, -როდოპისი, (ორი რომანი), 343 გვ., არაბულიდან თარგმნა მაია ანდრონიკაშვილმა, სერია: ნობელის პრემიის ლაურიატები, თბილისი, 2005

6. ალ-ოსმანი, ლეილა, -ღამით მოარული თვალები, (არაბული მოთხრობები), 142 გვ., მთარგმნელები: ღადა ჯავიში და მარინა თხინვალელი, სირია, ალეპო, 1997

7. ალ-საბაჰი, სუად, -პირველად იყო ქალი, (არაბული პოეზია), 159 გვ., არაბულიდან თარგმნეს ღადა ჯავიშმა და მარინა თხინვალელმა, რედაქტორი ბესიკ ხარანაული, სირია, ალეპო, 1996

8. თარგმნა. ყურანი, ფრანგული თარგმანიდან პ. მირიანაშვილმა, თბილისი, 1911

9. ყურანი, -არაბულიდან თარგმნა, წინასიტყვაობა და კომენტარები დაურთო გ. ლობჟანიძემ, თბილისი, 2006

10. ყურანი, - არაბულიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო ა. სილაგაძემ. სურა პირველი, მეორე, თბილისი, 2008; სურა მესამე, მეოთხე და მეხუთე, თბილისი, 2009

11. ჯებრან ხალილ ჯებრანი, -იესო, ძე კაცისა, არაბულიდან თარგმნა გიორგი ლობჟანიძემ, თბილისი, 2004

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების მეცნიერული კვლევის ისტორია, როგორც ჩვენს სამეცნიერო ლიტერატურაში სწორად არის შენიშნული, პეტერბურგის უნივერსიტეტიდან იწყება და ნიკო მარისა და ალექსანდრე ხახანაშვილის სახელებს უკავშირდება. სწორედ აკადემიკოს ნიკო მარის მიერ განისაზღვრა ამ მიმართულების ზოგადი ხასიათი და გამოკვეთა პრობლემები, რომლებზე მუშაობაც შემდგომ მისმა ქართველმა მოწაფეებმა უკვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში წარმატებით განაგრძეს.[1]

ცნობილი ქართველი ისტორიკოსი ვარლამ დონდუა წერდა: „აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ნიკო მარის ნაშრომებით იწყება ქართული ირანისტიკის ისტორია“[2] (კრებ. „ენა და აზროვნება“ 1937, გვ. 240)

ნიკო მარმა მართლაც ჩაუყარა საფუძველი ქართულ მეცნიერულ ირანისტიკას, სპარსული ენის, მწერლობის, განსაკუთრებით კი ქართულ-სპარსული ენობრივი და ლიტერატურული კონტაქტების შესწავლას.

მანამდე ვახტანგ მეექვსიდან მოკიდებული თეიმურაზ ბაგრატიონის, მარი ბროსეს, დავით ჩუბინაშვილის, მოსე ჯანაშვილის, ალექსანდრე ხახანაშვილისა და სხვა ქართველ მკვლევართა ნაშრომებში გვაქვს ცალკეული დაკვირვება ქართულ სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხებზე, ზოგი ქართული ვერსიის გამოქვეყნების ცდა, მაგრამ სახელგანთქმული პეტერბურგის ორიენტალისტური სკოლის აღზრდილმა, მშობლიურ ქართული მწერლობის მცოდნე ნიკო მარმა სულ სხვა, ივანე ჯავახიშვილის თქმით, „ევროპის დონეზე“ აიყვანა ამ პრობლემათა კვლევა.

ახალგაზრდა ნიკო მარის პირველივე სამეცნიერო ნაშრომები მიეძღვნა „შაჰ-ნამეს“ ქართულ ვერსიებს, „ამირანდარეჯანიანს,“ „ვისრამიანს“ და აღორძინების ეპოქაში შექმნილ აღმოსავლური ყაიდის მთელ რიგ ძეგლებს.

მაგრამ შემდგომში, ალექსანდრე გვახარიას შენიშვნით, სამწუხაროდ, მას აღარ გაუგრძელებია ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა. ჯერ იყო და იძულებით ჩამოაშორეს ქართულ ფილოლოგიას, ხოლო შემდეგ სხვა პრობლემათა კვლევამ გაიტაცა.

თუმცა ზოგჯერ, დრო და დრო, სქოლიოში და ისიც გაკვრით, ნ. მარს მოცემული აქვს უაღრესად საინტერესო, გასაოცარი სიმახვილის დაკვირვებანი ჩვენთვის საგულისხმო საკითხებთან დაკავშირებით“.[3]

სამაგიეროდ, ნიკო მარის დაწყებული შრომა დიდი წარმატებით განაგრძეს მისმა მოწაფეებმა, უკვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. მათ შორის განუზომელია ჩვენი უნივერსიტეტის ფუძემდებლის ივანე ჯავახიშვილის ღვაწლიც.

პროფესორი ალექსანდრე გვახარია, ვისი ნაშრომებითაც დიდად არის დავალებული წინამდებარე კვლევა და, განსაკუთრებით, მისი პირველი ნაწილი, სავსებით სამართლიანად შენიშნავდა: „მე–19 საუკუნის ბოლოსა და მეოცე საუკუნის დასაწყისი რუსული ორიენტალისტური სკოლის აღმავლობას დაემთხვა. იმ დროს პეტერბურგში მოღვაწეობდნენ ვიქტორ როზენი, ვასილ ბარტოლდი, ვალენტინ ჟუკოვსკი, ნიკო მარი, ალექსანდრე ცაგარელი, პავლე კოკოვცოვი, ეგნატი კრაჩკოვსკი და სხვები. ფაკულტეტზე ტრიალებდა უაღრესად საქმიანი და ამავე დროს კოლეგიალური სული. მოწაფეები სწავლას მასწავლებელთა ბინაზე აგრძელებდნენ (ვ. როზენთან ნ. მარი, ე. კრაჩკოვსკი, ნ.

---

[1] ალექსანდრე გვახარია, „ნარკვევები სპარსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან“ ტ. II, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001.

[2] ვარლამ დონდუა, „ნიკო მარი, კრებულში „ენა და აზროვნება“, 1937, წ. გვ. 240

[3] ალექსანდრე გვახარია დასახ. ნაშრომი. გვ. 38

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მართან ივანე ჯავახიშვილი) ამ მხრივ სანიმუშო იყო დეკანის, ცნობილი არაბისტის ვ. როზენის პიროვნება. მისი უშუალო ინიციატივითა და მონაწილეობით დაიწყო აღმოსავლური ლიტერატურის უდიდესი ძეგლის "ბალავარიანის" არაბულ, ქართულ და ბერძნულ ვერსიათა კომპლექსური შესწავლა, რასაც ე. კრაჩკოვსკიმ უწოდა „ვარლაამისეული პერიოდი რუსულ აღმოსავლეთმცოდნეობაში".[1]

შემთხვევითი არ იყო, რომ პირველი წერილი რუსულად ვ. როზენის მოწაფემ, ჭაბუკმა ნიკო მარმა სწორედ ამ საკითხს მიუძღვნა: „სიბრძნე ბალავარისი" – ვარლაამისა და იოასაფის სულისმარგებელი რომანის ქართული ვერსია"..[2]

არც ის გახლდათ შემთხვევითი, რომ ნ. მარის მოწაფემ, სტუდენტმა ივანე ჯავახიშვილმაც თავისი პირველი სამეცნიერო ნაბიჯი ამ პრობლემის კვლევის გზაზე გადადგა. 1897 წელს მან რუსულად თარგმნა ე. თაყაიშვილის მიერ 1895 წელს გამოქვეყნებული მოკლე ვერსიის ტექსტი „სიბრძნე ბალავარისი".

სპეციალისტების შენიშვნით, ივანე ჯავახიშვილმა არა მარტო შესანიშნავად გაართვა თავი ამ საკმაოდ რთული ტექსტის თარგმნას, გამოცემის გარდა, მან გამოიყენა მონაცემები, რაც ტექსტის დადგენასა და გაგებას უტოლდება.

თარგმანი გამოქვეყნდა 1899 წელს ზემოხსენებულ ავტორიტეტულ ორგანოში. ხოლო მეორედ დაბეჭდეს ილია აბულაძემ და ალექსანდრე ბარამიძემ 1956 წელს კრებულში ივანე ჯავახიშვილი და ქართული ენისა და მწერლობის საკითხები, მესამედ კი იგი გამოქვეყნდა 1966 წელს.

შემდგომში ივანე ჯავახიშვილმა უპირატესად ისტორიკოსობას მიჰყო ხელი, მაგრამ როგორც სამართლიანად აღნიშნა სიმონ ყაუხჩიშვილმა მისი გარდაცვალების წლისთავისადმი მიძღვნილო საღამოზე: „ივანე ჯავახიშვილი ისტორიკოსის პირველ მოვალეობად სთვლიდა წინასწარ ღრმა მუშაობას ნაწარმოების ტექსტებზე".

ალექსანდრე გვახარია კი შენიშნავდა: „მართლაც, ამ ისტორიებში ყოველ ნაბიჯზე ვხვდებით უაღრესად საგულისხმო, ტექსტოლოგიურ, ენათმეცნიერულ თუ ფილოლოგიურ დაკვირვებებს. ჩვენთვის განსაკუთრებით საყურადღებოა ამჯერად აღმოსავლური, კერძოდ, სპარსული წყაროების ბრწყინვალე ცოდნა და გამოყენება."[3]

სპარსულ–ქართული ლიტერატურის იტორიის საკითხებს ივანე ჯავახიშვილი ხშირად ეხება ქართველი ერის ისტორიის ფურცლებზეც.

ამ საკითხთა მკვლევართათვის სახელმძღვანელოა მისი ფუძემდებლური დებულება:

„თუმცა „შაჰნამე" (როსტომიანი) ფირდაუსისა, „ვისრამიანი", ქილილა და დამანა, ლეილ–მაჯნუნიანი სპარსელი მაჰმადიანი მგოსნების დაწერილი იყო, მაგრამ ქრისტიანი ქართველებიც გატაცებით კითხულობდნენ, მათთვის ეს თხზულებები ხელოვნების ძვირფასი განძი იყო. სხვათა შორის, ხომ სპარსული მწერლობის გავლენის წყალობით აღორძინდა ქართული საერო პოეზიაც. თუ პოლიტიკურ ცხოვრებაში საქართველო სხვადახვა მაჰმადიანურ სამთავროებს და სპარსეთს ებრძოდა, პოეზია და კულტურა ქართველთა და სპარსთა სულიერს ერთობას ქმნიდა და მტრობის მაგიერ სიყვარულს თესავდა. ქართველებისათვის სპარსულ–მაჰმადიანური კულტურა უცხო რამე არა ყოფილა და თავისი

[1] ალექსანდრე გვახარია, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 39.

[2] მოხსენების სახით წაკითხულ იქნა 1888 წლის 22 სექტემბერს რუსეთის არქეოლოგიური საზოგადოების აღმოსავლურ განყოფილებაში, რომელსაც ვ. როზენი ხელმძღვანელობდა, გამოქვეყნდა ამავე საზოგადოების ორგანოში „ზაპისკი", 1889 წ. ტ. III

[3] ალ. გვახარია, იქვე, გვ. 207.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პოლიტიკური მტრების მწერლობას, მეცნიერებასა და ხელოვნებას ისინი დიდ პატივსა სცემდნენ.“[1]

აქ რამდენიმე მომენტია გასათვალისწინებელი: XI–XII საუკუნეების საქართველოს კულტურული ვითარების დასახასიათებლად ივანე ჯავახიშვილი, ბუნებრივია, შეეხო ქართული საერო მწერლობის ჩასახვის პრობლემასაც. იგი იზიარებს თავისი მასწავლებლის ნიკო მარის თეორიას კლასიკური სპარსული პოეზიის როლის შესახებ ქართული საერო მწერლობის აღორძინების საქმეში.

თუმცა, აქაც ჩვეული მეცნიერული კეთილსინდისიერებითა და სიღრმით, სავსებით სწორად მიუთითებს ალექსანდრე გვახარია: „საინტერესოა, რომ ტერმინი „აღორძინება“ გულისხმობს გარკვეული ტრადიციის არსებობასაც. მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ივანე ჯავახიშვილი წუთითაც არ ივიწყებს ურთიერთობის პრობლემის მთავარ თემას: ორივე მხარის ინტერესთა თანაფარდობასა და მხატვრულ სიმძლავრეს, ნიადაგსა და შემზადებას ათვისების უნარის გამოსავლენად. მისთვის ეს არავითარ შემთხვევაში არ გულისხმობს პასიურ და ცალმხრივ გავლენას“.[2]

აი. რას წერს ივანე ჯავახიშვილი იქვე: „ყურადღების ღირსია, რომ საქრისტიანო აღმოსავლეთში, საშუალო საუკუნეებში ქართველების გარდა არცერთ ხალხს საერო პოეზია არ ჰქონია. არც ასურებს, არც სომხებს, არც ბიზანტიელებს მაშინ მხატვრული სიტყვიერება არ მოეპოვებოდათ. ეს გარემოება რაც უნდა იყოს, რა ხელისშემწყობი მიზეზებიც უნდა გამოვძებნოთ მის ასახსნელად, მაინც თავისთავად ქართველი ერის ძლიერის მხატვრული ნიჭისა და შემოქმედების დამამტკიცებელია.“[3]

უფრო მეტიც, ივანე ჯავახიშვილის ურყევი დებულების მიხედვით, საქართველოს ახლო ურთიერთობამ არაბულ–სპარსულ კულტურულ მიმდინარეობებთან და მათი სალიტერატურო ძეგლების გაცნობამ საქართველო ერთგვარად აქცია შუამავლად მაჰმადიანურ აღმოსავლეთსა და ქრისტიანულ, ბერძნულ–რომაულ დასავლეთს შორის, ამ ორ სარწმუნოებრივად განსხვავებულ სამყაროს შორის. ამის ნათელსაყოფად საკმარისი იქნება მივუთითოთ იმ ფაქტზე, რომელიც ახლა სრულის უეჭველობით არის დადგენილი, სახელდობრ, რომ საშუალო საუკუნეებში საქართველოს წყალობით მიეცა ევროპას საშუალება გასცნობოდა პირველ ქრისტიანულ რომანს, უაღრესად პოპულარულ თხზულებას ვარლამისა და იოასაფის შესახებ, რომელიც ბერძნულ ენაზე თარგმნა და დაამუშავა სახელგანთქმულმა ქართველმა მწერალმა და მეცნიერმა ექვთიმე ათონელმა.[4]

ალექსანდრე გვახარია ამ ფრაგმენტის კომენტირებისას აღნიშნავს: „დღეს ბევრი რამ გაკეთდა ქართული საერო მწერლობის წარმოშობის გასარკვევად, დაზუსტდა საკუთრივ ქართული სასულიერო მწერლობის როლი ამ მხრივ, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ პრებლემის კვლევისას არ შეიძლება ქართულ–სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობებისათვის გვერდის ავლა“.[5]

ივანე ჯავახიშვილის ჩვენთვის საინტერესო პერიოდის მოღვაწეობის ერთი ქართულ–სპარსული რკალია „ვეფხისტყაოსნის“ ფაბულის წარმოშობისადმი მიძღვნილი საპოლემიკო სტატია „მამულიშვილობა და მეცნიერება“.[6]

---

[1] ივ. ჯავახიშვილი ქართველი ერის იტორია, თბილისი, ტ. II, გვ. 306
[2] ალ. გვახარია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 57.
[3] ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, ტ. II, გვ. 307
[4] ივ. ჯავახიშვილი, იქვე, გვ. 407
[5] ალ. გვახარია. დასახ. ნაშრომი. გვ. 59
[6] დაიბეჭდა 1904 წელს გაზეთ „ცნობის ფურცელში“, იმავე წელს დაისტამბა ცალკე წიგნაკად და ფაქტობრივად, ეს არის ივანე ჯავახიშვილის პირველი მონოგრაფია.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

აქ ივანე ჯავახიშვილი იცავს თავისი მასწავლებლის ნიკო მარის მოსაზრებას „ვეფხისტყაოსნის“ ფაბულის სპარსული წარმომავლობის თაობაზე, თუმცა ალექსანდრე გვახარიას აზრით, მთავარი აქ ეს სრულებითაც არ არის. ბოლოს და ბოლოს, როგორც ის თვითონაც წერს: „რა თქვა ისეთი მარრმა, რაც თვით შოთას არ ეთქვას?“ მთავარია, ახალგაზრდა მკვლევრის გულისტკივილი იმ გაუმართლებელი რეაქციის გამო, რითაც ქართული საზოგადოებრიობის ერთი ნაწილი შეხვდა ამ მოსაზრებას.

ნაშრომის პოლემიკურმა ხასიათმა ერთგვარი გადახრა გამოიწვია, რაც მოგვიანებით ყველაზე უკეთ თვითონ ივანე ჯავახიშვილმავე შეაფასა – როგორც ჩანს, საიუბილეოდ დაწერილ – წერილში „ვეფხისტყაოსანი“ (პირველად გამოქვეყნდა 1956 წელს ილ. აბულაძისა და ალ. ბარამიძის მიერ შედგენილ კრებულში). აქ ვკითხულობთ:

„ჩვენში უფრო იმით იყვნენ გატაცებულნი, რომ სპარსულობის მომხრეებს თავიანთი აზრი გაეტანათ და მოწინააღმდეგენი ცრუ მამულიშვილობის ბრალდებით ჩაეჩუმებინათ. ხოლო ორიგინალურობის მომხრეებს გააფთრებითვე მოპირდაპირეებისათვის ქართული შემოქმედების დამცირების იდუმალი ზრახვის დაწამებით ლელოს გატანა სურდათ. ამ ვნებათღელვით აღსავსე ბრძოლის დროს არცერთი მხარე მაინცდამაინც თავისი შეხედულების დამშვიდებით დასაბუთებასა და საკითხის საფუძვლიან შესწავლას არ შესდგომია. მხოლოდ თავდაპირველად თავაღებით სპარსულობის დამამტკიცებელი პროფესორი ნ. მარი თანდათანობით თავის პირვანდელს კატეგორიულს მტკიცებას თავს ანებებს და თავის აზრსაც საგრძნობლად იცვლის. არც ერთი ვეფხისტყაოსნის ამბავის სადაურობის შესახებ მწერალი საკითხს არსებითად არ შეჰხებია და არა ცდილა, გამოერკვია, ან რომელ ხანას უნდა ეკუთვნოდეს ის ამბავი, რომელიც ქართველთა უკვდავ მგოსანს უპოვია და თავისი თხზულებისთვის გამოუყენებია, ან რამდენად მართალია თვით ცნობა ამ ამბავის სპარსულობის შესახებ. ამ ორსავე საკითხს, რასაკვირველია, ვეფხისტყაოსნის შესწავლისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს.“[1]

ამავე წერილში ივანე ჯავახიშვილმა დამარწმუნებლად სცნო ვახტანგ მეექვსის განცხადება: „სპარსშიდ ეს ამბავი არსად იპოება“, გამოავლინა, საერთოდ, პოემის ანტისპარსული ტენდენცია და დაასკვნა:

რაკი ვეფხისტყაოსანში სპარსეთსა და სპარსეთის სამეფო სახლს ასდეთი მეორეხარისხოვანი და დამამცირებელი ადგილი აქვს დათმობილი და პოემა სპარსელებისადმი ცხადი პოლიტიკური სიძულვილით არის გამსჭვალული, საეჭვო და შეუძლებელიც კია, რომ იქ მოთხრობილი ამბავი სპარსული იყოს. დედააზრითა და პოლიტიკური მრწამისით მას სპარსული არაფერი აქვს.“

საკითხის შესაფასებლად ისევ პროფესორ ალექსანდრე გვახარიას დავესესხებით. იგი წერს:

„დღეს ბევრი რამ გაკეთდა ამ პრობლემის გადასაწყვეტად, გამოითქვა მრავალი საყურადღებო მოსაზრება მეცხრე სტროფთან (ესე ამბავი სპარსული) დაკავშირებით. რუსთველოლოგთა უმრავლესობას ფაბულის ორიგინალურობაში ეჭვის შეტანა შეუძლებლად მიაჩნია, უპირატესად, პოემაში აშკარად გაცხადებული ქართული რეალიების გამო. მიუხედავად ამისა, პოემის სპარსული პარალელებისა და ანალოგიების ძიება გრძელდება და არც ეს უნდა იწვევდეს მეცნიერებისათვის შეუფერებელ უარყოფით რეაქციას, რომლის გამოც ხშირად საერთიოდ წყვეტენ რუსთაველსა და მის პოემას აღმოსავლურ სამყაროს.

[1] ივანე ჯავახიშვილი, „ვეფხისტყაოსანი“ (შ. რუსტაველის საიუბილეო კრებული, თბილისი, 1956, გვ. 32

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საერთოდ, გასათვალისწინებელია არამხოლოდ რუსთაველის თანადროული აღმოსავლეთი, არამედ არც უფრო შორს და მოგვიანებით გახედვა აწყენდა საქმეს.“[1]

ივანე ჯავახიშვილის კარგად ჰქონდა გათვალისწინებული საკითხის ასე დაყენების აუცილებლობა და არც ის ფაქტი იყო შემთხვევითი, რომ თავისი უკანასკნელი საბედისწერო მოხსენება 1940 წლის 18 ნოემბერს ჯავახიშვილმა სწორედ ამ საკითხებს მიუძღვნა.

სამწუხაროდ, მოხსენების ტექსტი სრული არ არის.[2] აქ უმთავრესად მიმოხილულია სამი ძეგლის „ამირანდარეჯანიანის“, „ვისრამიანისა“ და „შაჰნამეს“ ირგვლივ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა და წამჭრილია უაღრესად მნიშვნელოვანი პრობლემები, რომელთა სრულყოფილი ანალიზი ავტორს აღარ დასცალდა.

დიდი ივანე ჯავახიშვილის სტუდენტობისას პეტერბურგში განათლებას იღებდა კიდევ ერთი ქართველი მეცნიერი, რომელმაც საქართველოში დაბრუნების შემდეგ პრაქტიკულად საფუძველი ჩაუყარა ქართულ ირანისტიკას და განსაზღვრა ჩვენი სამეცნიერო სკოლის აკადემიური ხასიათი. ეს გახლდათ იუსტინე აბულაძე – მრავალმხრივ საყურადღებო მკვლევარი და პედაგოგი, რომლის მეცნიერულ ნაშრომებსაც დღემდე არ დაუკარგავთ თავისი დიდი ღირებულება.

იუსტინე აბულაძის დამსახურებაა ის ფაქტიც, რომ ქართული ირანისტიკის ერთ ერთ წამყვან სფეროდ იმთავითვე იქცა ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა და ამ ურთიერთობების ერთ-ერთ მაგისტრალურ ხაზად ჩამოყალიბდა „ვეფხისტყაოსნის“ აღმოსავლური (არაბულ-სპარსული) ლექსიკის შესწავლა.

1916 წელს იუსტინე აბულაძემ გამოსცა „შაჰ-ნამეს“ ანუ „მეფეთა წიგნის“ ქართული ვერსიების პირველი ტომი, რაც ლიტერატურის ისტორიკოსთა და ირანისტთა ერთსულოვანი შეფასებით, მაშინ მეცნიერულ გმირობას უდრიდა, რაკიღა პირველად გამომზიურდა ქართული ვერსიების ძირთადი ბირთვის – როსტომიანის მეცნიერულად მომზადებული, ვარიანტებიანი ტექსტი, რომელსაც წინ უძღვოდა საინტერეოსო შესავალი და ერთვოდა ვრცელი ლექსიკონი.

გარდა ამისა ფრიად საგულისხმოა იუსტინე აბულაძის დაკვირვებანი და შენიშვნები „ბარამგულანდამიანთან“ და „ბარამგულიჯანიანთან“ დაკავშირებით. რამდენიმე წერილი უძღვნა მან ნოდარ ციციშვილის „ბარამგურიანისაც“.

პროფესორმა ალექსანდრე გვახარიამ ცალკე შეისწავლა და საგანგებო წერილში ასახა იუსტინე აბულაძის, როგორც „ვისრამიანის“ მკვლევრის, განუზომელი ღვაწლი, რომელშიც აღნიშნავდა:

„ვისრამიანს“ იუსტინე აბულაძემ ძველი ქართული საერო ლიტერატურის უძვირფასესი ძეგლი უწოდა. თავდაპირველად მკვლევარი მას „ვეფხისტყაოსანთან“ დაკავშირებით შეეხო.

ცნობილ ნაშრომში „XIII საუკუნის ქართული საერო მწერლობა და ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც 1909 წელს გამოქვეყნდა პირველად, „ვისირამიანს“ საპატიო ადგილი ეთმობა. გზა და გზა გაბნეული დაკვირვებანი მოწმობენ ამ ძეგლისა და მასთან დაკავშირებული ისტორიულ-ლიტერატურული საკითხების იმ დროისა და პირობებისათვის საკმაოდ კარგ ნაცნობობას.

იუსტინე აბულაძის აზრით, ფახრ ედ-დინ გორგანიმ „თავისი ნაწარმოების შინაარსად გამოიყენა უძველესი დროის შესახები ფალაური მოთხრობა,

---

[1] ალექსანდრე გვახარია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 61

[2] გამოქვეყნდა პირველად ილ. აბულაძისა და ალ. ბარამიძის მიერ შედგენილ კრებულში 1956 წელს, სათაურით: „ქართული ფილოლოგიისა და ძველი ქართული მხატვრული ეპოსის ისტორიის ამოცანები“

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რომელიც მან მზამზარეულად აიღო და ცოტა რამ ცვლილების შეტანით გალექსა“. [1]

იუსტინე აბულაძეს აქვე დასმული აქვს თარგმანის რაობის საკითხი. იგი ჯერ მხოლოდ ფაქტის კონსტატაციით კმაყოფილდება: „ქართულ თარგმანში ბევრი ადგილი თითქმის სიტყვა-სიტყვით ეთანხმება ორიგინალს, მაგრამ ზოგიერთი მისი ადგილი უფრო ვრცლად არის გადმოცემული, ზოგი შემოკლებულია, სრულიად გამოტოვებული, ან განზრახ შეცვლილი.“[2]

როგორც ჩანს, იუსტინე აბულაძის ამ დასკვნათა კატეგორიულობა შეპირობებული იყო მისი მასწავლებლის ნიკო მარის მოსაზრებებით „ვისრამიანზე“, თორემ დღეს უკვე ალექსანდრე გვახარიასა და მაგალი თოდუას წყალობით, როცა საბოლოდ შესწავლილი და დაგდენილი იქნა „ვისრამიანის“ კრიტიკული ტექსტიცა და ორიგინალის მიმართებაც ქართულ თარგმანთან, ხელშესახებად გამოიკვეთა ამ ძეგლის ქართველი მთარგმნელის უდიდესი ოსტატობაცა და მხატვრული ნიჭიერებაც.[3]

ასე რომ, იუსტინე აბულაძის შემთხვევაში საინტერესოა არა იმდენად დასკვნა, რამდენადაც ის ფატი, რომ მან „ვისრამიანიც“, ისევე, როგორც ბევრი სხვა საკითხი, პირველად შემოიტანა ქართულ სამეცნიერო მიმოქცევაში და შემოიტანა სწორედ თავის ერთ-ერთ ძირთად საკვლევ სფეროსთან „ვეფხისტყაოსანთან“ მიმართებით.

მთარგმნელობითი კუთხით მეცნიერის მისწრაფებებს კი გვიდასტურებს 1924 წელს ჟურნალ „კავკასიონში“ პავლე ინგოროყვას მიერ გამოქვეყნებული ომარ ხაიამის რობაიათა არაჩვეულებრივად მაღალ დოენეზე შესრულებული პწკარედი, რომელსაც უდაოდ დიდი ლიტერატურული გემოვნებისა და საქმის ცოდნის ბეჭედი ახის.[4]

ამიტომაც, შემთხვევითი არ არის ის ფაქტი, რომ ესტაფეტა შემდგომში დიდი წარმატებით გააგრძელეს იუსტინე აბულაძის ორმა მოწაფემ ალექსანდრე ბარამიძემ და დავით კობიძემ.

ალექსანდრე გვახარიას შენიშვნით, „ორივე თითქმის თანატოლი იყო, მაგრამ გარკვეულ მიზეზთა გამო ალექსანდრე ბარამიძემ მთელი ათეული წლით უფრო ადრე დაიწყო სამეცნიერო და პედაგოგიური მოღვაწობა და ამდენად დ. კობიძე მისი საქმიანობის ერთგვარ გამგრძელებლად გვევლინება. ის პრაქტიკულად აგრძელებს სამეცნიერო ინტერსთა სფეროს იმ რკალს, რაზეც ბატონი ალექსანდრე ბარამიძე მუშაობდა.“[5]

დავით კობიძის საკანდიდატო დისერტაცია ახალი სპარსული ლიტერატურის პირველ საუკუნეებს შეეხებოდა, როგორც თვითონ ავტორი აღნიშნავს, „ფირდოუსის წინა პერიოდს“.[6]

ამ ნაშრომის ბუნებრივ გაგრძელებას წარმოადგენდა მეორე ნაკვეთი – „საგმირო ეპოსი“, რაც უმთავრესად ფირდოუსისა და მისი „შაჰ-ნამეს“ კვლევას გულისხმობდა. აღნიშნული ნაშრომის ძირთად ბირთვს წარმოადგენდა მეცნიერის ვრცელი გამოკვლევა „შაჰ-ნამეს“ სპარსული ვერსიების ქართული წყაროები“. ეს ნაშრომი იყო მისი სადოქტორო დისერტაცია, რომელიც მან წარმატებით დაიცვა 1946 წელს უნივერსიტეტის დიდი საბჭოს სხდომაზე.

---

[1] იუსტინე აბულაძე, XIII საუკუნის ქართული საერო მწერლობა და „ვეფხისტყაოსანი“. ქართული ისტორიული და ეთნოგრაფიული საზოგადოების გამოცემა, თბილისი, 1909, გვ. 102

[2] იუსტინე აბულაძე, იქვე, გვ. 108.

[3] შდრ: „ვისრამიანი“ ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთეს ალექსანდრე გვახარიამ და მაგალი თოდუამ, თბილისი, 1964 წ.

[4] ჟურნალი „კავკასიონი“, № 2, 1924 წელი, პავლე ინგოროყვას რედაქციითა და წინასიტყვაობით.

[5] ალექსანდრე გვახარია, „ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი“, ტ. II, გვ. 66.

[6] ეს ნაშრომი ცალკე წიგნად გამოქვეყნდა 1946 წელს, როგორც I ნაკვეთი, ხოლო მოგვიანებით, 1975 წელს, შევიდა „სპარსული ლიტერატურის ისტორიაში“.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ოფიციალური ოპონენტები ყოფილან პროფესორები ი. აბულაძე, კ. კეკელიძე და ალ. ბარამიძე.

ესეც დამახასიათებელია, რადგან სამივე დასახელებულ პირს დიდი ღვაწლი მიუძღვოდა სწორედ „შაჰ-ნამეს“ ქართული ვერსიების შესწავლასა და გამოქვეყნებაში.

ამ დროისათვის უკვე გამოცემული იყო მეორე ვეება ტომი „შაჰ-ნამეს“ ქართული ვერსიებისა იუსტინე აბულაძის, ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვას, კ. კეკელიძის და აკ. შანიძის რედაქციით. ეს მდიდრულად გაფორმებული გამოცემა ფიროუსის ათასწლოვან (1934) იუბილეს მიეძღვნა.

მიუხედავად ამისა, ჯერ კიდევ დიდძალი მასალა იყო დარჩენილი წყაროების სახით. ზოგი ამათგანი აღმოჩენილი და დაწერილი კი იყო, მაგრამ საჭიროებდა წყაროებთან მიმართებით შესწავლასა და დანარჩენ ვერსიათა შორის ადგილის მიკუთვნებას.

ასე მაგალითად, თავის ერთ-ერთ პირველ ნაშრომში სრულიად ახალგაზრდა ალ. ბარამიძემ შესწავლა მის მიერ აღმოჩენილი ქართული პროზაული ვერსია, რომელსაც პირობითად „ფერიდუნ და ზოაქის ამბავი“ უწოდა (დაიბეჭდა 1927 წელს, გადმოიბეჭდა 1973 წ. ნარკვევების VII ტომში). მოგვიანებით დავით კობიძემ გამოარკვია, რომ ამ ვერსიის წყაროს წარმოადგენდა სპარსული პროზაული „საამნამე“.

ანალოგიური კვლევა ძიებისათვის კი აუცილებელი იყო სპარსულ-ქართული როგორც ნაბეჭდი, ისე ხელნაწერი მასალის ზედმიწევნით ცოდნა და მასში გარკვევის ალღო.

დ. კობიძის მონოგრაფია „შაჰ-ნამეს“ ქართული ვერსიების სპარსული წყაროები“ გამოქვეყნდა 1956 წელს (256 გ. + 20 გვ. რუსული რეზიუმე). წიგნი ძირითადად ორი ნაწილისაგან შედგება: პირველში შესწავლილია ლექსითი ვერსიები („როსტომიანი, რომელშიც ამბავი გადმოცემულია ზაალის შობიდან გოსთაშფის გარდაცვალებამდე, „ზააქიანი“, რომელშიც აღწერილია ზააქ-ფრიდონის ამბები და „უთრუთიან-საამიანი“, რომელშიც ამბავი მოთხრობილია გაიუმართის მეფობიდან ზაალის დაბადებამდე), მეორეში კი პროზაული ვერსიები („ფრიდონიანი“, სადაც წარმოდგენილია ზააქის, ფრიდონის და მანუჩარის თავგადასავალი; „უთრუთიან-საამიანი“, რომელშიც ამბავი მოთხრობილია გაიუმართის გამეფებიდან ზაალის შობამდე ე. ი. იგივე, რაც ლექსით ვერსიაშია და „წიგნი საამ ფალავანისა“, სადაც თხრობა იწყება ჯამშიდის გამეფებითა და მოტანილია ზაალ-როდაბეს ეპიზოდამდე), დამატებაში განხილულია „ბაამიანი და მისი სპარსული წყარო „ბაჰმან-ნამე“.

პროფესორი ალექსანდრე გვახარია აღნიშნავდა: „ამ ფუნდამენტურ ნაშრომში არა მარტო შეჯერებულია წარსული კვლევის შედეგები, არამედ წარმოდგენილია სრულიად ახალი დაკვირვებანი ქართული ვერსიების ერთმანეთთან და სპარსულ წყაროებთან მიმართებაზე. მიღებული დასკვნები უეყმანოდაა გაზიარებული, როგორც ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში, ასევე ზოგად ირანისტიკაში და შაჰნამელოგიაში (თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ ზოგჯერ მათი გაუთვალისწინებლობა იწვევს მცდარ მსჯელობას ქართული ვერსიების შესახებ რუსულ და ევროპულ სამეცნიერო ლიტერატურაში).“[1]

განსაკუთრებით საინტერესოა დ. კობიძის დაკვირვებანი ქართული ვერსიების მხატვრულ თავისებურებებზე, რაც მას საფუძველს აძლევს ასეთი ზოგადი დასკვნისათვის:

„ქართველი მწერლები თავისებურ გააზრებას აძლევენ სპარსულ თხზულებებში ამოკითხულ ამბებს, საკუთარი გემოვნებისა და მხატვრული

[1] ალ. გვახარია, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 70

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ალღოს მიხედვით ამუშავებენ მათ და ამრიგად, ისინი იმავე უფლებით უნდა ჩაითვალონ დამოუკიდებელ ავტორებად, რა უფლებითაც აღმოსავლეთის ხალხთა სხვა პოეტები (მირ ალიშერ ნავოი და სხვები), რომლებიც სპარსული წყაროებიდან მომდინარე ამბებს თავიანთ მშობლიურ ენაზე ამბობდნენ, ითვლებიან ავტორებად და არა მთარგმნელებად".[1]

„შაჰ-ნამეს" ქართულ ვერსიებთან დაკავშირებით დავით კობიძის ღვაწლის წარმოჩენისას, ალ. გვახარია კიდევ ერთ მომენტზე ამახვილებს მკითხველის ყურადღებას.

კერძოდ, იმაზე, რომ ამ მონოგრაფიაში დ. კობიძემ დააყენა მნიშვნელოვანი საკითხი:

„მიუხედავად იმისა, რომ ქართული ვერსიები ხშირად „შაჰნამეს" გვიანდელ და ინტერპოლირებულ ხელნაწერებს ეყრდნობიან, მიუხედავად ქართული ვერსიების დამოუკიდებელი მხატვრული თავისებურებებისა, მაინც დიდი მნიშვნელობა ენიჭებათ ფორდოუსის აკადემიური ტექსტის დადგენისას".[2]

სათანადო, მცირერიცხოვანი, თუმცაღა შთამბეჭდავი მაგალითების შემდეგ დ. კობიძე დაასკვნის:

„ქართულმა ტექსტმა, რომელსაც, მდიდარი პოეტური ფერების გამოყენებისას და აგრეთვე შინაარსობრივი მსვლელობის თვალსაზრისითაც, ზოგჯერ უპირატესობა აქვს სპარსულთან, თავის მხრივ, საგრძნობი როლი უნდა შესრულოს „შაჰნამეს" სპარსული ტექსტის საბოლოო დადგენაში".[3]

დავით კობიძე არ შემოფარგლულა „შაჰნამეს" ქართული ვერსიების მხოლოდ თეორიული კვლევით. მრავალწლიანი შრომის შედეგად მან მოამზადა და 1974 წელს გამოაქვეყნა ამ ვერსიების მესამე ტომი, რითაც დაასრულა საუკუნის გარიჟრაჟზე მისი მასწავლებლის იუსტინე აბულაძის მიერ დაწყებული საქმე.

ამ ტომში შევიდა მანამდე გამოუქვეყნებელი ორი თხზულება: „უთრუთიან-საამიანის" პოეტური და პროზაული რედაქციები „წიგნი საამ ფალავანისა და „ბაამიანი"; ტომს წამძღვარებული აქვს ვერსების შესახებ ვრცელი გამოკვლევა და დართული აქვს დიდი გულმოდგინებით შედგენილი ლექსიკონი.

აღსანიშნავია, რომ „შაჰნამეს" ქართულ ვერსიებთან დაკავშირებული მთელი ეს მასალა შევიდა მის მიერ შედგენილ, მაგრამ სამწუხაროდ, მისი გარდაცვალების შემდგომ გამოქვეყნებულ „ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანის" I ტომში. (1983).

მანამდე კი, 1969 წელს დ. კობიძემ გამოსცა „ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა" II ტომი, რომელშიც თავი მოუყარა თავის ადრინდელ, ჯერ კიდევ ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში თანამშრომლობისდროინდელ ნაშრომებს „ამირანდარეჯანიანის", „ბახთიარნამეს", „ბარამგურიანის", „მეფეთა სალაროს", „რუსუდანიანის", „ჩარდავრიშიანის", „იოსებზელიხანიანის", „ყაბუსნამეს", „ქილილა და დამანას" შესახებ.

აქვეა ვრცელი და საყურადღებო ნარკვევები: „რუსთაველი და სპარსული ლიტერატურა", „ჯამი და ქართული ლიტერატურის ისტორიის ზოგიერთი საკითხი", „თეიმურაზის ლიტერატურული წყაროების ძიების გზაზე", „ქართული და სპარსული პოეტიკის ისტორიიდან" და სხვ.

---

[1] დ. კობიძე, „შაჰ-ნამეს სპარსული ვერსიების ქართული წყაროები" (ნაკვეთი I), თბილისი, 1956. გვ. 39

[2] დ. კობიძე, იქვე გვ. 6

[3] დ. კობიძე, იქვე, გვ. 113

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1978 წელს გამოქვეყნდა „ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა“ III ტომი, რომელიც მოცულობით წინა ტომებთან შედარებით მომცროა, მაგრამ შეიცავს არანაკლებ საინტერესო და მნიშვნელოვან წერილებს: „რუსთაველისა და ნიზამის შემოქმედების საკითხები“, „ივანე ჯავახიშვილი და ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობა“, „კვლავ ვისრამიანის საკითხები“, „ზოგიერთი პოეტიკური ტერმინის განმარტებისათვის“, „ისევ „ბახთიარნამეს“ ქართული ვერსების შესახებ“, „ქართულ-სპარსული ხალხური პროზის შესწავლის საკითხები“ და სხვ.).

ზოგიერთი ამ წერილთაგან ადრევე იყო ცნობილი, ზოგიც პირველად გამოქვეყნდა.

სავსებით გასაზიარებელი ჩანს პროფესორ ალექსანდრე გვახარიას დაკვნა დავით კობიძის „ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების III ტომთან დაკავშირებით: „ ერთი რამ... უდავოა: დავით კობიძის ნარკვევების სამი ტომი იძლევა უფლებას, რომ იგი ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების პირველხარისხოვან მკვლევრად ვაღიაროთ. ისინი გვაძლევენ სრულ საფუძველს, რომ მომავალში შეიქმნას ამ ურთიერთობათა ამსახველი მეცნიერული ისტორია.“[1]

თავისი უკანასკნელი წერილი პროფესორმა დავით კობიძემ პროფესორ ალექსანდრე ბარამიძის ღვაწლის გააზრებას მიუძღვნა.

დაკვნის სახით იგი ასეთ რამეს ამბობდა ალექსანდრე ბარამიძეზე, მაგრამ შეგვიძლია ეს სიტყვები თავად მისი მისამართითაც გავიმეოროთ:

„როგორც ხედავთ, კლასიკური თუ აღორძინების პერიოდის ნათარგმნი თუ გადმოკეთებული მხატვრული ძეგლების შესწავლის თვლასაზრისით არ დარჩენილა თითქმის არცერთი საკითხი, რომელსაც მკვლევარი არ შეხებოდეს და სათანადო მასალის საფუძველზე საკუთარი აზრი არ გამოეთქვას. კლასიკური სპარსული ენისა და ლიტერატურის შესანიშნავმა ცოდნამ ამ სფეროში მისი დიდი წარმატება განაპირობა.“[2]

ამ სიტყვების ადრესატმა ალექსანდრე ბარამიძემ კი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის დასრულების შემდეგ მეცნიერული მოღვაწეობა დაიწყო 1925 წელს და თავიდან მისი სამეცნიერო საქმიანობის უმთავრეს სფეროს ძირითადად სწორედ ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი წარმოაგდენდა.

ალექსანდრე ბარამიძემ ერთ-ერთმა პირველმა გაარკვია „ამირანდარეჯანიანის“ ორიგინალობის საკითხი, „რუსუდანიანის ლიტერატურული წყაროები“..[3]

განუზომელი იყო მისი ღვაწლი „ვისრამიანისა“ და „შაჰნამეს“ ქართული ვერსიების შესწავლის საქმეში, ფუნდამენტური ნაშრომი მიუძღვნა „ქილილა და დამანასა“ და მის ვერსიებს.[4]

ალექსანდრე ბარამიძის ყველაზე უფრო ცნობილი მონოგრაფია კი ალბათ მაინც არის ნაშრომი „რუსთაველი და მისი პოემა“ სადაც მკვლევარი, სწორედ ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ზოგადი ფონის გათვალისწინებით, ბევრ საინტერესო თვალსაზრისს გვთავაზობს..[5]

---

[1] ალ. გვახარია, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 72.

[2] დ. კობიძე, „ალექსანდრე ბარამიძე და ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობის საკითხები“, საიუბილეო კრებული, 1974, გვ. 129.

[3] იხ. „ამირანდარეჯანიანი“, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ალექსანდე ბარამიძემ. თბილისი, 1968

[4] იხ. ალექსანდრე ბარამიძე, ბიბლიოგრაფია, თბილისი, 1968

[5] ალ. ბარამიძე, „რუსთაველი და მისი პოემა“, თბილისი,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

იგი აკადემიკოს კორნელი კეკელიძესთან ერთად იყო ავტორი ძველი ქართული მწერლობის ისტორიის სრული კურსისა.

სხვათა შორის, ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ბევრი საკითხის დამუშავებაში დიდი წვლილი მიუძღვის კორნელი კეკელიძესაც. მისი ქართული ლიტერატურის ისტორიის მეორე ტომში განხილულია „შაჰნამეს“ ქართული ვერსიები, „იოსებზელიხანიანი“, „ლეილმაჯნუნიანი“, „ხოსროვშირინიანი“, „ბაჰრამგურინი“, „ჩარდარვიშიანი“, „სეილანიანი“, „ბახთიარნამე“, „მეფეთა სალარო“ და სხვა მეტნაკლები მნიშვნელობის აღმოსავლური წარმომავლობის ძეგლები და შეჯამებულია მათ შესწავლაზე ჩატარებული კვლევის შედეგები.[1]

ზოგ შემთხვევაში ავტორი კრიტიკულად უდგება არსებულ მოსაზრებებს, აყენებს საკუთარ შეხედულებებს ამა თუ იმ საკითხზე.

პროფესორი ალექსანდრე გვახარია აღნიშნავს: „ამ ტომის გამოცემიდან გავიდა ოცდათხუთმეტი წელი. ამ ხნის განმავლობაში დაიბეჭდა მისი სამი შევსებულ-შესწორებული გამოცემა (1941, 1952, 1958წწ), ამას გარდა მხცოვანმა მეცნიერმა რიგი სპეციალური წერილი უძღვნა ქართულ-აღმოსავლური ლიტერატურის საკითხებს. განმაცვიფრებელი სიფხიზლით, მიხვედრილობითა და სიახლის გრძნობით უდგება კ. კერკელიძე ყოველ თუნდაც უმნიშვნელო დეტალს. ამით აიხსნება საკითხის პროგრესულ-ევოლუციური განვითარება მკვლევრის თუნდაც რამდენიმე წლის განსხვავებით გამოქვეყნებულ ნაშრომებში.“[2]

ალექსანდრე გვახარია კორნელი კეკელიძის დამსახურებად მიიჩნევს ქართულ-აღმოსავლური ლიტერატურული ურთიერთობების ურთულესი დარგის გამოყოფას ცალკე დისციპლინად, ერთიანი ხაზის წარმოდგენას გარკვეული მონაკეთების საკითხებზე.

გარდა ამისა, მრავალი ახალი საკითხია კ. კეკელიძის ნაშრომებში განხილული, დასმული და გადაჭრილი. ზოგ მათგანს მკვლევარი უბრუნდება მრავალგზის, ზოგი ქართველი ირანისტების კვლევის საგნად იქცა და ზოგი ჯერ კიდევ მოლის გადაწყვეტას.

შეიძლება ამ საკითხთაგან გამოვკვეთოთ რამდენიმე მნიშვნელოვანი რკალი:

კეკელიძის მოსაზრებით, სპარსულ-ტაჯიკური ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშებს ქართული საზოგადოება ეცნობოდა ამ ლიტერატურის აღმოცენების პირველივე საუკუნეებში (IX–Xსს).

1924 წელს გამოცემულ ტომში კ. კეკელიძე არ იზიარებს გაბატონებულ მოსაზრებას ურთიერთობის უფრო გვიანდელი თარიღის შესახებ. მას მოჰყავს სათანადო საბუთები ქართული წყაროებიდან და დაასკვნის:

„ერთი სიტყვით, X–XI საუკუნეებში სპარსული ლიტერატურა ბადრი მთვარესავით გაიშალა, ასე რომ, მის სხივებს მაშინაც შეეძლო მოეღწია ჩვენამდე; საჭირო არ იყო ამისათვის უთუოდ დავით აღმაშენებლის ხანისათვის ლოდინი.

განსაკუთრებულ ინტენსიურ ხასიათს იღებს ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობა ე. წ. კლასიკურ ხანაში (XIIს).

მკვლევარი აგრძელებს და აღრმავებს ნ. მარის ხაზს, მთელ რიგ შემთხვევებში კი ახალ ასპექტში განიხილავს მას. ფრთხილი ფილოლოგიური ანალიზის შედეგად კ. კეკელიძე ცდილობს, გამოავლინოს უტყუარი ცნობები, დაცულნი სხვადასხვა ქართულ წყაროში:

---

[1] კორნელი კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტრატურის ისტორია, ტ. II, თბილისი, 1958

[2] ალექსანდრე გვახარია, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 257

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

„დანამდვილებით ვიცით, ლიტერატურული თუ ისტორიული ძეგლებიდან, რომ დაცემის ხანაში და შემდეგაც, სხვადასხვა სტიქიურ უბედურებათა თუ მოულოდნელ შემთხვევათა გამო დაკარგულა მრავალი საყურადღებო პირველხარისხოვანი ძეგლი. მათ შორის მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავათ სპარსულიდან ნათარგმნ თუ გადმოკეთებულ თხულებებს. თავდაპირველად მათი რაოდენობა არც თუ ისე მრავალრიცხოვანი ჩანს: „შაჰნამე“ ანუ მეფეთა წიგნი, „ლეილმაჯნუნიანი“, „ქილილა და დამანა“.[1]

„შაჰნამეს“ ქართული ვერსიის არსებობაზე, მკვლევრის აზრით, უნდა მიუთითებდეს XI საუკუნის 70-იანი წლების ისტორიკოსი ლეონტი მროველი, რომელიც ასახელებს წიგნს სპარსთა ცხოვრებისას, საკუთარ სახელთა ფალაური ფორმა „სპანდიატ“ და მისთ.

კეკელიძის მოსაზრებით, ეს ნიშნავს, მხოლოდ მათს ძველთაგანვე გავრცელებას ჩვენში. „შაჰნამეს“ გმირს ბაჰრამ-გურს გულისხმობს დავით აღმაშენებლის იტორიკოსის მიერ ხსენებული „ბაჰრამ-გურიო, სპარსთა შორის მოქმედი უცხოთა და საკვირველთა“, რადგან სხვა ძეგლი ამ დროისათვის (1123-1126) ბაჰრამ გურის არ იცნობს მთავრ მოქმედ გმირად (ნიზამის „ჰაფთ ფეიქარ“ დაიწერა 1197 წ.)

განსაკუთრებით საყურადღებოა „შაჰნამეს“ გმირთა სახელების სიუხვე XII საუკუნის ქართულ ორიგინალურ ძეგლებში: როსტომი („თამარიანი“, „ვეფხისტყაოსანი“), უთრუთი, საამი, ზაალი, სალიმი, თური (ე. წ. „აბდულმესია“). აქ მკვლევარი იძლევა პრინციპული ხასიათისა და ზოგადი მნიშვნელობის მქონე დასკვნას: დაუჯერებელია ეს სახელები ჩამოთვლილ თხულებებში სპარსული დედნიდან იყოს შესული; საქმე ისა, რომ ავტორები თხულებებისა მათ ხმარობენ შესადარებლად, რითაც იგულისხმება, რომ მათ კარგად იცნობდნენ უბრალო საშუალო დონის მკითხველნიც, რომელთაც ყველას მაინც სპარსული ენა არ ეცოდინებოდათ“.[2]

საერთოდ, კორნელი კეკელიძის ნაშრომები სავსეა მეცნიერის სხვა საყურადღებო დასკვნებითაც. ამ დასკვნების გათვალისწინება აუცილებელია აღმოსავლურიდან ნათარგმნი თუ გადმოკეთებული თხზულებების წყაროების კვლევისას.

საზოგადოდ კი, ქართული ირანისტიკის დიდებული სამეცნიერო ტრადიციები შესანიშნავად გრძელდება ჩვენს თანამედროვეობამდე.

დავით კობიძის საუკეთესო მოსწავლეები წარმატებით აგრძელებდნენ ყველა იმ სამეცნიერო ხაზს, რითაც განთქმული იყო ჩვენი ირანისტიკა. ამ მოწაფეთა განსაკუთრებული ინტერესის საგანს კვლავაც ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა წარმოადგენდა.

ეს მიმართულება, ისევე, როგორც დარგის ბევრი მნიშვნელოვანი მაგისტრალური ხაზი, სრულიად ახალ სიმაღლეზე აიყვანეს ალექსანდრე გვახარიამ და მაგალი თოდუამ.

საგულისხმო და მრავალმხრივი იყო ალექსანდრე გვახარიას მეცნიერული მოღვაწეობა. მისი დაუცხრომელი ინტერესის საგანს წარმოადგენდა ირანისტიკის ყველა ასე თუ ისე მნიშვნელოვანი პრობლემა. თუმცა ალექსანდრე გავხარიას განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევდა ძველი ქართული მწერლობის შესანიშნავი ძეგლი „ვისრამიანი“, XI საუკუნის სპარსელი პოეტის ფახრ ედ-დინ გორგანის პოემის „ვოს ო რამინის“ პროზაული ქართული თარგმანი, რომელიც XII საუკუნის ქართველ პოეტსა და მოღვაწეს სარგის თმოგველს მიეწერება.

---

[1] კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბილისი, 1958, გვ. 28

[2] იქვე, გვ. 32

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ალექსანდრე გვახარიამ მაგალი თოდუასთან ერთად გამოსცა ვისრამიანის კრიტიკულად დადგენილი ტექსტი, ვარიანტებით, გამოკვლევებითა და ლექსიკონით.

ქართველმა მეცნიერებმა დაადგინეს სპარსული „ვის ო რამინის“ ტექსტიც, რომელიც ვარიანტებითითურთ 1970 წელს გამოიცა თეირანში. იგი დღემდე საუკეთესო მეცნიერულ გამოცემად არის მიჩნეული.

ტექსტის დადგენისას გამოიყენეს როგორც სპარსული ხელნაწერები, ისე ქართული თარგმანი, რომელიც ზედმიწევნით სიახლოვეს ამჟღავნებს ორიგინალთან.

ალექსანდრე გვახარიას სიცოცხლის ბოლომდე არ განელებია ინტერესი „ვისრამიანისადმი“. ჟურნალ „მაცნის“ 1999-2001 წლის ნომრებში დაიბეჭდა მისი ვრცელი გამოკვლევები „ვისრამიანის“ სპარსული და ქართული ტექსტების საკითხებზე.

საერთოდ კი, ალექსანდრე გვახარიას პირველი სამეცნიერო ნაშრომი „იოსებზელიხანიანის სპარსული ვერსიების ქართული წყაროები“ 1958 წელს დაისტამბა. ამას მოჰყვა „ფირდოუსი“ (1963), „სპარსული ხალხური დასთანების ქართული ვერსიები – ბახთიარნამე“ (1968). „სპარსული ხალხური პროზის ისტორიიდან“ (1973), „ბალავარიანის სპარსული ვერსიები“ (1985), „ნარკვევები ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან“ I ტომი 1995), II ტომი 2001.

ალ. გვახარიამ სარგის ცაიშვილთან ერთად 1965 წელს გამოსცა XVIII საუკუნეში ქართულად თარგმნილი სარაინდო-საფალავნო თხზულება „ყარამანიანი“.

ალექსანდრე გვახარიას – ამ დიდი მეცნიერის, უზადო გემოვნების, პოეტრი ბუნების კაცის ერთ-ერთ უდიდეს გატაცებას წარმოადგენდა „ვეფხისტყაოსანი“.

„ვეფხისტყაოსნის“ აკადემური ტექსტის დამდგენი კომისიის შექმნის დღიდან (1962წ) იყო ამ კომისიის წევრი. ხოლო 1992 წლიდან – კომისიის მთავარი რედაქციის წევრიც. იგი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა პოემის ტექსტის დადგენაში, კომენტირებასა და ლექსიკონის შედგენაში. ალექსანდრე გავხარიას მრავალრიცხოვანი გამოკვლევები რუსთველოლოგიის ოქროს ფონდში დარჩება მარად.

საერთოდ, ალექსანდრე გვახარიასათვის არ არსებობდა დიდი და პატარა სამეცნერო პრობლემა. ის ერთნაირი კეთილისინდისიერებით და სიღრმით ამუშავებდა ყველა საკითხს – იქნებოდა ეს ურთულესი ტექსტოლოგიური პორბლემები, შუასაუკუნეების სპარსელი პოეტების პოეზიის თავისებიურებებზე შექმნილი წერილები თუ კოლეგა-მასწავლებელების ღვაწლის დასაფასებლად დაწერილი თხზულებები. იგი ყოველთვის რჩებოდა მეცნიერულ სიმაღლეზე, ნაწერს კი მუდამ გამოარჩევდა დიდი ინფორმაციულობა და ისეთი სისადავე, რაც მხოლოდ დიდი მეცნიერების ნაღვაწს ახასიათებს.

მკაცრად, მაგრამ უშურველად აფასებდა სხვების ნაღვაწს, თავის თავისა და სამეცნერო მოღვაწობის შეფასებისას კი იყო სამაგალითოდ მოკრძალებული. „ქართულ-სპარსული ნარკვევების შესანიშნავ ორტომეულში, რომლისგანაც დიდად არის დავალებული ჩვენი წინამდებარე გამოკვლევაც (ხანდახან კი მთელი პასაჟები სწორედ ალექსანდრე გვახარიას წერილებიდან გვაქვს ამოკრებილი), როცა საკუთარი ნამუშევრის დამოწმება სჭირდება, ბატონი ალექსანდრე უკიდურესი თავმდაბლობით აღნიშნავს, მაგალითად: „მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მისმა (იგულისხმება დ. კობიძე– გ. ლ) მოწაფეებმა გამოაქვეყნეს ვისრამიანის ახალი გამოცემის ტექსტი..“

„ვისრამიანის“ ახალი გამოცემა კი ალექსანდრე გვახარიასა და მაგალი თოდუას ერთ-ერთი საეტაპო გამოკვლევა იყო.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დავით კობიძის ამ ორი მოწაფიდან, საბედნიეროდ, დღემდე ცოცხალია და აქტიურ სამეცნიერო მოღვაწეობას განარგძობს ჩვენი ირანისტიკის თვალსაჩინო წარმომადგენელი, პროფესორი მაგალი თოდუა. დიდი და სრულიად განსაკუთრებულია მაგალი თოდუას დამსახურება სპარსული ლირიკის ქართულად ამეტყველების საქმეში. მან პირველად თარგმნა ბევრი ირანელი კლასიკოსი და რაც მთავარია, მოძებნა დედნის ადეკვატური ენობრივი ქსოვილი, რამაც საერთოდ, დიდწილად განსაზღვრა ჩვენი მთარგმნელობითი სკოლის ხასიათი.

მთარგმნელობითი საქმიანობის პარალელურად მაგალი თოდუა დაძაბულ სამეცნიერო მოღვაწეობასაც ეწეოდა, რომლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მაგისტრალურ ხაზს სწორედ ქართულ-სპარსული ლიტერატურული პარალელების კვლევა წარმოადგენს.

საგულისხმოა, რომ საბჭოთა ხანაში მეცნიერი იმ იშვიათ გამონაკლისთა რიცხვს მიეკუთვნებოდა, ვისაც საბჭოურმა სამსახურებმა ნება დართეს რამდენჯერმე სამეცნიერო მივლინებით ჩასულიყო ირანში.

თოდუამ ეს შესაძლებლობა მეცნიერების განვითარებისთვის შესანიშნავად გამოიყენა. ირანის არქივებში მოიძია არაერთი დოკუმენტი, რომლებიც პირველად გამოაქვეყნა და სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოიტანა. ეს მართლაც უნიკალური პუბლიკაციები თავის დროზე ახალი სიტყვა იყო ქართულ და არამხოლოდ ქართულ ორიენტალისტიკაში.

სხვადასხვა დროს წერილების სახით დასტამბულმა ამ მასალამ კი საბოლოოდ თავი მოიყარა მეცნიერის მიერ სამ ტომად გამოცემულ წიგნში „ქართულ-ირანული ეტიუდები“.

მაგალი თოდუას სამეცნიერო ინტერესთა ერთ-ერთ სფეროს ვახტანგ მეექვსეული „ქილილა და დამანას“ ტექსტი და სპარსულ ორიგინალთან მისი შესატყვისობები წარმოადგენს.

მეცნიერმა ამ საკითხის კვლევას უამრავი წელი შეალია და ამ მრავალწლიანი შრომის შედეგად მოგვევლინა ქართული „ქილილა და დამანას“ კრიტიკული ტექსტი, ვრცელი გამოკვლევით, ვარიანტებით და ლექსიკონით, რომლის გამოცემაც ორჯერ განხორციელდა. (1970, 2006)

მანამდე კი მეცნიერმა ცალკე წიგნად გამოსცა გამოკვლევა „ქილილა და დამანას საბასეული ვერსია“ (საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1967).

ცალკე აღნიშვნის ღირსია მაგალი თოდუას არაერთი ფასეული დაკვირვება შუა საუკუნეების ქართული ლიტერატურის მრავალი ძეგლის, მათ შორის, „ვეფხისტყაოსნის“ სიუჟეტის სპარსულ ნასესხობებზე, წარმოშობით ქართველი., სპარსულენოვანი ავტორების აქა-იქ შემორჩენილ ნიმუშებზე.

აღსანიშნავია მის მიერ პროზაულად მოთხრობილი სპარსული ლიტერატურის გამორჩეული ძეგლები (შაჰნამეს წიგნები), რასც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, განსაკუთრებით იმ ვითარებაში, სანამ ამ ძეგლთა სრული ქართული თარგმანი არ მოგვეპოვება.

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევაში მართლაც ახალი ეტაპი დაიწყო საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ.

ამიტომაც, ამ თვალსაზრისით ცალკე იკვეთება ბოლო თხუთმეტწლიანი პერიოდი ანუ პრაქტიკულად ის ეპოქა, როცა საქართველომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა და საშუალება მოგვეცა ჩვენს ერთ-ერთ უძველეს მეზობელსა და უდიდეს პარტნიორთან – ირანთან პრინციპულად ახალი ტიპის დიპლომატიური ურთიერთობანი დაგვემყარებინა. დიპლომატიურმა ურთიერთობებმა კი, ბუნებრივია, მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი სხვა კავშირების, მათ შორის ლიტერატურული და სამეცნიერო თანამშრომლობის ჩამო

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თუ ამ ახალი ეპოქის დასაწყისს, პირობითად, 1993 წლიდან ანუ ორ ქვეყანაში დიპლომატიური მისიების გახსნის დღიდან ავითვლით, ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის თვალსაზრისით, იმხანად ძირთადი დატვირთვა რამდენიმე ქართველ მეცნიერზე, უპირველსად კი ბატონ ალექსანდრე გვახარიაზე მოდიოდა.

სწორედ ბატონმა ალექსანდრე გვახარიამ მოგვცა ყველაზე სრულყოფილად როგორც წარსულის, ასევე მისი თანადროული სპარსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ანალიზი. მისმა მეცნიერუოლმა ნაღვაწმა კი საბოლოოდ თავი მოიყარა 2001 წელს დასტამბული ორტომეულის ზემოთნახსენებ II ტომში „ნარკვევები სპარსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან“, სადაც წარმოდგენილი მასალა შეიძლება ითქვას მეცნიერული კეთილსინდისიერების, სკრუპულოზურობისა და რაც მთავარია, დიდი ცოდნის ნიმუშია.

წიგნის ყდაზე სპარსულად გამოტანილი სათაური უფრო ზუსტად ასახავს მის შინაარსსა და არქიტექტონიკას.

საქმე ისაა, რომ ამ ორტომეულს სპარსულად ქვია „ოცდაორი ნარკვევი სპარსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან“. ამ ოცდაორი ნარკვევიდან 11 I ტომში, 11 კი მოერე ტომშია გაერთიანებული და ფაქტობრივად, ორტომეული მეცნიერის ნაყოფიერ მოღვაწეობას ასჯამებს. როგორც თვითონ ბატონი ალექსანდრე აღნიშნავს შესავალში „ნარკვევების I წიგნში მოთავსებული წერილების უმრავლესობა, ცხადია, ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიის ნაკლებად შესწავლილ საკითხებს მიეძღვნა. აქვეა წარმოგენილი პრობლემის კვლევის ისტორია (კორნელი კეკელიძე, იუსტინე აბულაძე, ალექსანდრე ბარამიძე, დავით კობიძე და ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ზოგიერთი საკითხი), ეტიმოლოგიური ძიებანი, ტექსტოლოგიური და ლექსიკოლოგიური დაკვირვებანი, მოგონებები. თითქმის ყველა მათგანი გამოქვეყნებულია სხვადახსხვა სამეცნიერო კრებულებასა თუ ჟურნალებში, მაგრამ ერთად თავმოყრილი ამ ურთიერთობის მთლიანი სურათის ერთგვარ მცდელობად შეიძლება ჩაითვალოს“.

ჩვენი მხრივ შეგვიძლია თამამად განვაცდადოთ, რომ ავტორის მიერ მოკრძალებით აღნიშნული „ერთგვარი მცდელობა“ მართლაც წარმატებული და გარკვეული თვალსაზრისით უნილკალურია, რადგან ნარკვევების ორივე ტომში ძირთადად პირველადაა დასმული და გადაჭრილი არა მხოლოდ ქართული, არამედ მსოფლიო ირანისტიკის ბევრი აქტუალური საკითხი.

რაც შეეხება ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორიის შესწავლას, ამ საკითხს ალექსანდრე გვახარიას წარმოდგენილ ნაშრომში დიდი მნიშვნელობა ეთმობა და მკვლევარი გარდა პრობლემის ქრონოლოგიური დისკურსით წარმოჩენისა, ფაქტობრივად, ლიტერატურული ურთიერთობების მკვლევართა შესანიშნავ პორტრეტებს გვიხატავს. ახლოდან გვაცნობს მათ პიროვნულ, შემოქმედებით და სამცნიერო ინტერესებს, ბევრ ისეთ დეტალს, რაც მნიშვნელოვანი იყო მათ მეცნიერულ მოღვაწეობაში.

ბატონი ალექსანდრე გვახარიას ღვაწლი არამხოლოდ საქართველოში, ირანში და მთელ მსოფლიოში სათანადოდ იყო დაფასებული. საგულისხმოა, რომ მისი გარდაცვალებისას ირანული სააგენტოების მიერ გავრცელებული ცნობები შემდეგნაირად იყო დასათაურებული: „გარდაიცვალა ყველაზე დიდი ქართველი ირანისტი.[1]

[1] ბოზორგთარინ ირანშენასე გორჯი დარგოზაშთ, „ირნა“, 2002

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ერთგვარი ნაკლი, თუ შეიძლება ამას ზოგადად ნაკლი ეწოდოს, ამ კვლევათა არასათანადო რეკლამირება ანუ როგორც დღეს უწოდებენ, სუსტი ფიარი იყო. ისე, რომ თვითონ ირანშიც კი, სამწუხაროდ, სათანადოდ არ იყვნენ ინფორმირებულნი ქართველ მეცნიერთა მიერ ირანისტიკაში შეტანილი წვლილისა და იმ უმნიშვნელოვანესი პრობლემების შესახებ, რომლებიც ჩვენს მეცნიერებს ამ დარგში წარმატებით ჰქონდათ ნაკვლევი და გადაჭრილი. ამიტომაც, შემთხვევითი არ იყო ის ფაქტი, რომ ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში საქართველოს საელჩოს გახსნის დღიდან ბოლო ხანებამდე ჩვენს დიპლომატიურ მისიაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ქარული კულტურისა და კერძოდ ქართველ ირანისტთა ნაშრომ-ნაღვაწის პოპულარიზაციას.

თავდაპირველად ამას ხელს უწყობდა ის გარემოებაც, რომ საქართველოს პირველი ელჩი ირანში პროფესორი ჯემშიდ გიუნაშვილი თვითონვე ბრძანდებოდა მსოფლიოში სახელმოხვეჭილი ირანისტი.

სწორედ ბატონი ჯემშიდის თაოსნობით განხორციელდა ბევრი ისეთი ინციატივა, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა როგორც ქართულ-ირანული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიის, ასევე ამ ისტორიის საკითხთა კვლევისათვის. კერძოდ, 1996 წლიდან საქართველოს საელჩო პერიოდულად, ქართველ მწერლათა და მეცნიერთა დაბადების თარიღებთან ანდა ჩვენი ქვეყნის მნიშვნელოვან ისტორიულ მოვლენებთან დაკავშირებით აქვეყნებდა თემატურ გვერდებს, რომელიც მიზნად ისახავდა ირანელი მკითხველი საზოგადოების ინფორმირებას ჩვენს ისტორიასა და თანამედროვეობაზე, ქართული კულტურის უმნიშვნელოვანეს ტენდენციებსა და მსოფლიო მეცნიერებაში დამკვიდრებული კლიშეების მართებულობის თაობაზე.

წამყვან ირანულ ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული ამ საინფორმაციო გვერდების მნიშვნელობა ცხადი გახდება, თუ გავიცნობიერებთ იმ ობიექტურ გარემოებას, რომ ქართველების შესახებ ბოლო ხანებამდე ირანში ბევრი არასწორი შეხედულება იყო გავრცელებული, რასაც ხელს უწყობდა ზოგი ადგილობრივი დიასპორის ტენდენციური წარმომადგენელი და ასევე ინგლისურიდან საქართველოს შესახებ სპარსულად თარგმნილი რამდენიმე წიგნი, სადაც ქართული დამწერლობაც კი სხვათა, არაქართველთა შემოქმედების ნაყოფად არის გამოცხადებული.

მაგალითად, შეგვიძლია დავასახელოთ ცნობილი ბრიტანელი მეცნიერის დევიდ მარშალ ლენგის ნაშრომი „ქართველები“, რომლის სპარსული თარგმანი არაერთხელ გამოიცა[1] და იმდენად დიდი გამოხმაურება მოჰყვა იქაურ სამეცნიერო წრეებში, რომ ამ სტრიქონების ავტორს, მაშინ თეირანის უნივერსიტეტის თეოლოგიის ფაკულტეტის ასპირანტს, მისმა ლექტორმა, სორბონის უნივერსიტეტის დოქტორმა ქართველებისა და ქართული მწერლობის შესახებ მოხსენების გაკეთება სწორედ ლენგის ნაშრომის მიხედვით დაავალა. სწორედ მაშინ გაცხადდა ჩვენთვის ბევრი ისეთი ტენდენციური დეტალი, რითაც ხასიათდება ამ ინგლისელი, თავისთავად არცთუ ურიგო მეცნიერის ნაშრომები.

ასეთ ვითარებაში, ცხადია, უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ფაქტების სწორად გაშუქებასა და ირანელი საზოგადოებისათვის ისეთი დამჯერებელი ტონით მოწოდებას, რომ რეალობა თავისთავად გამოკვეთილიყო და ანგარებით ნაკარნახევი განზრახ დამახინჯებული სურათი შეეცვალა.

საქართველოს საელჩოსა და პირადად ელჩის, ბატონი ჯემშიდ გიუნაშვილის ძალისმხევით მომზდებულმა სპეციალურმა გვერდებმა ილია ჭავჭავაძის, ივანე ჯავახიშვილის, გიორგი ახვლედიანისა და ხხვა ქართველ

[1] დევიდ მარშალ ლენგ, გორჯიჰა, თარჯომეიე ფარსი ჰუშანგე დანეშ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მეცნიერთა ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე, რომელიც 1996-99 წლებში პერიოდულად იბეჭდებოდა გაზეთების: „ფარჰანგე აფარინეშ“, „ირან“ და „ირან ნიუსის“ ფურცლებზე ზემოაღნიშნულ ამოცანას წარმატებით გაართვა თავი. მოკრძალებით შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ილია ჭავჭავაძისადმი მიძღვნილი მასალებში გაზეთის თითქმის ერთი გვერდი ჩემს სტატიასაც დაეთმო, სათაურით, „ილია ჭავჭავაძის ლიტერატურული შემოქმედება“.[1]

საგაზეთო სტატიების გარდა წარმატებით მუშაობდა საქართველო-ირანის სამეცნიერო კულტურული ურთიერთობისა და თანამშრომლობის საზოგადოების გამოცემათა სერიით დასტამბული წიგნები, რომელთა გამოცემაც ისევ ბატონი ჯემშიდ გიუნაშვილის თაოსნობით ხორციელდებოდა. ორენოვანი გამცემები (მაგალითად, დავით კობიძის მერ თარგმნილი „ბუსთანის “ფრაგმენტები ქართულ და სპარსულ ენებზე, ვახუშტი კოტეტიშვილის მერი თარგმნილი იმამი ხომეინის მისტიკური ლირიკის ნიმუშები „სიყვარულის ღვინო“, „დედაენა და სხვ.) ფერეიდნელი ქართველებისათვის მშობლიური ენის ათვისების კარგ საშუალებას წარმოადგენდა. ხოლო ირანელი მეცნიერების მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოები ან სამეცნიერო ნაშრომები საქართველოზე ჩვენი ქვეყნის რეალურად ჩვენების წარმატებულ ხერხად მოგვევლინა.

1997 წელს დოქტორმა ბაჰრამ ამირაჰმადიანმა სპარსულად თარგმნა აკადემიკოს როინ მეტრეველის ნაშრომი „საქართველო“[2], ერთი წლის შემდეგ კი თვითონვე შექმნა ორიგინალური წიგნი „საქართველოს გეოგრაფია“[3], რასაც 2004 წელს ვრცელი ნაშრომი „საქართველოც“ მოაყოლა.[4]

დღეს უკვე შეიძლება თამამად ითქვას, რომ დოქტორ ბაჰრამ ამირაჰმადიანის დაუღალავმა მეცადინეობამ პრაქტიკულად საფუძველი ჩაუყარა თანამედროვე ირანში საქართველოს სამეცნიერო და აკადემიურ ათვისებას. ამ გზაზე კი მას უკვე ტომით ქართველებმაც შეაშველეს ხელი და ჩვენმა ფერეიდნელებმა საქართველოს შესახებ ირანელთა წარმოდგენა არერთი მნიშვნელოვანი წიგნით გაამდიდრეს. მათგან საგანგებო აღნიშვნის ღირსია ფერეიდნელი მასწავლებლისა და აგრონომის ნუგზარ ლაჩინანის მიერ შედგენილი „სპარსულ-ქრთული ლექსიკონი“, რომელიც ამ ტიპის ნაშრომის ერთ-ერთ პირველ მცდელობას წარმოადგენს და მიუხედავად გარკვეული ხარვეზებისა, ამით ყურადღებას ბუნებრივია, მაინც იმსახურებს.[5]

საქართველოს საელჩოსა და პროფესორ ჯემშიდ გიუნაშვილის ერთ-ერთი წარმატებული პროექტი უდავოდ იყო შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი სპარსული თარგმანი, რომელიც თეირანის ალამე თაბათაბაის სახელობის უნივერსიტეტის ასპირანტმა ფარშიდ დელშადმა შეასრულა. პრაქტიკულად, საელჩომ და ბატონმა ჯემშიდმა წაახალისეს ახალგაზრდა ირანელი მკვლევარი, რომელიც სამაგისტრო თემაზე „ვეფხისტყაოსნისა“ და სპარსული ლიტერატურის მსგავსებათა და თავისებურებათა ანალიზზე მუშაობდა, რომ თავისი ნაშრომისათვის თან დაერთო ქართული პოემის სრული თარგმანი, რომელიც მოგვიანებით, 1999 წელს, ვრცელი გამოკვლევითა და კომენტარებით, ცალკე, სოლიდურ ტომად დაიბეჭდა და ირანულ სამეცნიერო და ლიტერატურულ წრეებში დიდი გამოხმაურებაც გამოიწვია.[6]

---

[1] „ხალაყიიათე ადაბიე ილია ჩავჩავადზე“, (ილია ჭავჭავაძის ლიტერატურული მემკვიდრეობა), გაზეთი ფარჰანგე აფარინეშ, 1998 წლის 27 ოქტომბერი.

[2] აქადემისინ როინ მეთრეველი, გორჯესთან, თარჯომეიე ფარსი დოქტორ ბაჰრამ ამირაჰმადიან, თეჰრან, 1996

[3] დოქთორ ბაჰრამ ამირაჰმადიან „ჯოღრაფიაიე გორჯესტან“, თეჰრან, 1998

[4] დოქთორ ბაჰრამ ამირაჰმადიან, „გორჯესთან“, 2005

[5] ნუგზარ ლაჩინანი, სპარსულ-ქართული ლექსიკონი, თეჰრან, 2007

[6] „ფალანგინეფუშ შაჰქარე შოთა რუსთაველი, თარჯომეიე ფარსი, ფიშგოფთარ ო ჰავაში ფარშიდე დელშად“, თეჰრან, 1998

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ირანელები გულწრფელ აღტაცებასთან ერთად ზოგჯერ ღიად აკრიტიკებდნენ მთარგმნელის შემოქმედბით პოზიციას, რომელმაც თავისი თარგმანი არქაული ლექსიკითა და კონსტრუქციებით გადატვითა და ამით შეეცადა მოეცა შოთა რუსთაველის ეპოქის ენობრივი სურათის სპარსული ადეკვატი.

თუმცა, ირანელ მკვლევართა და ლიტერატორთა შეფასებით, მას ზოგჯერ ზომიერების გრძნობამ უღალატა და ტექსტი ადგილ-ადგილ ბუნდოვანი ან მეტისმეტად გადაპრანჭული გამოვიდა.

თუმცა, ცხადია, ლაფსუსებს, უზუსტობებს, სტილისტურ და აზრობრივ გადაცდენებს ნაკლები მნიშვნელობა მიენიჭებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი გავითვალისწინებდით იმ ობიექტურ გარემოებას, რომ ეს იყო რუსთაველის გენიალური პოემის პირველი სრული თარგმანი სპარსულად (მანამდე რამდენიმე ფრაგმენტი XX საუკუნის 60-იან წლებში თარგმნა ირანელმა ემიგრანტმა მორთეზა ფათემიმ და ეს ფრაგმენტები დ. კობიძის სპარსული ლიტერატურის ქრესტომათიის II ტომში დაიბეჭდა), რომელიც ძალიან ახალგაზრდა კაცმა, პრაქტიკულად შიველი ენთუზიაზმის ხარჯზე შეასრულა.

ამიტომაც ბუნებრივი იყო ის დადებითი რეაქციაცა და გადამეტებულად საქებარი რეცენზიებიც, რაც საქართველოში ამ თარგმანს შევაგებეთ. კერძოდ, სპარსული „ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემისთანავე გაზეთ „სამშობლოში“ დაიბეჭდა ჩემი რეცენზია „ესე ემბავი სპარსულად“, სადაც სპარსული თარგმანის სხვადასხვა ასპექტს ვაანალიზებდი.[1]

ხოლო ცნობილი ქართველი ირანისტი თეა შურღაია წერდა: „ქართველი თუნდაც რიგითი მკითხველისათვის არ არის საჭირო იმ ღვაწლისა და დამსახურების შეხსენება, რაც ქართველ მთარგმნელებსა და ირანისტებს მიუძღვით სპარსული ენისა და ლიტერატურის წინაშე. სამწუხაროდ, ირანელ მკითხველს თითქმის არა აქვს საშუალება, გაეცნოს ქართული ლიტერატურის ნიმუშებს მშობლიურ ენაზე. ვფიქრობთ, ირანელებმა და ქათველებმა ერთობლივად უნდა იზრუნონ ამ ვითარების გამოსასწორებლად და ალბათ ქართველებს მეტი მონდომება გვმართებს.

ამ თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვან ფაქტს წარმოადგენს 1998 წელს თეირანში საქართველოს საელჩოს თანადგომით „ვეფხისტყაოსნის“ სრული პროზაული თარგმანის გამოცემა, რომელიც ინგლისური, არაბული, ტაჯიკური და გარკვეულწილად რუსული თარგმანებიდან არის შესრულებული.“[2]

თეა შურღაიას დამოწმებული ციტატი მოგვაქვს მისი წინასიტყვაობიდან, რომელიც ქართველმა მეცნიერმა თავისი და „ვეფხისტყაოსნის“ სპარსულად მთარგმნელის ფარშიდ დელშადის ერთობლივ ნამუშევარს – კრებულს „ათას ერთი ქართული ანდაზა“ დაურთო.[3]

აღნიშნული კრებული 2002 წელს ირანის საგარეო საქმეთა სამინისტროს გამომცემლობაში, საქართველოში ირანის ისლამური რესპუბლიკის იმდროინდელი ელჩის აქბარ ამინიანის ინიციატივითა და თანადგომით და ირანში საქართველოს მაშინდელი ელჩის, პროფესორ ჯემშიდ გიუნაშვილის რედაქტრობით დაიბეჭდა და პრაქტიკულად ეს იყო უშუალოდ ქართულიდან თარგმნილი ქართული ფოლკლორის ნიმუშების წიგნად გამოცემის პირველი პრეცედენტი სპარსულ ენაზე.

---

[1] გაზეთი „სამშობლო“., № 30, 1999

[2] შოთა რუსთაველი, „ფალანგინეფუშ“ თარჯომეიე ფარსი: იუსეფე ქაზემფურ, ზირე ნაზარე მაგალი თოდუა, ენთეშარათე დანეშგაჰე გილან, 1999

[3] „ათას ერთი ქართული ანდაზა“, ქართულიდან სპარსულად თარგმნეს და განმარტებანი დაურთეს ფარშიდ დელშადმა და თეა შურღაიამ, თეირანი, 2002

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ამ თარგმანის დასახასიათებლად საჭიროა აღინიშნოს ის ენობრივი სისხარტე და უბრალოება, რაც სპარსულად ქართულ ანდაზებს სასიამოვნოდ საკითხავს ხდის და რა ღირსებაც, როგორც ზემოთაც აღინიშნა, ასე აკლდა ფარშიდ დელშადის თარგმნილ რუსთველის პოემას, რომელმაც სპარსული თარგმანი ზედმეტი არქაიზაციით გადატვირთა.

სამაგიეროდ, ენობრივი ურბალოება და სისადავე გამოარჩევს რუსთაველის პოემის მეორე სპარსულ თარგმანს, რომელიც პირველი თარგმანის გამოსვლიდან სულ რაღაც ერთ წელიწადში გამოიცა და თითქოს გარკვეული შეჯიბრი ჰქონდათ გამართული სპარსელ მთარგმნელებსა და მათ ქართველ კონსულტანტებს, ვინ უკეთ გაართმევდა თავს დასახულ ამოცანას.

თუ ფარშიდ დელშადის მიერ შესრულებულ თარგმანი რითმანარევი, რიტმული პროზაა, პროფესორ მაგალი თოდუას თანადგომითა და თანამონაწილეობით, გილანელი მეცნიერის იუსეფ ქაზემფურის მიერ გასპარსულებული პოემა პროზაულად არის მოთხრობილი, სადად და, ფარშიდ დელშადისაგან განსხვავებით, ხაზგასმულად თანამედროვე ენით.

იუსეფ ქაზემფურის ღვაწლი ქართულმა საზოგადოებრიობამ სათანადოდ დააფასა და თარგმანის გამოცემისთანავე მთარგმნელს საქართველოს სახელმწიფო პრემია მიენიჭა.

ცხადია, ყველაზე რთული დღეს მიმდინარე ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევაა, რადგან პროცესი ჯერ კიდევ დუღს და ბევრი ასპექტი ალბათ დღევანდელი ურთიერთობებისა სამომავლოდ გახდება ცნობილი.

მაგალითად, ჩვენი საგრანტო მივლინების ფარგლებში, 2010 წელს ვიმყოფებოდით ირანის ისლამურ რესპუბლიკაში, სადაც სხვა ღონისძიებებთან ერთად, მონაწილეობა მივიღეთ ქართული ლიტერატურის საკითხებისადმი მიძღვნილ სემინარში, რომელიც საქართველოს საელჩოს ძალისხმევით, თეირანის წიგნის საერთაშორისო გამოფენის ფარგლებში გაიმართა. ამ სემინარზე წარმოვადგინე მოხსენება თანამედროვე ქართული პოეზიის საკითხებზე.

მოხსენებამ ისეთი ინტერესი აღძრა, რომ გადაწყდა, ერთ-ერთ თანამედროვე ირანელ პოეტთან, ალი მოჰამადზადესთან ერთად ვთარგმნო და გამოსაცემად მოვამზადო თანამედროვე ქართული პოეზიის ანთოლოგია.

ამავე სემინარზე მოხსენებით გამოვიდა ირანისტი თეა შურღაია მისი მოხსენება თანამედროვე ქართული პროზის საკითხებსა და სპარსული ლიტერატურის ქართულ თარგმანებს შეეხებოდა.

აღნიშნულ პერიოდში ირანის მხარემ ისარგებლა თეა შურღაიასა და ჩემი იქ ყოფნის შესაძლებლობით და მიგვიწვია ირანის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში ომარ ხაიამისადმი მიძღვნილ კონფერენციაში მონაწილების მისაღებად.

თეა შურღაიამ წაიკითხა მოხსენება ომარ ხაიამის ქართული თარგმანებზე, ხოლო ჩემი სამეცნიერო სიტყვის სათაური იყო „ომარ ხაიამი მისი ერთი ქართველი მთარგმნელის თვალით“.

ჩვენი გამოსვლები ფართოდ გაშუქდა ირანის პრესითა და ტელევიზიით. კიდევ ვიმეორებთ, ყოველ ასეთ ინიციატივას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ლიტერატურული, და არა მხოლოდ ლიტერატურული კავშირების განვითარებისათვის, თუმცა მიმდინარე პროცესების კვლევა უკვე ხვალინდელ მეცნიერთა საქმეა.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

იუსტინე აბულაძე
1874-1962

ბიბლიოგრაფია:

1. ვეფხისტყაოსნის ლექსიკონი „ძველი საქართველო *საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების კრებული), ტ. I, განყოფ. II, გვ. ვ. 113-194
2. აბულაძე იუსტინე, მოსე ჯანაშვილის ახალი ნასრომის გამო, სახალხო გაზეთი, 1910 №181-184. 1910
3. კიდევ მ. ჯანაშვილის ახალი ნაშრომის გამო, „სახალხო გაზეთი“, 1911, №209, 210, 212. გადმობეჭდილია კრებულში, იუსტინე აბულაძე, რუსთველოლოგიური ნაშრომები, 1967
4. „შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები“, ტ. I თბილისი , 1916
5. „შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები“ ტ. II, თბილისი, 1934.
6. ომარ ხაიამი, რობაიები , სპარსულიდან თარგმნა და განმარტებანი დაურთო იუსტინე აბულაძემ, ჟურნალი კავკასიონი, თბილისი, 1924.
7. ვეფხისტყაოსანი, გამოსაცემად მოამზადა იუსტინე აბულაზემ, 1914
8. ვეფხისტყაოსანი, გამოსაცემად მოამზადა ი. აბულაძემ
9. „ვისრამიანი“, გამოსაცემად მოამზადა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინე აბულაძემ, 1938
10. ვეფხისტყაოსნის ლექსიკონი, დართულია ვეფხისტყაოსანზე, 1951 წ.
11. ი. აბულაძე, რუსთველოლოგიური შრომები, კრებული გამოსქცემად მოამზადა იოსებ მეგრელიძემ, თბილისი 1967 წ.
12. აბულაძე იუსტინე, წერილი რედაქციის მისამართით, გაზეთი კომუნისტი 1924 წ.
13. გადამწერის ერთი შეცდომის გამო ლიტერატურული გაზეთი 1958წ. №2
14. აბულაძე იუსტინე , „ვეფხისტაყოსნის“ ერთი ადგილის განმარტებისათვის, თსუ შრომები, 1942, XXV, გვ. 125-126.
15. ვეფხისტყაოსნის ერთი ტრადიციული ადგილის შესწორებისათვის, თსუ შრომები, 1951, ტ. 45, გვ. 117-118
16. აბულაძე იუსტ., ავთანდილის ეტიმოლოგიისათვის „გაზეთი ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1945. 12 იანვარი №2 (56); გადმობეჭდილია კრებულში, იუსტინე აბულაზე, რუსთველოლოგიური ნაშრომები, თბილისი 1967, გვ. 275-276
17. აბულაძე იუსტინე, ვეფხისტყაოსნის 26-გამოცემიდან, პოემის ენის ხალხურობა გვ. 232-251
18. აბულაძე იუსტინე, „რუსთაველი თუ რუსთველი“, გაზეთი კომუნისტი, 3247, 1934.
19. „ვეფხსიტყაოსნის“ ორი უმთავრესი გმირის სახელის „ტარიელი“ და ავთანდილი“ გამო., თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, 1936 წ. ტ. III, გვ. 182-184
20. ვეფხისტყაოსნის ტექსტის დადგენის ვითარება ვახტანგის რედაქციასთან დაკავშირებით. ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“, 1936 №7-8.
21. სახელის „სასან“-ის ეტიმოლოგიისათვის, თსუ შრომები, 1936წ.
22. სამი გოგრაფიული სახელის ეტიმოლოგიისათვის (ბაბითი, ბაგინეთი, ოზურგეთი), თსუ შრომები, 1939. ტ. X, გვ. 279.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

გიორგი ახვლედიანი
(1887-1973)

ქართული ირანისტიკის სამეცნიერო სკოლის ერთ-ერთი დამაარსებელი, როგორც სავსებით სამართლიანად არის შენიშნული სპეციალური ლიტერატურაში, მრავალმხრივი მკვლევარი იყო და ლინგვისტური მეცნიერების რამდენიმე დარგში უხდებოდა მოღვაწეობა. ზოგადი ენათმეცნიერება, ზოგადი და ექსპერიმენტული ფონეტიკა, ლოგოპედია, ინდოევროპული ენები, ქართველური ენები, – ამ სფეროებში ახველდიანმა ფრიად მნიშვნელოვანი ნაშრომები შექმნა. ირანისტიკაში გიორგი ახვლედიანი მოღვაწობდა უფრო როგორც ენათმეცნიერი, რომელიც იკვლევდა ინმდოირაულ ენათა შედაებით ტიპოლოგიას, მაგრამ ქართულ ირანულ ლიტერატურულ ურთიერთობებზეც აქვს რამდენიმე ფუნდამენტური სტატია და რაც მთავარია, მის კალამს ეკუთვნის ავესტას – ძველი ირანული რელიგიების უმნიშვნელოვანესი წიგნის ფრაგმენტთა პირველი ქართული თარგმანები და არაჩვეულებრივად ტევადი კომენტარები ამ წიგნის ცალკეულ პასაჟთა შესახებ, რასაც დღესაც კი არ დაუკარგავს თავისი მეცნიერული თირებულება და მნიშვნელობა.

<u>ბიბლიოგრაფია*</u> (ბიბლიორაფიაში ვიძლევით არ ნაშრომთა სრულ ნუსხას არამედ ჩვენთვის საინტერესო თემატიკაზე გამოქვეყნებული ნაშრომების ჩამონათვალს)

1918

1. დასაბამი ნივთთა (რიგ-ვედა, X ჰიმნი 129), თარგმანი ძველი ინდურიდან – პრომეთე, 1918 №3, გვ. 57-59

ძველი ინდურიდან თარგმნილი უმნიშვნელოვანესი ძეგლის რიგვედას (ჰიმნთა ცოდნას) მნიშვნელოვანი ფრაგმენტები, რომელიც ქართულ ენაზე პირველად დაიბეჭდა. რიგვედა ითვლება ინდოირანული ლიტერატურის ერთ-ერთ დასაბამად. გიორგი ახვლედიანის თავრგმანის ღირსება ისიცაა, რომ ის არ კმაყოფილდება ძეგლის ხოლოდ ქართუკლად გადმოღებით და თარგმანს თან ერთვის მნიშვნელოვანი სამეცნიერო აპარატი. ცალკე და განსაკურებით არის არსანიშნავი ტარგმანის მაღალმხატვრულობა და ის შესანიშნავი ქართული, რითაც ამეტყველებულია დიდი მეცნიერის ერთ-ერთი პირველი ნახელავი.

1924

2. ირანის ლიტერატურიდან. იასნა 29, იასნა 30 – ჩვენი მეცნიერება, 1924, №2(14), გვ. 97-102.

არნიშნულ თარგმანში ორგანულად გრძელდება რიგვედას სტილისტიკა, რომელიც ამ შემთხვევაში ძველი ირანული რელიგიების საღვთო წერილშია კონცენტრირებული.

1942

3. ზოგიერთი არაირანული ტომის დასახელების საკითხისათვის აქემენიდთა ლურსმულ წარწერებში, მოხსენების თეზისები – საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის საზოგადოებრივი განყოფილების მე-8 სამეცნიერო სესია. 1942 წლის 24, 26 და 27 ოქტომბერი, მუშაობის გეგმა და მოხსნებათა

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თეზისები. თბილისი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია; თბ. საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის გამომცემლობა, 1942, გვ. 15.

ამ მნიშვნელოვან გამოკვლევაში აკადემიკოსი გიორგი ახვლედიანი ეხება ქართველური და ზოგი კავკასიური ტომის სავარაუდო დასახელებებს აქემენიანტა ლურსმულიწარწერების კორპუსში და მოაქვს ამ წარწერატა მისითვის საინტერესო ფრაგმენტების იმ დროისათვის პირველი ქართული ტარგანები. მნიშვნელოვანია, რომ გიორგი ახვლედიანის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს დღემდე არ დაუკარგავს სამეცნნიერო მნიშვნელობა.

1943.

4. აქემენიდთა ლურსმული წარწერების maciya ხალხის იდენტიფიკაციის საკითხისათვის. – საქართველოს სსრ მეცნიერებატა აკადემიის მოამბე ტ. IV №5, 1943, გვ. 483-489. – რეზიუმე რუსლ და ინგლისურ ენებზე.

აღნიშნული სტატია დაახლოებით ერთი წლის წინ მეცნიერის მიერ სამეცნიერო კონფერეციაზე წაკიყხული მოხსენების ოდნავ გავრცობილ ვარიანტს წარმოადგენს. ისევე, როგორც 1942 წლისოქტომვერსი წაკიტხულ მოხსენებაში, ამ სტატიაშიც გიორგი ახვლედნია სვამს საკიტხს, რომ აქემენიდატა ლურსმულ წარწერებში macya-ს სახელით მოხსენიებულ ხალხი შესაძლოა, ართველური ზანური ტომების წინაპართა ირანული სახელწოდება იყოს.

1944

5. ავესტა – იასნა 9 (ტარგმანი და კომენტარი) წიგნში ლიტერატურული ძიებანი, ტ. 2. თბ. საქართველოს მცენიერებათა აკადემიის გამომცემლოაბვ. გვ. 1-4.

1949

6. აკად. მარის ენათმეცნიერული მემკვიდრეობის ათვისება და ჩვენი უახლოესი ამოცანები. მოხსენების გეგმა ენის ისნსტიტუტის მე-6 სამეცნიერო სესია მიძღვნილი აკადემიკოს ნ. მარის ხსოვნისადმი 1949 წ. 29-30 დეკემბერს და 1950 წ. 8 იანვარს, მუშაობის გეგმა და მოხსენების თეზისები. თბილისი საქართველოს სსრ. მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1949. გვ. 5

როგორც მოხსენების სათაურიდან ჩანს, წარმოდგენილ გეგმაში ძირითადად განხილულია აკადემიკოს ნ. მარის ენატმეცნიერული მემკვიდრეობის საკიტხება, თუმცა გ., ახვლედიანი ეხება მარის, როგორც ირანისტის მოღვაწობის უმნიშვნელოვანეს ასპექტებს და გვაძლევს არაჩვეულებრივად ზუსტ შეფასებას ამ ასპექტების თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობისა.

1958

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

7. 1. ორი ქება რიგ-ვედიდან. 2. ორი გალობა ავესტის გატებიდან (თარგმანი შენიშვნებითურთ). 1. რიგ-ვედა 2. ავესტა – მნათობი, 1958, №8, გვ. 24-31

რიგ-ვედისა და ავესტის ფრაგმენტტა ამ პუბლიკაციაში აკადემიკოსი გ. ახვლედიანი ხელშესახებად წარმოაჩენს ინდური და ირანული ლიტერატურების სიღრმისეულ ურთიერთკავშირებს.

8. ძველ ირანელთა სოციალური, პოლიტიკური და ფილოსოფიური შეხედულებანი ავესტის გატების მიხედვით (29-ე და მე-4 გათას შინაარსობრივი ანალიზი. მოხსენების ტეზისები – თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფალულტეტის მე-3 სამეცნიერო სესია 8-11 აპრილს 1958 წ. მუშაობის გეგმა და მოხსენებატა ტეზისები, თბ. უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1958, გვ. 9)

გიორგი ახვლედიანის ტარგმანის სტილისტიკა რომ საკიტხის სიღრმისეულ ცოდნასა და მეცნიერულ თეორიებს ეფუძნება, კარგად ცანს ზემოთ დამოწმებული მოხსნების მაგალიტზე. წარმოდგენილ მოხსენებაში მეცნიერი გამოწვლილვით აანალიზებს ძველ ირანელთა იმ საკულტო, სოციალურ, პოლიტიკურ და ფილოსოფიურ წამოდგენებს რაც მის მიერ თარგმნილი ტხზულების განხილულ ფრაგენტებში აისახა. აქვეგიორგი წერეთელი საგუყლისხმო პარალკელებს ავლეგებს საანალიზო მასალასა და ქართულ ხალხური რწმენა წარმოდგენების ანალოგიებს შორის.

1959

9. პიროვნების სახელის შესახებ (თამარა და უშანგი თუ თამარ და უშანგ?) – თბილისი. 1959 10 ივნ. გვ. 3.

პოპულარული ენით დაწერილ ამ სტატიაში, დიდი მეცნიერი ეხება ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერტ ბების ისეთ საკიტხებს, როგორიცა ა ფირდოუსის შაჰნამეს კვლევა და ადაპტირება ძველ საქართველოში, შაჰნამეში დამოწმებულ ძველ ირანულ საკუთარ სახელთა ფონეტიკური და ლიტერატურული ტრანსფორმაციის გზები ქართულ გარემოში და ა. შ.

1962

10. გალობა 45 (ავესტის გათებიდან) – თბილისის უნივერისტეტის შრომები ტ. 99, აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, 3. 1962. გვ. 39-41

1964

11. გალობა 28 (ავესტის გატებიდან) – თბილისის უნივერისტეტის შრომები. ტ. 108, 1964. გვ. 67-68

1965

12. ავესტა გალობა 9 – გათა-გალობა 29-30. გათა-გალობა 44-45 (თარგმანი ირანულიდან გ. ახვედიანისა) კრებულში არმაღანი. აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბილისი „საბჭოთა საქართველო“ , 1965, გვ. 77-87
13. დასაბამი ნივთთა (რიგ-ვედა, X, 129), ცისა და დედამიწისადმი (რიგ-ვედა1, 185) ტარგმანი სანსკრიტიდან გ. ახვლედიანისა) კრებულში „არმაღანი“

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

(აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები), თბილისი, საბჭოთა საქართველო, 1965 წ. გვ. 9-10

1966

14. წინასიტყვაობა წიგნში კალიდასა ა შაკუნტალა. თარგმნა სანსკრიტიდან და კომენტარები დაურთო გრიგოლ ნახუცრიშვილმა. რედაქცია გ. ახვლედიანისა. თბილისი „ნაკადული“. 1966. გვ. 5-12

1967

15. გათა გალობა 53 თბილისი უნუვერსიტეტის შრომები, ტ. 118, აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, 6, 1967, გვ. 71-72

1968

16. ვარშაყიანი (საფალავნო-სათავგადასავლო ამბების კრებული) . კრ-ქართული ლიტერატურის საკიტხები (ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი),. თბილისი 1968, გვ. 39-60

ამ ვრცელ 21 გვედიან გამოკვლევაში დიდი მეცნიერი ეხება XVII–XVIII საუკუნეთა მიჯნაზე შედენილი სარაინდო მოთხრობათა კრებულის სტილისტიკისა და რაც მტავარია გენეზისისი საკიტხებს. დაწვრილებით აანალიზებს წიგნში შესულ ითოეულ მოთხრობას და ზოგ შემთხვევაში მარჯვედ უძებნის ირანულ ანალოგებს.

1969

16. ჰიმნი ინდრასა და აგნისადმი რიგვედა, III, 12) წინასწარმრამდენიმე განმარტება კრებულში ქარტული ფოლკლორი. მასალებუიდ აგამოკვლევები III. თბ. „მეცნიერება, 1969. გვ. 90-91.

1970

17. ავესტის გატებიდან (გალობა 34) თარგმანი კომენტარებით. თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, B1 (138). ჰუმანიტარული მეცნიერებანი, 1971. გვ. 149-150

1977

18. ავესტის გათები (გალობანი), თარგმანი გ. ახვლედიანისა. რედაქტორი მზია ანდრონიკაშვილი. თბ. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 1977
19. ავესტა, გათები (გალობანი) 17 გათა, წიგნშიო ირანული პოეზია, თბილისი „საბჭოთა საქართველო“, 1977, გვ. 35-73) (მოსფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა. პირველი სერია. ტ. 9)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დავით კობიძე,
1906 -1981

1. ქართულ სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობებიდან . რუსტაველისა ა ნიზამის ურთიერთობისთვის, ლიტერატურული ძიებანი, 1947, ტ. III, გვ. 203-223.
2. ქართული და სპარსული პოეტიკის ისტორიიდან, თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 91, აღმოსავლეთმოცდნეობის სერია, გვ. 133-159, 1960
3. კვლავ ვისრამიანის საკიტხები და სხვა (რეცენზია მაგალი თოდუას ნაშრომზე ქართულ-სპარსული ეტიუდები“, თბიისი მეცნიერება 1971), მაცნე ენისა და ლიტერატურის სერია, 1971, №1, გვ. 168-187
4. იუსტინე აბულაძის ცხოვება და მოღვაწეობა, თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, თ. 108, აღმოსავლეთმცოდნეობის სერია, 1964,
5. კობიძე დავით, ვახუშტი კოტეტიშვილის თარგმანები, ჟურნალი ცისკარი №, გვ. 118-126, 1972
6. სპარსული ლიტერატურის ისტორია, სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1975
7. სპარსული ქრესტომათია, წიგნი I< სპარსული და ტაჯიკური მხატვრული ლიტერატურის კლასიკური პერიოდი (X-XV საუკუნეები), თბილისი, ცოდნა, 1963
8. სპარსული ქრესტომათია წიგნი II, თანამედროვე პროზა და პოეზია (სპარს. ენაზე აღმოსავლეთმოცდნეობის ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1967
9. კობიძე დავით, ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი, ტ. I, თბილისის სახელმწფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა და სტ. 1983
10. კობიძე დავით, ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი, ტ. II, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1969
11. ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი, ტ. III თბილისი სახელწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1969.
12. კობიძე დავით, შაჰ-ნამეს ქართული ვერსიების ლექსიკის საკითხები, თბილისის სახელმწოფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1970

ალექსანდრე გვახარია
1937-2002

ბიბლიოგრაფია

1. ალექსანდრე გვახარია. ნიზამი და საქართველო. გარდაცვალებიდან 750 წლისთავის გამო // მნათობი. – 1953. – 12. – გვ.169-74
2. ალექსანდრე გვახარია. “სიბრძნე სიცრუის” ერთი არაკის შესახებ. სტუდენტთა სამეცნიერო შრომათა კრებული. თბილისის უნივერსიტეტი. 1955. – 7. – გვ.117-125.
3. ალექსანდრე გვახარია. ქართულ-აღმოსავლურ ლიტერატურული ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხი [illegible] კ.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საიუბილეო კრებული. კ. კეკელიძის დაბადების 80 წლისთავზე. – 1959. – გვ.97-109
4. ალექსანდრე გვახარია. ქართულ-აღმოსავლურ ლიტერატურული ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხი აკად. კ. კეკელიძის შრომებში. საიუბილეო კრებული. კ. კეკელიძის დაბადების 80 წლისთავზე. – 1959. – გვ.97-109
5. ალექსანდრე გვახარია. ალიშერ ნავოის უცნობი ქართული თარგმანი. დაბადებიდან 525 წლისთავის აღსანიშნავად. ცისკარი. – 1968. – 9. – გვ.146-148
6. ალექსანდრე გვახარია. იური ნიკოლოზის ძე მარი. აღმოსავლეთმცოდნე. დაბადების 80 წლისთავის გამო. მაცნე. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. 1973. – 4. – გვ.188-193.
7. ალექსანდრე გვახარია. იუსტინე აბულაძე – ვისრამიანის მკვლევარი. შრომები. თბილისის უნივერსიტეტი. 1976. გვ.43-48.
8. ალექსანდრე გვახარია. თეიმურაზ პირველი – მეფე-პოეტის შემოქმედება. ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში. 1983. – 2. – გვ.4-16.
9. ალექსანდრე გვახარია. "ვეფხისტყაოსნის" ლექსიკიდან. შრომები. თბილისის უნივერსიტეტი. 1983. – ტ. 241. – გვ.73-78.
10. ალექსანდრე გვახარია. მასწავლებელთა მასწავლებელი. ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში. – 1984. – 1. – გვ.81-87.
11. ალექსანდრე გვახარია. "ვეფხისტყაოსნის" ერთი ადგილის გასწორებისათვის (პირმან ბროლბალახძეულმან-ის ადგილის გასწორებისათვის) ლიტერატურა და ხელოვნება. 1991. – 4. – გვ.154-156.
12. ალექსანდრე გვახარია. კიდევ ერთხელ "სარაჯის" შესახებ "ვეფხისტყაოსანში". ალექსანდრე გვახარია. მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკდემია. 1994. – 1-4. – გვ.5-12. – (ენისა და ლიტერატურის სერია).
13. ალექსანდრე გვახარია. ფიქრები დავით გურამიშვილზე ანუ მოგზაურობა "დავითიანის" ფურცლებზე. გარდაცვალებიდან 200 წლისთავის გამო. მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. 1993. 3-4. – გვ.5-26. (ენისა და ლიტერატურის სერია).
14. ალექსანდრე გვახარია. აკადემიკოსი შალვა ნუცუბიძე და აღმოსავლური რენესანსის ზოგიერთი საკითხი. .ფილოსოფია. თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, ტ. 317. – 1995. – გვ.140-146.
15. ალექსანდრე გვახარია. იური მარი და ვლადიმერ ფუთურიძე. მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. 1993. – 2. – გვ.10-14. (ენისა და ლიტერატურის სერია).
16. ალექსანდრე გვახარია. ვეფხისტყაოსნის ლექსიკიდან (ნაღები). ქართული წყაროთმცოდნეობა. თბილისი, 1993. – ტ. VIII. – გვ.126-131.
17. ალექსანდრე გვახარია. ალექსანდრე ბარამიძე – ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობის მკვლევარი. მაცნე. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. 1992. – 2. – გვ.128-134. – (ენისა და ლიტერატურის სერია)
18. ალექსანდრე გვახარია. დავით კობიძე – ქართულ-სპარსული ლიტერატურულ ურთიერთობათა მკვლევარი (დაბადების 80 წლისთავის გამო) მაცნე. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია. 1987. – 2. – გვ.198-202.
19. ალექსანდრე გვახარია. ქართული ფირდოუსიანას ახალი შენაძენი. (შაჰნამეს 1000 წლისთავი). მწიგნობარი. 1997. გვ.13-17

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

20. ალექსანდრე გვახარია. ავთანდილ გადინადირა (ე. ქორიძე-”ვეფხისტყაოსნისა” და “ტარიელიანის” ურთიერთმიმართება” მონოგრაფია. 1937. წ.). მწიგნობარი. 2001. გვ.256-258.
21. ალექსანდრე გვახარია. ორი კრებული და ორი გახსენება (გურამ ჭილაშვილისა და გურამ ასათიანის გახსენება. დაბადების 70 წლისთავის გამო). მწიგნობარი. თბილისი, 1999. – გვ.255-259.
22. ალექსანდრე გვახარია. “ვეფხვისტყაოსნის” აღმოსავლური ლექსიკიდან (მახალი, ნასი, ხლა). სამეცნიერო შრომების კრებული: შოთა რუსთაველი. ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი. 2000. ტ. 1. გვ.269-271
23. ალექსანდრე გვახარია. “არილი” – ჩვენი უმცოსი მეგობარი ნ. კაკაბაძე. არილი. 2001. 4. გვ.3
24. ალექსანდრე გვახარია. “ნურასოდეს დაბერდებით” (ნიკო ყიასაშვილის დაბადებიდან 75 წლისთავის გამო). არილი. – 2001. 17. – გვ.1-2.
25. ალექსანდრე გვახარია. ვეფხისტყაოსნის” რამდენიმე ტაეპის აღმოსავლური კომენტარი (პოემის რამდენიმე სტროფის – “მელნად ვიხმარე გიშრის ტბა და კალმად მინა რხეული”, “გასტეხს ქვასაცა მაგარსა გრდემლი ტყვიისა ლბილისა” და სხვათა განხილვა აღმოსავლურ ისტორიულ-ლიტერატურული წყაროების მოხმობით). შრომები. თბილისის უნივერსიტეტი. 2002. ტ. 341. – გვ.48-54.
26. ალექსანდრე გვახარია. ქართული ფილოლოგიის დიდოსტატი. (ალექსანდრე ბარამიძის დაბადების 100 წლისთავი. ცხოვრება და მოღვაწეობა). მწიგნობარი 02. თბილისი, 2002. – გვ.269-280.
27. ალექსანდრე გვახარია. კიდევ ერთხელ “იოსებზილიხანიანის” ზაალისეული ვერსიის ლექსიკოლოგიური საკითხების შესახებ. (აღმოსავლური ლექსიკა, რომელიც გვხვდება ხელნაწერ (შ-1283) “იოსებზილიხანიანის” ქართულ ვერსიებში). ენათმეცნიერების საკითხები. 1999. 3. გვ.107-110
28. ალექსანდრე გვახარია. “ვეფხისტყაოსნის” ლექსიკიდან: (დარბაზი) ქართული დიპლომატია : წელიწდეული. – , 2004. – 11. – გვ.23-29
29. ალექსანდრე გვახარია. გიორგი წერეთელი – “ვეფხისტყაოსნის” ლექსიკის მკვლევარი (დაბადებიდან 95 წლისთავის გამო). ენათმეცნიერების საკითხები. 1999. 4. გვ.104-109.
30. ალექსანდრე გვახარია. “ვეფხისტყაოსნის” ლექსიკიდან (დარბაზი). 2004. III. გვ.200-213.
31. ალექსანდრე გვახარია. “ბალავარიანის” ორი ადგილის გაგებისათვის (შუასაუკუნეებში გავრცელებული რომანის “ბალავარიანის” ძველი ქართული ვერსიის წარმოშობის საკითხი). შრომები. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 1989. ტ. 290. გვ.29-37.
32. ალექსანდრე გვახარია. “ვისრამიანის” ქართული ტექსტის საკითხები. მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. 2001. 1-4. გვ.183-202. (ენისა და ლიტერატურის სერია)
33. ალექსანდრე გვახარია. გორგანის “ვის ო რამინის” სპარსული ტექსტის საკითხები. (XI საუკუნის შუა წლებში ისპაჰანში დაწერილი ფახრადდინ გორგანის პოემის “ვის ო რამინ” – ის (“ვისრამიანის”) ქართული და სპარსული ვერსიების ტექსტოლოგიური ანალიზი: სპარსული ტექსტის სწორების მაგალითები). მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკდემია. 1999. 1-4. გვ.201-227. (ენისა და ლიტერატურის სერია).
34. ალექსანდრე გვახარია. “ვისრამიანის” ქართული ტექსტის საკითხები. (ტექსტოლოგიური ძიებანი). მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. 2001. 1-4. გვ.183-202. (ენისა და ლიტერატურის პარტია).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

35. ალექსანდრე გვახარია. “ვისრამიანის” ქართული ტექსტის საკითხები. მაცნე. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია. 2003. გვ.141-168. (ენისა და ლიტერატურის სერია).
36. ალექსანდრე გვახარია. კიდევ ერთხელ გორგანის “ვის ო რამინის” სპარსული ტექსტის შესახებ (“ვისრამიანის” ქართული და სპარსული ტექსტების შეჯერების შედეგად სპარსული ტექსტის გასწორების მაგალითები). გელათის მეცნიერებათა აკადემიის ჟურნალი. 2002. 4. გვ.15-18
37. ალექსანდრე გვახარია. ქართული მთარგმნელობითი ოსტატობის მწვერვალი (“ვისრამიანის” ქართულ – სპარსული ტექსტების შედარება – შეპირისპირების მაგალითები წარმოჩენილი ქართული თარგმანის (სარგის თმოგველი) შეფასების საკითხები). ლიტერატურა და სხვა. 2001. 1(3). გვ.99-111
38. ალექსანდრე გვახარია. იოსებზილიხანიანის ქართული ვერსიების სპარსული წყაროები. შრომები. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. 1960. 91. გვ.467-473
39. ალექსანდრე გვახარია. ვასო აბაევის ხსოვნას (საქართველოში დაბადებული ოსი მეცნიერის, ირანისტ-ენათმეცნიერის ვასილ აბაევის ცხოვრება და მოღვაწეობა, ურთიერთობა ქართველ ენათმეცნიერებთან, საქართველოსა და ქართული ენისადმი მიძღვნილი გამოკვლევები). პერსპექტივა-XXI. 2005. VI. გვ.103-105.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-თურქული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

საქართველოსა და თურქეთის ურთიერთობა საუკუნეებს ითვლის, ლიტერაურული კონტაქტები კი ამ ორ ქვეყანას შორის ახლო წარსულში დაიწყო.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში მოღვაწე თურქოლოგების დამსახურებაა ის, რომ თურქული ლიტერატურა ქართველმა მკითხველმა შედარებით ადრე გაიცნო. ქართული ლიტერატურა კი უფრო გვიან გახდა ხელმისაწვდომი თურქი საზოგადოებრიობისათვის. ამის ერთ-ერთი მიზეზი იყო ის, რომ ვერცერთი მთარგმნელი ვერ ბედავდა შესჭიდებოდა ქართული ლიტერატურის ნიმუშების თარგმნას თურქულ ენაზე.

1940 წელს ნიაზ აჰმეთ ბანოღლუ დაინტერესდა ქართული ლიტერატურით, მაგრამ მის ინიციატივას ყურადღება არავინ მიაქცია. ქართული ლიტერატურით სერიოზული დაინტერესება თურქეთში 1960 წლიდან იწყება.

1969 წელს გერმანულიდან თურქულ ენაზე ითარგმა ნოდარ დუმბაძის "მე ვხედავ მზეს". რამაც თურქი მკითხველის დიდი ინტერესი გამოიწვია.

რასაკვირველია, ის, რომ თურქი მკითხველი არ იცნობდა ქართულ ლიტერატურას, იყო ძალიან დიდი დანაკლისი. ეს კარგად ესმოდათ აჰმედ ოზგან მელაშვილს, იბრაჰიმ გორაძეს, ჰაირი ჰაიროღლუს. მათ ხელი მოჰკიდეს ქართული ლიტერატურის თურქული საზოგადოებრიობისათვის გაცნობის რთულ საქმეს.

აჰმედ მელაშვილმა 1968 წელს გამოსცა წიგნი "საქართველო".[1] წიგნი თურქ მკითხველს აცნობდა საქართველოს და ქართული ლიტერატურის შესახებაც იყო მცირე ინფორმაცია. მანვე თარგმნა ალექსანდრე ყაზბეგის "ელგუჯა" (1973) და გამოაქვეყნა.[2] ჟურნალ "ჩვენებურში" კი დაბეჭდა შოთა რუსთაველის "ვეფხისტყაოსნის" მისეული თარგმანის რამდენიმე თავი.

დღეს ქართულ-თურქული კულტურული ურთიერთობების პროპაგანდას აქტიურად ეწევა ჟურნალი "ჩვენებური". ჟურნალი კულტურის დარგის კრებულია, რომელიც გამოდის თურქეთის რესპუბლიკაში და გათვალისწინებულია თურქეთში მცხოვრები ქართველებისათვის და საქართველოთი დაინტერესებული თურქებისათვის. კრებული გამოდის ორ თვეში ერთხელ.

"ჩვენებურის" პირველი ნომერი გამოსცა შვედეთის ქართულმა კულტურულმა კავშირმა შანვერ აკინის ინიაციატივით სტოკჰოლმში 1977 წელს. ამავე წელს გამოვიდა კრებულის მეორე და მესამე, მომდევნო წელს მეოთხე და მეხუთე ნომრები. სტამბოლში დაიბეჭდა "ჩვენებურის" მეექვსე და მეშვიდე ნომერი 1979 წელს აჰმედ მელაშვილის მიერ.

აჰმედ მელაშვილი იყო ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, პროფესიით არქიტექტორი. მისი წინაპრები 1877-1878 წწ. რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს გადასახლდნენ საქართველოდან თურქეთში. აჰმედმა ქართული ენა ჯერ დამოუკიდებლად, ხოლო შემდეგ ქართულ კათოლიკურ ეკლესიაში შეისწავლა. ის იყო საქართველოს ისტორიის, ქართული ლიტერატურის, ხელოვნების, ფოლკლორის შესანიშნავი მცოდნე. აჰმედ მელაშვილი უდიდესი ავტორიტეტით სარგებლობდა არა მხოლოდ ქართველებს შორის, მას პატივს სცემდა და მაგალითად სახავდა თურქეთის აფხაზურ-ჩრდილოკავკასიური დიასპორა. აღნიშნული წიგნის გამო აჰმედ მელაშვილს ბრალი დასდეს ისლამის

---

[1] აჰმედ მელაშვილი, საქართველო, სტამბოლი, 1968
Ahmet Melaşvili, Gürcistan, Bursa Yayınları, 1968.

[2] ალექსანდრე ყაზბეგი, "მზაღო და ელგუჯა", მთარგმნელი აჰმედ მელ
Aleksandre Kazbegi, "Mzago ile Elguca", Çeviren Ahmet Özkan Melaşvili, İstanbu

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დაგმობაში. 1980 წლის 5 ივნისს აჰმედ მელაშვილი მოკლეს. აჰმედის მთელი ცხოვრება იყო სიყვარულის გამოხატულება საქართველოსა და ქართველებისადმი. მისი მკვლელობის შემდეგ "ჩვენებურის" გამოცემა შეწყდა.

მხოლოდ ცამეტი წლის შემდეგ გახდა შესაძლებელი ჟურნალის გამოცემის აღდგენა. ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ქ. სტამბოლში რედაქციას სათავეში ედგა ფაჰრეთინ ჩილოღლუ. ჟურნალს ამჟამად ხელმძღვანელობს ოსმან ნური მერჯანი (იმედაშვილი).

"ჩვენებურის" კარი ღიაა ყველა იმ მწერლისთვის, პოეტისთვის, მთარგმნელისთვის, რომელსაც რაიმე შეხების წერტილი აქვს საქართველოსთან.

ორიოდ სიტყვა ჟურნალის სათაურის გამო. მეთექვსმეტე საუკუნეში საქართველოში ოსმალთა ბატონობის დამყარების შედეგად ქართველთა ერთმა ნაწილმა გამუსლიმანება დაიწყო. ისინი ქრისტიანი ქართველებისგან რელიგიური, კულტურული და ცხოვრების წესის თვალსაზრისით, ხოლო ოსმალოთაგან ეთნიკური თვალსაზრისით განსხვავდებოდნენ. ასეთი ქართველები თავს "ჩვენებურს" უწოდებდნენ. მუსლიმან ქართველებს ნაცვლად "ქართველი ხარ?" ეკითხებოდნენ "ჩვენებური ხარ?" "ჩვენებური" ამ მნიშვნელობით დღესაც იხმარება. აქედან მომდინარეობს კრებულის სათაური.

დღეს, როცა დღითი-დღე ფართოვდება თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები, ჟურნალი "ჩვენებური" შემაერთებელი ხიდი ხდება ქრისტიანი და მუსლიმანი ქართველებისა. კრებული თურქეთში მცხოვრები ქართველებისთვის ძალიან ბევრს ნიშნავს. მათ თუ რამე იციან საქართველოზე, მის ისტორიაზე, კულტურაზე, ეს "ჩვენებურის" დამსახურებაცაა. ჟურნალის გადაფურცვლისთანავე იგრძნობა საოცარი სითბო და სიყვარული ყოველივე ქართულისადმი. კრებულის მიზანი თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობების გამყარებაა. თურქეთისთვის საქართველო არა მხოლოდ ჩრდილოელი მეზობელია, არამედ შუა აზიის თურქულ სახელმწიფოებთან დამაკავშირებელი ხიდიცაა. წინაპართა სამშობლოსთან მეგობრული ურთიერთობების შენარჩუნების ერთ-ერთი გზაა ქართული კულტურის და ისტორიის გაცნობა, რასაც ემსახურება "ჩვენებური". ჟურნალს საქართველოშიც დიდი ინტერესით კითხულობენ.

კრებული მეტად მრავალფეროვანია. აქ მკითხველი გაეცნობა ქართულ ლიტერატურას, ფოლკლორს, ხელოვნებას, კულტურას, საქართველოს ისტორიას, ეთნოგრაფიას, სოციალურსა და ეკონომიკურ მდგომარეობას; ინტერვიუსა და პორტრეტის განყოფილებაში საინტერესო პიროვნებებთან მოუწევს შეხვედრა. ჟურნალი არც ბავშვებს ტოვებს გულგრილს. აქ ისინი შეხვდებიან ქართული ხალხური ზღაპრების გმირებს, გაეცნობიან ქართველ საბავშვო მწერალთა და პოეტთა ლექსებს და მოთხრობებს.

"ჩვენებურში" ძირითადად დაბეჭდილია ფაჰრეთინ ჩილოღლუს (ჭილაშვილი), ჰასან თაჰსინ საიგილის (ბეჟანიძე), ჰაირი ჰაირიოღლუს (მალაკმაძე), იბერია ოზგანის (აჰმედ მელაშვილის შვილი), ისმაილ იაზიჯის (დავლაძე) სტატიები. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ჟურნალის მესვეურნი, რომლებიც მოწყვეტილნი არიან ისტორიულ სამშობლოს შესანიშნავად ფლობენ ქართულ ენას, იცნობენ ქართულ კულტურას და ნათელი წარმოდგენა აქვთ საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური ცხოვრების შესახებ. კიდევ უფრო ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ ჟურნალის გამომცემელთა შორის არაქართველებიც არიან, რომლებიც არანაკლებ არიან დაინტერესებულნი საქართველოთი.

მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე გამოცემული კრებული მაღალპროფესიონალურად წარმოაჩენს მკითხველის წინაშე ქართულ სინამდვილეს.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ჟურნალში დაბეჭდილია ისეთი ხასიათის სტატიები, რომლებიც აშკარად მიუთითებენ იმ ტერიტორიების საქართველოსადმი კუთვნილებას, რომლებიც ამჟამად თურქეთის ჩრდილოეთ ნაწილს ქმნიან და უხვად არიან მოფენილნი ქართული არქიტექტურის ბრწყინვალე ნიმუშებით. ასეთი ხასიათის სტატიები ღირებულია იმდენად, რამდენადაც თურქეთში მცხოვრებ ქართველებს საშუალებას აძლევს გაითვითცნობიერონ თავიანთი კულტურული მემკვიდრეობა.

ქრის ქელიერი სტატიაში "თურქეთში მივიწყებული ქართული ეკლესიები" მაღალ შეფასებას აძლევს ქართულ ხუროთმოძღვრებას, აღიარებს მის ორიგინალობასა და თვითმყოფადობას. ობიექტურობისათვის აღვნიშნავთ, რომ იგი ერთგვარად გაზვიადებულადაც წარმოაჩენს ქართული არქიტექტურის მნიშვნელობას შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპის არქიტექტურული სტილის ჩამოყალიბებაში. ამის დამამტკიცებელ არგუმენტად მას მოჰყავს ქართული ტაძრის მთავარი შესასვლელი კარების მორთულობანი, სამხრეთ შესასვლელში არსებული რელიეფები და ქანდაკებები. ავტორი გულისტკივილს გამოთქვამს ქართული ტაძრების მძიმე მდგომარეობის გამო. მოსახლეობის მიერ ქრისტიანული აღმსარებლობის შეწყვეტის შემდეგ ეკლესიების ნაწილი მეჩეთად გადაკეთდა და მათი სტრუქტურა მთლიანად შეიცვალა, ნაწილი მიწისძვრამ დაანგრია. ერთ-ერთი ქართული ტაძარი თურქებს აუფეთქებიათ, მისი ქვა გამოეყენებინათ სამშენებლო მასალად თურქი ვაჭრის სახელზე ასაგები მეჩეთისთვის. ტაო-კლარჯეთში არსებულ ეკლესიათაგან დღემდე ძალიან ცოტამ მოაღწია. ესენია: ბანა, იშხანი, ოშკი, ხახული. ისინი სანახევროდ დანგრეულ მდგომარეობაშია. თურქეთში მივიწყებულ ქართულ ეკლესიათა გადარჩენის ერთადერთ გზად ავტორს ამ ულამაზეს მხარეში ტურიზმის განვითარება ესახება.

თურქეთში არსებულ ქართულ ეკლესიათა თემის გაგრძელებას წარმოადგენს გურამ შარაძის წერილი "სტამბოლის ქართული ეკლესია".[1] სტატიის თურქული თარგმანის ავტორია ჰასან ჩელიქი. გურამ შარაძე საუბრობს სტამბოლში არსებული ქართული კათოლიკური ეკლესიის შესახებ, რომელიც აგებულია 1850-1860წწ-ში ახალციხელი ოსტატის პეტრე ხარისჭირაშვილის მიერ. ეკლესია დიდ კულტურულ საქმიანობას ეწეოდა. აქ მოღვაწეობდნენ მიხეილ თამარაშვილი, მიხეილ თარხნიშვილი, ბეირუთის უნივერსიტეტის პროფესორი შალვა ვარდიძე. მონასტერში აღმოჩენილ იქნა ქართული ხელნაწერები, რომლებიც ძირითადად XVII-XIX საუკუნეებს და XX საუკუნის დასაწყისს მიეკუთვნებიან. მათ შორის იყო სულხან-საბა ორბელიანის ხუცური ანბანით დაწერილი "მოგზაურობა ევროპაში". ეს ხელნაწერი ქართველმა თურქოლოგმა სერგი ჯიქიამ ჩამოიტანა საქართველოში. სამწუხაროდ, აქ იგი დაიკარგა. ავტორი გულისტკივილს გამოთქვამს იმ მძიმე მდგომარეობის გამო, რომელშიც ქართული ხელნაწერები იმყოფება და აღნიშნავს, რომ მათი შველა საშური საქმეა. წიგნებისა და ხელნაწერების გვერდით აქ გვხვდება ბიბლიურ თემაზე შექმნილი ნახატები, ბაგრატიონთა დინასტიის გერბი, ანტიკვარული ავეჯი, ქართველი ისტორიული პირების (წმინდა ნინო, დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფე) პორტრეტები.

"ჩვენებური" დიდ ყურადღებას უთმობს ისეთი თემების გაშუქებას, როგორიც არის თურქეთში მცხოვრებ ქართველთა ყოფა-ცხოვრება, მათი დამოკიდებულება საქართველოსადმი, ქართული კულტურისადმი. როგორც კრებულიდან ირკვევა, ამ მხრივ მთლად სასურველი ვითარება არ უნდა იყოს, მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში საქართველოსადმი ინტერესის გაღვივების ტენდენციები იქაურ ქართველებში აშკარაა. ჟურნალის

[1] ჟურნალი "ჩვენებური", სტამბოლი, 1993 წელი.
"Çveneburi" dergisi, İstanbul, 1993 yıl

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ეთნოგრაფიულ განყოფილებაში დაბეჭდილია ფაჩრეთინ ჩილოღლუს სტატია "თურქი ქართველები საუკუნის წინ", რომელიც ცდილობს მკითხველს გარკვეული წარმოდგენა შეუქმნას, თუ როგორ იყო დაცული ერთი საუკუნის წინ თურქეთში მცხოვრებ ქართველთა ყოფა-ცხოვრებაში ქართული ტრადიციები. ეს გამოიხატებოდა ეროვნულ ტანსაცმელში, საცხოვრებელი ბინის მოწყობილობაში, ადათ-წესებში, ქართული ენისადმი დამოკიდებულებაში.

ჟურნალი საშუალებას გვაძლევს თვალი მივადევნოთ ქართველთა მდგომარეობას თურქეთში გასული საუკუნიდან დღემდე. დღევანდელი ვითარება კი, როგორც კრებულიდან ჩანს, სრულიად განსხვავებულ სურათს გვაძლევს. ამჯერად აიდინ აკინის სტატიაზე "ქართული ენის გავრცელება და მდგომარეობა თურქეთში"[2] შევაჩერებთ ყურადღებას. ავტორი დიდი გულისტკივილით საუბრობს იმ ტენდენციების შესახებ, რომელიც დღეისთვის შეიმჩნევა იქაურ ქართველებში. ქართული ენა ნელ-ნელა დავიწყებას მიეცა. ქართულად მხოლოდ მაჭახელასა და მარადითში ლაპარაკობენ, რაც მათი გეოგრაფიული მდგომარეობით არის განპირობებული(მთები აკრავს და გარემოსგან იზოლირებულია). სხვაგან ქართული მოხუცების გარდა აღარავინ იცის. ამის ერთ-ერთი მიზეზი დიდ ქალაქებში გადასახლებაა. "თურქი ქართველები" მოწყვეტილნი აღმოჩნდნენ მშობლიური ენისგან. ეს გახდა მიზეზი მათ მეტყველებაში გრამატიკული ცვლილებებისა. მაგ., წინადადების სიტყვათა წყობა შეიცვალა, ზმნამ წინადადების ბოლოში გადაინაცვლა. მშობლები არ არიან დაინტერესებულნი იმით, რომ მათმა შვილებმა ქართული ისწავლონ. მიუხედავად დახატული მძიმე სურათისა, აიდინ აკინი იმედს გამოთქვამს, რომ დღეს, როცა ფართოვდება თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები, ქართული ენის შესწავლით ბევრი დაინტერესდება. თურქეთში მცხოვრები ბევრი ქართველისთვის ქართული ენა საქართველოსთან ტურისტული, სავაჭრო და დიპლომატიური ურთიერთობების ერთ-ერთი გზა გახდება.

ჟურნალი "ჩვენებური" თავის ფურცლებზე მაჭახელას სოფლებში მცხოვრები ქართველების შესახებ ცალკე სტატიას ათავსებს. ავტორი ჰაირი ჰაირიოღლუ თავის სტატიაში "ზოგიერთი ისტორიული და ეთნოგრაფიული ცნობა მაჭახელას სოფლების შესახებ" სრულიად განსხვავებულ სურათს გვიხატავს. ამ სოფლებში მცხოვრებ ქართველებს ქართული ენაც შეუნარჩუნებიათ და ქართული ადათ-წესებიც.

ჟურნალს მიზნად დაუსახავს ქართული ენის პოპულარიზაცია და იმ ვითარების შეცვლა, რომელიც დღეს არის თურქეთში ქართული ენის ცოდნის თვალსაზრისით. ამ მიზნით ჟურნალის მეშვიდე ნომერში ჩნდება სპეციალური განყოფილება, რომელიც დაინტერესებულ მკითხველს საშუალებას აძლევს ქართული ენის შესაწავლისას. "თვითმასწავლებელი" ეყრდნობა მ. კვარეიშვილისა და გ. ნახუცრიშვილის "Teach yourself Georgıan" (1972), რომელიც ინგლისური ენის მცოდნეთათვის არის გათვალისწინებული. ამ განყოფილების ავტორია ფაჩრეთინ ჩილოღლუ. შესავალში იგი მოკლედ ეხება ქართული ენის ისტორიას, ზოგადად აქვს მიმოხილული ქართული ენის შესახებ არსებული ყველა წყარო. შესავალშივე მოკლედ არის განხილული ქართული ენის ზოგადი სტრუქტურა. ენის სწავლების გაკვეთილები შედგება ქართული ტექსტისგან, რომელსაც თან ახლავს ტრანსლიტერაცია თურქული ასოებით, ტექსტის თურქული თარგმანი, გრამატიკა და სავარჯიშოები. დიდი ყურადღება ეთმობა სავარჯიშოებს ქართული ბგერების გამოთქმაზე, განსაკუთრებით იმ ბგერებისას, რომელთა შესატყვისი თურქულ ენაში არ არსებობს.

ჟურნალი ფართო ადგილს უთმობს პოლემიკური ხასიათის სტატიებს, სადაც გამოხატულია მწვავე და მკვეთრი რეაქცია იმ ავტორთა მიმართ,

[2] იქვე.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რომლებიც ცდილობენ საქართველოს ისტორიის, ქართველთა წარმომავლობის, ქართული კულტურის გაყალბებულ წარმოჩენას. ამჯერად ყურადღებას შევაჩერებთ ჰაირი ჰაირიოღლუს სტატიაზე "დემაგოგიის ოსტატები", სადაც საქართველოს ისტორიისა და კულტურის კარგი ცოდნით, საკმაოდ არგუმენტირებულად არის უგულებელყოფილი ჟურნალ "ქართეფეში" თურქი ავტორების (ფ. ქირზიოღლუ, ჰ. გოქთურქი, მ. ბაჰჩეჯი, მ. ოზდერი) მიერ გამოქვეყნებული დემაგოგიური სტატიები საქართველოს შესახებ. როგორც ამ სტატიიდან ჩანს, ეს ჟურნალი საერთოდ გამოირჩევა საქართველოს შესახებ არაობიექტური ინფორმაციის მიწოდებით. "ჩვენებური" კი ცდილობს საქართველოს ისტორიის გაყალბების ყველა მცდელობას შესაბამისი პასუხი გასცეს. ჰაირი ჰაირიოღლუს სტატიიდან ვეცნობით, რომ "ქართეფეს" ქართველთა წარმომავლობის შესახებ ისეთი ვერსია მიუწოდებია მკითხველისათვის, რომ თითქოს ქართველები შუა აზიიდან წამოსული, ართვინის მიდამოებში დასახლებული თურქი სკვითების ტომები არიან; ქართული ენა კი სომხური ენის ვულგარულ ვარიანტად მიუჩნევიათ; არასწორი ცნობებია გამოქვეყნებული ჟურნალში მეგრელთა შესახებაც, სადაც ისინი შუა აზიიდან წამოსულ და სკანდინავიის ქვეყნებში დასახლებულ ტომებად არიან წარმოდგენილნი. ჟურნალი ქართველთა სამეფო დინასტიის წარმოშობის საკითხსაც ეხება. თითქოს ბაგრატიონთა დინასტია ძველ ოღუზთა ტომებიდან მომდინარეობს. "ქართეფეს" მიხედვით ისინი 575 წელს ჭოროხის ტომებიდან წამოვიდნენ და არაქსის მხარეში თავიანთი ხელისუფლება დაამყარეს.

ჰაირი ჰაირიოღლუ ქართული სინამდვილის დამახინჯების ყველა ამ ცდას სათანადო პასუხს აძლევს, სადაც კარგად ჩანს საქართველოს ისტორიის და კულტურის ღრმა ცოდნა. ავტორი ასაბუთებს, რომ ქართველები ადგილობრივი, კავკასიის მთებთან მცხოვრები ხალხია. მოჰყავს ქართველთა წარმოშობის ბიბლიური ვერსია. აღნიშნავს, რომ ქართველები ბიბლიური იაფეთის შთამომავლები არიან.

ავტორი ქართული ენის საკითხებზე მსჯელობასაც საკმაოდ ფართო ადგილს უთმობს. აღნიშნავს, რომ ქართული და სომხური სხვადასხვა ენათა ოჯახს მიეკუთვნება და ზემოთ მოყვანილი "მოსაზრება" ყოველგვარ საფუძველს მოკლებულია.

ბაგრატიონთა დინასტიის წარმოშობაზე მსჯელობისას ავტორი მოუხმობს ქართულსა და არაქართულ წყაროებს, გვთავაზობს ყველა ვერსიას ამ საკითხთან დაკავშირებით და აშკარას ხდის ჟურნალ "ქართეფეს" ვერსიის არასერიოზულობას.

ვრცლად არის გაშუქებული მეგრელთა საკითხი. აღნიშნავს, რომ ისინი ქართველები არიან, ძველი ქართული კულტურის ერთ-ერთი შემქმნელნი.

ჟურნალში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებს. არის სპეციალური განყოფილება ("მოკლე-მოკლედ"), რომელიც მოკლე, ზოგად ინფორმაციას აწვდის მკითხველს საქართველოს პოლიტიკური ცხოვრების შესახებ.

კრებულის უპირველესი დანიშნულებაა ქართული კულტურისა და ხელოვნების პოპულარიზაცია, მისი გაცნობა თურქეთში მცხოვრები ქართველებისთვის. ამ ფუნქციას იგი შესანიშნავად ასრულებს. ჟურნალში ქართული კულტურის მიღწევები ფართო სპექტრით არის წარმოდგენილი. ჟურნალს მიზნად დაუსახავს საქართველოს ისტორიის გაცნობა მკითხველისათვის.

კრებულის ხელოვნებისა და ლიტერატურის განყოფილებაში დაბეჭდილია ქართული ლიტერატურის ისტორია მეხუთე საუკუნიდან დღემდე (ავტორი ფაჰრეთინ ჩილოღლუ), სვანური თქმულება ბეთქილზე (მთარგმნელი აჰმედ მელაშვილი), რომელიც დასურათებულია ქართველი მხ

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მოქანდაკის ვახტანგ ონიანის მიერ. ლიტერატურისა და ხელოვნების განყოფილების გვერდები დათმობილი აქვს აკაკი წერეთლის (მთარგმნელი იბერია ოზგანი), ანა კალანდაძის, გალაკტიონ ტაბიძის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ოთარ ჭილაძის, თამაზ ჭილაძის, ბაღათერ არაბულის ლექსებს (მთარგმნელი ჰასან ჩელიქი).

ჟურნალი ქართული თეატრისა და კინოს მოღვაწეებსაც აცნობს მკითხველს. ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ სტატიაში "ქართული კინო" ზოგადად ეხება ქართული კინოს ისტორიას 1910 წლიდან დღემდე. აქ შეხვდებით ინტერვიუებს ქართველ მსახიობებთან და რეჟისორებთან.

ჟურნალს ბავშვებიც დიდი ინტერესით წაიკითხავენ. აქ მათთვის სპეციალური გვერდია გამოყოფილი, სადაც დაბეჭდილია ქართული ხალხური ზღაპრების, ქართველ საბავშვო მწერალთა და პოეტთა მოთხრობების და ლექსების თარგმანები. პატარა მკითხველი გაეცნობა ქართულ ხალხურ ზღაპრებს "ნაცარქექია" (მთარგმნელი ირინე გოცირიძე), "ორი მატყუარა ქოსა" (მთარგმნელი ჰასან ჩელიქი), "კატა და ლომი" (მთარგმნელი მურათ ათასერთი-ცეცხლაძე), გიორგი შატბერაშვილის, იროდიონ ევდოშვილის მოთხრობებს, რომელთა მთარგმნელია ჰაირი ჰაირიოღლუ. მკითხველს გულგრილს არ დატოვებს პატარ-პატარა საბავშვო მოთხრობები, რომლებიც დედაენიდან არის ამოღებული.

ამრიგად, ჟურნალი "ჩვენებური" ქართული კულტურის, საქართველოს ისტორიის და თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკური მდგომარეობის ყველა მნიშვნელოვან პრობლემას სწორი მეცნიერული პოზიციით და მოქალაქეობრივი კეთილსინდისიერებით აღწერს და პოპულარიზაციას უწევს თურქულენოვან სამყაროში.

2005 წლის 28 ივლისს მუსტაფა იაქუთმა, რომელიც წარმოშობით ქართველია გაზეთ "ბირგუნში" გამოაქვეყნა სტატია "აჰმედ ოზგან მელაშვილი – თურქი ქართველების ილია ჭავჭავაძე".[1] სტატიაში ავტორი საუბრობს იმის შესახებ, რომ აჰმედ მელაშვილის გარდაცვალების 25 წლისთავთან დაკავშირებით ჟურნალ "ჩვენებურის" წარმომადგენლებმა 2005 წლის 5 ივლისს პატივი მიაგეს მის საფლავს ინეგოლში, 10 ივლისს კი სტამბოლში გაიმართა მისი ხსოვნისადმი მიძღვნილი საღამო.

მუსტაფა იაქუთი სტატიაში აღნიშნავს, რომ აჰმედ მელაშვილი გაიცნო 1974 წელს, მოიხიბლა მისი პიროვნებით, მისი ქართული ენის, კულტურისა და ლიტერატურის ცოდნით. შემდეგ სტატიის ავტორი იხსენებს 1980 წელს ბურსაში აჰმედ მელაშვილის მკვლელობას და 1907 წელს ილია ჭავჭავაძის მკვლელობას საქართველოში. აღნიშნავს, რომ აჰმედს სიცოცხლეში ყოველთვის ეუბნებოდნენ, შენ თურქეთში მცხოვრები ქართველების ილია ჭავჭავაძე ხარო და სამწუხაროა, რომ აჰმედიც ილიასავით მოკლესო.

აჰმედ მელაშვილის საფლავზე ასეთი წარწერაა: "მე ჩემი ხალხისთვის ვიცხოვრე, და არა უკვდავებისთვის!"

შემდეგ მუსტაფა იაქუთი საუბრობს ილია ჭავჭავაძეზე და მის როლზე ქართულ ლიტერატურაში და აღნიშნავს, რომ თურქულ ენაზე ილიას მხოლოდ ერთი ნაწარმოებია თარგმნილი – "მგზავრის წერილები" (მთარგმნელი ალი ალთუნი, 1989 წელი).

იგივე სტატია დაიბეჭდა გაზეთ "ჯუმჰურიეთში" 2005 წლის 16 ივლისს, სათაურით "რესპუბლიკელი არქიტექტორი". ოღონდ ამ უკანასკნელში არ არის საუბარი ილია ჭავჭავაძეზე.

[1] გაზეთი "ბირგუნ", 2008 წლის 28 ივლისი.
"Birgün" gazetesi , 28 temmuz 2008 yılı

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-თურქულენოვანი ჟურნალი "ფიროსმანი" თურქეთის ქართული დიასპორის გამაერთიანებელია. 2007 წლიდან გამოვიდა ჟურნალის ექვსი ნომერი. გამოცემა გამოირჩევა მაღალი ხარისხით, როგორც ფორმით, ისე შინაარსითაც. ჟურნალის რედაქტორია ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ (ჩილაშვილი); რედკოლეგიაში შედიან ქართული წარმოშობის ცნობილი თურქი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები: ქევსერ რუჰი (ხანთაძე), მუსტაფა იაკუტი (ხიმშიაშვილი), ჰასან ჩელიქი, იასინ ონჯუ (მსხალაძე), შენოლ თაბანი და სხვ. "ფიროსმანს" უდიდესი წვლილი შეაქვს თურქეთში საქართველოს ისტორიისა და კულტურის, ქართული ენის, ლიტერატურისა და ფოლკლორის პოპულარიზაციის საქმეში. ემსახურება ადგილობრივ ქართველებში ეროვნული თვითშეგნების დაცვისა და გაღრმავების უმნიშვნელოვანეს საქმეს. ჟურნალში სისტემატურად ქვეყნდება საინტერესო სტატიები თურქეთის სხვადასხვა რეგიონებში არსებული ქართული სოფლების, ქართული ძეგლების, ადგილონრივი ქართველების, მათი კულტურისა და ტრადიციების, გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწეების შესახებ. ცალკე ადგილი ეთმობა ინფორმაციებს საქართველოში მიმდინარე პროცესების თაობაზე. რედაქციის წევრებს აქტიური ურთიერთობები აქვთ თურქეთის ქართულ საზოგადოებებთან, აშუქებენ მათ მოღვაწეობასა და ქართული დიასპორის მიერ ორგანიზებულ ღონისძიებებს. აღსანიშნავია ფაჰრეთთინ ჩილოღლუს – "ფიროსმანის" რედაქტორის განსაკუთრებული ღვაწლი. იგი წლების განმავლობაში მოღვაწეობდა "მამულისა" და "ჩვენებურის" რედაქციებში. მანვე შეადგინა "დედაენა", ბავშვებისათვის ქართული წერის მასწავლებელი "კალიგრაფიული რვეული" და მოძრავი ანბანი. ფაჰრეთთინ ჩილოღლუს მიერ შედგენილი "დედაენა" 64 გვერდიანია. მაღალი პოლიგრაფიული ხარისხითა და ფერადი სურათებით გამოცემული "დედაენა" მშობლიური ენის შესწავლის უპირველესი წყაროა თურქეთის ქართველობის ყველა ასაკის წარმომადგენლისათვის. "კალიგრაფიული რვეული" 64 გვერდიანია და გამიზნულია თურქეთის ქართველობისთვის ქართული მართლწერის შესასწავლად. მოძრავი ანბანი, მცირე ზომითა და ლამაზი გაფორმებით, უმალ მიიპყრობს ბავშვების ყურადღებას. კარტის ფორმის ხარისხიან მუყაოზე წინა მხარე 33 ნიშნის გამოსახულებას, უკანა მხარე კი ლექსიკონს უკავია.

თურქეთის დიასპორის ეს მნიშვნელოვანი შენაძენი, ისევე როგორც ჟურნალი "ფიროსმანი", შენოლ თაბანის ხელმძღვანელობით გამოიცა. შენოლ თაბანი წარმოშობით ართვინის ოლქის ბორჩხის რაიონიდანაა. იგი წლების განმავლობაში დაუცხრომლად იღწვის თურქეთის ქართული კულტურის პოპულარიზაციისათვის.

აჰმედ მელაშვილის თანამედროვე იყო იბრაჰიმ გორაძე, რომელმაც ქართულიდან თურქულად თარგმნა იუსუფ ფაღავას "ჩაუმქრალი კერა" (1977), მიხეილ ჯავახიშვილის "ეშმაკის ქვა" (1988), სიმონ ქვარიანის "დიდი მოურავი – გიორგი სააკაძე" (1980). ჰაირი ჰაირიოღლუმ კი ქართული ზღაპრები "ზარმაცი კაცი" (1983) და "მზის ასული" (1986) გამოსცა თურქულ ენაზე.

ჰაირი ჰაირიოღლუს მშობლები აჭარიდან თურქეთში გადასახლდნენ. იგი დაიბადა 1936 წელს ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეში. 1955 წელს ჩაირიცხა ბურსის მამაკაცთა ხელოვნების ინსტიტუტში არქიტექტურის ფაკულტეტზე. ქართული სასაუბრო ენა მან ოჯახში შეისწავლა, შემდეგ კი ისწავლა ქართული ანბანი. ძალიან პატარა იყო, როდესაც ლექსების წერა დაიწყო. ბევრმა გამომცემლობამ, თურქეთსა თუ მის ფარგლებს გარეთ, გამოსცა მისი მოთხრობები, ლექსები, გამოკვლევები და სამეცნიერო სტატიები. 1978 წელს მოიწვიეს საქართველოში, სადაც მეცნიერულ მუშაობას ეწეოდა. 1982 წელს იგი პენსიაში გავიდა და მთელ დროს უთმობდა სამეცნიერო მუშაობას კავკასიოლოგიაში.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ჰაირი ჰაირიოღლუს მიერ თურქულად ნათარგმნ ქართული ზღაპრების კრებულის "ზარმაცი კაცის" წინასიტყვაობაში შეიძლება ამოვიკითხოთ შემდეგი: მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ჩვენი მეზობელია, ქართული მწერლობის ძალიან ცოტა ნიმუში არის თარგმნილი თურქულ ენაზე. ქართველ ერს დიდი ისტორიული წარსული აქვს და როგორც ყველა დიდი წარსულის მქონე ერი, მდიდარია ზღაპრებითა და ეპიკური ნაწარმოებებით.

თურქეთის განათლების სამინისტრომ შეისწავლა აღნიშნული წიგნი და მიიჩნია, რომ მისი წაკითხვა რეკომენდირებულია დაწყებითი კლასის მოსწავლეებისათვის.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, ჰაირი ჰაირიოღლუმ შეკრიბა და ქართულიდან თურქულად თარგმნა ზღაპრების კრებული "მზის ასული". წიგნის წინასიტყვაობაში იგი თურქ მკითხველს აცნობს საქართველოსა და ქართულ კულტურას, საუბრობს ოქროს საწმისსა და რუსთაველზე, თამარ მეფეზე; მოკლედ ეხება ჩვენი ქვეყნის ისტორიას და აღნიშნავს, რომ საქართველოს უცხოელები ყოველთვის "აღმოსავლეთის სამოთხეს" უწოდებდნენ, რომ საქართველო ლეგენდებისა და ცისფერი მთების ქვეყანაა.

საქართველოს ისტორიის, ქართული კულტურისა და ლიტერატურის თურქი მკითხველისათვის გაცნობაში დიდია **ფაჰრეთთინ ჩილოღლუს** (ფარნა ჩილაშვილის) წვლილი. იგი დაიბადა 1955 წლის 18 აპრილს უნიეში. სტამბოლში დაამთავრა ჟურნალისტიკის ფაკულტეტი, არის მწერალი და პოეტი. ფაჰრეთთინ ჩილოღლუმ ქართულიდან თურქულ ენაზე თარგმნა რამდენიმე ისტორიული წიგნი, ქართველ პოეტთა ლექსები და პროზაული ნაწარმოებები. ფაჰრეთთინ ჩილოღლუმ თურქ მკითხველს გააცნო ივანე ჯაიანის "წერილები შავშეთიდან". თარგმნისას მან ისარგებლა აღნიშნული წიგნის 1991 წლის თბილისური გამოცემით. მაგრამ შეცვალა სათაური და მას უწოდა "წერილები ბორჩხიდან". თვითონ ამას ასე ხსნის: "რადგან წერილები ბორჩხიდან არის მოწერილი, ამიტომ უფრო შესაფერად ჩავთვალეთ, მისთვის გვეწოდებინა "წერილები ბორჩხიდან".

ივანე ჯაიანი დაიბადა 1862 წელს და გარდაიცვალა 1936 წელს. იგი 1877-1878 წლების რუსეთ-ოსმალეთის ომის დროს გაიგზავნა ჭოროხის ხეობაში მცხოვრებ მუსლიმ ქართველებთან. ხეობა აღნიშნული ომის შედეგად რუსეთის ხელში აღმოჩნდა. აქ სამსახურის დროს მან დაწერა წერილები, რომლებიც გამოქვეყნდა თბილისში გაზეთ "დროებასა" და "ივერიაში". წერილებში გადმოცემულია ივანე ჯაიანის ურთიერთობები ჭოროხის ხეობაში მცხოვრებ მუსლიმ ქართველებთან. წიგნი დეტალურ ინფორმაციას გვაწვდის იმ ქართველებზე, რომლებიც ომის შემდეგ ხეობაში დარჩნენ.

ისთმედზადე დოქტორ მეჰმეთ არიფის ავტორობით გამომცემლობა "სინათლემ" 2002 წელს გამოსცა წიგნი "ქართული სოფლები". იგი ეხება ჭოროხის ხეობიდან წასულ და სამსუნის ილჩე ჩარშამბში ჩასახლებულ ქართველებს. ორივე წიგნი გახლავთ მნიშვნელოვანი წყარო თურქეთში მცხოვრები ქართველების შესახებ.

1998 წელს გამომცემლობა "სინათლემ" დაბეჭდა ლექსების კრებული "ღრმა ნაღველი". წიგნი გამოსაცემად მოამზადა ფაჰრეთთინ ჩილოღლუმ. იგი გახლავთ ქართული პოეზიის მცირე ანთოლოგია. კრებულში თავმოყრილია თანამედროვე ხუთი ცნობილი პოეტის ლექსები. წიგნს წამძღვარებული აქვს ქართული პოეზიის მოკლე მიმოხილვა, სადაც საუბარია ქართულ პოეზიაზე დასაბამიდან დღემდე. წიგნის სახელწოდება "ღრმა ნაღველი" აღებულია ეკა ბაქრაძის ამავე სახელწოდების წიგნიდან. კრებულში შესულია ეკა ბაქრაძის ლექსებიც. კრებულში შესული ლექსების უმრავლესობა ადრე გამოქვეყნებულია ქართულ ჟურნალებში "ჩვენებური" და "მამული", ასევე გაზეთ "ჯუმჰურიეთის" ლიტერატურულ დამატებაში, რომელიც მოამზადა ჯე

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თარგმნეს ფაჩრეთინ ჩილოღლუმ და ჰასან ჩელიქმა. პირველ რიგში მოცემულია ლექსები გალაქტიონ ტაბიძის, ანა კალანდაძის, მუხრან მაჭავარიანის, თამაზ ჭილაძის, მეხუთე ავტორი გახლავთ ეკა ბაქრაძე.

პირველი საბავშვო წიგნი, რომელიც გამომცემლობა "სინათლემ" დაბეჭდა არის ქართული ზღაპრები "ფალჯი ჰოჩო". წიგნი გამოსაცემად მოამზადა ფაჩრეთინ ჩილოღლუმ. წიგნის სათაურად აღებულია მეგრული ზღაპრის "ფალჯი ჰოჯოს" სათაური. ზღაპრები სხვადასხვა წყაროდან არის ამოღებული. ზღაპრები თურქულად თარგმნეს ფაჩრეთინ ჩილოღლუმ, ირინე გოცირიძემ, ჰასან ჩელიქმა, ჰულია ჩილოღლუმ. თითქმის ყველა მათგანი გამოქვეყნებულია ჟურნალებში "ჩვენებური" და "მამული".

ასევე ფაჩრეთთინ ჩილოღლუმ თარგმნა თურქულად აბდულ მიქელაძის "წერილები აჭარიდან". წიგნში დაბეჭდილია ის წერილები, რომლებსაც აბდულ მიქელაძე სწერდა საქართველოს სამხრეთიდან, საქართველოს იმ ნაწილიდან, სადაც მუსლიმი ქართველები ცხოვრობდნენ, გაზეთ "ივერიას" თბილისში.

ფაჩრეთთინ ჩილოღლუმ თარგმნისას ისარგებლა რამაზ სურმანიძის მიერ გამოცემული წიგნით "წერილები აჭარიდან" (1991, თბილისი). წიგნში შესული პირველი წერილი 1886 წელს არის დაწერილი, უკანასკნელი კი 1915 წელს. წერილები იწერებოდა სოფელ ქედაში. სოფელი ქედა და მისი შემოგარენი 1877-1878 წლების რუსეთ-თურქეთის ომამდე ოსმალეთის შემადგენლობაში შედიოდა.

აღნიშნული წიგნი ძალიან საინტერესოა იმ თვალსაზრისით, რომ ასახავს მუსლიმი ქართველების ცხოვრებას. იმ მუსლიმი ქართველებისა, რომლებიც ომის შემდეგ გადასახლდნენ ოსმალეთში და იმ მუსლიმი ქართველებისაც, რომლებმაც ომის შემდეგ რუსეთის შემადგენლობაში დარჩენა არჩიეს. წიგნი ძალიან საინტერესო ინფორმაციას გვაწვდის სოფლის მეურნეობაზე, განათლებაზე, იმ სოციალურ პრობლემებზე, რომელსაც განიცდიდა ამ მხრის მოსახლეობა (შიმშილი, ინფექციური დაავადებები და სხვ.).

წერილების ავტორი აბდულ მიქელაძე ისეთივე საინტერესო პიროვნებაა, როგორც მისი წერილები. იგი თავის 44-ე წერილში წერს, რომ პირველად თბილისში 1880 წელს ჩავიდა. აღნიშნავს, რომ არ იცოდა წერა-კითხვა, რომ მხოლოდ ქართულ ასოებს სცნობდა. რამდენიმე წლის შემდეგ კი ის გაზეთ "ივერიის" კორესპონდენტი ხდება. აბდულ ეფენდი მიქელაძე 1853 წელს სოფელ ქედის მახლობლად, ქვემო აჭარაში დაიბადა.
მისმა ოჯახმა კარგად იცოდა ხალხური მედიცინა, თუმცა მამამისი წერა-კითხვის უცოდინარი იყო. აბდულ ეფენდი ტრაპიზონში სწავლობდა მედრესეში (სასულიერო სასწავლებელში). აღნიშნული სასწავლებელი დაამთავრა, თუმცა სასულიერო საქმიანობა არ გაუგრძელებია და ისიც ხალხური მედიცინით დაინტერესდა.

ქართული წერა-კითხვის სწავლა 1870 წელს დაუწყია. 1882-1884 წლებში თბილისში გაიცნო ილია ჭავჭავაძე, პეტრე უმიკაშვილი და იმ ეპოქის სხვა მოწინავე მწერლები თუ საზოგადო მოღვაწეები. სწორედ ამ პერიოდიდან არის შესაძლებელი მისი ცხოვრებისათვის თვალის მიდევნება მის წიგნში გამოქვეყნებული წერილების მიხედვით. ბოლო წერილი 1915 წელს არის დაწერილი, რომელშიც ის თავს ასე მოიხსენიებს "ძველი "ივერიის" დავიწყებული კორესპონდენტი აჭარელი მიქელაძე" (46-ე წერილი).

ამ წიგნის დამატებითი თავის მეხუთე წერილში ზაქარია ჭიჭინაძე წერს, რომ ივანე ჯაიანი ბორჩხაში ქართულ ანბანს ასწავლის. აქ აღნიშნული ივანე ჯაიანი სხვა არავინაა, თუ არა ავტორი წიგნისა "წერილები შავშეთიდან". "წერილები აჭარიდან" და "წერილები შავშეთიდან" არის ორი წიგნი, რომელიც ერთმანეთს ავსებს.

2004 წელს გამომცემლობა "სინათლემ" გამოსცა "სიზმარი", რომელიც წარმოადგენს გურამ გეგეშიძის შვიდი მოთხრობის კ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

თურქულად თარგმნა ფაჰრეთინ ჩილოღლუმ. კრებულში შესული ზოგიერთი მოთხრობა წინა წლებში გამოქვეყნდა ჟურნალში “Adam Öykü”. წიგნის სახელწოდება მომდინარეობს ერთ-ერთი მოთხრობიდან, რომელიც კრებულშია შესული.

1980 წელს თურქულ ენაზე ითარგმნა საბავშვო მწერლის ვახტანგ გოგოლაშვილის “ცისფერი მთების ქვეყანა”. წიგნი თურქულად თარგმნა მეჰმედ ოზგულმა.

გამომცემლობა „სინათლემ” დაბეჭდა ქართული მოთხრობების ანთოლოგია “იმედი დიდხანს ცოცხლობს”. იგი გახლავთ მეოთხე წიგნი, რომელიც აღნიშნულმა სტამბამ გამოსცა. ანთოლოგიაში თავმოყრილია 12 თანამედროვე ქართველი მწერლის მოთხრობა. წიგნის სახელწოდება აღებულია გიორგი ციციშვილის ერთ-ერთი მოთხრობიდან. “იმედი დიდხანს ცოცხლობს” იმავე სახელწოდებით უფრო ადრე გამოცემულ იქნა გამომცემლობა “ჯეილანის” მიერ “კავკასიურ სერიალში”.

წიგნში შესული მოთხრობები თურქულად თარგმნეს ჰასან ჩელიქმა ქართული ენიდან, ხოლო ფათოშ გურსოითირაქმა ინგლისურიდან. ანთოლოგიაში შესულია ის ქართული მოთხრობები, რომელთა პერსონაჟებს ჯერ კავშირი არ გაუწყვეტიათ მიწასთან. ამავე ანთოლოგიაში იხილავთ ნოდარ დუმბაძის მოთხრობა “ძაღლს”.

1987 წელს სტამბოლში გამოიცა ნოდარ დუმბაძის “მარადისობის კანონი”, რომელიც თურქულ ენაზე თარგმნა ალი ალთუნმა. წიგნის წინასიტყვაობაში მთარგმნელი ალი ალთუნი ზოგადად საუბრობს საქართველოსა და ქართულ კულტურაზე. აღნიშნავს, რომ თურქი მკითხველი რომანის წაკითხვის შემდეგ საოცარ სულიერ სიახლოვეს იგრძნობს ქართველ ხალხთან. იგი მიხვდება, რომ საქართველო მხოლოდ მეზობელი ქვეყანა არ არის. ქართველებიც ისეთივე ემოციურნი არიან, როგორც თურქები, ვერ ეგუებიან უკეთურობას. სიყვარულიც ერთნაირად ესმით.

წინასიტყვაობის მიხედვით ჩანს, რომ მთარგმნელი კარგად ერკვევა საბჭოთა პერიოდის საქართველოს ისტორიაში. იგი აღნიშნავს, რომ “ნოდარ დუმბაძემ რომანში “მარადისობის კანონი” სადა და მსუბუქი ენით წინა პლანზე წამოსწია საბჭოთა საქართველოს პრობლემები.

ფრიდონ ხალვაშის ლექსების კრებული “რაც არ უნდა იყოს” თურქულ ენაზე ითარგმნა 1987 წელს ფაქირ ბაიქურთისა და აბდურაჰმან ჩეთინქაიას მიერ. მაშინ სარფის სასაზღვრო კარი ჯერ არ იყო გახსნილი და მთარგმნელი ფაქირ ბაიქურთი დიდ სინანულს გამოთქვამს იმის გამო, რომ მასთან სტუმრად მიმავალი ფრიდონ ხალვაში იძულებულია მოსკოვის გავლით ჩავიდეს თურქეთში. “აეროპორტში ვიცდი. მგზავრი, რომელსაც უნდა დავხვდე, პოეტი ფრიდონ ხალვაშია. ბათუმიდან მოსკოვში, მოსკოვიდან სტამბოლში, სტამბოლიდან ანკარაში ჩამოვა. დიდი გზა ელის. ბათუმსა და ხოფას შორის არსებული სარფის კარი რომ ღია იყოს, მოკლეზე გადმოვიდოდა. ოთხი წლის წინ მეც ასევე წვალებით ჩავედი ბათუმში. ამ ორი მეზობელი ქვეყნის საზღვრებზე ეკლიანი ბუჩქებია, რომლებიც მე და ფრიდონს არ დაგვირგავს. ერთ დღეს ხელიხელჩაკიდებულნი გავასუფთავებთ მათ. ეს არც ჩვენს ინტერესებში შედის, არც მათ ინტერესებში. ერთი საზღვრის ორივე მხარეს დედამიწის ორი საუკეთესო ხალხი ცხოვრობს. ქართველები მეგობრობასა და სტუმართმოყვარეობაში ტოლს ვერ დაგვიდებენ, მაგრამ ღვინის სმაში ნამდვილად გვჯობიან.” შემდეგ ფაქირ ბაიქურთი საუბრობს საქართველოში არსებულ კიდევ ერთ თავისებურებაზე. იგი აღნიშნავს, რომ მწერლები და პოეტები საქართველოში განსაკუთრებული პატივისცემით სარგებლობენ. მათ ხელში დიდი ძალაა. ისინი თანამდებობის პირებთან ერთად მართავენ ქვეყანას. ფაქირ ბაიქურთი გაოცებას ვერ მალავს იმის გამო

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კულტურული ცხოვრება დუღს და გადმოდუღს: “თეატრის კარებში იმდენი კაცი შედის და გამოდის, რომ ვერ დაითვლი. თქვენ გგონიათ ოპერაში ბილეთს იშოვით? არ იკითხავთ, რამდენია რომანების, ლექსების, მოთხრობების ტირაჟები? გაიკითხეთ და ნახავთ. საჭირო ინფორმაციას რომ მოიპოვებთ, გაოცდებით. ფრიდონმა მაჩვენა თავისი ლექსები. დავხედე მისი ლექსების კრებულის სათაურებს: “წვიმიანი მზე”, “სახრჩობელას ცრემლი”, “ვარსკვლავის ნამსხვრევი”. რა სამწუხაროა, რომ არ ვიცი ქართული ენა და ამ ანბანს ვერ ვკითხულობ. ჩემში ნელ-ნელა იზრდებოდა ინტერესი, თუ რა ეწერა ფრიდონისა და სხვა ქართველი პოეტების ლექსებში. თავი დავანებოთ თანამედროვე პოეტებსა და მწერლებს, კლასიკოსი მწერლები და პოეტებიც კი არ არის ნათარგმნი თურქულ ენაზე. ჩემდა საბედნიეროდ, ვიცნობდი ნოდარ დუმბაძის რომანს “მე ვხედავ მზეს” და გოგოლაშვილის საბავშვო წიგნს “ცისფერი მთების ქვეყანა”. ვინ იცის, კიდევ რამდენია ფრიდონივით თვითმყოფადი პოეტი? არცერთს არ ვიცნობთ, რა სამწუხაროა! ისინი ჩვენს ანთოლოგიებს გამოსცემენ, ჩვენს წიგნებს თარგმნიან. ჩვენ კი ვერაფერს ვერ ვაკეთებთ. ეს მათი დანაკარგი არ არის, ჩვენი დანაკარგია. ამიტომ ჩემს მეგობარს აბდურაჰმან ჩეთინქაიას ვუთხარი: “დედ-მამა ქართველი გყავს. წერ, კითხულობ, საუბრობ ქართულად. პოეტი არ ხარ, მაგრამ სიტყვა-სიტყვით მითარგმნე ფრიდონის ლექსები. რას წერს, დაწერე. მე მასზე ვიმუშავებ. ერთობლივად წიგნი გამოვცეთ. შეიძლება წარმატებული აღმოჩნდეს ეს ნაბიჯი...”[1]

ფაქირ ბაიქურთი და აბდურაჰმან ჩეთინქაია შეეცადნენ ერთმანეთი შეევსოთ. ჩეთინქაიამ სიტყვასიტყვით თარგმნა ფრიდონ ხალვაშის ლექსები, ფაქირ ბაიქურთმა კი გალექსა. ლექსების თურქული თარგმანი დაიბეჭდა სტამბოლში 1988 წელს.

1991 წელს სამსუნში დაიბეჭდა “ვეფხისტყაოსნის” თურქული თარგმანი. შოთა რუსთაველის “ვეფხისტყაოსნის” თურქულ ენაზე თარგმნის მცდელობა დაკავშირებულია სამსუნის უნივერსიტეტის პროფესორ ბილალ დინდარის სახელთან. იმის გამო, რომ მან არ იცის ქართული ენა, ისარგებლა “ვეფხისტყაოსნის” ფრანგული (სერგი წულაძის) და აზერბაიჯანული (აჰმედ ჯევადის) თარგმანით.

რა თქმა უნდა, ქართული მწერლობის თურქეთისთვის გაცნობა ამით არ დამთავრებულა. საქართველოში სხვადასხვა მიზნით იყვნენ ჩამოსულები თურქი მწერლები, რომელთაც თურქეთში დაბრუნებისას გამოაქვეყნეს სტატიები ქართულ მწერლობაზე, თეატრზე, უფრო მეტად კი გამოქვეყნდა ისეთი სტატიები, სადაც საუბარი იყო შთაბეჭდილებებზე საქართველოს შესახებ. მაგალითად, 1979 წლის ივლისში თურქმა მწერალმა ომერ ფარუქ თოფრაქმა გაზეთ “პოლიტიკაში” გამოაქვეყნა მოგონებები საქართველოს შესახებ. ზეინაბ ორალმა ჟურნალ “ხელოვნებაში”, ხოლო რეფიკა ერდურანმა კი გაზეთ “მზეში” გამოაქვეყნეს სტატიები ქართულ თეატრზე. ნეჯათი ჯუმალმა (წიგნში სახელად “რევიზიონისტი”), თარიქ დურსუნმა (გაზეთში “იენი ორთამ”) და ჰალდუნ თანერმა გამოაქვეყნეს მოგონებები ასევე საქართველოს შესახებ. ჰაიათი ასილიაზიჯიმ ჟურნალ “მაიას” 1969 წლის იანვარ-აგვისტოს ნომრებში გამოაქვეყნა სტატიები ქართულ თეატრსა და მწერლობაზე.

ჰაიათი ასილიაზიჯი 1987 წელს ილია ჭავჭავაძის 150-ე წლისთავისადმი მიძღვნილ იუბილეზე იყო მიწვეული საქართველოში. თურქეთში დაბრუნებისას ჟურნალ “ბროის” 1987 წლის დეკემბრის ნომერში, 1988 წლის იანვრისა და თებერვლის 26-ე და 28-ე ნომრებში გამოაქვეყნა “მოგზაურობის შთაბეჭდილებები”, რომელიც ძირითადად ქართულ თეატრს ეხებოდა.

---

[1] Halvaşi Pridon, Eninde Sonunda, Çev. Fakir Baykurt-Abdurrahman Çetinkaya, 1988;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ასევე ილია ჭავჭავაძის 150 წლისთავის იუბილეზე იყო მოწვეული საქართველოში აზიზ ჩალიშლარი, რომელმაც ზემოთ აღნიშნული ჟურნალის ("ბროი") იანვრის ნომერში გამოაქვეყნა სტატია ილია ჭავჭავაძის შესახებ.

ჟურნალის იმავე ნომერში ჰასან ჩელიქმა და თაჰსინ სარაჩმა გამოაქვეყნეს თავიანთი ერთობლივად ნათარგმნი ლექსები.

ერთ-ერთი თურქი მწერალი, რომელიც ილია ჭავჭავაძის იუბილეზე იყო მიწვეული, გახლდათ ფაქირ ბაიქურთი, რომელიც დასავლეთ გერმანიაში ცხოვრობს. მისი ინიციატივით, 1987 წლის 4 დეკემბერს დასავლეთ გერმანიაში გამომავალმა "თურქეთის ფოსტამ" ქართველი მწერლები გააცნო გერმანელ მკითხველს. განსაკუთრებული ადგილი კი დაეთმო ილია ჭავჭავაძეს. ასევე დასავლეთ გერმანიაში გამომავალ ჟურნალ "მწერლობაში" 1987 წლის დეკემბერის 28-ე ნომერში მკითხველი გაეცნო ილია ჭავჭავაძეს. 1988 წლის თებერვლის 29-ე ნომერში კი თანამედროვე ქართველი პოეტის ფრიდონ ხალვაშის შემოქმედების შესახებ გამოქვეყნდა სტატია და დაიბეჭდა ხალვაშის რამდენიმე ლექსი.

თურქეთის ისტორიისა, თურქული ენისა და ლიტერატურისადმი ინტერესი ყოველთვის იყო საქართველოში, რაც დღესაც არ მინელებულა. უამრავი მონოგრაფია, დისერტაცია, სტატია, გამოკვლევა დაიწერა თურქული ენის თავისებურებების, ქართულ ენაში შემოსული თურქული სიტყვების, ქართულ-თურქული ისტორიული თუ ლიტერატურული ურთიერთობების შესახებ.

ქართულ-თურქული ურთიერთობების კვლევა დაიწყო მას შემდეგ, რაც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში შეიქმნა თურქოლოგიის კათედრა. ქართველი თურქოლოგები იკვლევდნენ როგორც თურქულ ენას ასევე ლიტერატურას. მათ შეისწავლეს თურქული გრამატიკის წესები, ქართულ-თურქული ენობრივი ურთიერთობები, ქართულში შემოსული თურქული სიტყვები, თურქულ ენაში და დიალექტებში შესული ქართული სიტყვები, საქართველოში მცხოვრები თურქულენოვანი მოსახლეობის მეტყველების თავისებურებანი, თურქეთში მცხოვრები ქართველების სასაუბრო ენა, თურქული საარქივო მასალები ენობრივი თვალსაზრისით, ორჰუნის წარწერების ენა, ქართულ-თურქული ენობრივი ურთიერთობები, ქართული და თურქული ენის ტიპოლოგიური პარალელები, ქართული და თურქული ფრაზეოლოგიზმების ტიპოლოგია, ქართულში შემოსული თურქული სიტყვები.

ქართველმა თურქოლოგებმა თბილისის სახელმწიფო არქივში დაცული ოსმალური დოკუმენტები შეისწავლეს ენობრივი თვალსაზრისით და გამოსცეს საინტერესო მონოგრაფიები. შეისწავლეს არქივში დაცული მე-18 საუკუნის თურქული ენის სახელმძღვანელო, ქართული ასოებით თურქულ ენაზე დაწერილი "ბიბლია", "ქოროღლუს" ქართული ვერსია და სხვა საარქივო მასალები; შეიქმნა ქართულ-თურქული და თურქულ-ქართული ლექსიკონები, სასაუბროები, ამ მხრივ ძალიან საინტერესოა 2001 წელს გამოცემული თურქულ-ქართული ლექსიკონის ორტომეული და თურქულ-ქართული ფრაზეოლოგიზმები.

რაც შეეხება თურქულ ლიტერატურას, შესწავლილ იქნა "დედე ქორქუთის წიგნი", "ქოროღლუს" ეპოსი, თურქეთში მცხოვრები ქართველების ზეპირსიტყვიერება, ჯალალედინ რუმის, რუჰი ბაღდადის, იუნუს ემრეს, მუჰამედ ფუზულის, ნეფის, ლამის, აჰმეთ ჰაშიმის, მიჰრი ჰათუნის, მეჰმეთ ემინის, იაქუფ ქადრის, საბაჰათინ ალის, თევფიქ ფიქრეთის, ჰაირულაჰ ეფენდის, ფაქირ ბაიქურთის, სუათ დერვიშის და სხვა ცნობილი მწერლებისა თუ პოეტების შემოქმედება; შეისწავლეს თურქული პოეტიკა. ქართულ ენაზე ითარგმნა: თურქული ზღაპრები, ნასრედინ ჰოჯას ანეგდოტები, "დედე ქორქუთის" წიგნი, ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსები, საბაჰათინ ალის, ომერ სეიფეთინის, ორჰან ჰანჩერლიოღლუს, ჰალდუნ თანერის, აზიზ ნესინის,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ნეჯათის, რეშად ნური გიუნთექინის, იაქუფ ქადრი ქარაოსმანოღლუს, აჰმეთ ჰაშიმის, ბექირ ილდიზის, ფაზილ ჰუსნუ დაღლარჯას, ადალეთ აღაოღლუს, ოქთაი რიფათის, ორჰან ფამუქისა და სხვა ცნობილი მწერლებისა თუ პოეტების თხზულებები.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

თურქული ენიდან ქართულად ნათარგმნი ნაწარმოებები და თურქული ლიტერატურის შესახებ გამოქვეყნებული ნაშრომები

1. ალი, საბაჰათინ, დაბადების მოწმობა [მოთხრობები], მთარგმნელი ნოდარ ჯანაშია, "ნაკადული", თბილისი, 1961;

2. ალი, საბაჰათინ, ეშმაკი ჩვენს სულში [რომანი], მთარგმნელი გურამ ბათიაშვილი, "მერანი", თბილისი, 1972;

3. ალი, საბაჰათინ, მგელი და კრავი [ნოველები], მთარგმნელი ნოდარ ჯანაშია, სახელგამი, თბილისი, 1961;

4. ალი, საბაჰათინ, ცხელი წყალი, თურქულიდან თარგმნა ვენერა ჯანგიძემ, კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 198-202;

5. ანეგდოტები და მოლა მასრადინა, ქუთაისი: ა. შახბარათოვის გამოცემა 140, 1926: ადგილობრივი მეურნეობის სტამბა, 15გვ.;

6. არმაღანი: [აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები / შემდგ.: მ. თოდუა] - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1988, 443გვ;

7. არნაუტოვი ბ., ანეგდოტები და მოლა მასრადინა, გამოცემული ბ. არ-ვისა [ბ. არნაუტოვი] - თბილისი, 1917: სტ. როტინიანცისა, 16გვ.;

8. ახპატელოვი, მიხეილ, მოლამასრადინის მოქმედულება: დროების გასართობი საკითხავი წიგნი / შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან, თბილისი: მ. დანიელოვის გამოც., 1884: მ.დ. როტინიანცის და კამპ. სტ.;

9. ახპატელოვი, მიხეილ, მოლამასრადინის მოქმედობა: დროების გასართობი საკითხავი წიგნი, შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან; დამატებით მეხუთე გამოცემა. მხიარული მასპინძელი, ტფ.: ალექსანდრე შახ-ბარათოვის გამოცემა 46, 1905 : ტ. მ. როტინოვის სტ. 31გვ.;

10. ბათიაშვილი, გურამ, ნაზიმ ჰიქმეთი, თბ.: ნაკადული, 1977, 186გვ.; (გამოჩენილ ადამიანთა ცხოვრება, 56);

11. ბათიაშვილი, გურამ, შენაკადები: [კრიტიკული წერილები ქართულ და თურქულ ლიტერატურის საკითხებზე] - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1977,153გვ.;

12. ბაიქურთი, ფაქირ, გველების შურისძიება: [რომანი], თურქულიდან თარგმნა იბრაიმ გორგაძემ; საქ. მწერალთა კავშირთან არსებ. მხატვრ. თარგმანისა და ლიტ. ურთიერთობათა მთ. სარედ. კოლეგია - ბათუმი: საბჭოთა აჭარა, 1982, 234გვ.; პარალელ. თავფ. თურქ. ენ.;

13. ბაიქურთი, ფაქირ, ჭორფლიანი ქალი: [რომანი], თურქულიდან თარგმნა იბრაიმ გორგაძემ; საბჭოთა აჭარა, ბათუმი 1982;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

14. ბიუმი, ნაზარ, იუკო-ტანი : [კრებული] / ნაზარ ბიუმ; წინასიტყვ. ავტ. ასლან აბაშიძე; მთარგმნ. გივი ლუარსაბიშვილი, თბ.: ჰაოს-ქართლოსი, 1997, 56გვ.;

15. ბუ ადამი, ანეგდოტები, თურქულიდან მთარგმნელი სერგი ჯიქია; კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1965, გვ. 201-202;

16. გასაცინარი ანეკდოტები ხოჯა მოლლა ნასრ-ედდინისა, ნათარგმნი და შედგენილი გიორგი ი. სკანდარ-ნოვას მიერ, ტფილისი: სტ. "ესპერანტო"; ნაწილი პირველი, 1913, 64გვ.;

17. გვარიშვილი, ოსიკო, აზიზ ნესინის იუმორის ძალა / [რედ.: ჯემალ სურმანიძე] - ბათუმი: გამომცემლობა "აჭარა", 2001, 102გვ.;

18. გიუნთექინი, რეშად ნური, ნარჩიტა, რომანი / თურქ. თარგმნა ნანა გვარიშვილმა, ბათუმი: [აჭარის] სახელგამი, 1961: ქუთაისის მე-5 სტ. 321გვ.;

19. გიუნთექინ, რეშად ნური, სტუმარი ღვთისაა, თურქულიდან მთარგმნელი სერგი ჯიქია. კრებულში "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1965, გვ. 219-227;

20. გიუნთექინ, რეშად ნური, მუქარა, თურქულიდან თარგმნა მაკა შონიამ, კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 189-193;

21. გიუნთექინ, რეშად ნური, როგორ ეცემა ადამიანი, თურქულიდან თარგმნა მაკა შონიამ, კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 193-195.

22. გიუნთექინ, რეშად ნური, კონტრაბანდისტი, თურქულიდან თარგმნა ვიქტორ ჩიკაიძემ, კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 195-198.

23. გუზიიდე, საბრი მუნევვერ, [მოთხრობა] / თარგმანი ოსმალურიდან მეჰმედ აბაშიძის მიერ, ტფ.: სახელგამის გა-მა, 1931: სახელგამის 1-ლი სტ. 55, [1]გვ.;

24. დედე ქორქუთის წიგნი : [ხალხური ეპოსი] / ოღუზურიდან თარგმნეს, წინასიტყვ. და კომენტარები დაურთეს ელიზბარ ჯაველიძემ და გიორგი შაყულაშვილმა; საქ. მწერალთა კავშირთან არსებ. მხატვრ. თარგმ. და ლიტ. ურთიერთობების მთ. სარედ. კოლეგია - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1987: ბ.ს. კომბ-ტი - 191გვ.; განმარტებანი და ლექსიკონი: გვ.177-180.

25. დერვიში, სუათ, ფოსფორიანი ჯევრიე: რომანი, თურქ. თარგმნა ნ. ჯანაშიამ, თბ.: საბჭ. საქართველო, 1967, 248გვ.;

26. დიუშენ, ფერდინანდ, თამილა: რომანი, თარგმანი პოლიო აბრამიასი; ტფ.: რემედას, 1929: პოლიგრაფტრ. 1-ლი სტ. 272გვ.;

27. დიუშენი, ფერდინანდ, თამილა, რომანი / თარგმ. პ. აბრამიასი, ბათუმი: აჭარის ასსრ სახელგამი, 1958, 196გვ.;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

28. დიუშენი, ფერდინანდ, თამილა, რომანი, თარგმანი პ. აბრამიასი, ბათუმი: საბჭ. აჭარა, 1982, 190გვ. ;

29. ემრე იუნიუს (1240-1320), ფიქრის მწვერვალი: [ლექსები] თურქ. თარგმნა იმირ მამედლიმ; რედ. მაყვალა გონაშვილი] - თბ.: გულანი, 1996, 91გვ.; ***შინაარსი:*** *უმეცარი მე ვერ მხედავს; სალამს ვუძღვნით; შენ გეძახი; მე ვარ; შენ დერვიში ვერ იქნები; ჩაიარა ჩემმა ჟამმა; შენ ჩაგჭიდე, ღმერთო, ხელი; სიღრმეში; სამოთხის წყარო; ნახე ტრფიალმა რა მიყო; შენმა ტრფობამ წამიტაცა; შენგანა მჭირს; ხვალე შენს მოსაძებნად; მე რა მცხია დერვიშისა; ერთი; რა ვთქვა მე შენს საქებარად; ღმერთო, მომეც სიყვარული; კვლავ; რაა; სიყვარული; დოსტს ვეწვიოთ, წამო, გულო; მწადია; არა მაქვს; თავი რომ შევიცან; ჩემი სამფლობელო; ოჰ, რა გიყო; მე ვარ; ჩემისთანა უთვისტომო; სიყვარულისგან; თვით მოვიდა, თვითაც წავა; ვიდრე შენში ხარ; გულის მონახულება; ვინც კაცია და სხვ.*

30. ერაძე ლეილა, მეგობრობა გზად და ხიდად: ქართულ-აზერბაიჯანული ლიტერატურული ურთიერთობა, თბ., 1977;

31. ზაქარიაძე, გელა, პროგრესული მწერლის მხატვრული პროზა: [ორჰან ჰანჩერლიოღლუს შემოქმედება] - ბათუმი: საბჭ. აჭარა, 1987, 82გვ.;

32. თანერი, ჰალდუნ, აწვიმდა სტამბოლს: რჩეული ნოველები და პიესა; თურქულიდან თარგმნა ლია ჩლაიძემ; [რედ.: მიხეილ ბეროშვილი; მხატვ.: ქეთევან ჩლაიძე] - თბ.: კავკასიური სახლი, 2004, 275გვ.;

33. თარჰანი, აბდულჰაქ ჰამიდ, სამარე, თურქულიდან მთარგმნელი სერგი ჯიქია. კრებულში "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1977, გვ. 536-537;

34. თურქული მოთხრობები, თურქულიდან თარგმნა ნ. ჯანაშიამ, თბ., 1958;

35. თურქული მწერლობა - [ტფ.] კრ. 1 / წინასიტყვ. ავტ.: აზ. შარიფი - : სახელგამის გა-მა, 1934: 1-ლი სტ. - XXVIII, 183გვ. შინაარსი: მოლა-ნასრედინი; ფოსტის ყუთი-მირზა-ფათალი-ახუნდოვი; მოტყუებული ვარსკვლავები-აბდურახილ ახვერდოვი; შეიჰ-შაბან-სულეიმან ახუნდოვი; სონა-ხალა-სეიმურგი; ერქექ ტუქაზბან-ჰუსეინ სადიქი;
36. თურქული ზღაპრები, შეადგინა ლ. ჩლაიძემ, თბ., 1972;

37. ილდიზი, ბექირ, მოკვეთილი მარჯვენა, თურქულიდან თარგმნა ირინე გოცირიძემ; კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 206-211;

38. ილდიზი, ბექირ, შავჩადრიანი პატარძალი, თურქულიდან თარგმნა ირინე გოცირიძემ; კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 211-215;

39. კულინი, აიშე ფურეია, [რომანი]: ეძღვნ. თურქეთის რესპ. ყველა ხელოვან ქალს, ვინც რეალობად აქცია ჩვენი ოცნება ცივილიზაციაზე / აიშე კულინი; [თურქ. თარგმნეს: ნინო შენგელიამ და მაკა კიკნაველიძემ; რედ. მაია დარჩიაშვილი] - [1-ლი გამოც.] - [თბ.]: არეტე, 2007, 380გვ.;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

40. მოლამასრადინის მოქმედულება: დროების გასართობი საკითხავი წიგნი/ შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან, მე-2 გამოც. თბილისი: გამოც. მის მეუღლის ლიზა მარჯანოვის მიერ, 1890: მ. როტინიანცის სტ. 16გვ.;

41. მოლა მასრადინას ამბები / შეკრებილი და გამოცემული ს...ძის მიერ - ტფილისი, 1892: წიგნის გამომცემელი ქართველთა ამხ. სტ. 80გვ.; 15სმ.

42. მოლა მასრადინას მოსწრებული სიტყვები და ოსმალური ანდაზები ოსამალურით გადმოთარგმნილი ალექსანდრე იაკ. მირაქოვის მიერ [მისივე წინასიტყვაობით] - ტფილისი, 1893: მ. შარაძის სტ. 96გვ.;

43. მოლა მასრადინის მოქმედულობა: დროებით გასართობი საკითხავი წიგნი, შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან, მესამე გამოცემა, თბილისი: ლიზა ახპატელოვისაგან გამოცემული, 1898: მ. დ. როტინიანცის სტ. - უთავფურც.,

44. მოლამასრადინის მოქმედება: დროების გასართობი საკითხავი წიგნი, შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან; დამატებით მესამე [მე-4] გამოცემა, მხიარული მასპინძელი - მე-3 [მე-4] გამოც. თბილისი: გამოცემული მისი მეუღლის ლიზა მარჯანოვის მიერ, 1899: გრ. ჩარკვიანის სტ. 32გვ.;

45. მოლა მასრადინის მოქმედება: დროების გასართობი საკითხავი წიგნი, შედგენილი მ. ახპატელოვისაგან; დამატებით მეოთხე გამოცემა-მხიარული მასპინძელი [მეხუთე გამოცემა] - თბილისი: გამოცემული მისი მეუღლის ლიზა მარჯანოვის მიერ, 1901: გრ. ჩარკვიანის სტ. 32გვ.;

46. მოლა მასრადინას მოსწრებული სიტყვები, ოსმალურით გადმოთარგმნილი ალექსანდრე იაკ. მირაქოვის მიერ; წინასიტყვაობა: ა. ი. მ.-სი, გამოცემა მე-2, ტფილისი, 1902: გრ. ჩარკვიანის სტ. - 80გვ.;

47. მოლა მასრადინის მოსწრებული სიტყვები, ოსმალურით გადმოთარგმნილი ალექსანდრე იაკ. მირაქოვის მიერ [მისივე წინასიტყვაობით] - მე-3 გამოც. დამატებით - ტფილისი, 1908: ბ.ა. როტინიანცის სტ. 79გვ.;

48. მოლა-მასრადინა: გალექსილი, ტფილისი: გამოცემული ალექ. შახბარათოვისა 55, 1911: ტ. როტინიანცის სტ. 16გვ.;

49. მოლა-მოსრადინა: გალექსილი - ქუთაისი: ა. შახ-ბარათოვის გამოცემა 153, 1912: "კომერციული" სტ. ბ. ს. კურცხალიასი, 16გვ.;

50. მოლა-მასრადინა: გალექსილი - თბილისი: გამოცემა ა. შახ-ბარათოვისა 153, 1913: ტ. როტინიანცის სტ. - 16გვ.;

51. მოლას ვირი და სხვა და სხვა საოხუნჯო იგავ-არაკები, თფილისი, 1912: სტ. "შრომა", 16გვ.;

52. მოლა მასრადინა და მოლას ვირი - ქუთაისი, გამოცემა ალექსანდრე შახბარათოვისა 155, 1914: ფერაძისა და კარნაუხოვის სტ. 16გვ.;

53. მოლა მასრადინა ოხუნჯობანი, შეკრეფილი და გამართული თ. სახოკიას მიერ [მისივე წინასიტყვაობით] - ტფ., 1927: აღმასკომის სტ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

54. მოლა მასრადინას ამბები, ტფ., 1929: ზარია ვოსტოკას სტ. 16გვ.; თავფურცელზე დაწებებულ ქაღალდის ქვეშ გახედვით იკითხება: შეკრებილი და გამოცემული მ. გაჩეჩილაძის მიერ.

55. მოლა ნასრედინის ოხუნჯობანი / მთარგმნ.: ამ. ჭელიძე ; საქართველოს მებრძოლ უღმერთოთა კავშირის ცენტრალური საბჭო, თბ., 1941, 160გვ.;

56. მოლა ნასრედინის ანეკდოტები, [თარგმ. აზერბ. ა. შონიასი] - ბათუმი: [აჭარის] სახელგამი, 1961: საქმთავარპოლიგრაფგამომც. ბათუმის სტ. 215გვ.;

57. მოლა ნასრედინის ოხუნჯობანი / [ნ. აგიაშვილის წინასიტყვაობით; მთარგმ: პ. წერეთელი] - თბ.: ლიტერატურა და ხელოვნება, 1963, 237გვ.;

58. მოლა ნასრედინი ოხუნჯობს / [შეადგინა, თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო ნ. კოჭლაშვილმა; ილ.: დ. ხახუტაშვილი] - თბ.: ნაკადული, 1962, 167გვ.;

59. მოლა ნასრედინის ანეკდოტები [თარგმნა კ. შონიასი] - ბათუმი: საბჭ. აჭარა, 1972, 202გვ.;

60. მოლა ნასრედინის ოხუნჯობანი / [სარედ. ჯგ.: თამარ მამაცაშვილი და სხვ.; მხატვ. ნათია კვარაცხელია] - თბ.: პალიტრა, 2007: შპს "ფავორიტი", 176გვ.

61. ნესინი, აზიზ, ფეხბურთის მეფე: რომანი / [თურქ. თარგმნა გ. ბათიაშვილმა] - თბ.: საბჭ. საქართველო, 1987, 184გვ.;

62. ნესინი, აზიზ, კაცს ძალად გააგიჟებენ: [მოთხრობები] / აზიზ ნესინი; [თურქ. თარგმნა ოსიკო გვარიშვილმა] - ბათუმი: აჭარა, 1994, 164გვ.; ***შინაარსი:*** *ადამიანს ძალად გააგიჟებენ; ლექსის მოყვარული ცოლი; ვერ დავასახელებ!...; გამოწვევა; მე არ მეხება; ცოტა დამელოდე; ცოცხალი რიგი; გიჟი გაიქცა; ყველა მოგებულია; ყოველის შემძლე სასტვენი; საკვირაო თავგართობა; სახურავზე გიჟი გასულა; ერთხელ თუ გაგატარეს; შვიდი ზეიმი ერთ დღეს; წიხლი, მჯიღი; სილამაზის დედოფალი; მართლის მთქმელი ცოლი; ...რა ბრძანებაა, პატივცემულო; მივექანებით უფსკრულისაკენ; დეპეშა ბულგარეთიდან; ჩინური ანეკდოტი; ჩემი პირველი და უკანასკნელი რადიო; საბუთი მწვანე ქუდისა; მიტყეპის გარეშე ვერ ვისვენებ!; შაქარი აქვს; არ შეწუხდეთ; მეტად დიდი კაცი; ვირმა-ვიროობა, ადამინმაც ადამიანობა უნდა გასწიოს; ამ ამბავს არავინ დაიჯერებს; როგორ ჰყვარებიათ ხანდაზმული კაცი.*

63. ნესინი, აზიზ, აჰ, ჩვენ ვირები! [თურქ. თარგმნა ოსიკო გვარიშვილმა; რედ.: ნუგზარ ჯაფარიძე] - ბათუმი: გამომცემლობა აჭარა, 1998, 190გვ.;

64. ფამუქი, ორჰან, თეთრი ციხესიმაგრე: [რომანი]; თურქ. თარგმნა ქეთევან ტომარაძემ - თბ.: ინტელექტი, [2008] - 218გვ.; (ნობელის პრემიის ლაურეატები/საგამომც. პროექტის ავტ. კახმეგ კუდავა). შინაარსი: რომანი: თეთრი ციხესიმაგრე; ამბავი "თეთრი ციხესიმაგრისა"; მოთხრობა "ფანჯრიდან ყურება"; სანობელო ლექცია: "მამაჩემის ჩემოდანი" .

65. ფამუქი, ორჰან, ფარული სახე: სცენარი / ორჰან ფამუქი; თურქ. თარგმნა თამარ ალფენიძემ; [რედ. სოფიო კობიაშვილი] - თბ.: ელფი, 2008, 112გვ.;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

66. ქანიქი, ანდან ველი, მადალი საზოგადოება, თურქულიდან თარგმნა მზია გურგენიძემ; კრებული "არმაღანი". აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშები. თბ., "საბჭოთა საქართველო", 1988, გვ. 202-205;

67. ქემალი იაშარ, მემედი ჩემი შევარდენი, თურქულიდან თარგმნეს ნიკო ბარამიძემ და იბრაიმ გორაძემ, გამომცემლობა "საბჭოთა აჭარა", 1986;

68. ქემალი, ორჰან, ქალბატონის მამული, რომანი; თურქ. თარგმნა ი. გორაძემ, ბათუმი: საბჭ. აჭარა, 1978, 276გვ.;

69. ქემალი, ორჰან, უბედური შემთხვევა: რომანი / თურქ. თარგმნა ნანა გვარიშვილმა, ბათუმი : საბჭ. აჭარა, 1974;

70. ქემალი, ორჰან, უცხო ქალი: რომანი / თურქ. თარგმნა იბრაიმ გორაძემ და ნიკო ბარამიძემ - ბათუმი: საბჭ. აჭარა, 1990, 399გვ.;

71. შაყულაშვილი გიორგი, საიათნოვას აზერბაიჯანული ლექსები თეიმურაზისეული დავთრის მიხედვით, თბ; 1970;

72. შახბარათოვი, ალექსანდრე მოლა-მასრადინა: გალექსილი, შედგენილი და გამოცემული ალექსანდრე შახ-ბარათოვისა - თბილისი, 1903: ტ. როტინოვის სტ. 16გვ.;

73. ჩვენებურთა სიმღერა: თურქეთში მცხოვრებ ქართველთა ფოლკლორის ნიმუშები, შეკრიბა ოთარ ფუტკარაძემ, ბათუმი, 1991;

74. ჩილოღლუ, ფაჰრეთინ (ფარნა ჭილაძე) სასაზღვრო ფიქრები: მოთხრობები, ლექსები; [თურქ. თარგმნეს ლელა დადიანმა, ნანა კაჭარავამ, მირიან მახარაძემ; რედ.: ლია ჩლაიძე] - თბ.: არტანუჯი, 2006, 150გვ.; შინაარსი: მოთხრობები: მსხლის ხის ჩრდილი; მოხუცი კაცის სიკვდილი; ის მაშინ დავკარგე, როცა ვიპოვე; დამტოვე შორს; გულ-ჯემალი; აპრილი; ღიმილი; უარი; სამი მოთხრობა; განშორება; უკვე ძალიან გვიანია; შეწყვეტილი სიცოცხლე; გულისტკივილის წამი; შარვლის მსხვერპლი; უჩინმაჩინი; ქაჯი; თოვლის დედოფალი; შაშორთი ქალი; გადაღმა მცხოვრები გოგონა; მეფე სოლომონი; ლექსები: ჰერი, ჰერი!; რომელი საათია?; იმ ღამეს; უკანასკნელი რაინდი ვარ; ვინა ვარ მე?!; სიყვარულის შვიდი დღე; დედა; მთვარე მიყვარს!; მეკითხები, რომ; რა ლამაზად წვიმს; გემი მიდის; სიკვდილის თვე; ცხოვრების ფანტაზია; რას ნიშნავს; ჩამიჯდა ფიქრებში კვლავ დედა; ეს ლექსია?; ჩემი ხელნაწერი.

75. ლია ჩლაიძე, ქოროღლის ეპოსის ქართული ვერსია, თბ., 1978;

76. ჯადოსნური სარკე: თურქული ხალხური ზღაპრები [თარგმ. ე. გუდიაშვილისა; ილ. ლ. გუდიაშვილი] - თბ.: ნაკადული, 1961: ბ.ს. კომბ-ტი - 126გვ.;

77. ჯაველიძე, ელენე, თურქული სიმბოლიზმის ისტორიისათვის: (აჰმედ ჰაშიმის პოეზიის გაგებისათვის); საქ. მეცნ. აკად., აღმოსავლეთმცოდნ. ინ-ტი - თბ.: ენა და კულტურა, 2006, 243გვ.;

78. ჯაველიძე, ელიზბარ, თურქული პოეტიკა: [მოკლე კურსი] / რედ.: ა. სილაგაძე, ე. სარიშვილი; თბ.: განათლება, 1988, 430გვ.; ბი

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

79. ჯაველიძე, ელიზბარი, რუჰი ბაღდადი: ცხოვრება, მსოფლმხედველობა, ლირიკა/ აღმოსავლეთმცოდნეობის ინ-ტი, თბ.: მეცნიერება, 1968 - 172გვ.;

80. ჯაველიძე ელიზბარ, ფუზული, თბ., 1972;

81. ჯიქია სერგი, თურქული ქრესტომათია, ნაკვ. 1,2, თბ., 1965;

82. ჯიქია სერგი, თურქული ქრესტომათია, თბ., 1971;

83. ჰიქმეთი, ნაზიმ, კარგი რამ არის ცხოვრება, ძმაო, რომანი [თარგმნა გურამ ბათიაშვილმა] - თბ.: ნაკადული, 1983, 199გვ.;

84. ჰიქმეთი, ნაზიმ, ლექსები, ბათუმი: აჭარის ასსრ სახელგამი, 1956: საქმთავარპოლიგრაფგამომც. სტ. 124გვ.

85. Джавелидзе Элизбар, У истоков турецкой литературы, I: Джелаль-ед-дин Руми, Тб.,1979;

86. Джавелидзе Элизбар, У истоков турецкой литературы, II: Юнус Эмре, Тб.,1985;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულიდან თურქულ ენაზე ნათარგმნი ნაწარმოებები:

1.მიქელაძე, აბდულ, წერილები აჭარიდან, თარგმნა ფაჰრეთთინ ჩილოღლუმ: Acara Mektupları, yazarı Abdul Mikeladze, Türkçesi Fahrettin Çiloğlu, Sinatle Yayınları, İstanbul.....

2. ბაქრაძე, ეკა, ლექსები, თარგმნა ფაჰრეთთინ ჩილოღლუმ: Bakradze Eka, Çeviri Şiirleri, Gürcüceden Çeviren: Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi;

3. იერგუზი, ისმაილ, ქართული რომანტიზმის მწვერვალი-ნიკოლოზ ბარათაშვილი: Barataşvili Nikoloz – Gürcü Romatizmin Öncüsü, Mamuli Kültürel Dergisi, İsmail Yergüz, Sayı 4, Ekim-Aralık 1997;

4. ჯაიანი, ივანე, წერილები შავშეთიდან, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Borkça Mektupları, yazarı İvane Caiani, Türkçesi: Fahrettin Çiloğlu, Yayınevi: Sinatle Yayınları, İstanbul,

5. ჯავახიშვილი, მიხეილ, ეშმაკის ქვა, მთარგმნელი იბრაჰიმ იავუზ გორაძე: Cavakhişvili Mikheil, Şeytanın Taşı, öyküler, Gürcüceden çeviren İbrahim Yavuz Goradze, Yayınevi : Total Müşavirlik, 1988;

6. ჭავჭავაძე, ილია, მგზავრის წერილები, მთარგმნელი ალი ალთუნი: Çavçavadze İlia, Bir Yolcunun Notları, Çev. Ali Altun, 1989;

7. ჭავჭავაძე, ილია, მგზავრის წეილები, მთარგმნელი ასმათ ჯაფარიძე: Çavçavadze İlia, Yolcunun yazıları, Çeviren Asmat Caparidze, Tbilisi, 2007;

8. სალია, კალისტრატე, ილია ჭავჭავაძე, მთარგმნელი ისმაილ იერგუზ: Çavçavadze İlia, Yazar K. Salia, Bedi Kartlisa'dan (1956 sayı: 50-51), çeviren: İsmail Yerguz, Mamuli Kültürel Dergisi, Sayı:1, Ocak 1997;

9. ჭილაძე, ოთარ, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Çiladze Otar, şiirler, Gürcüceden çeviren Fahrettin Çiloğlu, Mamuli, Temmuz 1997, sayı 3;

10. ჭილაძე, თამაზ, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Çiladze Tamaz, Çeviri Şiirleri, Gürcüceden çeviren Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi, 2003;

11. დუმბაძე, ნოდარ, მე ვხედავ მზეს, მთარგმნელი მეჰჩურე ქარაორენი: Dumbadze Nodar, Güneşi Görüyorum, çeviren Mehçure Karaören, 1969;

12. დუმბაძე, ნოდარ, მარადისობის კანონი, მთარგმნელი ალი ალთუნი: Dumbadze Nodar, Sonsuzluk Yasası, Çev. Ali Altun, İstanbul, 1990;

13. დუმბაძე, ნოდარ, კუკარაჩა, მთარგმნელი გულიზარ ჭელიძე: Dumbadze Nodar, Kukaraça, Çev. Gülizar Çelidze, 1990;

14. ჩილოღლუ, ფაჰრეთთინ, ძველი ქართული ლიტერატურა: Eski Gürcü Edebivatı. Yazar Fahrettin Çiloğlu, Çveneburi Kültürel Dergisi, Sayı: 1(8), Ocal

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

15. ქართული ზღაპრები, მთარგმნელები – ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ, ირინე გოცირიძე, ჰასან ჩელიქი, ჰულია ჩილოღლუ: Falcı Hoço'nun Masalı – Gürcü Masalları, Hazırlayan Fahrettin Çiloğlu, Türkçesi: Fahrettin Çiloğlu, İrine Gotsiridze, Hasan Çelik, Hülya Çiloğlu, Yayınevi: Sinatle Yayınları, İstanbul,

16. გეგეშიძე, გურამ, ზღაპარი, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Gegeşidze Guram, Düş, Çev. Fahrettin Çiloğlu, İstanbul, Sinatle Yayınları, 2004;

17. გოგოლაშვილი, ვახტანგ, ცისფერი მთების ქვეყანა, მთარგმნელი მეჰმეთ ოზგული: Gogolaşvili Vahtang, Mavi Dağlar Ülkesi, Çev.Mehmet Özgül, 1980;

18. ქართული ზღაპრები - მზის ასული, მთარგმნელი ჰაირი ჰაირიოღლუ: Güneşin Kızı, Gürcü masalları, Çev. Hayri Hayrioğlu, 1986;

19. ქართული ლიტერატურა: Gürcü Edebiyatı, Kaynak: Ana Britannica, Çveneburi Kültürel Dergisi, Sayı: 1(8), Ocak-Şubat 1993;

20.ხალვაში, ფრიდონ, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Halvaşi Pridon, Çeviri Şiirleri Gürcüceden Çeviren Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi;

21. ხალვაში, ფრიდონ, რაც არ უნდა იყოს, მთარგმნელები ფაქირ ბაიქურთი, აბდურაჰმან ჩეთინქაია: Halvaşi Pridon, Eninde Sonunda, Çev. Fakir Baykurt-Abdurrahman Çetinkaya, 1988;

22. კალანდაძე, ანა, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Kalandadze Ana, Çeviri Şiirler, Gürcüceden çeviren Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi;

23. ყაზბეგი, ალექსანდრე, ელგუჯა, მთარგმნელი აჰმეთ ოზგანი: Kazbegi Aleksandre, Elguca ile Mzağo, Çev. Ahmet Özkan, 1973;

24. იერგუზი, ისმაილ, ალექსანდრე ყაზბეგი: Kazbegi Aleksandre, İsmail Yergüz, mamuli, Ekim-Aralık 1997, Sayı 4;

25. ჩილოღლუ, ფაჰრეთთინ, ქოროღლის ეპოსის ქართული ვერსია: Köroğlu'nun Gürcü Versiyonu, Yazar: Fahrettin Çiloğlu, Mamuli Kültürel Dergisi, Sayı:1, Ocak, 1977;

26. ქვარიანი, სიმონ, გიორგი სააკაძე, მთარგმნელი იბრაჰიმ იავუზ გორაძე: Kvariani Simon, Giorgi Saakadze, Çev. İbrahim Yavuz Goradze, 1980;

27. ლეონიძე, გიორგი, ნატვრის ხე, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Leonidze Giorgi, Dilek Ağacı, Gürcüceden Çeviren: Fahrettin Çiloğlu, Adam Öykü, Eylül-Ekim, 2003;

28. მაჭავარიანი, მუხრან, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Maçavariani Muhran, Çeviri Şiirleri, Gürcüceden çeviren Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi;

29. ნიშნიანიძე, შოთა, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Nişnianidze Şota, Çeviri Şiirleri, Gürcüceden çeviren Fahrettin Çiloğlu, Gürcü Kültür Merkezi Derneğinin Resmi Web Sitesi;

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

30. რუსთაველი, შოთა, ვეფხისტყაოსანი, მთარგმნელები ბილალ დინდარი, ზეინელაბიდინ მაქასი: Rustaveli, Kaplan Postlu Şövalye, Çev. Bilal Dindar-Zeynel Abidin Makas, Samsun, 1991;

31. იერგუზი, ისმაილ, შოთა რუსთაველი და ”ვეფხისტყაოსანი” Şota Rustaveli ve "Kaplan Postlu Şövalye" İsmail YERGUZ, Mamuli, Temmuz 1997, sayı 3;

32. ლექსების კრებული ”ღრმა სევდა”, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Sıcak Hüzün, şiir seçkisi, Hazırlayan. Fahrettin Çiloğlu, Sinatle Yayınları, İstanbul, 1998;

33. ტაბიძე, გალაკტიონ, ლექსები, მთარგმნელი ფაჰრეთთინ ჩილოღლუ: Tabidze Galaktion, çeviri şiirleri, Gürcüceden Çeviren Fahrettin Çiloğlu, Mamuli, Temmuz 1997, sayı 3

34. ზარმაცი კაცი – ქართული ზღაპრები, მთარგმნელი ჰაირი ჰაირიოღლუ: Tembel Adam, Gürcü masalları, Çev. Hayri Hayrioğlu, Yayınevi : Güvercin Çocuk Kitapları, 1983;

35. სალია, კალისტრატე, აკაკი წერეთელი, მთარგმნელი ისმაილ იერგუზი: Akaki Tsereteli, Yazar K. Salia, Kaynak Bedi Kartlisa Dergisi, 1956, sayı: 50-51; Fransızcadan Çeviren İsmail Yerguz; Mamuli Kültürel Dergisi, Sayı:2, Nisan-Haziran 1997;

36.იერგუზი, ისმაილ, ქართული ლიტერატურის თვალსაჩინო წარმომადგენლები – ვაჟა ფშაველა: Vaja Pşavela, Gürcü Edebiyatından Portreler, Yazar İamail Yergüz, Mamuli, , sayı 3, yazar İsmail Yergüz, Temmuz 1997;

37. ფაღავა, იუსუფ, ჩაუმქრალი კერა, მთარგმნელი იბრაჰიმ იავუზ გორაძე: Yusuf Pağava, Sönmeyen Ocak, Çev. İbrahim Yavuz Goradze, 1977;

38. ქართული მოთხრობები, მთარგმნელები – ჰასან ჩელიქი, ფათოშ გურსოითირაქი: Umut Uzun Yaşar - Gürcü Öyküleri, Türkçesi: Hasan Çelik, Fatoş Gürsoytırak, Yayınevi: Sinatle Yayınları, İstanbul.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევას საკმაოდ ხანგრძლივი ისტორია აქვს და დიდ მასალას მოიცავს. ამ პრობლემით დაინტერესდნენ როგორც ქართველი, ასევე უცხოელი მეცნიერები და ლიტერატორები. კვლევა ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში დაიწყო და განსაკუთრებული ინტენსივობით XX საუკუნეში გაგრძელდა.

ქართულ-რუსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს ეხება თავის ნაშრომებში ფრანგი ქართველოლოგი მარი ბროსე, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორი ალექსანდრე ხახანაშვილი, კორნელი კეკელიძე. ცალკე კვლევები მიუძღვნეს რუსულენოვან რუსთველოლოგიას ლევან მენაბდემ, იგორ ბოგომოლოვმა, გურამ შარაძემ და სხვ. ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორია XVI-XVIII საუკუნეებში შესწავლილი აქვს ტრიფონ რუხაძეს. თენგიზ ბუაჩიძეს, ეპისკოპოს კირიონს, იუსტინე ცინცაძეს, ლიდია შეპელოვას, ლალი ძოწენიძეს გამოკვლეული აქვთ რუსული ეპოსი „თქმულება დინარაზე“, რომელშიც ქართველი დედოფალია მთავარი პერსონაჟი. აღორძინების ხანის რუსულ-ქართული ლიტერატურულ ურთიერთობას საგანგებო ნაშრომები უძღვნეს ნინო მახათაძემ, დავით ბრეგაძემ, გიორგი ტალიაშვილმა, ქართული კულტურის კერები რუსეთში შეისწავლა ლევან მენაბდემ, საგანგებო შრომა უძღვნა რუსეთში მოღვაწე ქართველ მწერალთა რუსულ კულტურასთან მიმართებას ალექსანდრე ბარამიძემ. განსაკუთრებით მრავალრიცხოვანია შრომები, რომლებიც XIX საუკუნის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევას ეძღვნება, ვინაიდან ისტორიული რეალობიდან გამომდინარე ეს ურთიერთობები განსაკუთრებული ინტენსიურობით გამოირჩეოდა. XIX საუკუნის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევაში დიდი ღვაწლი მიუძღვით ლევან ასათიანს, ანა ნიკოლაძეს, იგორ ბოგომოლოვს, ვანო შადურს, თენგიზ ბუაჩიძეს, შალვა კაშმაძეს, ი. ენიკოლოფოვს, პავლე ღუდუშაურს, ოთარ ბაქანიძეს, გურამ შარაძეს და ა. შ. ბევრი შრომა ეძღვნება ასევე XX საუკუნის ქართულ-რუსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებს. საკმარისია დავასახელოთ იგორ ბოგომოლოვის, გურამ ასათიანის, გიორგი მარგველაშვილის, მანუჩარ ანთაძის, გივი გვენეტაძის, გრიგოლ კაკიაშვილს, დიმიტრი თუხარელის, ლალი ავალიანის და სხვათა კვლევები.

რუსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევა იმდენად მრავალმხრივი და მრავალპლანიანია, რომ შეუძლებელია თემატურად განლაგების გარეშე ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით ამ ურთიერთობათა კვლევის ისტორიის წარმოჩენა. ამასთანავე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ არის მრავალი ნიმუში იმისა, რომ მეცნიერი ამა თუ იმ ძეგლის შესწავლისას კვალს მიჰყავდა რუსულ წყაროსთან. მაგალითად, როდესაც მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორმა ალექსანდრე ხახანაშვილმა აღმოაჩინა და შეისწავლა ქართული „ალექსანდრიანის“ პროზაული რედაქცია, მან ტექსტი შეუდარა ბერძნულ და სერბულ ვერსიებს და მივიდა დასკვნამდე, რომ იგი მომდინარეობდა სერბულიდან.[1] ხოლო შემდგომ კორნელი კეკელიძემ მიაკვლია, რომ არჩილ მეფეს „ალექსანდრიანი“ უთარგმნია სერბული რედაქციიდან მომდინარე რუსული ტექსტიდან.[2] ამავდროულად აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ეს ურთიერთობები არ არის ცალმხრივი. რუსულ ლიტერატურაშიც ისევე ირეკლება ქართული მწერლობის გავლენის კვალი, როგორც ქართველ მწერალთა შემოქმედებაში რუსულის. მაგ., კარპეზ დონდუას აზრით,

---

[1] იხ. Хаханов А., Очерки по истории грузинской словесности, вып. 3, Москва [illegible]

[2] იხ. კეკელიძე კ., ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თ[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ფოლკლორული ნოველა „ილია წინასწარმეტყველზე, იესო ქრისტესა და წმინდა გიორგიზე წყაროა რუსული „თქმულებისა ილია წინასწარმეტყველსა და ნიკოლა ღვთისმოსავზე“.[1] „თქმულებას დინარაზე“ მიხეილ მაკაროვი ქართულ ზღაპრად მიიჩნევდა.[2] ალ. ხახანაშვილმა დიმიტრი როსტოველის „ჩეტი მენიას“ პარალელი მოუძებნა ქართულ „რუსუდანიანთან“.[3]

საკვლევი მასალის სიუხვე კი იმითაა განპირობებული, რომ ქართულ-რუსულ ურთიერთობებს ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს. ადრეულ წარსულში რუსეთის სახელმწიფო შორს იყო საქართველოსგან, მას ჯერ არ მოელწია კავკასიამდე, ძველი ძეგლების (ქართული, რუსული, სომხური, ბერძნული) კვლევისა და ანალიზის შედეგად დადგენილია, რომ ურთიერთობა არსებობდა ჯერ კიდევ კიევის რუსეთსა და საქართველოს შორის. უეჭველადაა დამტკიცებული, რომ ქართველები და რუსები უკვე X საუკუნეში იცნობდნენ ერთმანეთს. ცნობებს ურთიერთის შესახებ იღებდნენ ბიზანტიელების, ოსების, ხაზარების, სომხებისა და ალბანელების მეშვეობით, ხოლო ერთმანეთს შესაძლოა შეხვედროდენ როგორც ბიზანტიაში, ასევე კავკასიაშიც. თავდაპირველად ეს ურთიერთობა გამოვლინდა პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივ სფეროში, მოგვიანებით შეიქმნა კულტურულ-ლიტარატურული თანამშრომლიბის პირობები.

ქართველი და რუსი მოღვაწენი ადრეულ ეპოქაში ხვდებოდნენ ბიზანტიაში. ამის საშუალება არსებობდა ათონის მთაზე, სადაც ქართველებს ჰქონდათ მონასტერი. ქართულ წყაროებში რუსები პირველად XI საუკუნეში მოიხსენიებიან, მაგალითად, თამარის ისტორიკოსთან - სუმბატ დავითის ძესთან, XIV-ის ანონიმ ავტორთან და სხვა, ასევე საეკლესიო მოღვაწეებთან ეფთვიმე და გიორგი ათონელებთან და საერო მწერალ ჩახრუხაძესთან.

XI-XII საუკუნეებში ცნობები საქართველოსა და ქართველებზე ხშირად გხვდება რუსულ წყაროებსა და მატეანეებში. X საუკუნეში ბერძნულიდან რუსულად ითარგმნა „ვარლაამი და იოასაფი“, რომელიც ბერძნულად ქართულიდან თარგმნა ეფთვიმე ათონელმა. ლევან მენაბდე არ გამორიცხავს, რომ რუსმა მთარგმნელებმა იცოდნენ რომანის ლიტერატურული ისტორია და მისი კავშირი ქართულ ლიტერატურასთან.

რუსულ-ქართული ურთიერთობები მონღოლთა შემოსევების შედეგად კარგახანს შეწყდა და განახლდა XV საუკუნეში, როდესაც ჩამოყალიბდა და ძლიერდებოდა მოსკოვის რუსეთი, ამის პარალელურად კი ირღვეოდა ერთიანი ქართული სახელმწიფო. მას შემდეგ, რაც საქართველოს მესვეურების არაერთმა თხოვნამ ევროპის ქვეყნებისდმი, ერთიანი ძალით შეეტიათ მაჰმადიანი დამპყრობლებისთვის, არანაირი შედეგი არ გამოიღო, ქართველებმა უკვე მოსკოვის ცენტრალიზებული სახელმწიფოსკენ აიღეს ორიენტაცია, მაგრამ უშედეგოდ.

რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა XVIII საუკუნიდან ბევრად უფრო ინტენსიური ხდება. ამ პერიოდში რუსეთის საზღვრები იწევს კავკასიისკენ. ორ ქვეყანას შორის სახელმწიფოებივრ-პოლიტიკური ურთიერთობების გააქტიურებამ კულტურული და სამეცნიერო ურთიერთობისათვის მოამზადა ნიადაგი. XIV-XV საუკუნეების რუსეთში იქმნება „თქმულება ბაბილონის სამეფოზე“. მისი ერთ-ერთი გმირი ქართველია. რუსულ ლიტერატურაში თანდათან იჭრება და მკვიდრდება ქართული თემატიკა. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით

---

[1] დამოწმებულია: Шепелова Л., Культурные связи Грузии с Рассией в X-XVII вв. Труды отд. др. русской лит., т. IX, 1953, с. 318-319.

[2] დამოწმებულია: ტრ. რუხაძე, ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობის ისტორიიდან, XVI-XVIII სს. თბილისი, 1960. გვ. 118.

[3] იხ. Хаханов Ал., დასახ. ნაშრ., გვ. 40.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საინტერესოა „თქმულება დედოფალ დინარაზე“ (XVIს.). ესაა პირველი რუსული თხზულება საქართველოსა და ქართველებზე.

XVII-XVIII საუკუნეებში რუსეთი იქცა ქართველთა თავშესაფრად. სამშობლოს მოწყვეტილმა ქართველმა პოლიტიკოსებმა და მოღვაწეებმა რუსეთში გააგრძელეს საქართველოში შეწყვეტილი სამეცნიერტო-ლიტერატურული მოღვაწეობა.

მოსკოვი, პეტერბურგი, ასტრახანი, მოზდოკი იქცნენ ქართული კულტურულ-ლიტერატურული მოღვაწეობის კერებად. უკვე ქართულად ითარგმნება XI-XVII საუკუნეების რუსული ძეგლები. მაგალითად, კირილ ტუროვსკის, ისაი კოპინსკის, ფილატერის, პეტრე მაგილას, დიმიტრი როსტოველის, სიმონ პოლაცკის. მოგვიანებით ქართველმა მოღვაწეებმა საფუძვლიანად შეისწავლეს რუსული ლიტერატურა, შემოქმედებითად აღიქვეს რუსული მწერლობის ძეგლები. თანდათან უკვე საქართველოში იწყება ამ ურთიერთობების შესწავლა.

ქართულ ლიტერატურაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა რუსულ თემატიკას, ვითარდება მემუარულ-აღწერილობითი ჟანრი, იქმნება მრავალი ნაწარმოები, რომლებიც შეიცავს ცნობებს რუსეთის ისტორიისა და გეოგრაფიის შესახებ, ვ. ორბელიანი, გ. რატიშვილი, რ. დანიბეგაშვილი, ი. ხელაშვილი, თ. ბაგრატიონი და სხვანი აღწერენ რუსულ ქალაქებს მოსკოვს, პეტერბურგს, ტულას, ვორონეჟს და ა. შ.

რუსულ-ქართული კულტრულ-ლიტერატურული ურთიერთობების განვითარებასთან ერთად ქართულ სინამდვილეში გაძლიერდა რუსული კულტურის, მეცნიერებისა და ლიტერატურის გავლენა. არაერთმა ქართველმა მოღვაწემ განიცადა რუსული ლიტერატურის გავლენა. ამ თვალსაზრისით საკმარისია მამუკა ბარათაშვილისა და დავით გურამიშვილის დასახელება.

XVII-XVIII საუკუნეებში თავის მხრივ რუსებმაც უკეთესად გაიცნეს საქართველო და ქართველები. ამის მიზეზად იქცა ჩვენს ქვეყანაში რუსი ელჩების ხშირი ჩამოსვლა.

ქართველებზე მრავალი ცნობა მიაწოდეს მკითხველებს რუსმა მოგზაურებმა, პილიგრიმებმა, ვაჭრებმა (ვ. გოგარამ, რომელიც 1634 წელს იმყოფებოდა ქართლში, ა. სუხანოვმა, რომელმაც ორჯერ მოინახულა საქართვალო (1637-1640, 1652 წლებში) და სხვ. მრავალი საინტერესო ცნობა შემოინახეს საქართველოს შესახებ ი. ვიშენსკიმ, ვ. გრიგოროვიჩმა, ბარსკიმ და სხვებმა.

საქართველოზე და ქართველებზე საინტერესო ცნობები მიაწოდეს რუს მოღვაწეებს პეტერბურგსა და მოსკოვში საქართველოს სამეფოებიდან და სამთავროებიდან წარგზავნილმა დიპლომატებმა და ელჩებმა.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოსკოვსა და პეტერბურგში ქართველ მეფეთა და უფლისწულთა ჩასვლის ფაქტი. მათი თანმხლები პირები დაფუნძდნენ რუსეთში. მათი ურთიერთობა ადგილობრივ საზოგადოებასთან ხელს უწყობდა ქართულ-რუსული კონტაქტების გაღრმავებას. რუსეთში იზრდებოდა და ფართოვდებოდა ინფორმაცია ჩვენს ქვეყანაზე, ხალხზე.

ქართულ-რუსული ლიტერატურის განვითარების საქმეში დიდი როლი ითამაშა რუსეთში არსებულმა ქართულმა კოლონიებმა, რომლებიც ქართველთა კულტურულ-ლიტერატურული მოღვაწეობის კერებად იქცა.

ლევან მენაბდე მიიჩნევს, რომ რუსეთისათვის საქართველოს გაცნობაში დიდი როლი ითამაშა ი. გულდენშტადის (1745-1781), ს. ბურნაშევის (1743-1824) და სხვათა ნაშრომებმა.[1] რუსეთში ქართველები ეწოდნენ მრავალმხრივ

[1] იხ. Менабде Л., Из истории грузинско-русских культурно-литературных [illegible] русская средневековые литературы“. Тб., 1992, с. 121.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამეცნიერო-ლიტერატურულ მოღვაწეობას. რუსულ სამეცნიერო ლიტერატურაში თანდათან იჭრება ცნობები საქართველოს შესახებ.

XVIII საუკუნის რუსულ ლიტერატურაში კავკასიის ცხოვრება და თემატიკა მნიშვნელოვან ადგილს იმკვიდრებს. როგორც ანდრეი როზოვი აღნიშნავს, ნ. კარამზინი ოცნებობდა „დაემსახურებინა შავთვალწარბა, წარმტაცი ჩერქეზი ქალის ყურადღება, გ. დერჟავინსა და ვ. ჟუკოვსკის განზრახული ჰქონდათ, „ახლოს გასცნობოდნენ შორეულ, ლამაზ, თბილ სამხრეთს და ექციათ იგი თავისი შემოქმედების მთავარ ობიექტად. (А. Розов, «Толстой на Кавказе». Журнал «На Кавказе», 1909, №1, Екатериногдар.).

XIX საუკუნის დასაწყისიდან რუსულ ლიტერატურაში კავკასიისადმი ინტერესი თანდათან იზრდება. რუსეთის აგრესიული პოლიტიკა კავკასიის დასაპყრობად აშკარა გახდა, კავკასიის დაპყრობის პროცესმა რამდენიმე ათეულ წელს გასტანა. დიდი წინააღმდეგობის მიუხედავად, რუსეთმა თავის მიზანს მიაღწია. სამხედრო მოქმედებების არეალად გადაქცეული შორეული კავკასია თავისუფლად მოაზრობნე პირთა გადასახლების ადგილად იქცა. დეკაბრისტების მთელი პლეადა გადმოასახლეს კავკასიაში. ამ პერიოდის რუსულ რომანტიკულ პოეზიაში კავკასია შორეული ოცნებისა და უფრო მეტად ეგზოტიკის საგნად წარმოჩნდა. კავკასიაში მიმდინარე ბრძოლებიც რომანტიკულ სამოსელში გაეხვია და ამით მიიჩქმალა რეალური ვითარება.

1801 წლიდან საქართველო რუსეთის კოლონიად იქცა. მიუხედავად შექმნილი ვითარებისა, კულტურულ ასპარეზზე ურთიერთობა ორ ხალხს შორის კიდევ უფრო გააქტიურდა. რუსეთის სახელმწიფოს შემადგენლობაში მოქცევით რუს და ქართველ მოღვაწეებს მეტი საშუალება მიეცათ გაცნობოდნენ ერთმანეთის კულტურას. უკვე რუს მკვლევართა ინტერესთა არეალში ექცევა საქართველო, რუსეთის სამეცნიერო წრეებში ჩდებიან ქართველი მეცნიერები.

საქართველოს ისტორიასა და კულტურაზე XIX საუკუნის დასაწყისში (1802 წელს) რუსეთში გამოდის ე. ბოლხოვიტინოვის წიგნი.[1] ესაა პირველი რუსული ნაშრომი, სადაც მოიხსენიება შოთა რუსთაველი და მოტანილია რუსთველის რამდენიმე სტროფის თარგმანი, მოკლედაა წარმოდგენილი საქართველოს ისტორია, კულტურა ეკლესიის მდგომარეობა და განათლების დონე. ლევან მენაბდის აზრით, მიუხედავად ბევრი შეცდომისა, ამ წიგნმა დიდი როლი ითამაშა რუსეთისათვის საქართველოს გაცნობის საქმეში. ამ შრომით სარგებლობდნენ გ. დერჟავინი, ა. შიშკოვი და სხვანი.[2] XIX საუკუნის დასაწყისიდან რუსი მოღვაწეების ყურადღება შოთა რუსთაველმა და მისმა პოემამ მიიპყრო.

ამდენად, თემატურად განლაგების გარეშე ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით ამ ურთიერთობათა კვლევის ისტორიის წარმოჩენა შეუძლებელია.

---

[1] იხ. Болховитинов Е. Историческое изоброжение Грузии в политическом, церковном и учебном ея состоянии, СПб., 1802.

[2] იხ. Менабде Л., დასახ. ნაშრ. გვ., 122.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რუსულენოვანი რუსთველოლოგია

ლევან მენაბდის წიგნში „რუსთაველი საბჭოთა კავშირის ხალხთა ლიტერატურაში“.[1] ცალკე თავი ეთმობა რუსთაველსა და მის პოემაზე რუსულენოვანი მონაცემებისა და მეცნიერული კვლევების განხილვას, რომელთა უმეტესი ნაწილი რუსეთშია გამოქვეყნებული და რომელთა მეშვეობითაც გაეცნო რუსთაველსა და მის პოემას არა მარტო რუსეთის საზოგადოება, არამედ ამ საკითხით დაინტერესებული უცხოელებიც. ამ ნაშრომში წარმოდგენილია ის ძირითადი მეცნიერული დებულებები პოემისა და მისი ავტორის შესახებ, რომელიც ხელმისაწვდომი იყო რუსულენოვანი მკითხველისათვის. ლევან მენაბდე საგანგებოდ მიუთითებს, რომ რუსეთმა საქართველო პირველად ე. ბოლხოვიტინოვის ნაშრომით „საქართველოს ისტორიული სურათი მის პოლიტიკურ, საეკლესიო და სასწავლო მდგომარეობაში“ გაიცნო; აღნიშნავს, რუსმა ეპისკოპოსმა თავის ნარკვევში სათანადო ადგილი დაუთმო ქართულ ენასა და დამწერლობას, დაასახელა რამდენიმე გამოჩენილი მწერალი და მათი თხზულებები, თამარის ეპოქა მიიჩნია ქართული კულტურის აყვავების ხანად. ლ. მენაბდე იქვე მიუთითებს, რომ ცალკეულ შეცდომათა მიუხედავად, ეს ნაშრომი საყურადღებოა და დიდია მისი ავტორის წვლილი ქართული კულტურის პოპულარიზაციის საქმეში. ლ. მენაბდე ასევე ყურადღებას ამახვილებს იმ როლზე ქართული კულტურის რუსეთში პოპულარიზაციის საქმეში, რაც სოლომონ დოდაშვილის წერილმა „მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა ანუ სიტყვიერებისა შეასრულა, რომელიც ჯერ თბილისში (1832წელს), ხოლო შემდეგ “Московские ведомости“-ში გადაიბეჭდა. მკვლევარი აღნიშნავს, რომ ს. დოდაშვილმა პირველი სიტყვა თქვა ქართულ მწერლობაზე და სცადა მისი ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობის წარმოჩენა. მართალია, მან მცირე ადგილი დაუთმო რუსთაველს, მაგრამ მისი თხზულება ქართული კულტურის უმაღლეს მწვერვალად მიიჩნია. ლ. მენაბდე უყურადღებოდ არ ტოვებს რუსულ მხატვრულ და სამოგზაურო ლიტერატურას, სადაც ნახსენებია რუსთველი და მისი პოემა. ესენია საქართველოში გადმოსახლებული პოეტის ალ. შიშკოვის დაუმთავრებელი რომანი „ქეთევანი ანუ საქართველო 1812 წელს“, რომელშიც მოხსენებულია თამარი და „საქართველოს საუკეთესო მგოსნის“ რუსთველის პოემა და ა. მურავიოვის „მოგზაურობა აღმოსავლეთის წმინდა ადგილებში 1830 წელს“. ეს უკანასკნელი, როგორც მკვლევარი მიუთითებს, რუსული სამოგზაურო ლიტერატურის პირველი ძეგლია, რომელშიც დამოწმებულია ტიმოთე გაბაშვილის ცნობები.

ნაშრომში მითითებულია დ. ჩუბინაშვილის როლზე, „ვეფხისტყაოსნის“ რუსულად ამეტყველებაში, კერძოდ, მან, პეტერბურგის უნივერსიტეტის პროფესორმა, გამოაქვეყნა პოემის ცალკეული სტროფების პროზაული თარგმანი, ასევე მონაწილეობა მიიღო პოეტური თარგმანის მომზადებაში, რომელიც იპოლიტე ბარტდინსკიმ განახორციელა. იქვე მკვლევარი დასძენს, რომ ი. ბარტდინსკიმ 1840-1841 წლებში ლექსი უძღვნა სამეგრელოს მთავრის ძეს გრიგოლ დადიანს, რომელიც მას პოემის თარგმნაში დახმარებია. ჟურნალმა „ილუსტრაციამ“ დიდი ადგილი დაუთმო თარგმანს, თუმცა, როგორც ლ. მენაბდე აღნიშნავს, თარგმანი არ იყო რიგიანი. ასევე არადამაკმაყოფილებელი იყო თბილისელი ჟურნალისტის ი. ევლახოვის მიერ შესრულებული თარგმანი, რომელიც მკაცრად გააკრიტიკა დ. ჩუბინაშვილმა. მეცნიერი ამავე წერილში ძეგლის კულტურულ-ისტორიულ მნიშვნელობასაც შეეხო.

---

[1] იხ. მენაბდე ლ., რუსთაველი საბჭოთა კავშირის ხალხთა ლიტერატ[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ნაშრომში ლევან მენაბდე საგანგებოდ ამახვილებს ყურადღებას მარი ბროსეს როლზე „ვეფხისტყაოსნის“ შესწავლის საქმესა და მის პოპულირაზაციაში. როგორც მკვლევარი მიუთითებს, მარი ბროსემ დიდი წვლილი დასდო პოემის ტექსტის კრიტიკულად დადგენას და მეცნიერულ გამოცემას. მისი ნაშრომი გამოირჩევა პოემის არსებითი განხილვით, ანალიზისკენ სწრაფვით. პირველად მან სცადა პოემაში საქართველოს ისტორიის კონკრეტული ეპოქის ანარეკლის დაძებნა, მის გმირებში ქართველთა ხასიათის გამოვლენა.შემდგომ ნაშრომში განხილულია დ. ჩუბინაშვილის წერილი „ქართული პოემა, შეთხზული შოთა რუსთაველის მიერ“. ესაა პირველი წერილი რუსთაველის შესახებ, რომელიც რუსულ პრესაში დაიბეჭდა, კერძოდ, პეტერბურგის ჟურნალში „Азиатский вестник“, №5. ამ წერილში დ. ჩუბინაშვილი იწონებს პოემის ვახტანგისეულ გამოცემას, მაგრამ არ იზიარებს მის თვალსაზრისს „ვეფხისტყაოსნის“ იდეურ-სარწმუნოებრივ შინაარსზე, გაუმართლებლად მიაჩნია პოემასა და ბიბლიურ წიგნებს შორის პარალელების გავლება, რასაც შეეძლო სასულიერო პირთა უკმაყოფილება გამოეწვია. მან ყურადღება შეაჩერა ვახტანგის კომენტარებზე და ზოგიერთი მათგანი გააკრიტიკა. დ. ჩიბინაშვილმა გააცნო რუსეთის საზოგადოებას ვახტანგის თვალსაზრისი „ვეფხისტყაოსნის“ ორიგინალობაზე.

ლევან მენაბდე უყურადღებოდ არ ტოვებს პლატონ იოსელიანის ნაშრომსა და დიმიტრი ყიფიანის წერილსაც. ამ უკანასკნელში, რომლის სათაურიცაა „თამარ მეფის საუკუნე“, „ვეფხისტყაოსანი“ ქართული კულტურის ფონზეა წარმოჩენილი და გაკრიტიკებულია ჩვენი წარსულის უგულებელყოფის ზოგიერთი ცდა.

ლ. მენაბდის ნაშრომში მითითებულია, რომ განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა XIX საუკუნის 50-იან წლებში «Кавказ»-ში გამოქვეყნებული ი. პოლონსკის ლექსი „თამარი და მისი მგოსანი შოთა რუსთაველი, რადგან მასში, პირველად რუსულ პოეზიაში, გვხვდება რუსთაველის მხატვრული სახე. ი. პოლონსკიმ 1848 წელს გამოქვეყნებულ ლექსში „იმერეთი“ პატივით მოიხსენია თამარ მეფე და მისი მგოსანი. 50-60-იან წლებში „Кавказ“-ში იბეჭდება ი. სლივიცკის მიერ ჩაწერილი ხალხური გადმოცემა თამარისა და რუსთაველის სამიჯნურო თავგადასავალზე.

ლ. მენაბდე აღნიშნავს, რომ რუსთაველის ხსენება შემდგომ პერიოდში თანდათან გახშირდა რუსეთში, კერძოდ, მას იხსენიებენ სამხედრო პრესაში, ქართული ენის შესასწავლ სახელმძღვანელოში, ფ. ტოლის ლექსიკონში და სხვ.

რუსულ ენაზე გამოქვეყნებულ ნაშრომებში ბევრჯერ შეეხო „ვეფისტყაოსნის“ პრობლემებს პლატონ იოსელიანი. მის ნაშრომში მრავალი საინტერესო დაკვირვება, მოსაზრება და დებულებაა. როგორც ლევან მენაბდე აღნიშნავს, პლატონ იოსელიანის შრომებში საყურადღებო ცნობებია რუსთველის ბიოგრაფიაზე, მის პორტრეტსა და პოემის ძველ ხელნაწერებზე, ამასთანავე ვხვდებით მსჯელობას პოეტის რელიგიურ-ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობაზე. გარდა ამისა საინტერესოა მისი ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიებანი; საგულისხმოა „ვეფხისტყაოსნის“ დასავლურ-აღმოსავლური ლიტერატურის ფონზე განხილვა და პოემის ადგილის განსაზღვრის მცდელობა დასავლურ-აღმოსავლური ლიტერატურის ფონზე.

ალექსანდრე ცაგარელის ნაშრომში „ქართული ენის გრამატიკული ლიტერატურის შესახებ“ (1873წ).[1] ვახტანგ VI-ის საგამომცებლო საქმიანობის მიმოხილვისას იხსენიება პოემის პირველი ბეჭდური გამოცემა და გაკრიტიკებულია ვახტანგისეული კომენტარები. საინტერესოა ალ. ცაგარელის მსჯელობა რუსთველის პოემის სახელწოდების რუსულად თარგმანზე.

[1] იხ. Цагарели А., О грамматической литературе грузинского языка, СПб.,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ლევან მენაბდე მიიჩნევს, რომ რუსულენოვანი რუსთველოლოგების დ. ჩუბინაშვილისა და პ. იოსელიანის წერილებით არის დავალებული რუსი ჟურნალისტის ნ. ბოჩაროვის სტატია „ქართული ლიტერატურა და მისი წარმომადგენლები XVIII საუკუნემდე“.[1]

XIX საუკუნის 70-იანი წლების რუსულენოვანი რუსთველოლოგიური ლიტერატურიდან ნაშრომში მოხსენებულია ს. ბარათაშვილისა და ნ. ბერძენიშვილის წერილები; ასევე ყურადღებაა გამახვილებული ევგენი სტალინსკის ნაშრომზე „შოთა რუსთველი – ქართველი სახალხო პოეტი“ აღნიშნულია, რომ სტალინსკის ნაშრომი პირველი რუსული წიგნია რუსთველსა და მის პოემაზე.

ლევან მენაბდის ნაშრომში მოთხრობილია იმ პოლემიკის შესახებ, რომელიც გაჩაღდა რუსულ პრესაში და რომელიც ეხებოდა „ვეფხისტყაოსნის“ ღირსებასა და წარმომავლობას. 1889 წელს ივანე ჯაბადარმა რუსულ ჟურნალში „სევერნი ვესტნიკ“ გამოაქვეყნა წერილების სერია, რომელშიც ნიჰილისტურად შეაფასა საქართველოს წარსული, დააკნინა ქართული ლიტერატურული მემკვიდრეობა და რუსთველის პოემა სპარსული ძეგლების, განსაკუთრებით ნიზამი განჯელის „ლეილ მაჯნუნიანის“ მიბაძვად გამოაცხადა. ამ ფაქტმა აღაშფოთა ქართველი საზოგადოება. ი. ჯაბადარის მოსაზრებები გააკრიტიკეს ი. ჭავჭავაძემ, ნ. ნიკოლაძემ, გ .წერეთელმა, ი. გოგებაშვილმა და სხვ.

80-იან წლებში შესრულდა „ვეფხისტყაოსნის“ რუსული პროზაული თარგმანი, რომელიც ორჯერ _ 1888[2] და 1890[3] წწ. გამოაქვეყნა ი. მეუნარგიამ. 1888 წელს ა. ცაგარლის ნაშრომში “ქართულ სიძველეთა ძეგლები წმინდა მიწასა და სინაზე“ დაბეჭდილია ცნობები რუსთველზე, მის პორტრეტზე.

ლევან მენაბდე მიუთითებს მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ალექსანდრე ხახანაშვილის დამსახურებაზე „ვეფხისტყაოსნის“ შესწავლის საქმეში. ჩატარებული კვლევა-ძიების შედეგი მეცნიერმა შეაჯამა 1895 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „XII საუკუნის ქართველი პოეტი და მისი პოემა „ვეფხისტყაოსაოსანი“, რომელიც გავრცობილი სახით შეიტანა თავის რუსულ “ნარკვევებში“. ნაშრომში მიმოხილულია რუსთველის ბიოგრაფია, ხელნაწერი მემკვიდრეობა და პოემის ბეჭდური გამოცემები, სიუჟეტის წარმომავლობა, „ვეფხისტყაოსნისა“ და „ტარიელიანის“ ურთიერთმიმართება. როგორც ლევან მენაბდე აღნიშნავს, ამ ნაშრომმა დიდად შეუწყო ხელი რუს მკითხველთა წრეებში რუსთველის პოემის პოპულარიზაციას.

ლევან მენაბდის ნაშრომში მითითებულია XX საუკუნის დასაწყისში საქართველოში გამოცემული რუსული წიგნები, რომლებშიც რუსთველია მოხსენებული. ასევე ვრცლადაა განხილული პეტერბურგის ქართველოლოგიური სკოლის ბრწყინვალე წარმომადგენლის ნიკო მარის სამეცნიერო კვლევები, რომელშიც იგი რუსთველსა და მის პოემას ან ეხება, ან ცალკე გამოკვლევას უძღვნის. ავტორი იქვე აღნიშნავს, რომ ნ. მარი არ იყო თანმიმდევრული მკვლევარი, ავითარებდა ერთიმეორის გამომრიცხავ დებულებებს, მაგრამ ამავე დროს თავდადებით იღვწოდა ქართველი პოეტის მსოფლიო კულტურის ასპარეზზე დასამკვიდრებლად, რომ მის სახელთანაა დაკავშირებული რუსთველოლოგიის, როგორც სამეცნიერო-სასწავლო დისციპლინის ჩამოყალიბება. თავდაპირველად ნ. მარს (XIX ს-ის 90-იან წლებში) საგანგებოდ „ვეფხისტყაოსანზე“ ნაშრომი რუსულ ენაზე არ გამოუქვეყნებია, მაგრამ სხვადასხვა საკითხებზე

---

[1] იხ.. Бочаров Н., Грузинская литература и ее представители до XVIII столетии, „ Илюстрированная Газета“, 1872, №28, გვ. 33.

[2] იხ. «Барсова кожа» Руставели в рассказе И. Меунаргия, Тбилиси _ 1888.

[3] იხ. «Барсова кожа» Руставели в рассказе И. Меунаргия, Тбилиси, 1890.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მსჯელობისას იგი რუსთველის პოემასაც შეეხო, კერძოდ, წერილებში „ამირანდარეჯანიანისა“ და „რუსუდანიანზე“.

1902 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „ძველი ქართველი მეხოტბენი“ ნ. მარმა „თამარიანისა“ და „ვეფხისტყაოსნის“ მხატვრულ-იდეური სიახლოვის გამო ავტორები გააიგივა და ერთ პიროვნებად – შოთა რუსთაველ-ჩახრუხაძედ მიიჩნია. გამოკვლევაში „იოანე პეტრიწი, ქართველი ნეოპლატონიკოსი XI–XIIსს.“ (1909) ნ. მარი მსჯელობს რუსთაველის ნეოპლატონიკოსობაზე, ხოლო ნაშრომში „საქართველოს ისტორია“, უკვე გვხვდება მოსაზრება პოემის სპარსული წარმომავლობის შესახებ, მაგრამ აღნიშნულია, რომ რუსთველმა შექმნა „ქართული პოეზიის ხელთუქმნელი ძეგლი.

ლევან მენაბდე რუსთველოლოგიურ მემკვიდრეობაში განსაკუთრებით საყურადღებოდ მიიჩნევს 1910 წელს გამოქვეყნებულ ნ. მარის ეტიუდს „ქალის კულტი და რაინდობა „ვეფხისტყაოსანში“. აღნიშნავს, რომ მასში დადგენილია პროლოგ-ეპილოგის სტროფები, დასაბუთებულია პროლოგის რუსთველისეულობა, გაშუქებულია პოემაში წარმოდგენილი სოციალური გარემო და გარკვეულია პატრონყმული ურთიერთობის ტერმინების შინაარსი, დახასიათებულია ქალის კულტი და შედარებულია ევროპული ცხოვრების ანალოგიურ მოვლენასთან, გაანალიზებულია „ვეფხისტყაოსნისა“ და ქართულ-უცხოური ლიტერატურული ძეგლების პარალელური და თანმხვედრი ადგილები, ყურადღებაა შეჩერებული ქართული სასულიერო და საერო ლიტერატურის ურთიერთობის საკითხებზე. ამასთანავე აღნიშნულ ნაშრომში ნ. მარმა გამოაქვეყნა „ღვთისმშობლის შესხმა“ და მისი ავტორი ხალხური საზომის ლიტერატურაში გამოყენებით რუსთველის წინამორბედად მიიჩნია.

ლ. მენაბდე მიუთითებს ამ ნაშრომის დასკვნაზე, რომ რუსთველის „რომანტიკული პოემა“ შეიქმნა დასავლურ-ქრისტიანული და აღმოსავლურ მაჰმადიანური კულტურის გზაჯვარედინზე, მაგრამ ეროვნულ ნიადაგზე დამუშავდა.

ლ. მენაბდე ასევე განიხილავს ნ. მარის ნარკვევს „კავკასია და მისი სულიერი კულტურის ძეგლები“, და ვრცელ ნაშრომს „შოთა რუსთაველის პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ და ახალი კულტურულ-ისტორიული პრობლემა“. დასახელებულ ნარკვევში მეცნიერი კვლავ იმეორებს მცდარ აზრს “ვეფხისტყაოსნის“ სპარსულიდან მომდინარეობაზე. რაც შეეხება მეორე ნაშრომს, როგორც ლ. მენაბდე შენიშნავს, ისიც მიუღებელ თვალსაზრისს შეიცავს რუსთველის მსოფლმხედველობისა და მისი მოღვაწეობის ხანაზე, ასევე მესხეთში მაჰმადიანობის გავრცელების მნიშვნელობაზე, მაგრამ იქვე დასძენს, რომ ეს გამოკვლევა საყურადღებოა განხილული საკითხების მრავალფეროვნებით, კერძოდ, მასში ნაჩვენებია პოემის იდეური დამოუკიდებლობა და თვითმყოფადობა, შეიცავს საყურადღებო მსჯელობას ქალის კულტზე, სოციალურ გარემოზე, მიჯნურობაზე. ასევე მნიშვნელოვანია დაკვირვება ქართულ ნეოპლატონიზმზე, პეტრიწის მემკვიდრეობაზე.

ლევან მენაბდის ნაშრომში მოწოდებულია ინფორმაცია „ვეფხისტყაოსნის“ რუსულ ენაზე მთარგმნელთა თვალსაზრისზე პოემის შესახებ, ასევე პოეტის 750 წლის იუბილესთან დაკავშირებით რუს მოღვაწეთა მიერ გამოქვეყნებულ წერილებზე, რომლებიც რუსთველსა და მის პოემას ეხება, რუს პოეტთა მიერ შოთა რუსთველისადმი მიძღვნილ ლექსებზე.

აქვე გვინდა მივუთითოთ ს. ლეკიშვილის სტატიაზე „პირველი რუსული წიგნი საქართველოს კულტურულ-ისტორიულ წარსულზე“.[1] რომელშიც შეფასებულია ე. ბოლხოვიტინოვის ნაშრომი. ავტორი, რასაკვირველია,

[1]იხ. ლეკიშვილი ს., პირველი რუსული წიგნი საქართველოს კულტურ
კრებულში: „მეგობრობა“, თბილისი, 1979, გვ. 80.

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მიუთითებს რუსი მიტროპოლიტის დამსახურებაზე, კერძოდ, რომ რუსეთში მან პირველმა გაიხადა საქართველო შესწავლის ობიექტად და ნაწილობრივ ევროპის ქვეყნებსაც გააცნო ჩვენი ქვეყნის კულტურა, რომ მისი წიგნის გამოსვლის შემდეგ დაინტერესებულ პირს შეეძლო ხელთ ჰქონოდა დამაკმაყოფილებელი ინფორმაცია საქართველოს შესახებ უძველესი დროიდან 1801 წლამდე. ს. ლეკიშვილი მართებულად აღნიშნავს, რომ ე. ბოლხოვიტინოვის სახელთანაა დაკავშირებული რუსთველოლოგიური ლიტერატურის გამოჩენა არაქართულ ენაზე, ასევე პირველი მცდელობა „ვეფხისტყაოსნის“ ფრაგმენტების თარგმნისა, რომ მისი ნაშრომი პირველი ნაბეჭდი წიგნია, რომელშიც იმდროისთვის საფუძვლიანად არის კვალიფიცირებული ქართული კლასიკური ლექსის რაობა. სტატიის ავტორი მიუთითებს, რომ რუსულმა ისტორიოგრაფიამ ამ წიგნის მეშვეობით შეიტყო გიორგი ანდრიას ძე ბოგოლუბსკის ყრმობის შემდგომი პერიოდის ბიოგრაფიული ქარგა.

ს. ლეკიშვილი ამასთანავე ყურადღებას ამახვილებს იმ არსებითი ხასიათის შეცდომებზე, რომლებიც ნაშრომში გვხვდება. მას პირველ რიგში არასწორად მიაჩნია ის დებულებები, რომლებიც ეხება ქართული ენის და ანბანის წარმოშობას და ხალხური მუსიკის რაობას. ასევე შენიშნავს, რომ ე. ბოლხოვიტინოვის ზოგი მოსაზრება ჩვენი ლიტერატურათმცოდნეობისა და ისტორიოგრაფიის განვლილ ეტაპს წარმოადგენს, მაგალითად, რუსთველისა და არიოსტოს ერთ სიბრტყეზე დაყენება.

რუსულ-ქართულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა ცნობოლი მკვლევარის იგორ ბოგომოლოვის წიგნში „დიადი მეგობრობის ფურცლები“. გამოქვეყნებულია ნაშრომი „ჟამთა სიავით გაყვითლებული ფურცლები“, რომლის პირველი ქვეთავია „შოთა რუსთაველი რუსულ ლიტერატურაში“.[1] იგი მიმოხილვითი ხასიათისაა; მასში ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით ჩამოთვლილია რუსი ავტორები, რომლებიც შეეხნენ რუსთველის პოემას. რასაკვირველია, ი. ბოგომოლოვი უპირველესად ყურადღებას ამახვილებს ე. ბოლხოვიტინოვზე, მას ალექსანდრე ნეველის ლავრის პრეფექტად მოიხსენიებს და აღნიშნავს, რომ მუშაობაში იმჟამად სანკტ-პეტერბურგში მყოფი ქართველი დესპანები და დეპუტატები ეხმარებოდნენ. ასევე მიუთითებს, რომ ე. ბოლხოვიტინოვის ნაშრომში საუბარია „ვეფხისტყაოსნის“ ლექსთწყობის შესახებ, შემდგომი დროის ავტორები კი თანდათან გადადიოდნენ რუსთველის შემოქმედების ღრმა გააზრებაზე.

ი. ბოგომოლოვი შენიშნავს, რომ ი. ლანგენი 1805 წელს გამოცემულ წიგნში „კავკასიის აღწერა საქართველოს მოკლე და სტატისტიკური აღწერით“ გვაწვდის ცნობებს შოთა რუსთაველის შესახებ, რომელიც ამოღებულია ე. ბოლხოვიტინოვის წიგნიდან.

რუსულ სინამდვილეში თანდათან იქმნებოდა სპეციალური სტატიები რუსთველისა და მისი პოემის შესახებ, რომელთაგან პირველი გამოქვეყნდა 1827 წელს ჟურნალ „აზიატსკი ვესტნიკის“ №5-ში, რომლის ანონიმი ავტორი შედარებით ახალ ცნობებს აწვდიდა მკითხველს რუსთველის ეპოქაზე. ი. ბოგომოლოვიც, ლევან მენაბდის კვალად, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს 1832 წელს გამოქვეყნებულ ს. დოდაშვილის წერილს „მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა, ანუ სიტყვიერებისა“, რომელშიც, რასაკვირველია სათანადო ადგილი რუსთაველსა და მის პოემასაც დაეთმო. ეს წერილი თითქმის ერთდროულად დაიბეჭდა „აზიატსკი ვესტნიკსა“ და „მასკოვსკიე ვედომოსტ“-ში. მან დიდი როლი ითამაშა რუსული საზოგადოების ინტერესის გაღრმავებაში ქართული ლიტერატურისა და კერძოდ, რუსთაველისადმი. რუსულ ენაზე ჩნდება შრომები რუსთველის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების საკითხებზე. ავტორი

[1] იხ. ბოგომოლოვი ი., დიადი მეგობრობის ფურცლები, თბილისი, 1983.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

პირველ რიგში მოიხსენიებს ა. ხოდზკოს სტატიას „ქართველი პოეტი შოთა რუსთაველი“.

ი. ბოგომოლოვის ნაშრომში მითითებულია 30-40-იან წლებში გამოქვეყნებული ის სტატიები და წიგნები, რომლებშიც რუსთაველია მოხსენიებული, კერძოდ, ა. მურავიოვის წიგნი „მოგზაურობა წმინდა ადგილებში“ (1835), ვ. ლეგკობიტოვის ნაშრომი „მიმოხილვა რუსეთის მფლობელობისა კავკასიაზე“ (1836), პ. საველიევის სტატია „ქართული სიძველენი, წარწერები და მონეტები“ (1837), ასევე მარი ბროსეს შრომები. საბოლოოდ ი. ბოგომოლოვი ასკვნის, რომ 20-30-იან წლებში რუსულენოვანი რუსთველოლოგიური ლიტერატურა მიზნად ისახავდა მკითხველისათვის მიეწოდებინა ძირითადი ცნობები „ვეფხისტყაოსანზე“, 40-50-იან წლებში კი მკვლევართა ყურადღებას იპყრობს უფრო რთული პრობლემები, კერძოდ, პოემის ორიგინალურობისა და მისი მსოფლიო მნიშვნელობის საკითხები. ი. ბოგომოლოვი ნაშრომში ყურადღებას ამახვილებს დ. ჩუბინაშვილის 1842 წელს გამოქვეყნებულ გამოკვლევაზე „О Грузинской поеме Вепхис-ткаосани или „Барсова кожа“, რომლის მიზანიცაა წარმოაჩინოს რუსთველის სიდიადე და მისი პოემის მნიშვნელობა ნაციონალური ლიტერატურისათვის. დ. ჩუბინაშვილი განიხილავდა რა პოემის პირველ ვახტანგისეულ გამოცემას, აღნიშნავდა მის ღირსებებს და ასევე მიუთითებდა ნაკლზე (ზოგი სტროფის გამოტოვება, გრამატიკული და ლოგიკური შეცდომები). ნაშრომში მეცნიერმა ყურადღება მიაქცია პოემის ენობრივ ანალიზს, ხაზი გაუსვა ნაწარმოების ფორმისა და შინაარსის ჰარმონიულ ერთიანობას. ასევე წამოჭრა საკითხი „ვეფხისტყაოსნის“ ხალხურობის შესახებ. დ. ჩუბინაშვილი ამტკიცებდა, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ იყო შედეგი მსოფლიო სულიერი კულტურის განვითარებისა. მიუხედავად იმისა, რომ პოემას ახასიათებს გარეგანი მსგავსება აღმოსავლურ რომანებთან, იგი თვითმყოფადი და ორიგინალური თხზულებაა. დ. ჩუბინაშვილი მრავალი მაგალითის მოშველიებით ამტკიცებს, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ ასახულია XII საუკუნის ქართული ისტორიული სინამდვილე და რომ ნესტან-დარეჯანის სახის ქვეშ იფარება თვით თამარი.

ი. ბოგომოლოვი ასევე აღნიშნავს, რომ მკითხველს მდიდარ ცნობებს აწვდიდა რუსთველსა და მის პოემაზე გაზეთი „კავკაზი“, რომელიც რუსეთში ვრცელდებოდა. მასში იბეჭდებოდა არა მარტო ადგილობრივი მასალები, არამედ პეტერბურგიდან გამოგზავნილიც, კერძოდ, ვ. ბარატოვის „საქართველოს დამწერლობის ძეგლები“, კ. კანევსკის „შეხედულებანი საქართველოში მეცნიერების განვითარებაზე“, ვ. სოლოგუბის „ნარკვევები კავკასიის შესახებ“ და სხვ. იმხანებში ასევე დაიბეჭდა ი. სლავიცკისა და ვ. პერევალენკოს მიერ ჩაწერილი თქმულებები და ლეგენდები რუსთაველზე. დიდ ქართველ პოეტზე არსებული რუსულენოვანი ნაშრომები შეაჯამა ი. სლავიცკიმ, რომელიც დაკარგულია. ი. ბოგომოლოვი ასევე მიუთითებს იმის შესახებ, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნის პრობლემა აწუხებდა ვ. სოლოგუბს, რომელიც XIX საუკუნის 50-იანი წლებში ცდილობდა გადაეთარგმნა პოემა და იქვე დასძენს, რომ არქივში დაცულია 32 სტროფის თარგმანი. არსებული მასალების მიხედვით, XIX საუკუნის I ნახევარში უკვე არსებობდა არა მარტო „ვეფხისტყაოსნის“ ცალკეული თავების, არამედ მთელი პოემის პროზაული თარგმანი; ამასთანავე დაწყებულა მუშაობა „ვეფხისტყაოსნის“ პოეტურ თარგმანზე.

ი. ბოგომოლოვი იმასაც აღნიშნავს, რომ რუსულ მწერლობაში არა მარტო იხსენიება რუსთველი, არამედ არის მცდელობა მისი მხატვრული სახის შექმნისაც. კერძოდ, 1846 წელს ქვეყნდება მ. მურავიოვის მოთხრობა „ვარდციხის კოშკი“, რომელშიც უსუსურადაა მოთხრობილი დიდი პოეტის ცხოვრებაზე. ალ. პუშკინი ლაპარაკობს რა საადის მოწაფეებზე, მათ უპირისპირებს ვინმე კავკასიელ პოეტს, რომელშიც, ზოგიერთი მკვლევრის დ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბოგომოლოვის აზრითაც, რუსთველი იგულისხმება. ნაშრომში ისიცაა მითითებული, რომ რუსთველის სახელი ჩნდება დეკაბრისტების თანამებრძოლის ა. შიშკოვის რომანში „ქეთევანი ანუ საქართველო 1812 წელს“ (1832). ათი წლის შემდეგ კი თამარ მეფისა და რუსთაველის სახეებს ძერწავს იაკობ პოლანსკი ლექსში „თამარ მეფე და მისი მგოსანი შოთა რუსთველი“. ამ ნაწარმოებში სწორი ისტორიული პოზიციითაა ასახული შოთა რუსთაველის მხატვრული სახე. იგორ ბოგომოლოვი ასევე აღნიშნავს, რომ ოქროპირ ბატონიშვილმა „ვეფხისტყაოსნის“ მოტივებზე შექმნა დრამა პროზად, რომელიც 1853 წელს გამოსცა.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პირველი რუსი მკვლევარი, რომელმაც „ვეფხისტყაოსნის“ შესწავლის პრეტენზია გამოავლინა, იყო კიევის მიტროპოლიტი ევგენი ბოლხოვიტინოვი (1767–1837წწ.). მანვე თარგმნა რუსულ ენაზე პოემის რამდენიმე სტროფი. ამდენად, სამეცნიერო ლიტერატურაში იგი „ვეფხისტყაოსნის“ რუსულ ენაზე პირველ მთარგმნელადაა მიჩნეული. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რუსთველოლოგიური საკითხები მას განხილული აქვს ნაშრომში «Историческое изоброжение Грузии в политическом, церковном и учебном ея состоянии»; აქვეა დაბეჭდილი ავტორის მიერ თარგმნილი „ვეფხისტყაოსნის“ პროლოგის პირველი სტროფი. პირველ რუს რუსთველოლოგს საგანგებო გამოკვლევა უძღვნა გურამ შარაძემ, რომელსაც ერთვის ე. ბოლხოვიტინოვის ნაშრომის ტექსტი. [1]

ნაშრომში ე. ბოლხოვიტინოვი აღნიშნავს, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ თამარის მეფობის ხანაშია შექმნილი. ავტორი ამ ეპოქის პოეზიის მონაპოვრად მიიჩნევს „ვეფხისტყაოსანსა“ და „თამარიანს“, რომელთა ავტორებიც მეფესთან დაახლოებული ფეოდალები იყვნენ: „Обе сочинены ближними ея боярами, первая Руставели, а вторая Чахрухадзем“.[2]

ე. ბოლხოვიტონოვი „ვეფხისტყაოსანს“ ინდოეთის ისტორიიდან აღებულ რომანული შინაარსის პოემად მიიჩნევს. გ. შარაძე შენიშნავს, რომ ავტორი რომანულს სატრფიალო–სამიჯნუროს მნიშვნელობით ხმარობს.[3]

ე. ბოლხოვიტინოვი რუსთველის პოემას მოქმედების განვითარებით არიოსტოს პოემას როლანდზე, ხოლო ხატების, იდეებისა და გრძნობათა წარმოჩინების ორიგინალობით ოსიანის შემოქმედებას ამსგავსებს.[4]

პირველად ე. ბოლხოვიტინოვი გვაწვდის ცნობას „ვეფხისტყაოსნის“ ვახტანგისეული გამოცემის განადგურების შესახებ, მაგრამ არ მიუთითებს ამის ჩამდენზე. აკაკი შანიძისა და ალექსანდრე ბარამიძის აზრით, მას, როგორც მიტროპოლიტს, მოერიდა დაესახელებინა ეკლესიის საჭეთმპყრობელი.

ე. ბოლხოვიტინოვი ნაშრომის VII თავში „О грузинском стихотворстве и музыке“ განიხილავს ქართული ლექსის ვერსიფიკაციის საკითხს. ავტორი ქართული ლქსთწყობის ცხრა სახეობას მიმოიხილავს. იგი აღნიშნავს: „Древних родов грузинских стихов употрибительнейших считается девять, восемь светских и один церковный, назывоемый Ямбик.“ [5]

ე. ბოლხოვიტინოვი ქართული ლექსის ყველაზე ძველ და ფართოდგავრცელებულ სახეობად შაირს მიიჩნევს. აი, რას წერს იგი: „Первый род, самый употребительнейщий, называется Шаири “ Он состоит из четверостиший, имеющих на конце каждого стиха одинокую рифму.[6]

---

[1] იხ. შარაძე გ., ევგენი ბოლხოვიტინოვი – პირველი რუსი რუსთველოლოგი, თბილისი, 1978.
[2] იხ. შარაძე გ., დასახ. ნაშრ., გვ. 86.
[3] იხ. იქვე, გვ. 67.
[4] იხ. იქვე, გვ.86.
[5] იხ. იქვე, გვ. 88.
[6] იხ. იქვე, გვ. 90.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ე. ბოლხოვიტინოვს ნათქვამის საილუსტრაციოდ „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი სტროფი მოჰყავს ჯერ ქართულად რუსული ტრანსკრიფციით და შემდეგ მისი პროკარედი. სწორედ მას ეკუთვნის პოემის სათაურისა და აღნიშნული სტროფის პირველი რუსულენოვანი თარგმანი. ე. ბოლხიტინოვს „ვეფხისტყაოსნის“ სათაური სწორად არა აქვს თარგმნილი, კერძოდ, „Вепхисткаосани, т.е. Барсова кожа“. გ. შარაძე თავის გამოკვლევაში მიუთითებს, რომ კიევის მიტროპოლიტის არქივში მიკვლეულია პოემის კიდევ ერთი სტროფის – „ვის ხატად ღვთისად გიტყვიან...“ თარგმანი.[1]

„ვეფხისტყაოსანი“ მოხსენიებულია რუსი მეცნიერის იაკობ ორლოვის ნაშრომში „რიურიკთა სახლის რუს ხელმწიფეთა სულისკვეთება, რუსთა ჭეშმარიტი სურათი და სხვა დანარჩენ ევროპელ ხალხთა ისტორია, პოლიტიკა და საზოგადოდ განათლება ძველი რომის იმპერიის დაცემიდან ვესტფალის ზავამდე“, რომელიც 1818 წელსაა დასტამბული. ი. ორლოვი მხოლოდ შენიშნავს, რომ თამარის მეფობის დროს შექმნილი პოემები „თამარიადა“ და „ვეფხისტყაოსანი“ წარმოადგენენ ქართული მწერლობის მწვერვალს, რომ მათზე უკეთესი თხზულებანი არ შექმნილა ქართულ ლიტერატურულ სინამდვილეში, და რომ ეს ნაწარმოებები სამუდამოდ დარჩება ამ ხალხში სანიმუშოდ, როგორც ჰომეროსის „ილიადა“ და „ოდისეა“. ი. ორლოვი არ ასახელებს პოემათა ავტორებს, მხოლოდ აღნიშნავს, რომ ისინი უცხოელ მწერალთა მონური მიმბაძველები არ არიან, რასაც მათ დიდ დამსახურებად მიიჩნევს.[2]

ქართულ თემატიკას დიდი ადგილი უჭირავს რუსი მწერლის ალექსანდრე შიშკოვის შემოქმედებაში. ეს ფაქტი უთუოდ განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ 1818 წელს იგი თავისუფალი აზროვნებისათვის გადმოასახლეს საქართველოში, სადაც მან ოთხი წელი დაჰყო.

თავის თხზულებაში „ქეთევანი ანუ საქართველო 1812 წელს“,[3] ალ. შიშკოვი თამარის ეპოქის მოკლედ მიმოხილვისას შენიშნავს, რომ დიდ მეფეს ხოტბა შეასხეს მგოსნებმა; იქვე სქოლიოში კი მიუთითებს ჩახრუხაძემ და რუსთაველმაო. ასევე სქოლიოში აღნიშნავს, რომ ჩახრუხაძე „თამარიანის“ ავტორია, ხოლო რუსთაველი კი „ვეფხისტყაოსნისა“.

1845 წლის ჟურნალ „Иллюстрация“–ში (6-7) იბეჭდება რუსი მწერლის იპოლიტე ბარტდინსკის მიერ შესრულებული „ვეფხისტყაოსნის“ 142 სტროფის რუსულენოვანი თარგმანი, რაშიც მონაწილეობა მიუღია დავით ჩუბინაშვილს.

1845 წელს ჟურნალ „Кавказ“–ის 19 აპრილის ნომერში გამოქვეყნდა რუსი ჟურნალისტის ი. ევლახოვის მიერ შესრულებული რუსთველის პოემის საკმაოდ სუსტი თარგმნი, რომელსაც მკაცრად გამოეხმაურა დ. ჩუბინიშვილი.[4]

რუსმა მწერალმა და მოგზაურმა ანდრეი მურავიოვმა 1830 წელს ახლო აღმოსავლეთში აღწერა ქართული სამონასტრო კერები, ასევე რუსულად თარგმნა ტიმოთე გაბაშვილის „მიმოსვლის“ ის მონაკვეთი, რომელშიც გადმოცემულია ცნობები რუსთველის შესახებ.[5] 1848 წელს გამოქვეყნდა ანდრეი მურავიოვის წიგნი „საქართველო და სომხეთი“,[6] რომლის ქვეთავში „თამარის ციხე“ ავტორი თამარისადმი მიძღვნილ ნაწარმოებებად ასახელებს „თამარიადას“ და „ვეფხისტყაოსანს“, რუსთველს კი თამარის კარის პოეტად მოიხსენიებს. გადმოცემის მიხედვით, შენიშნავს ალ. მურავიოვი, რუსთველი თხზავდა პატრონის სიყვარულით შთაგონებული. მწერალი გასცნობია ი. ბარტდინსკის

---

[1] იხ. იქვე, გვ. 73-74.

[2] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, თბილისი, 1988.

[3] იხ. Шишков А., Кетевана или Грузия 1812 году. მის წიგნში: Сочинения и переводы. СПб, 1835.

[4] იხ. Чубинашвили Д., Замечания на перевод «Барсовой кожи»: гфз., «Кавказ», 1846, №27.

[5] იხ. Муравьев А., Путишествие ко святым местам в 1830 году. II, СПб., 1835

[6] იხ. Муравьев А., «Грузия и Армения». СПб., III, 1848.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მიერ შესრულებულ პოემის პირველი თავის თარგმანს, რასაც მასზე დიდი შთაბეჭდილება მოუხდენია. ალ. მურავიოვი რუსთველის პოემას პოეზიის პირველქმნილი მგზნებარებით აღსავსედ მიიჩნევს.

პოემის პირველი თავის მიხედვით და გადმოცემებზე დაყრდნობით ალ. მურავიოვი ასკვნის, რომ რუსთველმა მოქმედების ასპარეზი არაბეთში გადაიტანა, ვინაიდან ვერ გაბედა სამეფო პირთა პირდაპირი მინიშნება და ისინი მის მიერ გამოგონილი ქვეყნის მბრძანებელთა სახით წარმოადგინა. როსტევანი გიორგი მეფის პოეტური ხატია, ხოლო თინათინი – თამარის.

რუსი ჟურნალისტი და ლიტერატორი ნიკოლოზ ბოჩაროვი ნაშრომში „ქართული ლიტერატურა და მისი წარმომადგენლები XVIII საუკუნემდე“[1] თამარის მეფობის ხანის განსაკუთრებით სახელგანთქმულ წევრებად ასახელებს პროზაიკოსებს – მოსე ხონელსა და სარგის თმოგველს, პოეტებს ჩახრუხაძესა და შოთა რუსთაველს. ავტორი რუსთველს თავისი ეპოქის საუკეთესო პოეტად, ხოლო მის პოემას ქართული ლიტერატურის კლასიკურ ნაწარმოებთა შორის გამორჩეულ ქმნილებად მოიხსენიებს. პლატონ იოსელიანისა და დავით ჩუბინაშვილის ცნობებზე დაყრდნობით ა. ბოჩაროვი ზედწოდება რუსთველის წარმოშობას ბოსტან–ქალაქ რუსთავთან აკავშირებს. იქვე აცხადებს, რომ რუსთველმა განათლება ათენში მიიღო, ქართულისა და ბერძნულის გარდა ფლობდა აღმოსავლურ ენებს – სპარსულს და არაბულს; იყო თამარის მეჭურჭლეთუხუცესი. მეფის გარდაცვალების შემდეგ ბერად აღიკვეცა და სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები გაატარა იერუსალიმში, ქართველთა ჯვრის მონასტერში. XVIII საუკუნეში მიტროპოლიტმა ტიმოთემ მოიხილა მისი საფლავი. ალ. ბოჩაროვი ასევე მიუთითებს ავტორის მიერ „ვეფხისტყაოსნის“ პროლოგში მოწოდებულ ცნობაზე პოემის სპარსული წარმომავლობის შესახებ და იქვე დასძენს, სინამდვილეში ორიგინალური ნაწარმოებიაო. მისი აზრით, რუსთველმა პოემას „ვეფხისტყაოსანი“ იმიტომ უწოდა, რომ ამით თავისი ქმნილებისათვის სპარსული იერი მიენიჭებინა. ძველი სპარსელები ხოსროს მეფობამდე ვეფხის ტყავით იმოსებოდნენ. ალ. ბოჩაროვი მკითხველს აცნობს აგრეთვე პოემის პროლოგში წამოჭრილ საკითხთა წყებას. მისთვის ასევე ცნობილია „ვეფხისტყაოსნის“ ვახტანგისეული გამოცემის არსებობა და ის ფაქტიც, რომ გამოცემას ერთვოდა კომენტარები. ამასთანავე ნ. ბოჩაროვი მიუთითებს, რომ პოემის ნაწყვეტი რუსულ ენაზე თარგმნა ი. ბარტდინსკიმ დ. ჩუბინაშვილთან ერთად და რომ აღმოსავლური მეტყველების სირთულის გამო თარგმანი არადამაკმაყოფილებელია და ვერ გადმოსცემს პოემის პოეტურ სილამაზეს. ნ. ბოჩაროვი აქვე შენიშნავს, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ პწკარედული თარგმანი ჯერ არ არსებობს. ნაშრომი 1872 წლით თარიღდება.

1885 წელს გამოდის რუსი მწერლისა და ჟურნალისტის, „ვეფხისტყაოსნის“ რუსულ ენაზე მთარგმნელის ევგენი სტალინსკის წიგნი „შოთა რუსთაველი – ქართველი სახალხო პოეტი“.[2] ნაშრომის ავტორი უპირველესად საუბრობს პოემის პირველი ბეჭდური გამოცემის შესახებ. იგი „ვეფხისტყაოსნის“ ამ გამოცემის ზუსტ თარიღს არ ასახელებს, მხოლოდ აღნიშნავს, რომ 1909 წელს დაარსდა პირველი სტამბა თბილისში, სადაც დაიბეჭდა რუსთველის პოემა, რომელიც მანამდე ხელნაწერის სახით ვრცელდებოდა. ე. სტალინსკის აზრით, აქედან დაიწყო პოემის პოპულარობის ზრდა და სასულიერო პირთა მიერ მისი დევნა. უნდა აღინიშნოს, რომ ბეჭდურ გამოცემამდეც არანაკლებ პოპულარული იყო „ვეფხისტყაოსანი“ საქართველოში. ე. სტალინსკი მიუთითებს იმ ფაქტზეც, რომ პოემის პირველ ბეჭდურ გამოცემაზე ვახტანგის მიერ დართული

[1] იხ. Бочаров Н., დასახ. ნაშრ.

[2] იხ. Сталинский Е., Шота Руставели – Грузинский народный поет, Тбилиси

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კომენტარები არის „ვეფხისტყაოსანში“ გადმოცემული ამბის რელიგიურ – სიმბოლური შინაარსით გააზრების მცდელობა.

ე. სტალინსკი აღნიშნავს, რომ რუსთველმა განათლება ათენის სკოლაში მიიღო, მაგრამ ამ ფაქტის დამადასტურებელ არც რაიმე არგუმენტს აყენებს და არც წყაროზე მიუთითებს. სავარაუდოა, რომ იგი ნ. ბოჩაროვის ცნობას იმეორებს, თუმცა არც ამ უკანასკნელს წამოუყენებია თავისი განცხადების დამადასტურებელი რაიმე არგუმენტი.

ე. სტალინსკი „ვეფხისტყაოსანს“ ქალებისადმი მიძღვნილი სიყვარულის, სიკეთისა და სილამაზის ჰიმნად, მის ავტორს კი ქრისტიანული ცივილიზაციის ერთ-ერთ პირველ დამნერგველად და ქალთა ემანსიპაციისათვის მებრძოლად მიიჩნევს. მისი აზრით, ვინაიდან ოქროს ხანის წარმოშობა საქართველოში თამარის სახელს უკავშირდება, ქალთა ემანსიპაციის საკითხი იქცა იმ ნიადაგად, რომელზედაც ერთმანეთს შეხვდნენ მეფე თამარი და დიდი მგოსანი, რის საფუძველზეც შეიქმნა „ვეფხისტყაოსანი“.

ე. სტალინსკის აზრით, პოემაში თამარის პროტოტიპია ნესტან–დარეჯანი, ხოლო დავით სოსლანის – ტარიელი. ნათქვამის დასადასტურებლად ე. სტალინსკი ავლებს პარალელებს თამარის ბიოგრაფიასა და ნესტან-დარეჯანს შორის, ასევე ახასიათებს პოემის მთავარ გმირებს.

რუსულ სინამდვილეში პირველად დიდი მეცნიერი ანდრეი ვესელოვსკი თავის გამოკვლევებში ლიტერატურის თეორიის პრობლემებზე მსჯელობისას მოიხმობს მაგალითს „ვეფხისტყაოსნიდან“. ა. ვესელოვსკი ნაშრომის „ფსიქოლოგიური პარალელიზმი და მისი ფორმების ასახვა პოეტურ სტილში“ იმ მონაკვეთში, სადაც სიმბოლოს მეტაფორაში გადასვლის პრობლემაზე მსჯელობს და კონკრეტულად ამახვილებს ყურადღებას ვარდის მეტაფორაზე, აღნიშნავს: „შოთა რუსთველის პოემაში ავთანდილი მიიჩქარის ვარდთან (თინათინთან) პაემანზე, იგი ტირის მის გამო: ბროლსა (თვალებს) სეტყვს და ვარდსა აზრობს; დამჭკნარი ვარდი ეკლებს შორის მოქცეული რომ ოხრავს, ტარიელია; აღმოსავლური მისალმება ასეთ გადატანაზეა დაფუძნებული.“ ზემოდასახელებულ ფორმულას ა. ვესელოვსკი სხვა ნიმუშთა მოხმობის პარალელურად ხანგრძლივი სტილისტური განვითარების შედეგად მიღებულ მეტაფორად მიიჩნევს.[1]

1917 წელს მოსკოვში გამოცემულ „ვეფხისტყაოსნის“ არასრულ ბალმონტისეულ თარგმანს[2] ახლავს წინასიტყვაობა, რომელშიც მთარგმნელი მკითხველს აცნობს, თუ რა ადგილი განეკუთვნება პოემას ქართველი ხალხის სულიერ ცხოვრებაში. კ. ბალმონტი რუსთველის ცხოვრებასაც აღწერს. ამ შემთხვევაში იგი ძირითადად „ვეფხისტყაოსნის“ ინგლისურ გამოცემაზე დართულ ოლივერ უორდროპის წინასიტყვაობას ეყრდნობა, ხოლო ეს უკანასკნელი კი ალ. ცაგარელის ნაშრომის საფუძველზეა შექმნილი. (როგორც ცნობილია, კ. ბალმონტი მარჯორი და ოლივერ უორდროპების საშუალებით გაეცნო „ვეფხისტყაოსანს“). მკვლევართათვის უთუოდ საინტერესოა კონსტანტინე ბალმონტის, ერთი მხრივ, დიდი პოეტის თვალით დანახული და მეორე მხრივ, „ვეფხისტყაოსნის“ მთარგმნელის აზრი რუსთველის პოემაზე. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ კ. ბალმონტი მიუთითებს მთარგმნელთა და მეცნიერთა მიერ შესრულებულ რუსთველის პოემის სათაურის არაიდენტურ თარგმანზე. მან მკითხველს „ვეფხისტყაოსნის“ შემდეგნაირი თარგმანი შესთავაზა – „Носящий барсову шкуру“. ნაშრომის მონაკვეთში „დიდი

---

[1] იხ. Веселовский А.. Историческая поетика, Ленинград, 1949. გვ. 182.

[2] იხ. Бальмонт К.. Руставели, წიგნში: Шота Руставели, Носящий барсову шкуру. Грузинская поэма XII века. Перевод , Москва. 1917.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

იტალიელები და რუსთველი“ კ. ბალმონტი აღნიშნავს იმ მსგავსების შესახებ, რაც მიჯნურისადმი გულისხმიერი დამოკიდებულების თვალსაზრისით გააჩნიათ დანტეს, პეტრარკას, მიქელანჯელოსა და რუსთველს. ზემოაღნიშნული ნაშრომის ქვეთავში, რომელის სათაურიცაა „რუსთველის პოემა“, კ. ბალმოტი ჰომეროსის, დანტეს, შექსპირის, კალდერონისა და სერვანტესის მსგავსად რუსთველს იმ შემოქმედად მიიჩნევს, რომელმაც შეძლო განესახიერებინა მთელი ერის სულიერი საუნჯე, „ვეფხისტყაოსანს“ კი – სიყვარულის საუკეთესო პოემად, რომელიც კი ოდესმე შექმნილა ევროპაში. კ. ბალმონტის აზრით, ერთადერთი თხზულება, რომელსაც შეიძლება შეუდარდეს რუსთველის პოემა, არის ბრეტონული მოთხრობა ტრისტანსა და იზოლდაზე. ავტორი მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ ეს ორი ნაწარმოები სრულიად დამოუკიდებლად იქმნებოდა და დასძენს: „სულიერი დაძაბულობა, ჭეშმარიტ სიყვარულთან შეხება და სხვა ნიშნები მხატვრული ასახვისა ქმნიან ამ ორი ნაწარმოების უცნაურ ნათესაობას“.[1] ნათქვამის საილუსტრაციოდ მას სათანადო მაგალითები მოჰყავს, კერძოდ, ბრეტონულ მოთხრობაში აღწერილი ეპიზოდი, თუ როგორ ასწავლა მეაბჯრე გორველანმა შვიდი წლის ტრისტანს შუბის, ფარის და მშვილდ–ისრის ხმარება, შთააგონა ვერაგობისა და ტყუილის სიძულვილი, მიცემული სიტყვის ასრულება, კ. ბალმონტის აზრით, ასოცირდება ამხედრებულ ვეფხისტყაოსან რაინდთან, რომელიც ასე იხსენებს თავის სიჭაბუკეს:

მამასავე ხელთა მიმცეს, რა შევიქმენ ამა ზომსა;
ვბურთობდი და ვნადირობდი, ვით კატასა ვხოცდი ლომსა.“ და რომელსაც სიხარულს გვრიდა სროლა და ასპარეზობა. ბრეტონულ მოთხრობაში აღწერილ ეპიზოდს, თუ როგორ მიაქანებს ზღვა უბედურობისაკენ ვერაგ ხომალდებს, კ. ბალმონტი ავთანდილის მეკობრეებთან ბრძოლას ამსგავსებს. ასევე ფარული მიზნების განსახორციელებლად ტრისტანიცა და ავთანდილიც ვაჭრის სახეს იღებენ.

როდესაც ტრისტანი და იზოლდა მხეცთა შორის ცხოვრობდნენ ტყეში, მხოლოდ ნანადირევს შეექცეოდნენ და სინანულით იგონებდნენ მარილისა და პურის გემოს „იმ სუფრაზე, რომელიც ჩვეულებრივ იშლებოდა გამოქვაბულში, სადაც ტანჯვას იყოფდნენ ტარიელი და ასმათი, რუსთველის სტროფი გვაუწყებს:

„წვადი შეიწვეს, შეიქმნა პურობა მსგავსი ჟამისა,
მუნ უპურობა პურობა, არ სიდიადე ჯამისა“. [2]

ასევე არასოდეს სცდებოდა მიზანს ტრისტანისა და ავთანდილის მშვილდები. იზოლდამ სიზმარში ნახა, თუ როგორ იბრძოდა ორი ლომი მის დასაპატრონებლად, ტარიელი კი ცხადლივ ხედავს ლომისა და ვეფხის ბრძოლას. სინათლე შეაქვს დარბაზში იზოლდას შესვლას. ასევე აბრწყინებს გარემოს ნესტან–დარეჯანი. ამასთანავე კონსტანტინე ბალმონტი მიუთითებს, რომ დანტემ წარმოგვიდგინა სიკვდილის გრძნეულებით მონუსხული შეყვარებული წყვილი, რომელიც განაბრწყინა უფსკრულის ელვარებით. „ბრეტონულმა ლეგენდამ არ გამოიყენა საეკლესიო კოშმარები, თავისი მიჯნურები მათივე განსაცდელის უსასრულობით განაბრწყინა და მით აზიარა უკვდავებას – კვლავ სიკვდილის ხიბლით, რამდენადაც სიკვდილიც, მხატვრულად მომარჯვებული, არის მსუბუქი მოჯადოება,[3] ხოლო რუსთველი ამ პოეტებზე ამაღლებულია იმით, რომ იგი მიჯნურებს სიცოცხლის ისეთი ნათებით განაბრწყინებს, რომ ისინი სიკვდილს ვერასოდეს ვედარ შეძლებენ.

---

[1] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 278.
[2] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 279.
[3] იხ. დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საინტერესოა რუსი მწერლის პეტრე პავლენსკოს მიერ გამოთქმული მოსაზრებანი „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ სტატიაში „რუსთველის ოცნებათა ხორცშესხმა“.[1] ავტორი მიუთითებს პოემის პოლითემატურობაზე, აღნიშნავს, რომ ეს არის პოემა ღირსებაზე, მეგობრობაზე, სიმღერა ძმობაზე, ერთგულებასა და მამაცობაზე. იგი ავლებს პარალელს მამაცობის თემაზე შექმნილ სპარსულ ნაწარმოებებთან, რომლებიც წინ უძღოდა „ვეფხისტყაოსნის“ შექმნას. მათ შორის უმთავრეს განსხვავებას პ. პავლენკო იმაში ხედავს, რომ რუსთველი ხოტბას ასხამს არა მხოლოდ ფიზიკურ ძალაზე დამყარებულ მამაცობას, არამედ სულიერ სიწმინდესა და მორალურ უპირატესობაზე დამყარებულს. პ. პავლენკო „ვეფხისტყაოსანს“ ახალ საზოგადოებრივ–პოლიტიკური ცნებებით სავსე რჯულის კიდობანს უწოდებს.

სტატიაში „ვეფხისტყაოსანი“ [2] პ. პავლენკო რუსთველის პოემას ახალი ეთიკისა და მორალის და ამასთანავე პოეტიკის ძველ ტრადიციებთან ბრძოლის წიგნად მოიხსენიებს, მაგრამ თუ რაში ვლინდება ყოველივე ეს, ამაზე აღარ მიუთითებს.

პ. პავლენკო საყვედურობს რუსთველის შემოქმედების მკვლევართ იმის თაობაზე, რომ ყოველი მათგანი მწერლის პოეტიკურ სკოლაზე მსჯელობისას „ბევრ ადგილს უთმობს გავლენებს, რომლებიც შეეძლო განეცადა პოეტს, ეძებს მის ლექსებში ირანულ თვისებებს... ივიწყებს, რომ პოემაში ყველაზე მეტად და ყველაზე მკვეთრად საქართველოს თვისებებია წარმოდგენილი“.[3] „ვეფხისტყაოსანს“ წერილის ავტორი არა პიროვნების (თამარ მეფის), არამედ ეპოქის პანეგირიკად მიიჩნევს. პ. პავლინკო აშკარად კარგად იცნობს პოემის ირანული ეპოსიდან წარმომავლობის შესახებ ატეხილ დავას. იგი აღნიშნავს, რუსთველმა რომელიღაც ირანული თქმულება გალექსაო, მაგრამ იქვე მიუთითებს, რომ ირანულ ეპოსში არ მოიპოვება არც ერთი ნაწარმოები, რომელიც „ვეფხისტყაოსნის“ თუნდაც ქვენიადაგად გამოდგებოდაო. პ. პავლენკოს თვალსაზრისით, რუსთველმა არა რომელიმე კონკრეტული ირანული ნაწარმოები გალექსა, არამედ სპარსული საგმირო ეპოსის საერთო სული, რომელიც თავისებურად განმარტა: „აიღო რა ირანის საფაბულო სქემა, მან იდეოლოგიურად გარდაქმნა იგი და გალექსა იმ ახალ იდეათა მოტივზე, რომელთა გაბედული მაუწყებელი უკვე იყო ან უნდა ყოფილიყო მისი სამშობლო. და ამრიგად იგი კი არ მისდევდა ირანის ნიმუშებს, არამედ ქმნიდა რა თავის ქართულ „რუსთველურ ნიმუშებს, ანგრევდა მათ“.[4] სიუჟეტის გაუცხოების ხერხს, პ. პავლენკოს აზრით, მწერალმა შენიღბვის მოტივით კი არ მიმართა, არამედ იმ მიზნით, რომ ეფექტურად ემხილებინა „გარდამავლობა ძველი წარმოდგენებისა ჰეროიკაზე, სიყვარულზე, კეთილსა და ბოროტზე“.[5] ამ თვალსაზრისით პ. პავლენკო რუსთველს სერვანტესს ადარებს, რომელმაც „დონ–კიხოტში“ აიღო რაინდული რომანის კანონები, რათა დაემსხვრია ისინი თავისი ახსნა-განმარტების პაროდიულობით; რუსთველმა კი ძველი კანონების პაროდირება კი არ მოახდინა, არამედ ფსიქოლოგიზირება.

საინტერესოა ნიკოლოზ ზაბოლოცკის მოსაზრებანი და გამონათქვამები „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ, რის მიხედვითაც წარმოჩნდება, თუ როგორ აღიქვა მთარგმნელმა პოემა.

---

[1] იხ. იქვე, გვ. 294.
[2] იხ. იქვე, გვ. 297.
[3] იხ. იქვე, გვ. 299
[4] იხ. იქვე, გვ. 300.
[5] იხ. იქვე, გვ. 300.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

სიტყვაში, რომელიც ნ. ზაბოლოცკიმ სსრ კავშირის მწერალთა კავშირის რუსთაველისადმი მიძღვნილ პლენუმზე წარმოთქვა 1937 წელს,[1] განაცხადა, რომ უმთავრეს ამოცანად დაისახა პოემის რუსული პოეტური ტექსტისთვის შეენარჩუნებინა რუსთველისათვის ყველაზე უფრო მეტად დამახასიათებელი სტილისტური ხერხები. აღნიშნა, რომ თარგმანზე მუშაობისას ცდილობდა მიჰყოლოდა დედნის შინაგან სულს, მიუთითა, რომ არ უცდია პოემის ზედმიწევნით პუნქტუალური თარგმნა, რაც ჩვეულებრივ აკადემიური თარგმნისათვის არის აუცილებელი.

სტატიაში „რუსთველის სიბრძნე“[2] ნ. ზაბოლოცკი განიხილავს მორალურ კონცეფციას, რომელიც საფუძვლად უდევს პოემას. მწერალი რუსთაველს მიიჩნევს იმ შემოქმედად, რომელმაც საკუთარი იდეალები წარმოადგინა არა განყენებულ მსჯელობათა სახით, არამედ ცოცხალ ადამიანურ განსახიერებაში, გმირთა რთული, ხშირად წინააღმდეგობრივი სახეებით, რომლებიც ამა თუ იმ იდეის აბსტრაქტულ მატარებლებს არ ჰგვანან და რომელთა მეშვეობითაც პოეტმა ევროპულ აღორძინებამდე დიდი ხნით ადრე ამცნო ქვეყანას ახალი ჰუმანისტური იდეების საწყისები.

ნ. ზაბოლოცკი რუსთველის პერსონაჟებს გმირობის, მოვალეობისადმი ერთგულების, უანგარო მეგობრობისა და შთაგონებული სიყვარულის იდეალების მატარებლად მიიჩნევს. მათ შორის უპირატესობას კი ავთანდილს ანიჭებს. გმირის მორალური სახის უძლიერეს გამომხატველად ნ. ზაბოლოცკი მის ანდერძს მიიჩნევს; აღნიშნავს, რომ ავთანდილის სიბრძნე აქტიურია. ამასთანავე ავტორი მიუთითებს, რომ გმირის ქცევა ყოველთვის არ შეესაბამება იმ მაღალ მისწრაფებებს, რომლებითაც ის არის აღტაცებული. გმირთა იდეალური მისწრაფებების ხატვისას რუსთველი არ შორდება ცხოვრების სიმართლეს და არ ჩქმალავს მათ ჩრდილოვან მხარეებს, რაც ზოგიერთ სწორხაზობრიობას მიჩვეულ ლიტერატურათმცოდნეს ჩიხში აქცევს. სწორედ ასეთი წინააღმდეგობრივი ხასიათის მქონე მიწიერი ვნებებით სავსე გმირის სახეა ავთანდილი.

ნ. ზაბოლოცკის აზრით, პოემის გმირები, აღსავსენი სრულქმნილების გრძნობით, ამავე დროს შუა საუკუნეების სამყაროსათვის დამახასიათებელი მრავალი სენით არიან დაავადებულნი. ეს სამყარო კი, რომელშიც „ვეფხისტყაოსნის“ პერსონაჟები ცხოვრობენ, სისასტიკით, ხოცვა-ჟლეტით გამოირჩევა.[3]

თუ ავთანდილი ბოროტების ქმედითი და მტკიცედ მოწინააღმდეგე გმირია, ტარიელი მრავალი მარცხით სულიერად მოტეხილი, ცხოვრებისუნარდაკარგული პიროვნებაა. ნ. ზაბოლოცკის აზრით, სწორედ სულიერმა მარცხმა აქცია იგი მიჯნურად ანუ მეჯნუნად – სიყვარულისაგან გაშმაგებულად. მაგრამ განსხვავებით შუასაუკუნეების ადამიანისაგან, რომელიც გარესამყაროს უსამართლობით დატანჯული სიყვარულში ეძებდა ექსტაზის იმ მდგომარეობას, ყოფიერებისაგან განყენებას, რომელიც საშუალებას მისცემდა გასცილებოდა ადამიანური უნარის საზღვრებს და შეხებოდა სამყაროს უცოდველ საწყისებს, რუსთველის იდეალური მიჯნური რეალურ ცხოვრებას არ წყდება. „ჭეშმარიტი სიყვარული, რუსთველის გაგებით, ამაღლებს ადამიანს, აღაფრთოვანებს მას, ამდიდრებს მაღალი მორალური თვისებებით, ძალას ჰმატებს ცხოვრების სიძნელეებთან ბრძოლაში“. ტარიელი ცხოვრების დასაწყისში, ავთანდილის მსგავსად, გართულია ენერგიული საქმიანობით, უამრავ საბრძოლო გმირობას

---

[1] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 330.

[2] იხ. იქვე, გვ. 327.

[3] იხ. იქვე, გვ. 325.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

სჩადის. ნესტანის დაკარგვის შემდეგ ათი წლის განმავლობაში დაეძებს სატრფოს, ენერგიულად ებრძვის ბედისწერას, მაგრამ იმედი ქრება, ბრძოლის უნარი სუსტდება და უდაბნოში გაჭრილი ტარიელი სასოწარკვეთილებას ეძლევა. თავისი სასოწარკვეთილების აპოგეაში ის სულდგმულობს სიკვდილისა და იმ ქვეყნად სატრფოსთან შეხვედრის მღელვარე მოლოდინით. ქაჯეთის ციხეში მყოფი ნესტან-დარეჯანიც ახლოსაა ამ მდგომარეობასთან, ისიც სატრფოსთან იმ ქვეყნად შეხვედრის მოლოდინით სულდგმულობს. „ისინი მიწიერი ცხოვრების სრულ უარყოფამდე მიდიან. ხილული სამყაროს საგნები კარგავენ მათთვის რეალურ მონახაზებს და გარდაიქმნებიან სამარადისო ცხოვრების სიმბოლოდ“.[1]

ნ. ზაბოლოცკის აზრით, რწმენა იმქვეყნიური ცხოვრებისა, რომელიც ახასიათებს რუსთველის მიჯნურებს, მოკლებულია საეკლესიო-რელიგიურ მხარეებს. რუსთველისათვის ღმერთი არა იმდენად რელიგიური ცნებაა, რამდენადაც ფილოსოფიური. ეს მხოლოდ პირობითი აღნიშვნაა, მძლავრი ცხოველმყოფელი საწყისია, რომელიც თავისი ბუნებით კეთილია და პირდაპირი დამოკიდებულება არა აქვს ადამიანის არსებობის მანკიერებებთან.[2]

ნ. ზაბოლოცკი ეთანხმება მკვლევართა იმ მოსაზრებას, რომ პითაგორასეული „სამყაროთა ჰარმონია“ და ნეოპლატონიკოსთა იდეები რუსთველის ნაწარმოებში აისახა გაცილებით მკაფიოდ, ვიდრე მისი თანამედროვე რელიგიურ-ქრისტიანული კონცეფცია.

მნიშვნელოვანია აკადემიკოს ვლადიმერ შიშმარიოვის ნაშრომი „შოთა რუსთაველი“ (რამდენიმე პარალელი და ანალოგია), რომელშიც ავტორი, ერთის მხრივ, ახდენს ქართულ-ირანულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა შესახებ არსებული კვლევა-ძიების რეზუმირებას, მეორე მხრივ კი – უფრო ფართო ურთიერთობათა შესწავლას ისახავს მიზნად.[3]

ვლ. შიშმარიოვი მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ ძველი ეპოქის ქართული ლიტერატურა რელიგიურ-სქოლასტიკური ინტერესების სიჭარბით გამოირჩეოდა, რაც ბიზანტიური ტრადიციებით საზრდოობდა. საერო მწერლობა კი, რომელიც საქართველოში გაცილებით გვიან ჩნდება, სწრაფად ვითარდება და ყალიბდება აღმოსავლური, კერძოდ, ირანული ტრადიციის გავლენით.

XII საუკუნეში ქართველთა განსაკუთრებულ სიმპათიას იპყრობს რომანტიკულ-სპარსული მოთხრობა – სამიჯნურო რომანი.

ვლ. შიშმარიოვის აზრით, შესაძლოა ეჭვის შეტანა რუსთველის სიტყვებში მისი პოემის სპარსული წყაროს შესახებ. პოეტმა ამ ხერხს მხოლოდ საკუთარი ნაწარმოებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის მინიჭების გამო მიმართა, რათა დაემკვიდრებინა იგი ავტორიტეტული მწერლობის წრეში. ამის ანალოგია მრავლად იძებნება ლიტერატურის ისტორიაში. შუა საუკუნეების მწერლები ხშირად მიუთითებდნენ რომელიმე ლათინურ წიგნზე, როგორც საკუთარი ნაწარმოების ფაბულის წყაროზე, რაც სინამდვილეს არ შეეფერებოდა. მაგრამ სპარსულიდან ნათარგმნ ან სპარსული მონაცემების გამოყენებით შეთხზულ ნაწარმოებთა არსებობა სრულიად აბათილებს ამგვარ კომენტარს.[4]

ავტორი მიუთითებს „ვეფხისტყაოსნის“ პერსონაჟთა სახელების არაბულ-სპარსულ წარმომავლობაზე, თუმცა ვარაუდობს, რომ ფარსიზმები ორიგინალის კვალი კი არაა, არამედ პოეტის ენის თავისებურება. ზოგიერთი სიტყვის ფორმა, რომელიც „ვისრამიანსა“ და „ვეფხისტყაოსანში“ გვხვდება, მათ ეპოქამდე

---

[1] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 330.

[2] იხ. იქვე, გვ. 331.

[3] იხ. იქვე, გვ. 343.

[4] იხ. დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 352.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

გაცილებით ადრე შევიდა ქართულ ლექსიკონში. ვ. შიშმარიოვი ასევე მიუთითებს რუსთველის პოემის ზოგიერთი მხატვრული სახის თანხვედრაზე სპარსულ ლიტერატურასთან. ყოველივე ზემოაღნიშნულს მკვლევარი წვრილმანად მიიჩნევს. ვლ. შიშმარიოვის აზრით, ქართული ლიტერატურა სპარსულის გავლენით ყალიბდებოდა, ქართველ მწერალს სპარსული სკოლა ჰქონდა გავლილი. მაგრამ ყოველივე ზემოაღნიშნული, ავტორის აზრით, სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ის, რასაც სპარსული ლიტერატურა იძლეოდა, მექანიკურად და მონურად აღიქმებოდა თვით უნიჭიერეს შემოქმედთა მიერაც კი. აქ უბრალოდ დიდი მეთოდური შეცდომა იყო დაშვებული, რაც გავლენის მეტად ვიწრო გაგებაში მდგომარეობდა. დავიწყებულ იქნა ელემენტარული ჭეშმარიტება – ევროპულ ანალოგიათა მთელი რიგი და ნაციონალურ ლიტერატურათა განვითარების ინტერნაციონალურობა.

ვლ. შიშმარიოვი მიუთითებს იმ ფაქტზე, რომ ყველაფერი სკოლით იწყება და მთავრდება იმით, რომ მოწაფე საკუთარ სკოლას ქმნის. სპარსული ლიტერატურისათვის მიმართვა, რომელიც მზამზარეულ ფორმულას წარმოადგენდა, საკუთრივ ქართული ლიტერატურის შექმნის სურვილის გამოხატულება იყო.

ვლ. შიშმარიოვის აზრით, თვით ქართულ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში შემუშავდა პირობები, რამაც ქართული საერო მწერლობის შექმნა განაპირობა. მეცნიერი იმოწმებს ნიკო მარის სიტყვებს, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ ასახულ სიყვარულს, სიყვარულს ვასალისას, სიყვარულს – გმირობას, ჩვენ ვერ შევხვდებით ვერც ერთ აღმოსავლურ მაჰმადიანურ ლიტერატურაში. ეს რამინის ვნება არ არის, არც ყაისის ავადმყოფობა.

მკვლევარის აზრით, „ვეფხისტყაოსნის“ სტროფში „მიჯნურსა თვალად სიტურფე...“ კარგად ჩანს, რომ სიყვარული ადამიანის ზნეობრივი, კულტურული, ესთეტიკური გარდაქმნის საფუძველია, მაგრამ ამგვარი სიყვარული მხოლოდ მას შეუძლია, ვისაც საამისო უნარი გააჩნია. გული რუსთველთან მარტო გრძნობა კი არაა, იგი, უპირველეს ყოვლისა, ჭეშმარიტების გრძნობაა, მშრალი ანალიზი კი არაა, არამედ ადამიანის თანდაყოლილი სიმპათიით გამსჭვალული, თანაგრძნობიერი დამოკიდებულება გარესამყაროსთან და ხალხთან, ის თვით სიბრძნეა, ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით.

რაინდების, ყმათა შესახებ ქართველები სიმღერებს თხზავდნენ. ყმა გარკვეულ სოციალურ პირობებში რაინდად იქცა და ძველი, ქართული ეპიკურ–ფეოდალური ლიტერატურაც ახლით შეცვალა. ეპიკური სიმღერა რომანტიკულმა მოთხრობამ, პოემამ და რომანმა განდევნა. ამ მხრივ ქართული ლიტერატურა იმავე გზით მიდის, რა გზითაც მისი დასავლეთევროპელი დები.

ამ ახალი სიყვარულის ფონზე იშლება სიყვარულის ახლებური გაგებაც. იგი იხატება არა როგორც ვნება, პასსიო, არამედ როგორც სენტიმენტი – განუწყვეტელი ფიქრი მიჯნურზე, როგორც ტანჯვა და ამავე დროს გამუდმებული შინაგანი სრულქმნა. სიყვარული იწვევს გმირულ მოქმედებას. ერთი ჩვეულებრივი მოტივია მზეთუნახავთან განშორება, მისი ძებნა და ბოლოს მასთან შეერთება. დასავლური რომანის გეოგრაფიული ჰორიზონტი ფართოვდება აღმოსავლეთით შორეულ ინდოეთამდე, ისევე, როგორც საქართველოში.

კონსტანტინე ჩაიკინის ნარკვევში „ქართულ–ირანული ურთიერთობებიდან“[1] განხილულია საკითხი: იყო თუ არა ხაყანსა და რუსთველს შორის მეტოქეობა.

[1] დამოწმებულია: რუსთველი მსოფლიო ლიტერატურაში, ტ. III, გვ. 367

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

კ. ჩაიკინი აღნიშნავს, რომ ხაყანის მტრული განწყობილება კონკურენტებთან სატირულ თავდასხმებში პოულობდა გამოხატულებას. მათ შორის მთავარი ადგილი პოეტ აბულალა განჯელს უკავია. ხაყანი მეტოქეებს წყვილ–წყვილად ესხმოდა თავს, რომელთა მიმართ ის უმეტეს შემთხვევაში მეტსახელებით კმაყოფილდებოდა. ერთ–ერთ ყასიდში წყვილად მოხსენიებულ მეტოქეებს შორის ერთი აბულ–ალაა, მეორე კი „ხარ–ე–რუსთას“ მეტსახელით დაჯილდოებული მეტოქე.

„რუსთა“ სპარსულად სოფელს ნიშნავს, ხაე–ე–რუსთა ითარგმნება „სოფლელ ვირად“. პოეტურ მეტყველებაში ჩვეულებრივი ამბავი, სპარსულ პოეზიაში კი განსაკუთრებით გავრცელებული და სავალდებულო სემანტიკური პარალელიზმი აძლევს კ. ჩაიკინს საფუძველს „რუსთა“ მიიჩნიოს არა საზოგადო სახელად, არამედ გეოგრაფიულ სახელწოდებად. აქედან ჩნდება მოსაზრება, სიტყვა „რუსთა“–ში ხომ არ არის მითითება რუსთველის სამშობლოზე. ავტორს არ გააჩნია პრეტენზია საკუთარი აზრის სრულ ჭეშმარიტებაზე. ამასთანავე კ. ჩაიკინი იქვე მიუთითებს ხაყანის დივანის სხვა ყასიდის ერთ ლექსში სიტყვა „რუსთას“ არსებობაზე, რომელიც კვლავ მტრებისა და მეტოქეების მიმართ არის გამოყენებული. ამ შემთხვევაშიც სიტყვა საზოგადო სახელის მნიშვნელობით არის ნახმარი, მაგრამ არ გამოირიცხება მისი ორმაგი მნიშვნელობით გამოყენების შესაძლებლობაც; კერძოდ, მითითება მტერზე, რომელიც სხვა ადგილას „ხარ–ე–რუსთად“ არის მოხსენიებული.

კ. ჩაიკინის აზრით, „რუსთას“ გეოგრაფიული სახელის მნიშვნელობით ხმარება არ არის სავალდებულო საქართველოს რუსთავს დაუკავშირონ, ვინაიდან ამ სახელის მატარებელი სხვა მხარეებიც შეიძლება ყოფილიყო თუნდაც შარვანში, ან სადმე ახლოს.

ამავე სტატიაში კ. ჩაიკინი მიუთითებს ხაყანისა და რუსთველის ლექსების დამთხვევაზე. „ვეფხისტყაოსნის აფორიზმია „ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვადია“– შირვანშაჰ აღსართან პირველის ცოლისადმი მიძღვნილ ხაყანის ოდაში მოიპოვება შემდეგი სტრიქონები: „ მეფენი სახელმწიფოს საქმეებში – რაც მამაკაცია, ის ქალია, ლომები ბრძოლაში – რაც ხვადია, ის ძუა.“ კ. ჩაიკინი მიუთითებს, რომ აღნიშნული სტრიქონების პარალელს მიაკვლია ნ. მარმა ნიზამის შემოქმედებაში. სამი პოეტის ასეთ მსგავსებას გამოკვლევის ავტორი მიჰყავს იმ დასკვნამდე, რომ ამიერკავკასიაში არსებულა მოარული ანდაზა, რომელიც ზემოჩამოთვლილ პოეტთა მსგავს სტრიქონებს დასდებია საფუძვლად. კ. ჩაიკინის აზრით, ყოველივე ზემოაღნიშნული დასტურია იმ პირობათა საერთო ხასიათისა, რომელშიც ვითარდებოდა XII საუკუნეში ამიერკავკასიის ლიტერატურები ენობრივი და გეოგრაფიული სხვადასხვაობისაგან დამოუკიდებლად. ჟურნალ „Звезда“–ს 1938 წლის №5–ში დაიბეჭდა მ. აზადოვსკის წერილი „რუსთაველი პუშკინის ლექსებში“.[1] მასში ავტორი აღნიშნავს, რომ პ. შჩეგოლევმა ალ. პუშკინის ხელნაწერთა შორის მოიკვლია და გამოაქვეყნა ჩანახატი, რომელიც შევიდა პოეტის ბოლოდროინდელ გამოცემებში. მან ხელნაწერი 1828 წლით დაათარიღა. მ. აზადოვსკის აზრით, ხელნაწერი 1829 წელს განეკუთვნება. ამ დათარიღებას ემხრობიან მ. ციალოვსკი და ბ. ტომაშევსკიც. ვ. ბრიუსოვის აზრით, ლექსი დაკავშირებულია ალ. პუშკინის კავკასიაში მოგზაურობასთან.

ჩანახატში პოეტი ყირიმში მოღვაწე საადის მოწაფეებს უპირისპირებს სხვა ქვეყნის პოეტს, რომელსაც ლექსთა თხზვაში ვერავინ შეედრება:

Но ни один волшебник милый.
Владетель умственных даров,
Не вымышлял с такою силой,

[1] იხ. Азадовский М., Руставели в стихах Пушкина. ჟურნალში: «Звезда»,193

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Так хитро сказок и стихов,
Как прозорливый и крилатый
Поэт той чудной стороны,
Где мужи грозны и косматы,
А жены гуриам ровны.

ლექსში არ არის მითითებული უცნობი პოეტის სამშობლო მხარე, მაგრამ, უდავოა, რომ ამგვარი ხატებით ალ. პუშკინი კავკასიას წარმოსახავდა. მ. აზადოვსკის აზრით, ამის დასტურად თუნდაც „კავკასიელი ტყვე“ კმარა.

მ. აზადოვსკი ასკვნის, რომ შეუძლებელია ალ. პუშკინს არ სცოდნოდა რუსთველისა და მისი პოემის არსებობის შესახებ და რომ ჩანახატში მითითებული პოეტი უთუოდ რუსთველია.

რუსთველის შემოქმედებას საგანგებო შრომა უძღვნა ვიქტორ გოლცევმა,[1] რომელიც პირველად მოსკოვში დაიბეჭდა 1940 წელს სათაურით „შოთა რუსთველი და მისი პოემა“. პირველ თავში მკვლევარი მიმოიხილავს რუს მეცნიერთა ცნობებს რუსთველისა და მისი პოემის შესახებ, ასევე „ვეფხისტყაოსნის“ რუსულენოვან თარგმანებს. ნაშრომის მეორე თავში წარმოდგენილია XI-XII საქართველოს სოციალური, პოლიტიკური და კულტურული ვითარება. მომდევნო თავში ავტორი წარმოადგენს ლეგენდებს და ქართველ მკვლევართა მოსაზრებებს პოეტის დაბადების, წარმოშობის, განათლების, მოღვაწეობის და „ვეფხისტყაოსნის“ სიუჟეტის წარმომავლობის შესახებ.

ვ. გოლცევის ნაშრომის მეოთხე თავში განხილულია რუსთველის მიერ წარმოსახული სოციალურ–პოლიტიკური ბრძოლა. ავტორს მიაჩნია, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ ხატოვნად და მკვეთრადაა გამჟღავნებული პოეტის სოციალურ–პოლიტიკური შეხედულებანი და XI-XII საუკუნეების საქართველოს განვითარების ძირითადი ტენდენციები. ვ. გოლცევის აზრით, რუსთველი შუა საუკუნეების საქართველოს იმ პროგრესულ მოღვაწეთაგანად იკვეთება, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ქართველ მეფეთა სწრაფვას, შეექმნათ ერთიანი, ძლიერი, დამოუკიდებელი სახელმწიფო. ამ კუთხით ვ. გოლცევი პარალელს ავლებს „იგორის ლაშქრობის“ უცნობ ავტორთან. მკვლევარი თვლის, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ შეიცავს სამთავროთა ცენტრალურ ხელისუფლებაზე დამორჩილების იდეას, მასში გაკიცხულია დიდ ფეოდალთა ამბოხებები, რომლებიც ქვეყნის გაერთიანებას ეწინააღმდეგებოდა. „ვეფხისტყაოსანში“ ასახულია ორი დიდი სახელმწიფო – ინდოეთი და არაბეთი. ძნელი არაა დარწმუნება იმაში, რომ ორივე შემთხვევაში პოეტი თავის თანამედროვე საქართველოს სოციალურ–პოლიტიკურ წყობას ასახავს, როდესაც ცენტრალურმა ხელისუფლებამ დაჯაბნა ურჩი ფეოდალები. შემდეგ მკვლევარი წარმოაჩენს პოემაში ასახულ XII საუკუნის საქართველოს ყოფის თანმხვედრ სოციალურ–პოლიტიკურ ვითარებას.

ნაშრომის მეხუთე თავში ვ. გოლცევი განიხილავს ჰუმანიზმის საკითხს რუსთველის შემოქმედებაში. ავტორი მიუთითებს, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ გამსჭვალულია ნათელი და სიცოცხლის დამამკვიდრებელი მსოფლაღქმით, ადამიანის გონიერების ზეიმით. მკვლევარი იმეორებს თვალსაზრისს იმის თაობაზე, რომ რუსთველი XI-XII საუკუნეების მიჯნაზე იყო წინამორბედი ჰუმანური მოძრაობისა, რომელიც შემდგომ ფართოდ გავრცელდა დასავლეთ და ნაწილობრივ აღმოსავლეთ ევროპაში. რუსთველის პოემა არის მხატვრული ასახვა ადამიანის პიროვნების თავისუფლებისა, რითაც ხასიათდებოდა XII საუკუნის საქართველო. ვ. გოლცევი მიუთითებს, რომ რუსთველის ჰუმანიზმი,

[1] იხ. Гольцев В., Шота Руставели и его поэма, Москва, 1940, გვ. 339-376.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

უპირველეს ყოვლისა, ადამიანის შინაგანი სამყაროსადმი გაძლიერებულ ინტერესშია და რომ ეს პიროვნების კეთილშობილებაში, სილამაზესა და მაღალ ღირსებაში ვლინდება.

ვ. გოლცევი ასევე აღნიშნავს, რომ ავთანდილისა და ტარიელის თაყვანისცემა ქალისადმი თვისობრივად განსხვავებულია როგორც აღმოსავლური წარმოდგენისაგან სიყვარულზე, ასევე დასავლეთევროპული რაინდული ქალის კულტისაგან. რუსთველი ქალის კულტს ქართული თავისებურებით ასახავს. მისი აზრით, პოემაში სრულიად ახალი, ჰუმანიზმის ეპოქისათვის დამახასიათებელი ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობის სისტემაა წარმოდგენილი.

ვ. გოლცევი ყურადღებას ამახვილებს რუსთველის პოემაში წერილების ფუნქციაზე, რომელიც ჰუმანიზმის ეპოქის იტალიურ ეპისტოლარულ ლიტერატურას ეხმიანება.

ვ. გოლცევი მიუთითებს, რომ რუსთველი ავლენს როგორც აღმოსავლური ლიტერატურის, ასევე ანტიკური ფილოსოფიის ღრმა ცოდნას. ამასთანავე არ ირღვევა მისი მსოფლმხედველობის მთლიანობა. მკვლევარი იზიარებს იმ მეცნიერთა თვალსაზრისს, რომელნიც აღიარებდნენ, რომ ღმერთის გაგება პოეტისათვის არის არა ეკლესიურ-ქრისტიანული, არამედ წარმართულ-ფილოსოფიური; რუსთველის ფილოსოფიის საფუძვლად კი ნეოპლატონიკოსთა, მათ შორის პროკლე დიადოხოსის ნააზრევს მიიჩნევენ.

ვ. გოლცევის ნაშრომის მეექვსე თავში განხილულია გმირობის, სიყვარულის და მეგობრობის რუსთველისეული გააზრება. მკვლევრის აზრით, რუსთველისეული ცნება გმირობისა უფრო რთულია და დახვეწილი, ვიდრე აღმოსავლეთის პოეტების, თუნდაც ფირდოუსის გმირული პოემის „შაჰნამესი“. აღმოსავლური პოემების გმირები გამანადგურებელ, დაუძლეველ, ჰიპერბოლურ ძალას წარმოადგენენ, ამასთანავე მარტივს. რუსთველი კი წარმოაჩენს თავისი გმირების მოარულ ძალას, პატიოსნებას განსაზღვრავს, როგორც ადამიანის ყოფაქცევის აუცილებელ ნორმას. რუსთველური სიყვარული ერთგულებას ეფუძნება. მან შექმნა მიჯნურთა შესანიშნავი გალერეა. რუსთველი სიყვარულის სხვადასხვა სახეს გვიჩვენებს. ტარიელისა და ნესტანის სიყვარული დაძაბულია. ვ. გოლცევი პარალელს ავლებს ტარიელსა და ნიზამის ყაისს შორის და ასკვნის, რომ მათი მსგავსება გარეგნულია. რუსთველური შმაგობის ცნება განსხვავებულია ნიზამისეულისაგან. ნაზიმი იცავდა ირანული პოეზიის ტრადიციებს. ყაისი გიჟდება, როცა ბედი გაუღიმებს და ლეილთან შეერთების შესაძლებლობა მიეცემა, ხოლო ლეილი დარდისგან კვდება. რუსთველის გაგებით კი მიჯნურთა უბედურება წარმავალი მოვლენაა. ყაისს გმირობა სულაც არ მოსდგამს. გადამწყვეტი ბრძოლების დროს ტარიელი ყველაზე წინაა, ყაისი კი შორსაა ბრძოლისაგან, უმოქმედოდ ოხრავს და ლოცულობს. ასევე მსგავსებას ხედავს ვ. გოლცევი ავთანდილის და ტარიელის და ყაისისა და მოხეტიალე არაბი რაინდის ნოფალის მეგობრობას შორის. რუსთველი ისწრაფვის მიჯნურთა მორალური სიმაღლის წარმოჩენისაკენ. შეყვარებულ წყვილთა სახეების შექმნით პოეტმა ფეოდალური საქართველოს განზოგადებული, იდეალიზირებული ტიპები წარმოსახა. იქვე მკვლევარი მიუთითებს ფატმანის განსხვავებულ ბუნებაზე.

ვ. გოლცევის აზრით, რუსთველი მეგობრობას ადამიანურ თვისებათა გამოვლინებად მიიჩნევს. „ვეფხისტყაოსნის“ მთავარ გმირთა თვისებაა სწრაფვა იმისკენ, რომ ყოველგვარი პირადი ინტერესი და თვით სიცოცხლეც კი გაწირონ მეგობრისთვის.

ნაშრომის მეშვიდე თავს ვ. გოლცევი რუსთველის პოეტური ოსტატობის განხილვას უთმობს. იგი თავდაპირველად მიუთითებს „ვეფხისტყაოსნის“ პროლოგში მოწოდებულ რუსთველის თვალსაზრისზე

nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

რომელიც შემდეგ ხორცშესხმულია პოემაში. მკვლევარი ასევე აღნიშნავს, რომ პოემა შაირითაა დაწერილი და მონოტონურობის თავიდან ასაცილებლად პოეტი მაღალ და დაბალ შაირს ანაცვლებს. ვ. გოლცევი ყურადღებას ამახვილებს „ვეფხისტყაოსანში“ არსებულ მდიდარ ეპითეტებსა და პოემის მეტაფორულობაზე, რუსთველის ლექსის საოცარ მუსიკალურობაზე, რაც ალიტერაციებით, ანაფორებითა და ეპიფორებით მიიღწევა.

ვ. გოლცევი „ვეფხისტყაოსანში“ არსებულ ზოგიერთ სიუჟეტურ შეუსაბამობას ტექსტის გვერდების დაკარგვით ხსნის. მაგალითად, ასეთად მიაჩნია ის, თუ საიდან შეიძლება სცოდნოდა ნესტანს ინდოეთში შექმნილი პოლიტიკური ვითარება სამშობლოს დატოვების შემდეგ. რაც შეეხება ნაწარმოების ენას, მას ზეპირსიტყვაობასთან დაახლოებულად მიიჩნევს. იგი ამ განცხადებას, რასაკვირველია, ქართულ წყაროებზე დაყრდნობით აკეთებს. მკვლევარი ასევე მიუთითებს, რომ პოემის ავტორი უხვად სარგებლობდა ფოლკლორით. რუსთველის პოეტიკა მჭიდროდაა დაკავშირებული ხალხურ შემოქმედებასთან. მაგალითად, მაგიურია ტარიელის მათრახი, მისი შავი ცხენი შედარებულია ფრთოსან მერანთან; ფატმანი ფლობს ძალას ორ ჯადოქარზე, მონა მფრინავი ხალიჩისმაგვარი ჯადოსნური მოსასხამით დაფრინავს. ამასთანავე ავტორი პარალელს ავლებს „ვეფხისტყაოსანსა“ და ხალხურ „ტარიელიანს“ შორის, რომელსაც რუსთველის პოემის ხალხურ ინტერპრეტაციად მიიჩნევს. ვ. გოლცევის აზრით, ვეფხისტყაოსნის გმირები ეროვნული ძლიერების, გმირობის, სილამაზისა და კეთილშობილების პერსონიფიცირებული სახეებია.

ვ. გოლცევი მიუთითებს აკაკი წერეთლის თვალსაზრისზე იმის შესახებ, რომ რუსთველმა პოემის გმირთა ხასიათების დახატვით საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მცხოვრებთა ხასიათები წარმოაჩინა. მკვლევარს მართებულად მიაჩნია აკაკი წერეთლის ამ მოსაზრებასთან დაკავშირებით გამოთქმული ილია ჭავჭავაძის თვალსაზრისი იმის შესახებ, რომ „ვეფხისტყაოსანში“ რუსთველმა ზოგადსაკაცობრიო იდეები და ხასიათები წარმოსახა.

როგორც ცნობილია, შალვა ნუცუბიძემ დაამკვიდრა ტერმინი – აღმოსავლური რენესანსი და რუსთველი მის წარმომადგენლად მიიჩნია. შემდეგ ამ პრობლემით ბევრი მკვლევარი დაინტერესდა. მათ შორის მ. კონრადი. რენესანსული კულტურის კვლევის ისტორიაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მის ნაშრომს „დასავლეთი და აღმოსავლეთი“.[1] აღნიშნულ გამოკვლევაში წარმოდგენილი ნ. კონრადის პოზიცია განხილულია ე. ხინთიბიძის ნაშრომის „შუასაუკუნეობრივი და რენესანსული „ვეფხისტყაოსანში“[2] იმ მონაკვეთში, სადაც ავტორი მიმოიხილავს და გარკვეულ შეფასებას აძლევს XX საუკუნის სამეცნიერო ლიტერატურაში დამუშავებულ მსოფლიო კულტურათა აღორძინების თეორიებს.

ნ. კონრადი იზიარებს თვალსაზრისს იმის თაობაზე, რომ რენესანსი მსოფლიო ისტორიული პროცესის ნაწილია. აქედან გამომდინარე, მან აღმოსავლური რენესანსის იდეა გაავრცელა მთელ რიგ ქვეყნებზე, კერძოდ, ჩინეთზე, შუა აზიასა და კავკასიაზე.

ნ. კონრადის ზემოთ დასახელებული ნაშრომის ერთი თავი „ვეფხისტყაოსანი“ და რენესანსული რომანტიზმის საკითხი“ ეთმობა რუსთველის პოემას. ნ. კონრადი მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიის ჭრილში ჩამოთვლის იმ თხზულებათა რიგს, რომელშიც, მისი აზრით, თავსდება „ვეფხისტყაოსანი“.

---

[1] იხ. Конрад Н., Запад и Восток, Москва, 1972.

[2] იხ. ხინთიბიძე ე. შუასაუკუნეობრივი და რენესანსული „ვეფხისტყაოსანში“ [illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ესენია: ფირდოუსის „შაჰ–ნამე“ (XIს.), გურგანის „ვისი და რამინი“ (XI ს.), ნიზამის „ხოსროვი და შირინი“ და „ლეილი და მეჯნუნი“ (XII ს.), ნავოის „ფარხადი და შირინი“ და „ლეილი და მეჯნუნი“ (XV ს.) (XV ს.), ბოიარდოს „შეყვარებული როლანდი“ (XVI ს.), არიოსტოს „შმაგი როლანდი“ (XVI ს.), ტასოს „განთავისუფლებული იერუსალიმი“ (XVI ს.). ნ. კონრადი ზემოთ ჩამოთვლილ რიგში რუსთველს ნიზამის შემდეგ მიუჩენს ადგილს. ამასთანავე, მკვლევრის აზრით, რადგან რუსთველის ჰუმანიზმისათვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნები ნიზამისა და ნავოის პოემებსაც მიესადაგება, „ვეფხისტყაოსანი“ აღმოსავლურ რენესანს განეკუთვნება.

ნ. კონრადი თვლის, რომ ზემოთ ჩამოთვლილ რიგში „ვეფხისტყაოსნის“ შესწავლა საშუალებას იძლევა ვისაუბროთ რენესანსულ ლიტერატურაში რომანტიკული ხაზის არსებობის შესახებ, რომელსაც იგი „რომანტიკულ რენესანსს“ უწოდებს. ის, რასაკვირველია, განსხვავდება XIX საუკუნის დასაწყისის ევროპული რომანტიზმისაგან. ამ შემთხვევაში რომანტიზმი ნ. კონრადისათვის გარკვეული თვისებების აღმნიშვნელი ცნებაა, რომელიც მის მიერ ჩამოთვლილ ნაწარმოებებს განასხვავებს სხვა რენესანსული თხზულებებისაგან.

რომანტიკული რენესანსის ყველაზე ტიპურ გმირად ნ. კონრადი მიჯნურს – შლეგს, ანუ სიყვარულისაგან გახელებულ ადამიანს მიიჩნევს. აღნიშნულის დასტურად მკვლევარი თვლის ამ ტიპის გმირის არსებობას ნიზამის „ლეილსა და მეჯნუნში“, რუსთველის „ვეფხისტყაოსანსა“ და არიოსტოს „შმაგ როლანდში“. ნ. კონრადს საინტერესოდ მიაჩნია მიჯნური გმირების შედარებითი შესწავლა, ვინაიდან რუსთველის ტარიელი იგივე არ არის, რაც ნიზამის ყაისი, ორივენი კი განსხვავდებიან არიოსტოს როლანდისაგან.

ნ. კონრადი ასევე მიუთითებს რენესანსის ეპოქის სარაინდო პოემების შუასაუკუნეების რაინდულ თქმულებათაგან განმასხვავებელ ზოგიერთ ნიშანზე. შუასაუკუნეების რაინდულ თქმულებებსა და რენესანსის ეპოქის სარაინდო პოემებში ერთი და იგივე გმირია. ერთნაირია ამ გმირთა სახეებიც: ისინი „გმირული“ საწყისის მატარებელნი არიან. განსხვავება ისაა, რომ შუასაუკუნეების რაინდულ თქმულებებში ნაჩვენებია თვით ეს საწყისი, რენესანსულ სარაინდო პოემებში კი – ამ საწყისის მატარებელი ადამიანები.

ნ. კონრადს რენესანსის ეპოქის სარაინდო პოემების შუასაუკუნეების რაინდული თქმულებებისაგან განმასხვავებლად სახეთა გასაოცარი პლასტიურობა, პერსონაჟის ხასიათის ცალკეული თვისებების ჰარმონიული შერწყმა მიაჩნია. მისი აზრით, „ვეფხისტყაოსნის“ რენესანსული არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ზღაპრულობა გარეგნულია, პირობითია. რაც ზღაპრულად აღიქმება, არის ის „რომანტიზმი“, რომელიც განსაზღვრავს პოეტის შემოქმედებითი მეთოდის არსს. რუსთველის პოემის გმირთა სახეები ზღაპრული კი არ არის, არამედ რეალური, ოღონდ მათი რეალურობა მოწოდებულია არა ყოფით, მიწიერ პლანში, არამედ იდეალურ–გარდასახვით'ში. ყოველივე ეს არ გულისხმობს იმას, რომ რენესანსული პოემები გაცილებით მაღლა დგანან შუასაუკუნეობრივზე. შუასაუკუნეების სამყარო არ არის პრიმიტიული, უმეცარი, როგორც ამას ცდილობდნენ ჩაენერგათ საკუთარი თავისა და თანამედროვეთათვის რენესანსის ეპოქის ჰუმანისტები. შუასაუკუნეების ეპოქა არის გრანდიოზული ხანა კულტურისა, რომელმაც შექმნა განუმეორებელი ფასეულობანი. შუასაუკუნეებისათვის მნიშვნელოვანი იყო, უპირველეს ყოვლისა, „ქმედობა“, რენესანსის ეპოქისთვის „მოქმედი“.

ნ. კონრადს რენესანსული პოემების მახასიათებლად მკაფიო კომპოზიცია მიაჩნია, რაც ეპოქის თვისებიდან – აზროვნების რაციონალურობიდან გამომდინარეობს. „ვეფხისტყაოსანში“ ყოველი სიუჟეტური გადახვევა მოტივირებულია და ექვემდებარება ჩანაფიქრს.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1966 წელს „Литературная Грузия “-ში გამოქვეყნდა რუსი მეცნიერის პ. ბერკოვის სტატია „О композиции Витязя в тигровой шкуре“.[1] მეცნიერის აზრით, რუსთველმა, ერთი მხრივ, ექვსას ორმოცდაათი წლით ადრე თავისებურად განჭვრიტა თ. დოსტოევსკის „დანაშაულისა და სასჯელის“ იდეა, ხოლო მეორე მხრივ, მხატვრულ-კომპოზიციური თვალსაზრისით, „ვეფხის ტყავის“ ხატის შექმნით წინ უსწრო ბალზაკის „შაგრენის ტყავს“.

პ. ბერკოვი მიიჩნევს, რომ ტარიელი ჩადის დანაშაულს – ფარულად კლავს ხვარაზმშას ძეს. მაგრამ იგი თავად მორალურად უდანაშაულოა. ის მხოლოდ შეყვარებულის ბრძანებას ასრულებს. მაგრამ, მკვლევრის აზრით, არც ნესტანია დამნაშავე. ნესტანის დანაშაულებრივი ქმედება ჯადოქარ დავარ-ქაჯის ბრალია. დავარის ავი განზრახვა, სამაგალითოდ დაესაჯა ძმისწული, პოემის სიუჟეტის კომპოზიციურ რგოლად იქცა. ნესტან-დარეჯანმა გააცნობიერა თავისი დანაშაული და გადაწყვიტა ტანჯვით გამოესყიდა იგი. საკუთარი გადაწყვეტილების შესრულების მიზნით ის ნებაყოფლობით მიემართება ქაჯთა ქვეყანაში, რათა დაიტყვევოს თავი, ეწამოს და განიწმინდოს. საბოლოოდ ნესტანისა და ტარიელის ტანჯვა, მონანიება და ცრემლები გამოისყიდის მათ დანაშაულს.

პ. ბერკოვის ეს მოსაზრება გააკრიტიკა ალ. ბარამიძემ.[2] იგი მიიჩნევს, რომ რუსი მეცნიერი შეცდომაში შეიყვანა პოემის რუსულმა თარგმანმა. ორიგინალში არაფერი მსგავსი თვითგვემისა და თვითიზოლაციისა, ასევე ცოდვათა მონანიებისა არ არსებობს. ალ. ბარამიძე ასევე მიუთითებს, რომ არასწორია პ. ბერკოვის მიერ შემოთავაზებული პოემის სათაურის ვარიაციები: „Барсова кожа“, „Шкура тигрицы“. მას მხედველობიდან გამორჩა ქართული ენის ბრწყინვალე მცოდნისა და შესანიშნავი რუსთველოლოგის ნიკო მარის მოწოდებული რამდენიმე ვარიანტი. თითოეული მათგანი აუცილებლად გულისხმობს ადამიანს, შემოსილს ვეფხის ტყავით.

ამგვარად, ასეთია საკითხთა ის წრე, რომლებიც რუსმა მკვლევრებმა წარმოაჩინეს რუსთველისა და მისი პოემის გარშემო.

თქმულება დინარაზე

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, „თქმულება დინარაზე“, რომელიც მკვლევართა აზრით, XVI საუკუნეში შეიქმნა მოსკოვში, მნიშვნელოვანი ძეგლია ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობების თვალსაზრისით.

ქართულ და რუსულ ისტორიულ და ლიტერატურულ მეცნიერებაში დამკვიდრებულია აზრი, რომ „თქმულება დინარაზე“ ასახავს ერთ ეპიზოდს თამარ მეფის ცხოვრებიდან. არსებობს მეორე თვალსაზრისიც: დინარა ჰერეთის დედოფალია. დებულება, რომ დინარა თამარ მეფეა პირველად მარი ბროსემ წამოაყენა 1853 წელს.[3] ფრანგმა მეცნიერმა ამ თხზულების კვლევისას მიმართა ქართულ მატიანეებს და აღნიშნა, რომ მათში მხოლოდ ორჯერ არის მოხსენიებული დინარა. იგი, წარმოშობით ბაგრატიონთა გვარიდან, ჰერეთის ერისთავის მეუღლე ყოფილა. მან თავისი ვაჟის დახმარებით X საუკუნეში

---

[1] იხ. Берков П., О композиции Витязя в тигровой шкуре. ჟურნალში: „Литературная Грузия“, 1966, №9, გვ. 70.

[2] იხ. Барамидзе А., Реплика по поводу статьи проф. П. Н. Беркова. ჟურნალში: „Литературная Грузия“, 1967, №2, გვ. 74.

[3] იხ. М. Броссе, Сведения о грузинской царевне Тамаре в древней [illegible] записки имр. Академии Наук по первому и третьему отделениям, т.I, вы

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

მართლმადიდებლობაზე მოაქცია ჰერეთი. (ამასთან დაკავშირებით თ. ბუაჩიძე შენიშნავს, რომ აქ იგულისხმება ის ფაქტი, რომ დინარამ ჰერეთი მონოფიზიტობიდან დიოფიზიტობაზე მოაქცია).[1] ასი წლის შემდეგ ბაგრატ IV-მ დაიპყრო ჰერეთი და ხელთ იგდო დედოფალ დინარას ნეშტი. (თ. ბუაჩიძე მიუთითებს, რომ უნდა იყოს ბაგრატ III). შემდგომდროინდელ მატიანეებში არსად არ არის ნახსენები დედოფალი დინარა. მარი ბროსეს აზრით, საქართველოს ისტორიაში დაწვრილებით არის მოთხრობილი თამარის მეფობისდროინდელ ერთ ბრწყინვალე გამარჯვებაზე, კერძოდ, ათაბაგ ილღუზის ერთ-ერთ შვილიშვილთან ბრძოლაზე, მეფის მიერ დიდებულების გასამხნევებლად წარმოთქმულ სიტყვასა და ბრძოლის შედეგებზე. მარი ბროსე მიიჩნევს, რომ ქართული მატიანისა და რუსული ძეგლის გამოთქმები თანხვედრია, ასევე აღნიშნავს, რომ დინარას მეტოქედ რუსულ ძეგლში სპარსეთის მეფე ადრამელეხია გამოყვანილი და მიიჩნევს, რომ ეს იყო აზერბაიჯანის ათაბაგი აბუბექრი.

მარი ბროსე მიუთითებს რუსულ ძეგლში მოხსენებული „შაბრენის მონასტრის“ შესახებაც და აღნიშნავს, რომ ერთ-ერთ ხელნაწერში მის ნაცვლად წერია „ბერსკი მონასტერი“. აქედან კი შეიძლება მივიღოთ სახელწოდება “ვერსკი“. ასეთად კი მკვლევარი ქალაქ გორთან ახლოს მდებარე ვერეს ღვთისმშობლის მონასტერს მიაჩნევს და იქვე შენიშნავს, რომ ტექსტის ბოლოს ნათქვამია, რომ შაბრენის მონასტერში დაიმარხა დედოფალი თამარი. ეს გარემოება კი ვარძიაზე ან გელათზე უნდა მიგვითითებდესო.

მარი ბროსეს აზრით, თამარ მეფესა და დინარას შორის დამთხვევები შემდეგში მდგომარეობს: დინარა, რომელიც მეფის ერთადერთი ქალიშვილია, ომის წინ გამამხნეველი სიტყვით მიმართავს დიდებულებს, ფეხშიშველი მიდის სალოცავად, ომის შემდეგ დიდ ნადავლს იგდებს ხელთ და მონასტრებს შესწირავს.

მარი ბროსეს ვარაუდით, რუსეთში საქართველოს შესახებ ცნობები ნახევრად განსწავლულმა ქართველებმა შემოიტანეს, რომლებიც ივანე III-სთან ჩამოდიოდნენ, ანდა ეს ამბავი რუსებს იმ ბერძენმა ბერებმა უამბეს, რომლებიც რუსებსა და ქართველებს შორის შუამავლობდნენ, რადგან ქართველებს ცუდად ესმოდათ რუსული, ხოლო რუსებს ქართული.

მარი ბროსეს აზრით, ადვილი ასახსნელია სახელების აღრევა, რომლებიც რუსულ ნაწაროებში შეინიშნება, ვინაიდან რუსების სმენას უცნაურად ეჩვენებოდა, როცა პირველად ესმოდათ. როგორც ოდესღაც ბერძნები ექცეოდნენ ბარბაროსულ სახელებს, ასევე რუსებმაც გადააკეთეს ქართული სახელები.

ა. პიპინი,[2] ავტორი ნარკვევისა რუსული მოთხრობებისა და ზღაპრების შესახებ, განიხილავს რა „მოთხრობა დინარასთან“ დაკავშირებულ საკითხებს, იზიარებს მარი ბროსეს თვალსაზრისს, რომ დინარა თამარ მეფეა.

მარი ბროსეს მიერ წამოყენებული დებულების წინააღმდეგ გამოვიდა ეპისკოპოსი კირიონი თავის ცნობილ წიგნში „ივერიის კულტურული როლი რუსეთის ისტორიაში“. მას მიაჩნდა, რომ ნაწარმოებში ასახულია X საუკუნეში მოღვაწე ჰერეთის დედოფალი დინარა, „ქართლის ცხოვრებაში“ კი დაწვრილებითი ცნობები დინარაზე იმიტომ არ მოგვეპოვება, რომ ჰერეთის სამეფოს თავისი მატიანე ჰქონდა, რომელიც ჯერეჯერობით უცნობია.

ეპისკოპოს კირიონის აზრით,[1] მარი ბროსეს შეხედულება გასაზიარებელი იმ შემთხვევაში იქნებოდა, დინარას სახელი საერთოდ რომ არ გვხვდებოდეს

---

[1] იხ. ბუაჩიძე თ., „დინარას პრობლემისათვის“. წიგნში: „ლიტერატურულ ურთიერთობათა ისტორიიდან“, გვ. 131.

[2] Пипин А., Очерк литературной истории старинных повестей и сказок [illegible] записки второго отделения Академии наук, ტ. IV, 1858, გვ. 218.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

საქართველოს ისტორიაში. თამარი გათხოვილი იყო რუს მთავარ გიორგიზე, ანდრეი ბოგოლუბსკის ვაჟზე და ამდენად იგი ცნობილი უნდა ყოფილიყო რუსებისთვის.

ეპისკოპოს კირიონის ვარაუდით, 1639 წელს კახეთში რუსეთის ელჩს თავად თ. ვოლკონსკის ალავერდის არქიეპისკოპოსი ზებედე აცნობებდა, რომ ალავერდის მონასტერი სპარსეთის მეფეზე გამარჯვებული ქართველი დედოფლის დინარას შვილის დაარსებულია, რომლის ნეშტიც მონასტრის ეკლესიაშია დაკრძალური. ხოლო მემატიანეები დინარას მეფობისა და მისი სპარსეთის მეფეზე გამარჯვების თხრობის დროს დუმილით უვლიან გვერდს იმას, გათხოვილი იყო იგი თუ არა და ჰყავდა თუ არა შვილებიო.

კირიონის აზრით, დინარაში რომ თამარ მეფე იგულისხმებოდეს, ქართველი არქიეპისკოპოსი, წიგნიერი კაცი, არ იტყოდა, რომ მემატიანე დინარას გათხოვებასა და შვილების ყოლა-არყოლაზე არაფერს ამბობსო, რადგან „ქართლის ცხოვრება“ დაწვრილებით მოგვითხრობს თამარის ორ ქორწინებაზე და გვამცნობს: მას ჰყავდა ვაჟი გიორგი და ქალი რუსუდანი. თამარიცა და გიორგიც ალავერდში კი არა, გელათში არიან დაკრძალულნი.

„მოთხრობა დინარაზე“ მრავალმხრივ გამოიკვლია რუსმა მეცნიერმა მ. სპერანსკიმ.[2] ნაწარმოების წარმომავლობაზე მსჯელობისას მკვლევარი ძირითადად მარი ბროსეს დებულებებს იზიარებს. ი. ცინცაძე[3] თავის გამოკვლევაში მიუთითებს იმ შეცდომებზე, რომელსაც მ. სპერანსკი საქართველოს ისტორიაზე მსჯელობისას უშვებს, კერძოდ, ჰერეთს დასავლეთ საქართველოს მიაკუთვნებს, ძეგლში აღწერილი ბრძოლის ანალოგად შამქორის ომს მიიჩნევს, დინარას მოწინააღმდეგედ – რუქნადინს, „შაბრენის მონასტერს“ კი შატბერდის მონასტრად, რომელიც სვანეთში მდებარეობს. მ. სპერანსკის თამარ მეფის შესახებ მატიანეში არსებული ცნობები მიაჩნია ლეგენდად; იგი უფრო შორს მიდის და აცხადებს, რომ ვახტანგისეულ „ქართლის ცხოვრებას“ საფუძვლად ლეგენდები უდევსო. შემდეგ მ. სპერანსკი ჩამოთვლის იმ დამთხვევებსა და განსხვავებებს, რაც „მოთხრობა დინარასა“ და თამარ მეფის ისტორიას შორის არსებობს. განსხვევებს წვრილმანად მიიჩნევს, კერძოდ, დინარა არ გათხოვილა და სიკვდილის წინ ძალაუფლება ნათესავს გადასცა, თამარი კი ორჯერ იყო გათხოვილი და ტახტი შვილს გადასცა. ასევე სპერანსკი ახსენებს თამარისა და დინარას წლოვანებას ტახტზე ასვლისას, დინარას მიერ თავრიზის აღებას.

„მოთხრობა დინარაზე“ ვრცლად გამოიკვლია იასე ცინცაძემ ნაშრომში ი. ცინცაძის აზრით, სავსებით ბუნებრივია, რომ მ. ბროსემ თხზულებაში თამარის მეფობის ანალოგია დაინახა. ასევე მართებულად მიაჩნია მოსაზრება თამარის დინარად გადაკეთების შესახებ, მაგრამ მარი ბროსეს არგუმენტაციას არ მიიჩნევს საკმარისად.

ი. ცინცაძე ნაშრომში განიხილავს და აკრიტიკებს ეპისკოპოს კირიონის მოსაზრებებს. კერძოდ, იგი მიიჩნევს, რომ დედოფალ დინარას რუსული თხზულების პერსონაჟ დინარასთან გაიგივება მხოლოდ სახელების მსგავსებით ვერ დამტკიცდება; ამასთანავე რუსულ თხზულებაში აღწერილი დინარა არაფრით არ ჰგავს დედოფალ დინარას, რომლის შესახებაც „ქართლის ცხოვრებაში“ შემონახული ცნობის გარდა მის მოღვაწეობაზე ჯერჯერობით სხვა არავითარი მონაცემი არ არსებობს. ამასთანავე მაშინ ერთმეფობა არ იყო საქართველოში. ი. ცინცაძე ისტორიულ ცნობებზე დაყრდნობით ასკვნის, რომ

---

[1] იხ. Епископ Кирион, Культурная роль Иверии в истории Руси, Тифлис, 1910, გვ. 18-19, 110, 113.

[2] იხ. Сперанский, Повесть о Динаре в русской письменности: Известия отделения русского языка и словесности Академии наук СССР, т. XXXI, Ленинград, 1926, გვ. 43.

[3] იხ. ცინცაძე ი., რუსული თქმულების დინარას საკითხისათვის, თსუ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

დინარას თქმულებას საფუძვლად უდევს არა მარტო შამქორის ომის ბატალიები, არამედ თამარ მეფის მოღვაწეობის მთელი ისტორია, თამარის მეორე ისტორიკოსის რედაქციით დამუშავებული. მკვლევარი იქვე მიუთითებს, საბოლოო დასკვნისთვის გასათვალისწინებელია, რომ მტერთან მიწერ-მოწერის ფაქტი თხზულებაში სახეზეა, რაც რუქნადინთან ურთიერთობის ანალოგად უნდა ჩაითვალოსო.

1948 წელს გამოიცა კრებული „რუსი მწერლები საქართველოს შესახებ". ამ კრებულში ვანო შადური შეეხო დინარას საკითხს.[1] იგიც მიიჩნევს, რომ თხზულების სიუჟეტს საფუძვლად უდევს ქართული მატიანეების ცნობები და ხალხური თქმულებები თამარ მეფის შესახებ, რომელიც მოთხრობაში შეცდომით დინარადაა წოდებული, თამარის მამა გიორგი კი – ალექსანდრედ, ასევე არასწორადაა გადმოცემული სპარსეთის მეფის სახელი.

რუსი მეცნიერი კ. ბაზილევიჩი „მოთხრობას დინარაზე" მიიჩნევს XV საუკუნის დასასრულს რუსეთისა და საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული დაახლოების შედეგად შექმნილ ნაწარმოებად. ამასთანავე თვლის, რომ ზღაპრულ სიუჟეტთან ერთად მასში ბევრია საერთო თამარის მეფობის ისტორიასთან.[2]

რუსი მეცნიერის ლ. შეპელოვას აზრით,[3] თამარის დინარად გადაქცევა სახელის დამახინჯება კი არა, არამედ კონტამინაციაა. რუსული მოთხრობის ავტორმა ერთმანეთში აურია იმ ორი დედოფლის ამბავი, რომლებზეც მას უამბობდნენ. ამაზე მიუთითებს ის ფაქტი, რომ დინარას მამად მოხსენიებულია მეფე ალექსანდრე თამარის მამის გიორგის ნაცვლად. ლ. შეპელოვა იზიარებს ეპისკოპოს კირიონის აზრს, რომ ალექსანდრე დედოფალ დინარას მამის სახელის ადარნერსეს დამახინჯებაა. ლ. შეპელოვა რუსულ თხზულებაში სახელთა აღრევას იმით ხსნის, რომ ქართველმა ელჩებმა რუსეთში, როდესაც საქართველოს გაქრისტიანებაზე ყვებოდნენ, დინარას შესახებაც უამბეს რუსებს. დინარას სახელი აღიბეჭდა მათ მეხსიერებაში. ქართველები თამარის მეფობის ამბავზეც ამახვილებდნენ ყურადღებას, როცა რუსებს აცნობდნენ საქართველოს. მოთხრობის ავტორის გონებაში თამარის გმირობის ამბავთა თხრობა უნებურად შეიძლებოდა შერწყმულიყო დედოფალ დინარას სახელთან.

ლ. შეპელოვას აზრით, ნაწარმოები შეთხზულია ქართველი ელჩების საშუალებით შექმნილი ჩანაწერების საფუძველზე. მკვლევარის ვარაუდით, ნაწარმოების ზოგიერთი წვრილმანი აშკარად მიუთითებს, რომ ელჩების ნაამბობს იწერდნენ, ხოლო ჩანაწერებსა და მათ ლიტერატურულ დამუშავებას შორის დიდი დრო უნდა გასულიყო.

ტრიფონ რუხაძე ნაშრომში „რუსულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან",[4] (რომელზეც ვრცლად შემდგომ ვისაუბრებთ), რასაკვირველია, განიხილავს „მოთხრობას დინარაზე". იგი იცავს თვალსაზრისს, რომ დინარა თამარ მეფეა. თხზულების ძირითადი სიუჟეტური წყარო კი, როგორც ი. ცინცაძის მიერაა დადგენილი და გაზიარებულია რუსი მეცნიერების მიერ, თამარ მეფის ისტორიკოს-ბიოგრაფების ნაწარმოებებშია საძიებელი. მკვლევარი არ ეთანხმება იმ რუს მეცნიერთა თვალსაზრისს (მ. სკრიპილი და კ. ბაზილევიჩი), რომელნიც დინარას თქმულების არაქართულ წყაროებს ასახელებენ. ტრ. რუხაძე თხზულების პირდაპირ წყაროდ თამარის ისტორიკოსს „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანის" ავტორს მიიჩნევს, ხოლო თხზულების

---

[1] იხ. Шадури В., Грузия в русской литературе. კრებულში: «Русские писатели о Грузии»თბ., 1948. გვ.ЮX.

[2] ix. Базилевич К., Внешняя политика русского централизованного государства, Вторая половина XV века, Москва, 1952, gv. 412.

[3] ix. Шепелова Л., Культурные связи Грузии с Россией в X-XVII веках: «Труды отдела древнерусской литературы, IX, М. Л., 1953, gv. 305.

[4] ix. ruxaZe t r., dasax. naSromi, gv. 122.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

erTi bundovani adgili, sadac TiTqos cxenis nalzea laparaki, Tamaris meore isტორიkosTan poulobs axsnas.[1] tr. ruxaZes miaCnia, rom qarTuli wyaroebis mixedviT SesaZlebelia moTxrobis frazebi Caswordes.

mkvlevaris azriT, nawarmoebSi Serwymulia sami elementi: xalxuri, literaturuli da istoriuli.[2]

sagangebod gamoikvlia ‘moTxroba dinaraze~ Tengiz buaCiZem.[3] mis naSromSi kritikuladaa ganxiluli am TxzulebasTan dakavSirebuli TiTqmis yvela manamde arsebuli naSromi da sabolood daaskvna: 1. Txzuleba ‘ar emyareba Tamarze arsebul qarTul istoriul qronikebs, es qronikebi araa misi Seqmnis uSualo wyaro. 2. dinaras gaigiveba TamarTan SeuZlebelia. Tamaris istoriuli pirovneba da moTxrobaSi mocemuli dinaras mxatvruli saxe mTavarsa da gadamwyvetSi erTmaneTs ver uTavsdeba, miuxedavad imisa, rom maT Soris aris damTxvevebic.

garda amisa, T. buaCiZe hipoTezis saxiT ayenebs Semdeg debulebebs:

bizantiaSi an trapizonis samefoSi XIII saukuneSi Seiqmna poeturi nawarmoebi iveriis dedofal dinaraze, romelSic, SesaZloa, ramdenadme aisaxa Tamar mefis cxovrebis zogierTi epizodi. nawarmoebi sasuliero wreSi unda Seqmniliyo. misi mTavari gmiri ganwmendilia yovelgvari miwierisgan da warmosaxulia, rogorc idealuri, ubiwo, RvTismosavi da RvTismSobels mindobili mmarTveli.

ruseTSi albaT nawarmoebi Semoitana berZeni berebis emigrantulma talRam, romelic konstantinepolis dacemis Semdeg miawyda moskovis samefos. aq ki Txzuleba iTargmna im sasuliero wreSi, romelic axlos idga mefis garemocvasTan, rogorc ruseTis saxelmwifoebrivi interesebisaTvis sasargeblo aqtualuri nawarmoebi.

‘Tqmulebas dinaraze~ berZnuli warmomavlobis nawarmoebad miiCnevda a. sobolevski. i. saxarovi ki mas serbebisa da bulgarelebisgan Semotanil nawarmoebad Tvlida. mkvlevarTa umetesoba ki amtkicebs, rom dinaraSi igulisxmeba Tamari da rom is rusuli originaluri nawarmoebia. garda zemoT dasaxelebul mecnierTa, am Tvalsazriss iziareben agreTve a. zimini[4] da g. paiWaZe.[5]

darejan menabde ‘moTxrobas dinaraze~ ganixilavs, rogorc wyaros saqarTvelos RvTismSobliSadmi wilxvdomilobis Sesaxeb.[6] igi miuTiTebs, miuTiTebs, rom rwmena saqarTvelos RvTismSobliSadmi wilxvdomilobis Sesaxeb mtkiced iyo fexmokidebuli aTonur qarTul tradiciaSi. mkvlevari eyrdnoba mecnierTa Tvalsazriss, rom swored aTonis mTis monastridan gavrcelda ruseTSi es nawarmoebi da rom masSi xazgasmulia centralizebuli saxelmwifos ideologia. TxzulebaSi asaxulia ara marto saqarTvelos warsulis ambebi, aramed ruseTis garkveuli epoqis sulic. amdenad, darejan menabde am Txzulebas

---

[1] ix. iqve, gv.126.

[2] ix. iqve, gv. 127.

[3] ix. buaCiZe T., dasax. naSromi, gv. 190.

[4] ix. Зимин А., И.С. Пересветов и его современники. «Очерки по истории русской общественно-политической мысли середины XVI века», Москва, 1958, gv.102.

[5] ix. Паичадзе Г., Повесть о Динаре (Критический обзор истории изучения памятника), Юбилейный сборник, посвященний 100-летию со дня рождения И. А. Джавахишвили, Тбилиси, 1976, gv. 260.

[6] ix. menabde d., ‘moTxroba dinaraze _ rogorc wyaro saqarTvelos RvTismSobliSadmi wilxvdomilobis Sesaxeb. I saerTaSoriso simpoziumi, [illegible] Tanamedrove problemebi (masalebi), Tbilisi, 2007, gv. 193.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

istoriul-politikuri xasiaTis nawarmoebad miiCnevs. ruseTSi damkvidrebuli centralizebuli saxelmwifos ideam ki _ ganagrZobs mkvlevari _ gansazRvra XV-XVI saaukuneebSi Seqmnili mravali literaturuli Zeglis Sinaarsi. maT Sorisaa ‘Txzuleba dinaraze~, aseve ‘Tqmuleba babilonis samefoze~ (XV s.), romelSic bizantiis ukve dasustebuli imperiis ambebia gadmocemuli da romlis memkvidredac ruseTi cxaddeba.

‘TqmulebaSi babilonis samefoze~ mocemulia erTgvari ierarqiuli kibe, romelzec sami erovnebaa warmodgenili _ rusi, berZeni da qarTveli. avtoris azriT, marTlmadideblur ruseTs sWirdeboda marTlmadidebluri saqarTvelo, romelsac XV saukunidan mokavSired moiazrebda. imdroindel ruseTs aranakleb sWirdeboda magaliTi centralizebuli, RvTivkurTxeuli mefis Zalauflebis qveS moqceuli qveynisa, romelmac sZlia muslimanTa winaaRmdegobas. RvismSoblis saxe uxilavad Tan sdevs ‘moTxrobaSi dinaraze~ ganviTarebul ambebs. rogorc d. menabde aRniSnavs, Txzulebis religiuri aspeqti mkvlevarTa sagangebo yuradRebis miRma darCa. ‘moTxroba dinaraze~ erT-erTi umniSvnelovanesi wyaroa saqarTvelos RvTismSoblisadmi wilxvdomilobis Sesaswavlad. problema rTulia, mravalplaniania da Semdgom kvleva-Ziebas moiTxovs.

qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebi misi warmoSobidan XIX saukunis 30-ian wlebamde ganxilulia trifon ruxaZis monografiaSi ‘qarTul-rusuli literaturuli urTierTobis istoriidan~.[1] naSromis pirvel TavSi aRwerilia qarTvelTa da rusTa uZvelesi Sexvedrebi samxedro-politikursa da kultrul-istoriuli moqmedebis asparezze. mkvlevari istoriul wyaroebze dayrdnobiT saubrobs qarTvelTa da rusTa urTierTobaze jer kidev kievis ruseTis epoqaSi. miuTiTebs, rom qarTvelebi da rusebi Tavdapirveliad istoriul arenaze X-XI saukuneebSi xvdebodnen erTmaneTs kulturul kerebSi (mTawmindaze bizantiaSi, jvris monasterSi ierusalimSi, kievo-peCoris lavrasa da sxv.). es urTierToba sistematur xasiaTs aRorZinebis xanidan _ XVI-XVII _ saukuneebidan iRebs. amdroidan iwyeba ukve amori qveynis kulturaTa urTierTgavlena. naSromSi naCvenebia, Turawvlili miuZRvis qarTuli literaturasa da kulturas rogorc Zveli, aseve XVIII saukunis rusuli kulturis winaSe. gamovlenilia rusulidan qarTulad Targmnili nawarmoebebi.

naSromis III TavSi ganxilulia Zvel rusul literaturaSi arsebuli qarTuli istoriuli siuJetebi, Tqmulebebi da legendebi.[2] tr. ruxaZe aRniSnavs, rom rusebs gaaCndaT RrmaSinaarsiani saistorio-sagmiro eposi, magram, miuxedavad amisa, rusma mwerlebma gamoiyenes berZnen-bizantielTa da qarTvelTa mxatvrul-sagmiro warsuli. naSromSi yovelive es damtkicebulia konkretul-istoriuli faqtebiT, ris Sedegadac gairkva rusuli mwerlobis zogi ucnobi qarTuli wyaro. imTxzulebaTa didi nawili, romlebic rusebma qarTulidan an qarTvelebma rusulidan Targmnes, religiuri Sinaarsisaa.

rusma piligrimma egnatem (XIV s) Seqmna TxzulebaTa cikli ‘ierusalimSi mogzauroba~ (1389 w.), masSi aRniSnulia, rom ierusalims jvris monasterSi qarTvelebi aRavlenen wirva-locvas.[3]

---

[1] ix. tr. ruxaZe, dasax. naSromi.
[2] ix. tr. ruxaZe, dasax. naSromi, gv.102.
[3] ix. iqve, gv.19.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

saqarTveloSi miCneulia, rom mariam RvTismSobelia Cveni qveynis mfarveli, xolo saqarTvelo misi wilxvedria. aseve bizantielebi Tvlidnen, rom RvTismSobeli iyo konstantinepolis mfarveli. XII-XVIII saukuneebSi rusi mwignobrebi emxrobodnen qarTvelTa Tvalsazriss. mogvianebiT iveriis RvTismSoblis xati ruseTis mfarvelad aRiares. amis dasturad saWiro iyo saTanado literaturuli da ikonografiuli masalis Seqmna.

Zvel rusul literaturaSi moipoveba xuTi redaqcia saerTo Temaze: ‘Tqmuleba wminda mariam RvTismSoblis xatze~. zogierTi maTgani Semdeg aRorZinebis xanaSi iTargmna qarTul enaze. naSromSi erT-erTi maTgani Sepirispirebulia qarTul TargmanTan.[1] meore TxzulebaSi, romelic ganxilulia naSromSi da romelic aseve iTargmna qarTul enaze, moTxrobilia, Tu uRvTo Temur lengma rogor daipyro rusuli miwa da rogor daamarcxes igi.[2] wminda ninos cxovrebis anu ‘tyve qalis~ (ase ewodeba wminda ninos cxovrebis berZnul da zog qarTul wyaroebs) rusul redaqcias safuZvlad daedo berZnuli da qarTuli wyaroebi.[3]

XVII saukunis Zveli rusuli literatura icnobs legendas qristes kvarTis Sesaxeb. rusuli gadmocemiT es saswaulTmoqmedi kvarTi gautacia Sah-abas I-s da daubrunebia mefe fiodor filaret romanovisa da misi Svilis mefe mixeil Teodores ZisTvis rusanbek qarTvelis xeliT.

kvarTis Semdgomi istoria ierusalimSi sarwmuno pirTagan Cauweria moskovis macxovris eklesiis kelersa da metrapezes ioanikes. tr. ruxaZe SeniSnavs, rom es aris imave ninos cxovrebaSi CarTuli siuJeti, romelsac ucnobi apokrifuli wyaro udevs safuZvlad. mariamis, ninos da aTonel qarTvelTa cxovrebas kompleqsurad ganixilavs stefane aToneli (XVI-XVII ss.), romlis ‘Рай мысленный~ anu ‘sulieri samoTxe~ daibeWda valdais iveriis monastris stambaSi. es Txzuleba, trifon ruxaZis TvalsazrisiT, Tavdapirvelad berZnulad yofila dawerili stefane aTonelis mier, saidanac uTargmniaT rusebs. amas mkvlevars afiqrebinebs Txzulebis is monakveTi, sadac naTqvamia, rom eqvTime aTonelma gadaiRo Cveni wignebio. mas stefanes wyarod aTonis iverTa monastris aqtebi, aTonuri qarTuli mwerloba miaCnia.[4]

trifon ruxaZis monografiaSi gamokvleulia ‘moTxroba dinaraze~. mkvlevaris TvalsazrisiT zemoT ukve ganvixileT, rodesac am Txzulebis Seswavlis istoria warmovaCineT.

naSromSi calke Tavi eTmoba dramatul nawarmoebebs. mkvlevaris varaudiT, misteriis ‘usuli~ anu moxdenili ‘sityva sisxlis dasaTxeveli myofi ebraelTa qristes zeda macxovrisa soflisa zeda~ ucilobel kavSirSia dimitri rostovelis analogiur nawarmoebTan.[5]

trifon ruxaZe miiCnevs, rom XVIII saukunis miwurulsa da XIX saukunis dasawyisSi moRvawe qarTvelma dramaturgebma icodnen normebi da kanonebi frangul-rusuli klasicizmisa da igi kritikulad aiTvises; aseve dadgenilia, rom g. avaliSvilis piesa ‘mkvdarTa ubnoba~, romelsac qarTveli literatorebi originalur piesad miiCnevdnen, gadmoRebuli yofila a. sumorokovis piesa-dialog ‘mkvdarTa saubridan~. naSromSi

---

[1] ix. iqve, gv. 108.
[2] ix. iqve, gv. 110.
[3] ix. iqve, gv. 113.
[4] ix. iqve, gv. 115.
[5] ix. ruxaZe tr. dasaxelebuli naSromi, gv. 215.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aseve mikvleulia, rom qarTuli ‘oidiposi aTonze~, romelic kornelis an volteris nawarmoebis Targmanad miaCndaT, prototipia rusi klasicistis v. ozerovis piesisa ‘oidiposi aTenSi~.

trifon ruxaZis monografiaSi ganxilulia rusi vaWar-mogzauris vasil gogaras mier Caweruli epizodebi qarTuli ‘aleqsandrianidan~ da ‘amirandarejanianidan~, aseve qarTulidan rusulad Targmnili werilebi, leqsebi da wignebi. avtori yuradRebas amaxvilebs nawarmoebebze, romlebic Tavdapirvelad Seiqmna ukrainul, belorusul, polonur da dasavleTevropul enebze, qarTulad ki rusulidan iTargmna.

tr. ruxaZes mikvleuli da aRnusxuli aqvs qarTulidan rusulad Targmnili Zeglebi. maT Soris mkvlevari sagangebod amaxvilebs yuradRebas sam maTganze. esenia ‘baramgulandaniani~, ‘simRera brma imereli memusikisa~ da ‘iveriis muzaTa sabrZolo simRerebi~, romlebic rusulad gamoica 1773, 1791 wels. pirveli ori nawarmoebis mTargmnelad mkvlevari miiCnevs simon egnataSvils, romelic 1770-ian wlebSi iyo moskovis universitetis informatori, momdevno wlebSi ki Caeba ruseTsaqarTvelos diplomatiur misiebSi. masve miuZRvis wvlili aleqsandre amilaxvris ‘georgianuli istoriis~ Targmansa da erT-erTi rusul-qarTuli leqsikonis SedgenaSi.

tr. ruxaZe miiCnevs, rom qarTul-rusuli literaturuli urTierTobisa da folkloris TvalsazrisiT calke Seswavlas moiTxovs ‘baramgulandamiani~,[1] nawarmoebis avtorad s. egnataSvils gamoucxadebia ‘tfiliseli mdivani dilargeTi~. mkvlevaris azriT, dilargeTs igi icnobs im fsevdorusTveluri strofis mixedviT, romelSic sargis Tmogvelis mier SeTxzul ‘dilargeTzea~ laparaki, magram am ukanaskneLSi personaJi igulisxmeba da ara avtori. aqedan gamomdinare, mkvlevari askvnis, rom dilargeTis avtoroba s. egnataSvilis gamogonebaa. tr. ruxaZe miuTiTebs, rom ‘baramgulandamianis~ rusul Targmans safuZvlad udevs Zeglis vrceli redaqcia, romelic ori nusxiTaa cnobili.

trifon ruxaZe erTmaneTs adarebs ‘baramgulandanianis~ qarTul da rusul versiebs da maT Soris sakmaod bevr gansxvavebas aRnusxavs. am romanis rusul gamocemaSi moxsenebulia qarTvelTa mefe vaxtang goragsali, Tavadi gurieli, armazi, oCopintre, saqarTvelo, maxvila, nawarmoebis mTavari gmiri barami Tbiliseli aznaurad, anda moxetiale Tbiliseli aznaurad gvevlineba. mTeli rigi motivebisa da siuJetebisa, romelic gvxvdeba rusulenovan teqstSi, ucnobia sparsuli da qarTuli redaqciebisaTvis.

yovelive zemoTqmulidan gamomdinare mkvlevari askvnis, rom simon egnataSvilis rusuli ‘baramgulandamiani~ araa Targmani am sityvis sruli mniSvnelobiT, vinaidan misi Sedareba originalTan amJRavnebs maT Soris ideur, kompoziciur da ramdenadme Sinaarsobriv gansxvavebasac. s. egnataSvilma arsebiTad axali nawarmoebi Seqmna, xolo mis avtorad dilargeTis gamocxadeba literaturuli mistifikaciis cnobili meTodia.

1979 wels daibeWda puSkinis saxlisa da Tbilisis saxelmwifo universitetis mier momzadebuli krebuli ‘Sua saukuneebis rusuli da qarTuli literatura~, romelSic simpoziumis ‘Zveli qarTuli

[1] ix. iqve, gv. 136.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

literaturis sami dRe puSkinis saxlSi~ masalebia Tavmoyrili. am krebulSi gamoqveynebulia e. xinTibiZisa da a. gvaxarias naSromi ‘Zveli qarTuli literaturuli urTierTobebi~, romelSic ‘baramgulandamianzecaa~ yuradReba gamaxvilebuli.[1] aRniSnulia, rom am Txzulebas uSualo kavSiri aqvs qarTul-rusul literaturul urTierTobebTan da Sualeduria rusul-sparsul literaturul kontaqtebTan. ‘baramgulandamianis~ qarTuli versia momdinareobs sparsuli xalxuri dasTanidan ‘bahrami da gulandami~ da sakmaod zustad mihyveba originalis teqsts, TviT leqsiTi CanarTebiTac ki. mTargmneli cdilobs teqsts SesZinos originalis JReradoba, xolo vrcel aRweraTa Semokleba moqmedebis ganviTarebas ufro dinamiurs xdis. sayuradReboa Txzulebis gmirTa aTi sasiyvarulo werili, romelic teqstis tradiciul-klasikur warmomavlobaze miuTiTebs. es nawarmoebi didi popularobiT sargeblobda qarTvel mkiTxvelTa Soris. qarTuli Targmani XVIII saukunis dasawyisiT TariRdeba. ukve 1773 wels peterburgSi gamoica wigni damaintrigebeli saTauriT: «Похождение новомодной красавицы принцессы Гуланданы и храброго принца Барама. Сочиненное Диларгетом, секретарем тифлисским и переведено с грузинского язика Московского университета информатором Семеном Игнатевым». naSromis avtorTa TvalsazrisiT, s. egnataSvili, qarTuli koloniis erT-erTi cnobili warmomadgeneli, qarTulidan rusulad am Txzulebis mTargmneli, sakmaod Tavisuflad moeqca pirvelwyaros, magram es sulac ar niSnavs imas, rom, rogorc zogierT mkvlevari miiCnevs, man sxva redaqcia gadmoTargmna, an miTumetes sxva Zegli. aiRo ra safuZvlad ‘baramgulandamianis~ qarTuli versia (razec miuTiTebs mTeli rigi sparsul-qarTul-rusuli teqstebis sityvasityviTi damTxvevebi), mTargmnelma rusul teqsts daumata istoriuli, literaturuli da folkloruli xasiaTis realiebi. Targmani gawyobilia leqsiTi CanarTebiT, zogjer gacilebiTY metiT, vidre qarTuli originali, amasTanave sainteresoa Tanxvedrebi sparsul teqstTan. avtorebi aseve Tvlian, rom Targmanis leqswyoba – ortaepedi _ TavisTavad sainteresoa rusuli versifikaciis TvalsazrisiT.

1992 wels Tbilisis universitetis gamomcemlobam dabeWda krebuli ‘Sua saukuneebis qarTuli da rusuli literatura~, romelsac safuZvlad daedo Mmasalebi 1986 wels rusuli literaturis institutSi Catarebuli simpoziumisa ‘Zveli qarTuli literaturis dReebi puSkinis saxlSi~. am krebulSi gamoqveynebulia a. gvaxariasa da m. inasariZis naSromi ‘qarTul-rusuli literaturuli urTeierTobebis istoriidan.[2] es naSromi mxolod ‘baramgulandamianis~ rusul Targmans exeba, oRond ufro vrclad da amasTanave Rrmadaa ganxiluli problema. upirveles yovlisa, avtorebi SeniSnaven, rom mecnierulad naklebadaa Seswavlili qarTulidan rusulad naTargmni da gadakeTebuli nawarmoebebi da rom yovelTvis ar aris gaTvaliswinebuli qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis ormxrivi xasiaTi. es SeniSvna, avtorTa azriT, gansakuTrebiT rusul literaturaTmcodneobas exeba, romelic

[1] ix. Хинтибидзе Э. Гвахария А., Литературные сиязи Древней Грузии. wignSi: «Грузинская и русская средневековые литературы». Тбилиси, 1979, с. 40.

[2] ix. Гвахария А., Инасаридзе М., Из истории грузинско-русских литературных связей (Барамгуландамиани), Литературные сиязи Древней Грузии. wignSi: «Грузинская и русская средневековые литературы». Тбилиси, 1992, с.64.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

samwuxarod ar iyenebs XVIII saukunis sakmaod mdidar qarTuli masalas. a. gvaxariasa da m. inasariZis naSromi aseve, SeiZleba iTqvas, erTgvari ganmartebaa d. lixaCovis Tvalsazriszisa, rom aRmosavluri Tematika da motivebi rusul literaturaSi gansakuTrebiT uxvad da Rrmad XVIII saukuneSi Cndeba. avtorTa azriT, rusul literaturaSi aRmosavlurma siuJetebma da motivebma garkveulwilad qarTulis gziT SeaRwia, es ki ruseTSi qarTuli kulturis kerebis warmoSobam ganapiroba. naSromSi swored 'baramgulandamiania~ ganxiluli, rogorc sparsul-qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis erT-erTi Tvalsacino nimuSi.

Tavdapirvelad saubaria im rolze, rac klasikurma sparsul-tajikurma literaturam Seasrula qarTuli saero mwerlobis Camoyalibebasa da ganviTarebis saqmeSi. gaCnda mTeli rigi qarTuli versiebisa iseTi msoflio Sedevrebis, rogoricaa 'visramiani~, 'Sah-name~ ('rostomiani~) da a. S.

saqarTveloSi gansakuTrebuli siyvaruliT sargeblobda sparsuli xalxuri dasTanebi, vrceli prozauli romanebi, sagmiro da romanuli Sinaarsis leqsiTi CanarTebiT. iransa da Sua aziaSi am Janris Txzulebebi XII saukunidan gavrcelda, magram gansakuTrebiT didi raodenobiT Seiqmna XVI-XVIII saukuneebSi. isini Tavmoyrili iyo xelnawer krebulebSi, erTgvar konspeqtebSi mkiTxvel-mTxrobelTaTvis. XVII saukunis miwurulsa da XVIII saukunis dasawyisSi Cndeba mTeli seria sparsuli dasTanebis qarTuli versiebisa. am mxriv gansakuTrebiT nayofieri iyo mefe-poetis vaxtang VI-is mmarTvelobis xana. man Tavad Targmna qaSifis 'anvari sohaili~ (qilila da damana~), 'yabus-name~ 'amirnasarianis~ saxelwodebiT. vaxtang VI-is uSualo xelSewyobiT Seiqmna 'baxTiar-names~, 'baramgulijanianisa~ da 'baramgulandamianis~ qarTuli versiebi.

qarTvelma anonimma mTargmnelma Seqmna 'baramgulandamianis~ qarTuli versia, romelic zustad mihyveba originalis teqsts da gawyobilia sakmaod rigiani leqsiTi CanarTebiT. naSromis avtorTa mier dadgenilia, rusulenovani Targmanis avtoris dabadebis weli (1741w.). aseve gamoTqmulia varaudi, rom is aris vaxtang VI-is amalis siaSi moxseniebuli igor ignatievis vaJi. rogorc peterburgSi 1773 wels gamocemuli 'baramgulandamianis~ satitulo gverdi iuwyeba da razec tr. ruxaZemac miuTiTa, s. egnataSvili yofila moskovis universitetis informatori, xolo momdevno wlebSi saqarTvelosa da ruseTis diplomatiur molaparakebebSi monawileobda, kerZod, asrulebda Tarjimnis movaleobas. mas axlo urTierToba hqonda mirian batoniSvilTan da besik gabaSvilTan, romelsac kidec swvevia iasaSi. s. egnataSvili 1783 wels Tan axlda potiomkinis saelCos erekle meoresTan traqtatis gadasacemad.

s. egnataSvili cnobili iyo, rogorc sakuTari literaturuli stilisa da leqswyobis mqone mTargmneli. polkovnik tamaras davalebiT uTargmnia mas 'imereli brma memusikis simRera~, razec tr. ruxaZec miuTiTebs zemoTganxilul naSromSi. s. egnataSvils aseve Seudgenia rusul-qarTuli leqsikoni, romelic dRemde ar aris mikvleuli. tr. ruxaZe SeniSnavs, rom es leqsikoni s. egnataSvilis vaJma gadasca dasabeWdado.

rogorc Cven mier ganxilul wina naSromSi, avtorebi aqac, oRond ufro meti argumentis moxmobiT, asabuTeben, rom 'baramgulandamianis~ rusuli teqsti momdinareobs sparsuli Txzulebis

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

amas ki adasturebs rogorc saerTo siuJeturi qarga, aseve calkeuli zusti damTxvevebi. magram iqve miuTiTeben, rom mTargmneli rig SemTxvevaSi sakmaod Tavisuflad epyroba originals: zogjer amoklebs teqsts, zogjer ki amatebs qarTuli sinamdvilisaTvis damaxasiaTebel realiebs (miTologiuri, istoriuli, geografiuli saxelwodebebi) da ganmartavs maT sqolioSi. s. egnataSvili ar kmayofildeba marto amgvari CanarTebiT, is Txzulebas umatebs vrcel daskvniT Tavs, romelic mTlianad Sedgenilia qarTuli istoriuli, literaturuli da folkloruli Zeglebis safuZvelze. naSromSi dadgenilia zogierTi maTgani, kerZod, vaxuSti batoniSvilis 'qarTuli saxelmwifos aRweriloba~, 'yaramaniani~ (aseve sparsuli dasTanis qarTuli versia), 'amirandarejaniani~. naSromis avtorebi iqve SeniSnaven, rom am nawarmoebis gamowvilviT Seswavlam SesaZloa mTargmnelis mier gamoyenebuli sxva wyaroebic gamoavlinos. sparsul originalSi prozaul Txrobas enacvleba leqsiTi CanarTebi. qarTul versiaSic aseve leqsiTi formiTaa isini gadmocemuli. igive suraTia rusul TargmanSic, oRond leqsiTi CanarTebi rusul teqstSi ufro vrcelia. rusul TargmanSi yuradRebas ipyrobs ortaepiani riTma, damaxasiaTebeli sparsuli leqsiTi formis 'mesnevisaTvis~, riTac Txzavdnen epikur nawarmoebebs, Tumca amgvari riTma XVIII saukunis rusul poeziasac axasiaTebda.

ganxiluli naSromis avtorTa daskvniT, 'baramgulandamianis~ qarTulma versiam Seasrula literaturuli Suamavlis anu 'gadamcemis~ roli sparsul romansa da rusul literaturas Soris. es faqti uyuradRebod ar darCenia rusul kritikas. AMamis Sesaxeb miuTiTebda m. makarovi 1883 wels Jurnal 'teleskopSi~. 'baramgulandamianis~ Targman-gadamuSavebaze miTiTebulia rusul bibliografiul ZeglebSic, p. berkovic exeba gakvriT am sakiTxs, magram aRniSnuli naSromis avtorTa gancxadebiT, rusul-qarTuli literaturul urTierTobebis amsaxveli am saintereso Zeglis Sesaxeb dRemde ar arsebobs specialuri gamokvleva.

კერები

XVII-XVIII saukuneebSi saqarTveloSi Seqmnilma politikurma viTarebam ganapiroba qarTvel politikosTa xedva Crdiloeli mezoblisaken. aman ki Secvala Cveni qveynis ara marto istoriul-politikuri mimaruleba, aramed kulturulic. qarTul sinamdvileSi farTod gaeRo kari rusul da misi meSveobiT evropul Tematikasac. amis niadagi ki Seamzada ruseTSi, ZiriTadad moskovsa da peterburgSi, warmoqmnilma qarTulma koloniebma, ramac TavisTavad CrdiloeTSi qarTuli kulturis kerebis warmoSoba ganapiroba. gansakuTrebiT mas Semdeg, rac vaxtang VI iZulebuli Seiqmna daetovebina samSoblo da ruseTSi gamgzavrebuliyo. mis mravalricxovan amalaSi Sedioda qarTvel moRvaweTa saukeTeso nawili. maT da maTma STamomavlebma ruseTSi gaagrZeles SemoqmedebiTi moRvaweoba. qarTul literaturaTmcodneobaSi met-naklebad Seswavlilia maTi moRvaweoba, ZiriTadad rusulidan Targmnili da gadmokeTebuli nawarmoebebi (mxedvelobaSi gvaqvs k. kekeliZis, tr. ruxaZis. n. maxaTaZis, d. bregaZisa da sxvaTa Sromebi).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

levan menabdem, romelmac Tavisi mecnieruli moRvaweobis manZilze didi adgili dauTmo Zveli qarTuli kulturis kerebis Seswavlas, gamowvilviT aRwera ruseTSi warmoSobili qarTuli kulturis kerebic. misi naSromi 'Zveli qarTuli kulturis kerebi~[1] Sedgeba ori nakveTisagan. meore Tavis 'Zveli qarTuli kulturis kerebi sazRvargareT~ erTi qveTavia 'CrdiloeTi~.[2] masSi warmoCenilia ruseTSi arsebul qarTuli kulturis kerebSi moRvaweTa saqmianoba. Tavdapirvelad saubaria moskovSi warmoqmnil keraze.[3] kerZod, avtori miuTiTebs, rom moskovis qarTuli koloniis aRmoceneba dakavSirebulia Teimuraz I-is SviliSvilis _ erekle daviTis Zis saxelTan, riTac am ukanasknelma xazi gausva ruseTisadmi erTgulebas. igi 1653 wels Cavida moskovSi. swored maSin Caeyara safuZveli moskovis qarTvelTa axalSens. XVII saukunis 80-ian wlebSi ruseTSi gaemgzavra da dasaxlda mefe arCili vaJTan aleqsandresa da asul darejanTan erTad. mas axldnen axloblebi _ cnobili moRvaweni daviT TurqistaniSvili, bagrat soloRaSvili, dimitri kavkasiZe, gabriel CxeiZe. maT Seqmnes originaluri nawarmoebebi, aseve Targmnes rusul-evropuli mxatvruli da samecniero literatura. Semdgom literaturul-saganmanaTleblo moRvaweoba ganagrZes vaxtang VI-m da misma amalam.

levan menabdes aseve Seswavlili aqvs qarTuli kulturis keris Camoyalibeba peterburgSi.[4] rogorc igi aRniSnavs, Tavidan iq mcire xniT Cadiodnen vaxtang VI, vaxuSti bagrationi, vaxtang orbeliani. am ukanasknelma TanamemamuleTa TxovniT inaxula peterhofi da vrclad aRwera misi baRebi da sasaxleebi. 1761 wels peterburgSi Cavida Teimuraz II, dauaxlovda iqaur sazogadoebas. XIX saukunis damdegs ruseTis dedaqalaqSi Tavi moiyara bevrma qarTvelma mwignobarma (ioane, daviT da Teimuraz batoniSvilebma, gabriel ratiSvilma, g. avaliSvilma, iona xelaSvilma, petre qebaZem da a.S.).

amgvarad, peterburgi iqca qarTuli kulturis umniSvnelovanes kerad. Semdgom naSromSi warmodgenilia, Tu rogor safuZvlianad Seiswavla peterburgis qarTvelobam rusul-evropuli mecniereba, literatura, gaaCaRa originaluri SemoqmedebiTi da mTargmnelobiTi saqmianoba, riTac Seavso da gaamdidra mSobliuri literaturis saganZuri. peterburgi iqca rogorc qarTuli literaturis, aseve mecnierebis did centrad, aq Camoyalibda qarTvelologiuri skola, romelsac safuZveli Cauyara mravalmxrivma mecnierma Teimuraz bagrationma. naSromSi aseve yuradReba gamaxvilebulia ioane bagrationis naRvawze, gansakuTrebiT mis 'kalmasobaze~, aRniSnulia, rom Teimuraz batoniSvilis mier dafuZnebuli peterburgis qarTvelologiuri skolis gavleniT momzadda qarTvel moRvaweTa saxelovani Taoba, romelmac saqarTveloSi ganagrZo SemoqmedebiTi saqmianoba.

l. menabdis naSromSi aseve moxseniebulia astraxanis, yizlaris, vladimiris, peterhofis, petrozavodskis, kremenCukis, mirgorodisa da iasas kerebi da aRwerilia iq moRvawe qarTvelTa damsaxureba qarTuli kulturis ganviTarebis saqmeSi.[5]

---

[1] ix. menabde l. Zveli qarTuli kulturis kerebi, Tbilisi, 1992.
[2] ix. iqve, gv. 182.
[3] ix. iqve, gv. 191.
[4] ix. iqve, gv. 202.
[5] ix. menabde l., dasax. naSr., gv. 208.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

al. baramiZis naSromSi ‘rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebi XVII-XVIII saukuneebSi~[1] mimoxilulia ruseTis qarTul koloniebSi _ svexsviatskoesa da presnis kerebSi qarTuli emigraciis kulturul-saganmanaTleblo saqmianoba, miTiTebulia is naSromebi, Targmanebi da nawarmoebebi, romlebic iq Seiqmna da ramac, avtoris azriT, biZgi misca ‘qarTvelobis gonebriv moZraobas, SemoqmedebiT mecnierul da literaturul saqmianobas, ramac aamaRla swavla-ganaTlebis done, xeli Seuwyo qveynis kulturulad dawinaurebas~.[2] rusulis saSualebiT da zogjer pirdapiri gziTac qarTul sinamdvileSi SemoiWra evropuli kultura, rusulis gavleniT Seiqmna qarTuli profesiuli Teatri da dramatuli mwerloba, rusul-slavuri tipis seminariebi daarsda Tbilissa da TelavSi, romelTaTvisc rusulidan iTargmna filosofiuri da sabunebismetyvelo saxelmZRvaneloebi. aseve rusulidan iTargmna frangi ganmanaTleblebis nawerebi da volterianuli literatura, xolo qarTulidan rusul da frangul enebze gadaiTargmna mxatvruli da istoriuli nawarmoebebi, maT Soris vaxuSti bagrationis geografiuli atlasi da ‘baramgulandamiani~. unda SevniSnoT, rom al. baramiZec ~baramgulandamians~ qarTulidan naTargmn Zeglad miiCnevs, rac Semdeg mecnierulad daasabuTes a. gvaxariam da m. inasariZem.

al. baramiZe qarTuli emigraciis warmomadgeneli didi poetis daviT guramiSvilis Semoqmedebidan gamoyofs or moments, kerZod, rom man pirvelma ukvdavyo qarTul poeziaSi ubralo rusi kacis kacuroba da keTilSobileba da leqs ‘zubovkiT~ al. puSkinis ‘poltavaze~ adre Seqmna ukraineli qalis momxiblavi saxe.

mamuka baraTaSvilisa da daviT guramiSvilis SemoqmedebaSi rusuli leqswyobis gavlenaze miuTiTa korneli kekeliZem naSromSi ‘daviT guramiSvili~.[3] aseve n. maxaTaZec aRniSnavs, rom mamuka baraTaSvilma da daviT guramiSvilma rusul literaturasTan siaxlove imiT gamoxates, rom maTma poeziam xma Seuwyo, bani misca rusul-ukrainuul simRerebs.[4]

daviT guramiSvilis Semoqmedebis rusul-ukrainul literaturasTan mimarTebis TvalsazrisiT sainteresoa laura grigolaSvilis gamokvleva ‘Д. Гурамишвили и русско-украинская культура~.[5] naSromSi gamoyofilia d. guramiSvilis Semoqmedebis zogierTi aspeqti da gaanalizebulia rusul-ukrainuli kulturis konteqstSi. l. grigolaSvilis TvalsazrisiT d. guramiSvilis mxatvrul samyaroSi ikveTeba mTeli rigi barokos stilis maxasiaTebeli niSnebi. qarTveli poetis moRvaweobis periodSi slavuri baroko ukve farTod iyo gavrcelebuli. amasTanave d. guramiSvilis Tanamedrove rusulenovani ukraineli poetebi ZiriTadad barokos stils misdevdnen. swored am

---

[1] ix. baramiZe al. rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebi XVII-XVIII saukuneebSi. wignSi: al. baramiZe, narkvevebi qarTuli literaturis istoriidan, t. VII, Tbilisi, 1979, gv. 137.

[2] ix. iqve, gv. 138.

[3] ix. kekeliZe k., dasax. naSr., t. II, gv. 659.

[4] ix. maxaTaZe n., megobrobis furclebi, Tbilisi, 1983. gv. 116.

[5] ix. Григолашвили Л., Д. Гурамишвили и русско-украинская культура. wignSi: : Грузинская и русская средневековые литературы. Тбилиси, 1992, gv. 84.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

TvalsazrisiTaa Seswavlili da Sepirispirebuli dasaxelebul naSromSi d. guramiSvilisa da g. skovorodas Semoqmedeba. tipologiuri kvleva Catarebulia sxvadasxva aspeqtiT.

l. grigolaSvili naSromSi asabuTebs, rom am or Semoqmedis msoflmxedvelobaSi naTlad ikveTeba msgavsi aspeqtebi. erTnairia d. guramiSvilisa da g. skovorodas religiuri koncefcia, romliTac gamsWvalulia maTi cxovrebis kredo, maTi praqtikuli da sulieri moRvaweoba. g. skavarodasa da d. guramiSvilisaTvis ar arsebobs movlena religiuri sistemis gareSe. orive mwerlis SemoqmedebaSi sasuliero Sinaarsis Temebi Cndeba ara rogorc calkeuli motivebi, aramed rogorc erTi mTlianoba. d. guramiSvilisa da g. skovorodas Semoqmedeba poetikis calkeuli aspeqtebiTac enaTesaveba erTmaneTs.

sikvdilis motivis damuSavebisas d. guramiSvili da g. skavaroda msgavs filosofiur poziciaze dganan. sakuTari optimizmiT oriveni maRldebian samwuxaro dasasrulis garduvalobaze.

naSromis avtoris azriT, SemTxveviTi ar aris is faqti, rom orive Semoqmedis poeziaSi iWreba sasimRero intonacia, radgan esac barokos stilisTvisaa damaxasiaTebeli.

l. grigolaSvili miuTiTebs, rom erTob mwiri cnobebi gagvaCnia imis Sesaxeb, icnobda Tu ara d. guramiSvili rusulenovan ukrainel moazrovneebsa da poetebs. mxolod isaa cnobili, rom poeti mravali wlis manZilze trialebda qarTvel emigrantTa wreSi, sadac mxolod pasiurad ar ecnobodnen im axal inteleqtualur mimarTulebas, romelic saTaves iRebda evropaSi da TandaTan ruseTSic vrceldeboda.

naSromis avtoris daskvniT, ‘daviTianisaTvis~ damaxasiaTebeli barokos paTosi TviT poetis sulSi arsebuli gancdebis Sedegadaa warmoSobili. ruseTsa da ukrainaSi gabatonebulma barokos atmosferom erTgvarad ubiZga d. guramiSvilis SemoqmedebiT mimarTulebas.

qarTul-rusul literaturul urTierTobaTa TvalsazrisiT erTob sainteresoa revaz baramiZis naSromi ‘masaslebi literaturul mimdinareobaTa sakiTxisaTvis~.[1]

avtori aRniSnavs, rom mowinave qarTveli inteligencia ruseTze orientirebiT samxedro-politikuri kavSiris miRma kulturuli urTierTobis saSualebas xedavda, rasac misTvis gansakuTrebuli Rirebuleba gaaCnda. petre pirvelis grandiozulma reformebma ruseTi civilizaciis mZlavr kerad aqcia. qarTvel moRvaweTaTvis gadaudebel amocanad iqca am civilizaciasTan ziareba. yovelive es ki imiTac iyo ganpirobebuli, rom is literaturuli mimdinareobebi da azrovnebis procesebi, aseve moralur-eTikuri, ganmanaTlebluri da sulieri problemebi, romlebic fuZemdeblur principad iqca dasavleT evropisa da ruseTisaTvis, qarTvel mweralTa interesTa sferosac moicavda.

XVIII saukunis did movlenaTa Soris gansakuTrebuli adgili ganmanaTleblobas ukavia. misi tipologiuri suraTi ki yvelgan TiTqmis erTnairia. magram aucilebelia imis gaTvaliswineba, rom ar arsebobs romelime literaturuli mimdinareobis ‘sufTa~, monoliTuri tipi. yvela literaturuli mimarTuleba, TiToeuli stili Seicavs sxva

[1] ix. Барамидзе Р., Материалы к вопросу типологии литературных течений. wignSi: Грузинская и русская средневековые литературы. Тбилиси, 1992, . 40.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mimarTulebaTa damaxasiaTebel ama Tu im Tvisebas. amitomac saWiroa orientacia aviRoT literaturuli mimdinareobis mTavar tendenciaze, romelic misi erTiani struqturidan momdinareobs. literaturuli mimarTulebis warmodgena, rogorc izolirebuli sistemisa, SeuZlebelicaa da dauSvebelic. amitomac tipologiuri struqturis TvalsazrisiT, miuxedavad imisa, rom erTsa da imave literaturul mimarTulebas sxvadasxva qveyanaSi saerTo tendenciebi gaaCnia, is mainc gansxvavebul formas iRebs, ganpirobebuls konkretuli qveynis istoriuli faqtorebiTa da nacionaluri TaviseburebiT.

Tu am kuTxiT gavaanalizebT qarTul ganmanaTleblobas, davinaxavT, rom tipologiuri niSnebiT igi axlosaa aRmosavleT evropisa da gansakuTrebiT ruseTis ganmanaTleblobasTan.

ganmanaTleblobis erT-erTi ZiriTadi Tviseba adamianis ganTavisuflebaze zrunva da gonebis yovlisSemZleobis aRiarebaa. ganmanaTlebelTa azriT, adamianze dayrdnobiTaa SesaZlebeli sazogadoebis gardaqmna. isini gonebas moiazrebdnen im keTil sawyisad, romelic marTavs qveynierebas da amarcxebs borotebas. naSromSi revaz baramiZe swored gonebis primatis aRiarebas warmoaCens qarTveli ganmanaTleblebis arCilis, sulxan-saba orbelianis, anton kaTalikosis, daviT guramiSvilis SemoqmedebaSi. iqve miuTiTebs, rom, rodesac saubaria gonebis primatis aRiarebaze qarTul ganmanaTleblobaSi, aucilebelia Cvens istoriul sinamdvileSi arsebul TaviseburebaTa gaTvaliswineba.

evropul da gansakuTrebiT franguli ganmanaTleblobis mier gonebis primatis aRiareba religiis winaaRmdeg amxedrebas ukavSirdeba. dasavleTevropelma ganmanaTleblebma Searyies eklesiis avtoriteti da RmerTis yovlisSemZleobis rwmenas gonebis Zala da pirovnebis adamianuri Rirsebis dacvis moTxovnileba daupirispires. saqarTveloSi ki, iseve rogorc ruseTSi, gonebis kultis aRiareba religias ar upirispirdeboda.

r. baramiZis azriT, es ganapiroba im garemoebam, rom brZolebisgan dasustebul, feodalur samTavroebad daqucmacebul qveyanaSi erovnul-saxelmwifoebrivi gamaerTianeblis funqcia eklesiam itvirTa. eklesia iqca saxelmwifoebrivi erTianobis erTgvar simbolod. moxda rwmenisa da erovnul-saxelmwifoebrivi damoukideblobis identifikacia. amdenad eklesia aRiqmeboda ara mxolod marTlmadidebloblobis kerad, aramed qveynis erTianobis imedad. aRsaniSnavia isic, rom qarTveli ganmanaTleblebi rwmenas miiCnevdnen saxelmwifoSi sazogadoebrivi wesrigis dasamyarebel saSualebad. swored am TvalsazrisiT uaxlovdeba qarTuli ganmanaTleblobis tipologiuri struqtura rusul realobas. ganmanaTleblobis did organizators petre pirvels rwmena miaCnda Tavisi reformebis ganxorcielebis aucilebel pirobad. revaz baramiZe yuradRebas im faqtzec amaxvilebs, rom qarTveli da aRmosavleTevropeli ganmanaTleblebi qristianul eTikaSi xedavdnen ara mxolod pirovnebis TviTsrulyofis kodeqss, aramed, upirveles yovlisa, aRzrdis zogad principebs.

mniSvnelovani faqtia isic, rom dasavleT evropaSi ganmanaTleblobis saTaveSi moeqca axladwarmoSobili burJuazia, romelic socialurad upirispirdeboda CixSi moqceul feodalizms. saqarTveloSi ki, iseve rogorc ruseTSi, ganmanaTleblobis

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

fuZemdeblebi da propagandistebi progresulad moazrovne aristokratiis warmomadgenlebi iyvnen.

zemoTqmulidan gamomdinare, naSromis avtori askvnis, rom qarTuli ganmanaTleblobis, iseve rogorc rusulis, Taviseburi ukonfliqto forma imaTaa ganpirobebuli, rom misi fuZemdebelni da mqadagebelni saero pirebTan erTad sasuliero fenis warmomadgenlebic iyvnen.

r. baramiZe qarTuli da rusuli ganmanaTleblobis zogadi tipologiuri msgavsebis garda yuradRebas konkretul Tanxvedrebzec amaxvilebs.

rusul-qarTul literaturuli urTierTobebis mkvlevaris nino maxaTaZis naSrom ‘megobrobis furclebis~ pirvel TavSi[1] ganxilulia, Tu rogor aisaxa qarTvel mweralTa SemoqmedebaSi rusuli orientaciis sakiTxi. Tavdapirvelad igi miuTiTebs, rom XVII-XVIII saukuneebSi qarTul literaturaSi damkvidrda ‘marTlis Tqmis~ principi. misi warmomadgenlebi arian arCili, mamuka baraTaSvili, feSangi faSvibertyaZe. Tumca mamuka baraTaSvils ar ganuxorcielebia is moTxovna, rasac poezias uyenebda. nino maxaTaZe iqve aRniSnavs, rom am poetTa Sexedulebani epoqis moTxovniTaa ganpirobebuli. XVII-XVIII saukuneebSi qarTul poeziaSi fexi moikida istoriul-erovnulma Temam. bunebrivia, masSi is motivebi wamoiwia, rac yvelaze mtkivneuli da saWirboroto iyo im droisaTvis. am kuTxiTaa ganxiluli naSromSi feSangis ‘Sahnavaziani,~ iase tlaSaZis ‘kaTalikoz-baqariani~, da daviT guramiSvilis ‘daviTiani~.

nino maxaTaZe aRniSnavs, rom ‘Sahnavaziani~ saxotbo Txzulebaa da miznad isaxavs vaxtang V-isa da misi Svilis xotbas.[2] marTalia, avtori ar aRwers imdroindel garTulebul sagareo politikur urTierTobebs, magram, amis miuxedavad, erekle pirvelis ruseTidan gamosvlas did Secdomad miiCnevs. rac Seexeba iase tlaSaZis ‘kaTalikoz-baqarians~,[3] is saistorio eposis tipuri Zeglia da im mZime periods asaxavs, romelsac d. guramiSvilma qarTlis Wiri uwoda. iase tlaSaZe rusuli orientaciis matarebeli poetia, Tumca verc misi politikuri Tvalsawieri da verc pirovnuli Tvisebebi ver maRldeba zogadpatriotuli interesebis doneze. rusuli orientaciis poetia o. favleniSvilic.[4] mis ‘vaxtangianSi~ moTxrobilia vaxtangis ruseTSi gadaxvewis ambavi. avtori ar aris poeturi sityvis didostati. rac Seexeba daviT guramiSvils, man ara erTi SesaniSnavi leqsi uZRvna rus xalxs, ruseTis mefeebs, ruseTis sinamdviles, aitaca rusuli da ukrainuli melodiebi. magram mas ruseTis orientaciis sakiTxze Tavisi pozicia ekava da am problemas ‘qarTlis WirSi~ idealuri forma ar miuRia.[5]

n. maxaTaZis naSromSi aRwerilia aseve qarTuli koloniebis saqmianoba ruseTSi.[6] rogorc avtori miuTiTebs, maTi iq Camoyalibeba daemTxva petre pirvelis mefobis im periods, roca misi reformatoruli politikis Sedegad ruseTis kulturuli cxovreba udides Zvrebs ganicdida. naSromSi aseve saubaria arCilis SemoqmedebiT da kulturul

[1] maxaTaZe n., dasax. naSr. gv. 14.
[2] ix. iqve, gv.16.
[3] ix. iqve, gv. 19.
[4] ix. iqve, gv. 23.
[5] ix. iqve, gv. 29.
[6] ix. iqve, gv. 49.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

moRvaweobaze,[1] miTiTebulia, rom man gadmoiRo slavur-rusuli tipikoni. tr. ruxaZisagan gansxvavebiT, n. maxaTaZe da m. qavTaria ar miiCneven, rom prolog-svinaqsari arCilis Targmania.[2]

n. maxaTaZis naSromSi aseve warmodgenilia, rogor aisaxa ruseT-saqarTvelos kulturul-literaturuli viTareba XVII-XVIII saukuneebis qarTul mwerlobaSi.[3] am kuTxiT exeba igi Teimuraz I-is werilebs da maTi ganxilvis safuZvelze askvnis, rom mefe-poets ruseTis mfarveloba miaCnda qveynisTvis erTaderT gamosavlad. amasTanave TeimurazisaTvis ucxo ar unda yofiliyo ruseTis imdroindeli kulturul-literaturuli movlenebi. mkvlevari aseve ganixilavs nodar ciciSvilis 'Svid mTiebs~ anu 'baramgurians~.[4] miuTiTebs, rom is tipuri aRmosavluri aRmosavluri Sinaarsis da tradiciis nawarmoebia. misi sxvadasxva varianti cnobilia aRmosavleTis qveynebis literaturaSi. nizamidan moyolebuli Svidi mzeTunaxavis ambavs ara erTi da ori sparseli da Turqi poeti dabrunebia. sxvadasxva dros sxvadasxvagvarad icvlida saxes misi siuJetic da formac.

n. maxaTaZe miuTiTebs, rom 1975 wels a. gvaxariam gamosca n. ciciSvilis 'Svidi mTiebi~, romelic rusulad Targmna boris rudenkom. mTargmnelis daskvniT n. ciciSvilis poema ZiriTadad nizamis ~Svidi mzeTunaxaviT~ aris davalebuli. mkvlevari iqve SeniSnavs, rom daviT kobiZis azriT, qarTuli versia imave uflebiTaa qarTveli poetis Semoqmedebis nayofi, ramdenadac nizamis Semdegi drois poetebis mier bahram guris Sesaxeb daweruli nawarmoebebi warmoadgenen iranel poetTa Semoqmedebis nayofs da ara Targmanebs.

n. maxaTaZe aseve aRniSnavs, rom 'baramguriani~ pirveli qarTuli poemaa, romelSic rusi personaJebi arian warmodgenilni; Tumca es asaxva mxolod zRaprul-fantastikuria. 'baramgurianis~ Tavebs, romelSic rusTa gulqva asulis ambavia moTxrobili, b. rudenko nizamis poemis IV Tavis Sesatyvisad miiCnevs.

n. maxaTaZe dasaxelebul naSromSi ar eTanxmeba tr. ruxaZis Tvalsazriss, rom oqrosTmiani rusi qalebi xiblavdnen qarTvel vaJkacebs da maT ara erTi leqsi miuZRvneso (n. ciciSvili, d. guramiSvili, Teimuraz II da sxvani). avtoris azriT, rusi mzeTunaxavi ar aris realuri saxe. is rCeba zRapruli fantastikis farglebSi. amasTanave n. ciciSvilis poemaSi, marTalia, zRaprul samoselSi, magram mainc gadmocemulia ruseTis samefos ambavi. mzeTunaxavis saxe ki ucxo ar aris aRmosavluri da kavkasiuri folklorisaTvis. n. maxaTaZis daskvniT, es saxe Tavisi Sinagani TvisebebiT im Tqmulebas enaTesaveba, romelmac m. lermontovs cnobili leqsi 'Tamari~ daawerina.

calke naSromi uZRvna n. maxaTaZem peterburgSi arsebul qarTuli kulturis keras.[5] isic, sxva mkvlevarTa kvalad, upirveles yovlisa, aRniSnavs, rom qarTvelTa pirveli Casvla peterburgSi politikuri faqtoriT iyo ganpirobebuli. XVIII saukunis 30-iani wlebidan ki qarTvelebi kulturul-literaturul saqmianobas hkideben xels. maTi mizani saqarTvelos kulturuli cxovrebis aRorZineba iyo. swored am xanidan eyreba safuZveli kulturis keras peterburgSi. vaxtang VI-m da

[1] ix. iqve, gv. 102.
[2] ix. n. maxaTaZe, dasax. naSr. gv.131.
[3] ix. iqve, gv.80.
[4] ix. iqve, gv. 93.
[5] ix. maxaTaZe n., qarTuli kulturis kera peterburgSi, Tbilisi

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

misi amalis wevrebma, romlebic imdroindeli rusuli kulturis da mecnierebis donemde amaRldnen, didad Seuwyves xeli saqarTveloSi evropuli kulturis danergvas. elene metreveli SeniSnavs, rom ‘emigranti mwerlebis marto mTargmnelobiTi saqmianobac ver Seqmnis am koloniis muSaobis srul suraTs. xSirad am SemoqmedTa originaluri Semoqmedebac ganpirobebuli iyo rusuli literaturis da mecnierebis moTxovnilebiT~.[1]

XVIII saukunis meore naxevridan moyolebuli ruseTis saswavleblebSi aRzrdilma axalgazrda Taobam rusuli erovnuli ieri miiRo, ganimsWvala ruseTis saxelmwifoebrivi interesebiT da samoRvaweo asparezic iqve hpova. am Taobidan ara erTma gamoiCina Tavi da imdroindeli rusuli mwerlobis TvalsaCino warmomadgeneli gaxda.[2]

XIX saukunis damdegs peterburgis qarTuli kulturis keras SeuerTdnen erekle mefis STamomavalni da imereli bagrationebi. am jgufis kulturul-literaturul saqmianobaSi Tavdapirvelad istoriulma Tematikam iCina Tavi. es periodi, anu XIX saukunis I naxevari, peterburgis qarTuli kulturis ayvavebis xanaa. peterburgSi eyreba safuZveli mecnierul qarTvelologias (T.bagrationi, m. brose, d. CubiniSvili, al. cagareli).

Semdeg n. maxaTaZis naSromSi saubaria qarTvelTa koloniis memkvidre, rusuli literaturis sarbielze moRvawe pirze Tavad Tevdore ivanes Ze ciciSvilze.[3] misi nawarmoebebi ibeWdeboda rusul almanaxebSi, igi megobrobda al. puSkinTan. n. maxaTaZe miiCnevs, rom saWiroa Tevdore ciciSvilis nawarmoebebis moZieba da Seswavla.

n. maxaTaZe yuradRebas amaxvilebs aseve ‘ruski arxivSi~ gamoqveynebul al. puSkinis Sav xelnawerebs Soris gamoqveynebul poetis cnobil nawarmoebze ‘warmosaxviTi saubari aleqsandre pavles ZesTan~. masSi poeti ambobs ‘...yovel aRmaSfoTebel Txzulebas momaweren me, rogorc yovelgvar maxvilsityvaobas c_s~. sqolioSi aRniSnulia, rom ‘c~aris Tavadi dimitri evsevis Ze cicianovi, aleqsandra smirnovas biZa. zogierTi misi zRapari da moTxroba Cawerili da gamoqveynebulia puSkinis mier. n. maxaTaZis azriT, is aris puSkinis ara liceumis megobari, aramed poetis ufrosi Tanamedrove. [4]

v. Saduris naSromSi ‘dekabristuli literatura da qarTuli sazogadoeba~ gamokvleulia XIX saukunis 20-ani wlebidan 40-ian wlebamde ganviTarebuli literaturuli procesebi, anu is periodi, rodesac daarsda saidumlo dekabristuli organizacia, romlis pirveli Taobis warmomadgenlebi iyvnen al. puSkini, al. griboedovi, a. SiSkovi, v. kiuxelbekeri, bestuJev-marlinski, iakuboviCi da sxvani. wignSi avtori ganixilavs saqarTveloSi gadmosaxlebul rus dekabristTa moRvaweobas, maT mier kavkasiaze, kerZod, ki saqarTveloze Seqmnil mxatvrul literaturas. naSromSi dawvrilebiT aris gaanalizebuli al. puSkinis ‘mogzauroba arzrumSi~, ‘kavkasieli tyve~, ‘saqarTvelos mTebze~, ‘monasteri yazbegze~, ‘nu mimRer, lamazo~ da sxv. aseve ganxilulia al. griboedovis saqarTvelosadmi miZRvnili dausrulebeli tragediebi ‘radamisti da zenobia~, da ‘qarTuli Rame~. gamokvlevaSi Seswavlilia a. SiSkovis romani ‘qeTevani, anu saqarTvelo 1812 wels~, i. odoevskis

[1] citirebulia n. maxaTaZis dasax. wignidan, gv. 252.
[2] ix. iqve 54.
[3] ix. iqve, gv.173.
[4] ix. iqve, gv.174.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

leqsebi da v. grigorievis mier gamoqveynebuli Canawerebi, romlebSic aRwerilia al. griboedovis dakrZalva, alaverdobis zeimi da qarTuli qorwili, aseve ganxilulia misi leqsi ‘qarTveli qali~.[1]

v. Saduris naSromSi aseve warmoCenilia al. WavWavaZis, gr. orbelianis, n. baraTaSvilis, s. dodaSvilis da sxva qarTvel romantikosTa cxovreba da maTi SemoqmedebiTi kavSirebi ruseTTan.

1949 wels vano Sadurma gamosca wigni ‘rusi mwerlebi saqarTvelos Sesaxeb~.[2] masSi Tavmoyrilia saqarTvelosadmi miZRvnili rusi mwerlebis werilebi da mxatvruli Txzulebebi. aRniSnuli naSromi moicavs masalas XV saukunidan XIX saukunis I naxevramde. masala qronologiuri TanmimdevrobiT aris dalagebuli. JanrTa mravalferovnebis gamo Tavdapirvelad leqsebia warmodgenili, Semdeg poemebi, dramaturgia, proza, publicisturi statiebi da werilebi. krebulSi Sesulia radiSCevis, karamzinis, griboedovis, kiuxelbekeris, davidovis, bestuJevis, puSkinis, lermontovis, gogolis, belinskis, gercenis, iazikovis, maikovis, polonskis, zaicevskis, grigorievis, tepliakovis, meisneris, iakuboviCis, gotovcevas da SiSkovis werilebisa da mxatvrul Txzulebata qarTuli Targmanebi.

qarTvel romantikosTa mimarTeba rusul kulturasTan Seswavlili aqvs igor bogomolovs. mis wignSi ‘aleqsandre WavWavaZe da rusuli kultura~[3] saubaria al. WavWavaZis urTierTobaze mowinave rusul sazogadoebasTan, poetis rolze qarTul-rusuli kulturuli megobrobis saqmeSi. naSromSi warmoCenilia al. WavWavaZis mTargmnelobiTi da originaluri Semoqmedebis roli da mniSvneloba ori qveynis kulturuli urTierTobis saqmeSi. naSromis pirvel TavSi ganxilulia poetis leqsi ‘kavkasia~ da ‘saqarTvelos mokle istoriuli narkvevi da misi mdgomareoba 1801 wlidan 1831 wlamde~. Cveni azriT, avtoris Tvalsazrisi tendenciuri da mcdaria, Tumca igi SeniSnavs, rom poets gaorebuli damokidebuleba hqonda ruseTisadmi. iqve dasZens, rom kaxeTis ajanyeba ar iyo politika, is mefis moxeleTa Tavgasulobam gamoiwviao. wignis meore TavSi saubaria poetis ojaxze, romelic qarTveli da rusi moRvaweebis damakavSirebeli rgoli iyo. moTxrobilia m. lermontovis mis ojaxSi stumrobaze. mesame TavSi ZiriTadad ganxilulia al. WavWavaZis mier Targmnili rusuli poeziis nimuSebi, romelTagan umTavresi adgili al. puSkinis lirikis Targmans eZRvneba. i. bogomolovis TvalsazrisiT, odoevskim ‘vardi da bulbuli~ al. WavWavaZis gavleniT da daxmarebiT Seqmna. mkvlevari aseve miuTiTebs, rom n. pavlov-silvanskim ‘rusul biografiul leqsikonSi~ gamoaqveyna qarTveli poetis vrceli biografia.

qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis Seswavlis TvalsazrisiT erTob saintereso naSromia igor bogomolovis wigni ‘qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebebis istoriidan~.[4] masSi Tavmoyrili da gaanalizebulia XIX saukunis pirveli naxevris im qarTveli mwerlebis (nikoloz baraTaSvili, vaxtang orbeliani, mixeil TumaniSvili, daviT maCabeli, dimitri erisTavi, grigol rCeuliSvili, giorgi erisTavi) naRvawi, romelTa Semoqmedebac naTlad asaxavs maTi

---

[1] ix. Шадури В. Декабристская литература и грузинская общественность, Тбилиси,1958.

[2] ix. Saduri v. rusi mwerlebi saqarTvelos Sesaxeb (Zveli droidan XIX saukunis naxevramde, t. I, Tbilisi, 1949.

[3] ix. Богомолов И., Александр Чавчавадзе и русская культура, Тбилиси, 1964.

[4] ix. Богомолов И., Из истории грузино-русских литературных взаимосвязей,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tanamedrove saqarTvelos literaturuli cxovrebis ZiriTad tendeciebs da sazogadoebriv-literaturul urTierTobebs rusul kulturasTan.

naSromSi calke Tavi eTmoba n. baraTaSvilis sazogadoebriv-literaturul urTierTobas rusul kulturasTan.[1] i. bogomolovi miiCnevs, rom n. baraTaSvilis Rrmad originaluri da TviTmyofadi Semoqmedeba mWidrod iyo dakavSirebuli dasavleTevropuli da rusuli literaturis monapovarTan. amas ki xeli Seuwyo im garemom, romalSic poets uxdeboda cxovreba da swavla. rogorc sxva qarTveli romantikosebi, n. baraTaSvilic puSkinis didi Tayvanismcemeli gaxldaT. im faqts, rom igi kargad icnobda rusi poetis Semoqmedebas, misi epistolaruli literatura adasturebs. i. bogomolovic g. leoniZis, T. buaCiZisa da v. Saduris kvalad miiCnevs, rom n. baraTaSvilis SemoqmedebaSi SeiniSneba al. puSkinis leqsebis motivebi. avtori aseve exeba n. baraTaSvilis dekabristebis msoflmxedvelobasTan mimarTebis sakiTxs, kerZod, qarTveli poetis Tavalsazriss saxelmwifos marTvis Taobaze, mis antimonarqistul xedvas, romelic 'bedi qarTlisaSi~ gamovlinda, qarTvel poets bevri saerTo eZebneba dekabristTa xedvasTan. am sakiTxTan dakavSirebiT igive azri gaaCnia v. Sadursac.[2] aseve bavri Tanxvedraa n. baraTaSvilisa da m. lermontovis Semoqmedebas Soris. am kuTxiT gansakuTrebiT unda gamoiyos awmyoTi ukmayofilebis motivi.

avtoris azriT, puSkinma, dekabristebma da lermontovma garkveuli gavlena iqonies n. baraTaSvilze. es zemoqmedeba saZiebelia ara imdenad poeturi xatebis, siuJeturi situaciebis, kompoziciuri xerxebis, sityvebisa da mTeli frazebis msgavsebaSi, aramed SemoqmedebiTi azrovnebis, ideuri mimarTulebis TanxvedraSi. i. bogomolovi naSromSi imowmebs da eTanxmeba mixeil zandukelis Tvalsazriss, rom n. baraTaSvilis sulieri kavSiri evropul kulturasa da literaturasTan rusuli literaturis meSveobiT damyarda.

i. bogomolovi narkvevSi asabuTebs, rom, miuxedavad imisa, rom XIX saukunis qarTveli poetebis Semoqmedeba ara Tu evropaSi, aramed mezobel qveynebSic ki ar iyo cnobili, is mainc ar darCenila SeumCneveli rus poetTa mier. amis naTeli dasturia rusi poetis, prozaikosisa da dramaturgis iakob polanskis Semoqmedeba. man saqarTveloSi xuTi weli dahyo da qarTuli poeziis erTgvari gavlenac ganicada. naSromSi warmodgenilia baraTaSviliseuli motivebi da poeturi xatebi, romlebic i. polanskis SemoqmedebaSi SeiniSneba.[3]

naSromSi i. bogomolovi aseve ganixilavs n. baraTaSvilisadmi rusuli beWdviTi sityvis damokidebulebas da poetis Semoqmedebis rusul Targmanebs. 1859 wels n. baraTaSvilis Semoqmedebas maRali Sefaseba misca gazeTma 'kavkazma~.[4] 1875 wels, roca gamoica poetis pirveli krebuli, rusuli periodika gamoexmaura am faqts.[5] XIX saukunis 80-iani wlebisa da 90-ianis dasawyisSi, im periodSi, romelic win uZRoda didi poetis neSTis gadmosvenebas, rusuli periodikis yuradReba n. baraTaSvilisadmi gacxovelda. 1884 wels 'novoe obozrenie~ aqveynebs werils n. baraTaSvilze.[6] 1889 wels moskovSi ibeWdeba al. xaxanaSvilis

---

[1] ix. iqve. gv. 19.

[2] ix. Шадури В.. Декабристская литература и грузинская общественность.. Тбилиси,1958, gv. 544.

[3] ix. Богомолов И., dasax. naSr., gv. 41.

[4] ix. «Кавказ», 1959, №42.

[5] ix. «Новое обозрение», 1876, №17.

[6] ix. «Новое обозрение», 1884 (№№213-290).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

n. baraTaSvilis Semoqmedebisadmi miZRvnili statia.[1] naSromSi ganxilulia n. baraTaSvilis Semoqmedebis revoluciamde Sesrulebuli Targmanebi, aRniSnulia, rom v. lebedevma 'sumbulisa da mwiris~ mibaZviT Seqmna amave saxelwodebis nawarmoebi.

naSromSi miTiTebulia me-20 saukunis rus poetTa Rvawlze, romelTac n. baraTaSvilis Semoqmedebis TargmniT misi poeziis popularizacias Seuwyves xeli.[2]

i. bogomolovis wignSi warmodgenilia qarTveli romantikosi poetis vaxtang orbelianis mimarTeba da damokidebuleba rusuli kulturisadmi.[3] avtori naSromis dasawyisSive miuTiTebs, rom vaxtang orbelianis ruseTTan urTierTobis Seswavlisas aucilebelia misi warmomavlobis gaTvaliswineba. igi iyo erekle II-is SviliSvili. izrdeboda im garemoSi, romelic, rasakvirvelia, uaryofiTad iyo ganwyobili saqarTvelos samefos gauqmebis faqtisadmi. misi piradi ukmayofileba mWidrod iyo gadajaWvuli 'qarTlis bedTan~.AamasTanave igi axalgazrdobaSive afasebda rusul kulturas, literaturas, SemoqmedebiTad SeiTvisa misi monapovari. ruseTSi yofnis periodSi man didi dro dauTmo rusuli da dasavleTevropuli literaturis Seswavlas. bevri leqsi Seqmna al. puSkinisa da viqtor hiugos mibaZviT.

v. orbelians araerTxel gamouTqvams ukmayofileba saqarTvelos damoukideblobis dakargvis gamo, Tumca arc qarTuli romantizmis im ZiriTadi xazidan gadauxvevia, romelic gardauvlad miiCnevda saqarTvelos ruseTTan SeerTebas da amarTlebda erekle II-is politikur orientacias. naTqvamis dasturia v. orbelianis poema 'erekle da misi droeba~.[4] i. bogomolovi naSromSi did adgils uTmobs v. orbelianze, rogorc rusuli poeziis mTargmnelze msjelobas.[5] igi miuTiTebs, rom poeti ZiriTadad Tavisuflad epyroboda pirvelwyaros, vinaidan mas ufro metad originalTa motivebi da ganwyobilebani itacebda. amis gamo mravali wlis manZilze mis mier Sesrulebuli Targmanebi poetis originalur nawarmoebebad miaCndaT. avtori calke gamoyofs v. orbelianis 'mibaZvebs~ da miiCnevs, rom maTi analizisas aucilebelia yovel konkretul SemTxvevaSi ganisazRvros, raSi vlindeba rusuli literaturis zemoqmedeba. i. bogomolovi qarTveli poetis puSkinis mibaZviT Seqmnil leqsTa ganxilvis Sedegad askvnis, rom v. orbelians poetis is nawarmoebebi itacebda, romlebic mis sevdian ganwyobilebas exmianeboda.[6]

naSromis dasasruls i. bogomolovi mkiTxvels awvdis informacias imis Taobaze, Tu rogor exmianeboda rusuli presa v. orbelianis Semoqmedebas jer kidev XIX saukunis miwuruls. 1885 wels i. txarJevskim gamoaqveyna vaxtang orbelianis leqsebis Targmani, romelic dadebiTad Seafasa al. xaxanaSvilma.[7]

i. bogomolovis naSromis III Tavi eZRvneba solomon razmaZes, rogorc rusuli literaturis mTargmnels.[8] ganxilulia mis mier

---

[1] ix. Хаханов Ал., Н. Бараташвили: «Русская мысль», 1889, ч. 20, кн.X.
[2] ix. Богомолов И., dasax. naSr. gv. 47.
[3] ix. iqve, gv. 52.
[4] ix. Богомолов И., dasax. naSr., gv. 61.
[5] ix. iqve, gv. 66.
[6] ix. iqve gv.73.
[7] ix. damowmebulia i. bogomolovis dasax. naSromidan, gv. 76.
[8] ix. iqve, gv.78.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Targmnili puSkinisa da fonvizinis nawarmoebebi. aRniSnulia, rom s. razmaZe puSkinis Targmnisas, erTi mxriv, cdilobda, SesaZleblobis farglebSi zustad gadmoeca Sinaarsi, meore mxriv, gadmoeRo puSkinis mxatvrul-gamomsaxvelobiTi saSualebani. avtoris azriT, mis mier Targmnili nawarmoebebi exmianeboda solomon razmaZis azrebsa da gancdebs. es Targmanebi Sesrulebulia misi moRvaweobis pirvel periodSi, rodesac poetis originalur SemoqmedebaSi naTlad gamovlinda gamaTavisuflebeli motivebi da tendenciebi. amavdroulad calkeul SemTxvevaSi s. razmaZis Targmanebi qarTuli poetikis gamdidrebasac emsaxureboda.

i. bogomolovis wignis IV TavSi ‘ruseTi mixeil TumaniSvilis cxovrebasa da SemoqmedebaSi~[1] warmodgenilia qarTveli Semoqmedis damokidebuleba rusuli kulturisadmi, rusuli mwerlobis gavlena mis Semoqmedebaze, aseve ganxilulia mis mier Sesrulebuli Targmanebi.E

m. TumaniSvili iyo Tavisi epoqis RviZli Svili, Tanamoazre al. WavWavaZis, grigol da vaxtang orbelianebis, n. baraTaSvilisa da sxvaTa. aRzrdilma qarTuli literaturis tradiciebze, adreve gaiTavisa rusuli kulturis sulieri monapovari.

al. puSkinis SemoqmedebiT gataceba mis adreul rusulenovan nawarmoebebSi gamovlinda. magram igi ar iyo rusi poetis monuri mimbaZveli.[2] aseve didi siyvaruliT iyo ganwyobili m. TumaniSvili sxva gamoCenil rus SemoqmedTa mimarT. m. xelTubneli miuTiTebda, rom rusuli poeziis gavlena mis qarTulenovan poetur qmnilebebSic aisaxeba. mixeil TumaniSvilis leqsebis lirikul TaviseburebaSi SeiniSneba puSkinis gamoZaxili. zogierTi xatebi ki lermontoviseulia, rodesac megobrebs mimarTavs, baratinski da iazikovi arian misi STagonebis wyaro.[3].

naSromSi dasturad imisa, Tu rogor afasebda m. TumaniSvili rusul literaturas, ganxilulia misi statia, romelic al. griboedovs exeba.[4]. masSi warmoCenilia rusi Semoqmedis damsaxureba ara marto sakuTari qveynis, aramed saqarTvelos winaSec. aseve miTiTebulia m. TumaniSvilis damokidebulebaze a. bestuJev-marlinskisadmi.

m. TumaniSvili didi interesiT epyroboda im rus mweralTa Semoqmedebas, romelnic saqarTvelos uZRvnidnen TavianT Txzulebebs. igi maT gansakuTrebul moTxovnebs uyenebda. man mwvaved gaakritika beklemiSevis drama ‘maiko~,[5] romelic p. kamenskis amave saxelwodebis romanis inscenireba gaxldaT da masSi damaxinjebulad iyo warmodgenili istoriuli faqtebi da qarTuli yofa. aseve qarTuli sinamdvilis arasworad asaxvis gamo mwvaved gaakritika m. livencovis ‘mixakosa da ninos qarTuli idilia~.[6] amavdroulad m. TumaniSvili cdilobda rusi mkiTxvelisaTvis gaecno qarTuli literatura. man Targmna saqarTvelos istoriidan erekle II-is cxovrebis amsaxveli epizodi, sargis Tmogvelis ‘visramiani~ (sparsulidan qarTulad sargis Tmogvelis mier Targmnili Txzuleba m. b.). Semdgom m. TumaniSvilma

---

[1] ix. iqve, gv.98.

[2] ix. Богомолов И., dasax. naSr., gv. 103.

[3] ix. damowmebulia i. bogomolovis dasax.wignidan, gv.104.

[4] es statia gamoqveynebuli aqvs vano Sadurs wignSi: Летопись дружбы. т. I, сост. В. Шадури, 1961, gv. 183.

[5] ix. iqve, gv. 108.

[6] ix. iqve, gv. 109.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTuli erovnuli kulturis amsaxveli ara erTi statia dawera rusul enaze.[1]

i. bogomolovis naSromSi ganxilulia al. puSkinisa da i. krilovis TxzulebaTa m. TumaniSviliseuli Targmanebi.[2]

naSromis V TavSi warmodgenilia daviT maCablis, dimitri erisTavisa da grigol rCeuliSvilis rusuli kavSirebi. pirveli qveTavi romantikos poet daviT maCabels eZRvneba.[3] avtori aRniSnavs, rom man mniSvnelovani roli iTamaSa qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis ganmtkicebis saqmeSi. miTiTebulia, rom poetis ruseTisadmi damokidebulebaSi gaoreba SeimCneva. naSromSi ganxilulia misi ori nawarmoebi 'mTieli~ da 'qarTlosi~. 'mTielis~ personaJia kavkasiaSi gadmosaxlebuli mwerali-dekabristi a. bestuJev-marlinski, romlis saxesac avtori didi simpaTiiT xatavs. i. bogomolovi miuTiTebs, rom poemaSi asaxulia Tavad bestuJev-marlinskis Sexedulebebi.

i. bogomolovis wignis V Tavis II qveTavSi warmodgenilia literatoris, istorikosisa da samxedro moRvawis dimitri erisTavis urTierToba rusuli kulturis moRvaweebTan.[4] avtori aRniSnavs, rom dimitri erisTavi swavlobda carskoe selos liceumSi. mis leqsebs icnobdnen rusuli kulturis moRvaweni. d. erisTavis sruli poeturi Semoqmedeba dReisTvis ucnobia. liceumSi swavlis wlebSi momavali qarTveli moRvawisadmi didi pativiscemiT iyo ganwyobili al. puSkini. didi rusi poeti 1825 wels mixailovskoedan gagzavnil leqsTan erTad ('Брови царь нахмуря~) werda: 'ai gagrZeleba erisTovis kupletisa~. aqedan gamomdinare, i. bogomolovi askvnis, rom puSkinis leqsi, romelic, poetis sityvebiT, warmoadgens d. erisTavis CvenTvis ucnobi leqsis gagrZelebas, politikur-satiruli xasiaTis unda yofiliyo.

dimitri erisTavs mWidro urTierToba akavSirebda dekabristebTan naSromSi gamoqveynebulia misi werili v. kiuxelbekerisadmi. d. erisTavi odoevskisTan erTad moskovSi scemda almanax 'mnemozinas~, romelic propagandas uwevda dekabristebis esTetikur Sexedulebebs.

VII Tavis III qveTavi eZRvneba qarTvel romantikos prozaikoss grigol rCeuliSvils.[5] naSromSi miTiTebulia, rom mwerlis 'mTvareuli~ da 'SeSlili~ rusulidanaa gadmokeTebuli. avtori imowmebs jumber WumburiZis Tvalsazriss, rom, roca XIX saukunis 50-ian wlebSi qarTulma prozam kvlav daiwyo aRorZineba, poeziisgan gansxvavebiT gauWirda myarad fexze dadgoma. amitomac iZulebuli gaxda drodadro miemarTa rusi da evropeli mwerlebisaTvis.[6]

i. bogomolovis naSromis VIII TavSi warmodgenilia giorgi erisTavis rusul kulturasTan mimarTeba.[7] avtori xazs usvams im garemoebas, rom rusuli kulturisadmi interesi giorgi erisTavma jer kidev gimnaziis kedlebSi gamoavlina, Semdeg ki moskovis pansionSi swavlis periodSi. saqarTveloSi dabrunebuli urTierTobda mowinave

---

[1] ix. iqve, gv. 109.
[2] ix. iqve, gv. 121.
[3] ix. iqve, gv. 142.
[4] ix. iqve, gv. 153.
[5] ix. Богомолов И., dasax. naSr., gv. 157.
[6] ix. WumburiZe j., grigol rCeuliSvili. wignSi: 'axali qarTuli literaturis istoria~, I, 1956, gv. 220.
[7] ix. Богомолов И., dasax. naSr.,. gv. 161.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

rusuli inteligenciis warmomadgenlebTan, romlebic im dros saqarTveloSi cxovrobdnen, maT Soris al. griboedovTan.

avtori miuTiTebs, rom g. erisTavi arasdros xuWavda Tvals saqarTvelos ruseTTan SeereTebis Crdilovan mxareebze. jer kidev aleqsandre WavWavaZe 1837 wels akritikebda saqarTveloSi TviTmpyrobeluri mmarTvelobis Cinovnikur-biurokratiul Tavgasulobas, rac mosaxleobis did ukmayofilebas iwvevda. qarTul realobaSi arsebuli es viTareba mxatvrulad giorgi erisTavma asaxa. man Tavis komediebSi warmoadgina CinovnikTa tipuri saxeebi. es uaryofiTi saxeebi gansakuTrebiT naTladaa warmosaxuli komedia 'davaSi~, romelSic moqmedeba ZiriTadad ori mimarTulebiT viTardeba: erTis mxriv, gogolis ~mkvdari sulebis~ msgavsad gaqilikebulni arian provincieli memamuleebi, meores mxriv ki _ mxilebulia gabatonebuli Cinovnikur-biurokratiuli sistema. am mxriv 'dava~ ideurad exmianeba gogolis komedia 'revizors~.

bogomolovi miiCnevs, rom, iyo ra Rrmad erovnuli poeti da dramaturgi, giorgi erisTavi amavdroulad mWidrod iyo dakavSirebuli dasavleTevropul da gansakuTrebiT rusul literaturasTan. amis dasturia misi komedia 'SeSlili~, romelic ideurad enaTesaveba al. griboedovis piesas 'vai Wkuisagan~. naTqvamis dasturad avtori, upirveles yovlisa, orive nawarmoebis msgavs ideur mimarTulebaze miuTiTebs. ideuri Canafiqris msgavseba ki imiT aixsneba, rom ori, safuZvelSive urTierTsawinaaRmdego msoflmxedvelobis dapirispireba ara mxolod rusul sazogadoebrivi cxovrebisaTvis iyo damaxasiaTebeli, aramed qarTuli sinamdvilisTvisac. amavdroulad giorgi erisTavma 'SeSlilze~ muSaobisas SemoqmedebiTad gamoiyena rusuli sulieri kulturis monapovari, upirveles yovlisa 'vai Wkuisagan~. i. bogomolovis azriT, mTavaria ara calkeul situaciaTa msgavseba, aramed is, rom qarTvelma dramaturgma gamoiyena rusuli literaturis umdidresi gamocdileba, miusadaga mravalsaukunovani qarTuli kulturis nacionalur Taviseburebas da imdroindeli saqarTvelos sazogadoebriv-politikur cxovrebas.

jer kidev al. xaxanaSvilma miuTiTa, rom 'davis~ gmirebi arian moxuci memamuleebi, msgavsni gogolis ivan ivanoviCisa da ivan nikiforoviCis.[1]

i. bogomolovis azriT, giorgi erisTavma aiTvisa ara marto rusuli satiruli dramaturgiis monapovari, aramed puSkinis socialur-fsiqologiuri dramebic. am TvalsazrisiT sainteresoa giorgi erisTavis komedia 'Zunwi~, romelic molieris amave saxelwodebis nawarmoebis gavleniTaa Seqmnili. amasTanave qarTvelma dramaturgma SemoqmedebiTad isargebla 'Zunwi raindis~ gamocdilebiT, romelic mis Tanamedrove epoqaSi daiwera da imdroindel aqtualur problemebs exeboda. cnobilia, rom 'Zunw raindSi~ vrcladaa warmodgenili Tavis Tanamedrove epoqaze al. puSkinis socialur-filosofiuri gansja.

genialuri gamWriaxobiT SeamCnia puSkinma feodalur-batonymuri sazogadoebis xrwna da kapitalizmis damkvidrebis neli, magram Seuqcevadi procesi.

puSkiniseulma am naazrevma, romelic baron filipis cnobil monologSia warmodgenili, miipyro g. erisTavis yuradReba. man, TiTqos

[1]Хаханов А. «Первый грузинский драматург кн. Г. Д. Эристави». Москва, 190

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

xazi gausva ra Tavisi gmiris, XIX saukunis Tbilisel vaWarTa tipuri warmomadgenlis karapeta dabaRovis sulier naTesaobas puSkinis gmirTan, mas warmoaTqmevina baronis zemoT moxseniebuli dialogi. g. erisTavis komedias, romelic mTlianad molieriseuli tradiciiTaa Seqmnili, puSkiniseuli elferi dahkravs. am faqts i. bogomolovi im garemoebiT xsnis, rom giorgi erisTavamde qarTuli komedia ar iyo mdidari. amitomac qarTveli dramaturgi swavlobda molieris, Seqspiris, puSkinis, griboedovisa da gogolis SemoqmedebaTa magaliTebze. swored am poziciidanaa saWiro giorgi erisTavis Semoqmedebis sxva xalxTa da maT Soris rusul literaturasTan urTierTobis ganxilva.

i. bogomolovi sagangebod miuTiTebs, rom sazogadod literaturul urTierTobaTa process ori mxare gaaCnia. WeSmaritad niWieri xelovani ara mxolod iTvisebs sxva xalxTa literaturul miRwevebs, aramed Tavadac axdens zogierT maTganze gavlenas. bevrma qarTvelma mweralma da maT Soris giorgi erisTavma garkveuli zemoqmedeba moaxdina rusuli literaturis warmomadgenlebze. es gansakuTrebiT naTlad warmoCdeba i. polanskis 'qarTuli~ ciklis nawarmoebebSi.[1]

i. polanski 1846-1851 wlebSi saqarTveloSi cxovrobda. man kargad Seiswavla Cveni qveynis warsuli da awmyo. swored saqarTveloSi Seqmna man realisturi nawarmoebebi. Tu maT SevadarebT mwerlis adreul qmnilebebs, naTlad ikveTeba, Tu ramdenad gafarTovda misi poeturi horizonti. igi kameruli Temebis nacvlad yuradRebas amaxvilebs aqtualur sazogadoebriv-politikur da socialur sakiTxebze da uaryofs arsebul sinamdviles. am ideur da SemoqmedebiT cvlilebaSi didi roli iTamaSa poetis Tanamedrove qarTulma literaturam, aseve urTierTobam qarTvel moRvaweebTan, maT Soris g. erisTavTan. i. polanskis ekuTvnis pirveli beWduri gamoxmaureba g. erisTavis 'gayraze~. iyo ra g. erisTavis Semoqmedebis Tayvanismcemeli, igi Tavadac qmnida realistur nawarmoebebs saqarTvelos cxovrebidan, romelTac bevri saerTo niSani eZebneba g. erisTavis komediebTan. i. bogomolovi asxelebs i. polanskis personaJebs, romelnic Tavisi xasiaTiT emsgavsebian g. erisTavis nawarmoebTa moqmed pirebs. msgavsad g. erisTavisa, i. polanski yuradRebas amaxbilebs axal ekonomikur urTierTobebze, fulis yovlisSemZle Zalaze, mevaxSeTa da vaWarTa fenis warmoSobaze. i. polanskis TxzulebaTa uaryofiTi gmirebi umetes SemTxvevaSi Tbiliseli vaWrebi arian, romlebic TavianTi fsiqologiiT, sulieri wyobiT da damaxasiaTebeli metyvelebiT gvagoneben g. erisTavis gmirebs: jimSer akuniancs, karapeta dabaRovs, ivane minasovsa da sxv.

i. bogomolovi yuradRebas amaxvilebs im faqtze, rom komedia 'gayras~ bevri ram aqvs saerTo a. pisemskis amave saxelwodebis nawarmoebTan.[2] es msgavseba imdenad TvalSisacemia, rom erTi piroba is azric gaCnda, rom giorgi erisTavis komedia a. pisemskis nawarmoebis mibaZvaa. amis Taobaze werda gazeTi 'Temi~ (1912, #55). magram amve gazeTis #58-Si g. TumaniSvilma miuTiTa, rom g. erisTavis komedia daidga 1850 wels da imave wels daibeWda rusul enaze. a. pisemskis 'gayra~ pirvelad 1853 wels gamoqveynda Jurnal 'sovremenikSi~.

[1] ix. Богомолов И. dasax. naSr., gv. 178.
[2] ix. Богомолов И. dasax. naSr., gv. 180.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

i. bogomolovi miuTiTebs am ori nawarmoebis msgavs detalebze. kerZod, mTavari personaJebi Zalian gvanan erTmaneTs xasiaTebiT, aseve msgavsia zogierTi scenac. mkvlevaris azriT, i. polanskis meSveobiT, romelic 1851 wels saqarTvelodan peterburgSi gadavida, ‘sovremenikSi~ daiwyo muSaoba da JurnalTan daaxloebul bevr mweralTan megobrobda, maT Soris a. pisemskisTan, amasTanave didad afasebda g. erisTavis Semoqmedebas, moxvda rus mweralTa wreSi qarTveli dramaturgis nawarmoebi. anda a. pisemski g. erisTavis komedias nacnobi qarTvelebis meSveobiT gaecno.

i. bogomolovi naSromSi saubrobs im rolzec, romelic qarTveli dramaturgis SemoqmedebaSi rusulma enam Seasrula. zogadad misi Txzulebebis ena yofiTia. amasTanave personaJTa metyvelebas didi mniSvneloba eniWeba maT dasaxasiaTeblad. am TvalsazrisiT g. erisTavis SemoqmedebaSi garkveuli roli daekisra rusul enas. zogi misi personaJi rusulad metyvelebs, zogi _ qarTul-rusulad CanacvlebiT. (es ukanaskneli g. erisTavis SemoqmedebaSi komikuri efeqtis warmoqmnis erT-erTi saSualebaa, razec miuTiTebs gr. kiknaZe naSromSi ‘giorgi erisTavis satira da iumori~ _ m. b.).[1]

i. bogomolovis naSromSi mikvleulia g. erisTavis mier rusulidan gadmokeTebuli nawarmoebebis pirvelwyaroebi. aseve ganxilulia da Sefasebuli mwerlis mier rusulidan Targmnili mxatvruli literaturis nimuSebi. g. erisTavis moRvaweobis periodSi qarTul mTargmnelobiT praqtikaSi ZiriTadad ori meTodi damkvidrda. erTi _ adekvaturi Targmanisa da meore _ Tavisufalis. giorgi erisTavma erTgvari xarki gadauxada orive meTods. gamokvlevaSi mwerlis did damsaxurebadaa miCneuli iseTi mniSvnelovani nawarmoebis Targmna, rogoricaa al. griboedovis ‘vai Wkuisagan~. iseve rogorc XIX saukunis pirveli naxevris qarTvel poetTa umravlesobam, g. erisTavmac gverdi ver auara al. puSkinis muzas. 1839 wels puSkinis mibaZviT SeTxza leqsi ‘barbare orbelians~, aseve Targmna rusi poetis ‘vsvam meris sadRegrZelos~, romelic Targmnis maneriT grigol orbelianis Tavisufali Targmanebisken ixreba. amasTanave, raki ver Targmna iambiT, vinaidan is ucxoa qarTuli leqswyobisaTvis, msgavsad al. WavWavaZisa da s. razmaZisa, gamoiyena aTmarcvliani sazomi, SuaSi cezuriT.

i. bogomolovis naSromSi aseve Sefasebulia m. lermontovis, a. bestuJev-marlinskis da sxva mweralTa g. erisTavis mier Sesrulebuli Targmanebi. Semdgom ki warmodgenilia qarTveli dramaturgis Semoqmedebis rusulenovani Sefasebani.[2]

dasasrul i. bogomolovi askvnis, rom XIX saukunis I naxevris qarTulma literaturam ara mxolod ganaviTara sakuTari umdidresi tradiciebi, aramed SemoqmedebiTad aiTvisa rusuli mxatvruli azrovnebis miRwevani. am urTierTobam gaamdidra qarTvel mweralTa Semoqmedeba axali TemebiT, saxeebiT, mxatvrul-gamomsaxvelobiTi saSualebebiT.[3]

qarTul-rusul literaturul urTierTobaTa kvlevis TvalsazrisiT aseve sainteresoa i. bogomolovis wigni ‘megobrobis

---

[1] ix. gr. kiknaZe, qarTuli satirisa da iumoris ganviTarebis istoriisaTvis, Tbilisi, 1972, gv. 296.

[2] ix. Богомолов И., dasax. naSr., gv. 208.

[3] ix. iqve, gv. 209.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gziT~,[1] romelSic ZiriTadad Tavmoyrilia avtoris sxvadasxva Temaze gamoqveynebuli naSromebi. statiaSi 'megobrobis gziT, qarTveli da rusi xalxebis sazogadoebriv-literaturuli Tanamegobrobis istoriidan~[2] qarTul-rusul literaturul urTierTobaTa ganxilva iwyeba qarTveli romantikosebis al. WavWavaZis, gr. orbelianis, n. baraTaSvilis daxasiaTebiT. gadmocemulia maTi damokidebuleba mefis ruseTisadmi. aRniSnulia, rom Semdgomma Taobam _ 'Tergdaleulebma~, romlebmac peterburgis universitetis skola gaiares, rusuli literaturis didi gavlena ganicades. avtori umniSvnelovanes faqtad miiCnevs, rom qarTvelma da rusma sazogado moRvaweebma da literatorebma erTad gaiares rusuli gamaTavisuflebeli moZraobis sami etapi, rac didi stimuli iyo qarTuli literaturis ganviTarebisaTvis. avtori aseve aRniSnavs, rom qarTvelebma jer kidev puSkinis sicocxleSi Targmnes misi leqsebi. Tavis mxriv, rusulma literaturamac ganicada kavkasiis, saqarTvelos zegavlena: Seiqmna 'demoni~, 'mwiri~, 'Cveni drois gmiri~, 'nu mReri, lamazo~, 'haji-murati~ da a. S.

i. bogomolovi miuTiTebs, rom qarTuli Tema rusul literaturaSi asocirdeba Tavisuflebismoyvare idealebTan, ramac gavlena moaxdina rusul gamaTavisuflebel moZraobaze. rusuli literaturis saukeTeso warmomadgenlebs yovelTvis hqondaT saqarTvelos mimarT megobrobisa da Zmobis grZnoba. magaliTad, al. griboedovs 'ise wrfelad, gznebiT uyvarda saqarTvelo, rogorc iSviaTad uyvarT samSobloc ki~.

istoriac adasturebs, rom rusi mwerlebi cxovrebis mZime wuTebSi saqarTvelos mimarTavdnen da mudam poulobdnen siTbosa da siyvaruls. avtors magaliTad mohyavs al. puSkinis Canaweri Tbilisze .,me vxedav, rogor vuyvarvarT, esmiT Cemi da mafaseben, es me bedniers mxdis~.

i. bogomolovis daskvniT, rus mweraltA mier qarTul Temaze Seqmnili nawarmoebebi xels uwyobda xalxTa daaxloebas, rusi mkiTxveli izrdeboda kavkasiis xalxTa mimarT pativiscemis grZnobiT. swored amaSia aseTi tipis nawarmoebebis udidesi damsaxureba. avtoris es gancxadeba, rasakvirvelia, simarTles ar Seefereba. istoria sapirispiros adasturebs. ubralod amgvar daskvnas mkvlevars misi moRvaweobis periodSi arsebuli politikuri viTareba aiZulebda.

statiaSi 'poetis erTguli meuRle~[3] i. bogomolovi v. Saduris mier warmodgenil masalaze dayrdnobiT exeba al. griboedovisa da nino WavWavaZis urTierTobas, mohyavs nino WavWavaZis gamouqveynebeli werili, piesis 'vai Wkuisagan~ saavtoro uflebis saerTo-literaturul sakuTrebad gamocxadebis Taobaze.

aRniSnuli wignis erT-erTi werili ~osip konstantinovi saqarTveloSi~[4] exeba rusi samxedro pirisa da literatoris osip konstantinovis (1813-1856) saqarTveloSi moRvaweobis periods. XIX saukunis 40-50-ian wlebSi igi gaxldaT qarTuli Temis propagandisti da TbilisSi gazeT 'kavkasiis~ gamomcemeli da redaqtori 1846 wels. gazeTi rus mkiTxvels acnobda saqarTvelos da mTeli kavkasiis bunebas, cxovrebis wess, istorias, literaturasa da kulturas. am statiebma iseTi popularoba moipova, rom mas sistematurad beWdavdnen ruseTis dedaqalaqis Jurnal-gazeTebi.

---

[1] ix. Богомолов И., Тропою дружбы, Москва. 1984.
[2] ix. iqve, gv. 12.
[3] ix. iqve, gv. 37.
[4] ix. Богомолов И. dasax. naSr., gv. 19.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

i. bogomolovi miuTiTebs, rom o. konstantinovi, marTalia, ar iyo didi masStabis xelovani, magram Tavis saqmes pirnaTlad asrulebda.

naSromSi ‘rusi da qarTveli xalxis sazogadoebriv-literaturuli megobrobis istoriidan~[1] saubaria rusi mwerlebisa da literatorebis v. sologubis, e. verdeverskisa da al. afanasievis qarTul kulturasTan urTierTobis Sesaxeb. isini daaxloebiT erT dros moRvaweobdnen. i. bogomolovi SeniSnavs, rom maTi literaturuli kavSiri saqarTvelosTan jer kidev Sesaswavlia.[2]

grafi vladimer sologubi (1813-1882) cxovrobda da qmnida saqarTveloSi, sadac Camovida rogorc ukve cnobili mwerali. misi saxli TbilisSi Taviseburi kulturuli centri iyo. Tavadac aqtiurad Caeba qalaqis kulturul cxovrebaSi. i. bogomolovi ganixilavs v. sologubis Semoqmedebas, saqarTvelosadmi miZRvnil leqsebs da qarTvel mwerlebTan mis urTierTobas.

rogorc i. bogomolovi aRniSnavs, evgraf verderevski, gazeT ‘kavkazis~ redaqtori, ar gamoirCeoda gansakuTrebuli talantiT. man 1855 wels gamosca literaturuli almanaxi ‘zurna~, romelSic gaaerTiana saqarTveloSi mcxovrebi qarTveli, rusi da azerbaijaneli mwerlebis nawarmoebebi. e. verderevski saqarTvelos ‘patara miwier samoTxed~moixseniebs.

aleqsandre afanasevi (werda ‘CuJbinskis~ fsevdonimiT) Tavis SemoqmedebaSi aseve exeboda qarTul Temas. igi werda realistur stilSi. a. afanasevi Tavis nawarmoebebSi asaxavda im did interess, rasac iCenda rusuli literaturuli sazogadoeba saqarTvelos mimarT.

i. bogomolovis naSromSi aseve garkveuli adgili eTmoba XIX saukunis pirvel naxevarSi saqarTveloSi gamocemuli rusuli periodikis rolsa da mniSvnelobas rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebis ganviTarebis saqmeSi.[3]

i. bogomolovis amave wignSi gamoqveynebulia naSromi ‘n. baraTaSvili da rusuli kultura~.[4] avtori miiCnevs, rom n. baraTaSvilma ukeT, vidre sxva qarTvelma poetebma, aRiqva da miiRo rusuli progresuli romantizmis suli. poetis zogadsakacobrio idealebi izidavda rusul sazogadoebas, mas Targmnidnen cnobili rusi poetebi, misi Semoqmedeba Seswavlili aqvT rus literaturaTmcodneebs.

i. bogomolovs Seswavlili aqvs rusi mwerlis iakob polonskis (1819-1898) saqarTveloSi moRvaweobis periodi.[5] igi gaxldaT cnobili qarTveli moRvawis, ‘zakavkaski vestnikis~ redaqtoris, platon ioselianis moadgile. kargad icnobda saqarTvelos, xSirad uwevda mogzauroba Cveni qveynis sxvadasxva kuTxeSi statistikis dasadgenad. rusi mwerlis SemoqmedebaSi didi adgili daikava saqarTvelos bunebam. am TvalsazrisiT igi al. puSkinis tradiciis gamgrZelebelia. xatavda imereTisa da kaxeTis bunebis obieqtur suraTebs. poeti mkveTri ferebiT warmosaxavda peizaJs da amasTanave lirizmiT avsebda. i. polonskiseuli peizaJuri lirika inarCunebs adgilobriv kolorits.

i. polonskis daumTavrebeli poema ‘qaravnis~ personaJia yaCaRTa atamani taS-Temuri, romelic kavkasieli yaCaRis hasanis prototipia. i.

---

[1] ix. iqve, gv. 58.
[2] ix. iqve, gv. 58.
[3] ix. iqve, gv. 166.
[4] ix. iqve, gv. 194.
[5] ix. Богомолов И., Я. И. Полонский в Грузии, Тбилиси, 1966

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

polonski hasans piradad icnobda. man miiyvana mwerali im azramde, rom Seeqmna kavkasieli yaCaRis saxe. taS-Temuri TvisebebiT arsenas hgavs. i. bogomolovi miiCnevs, rom i. polonski icnobda qarTul folklors da amdenad arsenas ambavic gagonili eqneboda, miTumetes misi gmiris taS-Temuris prototipi piradad icnobda arsenas.

i. bogomolovi aRniSnavs, rom i. polonskis lirikul suitebSi sakmao adgili eTmoba qarTvel qalTa saxeebs. mis mier daxatuli qarTveli qalebis saxeebSi Tanabradaa Sexamebuli xorcieli da sulieri mSveniereba. i. bogomolovi aseve miuTiTebs, rom i. polonskis patara poema ‘n. a. griboedovaTi~ rusul literaturaSi pirvelad gaiJRera al. griboedovis saqarTvelosTan kavSiris Temam.

i. bogomolovi SeniSnavs, rom i. polonskis yuradRebas ipyrobda saqarTvelos warsuli. leqsebSi igi yvelaze xSirad exmianeba Tamar mefis xanas.

i. bogomolovis azriT, i. polonskis Semoqmedebaze gavlena iqonia, erTis mxriv, ‘naturalurma skolam~, meores mxriv, im garemoebam, rom misi saqarTveloSi yofnis periodi daemTxva qarTul literaturaSi realisturi mimarTulebis ganviTarebas. am naSromSi, iseve rogorc gamokvlevaSi ‘g. erisTavi da rusuli kultura~, aRniSnulia, rom i. polonskim vrceli werili uZRvna g. erisTavis komedia ‘gayras~ da rom mis SemoqmedebaSic Cndeba karapeta dabaRovis msgavsi mdidari Zunwi.

i. bogomolovis naSromis meore qveTavSi ganxilulia i. polonskis saqarTvelos Temaze Seqmnili ori prozauli nawarmoebi: ‘Tbilisis Rameebi~ da ‘ori ucnobi _ cocxali da mkvdari~, romelic xelmouwerlad daibeWda ‘zakavkazski vestnik~-Si iseve, rogorc bevri sxva misi Txzuleba da amdenad isini ucnobi darCa mkvlevarTaTvis. i. bogomolovma saarqivo masalis saSualebiT daadgina polonskis avtoroba.

werilSi ‘aleqsandre WavWavaZe da iakob polonski~[1] i. bogomolovi aRniSnavs, rom i. polonskim xuTi weli icxovra saqarTveloSi da iyo Cveni qveynis erTguli megobari. i. bogomolovma Seiswavla leningradis arqivis gamouqveynebeli masalebi da daadgina, rom i. polonskis gansakuTrebiT mWidro urTierToba hqonda al. WavWavaZis literaturul salonTan, misi ojaxis wevrebTan. mkvlevari cdilobs daazustos, icnobda Tu ara i. polonski piradad qarTvel poets.

ალ. გრიბოედოვი

Znelia moiZebnos XIX saukuneSi rusi klasikosi mwerali, romelic mWidrod ar iyos dakavSirebuli saqarTvelosTan, mis kulturasTan. am kuTxiT msjelobisas, rasakvirvelia, pirvel rigSi al. griboedovis gaxseneba gvmarTebs. rusi Semoqmedis saqarTvelosTan urTierTobis sakiTxs eZRvneba ana nikolaZis naSromi ‘griboedovi saqarTveloSi~.[2] avtori, upirveles yovlisa, miuTiTebs, rom al. griboedovi saqarTveloSi 1832 wlis SeTqmulebis momzadebis periodSi imyofeboda da rom mas megobruli damokidebuleba hqonda SeTqmulebis monawileebTan _ i. WilaSvilTan, al. WavWavaZesTan da Tbilisis

[1] ix. Богомолов И., Тропою дружбы, gv. 190.
[2] ix. nikolaZe a., rusi klasikosebi da qarTuli kultura, Tbi

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gubernator zavi leiskisTan. ana niko laZe amasTanave, gamomdinare iqidan, rom 1832 wlis SeTqmul Ta erTma nawilma ganicada dekabrizmis gavlena, varaudobs, griboedovs, rogorc dekabristsa da rileevis uaxloes megobars SesaZloa hqonoda SeTqmulebTan ideuri kavSiri. mkvlevari aRniSnavs, rom mis mier 1945 wels gamoTqmuli es mosazreba dadasturda Semdgom mopovebuli dokumenturi masaliT. a. niko laZe miuTiTebs mTavarmarTebel rozenis mier samxedro ministr CerniSovisadmi 1832 wels gagzavnil saidumlo miwerilobaze.[1]

naSromSi aRniSnulia, rom vilhelm kiuxelbekeris cnobiT, griboedovi saqarTveloSi qmnida ukvdav komedias 'vai Wkuisagan~. ana niko laZis azriT, Cackis sami wlis mogzauroba unda gamoxatavdes griboedovis cxovrebas saqarTveloSi. am azris dasturad avtors moyavs nawyveti piesis pirveli variantis meoTxe moqmedebaSi gmiris mier warmoTqmuli monologisa, sadac mis gagiJebaze Woris gavrcelebas adarebs zvavis Camovardnis siswrafes da aRwers mTebis qveyanas, sadac mas unaxavs stiqiis mZvinvareba. nawarmoebis es monakveTi ki emsgavseba saqarTveloSi mogzaurobis dros poetis dRiurebis zog Canawers.

ana niko laZe aRniSnavs, rom gansakuTrebiT farTod saqarTvelos Tema griboedovs gaSlili aqvs tragediaSi 'saqarTvelos Rame~. am poemis mxolod fragmentebia SemorCenili. Teiranis tragediis dros poetis sxva xelnawerebTan erTad es nawarmoebic daiRupa. 'saqarTvelos Ramis~ Sesaxeb saintereso cnobebs Seicavs f. bulgarinis mogoneba. amasTanave igi gadmogvcems Txzulebis Sinaarssac. mkvlevars naSromSi mohyavs am mogonebis teqsti. am tragediaSi griboedovma gamoiyena qarTuli folkloris masala. rogorc Cans, mweralma aiRo suramis cixis msgavsi romeliRac qarTuli legenda.

naSromSi griboedovis mier kiuxelbekerisadmi miwerili werilis mixedviT dadgenilia, rom poets 1822 wels umogzauria kaxeTSi. kaxeTis bunebiT aRtacebuls ki dauweria leqsi 'iq, sadac miiklakneba alazani~.

al. griboedovis daumTavrebeli poema 'meyalionec~ saqarTvelos TemasTanaa dakavSirebuli. poemaSi warmodgenilia sparseTSi gayiduli qarTveli Wabukis Tavgadasavali. amasTanave masSi vxvdebiT saqarTvelos peizaJsac.

ana niko laZe miiCnevs, rom griboedovi dausrulebel tragediaSi 'radamisti da zenobia~ dekabrizmis ideas ukavSirebs saqarTvelos istoriis erT monakveTs. man Txzulebis pirvelwyarod gamoiyena tacitis 'analiebi~, rasac misi dRiurebi adasturebs.

griboedovi moxiblula qarTuli simReriT, romlis Temac man 1828 wels gadasca kompozitor glinkas da romelzec leqsi dawera puSkinma. avtori ar miuTiTebs arc teqsts da arc simReras asaxelebs. esaa cnobili romansi 'nu mimRer, lamazo~.

naSromSi miTiTebulia, Tu ra popularobiT sargeblobda 'vai Wkuisagan~ saqarTveloSi. es nawarmoebi saqarTveloSi ufro adre gaicnes, vidre ruseTis mTel rig mTavar qalaqebSio _ werda gazeTi 'kavkazi~ 1846 wels. qarTvel TavadTa ojaxebSi dgamdnen am piesas.

naSromis dasasruls avtori mokled ganmartavs, Tu ra gavlena iqonia griboedovis dramaturgiam qarTul literaturaze, konkretulad

---

[1] ix. e. virsalaZe, 'baraTaSvilis Tanamedroveni, Jurn.: 'literaturuli Ziebani~, t. III, 1947. citirebulia a. niko laZis dasax. naSromidan, gv.19.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

g. erisTavis Semoqmedebaze. miiCnevs, rom qarTveli dramaturgis piesebis arqiteqtonika enaTesaveba griboedovis komedias. ‘SeSlilis~ personaJ tasos bevri saerTo aqvs Cackis mxatvrul saxesTan. Cackis msgavsad tasoc axali ideebisa da grZnobebis matarebelia. amitomac mas sazogadoeba SeSlilad acxadebs. aseve msgavsebas poulobs avtori moaxle lizasa da ‘davis~ personaJ moaxle nenes Soris. es sakiTxi gamowvilviT Seswavlili aqvs i. bogomolovs, razec Cven sagangebod SevCerdiT.

al. griboedovis saqarTveloSi moRvaweobis periodia warmodgenili i. bogomolovis naSromSi ‘griboedovi saqarTveloSi~.[1] statia ori nawilisgan Sedgeba. pirvel nakveTSi, romlis saTauricaa ‘mgznebare meocnebe~, aRwerilia rusi mwerlis saqarTveloSi cxovrebis xana. aRniSnulia, rom TbilisSi Camosvlam mas daubruna uzarmazari SemoqmedebiTi energia. aq dawera man pirveli aqti piesisa ‘vai Wkuisagan~; miTiTebulia mwerlis is Txzulebebi, romlebic saqarTvelom STaagona, kerZod, esenia leqsi ‘iq, sadac rbis alazani~, Txzulebebi: ‘qarTuli Rame~, ‘meyalione~, ‘radamisti da zenobia~.

naSromis avtori SeniSnavs, rom al. griboedovi swavlobda qarTveli xalxis istorias, yofas, adaT-wesebs. igi aq daukavSirda qarTuli sazogadoebis saukeTeso warmomadgenlebs, gansakuTrebiT al. WavWavaZes.

naSromSi aRwerilia, Tu ra damsaxureba miuZRvis al. griboedovs saqarTvelos winaSe. mas sakmaod didi Tanamdeboba ekava jer ermolovis, Semdeg ki paskeviCis kancelariaSi. igi Suamdgomlobda, rom gaxsniliyo samazro saswavleblebi dabali fenis warmomadgeneliTa SvilebisaTvis, igi TbilisSi sajaro biblioTekis gaxsnis erT-erTi fuZemdebeli iyo. misi TaosnobiT daarsda ‘tifliskie vedomosti~, komerciuli bankis dawesebulebebi, zrunavda aRa-mahmad xanis Semosevis Semdeg ganadgurebuli Tbilisis aRdgenaze. man g. zavileiskisTan erTad Seadgina ‘ruseTis amierkavkasiuri kompaniis dafuZnebis proeqti~, romelSic dasaxuli iyo saqarTvelos ganviTarebis ekonomikuri, socialuri da kulturuli perspeqtivebi.

i. bogomolovis naSromSi saubaria al. griboedovis komediis ‘vai Wkuisagan~ qarTulenovan Targmanebze. piesa qarTul enaze Targmnes g. erisTavma (g. erisTaviseuli Targmani ganxilulia naSromSi ‘g. erisTavi da rusuli kultura~, razec Cven zemoT mivuTiTeT. m. b.), g. winamZRvriSvilma, al. yazbegma, gandegilma, d. erisTav-mdivanma, s. faSaliSvilma. al. griboedovis es komedia scenismoyvareTa mier daidga al. WavWvaZis saxlSi. garda amisa naSromSiMmiTiTebulia is nawarmoebebi, romlebic qarTvelma xelovanebma al. griboedovs miuZRvnes.

naSromis meore nakveTSi, romlis saTauricaa ‘poetis erTguli megobari~. gadmocemulia al. griboedovis saflavze Zeglis dadgmis istoria.[2] Zeglis dadgmas misma meuRlem nino WavWavaZem mamasTan erTad didi sirTuleebis miuxedavad mainc miaRwia.

ninom da aleqsandre WavWavaZem didi ZalisxmeviT miaRwies ‘vai Wkuisagan~ gamocemas. am faqts i. bogomolovi adasturebs i. garusovis werilze dayrdnobiT, romelic gamoqveynebulia ‘ruskaia starina~-s X tomSi.

---

[1] ix. bogomolovi i., griboedovi saqarTveloSi. wignSi: diadi megobrobis furclebi, Tbilisi, 1983. gv. 5.

[2] ix. iqve, gv.15.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

vano Saduris gamokvlevaSi ‘saqarTvelo a. griboedovis SemoqmedebaSi~[1] warmodgenilia, Tu rogor aisaxa saqarTvelos buneba da socialuri yofa rusi poetis TxzulebebSi ‘mgzavris werilebi~, ‘iq, sadac rbis alazani~, ‘meyalione~, ‘qarTuli Rame~ da ‘radamistri da zenobia~. am nawarmoebebSi asaxulia qarTuli sinamdvilisaTvis damaxasiaTebeli iseTi winaaRmdegobani, romelTac mwerali mxolod qarTveli xalxis istoriisa da yofis Rrma SeswavliT Caswvdeboda. mkvlevari SeniSnavs, rom al. griboedovma yuradReba xalxis duxWir cxovrebazec SeaCera. mag. ‘meyalioneSi~ moTxrobilia sparseTSi gayidduli kaxeli Wabukis tragikuli istoria.

mkvlevari gansakuTrebiT amaxvilebs yuradRebas or nawarmoebze. esenia ‘radamistri da zenobia~ da ‘qarTuli Rame~. v. Saduri miiCnevs, rom pirveli maTgani, iseve rogorc ‘qalaqgareT gamgzavreba~ dekabristebis SeTqmulebisa da ajanyebis sakiTxebze fiqris safuZvelze warmoiSva.

ა. პუშკინი

aleqsandre puSkinis Semoqmedeba saqarTveloSi jer kidev poetis sicocxleSi sargeblobda didi popularobiT. poeti Tavisi SemoqmedebiT didad iyo davalebuli Cveni qveyniT. amdenad, gasakviri arunda iyos, rom misi Semoqmedebis qarTul literaturasTan mimarTebiT mkvlevarebi dainteresebuliyvnen. pirvel rigSi yuradRebas SevaCerebT levan asaTianis gamokvlevaze ‘puSkini da qarTuli kultura~.[2] naSromSi avtori upirveles yovlisa SeniSnavs, rom puSkini saqarTveloSi jer kidev sicocxleSi iyo didad dafasebuli, 20-30-iani wlebis bevri TvalsaCino qarTveli moRvawe mas piradad icnobda da uSualo urTierToba hqonda masTan. poetis sicocxleSi iTargmna misi nawarmoebebi qarTul enaze. Semdeg l. asaTiani yuradRebas amaxvilebs im faqtze, rom didi rus poets interesi qarTuli Temisadmi Cvens qveyanaSi gamomgzavrebamde gauCnda. avtoris azriT, am mxriv masze didi gavlena moaxdina peterburgSi al. griboedovTan Sexvedrebma da saubrebma, misma poema ‘qarTulma Ramem~.

puSkini saqarTveloSi 1829 wels gamoemgzavra. es mogzauroba man aRwera cnobil narkvevSi ‘arzrumSi gamgzavreba 1829 wlis laSqrobis dros~. es narkvevi poetma mogvianebiT _ 1836 wels gamoaqveyna. 1830 wels dabeWda sagzao Canawerebis mxolod nawili ‘saqarTvelos samxedro gza~. l. asaTiani SeniSnavs, rom ‘arzrumSi gamgzavrebas~ safuZvlad daedo poetis sagzao dRiurebi. man aseve uxvad gamoiyena rusul da ucxo enebze arsebuli Sromebi saqarTvelosa da kavkasiaze.

l. asaTiani ‘arzrumSi gamgzavrebaSi~ gamotovebul faqtebsa da epizodebs aRadgens puSkinis Tanamedrove pirebisa da poetis sagzao dRiurebis mixedviT da warmosaxavs. poetis saqarTvelo-ruseTis sazogadoebrivi, kulturuli da literaturuli kavSirebi dekabrizmis periodSi anu im periodSi, rodesac qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebma meti intensiuroba da aqtiuroba SeiZina, Seswavlili aqvs

[1] ix. Saduri v., saqarTvelo al. griboedovis SemoqmedebaSi. wignSi: ‘pirveli rusuli romanebi kavkasiasa da saqarTveloze~, Tbilisi, 1966.

[2] ix. asaTiani l., rCeuli nawerebi, t. I, 1958, gv. 367

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

vano Sadurs wignSi ~dekabristuli literatura da qarTuli sazogadoeba~.

dRiurebSi moxsenebulia m. yazbegi, romelic poetma stefanwmindaSi gaicno. puSkinis axalgazrda Tanamgzavris mixedviT dgindeba, rom esaa aleqsandre yazbegis mama. jvris uReltexilis gadmolaxvis dros poeti did sirTules waawyda. am STabeWdilebis Sedegad dawera ‘zvavi~, ‘kavkasioni~. puSkinis mier moxsenebuli ‘am kuTxis ufrosi ‘C~ l. asaTianis mokvleviT aris boris WilaSvili. naSromis avtori warmosaxavs, Tu rogori iyo Tbilisi puSkinis Cvens dedaqalaqSi yofnis periodSi da rogor aRwera igi poetma. mogzaurobis wignSi puSkins mohyavs qarTuli simReris, romelic Zalian moswonebia, ramdenime striqonis Targmani. giorgi leoniZem miakvlia, rom es leqsi ekuTvnis dimitri TumaniSvils. leqsis saTauria ‘axal aRnago sulo~. puSkini wers, rom ‘am simReraSi raRac aRmosavluri uazrobaa, romelsac Tavis poeturi Rirseba aqvs~.

Semdgom l. asaTiani aRadgens oficer p. xanJonkovis, n. potokskis, k. savostianovis mogonebaTa mixedviT puSkinis saqarTveloSi yofnis periods. kobis maxloblad poeti moxvedrila qariSxalSi. am sanaxaobam STaagona lirikuli leqsi ‘monasteri myinvarze~.

levan asaTiani SeniSnavs, rom puSkini ar axsenebs Sexvedras qarTvel moRvaweebTan. poetis saqarTveloSi yofnis dros axali daqvrivebuli iyo nino WavWavaZe. mkvlevari varaudobs, rom is iqneboda WavWavaZeebTan samZimarze. am faqts ki imiT xsnis, rom ‘arzrumSi gamgzavreba~ daibeWda 1836 wels. Sexvedras qarTvel moRvaweebTan imitom ar moixseniebs, rom isini am dros 1832 wlis SeTqmulebis gamo gadasaxlebulni iyvneno. (al. WavWavaZe 1836 wels ukve gaTavisuflebuli iyo patimrobidan. m. b.)

naSromSi ganxilulia qarTuli Tema al. puSkinis SemoqmedebaSi. magaliTad, ‘kavkasiis tyveSi~ irekleba gadmocema SurismaZiebel qarTvel qalebze, ‘baRCisarais Sadrevanis~ mTavari gmiria samSoblodan bavSvobaSi gatacebili qarTveli qali zarema. es nawarmoebebi poetis saqarTveloSi Camosvlamdea Seqmnili. aseve CamoTvlilia mwerlis mier saqarTveloSi mogzaurobis Semdeg qarTul masalaze dawerili qmnilebebi.

mkvlevari miiCnevs, rom rusi poetebis Semoqmedebam Rrma kvali daamCnia qarTul mwerlobas, gansakuTrebiT ki puSkinma iqonia masze gavlena. igi aseve asaxlebs XIX saukunis pirveli naxevris im qarTvel moRvaweebs, romlTac Targmnes misi nawarmoebebi. esenia Teimuraz batoniSvili, al. WavWavaZe, gr. orbeliani, d. TumaniSvili, iv. kereseliZe, g. erisTavi. ilia WavWavaZem Targmna ‘winaswarmetyveli~, xolo ocdaxuTi wlis Semdeg dawera leqsi ‘poeti~, romlis dedaazric savsebiT eTanxmeba puSkinis leqsis ideur koncefcias. XIX saukunis meore naxevarSi puSkini Targmnes vaxtang orbelianma, rafiel erisTavma, anton furcelaZem, dutu megrelma da sxva qarTvelma moRvaweebma. Semdeg gadmocemulia, Tu rogor afasebdnen poetis Semoqmedebas saqarTveloSi. naSromSi ganxilulia dimitri TumaniSvilis mier Sesrulebuli Targmanebi.

‘puSkini da qarTuli kultura~[1], asevea dasaTaurebuli ana nikolaZis naSromi, romelic didi rusi poetis qarTul sinamdvilesTan

[1] ix. nikolaZe a. dasax. naSromi, gv. 89.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mimarTebas eZRvneba. am naSromSic saubaria puSkinis saqarTveloTi dainteresebis Sesaxeb. mas saqarTveloSi gamomgzavrebis idea 20-ian wlebSi daebada, roca ‘kavkasiis tyveSi~ Tavis gmirs moasmenina ‘simRera mTebisa da simRera bednieri saqarTvelosi~. avtors Semdeg mohyavs citata poemis SeniSvnebidan, sadac puSkini aRniSnavs: saqarTvelos bednieri hava ar uzRavs samagiero jildos am mSvenier mxares im ubedurebisaTvis, romelsac igi mudam ganicdida.

a. nikolaZe puSkinis n. gnediCisadmi miwerili werilis safuZvelze, sadac poeti megobars uziarebs gulistkivils, rom ‘kavkasiis tyveSi~ scena mSfoTvare Tergis napirebze unda gaSliliyo, saqarTvelos sazRvarze, me ki Cemi gmiri gamoviyvane erTferovan dablobzeo, Tvlis, rom es ocneba poetma ganaxorciela ‘evgeni oneginis~ dasasruls. puSkini onegins astraxanidan saqaraTveloSi gamoistumrebs da aragvisa da mtkvris napirebze amogzaurebs. gvinda ganvmartoT Semdegi: aq igulisxmeba poemis bolo IX Tavi, romelic calke daibeWda da romelic avtorma Tavad amoiRo poemidan. masSi mTavari gmiris mogzaurobaa aRwerili. (m. b.)

saqarTveloSi Camosvlis Semdeg wers puSkini ‘kavkasias~. am leqsis dabololeba cenzuram poets ar daubeWda. masSi naTqvamia:

‘aseve brazobs dRes kavkasi mdumared mdgomi,
ase surs ucxo Zalebisgan daixsnas Tavi~.

naSromSi ganxilulia puSkinis mier danaxuli qarTuli peizaJebi. aseve n. potockis mogonebaze dayrdnobiT mowodebulia informacia poetis m. yazbegTan Sexvedris Sesaxeb. a. nikolaZe, gansxvavebiT l. asaTianisgan, mxolod varaudobs, rom is aris al. yazbegis mama. qveSeTSi puSkinisTvis umaspinZlia masonTa loJis wevrs b. WilaSvils. am faqtze levan asaTianic amaxvilebs yuradRebas.

mkvlevari miiCnevs, rom ‘qarTuli Tema puSkinis SemoqmedebaSi gaazrebulia, rogorc politikuri Tavisuflebis Tema~.

ana nikolaZe yuradRebas amaxvilebs im garemoebaze, rom qarTveli romantikosebi rusi mwerlebidan yvelaze met yuradRebas puSkinsa da lermontovs aqcevdnen da rom al. WavWavaZis Semoqmedeba ganicdis puSkinis gavlenas, rac aSkarad Cans rogorc qarTveli poetis leqsikaSi, aseve TemebSic. gr. orbelians puSkinis leqsis ‘Простишь ли мне ревнивые мечты~-s gavleniT aqvs dawerili ori leqsi ‘m‘...s~ mnaTobo, TviT Sen aRmixsen~...) da ‘s(ofio) or(belians)~. puSkinis ‘19 oqtombris~ Soreuli gavlena Cans gr. orbelianis ‘sadRegrZelos~ epilogze da ‘muxambazze~ (‘suliT erTno~...). naSromSi CamoTvlilia rogorc cnobili qarTveli mwerlebis mier Targmnili puSkinis Txzulebebi, aseve miTiTebulia Cveni mwerlobisTvis manamde ucnob or mTargmnelze g. andronikaSvilze, romelmac pirvelad Targmna ‘boSebi~ da ana dadeSqelianze, romelic iyo akaki wereTlis diswuli da romelsac daubeWdavi darCa ‘boris godunovis~ Targmani.

mkvlevari miuTiTebs, rom puSkini qarTul publicistikasa da literaturul kritikaSi umTavresad XIX saukunis 60-iani wlebidan ipyrobs yuradRebas.

i. bogomolovi naSromSi ‘puSkini da qarTveli romantikosebi~[1] aRniSnavs, rom yvelaze metad qarTvel romantikosTa Zalebs puSkini

[1] ix. bogomolovi i., puSkini da qarTveli romantikosebi, w[illegible] furclebi, gv. 24.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aRagznebda da rom am saqmeSi, upirveles yovlisa didi damsaxureba Targmanebs miuZRvis. naSromSi miTiTebulia, rom poetis Semoqmedebis erT-erTi pirveli mTargmneli iyo Teimuraz bagrationi. saqarTveloSi al. puSkinis Semoqmedebis popularizaciis saqmeSi gansakuTrebuli adgili ukaviaT al. WavWavaZesa da s. razmaZes. al. WavWavaZem ara marto gaacno qarTvel mkiTxvels puSkinis Semoqmedeba, aramed erTgvarad gakvala mis poeziasTan misasvleli gza. naSromSi Sefasebulia s. razmaZisa da gr. orbelianis Targmanebi, warmodgenilia puSkinis urTierToba qarTvel sazogadoebasTan, miTiTebulia, rom grigol orbelianis TargmanSi ‘lxini~ Cndeba axali saxe _ lirikuli gmiris satrfo. irkveva, rom am leqss hqonda gagrZelebis variantebi, romlebic meoce saukuneSi gamoqveynda. maT icnobda gr. orbeliani. aseve miTiTebulia, rom puSkini baraTaSvilsac uTargmnia. am Targmanebs Cvenamde ar mouRwevia. gr. rCeuliSvilma Targmna ‘baxCisarais Sadrevani~ da aseve petis sxva nawarmoebebi. al. puSkinis socialur-fsiqologiur dramebs eyrdnoba g. erisTavi. man gamoiyena ‘Zunwi raindis~ gamocdileba. puSkinis mkvlelobis pirdapiri gamoZaxilia d. maCablis gamouqveynebeli poema ‘mTieli~. amgvarad, am naSromSi ZiriTadad Tavmoyrilia igor bogomolovis Cven mier ganxiluli wignis ‘qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis istoriidan~ is masala, romelic qarTvel romantikosTa puSkinis SemoqmedebasTan mimarTebas exeba. sabolood ki avtori askvnis, rom masalis Seswavla naTelyofs, rom XIX saukunis pirveli naxevris qarTulma literaturam daasrula aRmosavluri gavlenisgan dasavleT evropul da gansakuTrebiT rusul literaturisken gadasvlis procesi.

Tengiz buaCiZis wignSi ‘Cveni puSkini~[1] mokledaa mimoxiluli poetis bavSvobisa da yrmobis wlebi, misi SemoqmedebiTi momwifebisa da aRmavlobis periodi; aRwerilia poetis Camosvla saqarTveloSi da qarTul kritikaSi misi Semoqmedebis Sesaxeb gamoTqmuli mosazrebani. wignSi warmoCenilia, Tu rogori interesiT ecnobodnen da TavianT Sexedulebebs gamoTqvamdnen a. puSkinis Semoqmedebis Sesaxeb iseTi didi qarTveli mwerlebi da sazogado moRvaweebi, rogorebic arian ilia WavWavaZe, akaki wereTeli, niko nikolaZe, niko lomouri, anton furcelaZe, aleqsandre xaxanaSvili, i. tatiSvili, d. abduSeliSvili, n. zurabiSvili da sxvebi.

guram SaraZis wignSi ‘Teimuraz bagrationi~, II, Semoqmedeba,~[2] dabeWdilia statia al. puSkini, ‘angelosi~. masSi ganxilulia urTierToba puSkinsa da XIX saukunis dasawyisSi ruseTSi myof qarTvel poetebs, kerZod, Teimuraz bagrations Soris. mkvlevari gamoTqvams varauds, rom batoniSvili piradad icnobda rus poets. man erT-erTma pirvelma Targmna puSkinis leqsebi. 1830 wels Teimuraz bagrations gadmouTargmnia leqsi ‘angelozi~. es Targmani pirvelad qveyndeba guram SaraZis mier. cnoba Targmanis Sesaxeb jer kidev 1926 wels dabeWda v. donduam. g. SaraZe aRniSnavs, rom msoflio literaturaSi puSkinis ‘angelosi~ pirvelad qarTul enaze iTargmna, frangulad 1847 wels, xolo inglisurad da germanulad mxolod 1878-1879 wlebSi, rac TavisTavad mravlismetyveli faqtia da Teimuraz bagrationis utyuar literaturul alRos moaswavlebs. iqve miTiTebulia, rom Teimuraz

[1] ix. buaCiZe T., Cveni puSkini, Tbilisi, 1980.
[2] ix. SaraZe g., Teimuraz bagrationi, II, Semoqmedeba, Tbilisi, 19

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

bagrationis Semdeg ‘angelosi~ qarTul enaze sxvadasxva dros Targmnes ilia WavWavaZem, gr. orbelianma, k. WiWinaZem, xolo sul ukanasknelad a. kalandaZem.

giorgi margvelaSvili werilSi ‘puSkinis sadidebeli~[1] gamoTqvams azrs, rom saqarTvelosa da qarTvelobas kanonieri samemkvidreo gaaCnia puSkinis samyarosTan ‘globalur~ ziarebazec da masTan intimur Tvistomobazec. poetis sicocxleSive iTargmna qarTulad misi leqsebi. puSkinma Tavisi xeliT Caiwera qarTuli leqsis sityvasityviTi Targmani da evropul samyaroSi pirveli mgosani iyo, romelmac Tavis TxzulebaSi Seitana, xolo saqarTvelo, qarTveli kacis buneba da misi momavali lakonuri sibrZniTa da gamWriaxobiT daaxasiaTa.

XIX saukuneSi qarTuli peizaJi, am sityvis sruli mniSvnelobiT, puSkinma daxata, grandiozuli buneba rembrantis Suq-CrdilTa TamaSs Seudara da, simon Ciqovanis TqmiT, qarTvel romantikosebsac gaukafa gza. man gamoZerwa qarTveli qalis iersaxe ‘baRCisarais SadrevanSi~, qeba Seasxa mis mSvenierebasa da vnebaTa simZafres. kavkasiasTan ziarebam aRmoavlina puSkinSi is sulieri Zala, romelmac, gogolis TqmiT, daarRvia is artaxebi, jer kidev rom boWavdnen mis Tavisufal azrs.

g. margvelaSvili iziarebs mecnierTa Tvalsazriss, rom puSkinis erTi adreuli leqsis variantSi ‘saadis bartyebis~ mimarT dapirispirebuli udidesi figura rusTaveli unda iyos.

mkvlevari gamoTqvams varauds, rom ‘vefxistyaosans~ enaTesaveba ‘ruslani da ludmila~ - moTxroba gatacebuli mSvenieri qaliSvilisa da misTvis Tavdadebuli raindis gmirobis Sesaxeb, romelmac megobrebis daxmarebiT ixsna satrfo. Cernomoris (SavzRvispirelis) saxelic xom ar avlens am aRmosavluri ambis Tavdapirvel misamarTso, _ varaudobs mkvlevari.

6. გოგოლი

nikoloz gogolis mimarTeba qarTul literaturasTan Seswavlili aqvs ana nikolaZes.[2] mkvlevari miuTiTebs, rom gogolis SemoqmedebiTi aTviseba qarTul literaturaSi gansakuTrebiT 60-ian wlebSi gaRrmavda. ilia WavWavaZe Tavis pirvel werilSi 1861 wels gogols rusuli literaturis korifed moixseniebs. (igulisxmeba ilias ‘oriode sityva...~ m. b.) mkvlevaris azriT, gogolTan ilias sulieri naTesaoba gansakuTrebiT ‘kacia-adamianSi?!~ SeimCneva. rogorc gogolis ‘Zveli drois memamulenSi~ aisaxa ruseTis mebatoneTa uqmi arseboba, aseve ‘kacia-adamianSi?!~ warmoCnda qarTuli feodaluri klasis moraluri degradacia.

a. nikolaZe naSromSi warmoadgens i. gogebaSvilis damokidebulebas rusi klasikosisadmi. didi qarTveli moRvawe Tavis saxelmZRvaneloSi ‘Русское слово~ yovelTvis did adgils uTmobda rusuli literaturis korifeebs. swored am mizeziT SeuCerebia cenzuras 1888 wels misi saxelmZRvanelo.

---

[1] ix. margvelaSvili g., puSkinis sadidebeli. wignSi: ‘poeziis naTeli~, Tbilisi, 1976, gv. 279.

[2] ix. nikolaZe a., gogoli da qarTuli kritikuli realizmi. wignSi: rusi klasikosi da qarTuli kultura, gv.160.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

naSromSi mowodebilia cnobili qarTveli publicistis n. nikolaZis Tvalsazrisi gogolis Semoqmedebaze. aseve miTiTebulia, rom 1871 wels Jurnal ‘krebulSi~ gamoqveynda gogolis ori nawarmoebis qarTuli Targmani _ g. Ciqovanis mier Targmnili moTxroba ‘raze mouvida Cxubi ivan ivaniCs ivan nikiforoviCTan~ da ivane mesxis Targmnili ‘Sineli~. 1882 wels ‘droebaSi~ daibeWda ‘SeSlilis werilebis~ kote mesxiseuli Targmani.

naSromSi didi adgili eTmoba ‘revizoris~ pirvel dadgmas qarTul enaze, romelic 1881 wels ganxorcielda. speqtaklis reJisori gaxldaT akaki wereTeli.

werilis avtori warmoadgens qarTuli presis, kerZod, Jurnalebis ‘Teatrisa~ da ‘iveriis~ ‘revizoris~ dadgmidan 50 wlis da aseve mwerlis gardacvalebidan 50 wlis TariRebTan dakavSirebiT Jurnalebis ‘kvalisa~ da ~jejilis~ gamoxmaurebas.

gogolis Semoqmedebis qarTul literaturasTan mimarTebis TvalsazrisiT erTob sainteresoa grigol kiknaZis wignis ‘metyvelebis stilis sakiTxebis~ VII Tavi _ ‘gogoliseburi qarTul literaturaSi~.[1] igi eZRvneba sinamdvilisadmi iseTi damokidebulebis dadgenas qarTul mwerlobaSi, rogoric axasiaTebda gogols. kerZod, msgavsad didi rusi mwerlisa, romlis umTavres mizans warmoadgenda Tavis SemoqmedebaSi gamoevlina da aesaxa rusuli nacionaluri suli, iliasa da misi mimdevrebis mizani iyo qarTveli xalxis Taviseburebebisa da xasiaTis warmoCena. rogorc gogoli aqcevda yuradRebas rusuli yofis SeumCnevel detalebs, aseve iliam da misma mimdevrebma mimarTes Tavisi xalxis realuri cxovrebis detalebis asaxvas. gogoli Tavis TxzulebebSi uxvad iyenebda xalxur gamoTqmebs. iliam da misma mimdevrebma aseve warmoaCines xalxuri metyvelebis mxatvruli Zala. garda amisa, mkvlevari yuradRebas amaxvilebs im garemoebaze, rom gogolis msgavsad, iliasa da daviT kldiaSvilis iumorsac gaaCnda gansakuTrebuli sazogadoebrivi xasiaTi.

მ. ლერმონტოვი

kavkasiam da saqarTvelom puSkinis msgavsad didi gavlena iqonia m. lermontovis Semoqmedebaze. swored es sakiTxia ganxiluli l. asaTianis naSromi ‘lermontovi da Cveni qveyana~.[2] avtori Tavdapirvelad warmosaxavs, Tu ra kvali datova momaval poetze, jer kidev bavSvze, kavkasiam. mis dRiurSi, roca kavkasiaSi yofnas ixsenebs, vxvdebiT aseT Canawers: ‘Горы кавказские для меня священны“. 1830 wels daweril leqsSi ‘kavkasias~ aRwerilia mTebis garegnuli mSveniereba. poets aseve xiblavda aq mcxovrebi amayi da Tavisuflebismoyvare xalxebi.

puSkinis daRupvasTan dakavSirebiT dawerili leqsis gamo lermontovi kavkasiaSi gadmoasaxles, kerZod, kaxeTSi, dragunTa polkSi.

Savad daweril dRiurSi igi TbilisSi yofnis dros aRwers romantiul ambavs, romlis msxverplic rusi oficeri gamxdara. l. asaTiani varaudobs, rom SesaZloa es realuri SemTxveva ar iyo. dRiurSi

[1] kiknaZe gr., metyvelebis stilis sakiTxebi, Tbilisi, 1957, gv. 1[illegible]
[2] ix. asaTiani l., dasaxlebuli naSromi, t. I, gv. 423.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aRwerili ambavi Semdeg poetma gamoiyena leqsSi ‘paemani~ (1841), romelSic Tbilisis peizaJi aqvs daxatuli.

naSromSi calke qveTavi eZRvneba kavkasiis Temas m. lermontovis SemoqmedebaSi. masSi aRniSnulia, rom poetma rusuli poezia gaamdidra Cveni qveynis peizaJebis manamde ucnobi ferebiTa da saRebavebiT, kavkasiisa da saqarTvelos Temaze Seqmna saukeTeso qmnilebani _ leqsebi, poemebi, proza. man erT-erTma pirvelma umRera myinvars da iliasaviT usayvedura:

‘И гордый ропот человека
Твой гордый мир не возмутит~
(`‘Спеша на север...~)

levan asaTiani miuTiTebs, rom m. lermontovma mravalferovnad asaxa darialis xeoba, pirvelma gadmosca poeturad mSfoTvare Tergis quxili da iseve rogorc iliam ‘aCrdilSi~, ganapirovna yazbegis mTa da xalxis Wir-varamis Tanaziarad warmoadgina.

mkvlevars sainteresod miaCnia lermontovis leqsi ‘dava~ (‘Спор~), sadac mocemulia ialbuzisa da myinvaris dialogi Tanamedrove politikuri cxovrebis Temaze da sadac poeti sakuTari bediT damwuxrebul myinvars TanaugrZnobs.

ana nikolaZe naSromSi ‘lermontovi da qarTuli literatura~[1] aRniSnavs, rom poetis Semoqmedebas qarTveli mkiTxveli XIX saukunis 30-iani wlebidan ecnoba. qarTvel poetTagan lermontovs SemoqmedebiTad yvelaze metad nikoloz baraTaSvili enaTesaveba. mkvlevari miiCnevs, rom ~sulo borotos~ koncefcia exmaureba lermontovis ‘demonis~ problemas. garda amisa, a. nikolaZis azriT, lermontovisa da n. baraTaSvilis poeturi naTesaobis Zirebi marxia maT protestantul ganwyobilebaSi.

mkvlevari miuTiTebs, rom lermontovis Semoqmedeba qarTulma literaturam poetis sicocxleSive aiTvisa. igi mkiTxvels acnobs m. lermontovis nawarmoebTa mTargmnelebsa da Targmanebs. Tumca naSromSi mwiradaa mowodebuli TargmanTa Sefaseba. grigol orbelianma gadmoiRo misi leqsi ‘mTani maRalni~, giorgi erisTavma ki Targmna ‘madloba~. Jurnal ‘ciskris~ furclebze ibeWdeboda lermontovis nawarmoebebi. axalgazrda poetma akaki wereTelma Targmna ‘rto palestinisa~. naSromis avtori miiCnevs, rom am TargmanSi ostaturadaa gadmocemuli originalis koloriti da poeturi ganwyobilebani. 60-iani wlebidan lermontovis Semoqmedebas intensiurad Targmnidnen qarTul enaze. am dros ukve misi prozac iTargmna qarTulad. ‘Cveni drois gmiri~ pirvelad Targmna zaal yifianma. es Targmani ilias ‘saqarTvelos moambeSi~ gamoqveynda. 1864 wels g. winamZRvriSvilma gamoaqveyna ‘maskaradi~, romelic 70-ian wlebSi daidga qarTul scenaze. iliam 1859-1860 wlebSi Targmna ‘mwiris~ nawyvetebi da poetis sami leqsi _ ‘winaswarmetyveli~, ‘sizmari~, ‘cicabo klde~. avtori SeniSnavs, rom i. WavWavaZes ganzraxuli hqonia ‘demonis~ Targmna. SemorCenilia mxolod poemis dasawyisis Targmani. ana nikolaZe miiCnevs, rom iliaseul TargmanebSi didi Semoqmedis alRoTia gadmocemuli lermontovis Semoqmedebis Tavisebureba, daculia dednis ritmi, leqsis zoma da riTmis xasiaTic ki.

avtori gansakuTrebiT amaxvilebs yuradRebas ‘demonis~ vaJa-fSavelas mier Sesrulebul Targmanze. rogorc cnobilia, vaJam poemis

[1] ix. nikolaZe a., dasax naSromi, gv. 194.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

saTauri Targmna da mas ‘qaji~ uwoda. avtori am faqts Semdeg axsnas uZebnis: ‘demonis~ siuJeti qarTuli folkloruli wyaroebiT aris nasazrdoebi. amitomac gadmoaqarTula poetma poemis saTauri. aseve aRniSnavs, rom vaJam Targmans Tavisi poeziis koloriti misca. vaJas miTologiuri samyarosTvis ucxo ar iyo demonis problema. demoni da vaJas poetur samyaroSi cnobili avi sulebi da devebi monaTesave Zalebia. amitomac airCia vaJam, a. nikolaZis azriT, saTargmnelad ‘demoni~. naSromSi aseve aRniSnulia, rom, icoda ra am poemis kavSiri qarTul sinamdvilesTan, rubinSteinma operaSi ‘demoni~ qarTuli xalxuri musikis melodia gamoiyena.

m. baramiZis wignSi ‘m. i. lermontovi qarTul literaturul kritikasa da TargmanebSi~[1] gadmocemulia, Tu rogori siyvaruliT da popularobiT sargeblobda m. lermontovi qarTvel mkiTxvelTa Soris. wignSi aris erTgvari mcdeloba sistemaSi mosuliyo m. lermontovis Sesaxeb qarTul literaturul kritikaSi gamoTqmuli Sexedulebani. naSromSi saubaria, lermontovis Semoqmedebisa da cxovrebis Tu romeli mxareebi ipyrobdnen qarTveli sazogadoebis gansakuTrebul yuradRebas, ra Sefasebebi miiRo saqarTveloSi poetis Semoqmedebam da misma calkeulma nawarmoebebma. naSromSi saubaria mwerlis Txzulebebze ‘mwiri~, ‘demoni~, ‘Cveni drois gmiri~; aseve zogierT Targmanze, vinaidan Targmanis garSemo gamarTuli kamaTi xSirad poetis Semoqmedebis mniSvnelobis SefasebaSi gadaizrdeboda. wignSi aseve warmoCenilia m. lermontovisa da qarTveli romantikosebis, qarTveli samocianelebis, kerZod ilia WavWavaZisa da akaki wereTlis ideur-mxatvruli damokidebulebis Sesaxeb.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარი

XIX saukunis 60-iani wlebi qarTul-rusuli literturuli urTierTobebis mxriv warmoadgens erT-erT aqtiur periods. saintereso suraTs gvaZlevs qarTvel samocianelTa: i. WavWavaZis, a. wereTlis, n. nikolaZis, g. wereTlis da sxvaTa da rus revolucioner-demokratTa: CerniSevskis, belinskis, nekrasovis da gercenis literaturuli urTierTobebis Seswavla.

rogorc cnobilia, ruseTis 60-iani wlebis revoluciur tradiciebze aRizarda qarTvel moRvaweTa, e. w. ‘TergdaleulTa~ jgufi. maT ganaTleba miiRes peterburgis saimperatoro universitetSi, romelic iyo saganmanaTleblo centri da romelic xels uwyobda 60-ian wlebSi axalgazrdobis revoluciuri ideebiT SeiaraRebas. am dros qarTveli studentebi ara marto specialobas euflebodnen, aramed iwrTvebodnen belinskis, CerniSevskis, nekrasovis da sxvaTa mebrZoli ideologiiT. swored am revoluciuri suliskveTebis gavleniT gamovidnen isini samoRvaweo asparezze saqarTveloSi.

amitomac, XIX saukunis meore naxevris rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebis kvlevis istoriis Seswavlis sakiTxi gamxdara mravali qarTveli Tu rusi mecnieris ganxilvis sagani.

---

[1] ix. baramiZe m., lermontovi qarTul literaturul kritikasa da TargmanebSi. Tbilisi, 1973.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

magaliTisaTvis SeiZleba davasaxeloT a. nikolaZis, l. asaTianis i. bogomolovis, o. lorTqifaniZis, k. meZvelias, d. gamezardaSvilis, g. taliaSvilis, g. abzianiZis, m. kilaSerias da sxvaTa naSromebi.

XIX saukunis 60-iani wlebis qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis kvleva vrclad Seiswavla a. nikolaZem wignSi ‘rusi klasikosebi da qarTuli kultura~.[1] a. nikolaZe naSromSi saubrobs CerniSevskis rolze samociani wlebis rusul revoluciur moZraobaSi da mis damsaxurebaze rusuli literaturis, filosofiis da esTetikuri azrovnebis ganviTarebaSi. a. nikolaZe aRniSnavs, rom CerniSevskim Tavisi azrovnebis stiliT ideuri zegavlena moaxdina XIX saukunis qarTuli sazogadoebrivi azrovnebis Camoyalibebaze da Sesabamisad, literaturis istoriis ganviTarebaze. man da Jurnal ‘sovremenikis~ furclebidan momdinare ganmaTavisuflebelma ideebma mniSvnelovani roli iTamaSes qarTvel samocianelTa, e.w. ‘Tergdaleulta~ msoflmxedvelobis Camoyalibebaze, gansakuTrebiT ki adreul etapze. am zegavlenas ki xeli Seuwyo peterburgis universitetis qarTveli studentebis axlo damokidebulebam CerniSevskisTan da sxva revolucioner-demokratebTan. naSromSi a. nikolaZes i. WavWavaZeze CerniSevskis ideuri zegavlenis Sesaxeb moyavs qarTveli kritikosis r. xomlelis mosazreba, romelic gamoyofs ilias SemoqmedebaSi CerniSevskis gavlenis kvals, kerZod, batonymuri wyobis winaaRmdeg brZolis, agreTve materialisturi filosofiisa da esTetikuri azrovnebis nakads.

a. nikolaZe miiCnevs, rom CerniSevskis ideurad uaxlovdeba agreTve akaki wereTeli. mis SemoqmedebaSi demokratizmisa da realizmis principebis gamovlineba CerniSevskisa da dobroliubovis revoluciur-demokratiuli msoflmxedvelobis garkveuli zegavleniT aris gamowveuli. akaki wereTlis simpaTia CerniSevskisadmi Cans misi ‘Tavgadasavlis~ cnobili sityvebidanac.

a. nikolaZes, 70-iani wlebis qarTvel moswavle-axalgazrdobaSi CerniSevskis disertaciis aqtualobaze da gavlenaze saubris dros, moyavs qarTveli publicistis, daviT kezelis (soslani) piradi werilidan monakveTi, romelSic publicisti megobrisgan iTxovs CerniSevskis sadisertacio Temas, saTauriT: ‘xelovnebis esTetikuri damokidebuleba sinamdvilesTan~.[2]

a. nikolaZis mosazrebiT, qarTul sinamdvileSi didi rezonansi hqonda ara marto CerniSevskis publicistur-kritikul Txzulebebs, aramed mis romans - ‘ra vakeToT?~, razec metyvelebs Tundac anton furcelaZis moTxroba ‘samis Tavgadasavali~.[3] mkvlevari mianiSnebs im msgavsebebze, romlebic aqvT orive Txzulebis personaJebs. a. nikolaZe gvamcnobs daviT erisTavis mosazrebas, romelic aseve fiqrobs, rom anton furcelaZis ‘samis Tavgadasavali~ CerniSevskis revoluciuri ideuri zegavleniTaa dawerili.[4]

a. nikolaZis naSromSi agreTve warmodgenilia s. mesxis mosazreba, romlis Tanaxmad qalTa emansipaciis sakiTxebze msjelobis dros igi

---

[1] nikolaZe a., rusi klasikosebi da qarTuli kultura, saxelmwifo gamomcemloba ‘sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1961.

[2] ix. nikolaZe a., dasaxlebuli naSromi, gv. 270.

[3] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 270.

[4] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 271: d. erisTavis statia ‘ramdenime SeniSvna ‘ciskris~ statiazed~ Tavis droze 1867 wels ar daibeWda ‘droebaSi~, s[illegible] avtoris mier (ix. ‘literaturuli saqarTvelo~, 1938, l. IX).

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

CerniSevskisa da mis romans moiazrebs. igi Segnebulad ar axsenebs CerniSevskis, radganac im periodSi akrZaluli iyo misi xseneba.

rogorc a. nikolaZe gadmogvcems qarveli moRvaweebidan CerniSevskis saxelTan yvelaze mWidrod aris dakavSirebuli cnobili publicisti da kritikosi niko nikolaZe. Tavis mogonebebSi 60-ian wlebze n. nikolaZe aRgviwers mis nacnobobasa da megobrobas CerniSevskisTan, romlis wyalobiT n. nikolaZes mieca SesaZlebloba gaecno 60-iani wlebis ruseTis revoluciur-demokratiuli moZraobis mTavari Stabis - ‘sovremenikis~ redaqciis Sida cxovreba. a. nikolaZis SefasebiT, 60-iani wlebis n. nikolaZis sazogadoebrivi idealebi yvelaze mkveTrad gamosWvivis 1865 wels gercenis ‘kolokolis~ gurclebze gamoqveynebul statiaSi ‘glexTa ganTavisufleba saqarTveloSi~.[1] am werilSi igrZnoba mTel rig sakiTxebze CerniSevskis gavlena. n. nikolaZeze gavlena moaxdina agreTve CerniSevskis esTetikur-literaturulma Sexedulebebma, razec 1873 wels kerZo werilSi aRniSnavda s. mesxi.[2]

80-ian wlebSi mTeli simwgaviT daisva CerniSevskis cixidan ganTavisuflebis sakiTxi. am procesSi ki aqtiurad CaerTo n. nikolaZe a. pipinTan (CerniSevskis deidaSvili) erTad. am procesebs vrclad ganixilavs a. nikolaZe Tavis naSromSi.[3]

CerniSevski ki Tavis mxriv didi yuradRebiT da interesiT epyroboda qarTvel axalgazrda Taobas. a. nikolaZis cnobiT, jer kidev axalgazrdobaSi CerniSevskis ainteresebda qarTuli enis Seswavla, da rogorc dRiurSi aRniSnavda, - yuradRebiT aTvalierebda qarTul wignebs. ‘sovremenikSi~ 1855 wels igi beWdavs recenzias TbilisSi gamocemuli literaturuli almanaxis Sesaxeb da exmaureba qarTveli mwerlebis literaturul moRvaweobas.[4] igi xazs usvams im gavlenaze, romelic saqarTvelos hqonda rus poetTa Semoqmedebaze. mogvianebiT, CerniSevski ‘sovremenikSi~ aTavsebs recenziebs saqarTvelos istoriuli masalebis Sesaxeb – ‘ruseTis geografiuli sazogadoebis kavkasiis ganyofilebis werilebze~ da ‘bartolomeis mogzaurobaze Tavisufal svaneTSi~.[5] CerniSevski, a. nikolaZis azriT, did rols aniWebda saqarTvelos istoriuli masalebis mecnierul Seswavlas.

naSromSi a. nikolaZe exeba agreTve n. a. nekrasovis SemoqmedebiT urTierTobebs qarTvel moRvaweebTan. rogorc cnobilia, nekrasovic 60-iani wlebis rusuli revoluciur-demokartiuli moZraobis TvalsaCino warmomadgenelia. nekrasovis mxatvruli stili, misi realisturi SemoqmedebiTi meTodi, romliTac igi socialur da istoriul movlenaTa mxatvrul ganzogadebas axerxebda, mniSvnelovani iyo imdroindeli rusuli Tu ararusuli literaturis Semdgomi ganviTarebis sakiTxSi. a. nikolaZis TvalsazrisiT, nekrasovis moRvaweobam da Semoqmedebam agreTve didi gavlena moaxdina 60-iani wlebis qarTveli mwerlebis Semoqmedebaze. rogorc cnobilia am periodis erT-erTi mTavari sakiTxi baton-ymuri sistemis gauqmeba da glexebis ganTavisufleba iyo.

---

[1] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 279.

[2] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 285.

[3] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 291: am saqmis istoria n. nikolaZes dawvrilebiT aqvs moTxrobili Tavis mogonebaSi «Освобождение Н. Г. Чернышевского», «Былое», 1907 г., №9 da agreTve wignSi «Переговоры Священной дружины с партией Народной Воли в 1882 г.», Петроград, 1917 г.

[4] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 299.

[5] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 299.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

nekrasovma missave almanax ‘sovremenikis~ furclebze gamoaqveyna Tavisi leqsi ‘Tavisufleba~. Aa. nikolaZis azriT, es leqsi niSandoblivia im mxriv, rom aseTive paTosiTve aqvs dawerili akaki wereTels ‘imeruli iavnana~. nekrasovis leqsis zegavleniT akakis leqsSic SeimCneva socialuri Tematikis win wamoweva. i. WavWavaZis ‘kako-yaCaRSi~ Caqsovili protestantuli ideac agreTve uSualod exmaureba nekrasovis im poetur Txzulebebs, romlebSic batonymobis damxobis mowodeba ismis. am TematikiT agreTve gamoirCeva ilias leqsi ‘muSa~, romelsac poetma epigrafad waumZRvara nekrasovis sityvebi.

a. nikolaZis cnobiT, n. nikolaZesac mWidro urTierToba hqonda nekrasovTan. n. nikolaZem 1864 wels nekrasovis ‘sovremenikSi~ dabeWda ‘provinciuli suraTebi~,[1] xolo 1865 wels mas parizidan nekrasovisaTvis gaugzavnia statia qarTuli literaturis Sesaxeb. es irkveva Jurnal ‘sovremenikis~ redaqtorisadmi gagzavnili k. lorTqifaniZis erTi werilidan.

nekrasovis TxzulebaTa qarTul Targmanebze mdidar masalas gvawvdian 60-70-iani wlebis qarTuli Jurnal-gazeTebi. Na. nikolaZe asaxelebs nekrasovis leqsis pirvel mTargmnels, romelic aris anton furcelaZe, xolo Tavad gadaTargmnili leqsi ki aris ‘rodes Semesmis kvlav brZolis xma~, romelic gamoqveynda 1861 w. ‘ciskarSi~.[2] anton furcelaZis nawerebic CerniSevskis, nekrasovis da sxvaTa gavleniT mebrZoli suliskveTebiT aris naweri. saintereso cnobebs Seicavs a. furcelaZis qaliSvilis, ivlita qarcivaZis mogonebani, romelic a. nikolaZes moyavs naSromSi. am mogonebidan vigebT, rom a. furcelaZe didi Tayvanismcemeli yofila CerniSevskis, romlis ‘ra vakeToT~ antonisTvis ‘saxareba~ iyo, xolo nekrasovis wigni misi magidis wigni yofila.[3]

agreTve sainteresoa i. mansvetaSvilis mogonebebi nekrasovze. 1867 wels ki miuxedavad imisa, rom akrZaluli iyo nekrasovis leqsebis wigni, gazeTi ‘droeba~ esalmeboda misi leqsis ‘fiqrebi saparado misasvlelTan~ gadmoTargmnasa da gamoqveynebas. 1864 wels Tergdaleuli kirile lorTqifaniZe Tavisi redaqtorobiT dabeWdil krebulSi - ‘Conguri~ aqveynebs misive Targmnil nekrasovis leqss ‘poeti da moqalaqe~.

a. nikolaZe ganixilavs qarTul kritikaSi nekrasovis poeziisadmi damkvidrebul Sexedulebebs. magaliTad, 1872 wels Jurnal ‘krebulSi~ gamoqveynda p. umikaSvilis (p. petriZis) werili poema ‘arsenas~ Sesaxeb, romelSic avtoris azriT, nekrasovis gavleniT qarTvel xalxTa socialuri Cagvris idea iyo gatarebuli.[4] dadebiTad afasebs agreTve da aRfrTovanebas gamoTqvams qarTveli poeti giorgi Waladineli nekrasovis Txzulebis ‘Русские женщины~-is mimarT.

niSandoblivia is faqti, rom qarTveli mwerlebi ara marto TviTon werdnen nekrasovis Sesaxeb da eweodnen mis popularizacias, aramed rusuli literaturis mowinave Zalebsac iwvevdnen TavianT sagamomcemlo organoebSi rusuli literaturuli movlenebis gasaSuqeblad. amis naTeli magaliTia gleb uspenski, romelic n. nikolaZis TxovniT,

[1] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 374.
[2] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 374: ‘ciskari~, 1861 w. #11.
[3] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 374-375.
[4] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 379: p. petriwi, ‘krebuli~, 1872 w. #7, ç

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTveli publicistis gazeTSi ‘obzorSi~ 1873 wels beWdavs werils nekrasovze.[1]

a. nikolaZis gadmocemiT, nekrasovis poeziam didi gavlena moaxdina qarTul xalxosnur literaturazec. magaliTad,Nnikolomouri Tavis pirvel ideur STamagonebelTa Soris asaxelebda nekrasovs da aRniSnavs Tavis avtobiografiaSi, rom swored glexobasTan dakvaSirebuli sakiTxebis SeswavliT moaxdina nekrasovma masze gavlena.[2]

sagulisxmoa agreTve 80-iani wlebis goris saistorio seminarielTa wris daintereseba nekrasovis ‘glexuri poeziiT~. am wris wevrebi gatacebiT swavlobdnen mwerlobas, romelTa Semoqmedebis centrSi socialuri sakiTxebi idga. a. nikolaZe gvawvdis cnobili xalxosani pedagogis, al. garsevaniSvilis saintereso monaTxrobs vaJa-fSavelasTan nekrasovze warmarTuli saubris Sesaxeb.

XIX saukunis 60-iani wlebis qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis kvlevas exeba k. meZvelias wigni ‘Tergdaleulebi da ruseTis samociani wlebis revolucioneri moRvaweebi~.[3] naSromSi didi adgili eTmoba ruseTis 60-iani wlebis revoluciuri moZraobis sakiTxebs da studenti axalgazrdobis brZolis istorias, romelSic CarTuli iyvnen da aqtiur monawileobas iRebdnen qarTveli samocianelebi, e. w. ‘Tergdaleulebi~. swored ruseTis 60-iani wlebis revoluciur tradiciebze aRizarda qarTvel samocianelTa jgufi da am revoluciuri suliskveTebiT gamovidnen isini samoRvaweo asparezze saqarTeloSi. avtoris azriT, Tergdaleulebis Semoqmedebis safuZvliani SeswavlisaTvis, pirvel yovlisa, aucilebeli aris samociani wlebis rusuli revoluciuri azrovnebisa da, kerZod, peterburgis da misi saimperatoro universitetis sabrZolo tradiciebis gacnoba, radgan am kuTxiT TviTon ruseTSic seriozuli Sroma ar dawerila. k. meZvelias dasaxelebul naSroms ki safuZvlad udevs leningradis saolqo da centralur arqivebSi daculi peterburgis universitetis masalebi da am periodis revoluciuri moZraobis sxva dokumentebi, moskovis saolqo arqivis sabuTebi, saqarTvelos arqivebsa da muzeumebSi napovni xelnawerebi da presaSi gamoqveynebuli memuarebi. avtoris azriT, saqarTveloSi am sakiTxis Sesaxeb erTaderT mniSvnelovan dokuments warmoadgens n. nikolaZis ‘mogonebani samocian wlebze~.

naSromSi saubaria agreTve i. WavWavaZis, a. wereTlis, g. wereTlis, n. nikolaZis, k. lorTqifaniZis, n. RoRoberiZis, b. RoRoberiZis monawileobaze 1861 wlis peterburgis universitetis studentTa revoluciur moZraobaSi da maT saqmianobaze peterburgSi.

k. meZvelia Tavis naSromis pirvel TavSi mimoixilavs XIX saukunis samociani wlebis ruseTis istorias. avtori Seiswavlis im politikur da socialur fons, romelic winuZRoda social-demokratiul revolucias. am fonis simwvaves, rogorc cnobilia ganapirobebda carizmis, feodalizmis uaryofiTi gamovlinebebi. da swored am usamarTlobis winaaRmdeg brZolaSi CarTulni iyvnen CerniSevski, dobrolubovi, gerceni da sxvebi. am revoluciur brZolaSi did da aqtiur rols TamaSobda ruseTis universitetSi myofi studenti-axalgazrdoba. isini eweodnen

---

[1] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 384: «Опять о Некрасове», «Обзор», r. #27. gleb uspenskis werili xelmowerilia fsevdonimiT Г. В.

[2] ix. nikolaZe a., iqve, gv. 393: ‘literaturuli matiane~, 1940 w., #1-2, gv. 513-514.

[3] meZvelia k., Tergdaleulebi da ruseTis samociani wlebis revolucionerebi, gamomcemloba ‘codna~, Tb., 1959.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aralegalur moqmedebas da TavianT ideologias propagandas uwevdnen sazogadoebaSi.

k. meZvelia ganixilavs peterburgis universitetSi momxdar movlenebs. igi iSvelebs n. nikolaZis cnobas peterburgis universitetSi gavrcelebuli pirveli proklamaciis Sesaxeb. am proklamaciis saTauri iyo «К молодому поколению», romelic faqtiurad revoluciuri moZraobis samoqmedo programas warmoadgenda.

rogorc wignSia dokumentur wyaroebze dayrdnobiT aRniSnuli, 1861 wlis seqtemberSi peterburgSi ganviTarebuli movlenebis (studentTa ajanyeba) dros imperatori aleqsandre saqarTveloSi imyofeboda. saintereso informaciaa agreTve k. meZvelias gadmocemiT 1861 wlis ‘Колокол~-is 114-e nomerSi, romelSic ajanyebul rus studentebTan erTad dapatimrebul 13 qarTveli studentis siaa gamoqveynebuli. eseni iyvnen: a. SanSiaSvili, v. savaneli, n. SanSiaSvili, n. nikolaZe, a. ColoyaSvili, d. RoRoberiZe, d. abduSeliSvili, p. alxazaSvili, k. lorTqifaniZe, g. javaxiSvili, g. wereTeli, i. isarliSvili da b. RoRoberiZe.

rogorc cnobilia, CerniSevski 60-iani wlebis revoluciuri moZraobis organizatori da sulisCamdgmeli iyo. rogorc cnobilia, samociani wlebis axalgazrdobis revoluciuri ideologiiT SeiaraRebis saqmeSi didi roli Seasrula revoluciurma presam - ‘sovremenikma~, ‘kolokolma~, ‘ruskoe slovom~. ‘sovremeniki~ aseve ideur sazrdos awvdida qarTvel studentebsac. CerniSevski, rogorc k. meZvelia aRniSnavs, aZlevda did mniSvnelobas carizmis ganadgurebis saqmeSi ruseTis imperiis ararus xalxTa nacionalur-ganmaTavisuflebel moZraobas da maTTan did revoluciur muSaobas awarmoebda.

avtori gvamcnobs, rom 1861 wels, studentTa ajanyebis gamo peterburgis universitetis daxurvis Semdeg mxolod 1862 wels daisva sakiTxi igive universitetis kvlav aRdgenisa. saswavlo procesebis Sesaxeb k. meZvelias moyavs peterburgis universitetis studentis, Tavisufali msmenlis, kirile lorTqifaniZis mogonebebi.

wignSi warmodgenili aris qarTvel studentTa sia, romlebic swavlobdnen peterburgis universitetSi. amasTan dakavSirebiT, k. meZvelia mcdarad miiCnevs v. grigorievis wignSi «Императорский С.-Петербургский университет в течение первых пятидесяти лет его существования» wamoyenebul azrs d. CubinaSvilis peterburgis universitetis pirvel qarTvel kursdamTavrebulad miCnevis Taobaze.[1] meZvelias azriT, peterburgis universitetis pirveli qarTveli kursdamTavrebuli iyo s. dodaSvili.

yvelaze ufro metad mWidro kavSirSi CerniSevskisTan iyo n. nikolaZe. k. meZvelias dakvirvebiT, pirvelma n. nikolaZem ganaxorciela CerniSevskis nawerebis gamocema sazRvargareT. n. nikolaZem sazRvargareTidan miwera peterburgSi myof kirile lorTqifaniZes, raTa igi dakavSireboda CerniSevskis naTesavs, profesor pipins, romlis daxmarebiT n. nikolaZisaTvis unda gaegzavnaT cnobebi CerniSevskis nawerTa Sesaxeb. es gegma warmatebiT ganxorcielda da 1866 w. n. nikolaZem JenevaSi Tavisi redaqciiT da winasityvaobiT gamosca CerniSevskis TxzulebaTa pirveli tomi.

---

[1] ix. meZvelia k., dasaxelbuli naSromi, gv. 156: В.В. Григорьев, Имп[illegible] университет в течение первых пятидесяти лет его существования, т. I, 1870 г

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

n. nikolaZes agreTve udidesi wvlili miuZRvis CerniSevskis patimrobidan gaTavisuflebis saqmeSi. k. meZvelias naSromSi moyavs agreTve amonaridi CerniSevskis n. nikolaZisadmi gagzavnili werilidan, rac imis maCvenebelia, rom es urTierTobebi oyo ormxrivi. es werili aris ufro piraduli xasiaTis. n. nikolaZem am periodis Sesaxeb dagvitova mniSvnelovani dokumentebi, Txzulebebi: ‘studentobis pirveli dro~ da ‘mogonebani samocian wlebze~. es ukanasknели rusulad Targmnili, «Восспоминания о шестидесятых годах» - daibeWda 1927 wlis Jurnal «Которга и ссылка»-s 34-e nomerSi. n. nikolaZis dasaxelebuli mogonebebi gamoirCeva sakiTxis sisworiT da Sinaarsis sisruliT. rogorc k. meZvelia aRniSnavs, qarTveli mkvlevarebi dRemde mxolod n. nikolaZis mogonebebs eyrdnobodnen. aRsaniSnavia isic, rom im periodebSi gamoqveynda v. g. baskakovis soliduri Sroma ‘CerniSevskis msoflmxedveloba~. k. meZvelias TvalsazrisiT, Sroma sayuradReboa imiT, rom avtori simpaTiur damokidebulebas iCens qarTveli moRvaweebisadmi. sakmao adgils uTmobs samociani wlebis gamoCenil qarTvel mwerlebs: i. WavWavaZes, a. wereTels, g. wereTels, n. nikolaZes, k. lorTqifaniZes, b. RoRoberiZes, n. RoRoberiZes da sxvebs. magram k. meZvelias azriT, mas masalad gamoyenebuli aqvs ZiriTadad n. nikolaZis mogoneba da nawilobriv isarliSvilis «Характеристика и воспоминания». sxva SemTxvevaSi baskakovi wyaroebze ar miuTiTebs, ris gamoc es wigni qarTvel moRvaweTa Seswavlis TvalsazrisiT, ufro sainteresoa araqarTveli mkiTxvelisaTvis. xolo Tavad n. nikolaZeze informacia yvelaze vrclad aris warmodgenili rusuli revoluciuri moZraobis matianeSi.

CerniSevskisTan mWidro urTierToba hqnda areTve i. WavWavaZes. igi, rogorc cnobilia Cairicxa peterburgis universitetis iuridiul fakultetze. ilias swavla bolomde ar dausrulebia da amdenad, man oTxi weli dayo peterburgSi. swavlis Sewyvetis mizezebze mravalgvari azrebia gamoTqmuli. nawili mecnierebisa amtkicebdnen, rom i. WavWavaZem monawileoba miiRo 1861 wlis peterburgis studentTa areulobaSi, ris Sedegadac garicxuli iqna universitetidan, zogic sapirispiros amtkicebda, rom ilia 1861 wlis studentTa areulobis dros ukve saqarTveloSi imyofeboda, anu mas peterburgi ukve daetovebina gazafxulze. magram, miuxedavad am azrTa mravalferovnebisa, k. meZvelias azriT, i. WavWavaZem sabrZolo programa peterburgSi SeimuSava.

k. meZvelias moyavs kritikos r. xomlelis sityvebi i. WavWavaZisa da CerniSevskis axlo urTierTobebis Sesaxeb, xomleli saubrobs agreTve CerniSevskiseul im gavlenaze, romelic SeimCneva ilias SemoqmedebaSi baton-ymobis wyobis gauqmebis TvalsazrisiT. da swored am sabrZolo suliskveTebiT da programiT da misi praqtikuli ganxorcielebis mizniT ilia saqarTvelosaken gamoeSura.

xolo rac Seexeba a. wereTels, k. meZvelias monacemebiT, igi daaxlobuli yofila progresulad moazrovne profesor kostomarovTan, romelTanac saxlSi xSirad msjelobdnen xolme sazogadoebriv da politikur sakiTxebze. a. wereTeli peterburgis universitetSi Cairicxa aRmosavluri enebis fakultetze Tavisufal msmenlad. miuxedavad imisa, rom universitetis dasrulebisas man ‘vefxistyaosnis~ Sesaxeb dawera da daicva sakandidato disertacia, mas mainc ar misces disertaciis diplomi anu universitetis damTavrebis diplomi im mizeziT, rom mas ar hqonda gimnaziis dasrulebis mowmoba. isic unda iTqvas, rom rogorc k.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

meZvelia daaskvnis akakis piradi werilebidan gamomdinare, mas ar miuRia monawileoba 1861 wlis peterburgis studentTa gamosvlaSi.

sapirispiro SeiZleba iTqvas g. wereTelze. man aramc Tu miiRo monawileoba am gamosvlebSi, aramed dapatimrebulic iqna da sxva qarTvelebTan erTad Setanili iqna ruseTis revoluciuri moZraobis matianeSi, rogorc erT-erTi meamboxe studenti.[1]

rogorc k. meZvelia aRniSnavs naSromSi, 60-iani wlebis qarvel moRvaweTa Soris, besarion RoRoberiZe yvelaze metad daxloebuli iyo ruseTis revoluciuri moZraobis xelmZRvanelebTan, CerniSevskisTan da sxvebTan, da maTi viwro jgufis wevri iyo. amis gamo policiisa da mesame ganyofilebis mier Sedgenil politikur moRvaweTaA siaSi b. RoRoberiZe moxsenebulia pisarevis, Selgunovis, pleSCevis da sxvaTa gverdiT. v. baskakovis naSromSi b. RoRoberiZe warmodgenilia, rogorc erT-erTi xelmZvanelTagani studentTa revoluciuri komitetisa, romelic akavSirebda da erTiani ZaliT razmavda ruseTis universitetebis meamboxe axalgazrdobas. baskakovis cnobiT, b. RoRoberiZe uSualod iyo dakavSirebuli CerniSevskisTan da misgan Rebulobda miTiTebebsa da davalebebs, xSirad eswreboda aralegalur krebebsa da TaTbirebs CerniSevskis binaSi. 1861 wlis studentTa mRelvarebisa da dapatimrebis Semdeg peterburgis revoluciurma centrma muSaoba ufro gaaaqtiura da amave wels Camoyalibebuli peterburgis revoluciuri centris me-2 ganyofilebis mdivnad arCeuli iqna RoRoberiZe.[2] b. RoRoberiZesac Tavisi kuTvnili adgili aqvs mopovebuli rusuli revoluciuri moZraobis matianeSi.[3]

k. meZvelias cnobiT, qarTveli studentebis - n. nikolaZisa da b. RoRoberiZis uaxloes megobrobaze CerniSevskisTan miuTiTebs agreTve doc. n. g. sladkeviCi Tavis naSromSi.[4]

k. meZvelias naSromSi agreTve ganxilulia 60-ian wlebSi wamoWrili mamaTa da SvilTa brZolis sakiTxi. detalurad aris Seswavlili, Tu saidan daiwyo da ra daedo safuZvlad am brZolas.

marTalia, Tergdaleulebma 60-iani wlebis rusuli azrovnebis saerTo gavlena ganicades, magram am saqmeSi yvelaze meti mniSvnloba k. meZvelias azriT mainc belinskisa da CerniSevskis moZRvrebas hqonda. k. meZvelia miuTiTebs g. jiblaZis mosazrebas qarTvel 60-ianelTa literaturul SexedulebaTa belinskis azrovnebis ZiriTad debulebebTan axlos dgomis Sesaxeb. aseTive azrs anviTarebs a. nikolaZeE qarTvel samocianelTa da belinskis urTierTobis Sesaxeb wignSi: ‘rusi revolucioner-demokratebi da qarTuli literatura~.[5] CerniSevskis gavlenis niSnebs xedavs agreTve prof. s. xundaZe. misi miTiTebiT: ‘60-iani wlebis qarTvelma inteligenciam uSualod SeiTvisa ruseTis 60-iani wlebis radikaluri azrovneba da amiT sruliad uCveulo nakadi Seitana qarTul azrovnebasa da qarTul literaturaSi.

---

[1] ix. meZvelia k., iqve, gv. 229: Деятели революционного движения в России, Био-библиографический словарь, т. 1, часть вторая, Шестидесятые годы, столб 440, Москва, 1928 г.

[2] ix. meZvelia k., iqve, gv. 249: В. Г. Баскаков, Мировоззрение Чернышевского, Изд.: Академии наук СССР, 1956 г., стр, 230.

[3] ix. meZvelia k., iqve, gv. 252: Деятели революционного движения в России, Био-библиографический словарь, т. 1, часть вторая, Шестидесятые годы, столб 85, Москва, 1928 г.

[4] ix. meZvelia k., iqve, gv. 170: Н.Г. Сладкевич, Ленинградский государственный Ордена Ленина университет, 1819-1944 г. Труды юбилейной научной сесии, секция историче

[5] nikolaZe a., rusi revolucioner-demokratebi da qarTuli lit

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

CerniSevskis gavlena demokratiulad moazrovne inteligenciaze aq udavod unda iqnes cnobili: misi esTetikuri Teoria, realizmi, kritika maSindeli arsebuli wyobilebisa. racionalizmis, utilitarizmisa da demokratizmis principebi sakmaod gamoiyena inteligenciam da gaamdidra qarTuli literaturis ojaxi ruseTis axali azrovnebis naoyifT~.[1]

k. meZvelias SexedulebiT TergdaleulTa nawerebSi ufro metad SeimCneva belinskis citatebis gamoyeneba, vidre CerniSevskis. es, mecnieris azriT, belinskis gardacvalebiT unda yofiliyo gamowveuli, radganac gardacvlili belinski xelisuflebisaTvis ukve saSiS Zalas aRar warmoadgenda. i. WavWavaZe ara marto belinskis Teoriul debulebebs iyenebda mowinaaRmdegeebTan brZolis dros, aramed igi belinskiseburad ebrZoda realuri cxovrebisagan ganze gamdgar ‘ciskris~ mwerlebs. k. meZvelias SexedulebiT, ilias da belinskis moqmedebis formaluri mxareebic emTxveva erTmaneTs, radgan msgavsad belinskisa, romelic Tavis pirvel statiaSi Tavs esxmoda kozlovebs, karamzinebs, bulgarinebs da sxvebs, ilia WavWavaZec Tavis pirvel stataSi Tavs esxmis kozlovs, karamzins da ‘ciskris~ TanamSromlebs: revaz erisTavs, barbare jorjaZes da sxvebs.

k. meZvelia cdilobs paraleli gaavlos ilia WavWavaZisa da belinskis Sexedulebebs Soris. igi zedmiwevniT Seiswavlis ilias mosazrebebs ‘wminda xelovnebis~ Teoriis, mecnierebisa da xelovnebis daniSnulebis, tipurobis gagebis, wodebaTa da klasTa Soris urTierTobis sakiTxis da bavSvTa aRmzrdelobiTi meTodis Sesaxeb da askvnis, rom ilia WavWavaZe belinskis msgavsad wamoWris xelovnebis Sinaarsianobisa da cxovrebasTan kavSiris aucilebloba s, riTic igi upirispirdeba ‘wminda xelovnebis~ Teoritikosebs. ilia, belinskis darad amtkicebs mecnierebisa da xelovnebis realur cxovrebasTan aucilebeli kavSiris Sesaxeb. sainteresoa agreTve iliasa da belinskis urTierToba tipurobis gagebis sakiTxSi, romlidanac vlindeba, rom belinskisTvis, iseve rogorc iliasTvis, saxe tipuria maSin, Tu masSi mocemulia zogadobis niSnebi da ara kerZoobiTi movlena-aRwera.

k. meZvelias miTiTebiT, Tanxvedraa agreTve iliasa da belinskis Soris klasobrivi urTierTobis sakiTxebze. ilia WavWavaZe, iseve rogorc belinski, aRSfoTebulia Tavis qveyanaSi klasobrivi dapirispirebiT, rac misi azriT, qveynis gaerTianebas uSlida xels. k. meZvelias azriT, qarTvel samocianelebsac ainteresebdaT adamianis aRzrdisa da garemosTan urTierTobis sakiTxi belinskiviT. amaze metyvelebs Tundac i. WavWavaZis moTxroba ‘sarCobelaze~ da a. wereTlis ‘gamzrdeli~.

belinskis Semdeg ki k. meZvelias mosazrebiT, TergdaleulTa sulieri moZRvari da maswavlebeli n. g. CerniSevski iyo. CerniSevskis gavlenis Sesaxeb Cvens 60-ianelebze miuTiTebs mkvlevarTa didi nawili. k. meZvelia asaxelebs am mecnierTa gvarebs. eseni arian: s. xundaZe, m. zandukeli, S. radiani, g. jiblaZe, d. gamezardaSvili, ap. maxaraZe, g. abzianiZe, al. quTelia, an. nikolaZe, a. gaCeCilaZe, s. xuciSvili, d. benaSvili, s. Wilaia, pr. kekeliZe, g. kiknaZe da sxvebi.

rogorc k. meZvelia gadmogvcems naSromSi, d. gamezardaSvilis azriT, CerniSevski mravalmxrivi moRvawe iyo da amave dros TergdaleulebisTvis politikur-ideur aRzrdas uSualod igi

[1] xundaZe s., masalebi qarTuli literaturisa da sazogadoebri[illegible] istoriidan, 1949, gv. 15-16.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

xelmZRvanelobda.[1] rogorc cnobilia, CerniSevskis brZola carizmisa da batonymobis sistemis winaaRmdeg yvelaze mkacrad gamovlinda mis publicistur da sagazeTo werilebSi. Tergdaleulebmac, msgavsad CerniSevskisa, asparzad publicistika airCies.

k. meZvelias azriT, TergdaleulTa samoqmedo programa, mimarTuli baton-ymobisa da carizmis winaaRmdeg, CerniSevskis revoluciuri moZRvrebis safuZvelze iqna SemuSavebuli. wignSi k. meZvelias moyavs s. xundaZis mosazreba, romlis mixedviT 'saqarTvelos moambeSi~ Tavisufali principis wamoyeneba pirdapir gadmoRebuli iyo TergdaleulTa mier CerniSevskis moZRvrebidan. amis sailustraciod s. xundaZe imowmebs 'saqarTvelos moambeSi~ daviT yifianis statiidan im adgilebs, sadac publicisti cdilobs praqtikuli magaliTebiT daamtkicos Tavisufali Sromis upiratesoba da misi sargeblianoba xalxisaTvis. s. xundaZis mtkicebiT mag, n. nikolaZem CerniSevskisgan xalxosnuri ideebic SeiTvisa. msgavsad CerniSevskisa, mas Cveni sazogadoebis wamyvan formatad Temi da Temuri wyobileba miaCnda: 'Cven religiurad darwmunebulni varT, rom erTaderTi forma sazogadoebrivi da saxelmwifoebrivi wyobilebisa, romelsac SeuZlia namdvili sargebloba moutanos saqarTvelos, aris Temobrivi (общинное) ganawileba miwis da yvela sxva sakuTrebisa da Temobrivi organizacia rogorc saxalxo Sromisa, ise saxelmwifoebrivi mmarTvelobisa~.[2]

CerniSevskis Tavisebur gavlenasTan dakavSirebiT naSromSi k. meZvelia miuTiTebs agreTve m. zandukelis mosazrebas, romelic aRniSnavs, rom 'Cveni Tergdaleulni ruseTis sazogado azrovnebis ufro praqtikuli mxriT arian dainteresebulni~.[3] xolo es praqtikuli mxare, ki is samoqmedo programa iyo, romelic Tergdaleulebma CerniSevskis uSualo gavleniT SeimuSaves.

xalxosani mwerali stefane WrelaSvili k. meZvelias cnobiT dadebiTad afasebda CerniSevskisa da rusi 60-ianelebis gavlenas Cven Tergdaleulebze da gamoyofda am niSnebs.

k. meZvelias azriT, saintereso cnobebs gvawvdis agreTve peterburgis universitetis yofili studenti i. b. isarliSvili CerniSevskisa da 'sovremenikis~ qarTvel moRvaweebze gavlenis Sesaxeb. igi ixsenebs im saRamoebs, rodesac qarTveli 60-ianelebi: n. nikolaZe, b. RoRoberiZe, g. wereTeli, k. lorTqifaniZe, ikribebodnen CerniSevskis saxlSi. igi ixsenebs agreTve, Tu rogor Rrmad SeiTvisa CerniSevskis socialur-politikuri da esTetikuri Sexedulebebi n. nikolaZem.

k. meZvelia aRniSnavs imasac, rom qarTvel mwerlebze didi gavlena moaxdina CerniSevskis samagistro disertaciam 'xelovnebis esTetikuri damokidebuleba sinamdvilesTan~. CerniSevskis esTetikam Taviseburi gamoxatuleba hpova i. WavWavaZis, a. wereTlis, n. nikolaZis, g. wereTlis, k. lorTqifaniZis da sxvaTa mxatvrulsa da Teoriuli xasiaTis nawerebSi. CerniSevskis zegavlenaze miuTiTebs Tundac a. wereTlisa da n. nikolaZis Sexedulebebi mwerlisagan sinamdvilis asaxvis aucileblobis Sesaxeb utilitarizmis principebidan gamomdinare. marTalia, qarTvelma mwerlebma SeiTvises misi esTetikis ZiriTadi ideebi, magram ar miiRes misi Teoriuli debuleba bunebaSi da xelovnebaSi arsebuli mSvenieris

---

[1] ix. meZvelia k., dasaxelebuli naSromi, gv. 360: d. gamezardaSvili, narkvevebi qarTuli realizmis istoriidan, gv. 207.

[2] ix. meZvelia k., iqve, gv. 364: n. nikolaZe, rCeuli Txzulebani, t. I, 1937 w., gv. 240

[3] ix. meZvelia k., iqve, gv. 357: m. zandeukeli, axali qarTuli li

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

urTierTmimarTebis Sesaxeb, romlis Tanaxmad bunebaSi arsebuli mSvenieri ufro maRali da srulyofilia, vidre xelovanis da mwerlis mier Seqmnili mSvenieri. am sakiTxis Sesaxeb k. meZvelias moyavs ilia WavWavaZis CerniSevskis sawiinaRmdego Sexeduleba, romlis Tanaxmad, poeturi Semoqmedeba xalxTan aris dakavSirebuli. zogjer mwerali siuJetebsac xalxidan iRebs, magram mas ganazogadebs da amaRlebulis saxiT isev xalxs daubrunebs.

k. meZvelia aRniSnavs imasac, rom CerniSevskim qarTvel mwerlebze gavlena moaxdina, agreTve, rogorc romanistma. saubaria misi romanis - ‘ra vakeToT?~ Sesaxeb. magaliTad, k. meZvelias wignSi moyavs a. nikolaZis Sexeduleba, romelSic mkvlevari pirdapir miuTiTebs CerniSevskis dasaxelebuli romanis gavlenas anton furcelaZis moTxrobaze ‘samis Tavgadasavali. mecnieri mianiSnebs im msgavsebebze, romlebic aqvT orive TxzulebispersonaJebs.[1] k. meZvelia CerniSevskis debulebaTa zegavlenas xedavs ara mxolod a. furcelaZis ‘samis Tavgadasavalsi~, aramed ‘maci xvitiaSic~.

saintereso mosazrebas gamoTqvams agreTve k. meZvelias azriT qarTveli mkvlevari sergei mesxi CerniSevskiseul gavlenaze. sergei mesxi qalTa sakiTxebze msjelobisas, ixsenebs, m. mixailovis statiebs da laparakobs CerniSevskis romanze ise, rom cenzuris SiSiT arc nawarmoebs asaxelebs da arc mis avtors, radganac CerniSevskis gvaris dasaxleba im periodSi akrZalulli iyo. rogorc s. mesxi aRniSnavda, CerniSevskis romans iseTi gavlena mouxdenia sazogadoebaze, rom xSirad mis personaJebze saubrobdnen, ufro metic _ am personaJebs faqtiurad praqtikuli mimdevrebic ki gamoCeniaT da TviT qalTa saxelosnoebic ki gauxsniaT misi gavleniT.

levan asaTianic, XIX saukunis 60-ian wlebis qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebis kvlevis istoriaze msjelobis dros Tavis werilebSi, i. WavWavaZis da sxva TergdaleulTa azrovnebis CamoaylibebaSi did rols aniWebs rusi revolucioner-demokrati moazrovneebis – gercenis, CerniSevskis, belinskisa da dobrolubovis ideur gavlenas. mecniers moyavs CerniSevskis gercenisadmi mimarTuli werilidan citati, romlis Tanaxmad glexebs mxolod najaxis gamoyenebiT Tu SeeZloT socialuri usamarTlobis winaaRmdeg brZola. mkvlevris miTiTebiT, dasaxelebuli ‘najaxis idea~, rogorc erTaderTi saSualeba mebatoneTa Zaladobis winaaRmdeg, SesaniSnavad aqvs gatarebuli i. WavWavaZes ‘kako yaCaRSi~, ‘aCrdilsa~ da bevr sxva mxatvrul nawarmoebSi. belinskis da CerniSevskis ideebis gavlena Cans i. WavWavaZis ara marto mxatvrul nawarmoebebSi, aramed mis publicistur nawerebSic. l. asaTianis azriT, ilia, ‘ciskarSi~ gamoqveynebul Tavis werilSi kozlovis ‘SeSlilis~ qarTuli Targmanis Sesaxeb, mTlianad iziarebs belinskis Sexedulebas kozlovis Semoqmedebaze da iliac belinskis msgavsad ayenebs qarTul mwerlobaSi realizmis upiratesobis sakiTxs. ilia ara erTxel iyenebs belinskis debulebebs literaturuli kritikis da esTetikis sferodan, magaliTad, igi iziarebs belinskis azrs, da xelovnebas gansazRvravs, rogorc saxeebiT azrovnebas. ilia agreTve uaryofs ‘wminda xelovnebas~ belinskisebur ad.

[1] ix. meZvelia k., iqve, gv. 368: a. nikolaZe, rusi revolucioner-demokratebi da qarTuli literatura, 1954 w. gv. 108-109.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

l. asaTianis mosazrebiT, ilias msoflmxedvelobis Camoyalibebaze nekrasovmac mniSvnelovani roli iTamaSa. l. asaTiani saubrobs ilias, rogorc ‘Cemo kalamo~-s da nekrasovis ‘Блажея незлобивый поэт~-is ideur msgavsebaze, ise ‘oTaraanT qvrivisa~ da nekrasovis ‘fiqrebi saparado SesasvlelTan~-s Soris msgavsebaze. Tu rogor uyurebda qarTuli literaturuli kritika i. WavWavaZisa da nekrasovis poetur motivebs Soris siaxloves, amis sailustraciod l. asaTians moyavs citati gazeT ‘obzorSi~ 1889 wlis nomerSi gamoqveynebuli n. nikolaZis werilidan, romelSic n. nikolaZe saubrobs nekrasovis SemoqmedebaSi realuri cxovrebidan aRebul im elementebze, romliTac sazrdoobda i. WavWavaZe Tavis SemoqmedebaSi.

l. asaTiani asaxlebs im rus mweral-moRvaweebs, romlebsac SemoqmedebiTi megobroba akavSirebdaT ilia WavWavaZesTan. erT-erTi maTgani iyo rusi prozaikos-mwerali grigol aleqsandres Ze maCteti. igi iyo xalxosani mwerali, romelic ganicdida mefis Jandarmeriisgan devnas. igi Tavdapirvelad saxalxo maswavleblobas eweoda, Semdeg wavida amerikaSi, samSobloSi dabrunebis Semdeg ki igi daapatimres da gadaasaxles. swored 1888 wels gr. maCtetma gadasaxlebidan dabrunebis Semdeg gamouSva moTxrobebis krebuli ‘Силуеты~, romelic miuZRvna i. WavWavaZes. dasaxelebuli wigni warweriT - ‘Поэту князю Илье Чавчавадзе на добрую память, прозаик Григорий Мачтет. И песнь твоя, как родина твоя, прелестна и грустна~ - inaxeba ilias pirad wignsacavSi sajaro biblioTekaSi.

l. asaTianis gadmocemiT, ilia agreTve daaxloebuli iyo gamoCenil rus mecnier-moRvaweebTan – vsevolid milerTan da maqsim kovalevskisTan, romlebic 80-ian wlebSi mogzaurobdnen samecniero miznit oseTsa da svaneTSi.[1] rogorc Cans, saqarTveloSi Camosvlis dros gaucvniaT ilia WavWavaZe. 1906 wels ilias saxelmwifo sabWos wevrad arCevas, prof. m. kovalevskim Tavis gazeT ‘Страна~-s furclebze uaRresad dadebiTi Sefaseba misca. igi axasiaTebda ilias, rogorc ‘cnobil qarTvel mwerals da poets~. agreTve ilias mkvellobis Semdeg, peterburgis qarTvel studentTa saTvistomos mier mowyobil ilias xsovnis saRamoze m. kovalevskim Tavis sityvaSi vrclad daaxasiaTa ilia WavWavaZis sazogadoebriv-politikuri moRvaweoba, kerZod, man gaixsena saxelmwifo sabWoSi Tu rogor gamodioda ilia WavWavaZe sasikvdilo ganaCenis winaaRmdeg, agreTve, Tu rogor iyo ilia agraruli reformis gatarebis momxre. m. kovalevskis sityvis teqsti inaxeba ssr kavSiris mecnierebaTa akademiis leningradis arqivSi, xolo am sityvis asli – yvarelSi, ilia WavWavaZis muzeumSi.[2] l. asaTianis miTiTebiT, aseve Tbili sityva miuZRvna ilia WavWavaZes prof. vsevolid milerma, gamoCenilma mecnier-folkloristma, ilia WavWavaZisadmi miZRvnil geografiuli sazogadoebis mier moskovSi Catarebul saRamoze. v. mileris sityva gamoqveynda 1908 wels Jurnal ‘Этнографическое обозрение~-Si.

ilia WavWavaZes did pativs scemdnen sxva rusi literatorebic. saqarTveloSi mcxovrebi rusi literatorebidan l. asaTiani asaxlebs poet iv. txorJevskis, romelmac rusulad Targmna ilias poemebi: ‘gandegili~, ~aCrdili~ da agreTve mravali leqsi.

---

[1] ix. asaTiani l., rCeuli nawerebi, Tb. 1958, gv. 277: gaz. ‘droeba~, 1880, #183 da 1883 w. #107.

[2] asaTiani l., dasaxelebuli naSromi, gv. 277.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

l. asaTiani naSromSi detalurad mogviTxrobs n. nikolaZis mWidro kavSirebze Jurnal ‘sovremenikTan~. 1861 wlis studentTa areulobaSi monawileobis da dapatimrebis Semdeg, n. nikolaZe rogorc cnobilia, garicxuli iqna peterburgis universitetidan, ris Semdegac man swavla ganagrZo parizSi sorbonis universitetSi. iq igi ecnoba gercens da iwyebs TanamSromlobas gercenis TxovniT Jurnal ‘kolokolSi~. 1865 wels Jurnal ‘kolokolSi~ daibeWda n. nikolaZis statiebi: ‘glexTa ganTavisufleba saqarTvleoSi~, ‘ivnisis dReebi saqarTveloSi~, ‘Cveni momavali veqilebi ‘moskovis uwyebis~ samsjavros winaSe~ da sxvebi. amave wels n. nikolaZes, rogorc l. asaTiani aRniSnavs, dauweria statia qarTuli literaturis Sesaxeb, romelic gadmougzavnia kirile lorTqifaniZisTvis peterburgSi Jurnal ‘sovremenikSi~ dasabeWdad, romlis redaqtori im periodSi iyo nekrasovi. isic aRsaniSnavia, rom jer kidev wina wels CerniSevskim Jurnalis furclebze moaTavsa n. nikolaZis xelmouwereli beletristul-publicisturi nawarmoebi ‘provinciuli suraTebi~, rac metyvelebs maT axlo urTierTobaze. rogorc l. asaTiani asabuTebs, ‘sovremenikisTvis~ gankuTvnili statia ‘qarTul literatura~-ze - ar gamoqveynebula, savaraudod Jurnalis daxurvis gamo, da samwuxarod misi Savi versiac ar aris Senaxuli n. nikolaZis pirad arqivSi.

ლ. ტოლსტოი

iseve rogorc XIX saukunis TiTqmis yvela didi rusi mwerlis, lev tolstois cxovrebac saqarTvelosTanaa dakavSirebuli. arc qarTuli literaturaTmcodneoba darCenila uyuradRebod misi Semoqmedebisa da mwerlis qarTul kulturasTan mimarTebis sakiTxebisadmi. cnobilia, rom ilia da nino nakaSiZeebs sakmaod axlo urTierToba hqondaT did mweralTan da saqarTvelosTanac isini akavSirebdnen ukve saxelganTqmul Semoqmeds.

vladimer asaTianis naSromSi ‘lev tolstoi da saqarTvelo~[1] saubaria didi rusi mwerlis ganwyobasa da damokidebulebaze saqarTvelosTan mimarTebaSi. wignSi aRwerilia lev tolstois kavkasiaSi gamomgzavreba, TbilisSi gatarebuli dReebi, Tbilisuri STabeWdilebebi. mimoxilulia ‘haji-muratis~ Seqmnis istoria. amasTanave warmodgenilia kavkasiis periodis TxzulebebSi rus moxeleTa da qarTvel TavadTa saxeebi, ganxilulia mwerlis pirveli mxatvruli nawarmoebebi. garda amisa vl. asaTianis naSromSi saubaria l. tolstois biografiis im monakveTze, rodesac mwerali dainteresebulia filosofiur-religiuri sferoTi, kerZod, duxoborebisa da tolstovelebis sakiTxiT kavkasiaSi. L saqarTvelosTan lev tolstois urTierTobaa asaxuli Salva kaSmaZis[2] naSromSi ‘lev tolstoi da qarTuli sinamdvile~. avtori warmoaCens didi mwerlis saqarTveloSi yofnis periods, kavkasiis gavleniT daweril mis Txzulebebs. Salva kaSmaZes aseve gamovlenili aqvs saarqivo masalebi, romlebic Zalze mniSvnelovania mwerlis nawarmoebTa gaazrebisaTvis, mkvlevari warmosaxavs qarTvel

[1] ix. asaTiani vl., lev tolstoi da saqarTvelo, tfilisi, 1936.
[2] ix. kaSmaZe S., lev tolstoi da qarTuli sinamdvile, Tbilisi

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sazogadoebasTan lev tolstois urTierTobas. naSromSi gansakuTrebiTaa gamaxvilebuli yuradReba mwerlis urTierTobaze ilia nakaSiZesTan.

saqarTvelosTan lev tolstois urTierTobaa asaxuli giorgi taliaSvilis naSromSi ‘lev tolstoi da saqarTvelo~.[1] avtori saarqivo masalaze dayrdnobiT mraval saintereso faqts aqveynebs mwerlis cxovrebisa da Semoqmedebis Sesaxeb.

qarTveli sazogadoebisa da lev tolstois urTierTobas asaxavs ana nikolaZis naSromi ‘lev tolstoi da qarTuli sazogadoebrioba.~[2] avtori didi rusi mwerlis biografisa da megobris biriukovisa da l. tolstoisTan daaxloebuli piris d. makovickis ‘iasnopolianur Canawerebze~ dayrdnobiT mkiTxvels acnobs mwerlis damokidebulebas saqarTvelosa da qarTvelebisadmi. naSromSi aseve warmodgenilia, Tu ra roli iTamaSa saqarTvelom mis SemoqmedebiT biografiaze. aq muSaobda igi Tavis pirvel Txzulebebze da aqve daebada ‘haji-muratis~ Seqmnis idea. haji-muratis Sesaxeb cnobebis SegrovebaSi mas didi daxmareba aRmouCines qarTvelma moRvaweebma. naSromSi warmodgenilia qarTvel kritikosTa, kerZod, kita abaSiZis, al. wulukiZis, ivane gomarTelis, aseve akaki wereTlis naazrevi didi Semoqmedis Sesaxeb. ana nikolaZe miuTiTebs, Tu ra did yuradRebas uTmobda ilia WavWavaZis ‘iveria~ lev tolstois cxovrebisa da Semoqmedebis mTavari movlenebis qronikas.

lev tolstois kavkasiasa da saqarTveloSi yofnis Sesaxeb saintereso cnobebs aqveynebs i. enikolofovi naSromSi ‘lev tolstoi kavkasiasa da saqarTveloSi~.[3]

lev tolstois TbilisSi cxovrebis periods, mis qarTvel sazogadoebasTan urTierTobas asxavs oTar baqaniZis naSromi ‘lev tolstoi saqarTveloSi~.[4] masSi asaxulia, Tu ra didi STabeWdileba moaxdina mweralze saqarTvelos bunebam, qarTvelma xalxma, rac areklilia mis epistolarul memkvidreobaSi. naSromSi ganxilulia haji-muratis mxatvruli saxe, warmodgenilia moTxrobis prototipis Tavgadasavali, aseve piradi mimoweris saSualebiT naCvenebia, Tu rogor daexmarnen mwerals nawarmoebisaTvis masalis SegrovebaSi i. nakaSiZe, s. esaZe da pedagogi Sulgini. gamoqveynebulia mimowera qarTvel moRvaweebsa da lev tolstois Soris. avtori asabuTebs, rom ‘haji-muratSi~ daxatulia Tbilisuri cxovrebis realuri suraTi.

o. baqaniZis naSromSi aseve warmodgenilia qarTveli sazogadoebis damokidebuleba lev tolstois Semoqmedebisadmi. mimoxilulia, Tu ra azrs gamoTqvamdnen qarTveli mwerlebi, kritikosebi da sazogado moRvaweebi didi Semoqmedis Sesaxeb. vxvdebiT rogorc kritikul damokidebulebas mwerlis naRvawisadmi, aseve swori mecnieruli poziciidan danaxuls. naSromSi ganxilulia niko nikolaZis werili, romelic ‘kreiceris sonataSi~ dasmul problemebs exeba, aseve al. wulukiZis amave nawarmoebisadmi miZRvnili statia. miTiTebulia, Tu rogor afasebdnen mwerlis Semoqmedebas qarTveli klasikosebi ilia WavWavaZe, akaki wereTeli da vaJa-fSavela.

saintereso werili aqvs gamoqveynebuli igor bogomolovs lev tolstois Semoqmedebisadmi vaJa-fSavelas damokidebulebis Sesaxeb

---

[1] ix. Талиашвили Г., Лев Толстой и Грузия, Тбилиси, 1951.

[2] ix. nikolaZe a., dasax naSr. gv. 410.

[3] ix. Ениколопов И., Л. Н. Толстлой в Грузии, Тбилиси, 1979.

[4] ix. baqaniZe o., lev tolctoi saqarTveloSi, Tbilisi, 1960.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

saTauriT ‘l. tolstoi vaJa-fSavelas SefasebiT~.[1] dasawyisSi avtori miuTiTebs, rom rus mweraltA da moazrovneTa Soris vaJas gansakuTrebuli yuradReba lev tolstoim miiqcia, miuxedavad imisa, rom igi ar iziarebda ‘tolstovelobis~ filosofias. vaJa-fSavela pirovnebis moraluri aRzevebis sawyisad ara borotebisadmi morCilebas, pasiurobas, aramed mis winaaRmdeg aqtiur brZolas miiCnevda.

i. bogomolovi miuTiTebs, rom vaJa-fSavela afasebda l. tolstois humanizms, misi Semoqmedebis xalxurobas, udides ostatobas, mxatvruli azrovnebis genialobas, realisturobas, brZolas bneleTis mociqulebis winaaRmdeg. werilSi ‘Pro domo sua~ didi qarTveli poeti sagangebod usvams xazs l. tolstois Semoqmedebis xalxurobas da miiCnevs, rom mis nawarmoebebs rus mweraltan Rrma da WeSmariti xalxuroba akavSirebs.

i. bogomolovis azriT, burJuaziuli civilizaciis kritikisa da sazogadoebis moraluri srulyofilebis qadagebisas vaJa-fSavela uaxlovdeba lev tolstois Sexedulebebs, magram misi Tanamoazre ar xdeba. qarTveli poetisTvis ideali momavalSi iyo, lev tolstoisaTvis ki _ warsulSi.

vaJa-fSavela ara marto Tayvanismcemeli iyo rusuli literaturis, aramed mkacri msajulic. genialuri qarTveli poeti ar eTanxmeba l. tolstois Tvalsazriss Tanamedrove poeziis ‘dacemaze~. es SeuTanxmebloba gadmocemulia vaJas statiaSi ‘sad aris poezia~.

sabolood i. bogomolovi askvnis, rom miuxedavad garkveul azrTa sxvadasxvaobisa, vaJa-fSavelas didi siyvaruli akavSirebda rus mweraltan, rac naTlad gamovlinda mis leqsSi ‘lev tolstois gardacvalebaze~.

ა. ჩეხოვი

p. RuduSauris naSromSi ‘a. Cexovi da qarTuli literatura~ Seswavlilia rusuli literaturis klasikosis Semoqmedeba qarTul mwerlobasTan mimarTebaSi.[2] rogorc cnobilia, qarTulma Tematikam rus mweraltA SemoqmedebaSi mniSvnelovani adgili daikava. swored am fonzea naSromSi aRwerili a. Cexovis biografia, kerZod, ra Sexeba hqonda mwerals saqarTvelosTan. agreTve warmodgenilia a. Cexovis Txzulebebis qarTul TargmanTa da mTargmneltA nusxa.

mkvlevars TvalsazrisiT, a. Cexovis Semoqmedebam didi gavlena iqonia qarTuli prozis ganviTarebaze. didi rusi mwerlisa da rig qarTvel mweraltA nawarmoebebis erTmaneTTan Sedareba amJRavnebs mravalparalels, mxatvruli xerxebis gadmocemis damTxvevebsa da ideur msgavsebas.

giorgi taliaSvilis wignis ‘anton Cexovi _ cxovreba da Semoqmedeba~[3] calke Tavi ‘Cexovi saqarTveloSi~ eTmoba 1888 da 1900 wlebSi mwerlis saqarTveloSi mogzaurobis aRweras. pirvelad Cexovi axal aTonSi gemiT Camovida. masze waruSleli STabeWdileba mouxdenia afxazeTis bunebas. Semdeg igi swvevia baTumsa da Tbiliss. igi apirebda sparseTSi

---

[1] bogomolovi i., lev tolstoi vaJa-fSavelas SefasebiT. wignSi: diadi megobrobis furclebi, gv. 72.

[2] ix. RuduSauri p., a. Cexovi da qarTuli literatura, Tbilisi, 1959.

[3] ix. taliaSvili g., anton Cexovi _ cxovreba da Semoqmedeba, ‘[illegible]
Tbilisi, 1960.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gamgzavrebas, magram gauTvaliswinebeli SemTxvevis gamo (mis Tanamgzavrs Zma gardaecvala) iZulebuli gaxda, samxedro gziT samSobloSi dabrunebuliyo. naSromSi motanilia citatebi mwerlis piradi werilebidan, romlebSic misi saqarTvelos bunebiT aRtacebaa gadmocemuli. meored, 1900 wels igi saqarTveloSi Camodis maqsim gorkTan, mxatvar v. vosnecovTan da eqim a. aleqsinTan erTad. cnoba maTi TbilisSi Camosvlis Sesaxeb daibeWda i. WavWavaZis gazeT ‘iveriaSi~. maSin aq imyofeboda a. Cexovis momavali meuRle, cnobili rusi msaxiobi o. kniperi.

g. taliaSvilis azriT, saqarTveloSi Camosvlam garkveuli kvali datova mwerlis Semoqmedebaze. kerZod, Tu adreul mis SemoqmedebaSi peizaJs umniSvnelo adgili uWiravs, 90-iani wlebSi Cexovis nawarmoebebSi peizaJi ufro mravalferovani da lamazi gaxda. saqarTveloSi Camosvlam, iseve rogorc sxva qveynebSi mogzaurobam, gaamdidra mwerlis SemoqmedebiTi fantazia. saqarTvelos bunebis suraTebi ar unda veZioT mis calkeul nawarmoebebSi. man garkveuli roli iTamaSa Cexovis Semoqmedebis peizaJiT ufro gamdidrebaSi. Tumca saqarTvelos bunebis suraTebs, zogierT detals saqarTvelos cxovrebidan mis nawarmoebebSi vxvdebiT. naTqvamis sailustraciod g. taliaSvili asaxelebs moTxroba ‘duelSi~ warmosaxul Savi zRvis sanapiro qalaqsa da mis axlomaxlo midamoebs, romelic mkvlevaris azriT, soxumi da misi midamoebia. ‘duelSi~ warmosaxuli bunebis suraTebi hgavs mwerlis mier mis werilebSi asaxul saqarTvelos bunebas.

g. taliaSvilis naSromSi warmodgenilia qarTveli sazogadoebis damokidebuleba didi rusi mwerlisadmi. aRniSnulia, rom Cexovis novelam da dramam didi roli iTamaSa qarTul literaturaSi mcire Janrisa da originaluri realisturi dramis ganviTarebis saqmeSi. aseve miTiTebulia, rom gamoTqmulia azri Cexovis novelis gavlenis Sesaxeb i. evdoSvilisa da S. aragvispirelis moTxrobebze mkvlevari miiCnevs, rom es problema rTulia da calke specialur Seswavlas moiTxovs.

i. bogomolovi avtoria wignisa ‘vaJa-fSavela da rusuli sinamdvile~.[1] naSromSi monografiuladaa ganxiluli qarTveli poetis rusuli literaturuli kavSirebi. warmodgenilia am urTierTobis roli XIX saukunis qarTuli literaturis ganviTarebaSi. avtori ZiriTadad yuradRebas uTmobs vaJa-fSavelas literaturuli kavSiris gamovlenas rusul sulier kulturasTan. naSromSi Tavmoyrili, sistematizirebuli da gaanalizebulia qarTveli Semoqmedis mimarTeba rusul sinamdvilesTan (vaJa Targmnida rusul literaturas, sagazeTo statiebs, werilebSi iSveliebda rusul gamoTqmebs).

wignis II TavSi ganxilulia vaJa-fSavelas Sexedulebebi rusuli sulieri kulturis warmomadgenelTa, gansakuTrebiT iv. turgenevis, l. tolstois Sesaxeb. naSromis III Tavi exeba vaJas mier mxatvrul nawarmoebebSi rusuli Temis damuSavebasa da mis SemoqmedebiT kontaqtebs mowinave rusul literaturasTan. IV TavSi ganxilulia vaJa-fSavelas rusulenovani Targmanebi, aRniSnulia, Tu ra adgili ukavia am Targmanebs mwerlis SemoqmedebaSi da rogori iyo am Targmanebis sazogadoebrivi rezonansi. V TavSi ganxilulia m. gorkisa da rusi poetebis daintereseba vaJa-fSavelas Semoqmedebis TargmniT. bolo, VI TavSi avtori exeba rusuli beWdviTi sityvis damokidebulebas vaJa-

[1] ix. Богомолов И. Важа Пшавела и русская действительность. Тбилиси, 19

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

fSavelas mimarT. am TvalsazrisiT mniSvnelovan rols TamaSdobda rusul periodikaSi dabeWdili statiebi. naSromSi gakritikebulia mwerlis Semoqmedebis b. pasternakiseuli, xolo dadebiTadaa Sefasebuli n. zabolockiseuli Targmanebi.

o. baqaniZis wignSi „rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis istoriidan, g. uspenski da saqarTvelo~[1] warmodgenilia, Tu ra waruSleli kvali daamCnia saqarTvelom gleb uspenskis cxovrebasa da Semoqmedebas. amasTanave asaxulia mwerlis qarTvel sazogadoebasTan daaxloebis pirveli nabijebi. Grogorc cnobilia, g. uspenski TanamSromlobda n. nikolaZis mier 1878 wels daarsebul gazeT ‘Обзор~-Si. naSromSi ganxilulia am gazeTSi gamoqveynebuli mwerlis statiebi, romlebic n. nekrasovis Semoqmedebas eZRvneba. garda amisa, warmodgenilia qarTveli sazogadoebisa da g. uspenskis urTierToba. mkvlevari aseve warmoaCens, Tu rogor aRiqves qarTuli literaturis moRvaweebma gleb uspenskis Semoqmedeba da rogor Seafases qarTvelma kritikosebma da publicistebma mwerlis naRvawi. wignSi ganxilulia qarTvel xalxosan mweraleTa (ek. gabaSvili, z. gulisaSvili, s. mgalobliSvili, an. erisTavi-xoStaria) nawarmoebebi, romlebSic irekleba g. uspenskiseuli ideebi da Temebi, daZebnilia pararelebi msgavs epizodebsa da ideebs Soris. Sroma eyrdnoba g. uspenskis statiebs, mwerlisMmimoweras n. nikolaZesTan da g. uspenskis narkvevs ‘kavkasiaSi~.

XX საუკუნე

qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebi intensiurad gagrZelda XX saukuneSic. saqarTvelo mimzidveli gaxda winamorbedTa msgavsad ‘vercxlis xanis~ rusi mwerlebisTvisac.

1913 wlis gazafxulze saqarTveloSi erTad Camovidnen simbolisti poeti Teodor sologubi, misi coli, mwerali Aanastasia Cebotareckaia da ego-futuristi igor severianini. maT Tbilissa da quTaisSi gamarTes literaturuli saRamoebi. lali avalianis werilSi „Tedore sologubisa da igor severianinis literaturuli turne saqarTveloSi~[2] mimoxilulia maTi literaturuli saRamoebi Tbilissa da quTaisSi. qarTveli simbolistebi daeswrnen am literaturul saRamos da daamyares urTierToba Camosul mwerlebTan. paolo iaSvilma igor severianins ‘oqros verZisTvis~ gamoarTva leqsi ‘gazafxulis dRe~ da dabeWda sakuTari Targmani.

paolo iaSvilisa da konstantine Bbalmontis SemoqmedebiTi urTierTobaa warmodgenili m. beJitaZis statiaSi ‘ramdenime Strixi qarTvel da rus simbolistTa urTierTobidan~. paolo iaSvili jer kidev parizSi swavlis periodSi dauaxlovda k. balmonts da iqve Targmna misi ramdenime leqsi. naSromSi ganxilulia es Targmanebi, aseve mokvleulia rus simbolistTa is poeturi xatebi, romelTa asociaciac SemdgomSi p. iaSvilis poeziaSi warmoCnda.[3]

---

[1] ix. baqaniZe o., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis istoriidan g. uspenski da saqarTvelo, Tbilisi, 1962.

[2] ix. avaliani l., Tedore sologubisa da igor severianinis literaturuli turne saqarTveloSi. wignSi: literaturuli werilebi, Tbilisi, 1992, gv. 159.

[3] ix. beJitaZe m., ramdenime Strixi qarTvel da rus simbolistTa urTierTobidan. almanaxSi: ‘literatura da sxva~, Tbilisi, 2005, agvisto, gv. 73

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

m. beJitaZis naSromSi ‘andrei beli da saqarTvelo~[1] warmodgenilia, Tu ra gansakuTrebuli garemoeba akavSirebda did rus poet andrei belis saqarTvelosTan. igi Cvens qveyanaSi Camoiyvana survilma, emogzaura papis da mamis nakvalevze. 1927 wlis saqarTveloSi mogzaurobis STabeWdilebebi man gamosca wignad ‘qari kavkasiidan~.[2] naSromSi ganxilulia Aandrei belis mosazrebani saqarTveloze, qarTul kulturaze, warmoCenilia qarTvel simbolistTa poeziis andrei beliseuli udavod originaluri da saintereso Sefaseba.

guram asaTianis naSromSi ‘rusi poetebi saqarTveloSi~[3] warmodgenilia, Tu ra gavlena iqonia saqarTvelom da qarTulma kulturam s. eseninis, vl. Mmaiakovskis, n. tixonovisa da n. zabolockis Semoqmedebaze. leqsiT ‘saqarTvelos poetebs~ s. eseninma XX saukuneSi poeziis eniT pirvelma gamoxata Rrma da wrfeli siyvaruli qarTveli poetebis mimarT. tician tabiZis leqsSi ‘sergei esenins~ poetis tragikuli dasasruli mTeli simZafriTa da adamianuri mwuxarebis uSualobiTaa gancdili. naSromSi gamowvilviTaa ganxilulii is gavlena, rac s. eseninis Semoqmedebaze moaxdina saqarTvelosTan da qarTul kulturasTan ziarebam. kerZod, leqs ‘kavkasiaSi~ s. esenini, romelic amdros mwvave sulier kriziss ganicdida, cdilobs eziaros qarTuli bunebis cxovelmyofel sulS, radgan es ukanaskneli sulieri ganaxlebis da aRorZinebis wyarod warmoudgeba. g. asaTiani miiCnevs, rom Ppoets saqarTvelos buneba warmoudgeba Tavisebur mTlianobaSi qarTul poeziasTan.

naSromSi g. asaTiani SeniSnavs, rom ‘cisferyanwelebi~, romlebTanac mWidro urTierToba hqonda s. esenins, manifestebSi xazs usvamdnen TavianT ‘evropeizms~, magram amasTanave Tayvans scemdnen iseTi ‘aRmosavluri~ mimarTulebis poets, rogoric aris besiki. eseninma saqarTveloSi mimarTa sicocxliT tkbobisa da janmrTeli sensualizmis motivebs. Tbilissa da baTumSi daiwera s. eseninis leqsebis cnobili cikli ‘sparsuli motivebi~. Gg. asaTiani am leqsebSi xedavs ara marto iranuli klasikuri poeziis, aramed ‘cisferyanwelTa~ da aseve Tbilisis gavlenasac, vinaidan saqarTvelos dedaqalaqi 20-an wlebSi jer kidev inarCunebda aRmosavlur kolorits.

saqarTveloSi daiwera poemebi ‘ana snegina~, ‘werili papas~ ‘yvavilebi~ da sxv. g. asaTianis azriT, is axali, rac s. eseninma Cvens qveyanaSi dainaxa, poets daexmara Tavisi drois mniSvnelovan ZvraTa dedaazris Rrmad gaazrebaSi, magram saqarTvelo mas mainc ‘idumalebis nisliT mosil sevdiani hangebis mxared~ warmoudgeba. Aam egzotikas vl. maiakovskim samkvdro-sasicocxlo brZola gamoucxada.

vl. maiakovskis leqsi ‘vladikavkazi-Tbilisi~ moaswavebs principulad axal damokidebulebas xsenebuli Temisadmi. saqarTvelos sinamdvile (rogorc Tanamedrove, aseve istoriuli), g. asaTianis azriT, maiakovskis mier danaxuli da gagebulia ufro meti siRrmiT, razec uTuod didad imoqmeda poetis biografiulma siaxlovem saqarTvelosTan. g. asaTiani

---

[1] ix. beJitaZe m., andrei beli da saqarTvelo: Tsu universitetis Sromebi, 358, literaturaTmcodneoba, 2003, gv. 5.

[2] ix. Белый А., Ветер с Кавказа, издательство «Федерация», артел писателей «Круг» , 1928.

[3] ix. asaTiani g., ‘rusi poetebi saqarTveloSi~. guram asaTiani, t. II, gamomcemeli neostudia, gv. 532.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

miuTiTebs, rom poetis msoflmxedvelobis Camoyalibebaze misma Tanamedrove qarTulma poeziam didi gavlena moaxdina. mkvlevari miiCnevs, rom leqsebSi ‘vladikavkazi-Tbilisi~ da ‘Tamara da demoni~ vl. maiakovski polemikas awarmoebs im epigonur nawarmoebebTan, romlebSic qarTuli Tema trivialur-egzotikur aspeqtSi iyo warmodgenili. (igulisxmeba o. mandelStamisa da k. balmontis leqsebi). maiakovskisaTvis saqarTvelos buneba ar arsebobs damoukideblad, am kuTxis adamianuri bed-iRblis gareSe.

g. asaTianis azriT, qarTuli poeziis saerTaSoriso rezonansi rusi poeti-mTargmnelebis damsaxurebaa. Nn. tixonovi, p. antokolski, b. pasternaki, n. zabolocki da sxvani saqarTveloSi movidnen ara orientalizmisa da egzotikis saZieblad, aramed axali cxovrebisa da poeziis Sesacnobad. TiToeulma maTganma qarTul poeziaSi aRmoaCina sakuTari SemoqmedebiTi idealebis Sesatyvisi Tvisebebi. n. tixonovma qarTuli sinamdvilis da qarTuli poeziis zegavleniT Seqmna saetapo nawarmoebebi (kaxuri ciklis leqsebi). mogvianebiT misTvis axlobeli xdeba qarTuli klasikis tradiciebic. Ees ar aris mimbaZveloba da gadamRereba literaturuli nimuSebisa, aramed maTTan SemoqmedebiTi Sexmianeba. gansakuTrebuli gavlena iqonia n. tixonovze s. SanSiaSvilisa da g. leoniZis poeziam. g.AleoniZesTan mas aseve aaxloebs amaRlebuli intonacia da gamomsaxvelobiT saSualebaTa feradovneba.

g. asaTiani aRniSnavs, rom n. zabolockis Semoqmedebaze gavlena iqonia misma siaxlovem qarTul klasikasTan. man sulieri naTesaoba daadgina ara mxolod warsulis ostatebTan. n. zabolockisTvis Sinaganad axlobeli poeti iyo simon Ciqovani. naSromSi miTiTebulia am ori poetis SemoqmedebiTi siaxlovis gamovlinebaze gare sinamdvilis Tumovlenis erTgvarovan aRqmaSi. aseve am or Semoqmeds poeturi ideis xorcSesxma da saxeebis ferweruli gaazreba anaTesavebs.

i. bogomolovis naSromSi ‘sergei esenini saqarTveloSi~[1] saubaria saqarTvelos rolze sergei eseninis cxovrebasa da SemoqmedebaSi. im poeturma garemom, romelSic s. esenini saqarTveloSi moeqca, mas SemoqmedebiTi krizisi daaZlevina.

s. eseninma gansakuTrebuli interesi gamoavlina qarTuli klasikuri poeziisadmi. igi aRafrTovana vaJas Semoqmedebam, Tqmulebam amiranze. poets gauCnda survili, saTaveSi Casdgomoda qarTuli poeziis nimuSebis rusul enaze Targmnis saqmes. qarTul presaSi, kerZod, gazeT .‘zaria vostokaSi” poetis uamravi Txzuleba daibeWda.

i. bogomolovi xazs usvams im garemoebas, rom s. eseninis saqarTveloSi Seqmnili nawarmoebebi xasiaTdeba naturalizmis sruli uaryofiT. baTumsa da TbilisSi Seiqmna ,,sparsuli motivebi”, rasac baTumSi literaturis maswavleblis Sagane talianis gacnobam misca biZgi. Aaseve didi roli iTamaSa aRmosavluri cxovrebis da zneCveulebebis gacnobam da aSuRebTan Sexvedramac, mag, ieTim gurjTan. i. bogomolovis azriT, ‘sparsuli motivebis~ leqsTwyobas muxambazis daRi azis. poetis sam leqsSi: ,,kavkasiaSi” ,,saqarTvelos mgosnebs” da ,,baTumSi” Cans saqarTvelosadmi siyvaruli.

i. bogomolovi naSromSi ‘vladimer maiakovski da qarTveli mwerlebi~[2] yuradRebas amaxvilebs vladimer maiakovskisa da qarTvel

[1] ix. bogomolovi i., sergei esenini saqarTveloSi. wignSi: ‘diadi megobrobis furclebi~, gv. 114.

[2] ix. bogomolovi i., dasax naSromi, gv. 107.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mweralTa SemoqmedebiT urTierTkavSirze. aseve miuTiTebs poetis damokidebulebaze saqarTvelosadmi da mis urTierTobaze qarTvel mwerlebTan. naSromi ZiriTadad mogonebebs eyrdnoba. i. bogomolovi amasTanave mkiTxvels acnobs, Tu ra gavlena moaxdina vl. maiakovskis nawarmoebebma qarTvel poetTa Semoqmedebaze. uyuradRebod ar rCeba is garemoebac, rom saqarTvelom didi roli iTamaSa vladimer maiakovskis pirovnebis Camoyalibebaze.

amave wignSi dabeWdilia p. antokolskisadmi miZRvnili werili[1], romelSic warmoCenilia, Tu ra roli miuZRvis rus poets qarTuli poeziis popularizaciis saqmeSi, aseve saubaria mis urTierTobaze qarTuli kulturis moRvaweebTan. saqarTveloze Seqmnil mis leqsebTan dakavSirebiT aRniSnulia, rom p. antokolskis nawarmoebebSi saqarTvelos warsuli urRvevadaa dakavSirebuli qveynis mravalsaukunovan sulier kulturasTan. garda amisa, ganxilulia poetis is leqsebi, romlebSic bunebis suraTebia gadmocemuli. aRniSnulia, rom poeti bunebis suraTebs avsebs Rrma lirizmiTa da socialuri JReradobiT. i. bogomolovi SeniSnavs, rom sazogadod qarTuli leqsebis Sinaarsi, TemaTa simdidre da mravalsaxeoba leqsis formis mravalsaxeobas moiTxoda. p. antokolski Tavisuflad sargeblobs leqsis zomisa da mxatvruli xerxebis mdidari arsenaliT.

grigol robaqiZisa da andrei belis urTierTobaa warmodgenili r. dauSvilis werilSi ‘grigol robaqiZe da andrei beli. _ Sexvedra 23 wlis Semdeg~,[2] kerZod, mowodebulia grigol robaqiZis pirovnebisAandrei beliseuli Sefaseba da gamoqveynebulia grigol robaqiZis rusi poetisaTvis miwerili sami werili.

manana niniZis naSromSi ‘grigol robaqiZe da Teodor dostoevski~[3] gamokvleulia, GTu ra adgili eTmoba grigol robaqiZis publicistikaSi, mogvianebiT ki mis SemoqmedebaSi T. dostoevskis pirovnebas. naSromSi ganxilulia gr. robaqiZis werilebi ‘smerdiakovis STamomavalni~, ‘kamaTi slavianofilebis Sesaxeb~, gazeT ‘barrikadis~ 1922 wlis saiubileo nomerSi gamoqveynebuli statia ‘dostoevski~. naSromis avtori aRniSnavs: gr. robaqiZe ‘Zmeb karamazovebze~ saubrisas amtkicebs, rom Tu fizikur planSi ara, astralur planSi mainc gamodis dimitri mamis mkvleli. amaSi, anu romanis astralur mxareSi xedavs mwerali fabulis rTul xlarTs. amasTanave gr. robaqiZe miiCnevs, rom am TvalsazrisiT fenomenaluria dostoevskisa da nicSes ideaTa msgavseba. avtoris daskvniT, gr. robaqiZe iziarebs d. mereJkovskis Sexedulebebs dostoevskize. mwerali aseve kargad icnobda stefan cvaigis werilebs dostoevskis Sesaxeb, romlebic 1914-1923 wlebSi germaniaSi ibeWdeboda da herman heses werilebs ‘Zmebi karamazovebi anu evropis daisi (azrebi dostoevskis kiTxvisas) da ‘azrebi dostoevskis romanze ‘idioti~, romelTa reminiscenciebic igrZnoba gr. robaqiZis werilSi.

G gr. robaqiZes dostoevski miaCnia apokalifsur stiqiad, romlis sulis ritmic ar SeiZleba am ukanaskneliT amoiwuros. mis sulSi, mwerlis azriT, mravali simfoniis ritmis gadaZaxili ismis.

---

[1] ix. iqve, gv. 138.

[2] ix. dauSvili r., grigol robaqiZe da andrei beli _ Sexvedra 23 wlis Semdeg. almanaxSi: ‘literatura da sxva~, Tbilisi, 2005, agvisto, gv. 66.

[3] ix. niniZe m., grigol robaqiZe da Teodor dostoevski. gr. robaqiZisadmi miZRvnili krebulSi: ‘TeTr siamayes aqandakeb Seni didebiT, saqarTvelos [illegible] SoTa rusTavelis sax. qarTuli literaturis instituti, Tbil

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gr. robaqiZis azriT, dostoevskis survilSi, rom erTi dakvriT Secvalos samyaro, Tavs iCens epilefsia, romelic warmoadgens misi esqatologiuri msofliogznebis Sedegs. Ggr. robaqiZe ar eTanxmeba kritikosTa azrs, romelnic mwerals formas uwunebdnen. Mmas miaCnia, rom dostoevskis planetarul gancdas sxva forma ver gauZlebs.

statiis avtoris azriT, naxevari saukunis Semdeg mwerali daubrunda usayvarles mwerals da is Tavisi metad saintereso romanis ‘Caklulis sulis~ organul nawilad aqcia.

qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebs ara erTi naSromi uZRvna giorgi margvelaSvilma. am sakiTxs eZRvneba misi wignis ‘poeziis naTeli~ III ganyofileba, romlis qvesaTauricaa ‘siyvaruli gzad da xidad~. naSromSi vl. maiakovskis, s. eseninis, n. tixonovis p. antokolskis Rvawli SekavSirebulia rusuli poeziis axal TaobaTa wvlilTan qarTuli literaturis winaSe.

giorgi margvelaSvilis wigni ‘Несгарающий костер~[1] aerTianebs avtoris sxvadasxva wlebSi daweril statiebs. Tema saerToa _ oqtombris revoluciis gavlena SemoqmedTa bedze. wignis I nawilSi ganxilulia qarTvel mweralTa Semoqmedeba, avtori exeba poetTa Tanamegobrobas. meore nawilSi rusi poetebis Semoqmedeba ganxilulia qarTul TemasTan mimarTebaSi.

statiaSi ‘musikis suli~ (sityva maqsim gorkize)[2] mkvlevari msjelobs aleqsi peSkovis transformaciaze maqsim gorkis saxiT qveyanaSi, romelmac moxetialisgan literatori Seqmna. saukunis dasasruli axlovdeboda da saukeTeso nawili samyarosi sulier sazrdos eZebda. vaJa-fSavelas gardacvalebamde 2-3 wliT adre, 1912-1913 wlebSi gorkis hqonda mimowera qarTvel moRvaweebTan ZiriTadi moTxovniT _ gadaegzavnaT misTvis vaJa-fSavelas bwkaredi Targmanebi. m. gorki aqtiurad monawileobda mTargmnelTa SerCevaSi. Targmanebi Seasrules ruseTis brwyinvale poetebma o. mandelStamma, b. pasternakma, n. zabolozkim.

aleqsandrere blokis 90 wlis iubilisadmi miZRvnil statiaSi[3] kritikosi axasiaTebs galaktion tabiZisa da aleqsandre blokis sulier erTobas (galaktioni asi leqsis prologSi exeba bloks); mkvlevaris azriT, am ori poetis erTobis fesvebi modioda revoluciamdeli ruseTidan. g. margvelaSvili exeba qarTveli moazrovne inteligenciis kavSirs al. blokTan, asaxelebs blokis mier 1912 wels ali arseniSvilTan gamogzavnil epoqalur werils. iqve ganxilulia 1921 wels al. blokis gardacvalebasTan dakavSirebiT galaktionisa da tician tabiZis gamoxmaurebani.

vladimer maiakovskis dabadebis 80 wlisTavTan dakavSirebiT daweril statiaSi[4] g. margvelaSvili ganixilavs poetis damokidebulebas qarTuli enisa da literaturis mimarT. aseve naSromSi mowodebulia vl. maiakovskis mier simon CiqovanTan gamoTqmuli aRiareba, rom man, saqarTveloSi dabadebulma, ar icis qarTuli ena. motanilia simon Ciqovanis mier Caweruli vl. maiakovskis azri qarTuli Sairisa da qarTuli poeziis Sesaxeb. amasTan dakavSirebiT dafiqsirebulia galaktionis Savi Canaweri.

---

[1] ix. Маргвелашвили Г. Несгарающий костер, Тбилиси, 1973.

[2] ix. Дух музыки (слово о Максиме Горьком), iqve, gv. 445.

[3] ix. Так диктует вдохновение... (к 90 летию Александра Блока), iqve, gv. 450.

[4] ix. Корни романизма, истоки революционности, gv. 459.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

n. tixonovisadmi miZRvnil naSromSi[1] g. margvelaSvili aRniSnavs, rom igi sabWoTa poetebs Soris saqarTvelos momRerali erT-erTi pirveli Semoqmedia. rogorc kritikosi aRniSnavs, alaznidan svaneTamde yvelgan daadga fexi n. tixonovma, yvelgan hyavda megobrebi, qmnida simRerebs, Rrmad swvdeboda xalxur suls, Targmnida qarTuli poeziis nimuSebs. aRniSnulia, rom ‘leqsebi kaxeTze~ misi poeziis saukeTeso krebulia. statiaSi ganxilulia am krebulSi Semavali leqsebi.

naSromi ‘momavlis Zaxili~[2] exeba b. pasternakis xangrZliv, TiTqmis ocdaaTwlian, mimoweras qarTvel megobrebTan. statiaSi gamoyenebulia simon Ciqovanisa da tician tabiZis Canawerebi, gaSuqebulia b. pasternakis TbilisSi cxovrebis pirveli periodi sami Tvis manZilze, aseve misi saqarTvelosadmi miZRvnili leqsebi, aRniSnulia is uTanxmoebebi, rac xdeboda rusul-qarTul literaturul urTierTobebSi, ganxilulia b. pasternakis mier Targmnili qarTuli poeziis nimuSebi.

giorgi margvelaSvilis statiaSi, romelic osip mandelStamis Semoqmedebas eZRvneba[3], avtors mohyavs ilia erenburgis memuarebidan nawyveti, romelSic saubaria o. mandelStamis, t. tabiZis, p. iaSvilisa da i. erenburgis orkviriani Sexvedrebis Sesaxeb TbilisSi. naSromSi aseve ganxilulia 1920 wels o. mandelStamis mier Tbilisisadmi miZRvnili leqsi. kritikosi maRal Sefasebas aZlevs rusi poetis mier Targmnil vaJa-fSavelas ‘gogoTur da afSinas~. statiaSi Sefasebulia o. mandelStami, rogorc axali qarTuli literaturis rusul enaze pirveli mTargmnili.

g. margvelaSvili statiaSi ‘n. zabolocki da qarTuli poezia~[4] poets axasiaTebs, rogorc mxatvruli Targmanis gamorCeul klasikoss. miuTiTebs, rom misi saSualebiT gaecno rusi mkiTxveli qarTul poetur klasikasa da folklors. naSromis II TavSi ‘Targmanis meTodi da stili~ _ vaJa-fSavelas poemebis Targmanis masalaze dayrdnobiT avtori ganixilavs n. zabolockis mTargmnelobiT meTods.

ZiriTadad aseTia qarTul-rusuli literaturuli urTierTobis kvlevis istoria. masala imdenad uxvi da mravalferovania, rom vecadeT SeZlebisdagvarad warmogvedgina am kvlevaTa arsebiTi aspeqtebi.

rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebi gagrZelda XX saukunis 80-ian wlebamde, romelic ZiriTadad Semoifargleboda mTargmnelobiTi saqmianobiT. saqarTveloSi XX saukunis 90-ian wlebSi ganviTarebulma movlenebma Tavisi negatiuri kvali daamCnia qarTul-rusul literaturul urTierTobas da misdakvalad mis kvlevasac.

---

[1] ix. Боец XX века _ Николай Тихонов. iqve, gv. 505.

[2] ix. Будущего зов (из очерка о Борисе Пастернаке), iqve, gv. 554.

[3] ix. Не разнять меня с жизнью... (об Осипе Мандельштаме)., iqve, gv. 676.

[4] ix. Подвиг Заболоцкого. 1.Н. Заболоцкий и класическая грузинская поэ

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

1. abaSiZe l., aTiDdRe: ‘werilebi literaturaze~, Tb., 1981.

2. abzianiZe g., n. CerniSevskis gavlena qarTul literaturaze. JurnalSi: ‘mnaTobi~, 1934, #11-12.

3. abzianiZe g., CerniSevskis ucnobi biografia: ‘literatruuli gazeTi~, #26, 1934.

4. Адеишвили И., Русская проза о Грузии, XX век, 1 половина. Кутаиси, 2000.

5 avaliani l., Tedore sologubisa da igor severianinis literaturuli turne saqarTveloSi. wignSi: ‘literaturuli werilebi~, Tbilisi, 1992. gv. 159-173.

6. avaliani l., balmonti da saqarTvelo. wignSi: ‘literaturuli werilebi~, Tbilisi, 1992. gv. 174-179.

7. avaliani s., ruseT-saqarTvelos kulturuli urTierTobis istoriidan XIX saukunis meore naxevarSi, Tb., 1955.

8. Азадовский М., Руставели в стихах Пушкина. JurnalSi «Звезда»,1938, №5, გვ. 230.

9. Андроникашвили Б., Страницы прошлого читая... Тбилиси, 1987.

10. andRulaZe l., rusTveliT aRdgenili siamaye, Tb., ‘mwerlis gazeTi~, 2008.

11. andRulaZe l., balmonti da saqarTvelo, Tb., 1972.

12. Андгуладзе Л., Бальмонт и грузинская культура, Москва, 2002.

13. anTaZe m., pasternaki da qarTuli poezia. JurnalSi: ‘droSa~, 1965, #9, gv. 12-13.

14. anTaZe m., rusul-qarTuli literaturuli urTierTzemoqmedebis da urTierTgamdidrebis sakiTxisaTvis. krebulSi: ‘literaturuli urTierTobani~ #VII, Tb., 1978, gv. 5.

15. anTaZe m., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis istoriidan. krebulSi: ‘literaturuli urTierTobani~, Tb., 1965, gv. 108-131.

16. anTaZe m., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobani 30-ian wlebSi (1932-1940), Tb., 1965.

17. anTaZe m., rusuli Tema qarTul sabWoTa literaturaSi, Tb., ‘mecniereba~, 1988.

18. arvelaZe b., Zmobis CuqurTma, Tb., ‘sabWoTa saqarT

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

19. arvelaZe b., qvani kvlav RaRadeben, Tb., 2004.

20. arvelaZe s., megobrobis maradmwvane xe, Tb., 1985.

21. asaTiani g., rusi poetebi saqarTveloSi. t. II, Tb., gamomcemeli ‘neostudia~, 2002, gv. 532.

22. asaTiani vl., lev tolstoi da saqarTvelo, tf.: 1936.

23. Асатиани Г., Дружба, взаимообогащение: «Литературная Грузия», №8, 1960.

24. asaTiani l., qarTveli xalxis literaturuli urTierTobani moZme xalxebTan, Tbilisi, 1955.

25. asaTiani l., puSkini da qarTuli kultura, Tb., 1949.

26. asaTiani l., vladimer maiakovski saqarTveloSi, Tb., 1951.

27. asaTiani l., rCeuli nawerebi, Tb., 1958.

28. Асатиани Л., Пушкин и грузинская культура, Тбилиси, 1949.

29. Асатиани Л., Дружба братских литератур, Тбилиси, 1954.

30. Ахвердян Р., Из истории русско-грузинских литературных взаимосвязей: Художественные произведения авторов-грузин, изданные на русском языке в дореформенной России, Тбилиси, 1985.

31. Базилевич К., Внешняя политика русского централизованного государства, Вторая половина XV века, Москва, 1952, gv. 412.

32. balaxaSvili i., griboedovi da nino WavWavaZe, (dokumenturi monografia), Tb., 1941.

33. Балуашвили В., Встречи с Грузией: К проблеме лит. взаимообогощения, Тбилиси, 1978.

34. baramiZe al., narkvevebi qarTuli literaturis istoriidan, t. 3 Tb., Tsu, 1952.

35. Барамидзе А., Реплика по поводу статьи проф. П. Н. Беркова, Jurnali: „Литературная Грузия“, 1967, №2, gv. 74.

36. baramiZe g., literaturuli paralelebi, Tb., 2002.

37. baramiZe m., m. i. lermontovi qarTul literaturul kritikasa da TargmanebaSi, Tb., 1973.

38. Барамидзе М. Г., Лермонтов и классики грузинской литературы, Тб., 1972.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

39. Барамидзе Р., Материалы к вопросу типологии литературных течений, Литературные сиязи Древней Грузии: Грузинская и русская средневековые литературы, Тбилиси, 1992, gv. 40.

40. baqaniZe o., g.uspenski da saqarTvelo: rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis istoriidan, Tbilisi, 1962.

41. baqaniZe o., gleb uspenski da saqarTvelo. JurnalSi: ‘mnaTobi~, #9, 1958. gv. 151-159.

42. baqaniZe o., lev tolstoi saqarTveloSi, Tbilisi, 1960.

43. baxtaZe b., dekabristuli literatura da qarTuli sazogadoeba: ‘literaturuli gazeTi~, 6/XII, 1959, gv. 3.

44. Бгажба Х., Страницы из летописи дружбы: [Очерки], Тбилиси, 1983.

45. Бебутов Г., Без срока давности: Стати и очерки, Тбилиси, 1979.

46. beli a., Canawerebi andrei belis dRiuridan. JurnalSi: ‘ciskari~, #5, 1983, gv.105-108.

47. Белый А., Ветер с Кавказа, Москва, 1928.

48. Белокуров С., Сношения России с Кавказам, 1889.

49. beJitaZe m.,Aandrei beli da saqarTvelo: ‘Tsu universitetis Sromebi~, 348, literaturaTmcodneoba, 2003, gv. 5-17.

50. beJitaZe m., ramdenime Strixi qarTvel da rus simbolistTa urTierTobidan. almanaxSi ‘literatura da sxva~, agvisto, 2005, gv. 66-73.

51. beJitaZe m., vefxistyaosnis rusi mkvlevarni. krebulSi: ‘qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani~, 2001.

52. Берков П., О композиции Витязя в тигровой шкуре. Jurnali: ‘Литературная Грузия~, #9, 1966, gv. 70.

53. bogomolovi i., diadi megobrobis furclebi, Tb., 1983.

54. bogomolovi i., qarTul-rusuli literaturuli urTierTobis istoriidan (me-19 saukunis pirveli naxevari), 1958. JurnalSi: ‘macne~, 1969, #3. gv. 152-254.

55.Bbogomolovi i., saqarTvelo p. antokolskis SemoqmedebaSi: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 138-159.

56.Bbogomolovi i., griboedovi saqarTveloSi: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 15-20.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

57. bogomolovi i., lev tolstoi vaJa-fSavelas SefasebiT: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 72-79.

58. bogomolovi i., sergei esenini saqarTveloSi: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 114-138.

59.Bbogomolovi i., puSkini da qarTveli romantikosebi: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 24-34.

60. bogomolovi i., vilhelm kiuxelbekeri da dimitri erisTavi: qarTul-rusuli literaturuli urTierTobis istoriidan (me-19 saukunis pirveli naxevari), Tb., ‘mecniereba~, 1967, gv 20-24.

61. bogomolovi i., JamTa siaviT gayviTlebuli furclebi: ‘diadi megobrobis furclebi~, Tb., 1983, gv. 82-95.

62. Богомолов И., Григол Орбелиани и русская культура, Тбилиси, издательство Акад. наук ГССР, 1964.

63. Богомолов И., Александр Чавчавадзе и русская культура, Тбилиси, 1964.

64. Богомолов И., Я. П. Полонский в Грузии: «Литература да хеловнеба», Тбилиси, 1966.

65. Богомолов И., Важа Пшавела и русская действительность, Тбилиси, «Мерани», 1980.

66. Богомолов И., Из истории грузино-русских литературных взаимосвязей, (первая половина XIX века), Тбилиси, Мецниереба, 1967.

67. Богомолов И., Из истории русско-грузинских литературных взаимосвязей, (Я. П. Пщланский), Тбилиси, 1960. (Акад. наук Груз. ССР. Институт грузинской литературы им. Ш. Руставели). На правах рукаписи.

68. Богомолов И., Тропою дружбы: “Литературные очерки”, Тбилиси, «Мерани», 1984.

69. Богомолов И., Грузия стала традицией для всей русской поэзии. (А.С. Пушкин, А.С. Грибоедов, М.Ю. Лермонтов, Я. П. Полонский, И.Г. Терентев, С.А. Есенин, П.Г. Антоколский), Тб., ТГУ, 2002.

70. Богомолов И., Грузинские связи Полонского подробно рассмотрены в кандидадской дисертации.

71. Богомолов И., Некрасов в «Иверии»: Газ. «Вечерний Тбилиси», 22 окт., 1971.

72. bogomolovi i., miminoSvili r., diadi megobrobis furclebi. (qarTul-rusuli literaturuli urTierTobidan. gazeTSi ‘literaturuli saqarTvelo~, 1967, 7/VII, gv. 1.

73. Болховитинов Е., Историческое изоброжение Грузии в политическом, церковном и учебном ее состоянии, СПб., 1802.

74. boris pasternaki da saqarTvelo, (dabadebis 100 v

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Semdg. v. nanaZe, n. riJinaSvili), Tb., 1989.

75. Бороздин К., Закавказские воспоминания, СПБ., 1885.

76. Бочаров Н., Грузинская литература и ее представители до XVIII столетия: ‘Илюстрированная Газета“, №28, 1872, gv. 33-35.

77. bregaZe d., qarTveli mwerlebi ruseTSi, Tb., ‘sabWoTa saqarTvelo~, 1958.

78. bregaZe d., qarTveli poetebi da mwerlebi ruseTSi (XVII s.): al. wulukiZis sax. quTaaisis pedagogiuri institutes Sromebi, #XIV, 1955, gv. 157-181.

79. Броссе М., Сведения о грузинской царевне Тамаре в древней русской литературе: Ученые записки имр. Академии Наук по первому и третьеьу отделениям, т. I, вып. IV, СПб, 1853, gv. 478.

80. buaCiZe T., Cveni puSkini, Tb., 1980.

81. buaCiZe T., literaturuli werilebi, wigni meire, gam. ‘sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1970.

82. buaCiZe T., ormxrivi mimarTebiT (qarTul-rusuli literaturuli urTierToba): gaz. ‘literaturuli saqarTvelo~, 2/X, 1983, gv. 4.

83. buaCiZe T., literaturul urTierTobaTa istoriidan, Tb., 1968.

84. buaCiZe T., puSkini qarTul literaturul kritikaSi. wignSi: ‘literaturuli urTierTobebis istoriidan~, Tb., 1968.

85. В царстве гор (Грузия В жизни и творчестве декабристов литераторов): сборник. Сост. Вано Шадури, Тбилиси, «Мерани», 1988.

86. gabeskiria v., ra iyo saqarTvelo puSkinisa da lermontovisTvis: ‘literaturuli gazeTi~, 13/X, 1961.

87. gagoiZe v., i. WavWavaZis msoflmxedveloba, Tbilisi, 1962.

88. gagoiZe v., narkvevebi XIX saukunis filosofiuri da sociologiuri azris ganviTarebis istoriidan saqarTveloSi, Tbilisi, 1971.

89. gagoiZe v., n. CerniSevski da qarTveli samocianelebi, Tbilisi, 1979.

90. gamezardaSvili d., qarTuli kritikuli realizmi, Tbilisi, 1967.

91. gamezardaSvili d., qarTuli literaturisa da kritikis istoriidan, tomi II, 1974.

92. gamezardaSvili d., narkvevebi qarTuli realizmis istoriidan, Tb., 1953,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

93. gaCeCiladze a., ‘literaturuli Ziebani~, Tb., 1988.

94. Гачечиладзе Г., Художественный перевод и литературные взаимосвязи, М., 1972.

95. Гвахария А., Инасаридзе М., Из истории грузинско-русских литературных связей (Барамгуландамиани), Литературные связи Древней Грузии: “Грузинская и русская средневековые литературы”, Тбилиси, 1992, gv.64.

96. Гвенетадзе Г., М. Горький – друг грузинской литературы. Тбилиси, «Мерани», 1972.

97. Гвенетадзе Г., Максим Горький и грузинская литературная мысль в начале XX века, «Заря Востока», Тбилиси, 1961.

98. Гвенетадзе Г., М. Горький и духовное единение народов: “Советский писатель”, Москва, 1977.

99. gvenetadze g., literatura _ megobrobis gza da xidi (rusul-qarTuli, ukrainul-qarTuli literaturis da kulturis urTierTgamdidrebis faqtebi), Tbilisi, 1988.

100. gvenetadze g., literatura-megobrobis gza da xidi, Tb., ‘sabWoTa saqarTvelo~, 1988.

101. gilauri n., XX saukunis rusi mwerlebis SemoqmedebiTi kavSiri saqarTvelosTan: (v. kamenski, b. livSici, r. ivnevi): disertacia filol. mecn. kand. 01.01.01., samecn. xelmZRvanneli dinara jinWaraZe; saq. Mmecn. Aakad. qarT. lit. instituti, Tbilisi, 2003, 144gv.

102. giorgaZe q., m. e. saltikov-SCedrini da qarTveli sazogadoeba. JurnalSi: ‘skola da cxovreba~, 1961, #3, gv. 84-87.

103. gogiaSvili g., da arobeliZe o., mixeil Soloxovi saqarTveloSi: gaz. ‘komunisti~, 23/VI, 1961.

104. Гольцев В., Шота Руставели и его поэма, Москва, 1940.

105. Гогидзе М., Грузины в Петербурге: Страницы летописи культурных связей, Тбилиси, «Мерани» 1976.

106. griboedovi aleqsandre da saqarTvelo: anot. bibliogr. saZiebeli, (revoluciamdeli periodi), Semdg. k. tuRuSi, Tb., ‘mecniereba~, 1987.

107. Григолашвили Л., Д. Гурамишвили и русско-украинская культура. Литературные сиязи Древней Грузии: Грузинская и русская средневековые литературы, Тбилиси, 1992, gv.84.

108. griSaSvili i., werilebi da narkvevebi: Txzulebani 5 tomad, t. 4, Tb., 1985.

109. Грузинская классическая поэзия в переводах Н. Заболоцкого

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

писателей Грузии, «Заря Востока», Тб., 1958.

110. dadiani j., xalxTa megobrobis didi mexotbeni, Tb., 1983.

111. dauSvili r., grigol robaqiZe da andrei beli _ Sexvedra 23 wlis Semdeg: almanaxi ‘literatura da sxva~, agvisto, Tbilisi, 2005, gv. 66-73.

112. Деисадзе Л., Тбилисский период творческого развития молодого Максима Горького: Дис. канд, филол. наук, Телавск. пед. инст, Телави, 1963.

113. Дондуа К., Пушкин в грузинской литературе, 1926.

114. Джанашвили М., К материалам по истории и древности Грузии и Росии, 1912.

115. Джинчарадзе Д., К вопросу литературного взаимообогощения Грузия в русской поезии XX века (20-е 80-е годы): Дисертация докт. Филолог. наук 10.01.02. Тбилиси, АН Респ. Грузия.Инстит. грузинской литературы, 1993.

116. Джинчарадзе Д., Поетическая летопись дружбы: Грузия в русской советской поезии, Тбилиси, «Мецниереба», 1979.

117. Думбадзе Эт., Маргвелашвили Георги., Искусство слова: “Слова об исскустве” (сборник статей), Тбилиси, «Мерани», 1979.

118. eligulaSvili e., sityva megobrobaze, Tb., 1987.

119. enikolopovi i., lev tolstoi saqarTveloSi, (Targmna manana amisulaSvilma), Tb., ‘sabWoTa saqarTvelo~, 1980.

120. enikolopovi i., puSkini saqarTveloSi, Tbilisi, 1958.

121. enikolopovi i., Cexovi da saqarTvelo: ‘literaturuli gazeTi~, 1961.

122. Ениколопов И., Грибоедов в грузии, 1954.

123. Ениколопов И., Лермонтов на Кавказе, 1957.

124. Ениколопов И., Л. Н. Толстой в грузии, Тбилиси, «Мерани», 1979.

125. Ениколопов И., Пушкин в Грузии, Тбилиси, «Литература да хеловнеба», 1966.

126. Ениколопов И., Пушкин в Грузии и под Эрзрумом, Тбилиси, «Мерани», 1975.

127. Епископ Кирион, Культурная роль Иверии в истории Руси, Тиф., 1910.

128. Васильев В., Бестужев-Марлинский на Кавказе», Краснодар, 1939.

129. veJbicki n., Sexvedrebi eseninTan, Tb., ‘nakaduli~, 1979.

130. Вейденбаум Е., Кавказские этюды, 1901.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

131. Висковатов П. А., Отражение кавказских преданий в поезий Лермонова: «Кавказ», №203, 1881.

132. zabolocki n., megobruli mimowerebi (rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebi). JurnalSi: ‘ciskari~, 1983, #10, gv.119-123.

133. zaverini m., roca poeti poets esaubreba, Tb., ‘merani~, 1975.

134. zandukeli m., Txzulebani, Tb., Tb. sax. un-is gam-ba., 1989.

135. zandukeli m., ‘belinski rogorc publicisti da misi kvali ilia WavWavaZis SemoqmedebaSi: ‘Tsu Sromebi~, t. 47, 1952.

136. Зимин А., И.С. Пересветов и его современники, Очерки по истории русской общественно- политической мысли середины XVI века, Москва, 958, gv. 102.

137. Зиссерман А., Двадцать пять лет на Кавказе, ч.1, 1879.

138. zlatkini m., roca wigni xalxebs aaxlovebs, (qarTvel mweralTa Sesaxeb, rus da qarTvel SemoqmedTa urTierTkavSirze), Tbilisi, 1982.

139. Златкин М., Когда книга сближает народы: встречи, воспоминания, размышления: Вступительная статья Г. Маргвелашвили, Тбилиси, «Мерани», 1972.

140. Златкин М., Немногое о них ... Штрихи к портретам, Тбилиси, «Сабчота Сакартвело», 1983.

141. Tuxareli d., maiakovski da qarTuli literaturaTmcodneoba: ‘ciskari~, #7, 1963.

142. Tuxareli d., ruseT-saqarTvelos literaturuli urTierTobis istoriidan. JurnalSi ‘mnaTobi~, 1963, #8, gv. 182-184.

143. imedaZe v., rusi da qarTveli xalxebis megobrobis istoriuli fesvebi, Tb., 1953.

144. ioviCe a., niko nikolaZe da mefis cenzura: ‘saistorio moambe~, #1, 1945.

145. kakiaSvili gr., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobidan: ‘literaturuli gazeTi~, 28/IX, 1956.

146. kakiaSvili gr., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis istoriidan. maqsim gorki saqarTveloSi. JurnalSi ‘mnaTobi~, #9, 1958, gv. 186-187.

147. kakiaSvili gr., zogi ram qarTuli da rusuli literaturis urTierTobidan: al. wulukiZis sax. quTaisis saxelmwifo pedagogiuri institutes Sromebi, XXII, 1960, gv. 81-91.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

148. kakiaSvili gr., saqarTvelo maiakovskis poeziaSi: gaz. ‘literaturuli saqarTvelo~, #29, 1963, gv. 2.

149. kakiaSvili gr., maqsim gorki saqarTveloSi, Tbilisi, 1969.

150. kaSmaZe S., l. tolstoi da qarTuli sinamdvile (l. tolstois gardacvalebis 30 wlisTavis gamo), Tbilisi, 1941.

151. kvintraZe c., nikoloz zabolocki _ qarTuli poeziis mTargmneli: dis. filol. mecn. kand., samecn. xelmZRv. ciciSvili g., saq. ssr mecn. akademia, qarT. lit. ist. institute, Tbilisi, 1973, 173 gv.

152. kiknaZe gr., gogoliseburi ilia WavWavaZis SemoqmedebaSi: ‘metyvelebis stilis sakiTxebi~, Tbilisi, 1957.

153. kiknaZe gr., gogoliseburi qarTul literaturaSi: ‘metyvelebis stilis sakiTxebi~, Tbilisi, 1957, gv. 185.

154. kilaSeria m., dobrolubovi da saqarTvelo (dobrolubovis dabadebis 120 wlisTavis gamo), gazeTSi ‘axalgazrda komunisti~, #15, 4/II, 1956, gv. 2.

155. kldiaSvili s., literaturam dagvaZmobila (mwerlebis urTierTobis Sesaxeb). gazeTSi: ‘literaturuli saqarTvelo~, 30/IX, 1983, gv. 4.

156. kldiaSvili m., rusi mwerlebi saqarTvelos Sesaxeb: (o. forSi, i. tinianovi, v. golcevi), Tbilisi, 1980.

157. Клдиашвили М., Русские писатели о Грузии: (О. Форш, Ю. Тынянов, В. Гольцев). Тбилиси, «Мецниереба», 1980.

158. Конрад Н., Запад и Восток, Москва, 1972.

159. koSutis., aleqsei tolstoi da saqarTvelos literaturul-kulturuli sazogadoebrioba, Tbilisi, 1978.

160. Кошут С., Алексей Толстой и литературно-культурная общественность Грузии, Тбилиси, «Мецниереба», 1978.

161. Кшондзер М., На рубеже тысячалетии: Сборник научных статей, Тбилиси, «Мерани», 2000.

162. laferaSvili v., maiakovski saqarTveloSi, Tbilisi, 1957.

163. lekiSvili s., pirveli rusuli wigni saqarTvelos kulturul-istoriul warsulze. krebulSi: ‘megobroba~, Tb., 1979, gv. 80.

164. Лермонтов и литература народов Советского Союза: Сборник (Ред. Колегия: К.В. Айвазиян и др.), Ереван, изд. Ереванского университета, 1974.

165. Летопись дружбы грузинского и русского народов с древни

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Художественные произведения; документы; письма; мемуары; статьи. (Ред. коллег. И.Абашидзе, Б. Жгенти и др.), Тбилиси, «Литература да хеловнеба», Тбилиси, «Заря Востока», 1961.

166. Летопись дружбы грузинского и русского народов с древних времен до наших дней, 2-е дополнительное Издание. Художественные произведения; документы; письма; мемуары; статьи. (Ред. коллег. И.Абашидзе, Б. Жгенти и др.), Тбилиси, «Литература да хеловнеба», 1967.

167. Ломидзе Б., Методологические вопросы изучения взаимосвязи и взаимообогощения советских литератур, М., 1963.

168. Ломидзе Г., Проблемы творческого взаимодействия литератур народов СССР, М., 1961.

169. lorTqifaniZe T., qarTul-rusuli literaturuli urTierTobebi 1900-1917 ww., Tb., 1988.

170. Лорткифанидзе О., Русские революционерные демократы в грузинской публицистике и критике, Тб., «Заря Востока», 1959.

171. maTiaSvili g., ilia WavWavaZis nawarmoebTa pirveli rusuli Targmanebi, Tbilisi, 1987.

172. maTiaSvili g., ilia WavWavaZis Semoqmedeba rusul Targmanebsa da saliteraturo kritikaSi (1863-1907ww.): sakandidato disertacia, Tbilisi, 1984.

173. Маковицкий Д. П., Яснополянские записки, М., 1923.

174. mansvetaSvili i., mogonebani. naxuli da gagonili, tf., 1939.

175. Маргвелашвили Г., Когда на нас глядит поэт... Статьи: 2. Русско-грузинские литературные связи – История, Москва, «Советский писатель», 1990.

176. Маргвелашвили Г., Несгорающий костер: 3. Русско-грузинские литературные связи – история. (Сборник), Тбилиси, «Мерани», 1973.

177. maxaTaZe n., megobrobis furclebi: (eZRvneba 1783 wels giorgievskSi dadebuli traqtatis 200 wlisTavs), Tbilisi, 1983.

178. maxaTaZe n., a. puSkinis axlobeli qarTvelebi (d. ciciSvili). JurnalSi: ‘mnaTobi~, #1, 1965, #1, gv. 165-170.

179. menabde d., moTxroba dinaraze, rogorc wyaro saqarTvelos RvTismSobl isadmi wilxvdomi lobis Sesaxeb: I saerTaSoriso simpoziumi, literaturaTmcodneobis Tanamedrove problemebi (masalebi), Tb., 2007, gv. 193.

180. menabde l., Zveli qarTuli kulturis kerebi (ruseT-saqarTvelos sazogadoebriv- kulturuli da mecnier ul- hite

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

urTierTobani). Jurnal ‘ganaTleba~, 1985, #11, gv. 63-71.

181. menabde l., ruseT-saqarTvelos urTierTobis sakiTxebi ‘daviTianSi~. wignSi: ‘kavkasiis xalxTa istoriis sakiTxebi~, Tb., 1966, gv. 334-343.

182. merkvilaZe i., qarTul-rusuli sazogadoebriv-kulturuli urTierTobis ogierTi sakiTxi XIX saukunis meore naxevris qarTul periodikaSi. Jurnalsi: ‘macne~, enisa da literaturis seria, #4, 1982, gv. 32-37.

183. meZvelia k., Tergdaleulebi da ruseTis samociani wlebis revoluciuri moZraoba, Tbilisi, 1959.

184. meZvelia k., literaturuli narkvevebi, Tbilisi, 1967.

185. Медзвелия К., «Грузинские шестидесятники и русские революционерные деятели 60-х годов, 1960.

186. Менабде Л., Из истории грузинско-русских культурно-литературных связей. wignSi: Грузинская и русская средневековые литературы, Тб., 1992, с. 121.

187. Месхия Ш. А. и Цинцадзе Я. З., Из истории русско-грузинских взаимоотношении, Тб., 1958.

188. Микадзе Б., Русская советская литература периода Великой Отечественной войны в Грузии (1941-1945), Тб., Тб. Гос. Университет, 1981.

189. Микадзе М., М. Булгаков в литературно-общественной мысли россии и грузии (20-30-е годы): Дисертация докт. Филол. Наук 10.01.12. Тбил. Гос. Пед. Университет, Тбилиси, 2002.

190. Микеладзе В., Критический очерк влияния русской жизни на грузинское общество и литературу. Тифл., 1883.

191. Миллер В., Кавказо-русские параллели, 1892.

192. Мышковская Л., Работа Толстого над произведения создание «Хаджи-Мурата», 1928.

193. Модзилевский Л. Б. и Дондуа В. Д., Запись грузинской песни в орхиве Пушкина: «Пушкин – Временник пушкинской комисии», т.2, 1936.

194. Муравьев А., Путишествие ко святым местам в 1830 году, т. II, СПб., 1835.

195. Муравьев А., Грузия и Армения, СПб., т. III, 1848.

196. nakaSiZe n., mogonebebi, Tb., 1956.

197. nakaSiZe n., lev tolstois axlos, Tb., 1954.

198. nakaSiZe i., rogor gavicani leon tolstoi, Tb., 1938.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

199. Накашидзе Н., Несколько лет в близи Льва Толстого. (Перевод с грузинского и предисловие С. Геладзе), Тбилиси, «Мерани», 1978.

200. Накашидзе Н., Несколько лет в близи Льва Толстого. (Перевод с грузинского и предисловие С. Геладзе), Тбилиси, «Ганатлеба», 1988.

201. Наш Петербург: (Сборник), (Ред. кол.: Мария Филина, Сергей Богданов и др.), Тбилиси, ТГУ, Типограф. «Ганахлебули Сакартвело», 2001.

202. Натадзе В., Тургенев в грузинской литературе: автореферат канд. дисертации.

203. Некрасов и литература народов Советского Союза: Сборник статей, (Ред. кол. К.В. Айвазян и др.), Ереван, изд. Ереванского университета, 1972.

203. nikoladze a., dobrolubovi da qartveli mesamocianelebi: ‘literaturuli gazeTi~, 1/XII, 1961.

204. nikoladze a., a. puSkini, Tb., 1950.

205. nikoladze a., maqsim gorki da qartuli kultura, Tb., 1952.

206. nikoladze a., n. gogoli, Tb., 1952.

207. nikoladze a., etiudebi rusuli literaturis istoriidan, Tb., 1954.

208. nikoladze a., maiakovski, Tb., 1963.

209. nikoladze a., rusi da qartveli xalxebis literaturuli urTierTobani. gazeTSi: ‘saqartvelos komunisti~, #2, 1955, gv. 39-51.

210. nikoladze a., rusi klasikosebi da qartuli kultura, Tbilisi, 1961.

211. nikoladze a., rusi revolucioner-demokratebi da qartuli literatura, Tbilisi, 1954.

212. Николадзе А., Русско-грузинские ллитературные связи, Тбилиси, «Заря Востока», 1958.

213. Николадзе А., Русско-грузинские ллитературные связи, Тбилиси, «Литература да хеловнеба», 1965.

214. nikoladze n., ‘mogonebebi~, Tb., Tb. un-tis gam-ba, 1984.

215. niniZe m., grigol robaqiZe da Teodor dostoevski. gr. robaqiZisadmi miZRvnil krebulSi: ‘TeTr siamayes aqandakeb Seni didebiT~, saqartvelos mecnierebaTa akademia, SoTa rusTavelis sax. qartuli literaturis instituti, Tbilisi, 2003, gv. 76.

216. Одним полетом одержимы: сборник о русско-грузинских связах, (Сост. В.Н.Муравев, Т. В. Рухадзе), Ставрополь: Кн. Изд-во, 1984.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

217. Орбели И., А, Пушкин и грузинская литература», АН СССР, 1938.

218. Паичадзе Г., Повесть о Динаре (Критический обзор истории изучения памятника): юбилейный сборник, посвященний 100-летию со дня рождения И. А. Джавахишвили, Тбилиси, 1976, gv. 260.

219. Пипин А., Очерк литературной истории старинных повестей и сказок русских. krebuli Si: Ученые записки второго отделения Академии наук, t. IV, 1858, gv. 218.

220. piradovi g., lev tolstoi da qarTuli mowinave sazogadoeba (saarqivo masalis publikacia): saistorio moambe, t. 13-14, 1961, gv. 235-265.

221. Письма русских литературно-общественных деятелей к Н. Я. Николадзе., Ред. и вводная статья («Н.Я. Николадзе и его русские связи», стр. 5-42) В. Шадури, Коммент. и указатель Т. П. Мачавариани Тбилиси, «заря Востока», 1949.

222. Поезия и дружба: Сборник (сост. Ир. Гоциридзе), Тбилиси, 1963.

223. Полиевктов М., Материалы по истории грузино-русских взаимоотношений, 1937.

224. Попов В., Лермонтов на Кавказе, 1954.

225. Попов В., Русские писатели на Кавказе, Баку, 1949.

226. Попов В., А. И. Одоевский на Кавказе, 1952.

227. Пожидаев В.П., А. С. Пушкин на Кавказе, Владикавказ, 1930.

228. Прилипко Р. В., Литературная деятельность русслих писателей в Грузии в 1920-30-ые годы, Тбилиси, 1970.

229. puSkini a. s. da saqarTvelo: meT. rekomendaciebi a. s. puSkinis gardacvalebis 150 wlisTavisadmi miZRvnili RonisZiebebisaTvis (Seadgina n. gabriCiZem), Tb., 1987.

230. Пушкин и литература народов Советского Союза: Сборник статей, Издательство Ереванского университета, 1975.

231. Ратиани П., Грузинские шестидесятники и российское освободительное движение: «Литературная Грузия» №1, 1962.

232. rusTveli msoflio literaturaSi, t. III, Tb., 1988.

233. Русские писатели в грузии (И. Богомолов, В. Пиродов, Р. Прилипко), Тб., 1983.

234. Русские писатели в грузии (Ред. Р. Миминошвили), АН. ГССР, Музей дружбы народов, Тб., «Мерани», 1983.

235. Русские писатели о грузии. Сдревних времен до середины X1X века. (Сост. Вано Шадури), Тбилиси, «Заря Востока», 1948.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

236. ruxaZe t r., qarTul-rusuli literaturuli urTierTobis istoriidan (XVI-XVIIIss.), Tbilisi, 1960.

237. ruxaZe t r., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobani meTvrametе saukuneSi da mecxrametis damdegs: t f i l isis universitetis Sromebi, #9, 1939, gv. 99-113.

238. saakaZe S., samociani wlebis qarTveli moRvaweebisa da rusi revolucioner- demokratebis urTierTobis istoriidan. JurnalSi ‘mnaTobi~, #5, 1957, gv. 128.

239. Сарибекова Л., Леонид Андреев и грузинская литеатурная общественность (Леонид Андреев в грузинской литературной критике XX века): Сборник «Мегоброба» («Дружба»), т. 1, Тб., «Мецниереба», 1979.

240. sariSvili t., narkvevebi saqarTvelo-ruseTis mecnierul-pedagogiuri urTierTobis istoriidan, Tbilisis universitetis gamomcemloba, Тб., 1983.

241. Семенов Л. П., Пушкин на Кавказе, 1937.

242. Семёнов Л. П., Лермонтов и фольклор Кавказа, Пятигорск, 1941.

243. Сергеева В., И на снегу пишу я: “Сакартвело”, Тбилиси, 1988.

244. Сергей Есенин в Грузии Товарищи по чувствам, по перу (сост. Г.В.Бебутов), Тбилиси, 1986.

245. Серебряный век в русской литературе: сборник научных трудов, (Ред. Колегия Гомартели А,. Богданов С., Поракишвили Н.), Тбилиси, 2004.

246. Сидоров Е., Мысли в дороге: Критические статьи и литературные портреты, Тбилиси, «Мерани», 1986.

247. sifraSvili vl, rusi revolucioner-demokratebisa da Tergdaleulebis ideuri urTierToba, (XIX s. 60-ian wlebSi), Тb., ‘sabWoTa saqarTvelo~, 1962.

248. Степанов Б., Путешествие Чехова на Кавказ: «Ставропольский альманах», №7, 1951.

249. tabiZe n., ticiani da misi megobrebi, Tbilisi, 1985.

250. taliaSvili g., a. p. Cexovi, Тb., 1960.

251. taliaSvili g., erTi megobrobis istoria (rusi dramaturgis n. ostrovskis da n. nikolaZis literaturuli urTierTobis Sesaxeb): Jurnali ‘droSa~, #2, 1966, gv. 5.

252. taliaSvili g., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobis Seswavlis sakiTxebi: saq. ssr. pedagogiuri institutis Sromebi. 1917-1977, Tbilisi, 1977, gv. 217.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

253. taliaSvili g., ruseT-saqarTvelos literaturuli urTierTobani (rusul enaze): Jurnali ‘skola da cxovreba~, #6, 1967, gv. 89-91.

254. Талиашвили Г., Русско-Грузинские литературные взаимоотношения (XVIII-XIX вв.), изд. «Ганатлева», Тб., 1967.

255. Талиашвили Г., Русско-грузинские литературные взаимоотношения, Тбилиси, 1967.

256. Талиашвили Г., Гоголь в грузинской литературе, Тбилиси, 1952.

257. Талиашвили Г., Лев толстой и Грузия, Тбилиси, 1951.

258. Татишвили В., Грузины в Москве», 1950.

259. Тынянов Ю. Н., О Путешествий В Арзрум: «Пушкин и его современники», М., «Наука», 1969.

260. tixonovi n., orfrTa cisartyela (Targmani nunu xomerikisa), Tbilisi, 1970.

261. Ткешелашвили Г., Литературный Тбилиси (маршрут дружбы народов), Тбилиси, «Сабчота Сакартвело», 1958.

262. Торнау Ф., Восспоминания о Кавказе и Грузии: «Русский весстник», 1869.

263. transkunovi m., dimitri furmanovi saqarTveloSi (gamoCenili sabWoTa mwerali) 1891-1926): Jurnali ‘mnaTobi~, #12, 1963, gv. 34-139.

264. Туманов Г., М. Характеристика и воспаминания, 1907.

265. qareliSvili e., didi rusi mwerali anton Cexovi, Tb., 1954.

266. qarTveli mwerlebi ruseTis Sesaxeb, Semdgeneli vano Saduri, Tbilisi, 1962.

267. qarTuli literaturis urTierTobani sabWoTa xalxebis literaturebTan (redaqtori g. g ciciSvili), Tbilisi, 1981.

268. RuduSauri p., a. Cexovi da qarTuli literatura, Tb., 959.

269. yiasaSvili e., rusi da qarTveli mwerlebis Tanamegobrobis istoriidan.

270. Saduri v., n. CerniSevski da Tergdaleulebi: Jurnali ‘mnaTobi~, #7, 1978.

271. Saduri v., rusi mwerlebi saqarTvelos Sesaxeb, tomi I, Tbilisi, 1949.

272. Saduri v., revoluciamdeli qarTveli mwerlebi ruseTis Sesaxeb, Tbilisi, 1983.

273. Saduri v., Tanamegobrobis sami etapi (literatu

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

_ giorgievskis traqtatis roli da mniSvneloba): gaz. ‘literaturuli saqarTvelo~, 28/X, 1983, gv. 3.

274. Saduri v., saqarTvelo rusul literaturaSi: Jurnali ‘mnaTobi~, #8, 1949, gv. 130-150.

275. Saduri v., saqarTvelo daviwyebuli rusi poetebis n. p. lukinisa da a.p. opoCininis SemoqmedebaSi: Tbilisis universitetis Sromebi, 83, 1959, gv. 291-308.

276. Saduri v., pirveli rusuli romanebi kavkasiasa da saqarTveloze, Tbilisi, 1966, (rusul enaze).

277. Saduri v., ilia WavWavaZe da rusuli kultura, Tb., 1987.

278. Saduri v., taliaSvili g., n. v. gogoli, Tb., 1952.

279. Saduri v., griboedovi da saqarTvelo, Tb., 1954.

280. Шадури В., Выдающиеся деятели русской культуры о Грузии, Тбилиси, 1958.

281. Шадури В., Декабристская литература и грузинская общественность, Тб. «Заря востока», 1958.

282. Шадури В., Летопись дружбы грузинского и русского народов, т.1, изд. 11, 1967.

283. Шадури В., Летопись дружбы грузинского и русского народов, в 2-х томах, Тб., 1961.

284. Шадури В.С., Письма русских литературно-общественных деятелей к Н.Я. Николадзе, Тбилиси, 1949.

285. Шадури В., Лермонтов и грузинские шестидесятники: сб. Современные проблемы литературоведения и язикознания, М., 1974.

286. Шадури В., О восприятии и использовании Пушкинского наследия Ильей Чавчавадзе: сборник “Искусство Слова”, М., 1973.

287. Шадури В., Поэтический край (Н. Г. Чернышевский и грузинская общественность), Тбилиси, 1978.

288. Шадури В., Пушкин и грузинская общественность, Тбилиси, 1966.

289. Шадури В., Первый русский роман о Кавказе. Тбилиси, «Заря Востока», 1947.

290. Шадури В., Д руг Пушкина А.А. Шишков и его роман о Грузии, Тбилиси, «Заря Востока», 1951.

291. Шадури В., Лермонтов и его грузинские связи: Программа спецкурса и спецсеминара для студентов ТГУ, Тбилиси, издательство ТГУ, 1987.

292. Шадури В., Сквозь столетия, Тбилиси, 1983.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

293. SaraZe g., evgeni bolxovitinovi - pirveli qarTveli rusTvelologi, Tbilisi, 1978.

294. SaraZe g., petre dididan lev tolstoimde: ramdenime epizodi saqarTvelo-ruseTis kulturul-literaturuli urTierTobidan (XVII- XIX ss), Tbilisi, 1986.

295. Шахбазов С., Содружество, (Перевод с грузинского), Изд. «Мерани», Тб., 1974.

296. Шепелева Л. С., Культурные связи Грузии с Росией в X-XVII веках: Труды отдела древнерусской литературы, Изд. АН СССР, 1953, т. 1X , стр. 297-322.

297. Чарквиани Е., Некрасов в Грузии: Научный бюлетень Ленинградского университета, №16-17, 1947.

298. Чарквиани Е. Д., Н. Николадзе и русская литература, sadoqtoro disertacia, Тb., 1970.

299. Чилачава Р., Пантелеймон Петренко – переводчик «Витязя в тигровой шкуре», Тб., «Ганатлеба», 1984.

300. CorgolaSvili m., TiTqos aq viyo dabadebuli, Tbilisi, 1990.

301. Чубинашвили Д., Замечания на перевод «Барсовой кожи»: г. «Кавказ», №27, 1846.

302. CxeiZe a., ilia da lermontovi: ilia WavWavaZis saiubileo krebuli, Tbilisi, 1939.

303. CxeiZe a.i. i. a. krilovi qarTul literaturaSi, Tb., 1945.

304. Цагарели А., О грамматической литературе грузинского языка, СПб., 1873.

305. Церетели А., Избранное, Перевод с грузинского под редакцией В. Гольцева и с. Чиковани, Изд-во «Художественная литература», М., 1940.

306. cincaZe i., rusuli Tqmulebis dinaras sakiTxvisaTvis: Tsu Sromebi, t. X, 1939, gv. 8.

307. ciciSvili n., rusul-qarTuli literaturuli urTierToibani XX saukunis 10-ian wlebSi (c. gorodecki, o. mandelStami), sakandidato disertacia, Tbilisi, 1995.

308. Цховребадзе Т., Исследование творчества М.Ю. Лермонтова о Грузии, Дис. Канд. фил. наук. 10.01.02. ТГУ, Тбилиси, 2002.

309. wereTeli n., rusul-qarTuli literaturuli urTierTobebi XX saukunis 20-30-ian wlebSi (viqtor Sklovski da qarTuli literaturuli sinamdvile), sakandidato disertacia, Tbilisi, 1997.

310. WiWinaZe d., XIX saukunis 30-40-iani wlebis rusul-qarTuli

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

kulturul-literaturuli urTierTobani. wignSi: ‘qarTuli literaturis urTierTobani sabWoTa xalxebis literaturebTan~, Tbilisi, 1982, gv. 34-42.

311. WumburiZe j., belinski da CerniSevski da 60-iani wlebis qarTuli literaturuli kritika: Tsu Sromebi, t. 41, 1950.

312. WumburiZe j., qarTuli kritikis istoria, Tbilisi, 1966, meore gamocema, 1974.

313. Хаханов А., Очерки по истории грузинской словесности, вып. 3, Москва, 1895, 1897, 1902, с. 100-112.

314. Хаханов А., Первый грузинский драматург кн. Г. Д. Эристави, Москва, 1906, с. 16.

315. xeTereli T., rusi mwerlebi TbilisSi, Tbilisi, 1978.

316. xeTereli c., poetebi mzis axlos, Tbilisi, 1986.

317. Хинтибидзе Э., Гвахария А., Литературные сиязи Древней Грузии, Грузинская и русская средневековые литературы, Тбилиси, 1979, gv. 40.

318. Хихадзе Л., Из истории восприятия русской литературы в Грузии, Тб., Издательство Тбилисского университета, 1978.

319. xoferia i., nikoloz nekrasovi da daviT erisTavi (literaturuli urTierToba): Jurnali ‘ciskari~, #9, 1970, gv. 145-146.

320. xoferia n., roca giyvardi, roca giyvardi (saqarTvelosa da ruseTis poetebis urTierTobebi): gaz. ‘saqarTvelos respublika~, 2006, 28 oqt.

321. xundaZe s., n. g. CerniSevski, tf., 1928.

322. xundaZe s., masalebi qarTuli literaturisa da sazogadoebrivi azrovnebis istoriidan, Tb., 949, gv. 15-

323. jiblaZe g., kritikuli etiudebi, Tb., 1949.

324. jiblaZe g., ilia WavWavaZe, proza da msoflmxedveloba, nawili meore, Tb., gamomcemloba ‘sabWoTa saqarTvelo~, 1984.

325. jinWaraZe d., saqarTvelo a. furmanovis SemoqmedebaSi. krebulSi: ‘literaturuli urTierTobani~, 68, Tbilisi, 1965, gv. 218-228.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-გერმანული ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

qarTul-germanul literaturul urTierTobebs mravalmxrivi istoria aqvs. QqarTuli realiebi da Tematika xangrZlivi istoriuli periodis manZilze figurirebda germanel mematianeTa da JamTaaRmwerelTa, diplomatTa da mogzaurTa, mweralTa da mecnierTa naSromebSi. imTaviTve unda aRiniSnos, rom am urTierTobaTa kvlevam sistemuri xasiaTi XX saukuneSi miiRo.

naSromSi miznad visaxavT warmovadginoT qarTul-germanuli literaturuli urTierTobebis kvlevis istoria da, upirveles yovlisa, vgulisxmobT qarTuli literaturis damuSavebas germanulenovan mkvlevarTa mier; germanel qarTvelologTa mier Setanil wvlils qarTuli literaturis gaanalizebisa da popularizaciis saqmeSi. gamokvlevaSi naCvenebia, rogor iyenebdnen germaneli mwerlebi qarTul Tematikas TavianT SemoqmedebaSi (andreas grifiusi, adam oleariusi, verner hapeli), aqvea warmodgenili cnobebi qarTvelologiis sferoSi germaneli avtorebis mier Catarebuli muSaobis Sesaxeb. gadmocemulia maTi damokidebuleba Cveni mwerlobis problematur sakiTxebze, periodebze, mweralTa Semoqmedebaze. Mmeore mxriv, ganzogadebulia qarTvel mecnierTa da sityvis ostatTa Sexedulebani germanul mwerlobaze, mis calkeul warmomadgenlebze; gamokvlevaSi yuradRebas vamaxvilebT qarTvel mkvlevarTa mier germanuli literaturis Sesaxeb gamoqveynebuli Sromebis analizze. aqcenti umTavresad gadatanilia faqtebis aRnusxvasa da gamoTqmuli mosazrebebis anotirebaze.

Ggansaxilvel Temaze muSaobisas viyenebdiT da veyrdnobodiT dRemde qarTul_germanuli literaturuli urTierTobebis sferoSi dabeWdil mecnierul Tu popularul gamokvlevebs _ S. reviSvilis, g. xavTasis, d. laSqaraZis, z. WarxalaSvilis, n. kakabaZis, o. jinorias, v. kavTiaSvilis da sxva qarTvel mkvlevarTa mier am urTierTobaTa sferoSi gamoqveynebul naSromebs, monografias _ ,,qarTuli literatura evropul mecnierebaSi" (Tb., 2003), romelSic warmodgenilia qarTul_germanuli literaturuli urTierTobebis Seswavlis istoria, qarTuli literaturis Sesaxeb gamoqveynebuli Sromebisa da qarTuli literaturuli Zeglebis Targmanebis bibliografia.

LqarTul_germanuli literaturuli urTierTobebis kvlevis istoria qronologiuri mimoxilvis fonzea warmodgenili.

saqarTvelo_germaniis urTierTobis Sesaxeb pirvel cnobas gvawvdis Tamar mefis istorikosi TxzulebaSi ,,istoriani da azmani SaravandedTani~, romelSic naTqvamia: ,,sZRunobdes da sZmobdes mas mefeni berZenTani, ierusalims alamanTani da hromTani da hindoTani da Cinelni da agreTve sultanni~.

Aavtori araerTxel ixseniebs ,,hromTa mefesa~ da ,,hromTa xelmwifis Svils~, romelsac bagrationTa saxelovan asulze daqorwineba ewada. XII saukuneSi Seqmnil dokuments pirvelad saTanado yuradReba miaqcia givi Jordaniam, romelmac daasabuTa, rom ,,hromTa mefe~ germaniis mefe fridrix pirvelia.

Asamecniero literaturaSi SeniSnulia, rom XIII saukunemde saqarTvelo germanul literaturaSi ar ixsenieba. kavkasia pirvelad volfram fon eSenbaxma axsena saraindo romanebSi ,,parcifalsa~ da

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

„vilehalmSi~, romlebic daaxloebiT 1200-1215 wlebSi gamoqveynda.[1]

kavkasia moxseniebulia XIII saukunis Zvelgermanul epikur ZeglebSi: „ortuniti~, „rainfrid braunSvingeli~, „titurel umcrosi~.

iovane presbiteris Taobaze Seqmnil germanul xalxur TqmulebaSi gamoZaxili hpova XII saukunis saqarTvelos realurma movlenebma. S. badriZe Seecada daesabuTebina, rom qristiani xelmwifis Sesaxeb gavrcelebuli legendis uZveles versias safuZvlad daedo is gadmocemani, romlebic XII saukunis evropaSi gavrcelda qarTvelebze _ daviT aRmaSenebelsa da mis uaxloes memkvidre-TanamebrZolebze.[2]

iovane xucesis realur-istoriul prototipad daviT aRmaSeneblis gamocxadebis hipoTezas mxari dauWira da axali argumentebiT Seavso n. kakabaZem. Mmisi sityviT, daviT aRmaSeneblisa da ioane presbiteris igiveobis dasadastureblad arsebobs TiTqmis yvelanairi Sesabamisoba: qronologiuri, geografiuli, titulaturuli, sarwmunoebrivi.[3]

aRniSnuli sakiTxis garkvevas eZRvneba S. reviSvilis gamokvleva „saqarTvelo germanul TqmulebaSi iovane presbiterze“.[4] mkvlevari saTanado masalebisa da argumentaciis moxmobiT cdilobs meti sicxade da damajerebloba Seitanos iovanes legendis uZveles versiaSi. avtori miiCnevs, rom saqarTvelosa da qarTvelebTan dakavSirebiT TqmulebebSi mocemuli geografiuli da eTnografiuli cnobebi momdevno saukuneebSi mravalgzis gaumeorebiaT da daudasturebiaT sxva germanel mwerlebsa da mecnierebs.

samecniero literaturaSi SeniSnulia, rom pirveli germaneli, romelic saqarTvelos estumra, XIV saukunis minezingeri poeti osvald fon volkenStainia[5]. germaneli mecnieri ulrix miuleric adasturebs volkenStainis saqarTveloSi yofnis faqts. Tavis gamokvlevaSi „SeTxzuli“ da „sinamdvile“ osvald fon volkenStainis simRerebSi“[6] igi igi wers: „ibernia“ arc „irlandiaa“ da arc iberiis naxevarkunZuli, aramed aris kavkasiis iberia _ saqarTvelo. xelmisawvdomi wyaroebi ar iZleva imis saSualebas, visaubroT poetis mier saqarTveloSi miRebul konkretul STabeWdilebebze.

XV saukunis II naxevarSi saqarTveloSi umogzauria bernard fon braidenbaxs. Tavis wignSi „mogzauroba wminda miwaze” (1486) igi saubrobs qarTvelTa eTnografiul realiebze.

XIV-XV saukuneTa mijnaze CvenSi orjer iyo cnobili mwerali-mogzauri iohan Siltbergeri (1381-1440). saqarTveloSi yofnis STabeWdilebebi man aRwera wignSi „mogzauroba evropaSi, aziasa da afrikaSi 1397 wlidan 1427 wlamde” (miunxeni, 1859). Ees iyo evropaSi yvelaze adre dabeWdili didi naSromi, romelSic saubari iyo saqarTvelos politikursa da ekonomiur mdgomareobaze.

XVI saukuneSi saqarTvelosTan dakavSirebiT cnobebs gvawvdian sebastian franki da ioaxim vadianusi, agreTve solomon Svaigeri. Aam droidan safuZveli eyreba filologiur Ziebasac. 1608 wels solomon

---

[1] z. babunaSvili, kulturis ori taZari, Tb., 1981.

[2] S. badriZe, jvarosnuli Tqmuleba daviT aRmaSenebelsa da demetre pirvelze, XII saukunis saqarTvelos istoriis sakiTxebi, Tb., 1968, gv. 365-400.

[3] n. kakabaZe, vin iyo ioane xucesi, „literaturuli saqarTvelo”, 1970, 15 maisi, #20, gv. 4.

[4] S. reviSvili, narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, Tb., 1987, gv. 53-103.

[5] iqve, gv. 74-78.

[6] Ulrich Müller, „Dichtung” und „Wahrheit” in den Liedern Oswalds von Wol[illegible] Lieder von den Reisen, Göppingen, 1968, S.78.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Svaigerma evropel mkiTxvelebs gaacno qarTuli nusxuri anbani. Yyvelaze adre qarTul enas germanel mecnierTagan yuradReba miaqcia filosofosma gotfrid vilhelm laibnicma. 1695 wels man wamoayena Teoria, romlis Tanaxmad, qarTuli ena miekuTvneba indoevropul enaTa ricxvs da enaTesaveba sakuTriv berZnuls.

saqarTvelos Tema germanul mwerlobaSi gansakuTrebiT gavrcelda XVII saukuneSi (andreas grifiusi, adam oleariusi, verner hapeli).

XVII saukunis germaneli mwerlis a. grifiusis qarTul Temaze dawerili tragedia ,,qeTevan dedofali" qarTuli sazogadoebisaTvis 1904 wels gaxda cnobili. germaniis qalaq fraiburgidan iv. ramiSvilis mier gamogzavnil korespondenciaSi ,,qarTveli qali germanul dramatiul xelovnebaSi"[1] saubaria saqarTvelos heroikul warsulze, iseT ,,mousvenar da moZrav epoqaze", rogoricaa qarTvelTa Tavganwiruli brZola sparselebisa da osmalebis winaaRmdeg. avtori vrclad gadmoscems grifiusis piesis Sinaarss, warmoaCens nawarmoebis mTavar ideas; misi rwmeniT, germaneli dramaturgis mier daxatuli qarTveli qalis suraTi savsebiT Seefereba istoriul sinamdviles; didi ostatobiT SeTxzul dramas ki Tanamedrove mkiTxvelic siamovnebiT kiTxulobs.

iv. ramiSvilis statiis gamoqveynebamde qarTveli istorikosebisaTvis ucnobi iyo qarTul Temaze dawerili grifiusis tragediis arseboba. iv. javaxiSvilma isurva, rom mxatvruli sityvis ostatebs piesa gadmoeqarTulebinaT, xolo warsulis mkvlevrebs istoriuli TvalsazrisiT SeeswavlaT.

cnobilia, rom a. grifiusTan dakavSirebiT Seqmnil literaturaSi damkvidrebuli iyo Tvalsazrisi, romelic uaryofda mwerlis poetur originalobas da aRiarebda masze evropis literaturis didi avtoritetebis zegavlenas. mecnierebi cdilobdnen ,,qeTevan qarTvelis" pirvelsaxe daenaxaT holandieli klasikosi mwerlis iost van den vondelis cnobil dramaSi ,,asulebi".

1923 wels germanelma mecnierma iohan libem, Tavis gamouqveynebel disertaciaSi, pirvelma miuTiTa, rom grifiusis zemoxsenebuli tragediis ZiriTad wyaros warmoadgens XVII saukunis frangi mwerlis klod malengris krebuli ,,Cveni drois tragikuli istoriebi" (parizi, 1635), romelSic, dasavleT evropaSi gaxmaurebul ambebTan erTad, moTxrobilia qeTevan dedoflis cxovrebisa da wamebis istoria.

1932 wels polonelma mecnierma zdislav cigulskim miakvlia klod malengris qronikas, rogorc ,,qeTevan qarTvelis" wyaros, SemdgomSi es mosazreba gaiziara z. avaliSvilma Tavis gamokvlevaSi ,,Teimuraz I da misi poema ,,wameba qeTevan dedoflisa" (1938).

sakiTxis Seswavlis Sedegad, avtori miiCnevs, rom klod malengris qronika, romelic guluxvad amaragebs grifiusis tragedias Zvirfasi cnobebiT, amasTan erTad, warmoadgens Zalze saintereso wyaros saqarTvelos istoriis (XVII s. Ppirveli meoTxedi) zogierTi movlenis gasaSuqeblad".[2]

1951 wels a. bibiCaZem sakandidato disertaciaSi ,,andreas grifiusi da misi tragedia ,,saqarTvelos dedofali kaTarina" grifiusis

---

[1] Ggaz. ,,cnobis furceli", 1904, #2654.

[2] T. natroSvili, qeTevan qarTvelis wyaroebi, ,,literaturuli saqarTvelo", 28 ivnisi, 1985, #26, gv. 12.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Semoqmedebis originalobis sakiTxi daayena, ris gasarkvevadac man, erTi mxriv, ,,qeTevan dedofali" Seadara istoriul wyaroebs da, meore mxriv, vondelis zemoxsenebul piesas.

a. grifiusis piesis dawvrilebiTi analizis safuZvelze a. bibiCaZe im daskvnamde midis, rom tragediis masala gamoyenebulia istoriuli sinamdvilis amsaxveli wyaroebidan. dramaSi daxatuli ambavi aqtualuri da dramaturgiis Tanamedrove viTarebis mkveTri anareklia. maSin, rodesac zogierTi sakiTxi istoriul wyaroSi oriode sityviTaa naxsenebi, grifiusis dramaSi is gadmocemulia vrclad da sxva viTarebasTan dakavSirebiT. grifiusi dabejiTebiT agrovebda, gulisyuriT swavlobda, arkvevda situaciis sirTules, calkeul sakiTxebTan dakavSirebiT SemuSavebul sakuTar Sexedulebebs ufardebda mocemul istoriul masalas da aseTi Rrma analizis Semdeg aZlevda mas poetur formas.

a. grifiusma ise gaaRviva evropelTa interesi saqarTvelosadmi, rom qarTuli Temebidan sazRvargareTul literaturaSi, kolxi medeas tragediis Semdeg, qeTevan dedoflis wameba yvelaze popularul Temad iqca.

XVII saukunis germaneli mwerlisa da mecnieris eberhard verner hapelis (1647-1690 w.w.) Semoqmedebas maSindel evropaSi saqarTveloze azris SemuSavebaSi TvalsaCino roli miuZRvis. 43 wlis asakSi gardacvlili hapelis 21 nawarmoebma 32 mozrdili tomi Seadgina. amaTgan 12 SeiZleba romanis Janrs mivakuTvnoT, danarCeni 9 ki Zalze popularuli xasiaTis istoriuli an geografiuli naSromia. mwerali saqarTvelosa da ungreTze mogviTxrobs romanebSic da istoriul Tu geografiul naSromebSic, amJRavnebs saTanado wyaroebis codnas da kritikulad ekideba manamde gamoqveynebul bevr Sexedulebas. saTanado wyaroebSi SeniSnulia, rom hapeli arasodes yofila saqarTveloSi da amdenad, misi cnobebi araa agebuli uSualod nanaxisa da gancdilis safuZvelze, magram germaneli mwerali keTilsindisierad imarjvebs misTvis xelmisawvdom mecnierul Tu literaturul wyaroebs evropis TiTqmis yvela umTavres enaze, maT Soris, pirvel rigSi, frangi Jan Sardenis, italieli pietro dela vales, germaneli adam oleariusisa da sxvaTa Sromebs.

Tavisi enciklopediuri ganaTlebiT hapeli sabolood amkvidrebs maRalsa da dadebiT azrebs saqarTvelosa da qarTvelobasTan dakavSirebiT; qmnis niadags imisaTvis, rom momdevno saukunis evropelebic simpaTiurad ganawyos am qveynisa da xalxis mimarT. hapelis sasargeblod unda iTqvas, rom did ganmanaTlebelTa – monteskiesa da volteris, lesingisa da vinkelmanis, agreTve sxvaTa cnobebi saqarTvelosa da qarTvelobaze arc ufro metia da arc ufro zusti hapeliseul cnobebTan SedarebiT.

saqarTvelozea saubari hapelis romanebSi ,,aziuri onogambo" da ,,evropuli Toroani". Aam ukanasknelSi aRwerilia qarTul samefo-samTavroTa urTierToba simonisa da aleqsandres mefobidan mokidebuli, vrcladaa aRwerili maTi brZola mahmadianuri saxelmwifoebis winaaRmdeg, aqve gadmocemulia qeTevan dedoflis wamebis ambavi.

roman ,,germanel karlSi" moqmedebis erT-erTi adgili saqarTveloa, xolo mTavari personaJi – Tavadis qali darejani. qarTvelebi moixseniebian agreTve roman ,,otomanur baiazeTSi".

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gansakuTrebuli mniSvneloba aqvs e. hapelis mier saqarTveloze daweril yvelaze vrcel, xuTtomian Txzulebas _ ,,ungreTis omis romani".

1771 wlis seqtembridan momdevno wlis oqtombramde saqarTveloSi imyofeboda germaneli mecnieri iohan anton giuldenStedti.

kavkasiaSi mogzaurobis dros man Sekriba leqsikuri masala da Seadgina mTielebSi gavrcelebul enaTa SedarebiTi leqsikonebi. i. giuldenStedtis Sromas udidesi mniSvneloba hqonda, radgan misi msgavsi gamokvleva ar moipoveboda manamde arsebul arc rusul da arc evropul kavkasiaTmcodneobiT literaturaSi.

1779-1783 wlebSi saqarTveloSi, mefe erekle II-is karze cxovrobda da moRvaweobda iakob rainegsi. Ees iyo fsevdonimi qristian rudolf elixisa (1743-1793), romelmac, mamiseuli saxlis datovebis Semdeg fsevdonimad iakob rainegsi Seirqva; saqarTveloSi igi iakob beis saxeliT iyo cnobili. mefe ereklem swored misi Tanadgomit Targmna zonenfelsis Txzuleba. irkveva, rom franc karl alters 1798 wels venaSi gamoqveynebul naSromze muSaobisas wyaroebad gamouyenebia qarTuli xelnaweri (oTxTavi, qarTlis cxovreba da sxva) da beWduri (biblia da sxva) wignebi, aseve iozeb fon zonenfelsis ,,sapolicio mecnierebaTa safuZvlebi" sparsulidan qarTulad Targmnili mefe ereklesmier, dabeWdili TbilisSi, samefo stambaSi 1782 wlamde". iqve f. alteri asaxelebs iakob rainegss, romelmac i. zonenfelsis wigni Targmna germanulidan sparsulad, xolo mefe ereklem sparsulidan wigni qarTul enaze Targmna. Tavisi Targmani ereklem i. rainegss daabeWdvina TbilisSi, TviT i. rainegsis mier ,,sakuTari xarjebiT" gamarTul stambaSi. Ff. alteris cnobiT, i. zonenfelsis wigniT aRfrTovanebul mefes i. rainegsisaTvis uboZebia Tanamdeboba da Seuqmnia yovelgvari piroba, raTa saqarTveloSi daenerga zonenfelsis SromaSi wamoyenebuli ideebi.

S. reviSvilisGgamokvlevis Tanaxmad[1], erekle meoris mier Targmnili germaneli ganmanaTleblis iozeb fon zonenfelsis ,,sapolicio, savaWro da safinanso mecnierebis safuZvlebi", romelsac qarTul TargmanSi ewodeba ,,policiis nawilzeda" da romelic dRemde miukvlevelia, CvenSi calke wignad gamocemuli pirveli germanuli Txzulebaa.

mas Semdeg, rac evropaSi dagrovda aRwerilobiTi xasiaTis literatura saqarTveloze, safuZveli Caeyara agreTve filologiur Ziebasac, ramac sistematuri xasiaTi XVIII saukunis 80-ian wlebSi, gansakuTrebiT XIX saukuneSi miiRo. Aam mxriv aRsaniSnavia i. adleris, franc karl alteris, iohan qristof adelungis, fridrix bodenStedtis, berta da artur zutnerebis, artur laistis, feliqs holdakis, franc finkis, oto hanzeris, adolf diris moRvaweoba.

pirveli germaneli mwerali, romelic qarTvelologiis sakiTxebiT dainteresda, iyo iakobus georgius qristianus adleri. man 1782 wels romSi gamosca Sroma ,,veletris borjebis xelnawerTa muzeumi", romelSic aRwera kardinal stefano borjias mier daarsebuli siZveleTa muzeumis koleqciebi. am koleqciaTa Soris Tavmoyrili nivTebidan misi yuradReba miipyro qarTul-arabulma monetebma. romSi mcxovrebi erT-erTi qarTvelis _ vinme goreli stefane avTandilis

[1]S. reviSvili, mefe erekle da iozef fon zonenfelsi, nar[illegible] literaturul kavSirebze, Tb., 1987, gv. 104.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

daxmarebiT, adlerma gaSifra am XII-XIII saukuneTa monetebze amotvifruli qarTuli nawerebi da amasTan dakavSirebiT sakuTar SromaSi Seitana ramdenime cnoba saqarTvelosa da qarTul damwerlobaze. adlerma mkiTxvelebs miawoda informacia qarTuli damwerlobis niSnebTan dakavSirebiT. irkveva, rom i. g. adleri icnobda 1743 wels qarTulad gamocemul ,,biblias“, romlis erTi cali moipoveboda papi urbanis kolegiumis wignTsacavebSi. amiT adleri adasturebs qarTul enaze sasuliero literaturisa da istoriuli wyaroebis arsebobas.

sagangebo aRniSvnas imsaxurebs franc karl alteris naSromi ,,qarTuli literaturis Sesaxeb“ (vena, 1798). wignSi alteri arafers ambobs qarTuli saero mwerlobis aRmocenebaze, mis Tundac iseT warmomadgenelze, rogoricaa rusTveli da ifargleba mxolod saeklesio mwerlobis calkeuli nimuSebis ganxilviT, berZnuli, rusuli da somxuri bibliis qarTul bibliasTan SedarebiT, Zveli qarTuli enisa da damwerlobis calkeuli sakiTxebis gaSuqebiT. naSromSi saTanado adgili eTmoba qarTuli anbanis warmoSobis sakiTxebs, asoebis daweriobisa da maTi Taviseburebebis garkvevas.

alteris Sroma qarTul-germanuli literaturuli urTierTobebis mkvlevarTaTvis sagulisxmo masalad iqca. qarTul samecniero literaturaSi samarTlianad miuTiTeben, rom SecdomaTa miuxedavad, qarTuli literaturis Sesaxeb alteris gamokvleva ucxoeTSi masalis Segrovebis, maTi erTian da mwyobr sistemaSi moqcevisa da Seswavlis pirveli saintereso da sayuradRebo cdaa.

iohan qristof adelungma 1806 wels f. alteris wigns ,,sityvauxvi ragindara“ uwoda da SeniSna, rom masSi ,,qarTul literaturas sul mcire adgili eTmoba“. 1906 wels franc nikolaus finkma mas ,,qarTuli mwerlobis warmoCenis arcTu mTlianad warmatebuli cda“ uwoda. Tavad avtoric SeniSnavda mis mier mopovebul masalaTa simwires, amitom werda: ,,CemTvis sasixarulo iqneba, Tuki me STavagone am literaturis megobrebi, raTa maT Seasworon da Semdgom Seavson Cemi erTob SezRuduli cnobebi“.[1]

fridrix bodenStedti (1819-1892) weliwadze met xans imyofeboda saqarTveloSi. aq miRebuli STabeWdilebebi gamoqveynebulia mis naSromebSi: ,,aTas erTi dRe aRmosavleTSi“, ,,kavkasiis xalxebi da maTi brZola rusebis winaaRmdeg Tavisuflebisatvis“ (1848), ,,mirza Safis simRerebi“ (1851), ,,Soreuli qveynis patara ambebi“ (1872), ,,mogonebebi Cemi cxovrebidan“ (2 tomad, 1888-1889).

saqarTveloSi nanaxi da gancdili aisaxa 1844-1845 wlebSi daweril wignSi: ,,aTas erTi dRe aRmosavleTSi“.

,,aTas erTi dRe“ is moxdenilad dasaTaurebuli zRapari iyo, ramac karga xniT daCrdila ,,aTas erTi Rame“, yovel SemTxvevaSi, germaniaSi, _ werda a. Ggelovani[2] da iqve SeniSnavda, rom ,,bodenStedti sulac araa bumberazi. arc erTi eris literatura ar Sedgeba marto bumberazebisagan, magram misi mravalferovani literaturuli memkvidreoba angariSgasawevia“.[3]

---

[1] S. xotivari-iungeri, qarTuli literatura germanulenovan qveynebSi, qarTuli literatura evropul mecnierebaSi, Tb., 2003, gv. 60.

[2] a. gelovani, fridrix bodenStedti, aTas erTi dRe aRmosavl[illegible]

[3] iqve, gv. 32.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

f. bodenStedtis rwmeniT, qarTuli literatura erTnairad mdidaria Teologiuri, istoriuli da geografiuli TxzulebebiT, mwerlobis ayvavebis xana meTerTmete saukuneSi iwyeba da mecameteSi sruldeba.

avtori SeniSnavs, rom Zvel Zeglebi Tagan ,,vefxistyaosanTan“ erTad SemorCenilia tarielis STamomavlis omainis romani, mose xonelis romani ,,amirandarejaniani“, sargis Tmogvelis romanebi ,,dilariani“ da ,,visramiani“, vrceli, Teqvsmetjeradi riTmiT damSvenebuli xotba Tamar mefisa da sxva poeturi Zeglebi.

igi wers, rom misi msjavri qarTuli poeziis umTavres nimuSebze amomwuravi ver iqneba, metadre, rom maTi mTavari Rirseba enisa da formis mSveniereba unda iyos, sxvanairad qarTvelebi arc iqnebodnen TavianTi qmnilebebiT ise aRtacebulni, rogoris mowmec me gavxdio. EEbodenStedti wmindanTa cxovrebis aRweris saukeTeso nimuSad miiCnevs ,,daviTisa da konstantines martvilobas“ da mkiTxvels nawarmoebs acnobs im saxiT, rogorc igi moTxrobili aqvs mari broses.

lirikuli poezia, germaneli mecnieris rwmeniT, aRweras ar eqvemdebareba da igi mxolod cocxali nimuSebiT unda dafasdes, amitomac sailustraciod imowmebs d. TumaniSvilis ,,axal aRnagos“, misi sityviT, am erT saukeTeso qarTul simReras, mis mierve gulmodgined Targmnils germanul enaze.

a. gelovani SeniSnavs, rom igi ,,Wkvianurad ikavebs Tavs“ da ,,erideba msjavris gamotanas im xalxis mwerlobaze, romlis enac ar icis wesierad. igi zereled icnobs qarTul literaturas. arc ki axsenebs mis Tanamedrove grigol orbelians, aleqsandre WavWavaZes da TviT nikoloz baraTaSvils, romlis sicocxlis ukanaskneli wlebi, naxiCevansa da ganjas wasvlamde, swored bodenStedtis TbilisSi yofnis dros emTxveva. Tumca mas arc ainteresebs sakacobrio idealebiT gatacebuli evropuli stilis mwerloba. mas esaWiroeba groteski, hafizi, aRmosavluri surneleba, aTas erTi Ramis mozaika, sparsuli poeziis yvavilebi, rom dasavleTSi gadargas da kidec ipovna mirza Safis simRerebis saxiT“.[1]

SeniSnulia, rom peterburgis qarTvelologiurma skolam impulsi misca qarTuli literaturiT dainteresebas XIX saukunis Sua wlebis germaniaSic da amiT germanuli qarTvelologiis xelaxal gaaqtiurebas. 1842 wels d. CubinaSvili ,,vefxistyaosnis” Taobaze aqveynebs vrcel mecnierul narkvevs. igi pirvelad Seecada gaecno germanulenovani samyaros mecnierTaTvis rusTaveli da misi ,,vefxistyaosani”. rusTavelis saxeli erTbaSad Sevida germanulenovan msoflio literaturis istoriebsa da enciklopediebSi. avtori vrclad mimoixilavda rusTvelologiur problematikas, mxatvruli kuTxiT aanalizebda poemas.

1965 wels poemis Sesaxeb msjeloba wamoiwyo prof. brokhausma. igi Seexo d. CubinaSvilis mier peterburgSi gamocemuli qarTuli qrestomaTiis ortomeuls da recenziaSi yuradReba gaamaxvila SoTas poemazec.[2] brokhausma warmoadgina rusTavelis biografiuli cnobebi, poemis Sinaarsi, cnobebi arqiteqtonikasa da mxatvrul formaze. misi azriT, srulyofili formis mqone nawarmoebSi ar SeimCneva sparsuli

---

[1] iqve, gv. 17.

[2] Prof. Brockhaus, Khartuli Khrestomathia: Jurn. ,,Literarische Central-blattfür deu... 507-511.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

poeziis gavlena. dasavleTs ar SeuZlia miuTiTos ,,vefxistyaosnis~@Seqmnis periodSi iseT qmnilebaze, romelic leqsTwyobis kanonzomierebisa da sariTmo xelovnebis srulyofilebis mxriv metoqeobas gauwevs SoTas poemas. am ukanaskneli Sesaqmnelad niadagi iyo momzadebuli saqarTveloSi, im qveyanaSi, romelmac udavod didi roli Seasrula evropul civilizaciaSi. mTeli Sua saukuneebis manZilze saqarTvelo iyo qristianobis yvelaze uSoresi mowinave posti, sadac ,,patara xalxi mouRalavi mrisxanebiT, brZoliT icavda Tavs mahmadianTa, mongolTa, TurqTa da sxva barbaros moZaladeTagan~, sadac igi inarCunebda garkveul politikur damoukideblobas, miuxedavad imisa, rom mteri bevrad Zlieri iyo. sakuTar poeziasa da mecnierebas igi aviTarebda imgvarad, rom evropels mxolod aRafrTovanebs; garda amisa, _ dasZens brokhausi, qarTvelebma Seasrules mniSvnelovani makavSirebeli roli aRmosavleTsa da dasavleTs Soris.

artur laisti jer kidev saqarTveloSi Camosvlamde dainteresebula qarTuli enis, istoriisa da literaturis SeswavliT, dakavSirebia qarTvel moRvaweebs – n. nikolaZes, d. erisTavs, i. WavWavaZes, a. wereTels, i. meunargias da ramdenime werili (maT Soris ilia WavWavaZeze) gamoqveynebulic ki hqonia germanul da polonur presaSi, romelTa qarTuli Targmanebi ,,iveriasa“ da ,,droebaSic“ iyo gadmobeWdili.

S. reviSvili artur laistisadmi miZRvnil werilSi SeniSnavs, rom saqarTvelosadmi interesi artur laists ruseT-TurqeTis 1877-1878 wlebis omis dros daebada. Mmisi yuradReba miiqcia samxreTis frontidan gamogzavnilma korespondenciebma, romelic evropis presaSi istambeboda da romelTa avtoric iyo gamoCenili qarTveli publicisti niko nikolaZe. 1881 wels laisti Sexvda mxcovan poets f. bodenStedts. man pirad saubarSi axalgazrda Tanamokalmes urCia, saqarTvelo moenaxulebina da gaetarebina Tundac sul mcire xani.[1]

a. laistis naSromi ,,miviwyebuli literatura” ucxoeTSi qarTuli mwerlobis propagandis pirveli seriozuli cdaa. avtori mimoixilavs uZveles qarTul literaturul Zeglebs, rusTvelis poemas, saubrobs saqarTveloSi mongolTa SemoWriT Seqmnil savalalo mdgomareobaze.

a. laistis gansjis sagania mecxramete saukunis 60-70 iani wlebis qarTvel moRvaweTa Semoqmedeba, saubrobs ilia WavWavaZis, akaki da giorgi wereTlebis, rafiel erisTavis Taobaze.[2]

1884 wlis 1 ivniss, ilia WavWavaZis mowveviT, TbilisSi Camosul stumars gazeTi ,,droeba“ sagangebo weriliT miesalma: ,,am dReebSi estumra Cvens qalaqs batoni artur laisti, es is laistia, romelmac ramdenime werili dabeWda evropul Jurnal-gazeTebSi saqarTvelos istoriasa da literaturaze da romelic es sami weliwadi iqneba, rac didis xalisiTa da siyvaruliT swavlobs qarTul cxovrebasa da Tavis Seswavlisa da codnis nayofs uziarebs evropis mkiTxvel sazogadoebas“.[3]

i. WavWavaZem artur laiti stumrad miiwvia da grZnobiT aRsavse sityviT mimarTa: ,,artur laisti is kacia, romelmac Cvenda sasaxelod kisrad ido Suakacoba gagviwios Cvensa da evropas Soris, romelmac itvirTa – Cven gulSi amonagebi sityva, Cveni Wkuisa da gonebis saunje, Cveni sulieri Zal-Rone acnobos im xalxT, romelnic qveynis warmatebis

---

[1] S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83, Tb., 1984, gv. 207.
[2] a. laisti, miviwyebuli literatura, ,,iveria“, #1, 1883, gv. 155-16^
[3] Cveni stumari artur leisti TbilisSi, ,,droeba”, 1884w., #118.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gzazed meTaurni da mesveurni arian… imedia, rom am siyvaruliT Cagonebuli piruTvneli sityva batoni laistisa mohfens mTels ganaTlebul qveyanas im ambavs, rom Sors, sadRac aris erTi patara samoTxe, romelsac saqarTvelo hqvian, da im patara samoTxeSi hscxovrobs erTi patara eri, romelsac ucems didi guli kacobriobis warmatebisa, sikeTisa da bednierebisaTvis“.[1]

a. laisti TbilisSi erT Tves darCa da isev samSobloSi dabrunda. am mogzaurobis Sedegad man dawera wigni ,,saqarTvelo“, romelic 1885 wels daibeWda laifcigSi da polonuradac iTargmna. male (1885 wels) laisti meored estumra saqarTvelos da ramdenime wliT aq darCa.

a. laisti Tavis ,,mogonebebSi“ wers: ,,didi survili mqonda, Cemi Tanamemamule evropelebisaTvis sruliad ucnobi qarTuli literatura gamecno. ilia fiqrobda, rom me unda Semedgina qarTul leqsTa krebuli germanul enaze. Cven orTaveni gulmodgined SevudeqiT am saqmes. imxanad qarTul enaSi maincdamainc gawafuliar gaxldiT. amitom ilia sityvasityviT miTargmnida qarTul teqsts, rac sruliad ar amaxinjebda arc azrsa da arc leqsis poetur silamazes. Cemi pirveli krebulis didi nawili saguramoSi vTargmne“.[2]

1887 wels laipcigSi daistamba a. laistis wigni ,,qarTveli poetebi”, romelSic 150 gverdze 11 qarTveli poetis Semoqmedebaa warmodgenili. masSi Tavmoyrilia 57 literaturuli da 32 xalxuri leqsi. es iyo didi mniSvnelobis istoriuli faqti, radgan ara marto daiwera qarTuli literaturaze, aramed gamoica kidec qarTuli literaturis nimuSebi. a. Llaists mxolod xuTi avtoris Sesaxeb moepoveboda biografiuli cnobebi. winasityvaobaSi igi SeniSnavda, rom naTargmni literaturuli nimuSebi imis mixedviT SeirCa, Tu ramdenad gadmoscemdnen xalxis yofas.

S. reviSvilis rwmeniT, ,,qarTveli poetebi” Cveni mravalsaukunovani poeziis saukeTeso nimuSebis anTologiaa. igi pirveli wignia, romliTac germanul enaze mkiTxvelebs SeeZloT qarTuli xalxuri poeziis margalitebTan erTad gascnobodnen grigol orbelianisa da aleqsandre WavWavaZis, nikoloz baraTaSvilisa da ilia WavWavaZis, akaki wereTlisa da vaJa-fSavelas, rafiel erisTavisa da sxvaTa poeziis saukeTeso nimuSebs. Aaqve Setanilia leqsebi dRes miviwyebuli, magram imJamad cnobili poetebis: grigol volskis, dominika mdivnis, nino orbelianis, simon maisaSvilis da sxvaTa.

Ppirvel gamocemas uZRvis saqarTvelosadmi miZRvnili laistis leqsi: ,,Sens zecas, mzes, ayvavebul velebs, madlian gazafxuls, zRaprul tyeebs, mxiarul bulbulebs, mTebis simSvenieres, Sens warmtac asulebs _ eZRvnas es wigni”.[3]

sami wlis Semdeg gamovida am wignis axali, Sevsebuli gamocema. masSi 21 qarTveli poetis 112 literaturuli da 39 xalxuri leqsi iyo Tavmoyrili. axal gamocemaSi laistma winasityvaobac Seavso, vrclad mimoixila saqarTvelos istoria da kultura; avtori literaturis

[1] T. saxokia, artur laisti, Cemi saukunis adamianebi, Tb., 1984, gv. 77-78.
[2] g. SaraZe, ilia WavWavaZe da qarTuli kulturis ucxoeli megobrebi, ilia WavWavaZe, cxovreba, moRvaweoba, Semoqmedeba, Tb., 1987, gv. 353.
[3] S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mimoxilvas iwyebs Sua saukuneebiTa da rusTveliT da gansakuTrebul yuradRebas amaxvilebs XIX saukunis qarTul mwerlobaze.[1]

1889 wels artur laisti evropaSi gaemgzavra. 1892 wels saqarTveloSi dabrunda da aq dasaxlda.

i. WavWavaZisa da i. maCablis uSualo daxmarebiT, a. laistma germanulad Targmna ,,vefxistyaosani". Tavdapirvelad, 1888 wels, nawyvetebi gamoaqveyna, momdevno wels ki drezdenSi gamosca Targmani. es iyo poemis pirveli poeturi Targmani evropaSi da, ra Tqma unda, man didi roli Seasrula evropelTaTvis Cveni saunjis gacnobis saqmeSi.

Aartur laisti erTi pirvelTagania, romelmac miuTiTa poemis fabulis originalobaze da uaryo misi aRmosavluri warmoSoba. mas SeuZleblad miaCnia ambis sparsulidan Targmnis an sparsuli fabulis aRiarebis Teoria. Ees Tqmuleba sparsulad ar arsebobso, amtkicebs laisti. Bbevr msgavsebas poulobs igi poemis epizodebsa da saqarTvelos istoriis faqtebs Soris, amasTanave, cdilobs, aRmoaCinos msgavseba Txrobis TaviseburebaSi rusTavelsa da volfram fon eSenbaxs Soris.[2]

a. laistis mosazrebiT, rusTvelma didad gauswro win TanamedroveTa msoflmxedvelobas ara marto saqarTveloSi, aramed evropaSic. igi werda: ,,vefxistyaosani" moraluri, kulturuli da sulieri idealebiT gacilebiT maRla dgas misi drois aRmosavleTis saukeTeso poetur nawarmoebebze. misi Rirseba marto is ki ar aris, rom Tanamedroveebs mTeli siRrmiT asaxavs, aramed isic, rom Seuneleblad mouwodebs gansrulebis maRali miznisaken. am mxriv rusTvelis ukvdav poemas bevri msgavseba aqvs misi Tanamedrove germaneli poetis volfram fon eSenbaxis ,,parcifalTan". mxolod aqve unda aRiniSnos, rom poeti SoTa rusTaveli Seudareblad ufro Tavisufal Semoqmedad gvevlineba, vidre eSenbaxi, romelsac Tavi ver dauRwevia religiuri dogmebisa da saeklesio swavla-moZRvrebaTa xlarTisagan.

l. menabdis TvalsazrisiT, a. laistma ver SeinarCuna dednis surneleba, sruliad ver gadmosca qarTuli poemis Rrmaazrovneba da mxatvruli sidiade, amasTanave, mis TargmanSi aqa-iq Sinaarsobriv_azrobrivi uzustobac SeiniSneba, magram misi Rvawli mainc didad dasafasebelia. igi xSirad zogadad msjelobda, ,,poemis siRrmiseuli Sreebis ganxilvis nacvlad, mxolod qebiT kmayofildeboda, rusTvelis filosofiur-esTetikuri mrwamsi Tu mxatvruli ostatoba ramdenadme kvlevis miRma rCeboda, magram, miuxedavad amisa, misi, viTarca mTargmnelis, mkvlevrisa da popularizatoris roli evropis samecniero_literaturuli sazogadoebis mier ,,vefxistyaosnis" gacnobaSi friad sapatioa".[3]

S. reviSvili a. Llaistis rusTvelologiuri naazrevis ganxilvis Sedegad, daskvnis saxiT dasZenda, rom misi msjeloba yovelTvis arsebiyo dazRveuli umarTebulo debulebebisagan, rusTvelis poemaze laparakisas igi ver axerxebda sakiTxis farTod ganxilvas da umetesad ifargleboda qaTinaurebiT didi Semoqmedis mimarT, an kmayofildeboda biografiuli da poemis siuJeturi detalebis gadmocemiT. rusTvelis filosofiuri, esTetikuri da saerTod, msoflmxedvelobriv problemaTa samyaro laistisaTvis daxSuli darCa. man poema ver warmoidgina

---

[1] S. xotivari-iungeri, qarTuli literatura germanulenovan qveynebSi, qarTuli literatura evropul mecnierebaSi, Tb., 2003, gv. 65.

[2] S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83, Tb., 1984, gv. 212.

[3] l. menabde, rusTveli sazRvargareTul literaturaSi, Tb., 199

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

msoflio literaturuli movlenebis fonze, SoTas Sedareba tokvardo tasosTan an misi poemis weris maneris Sedareba eSenbaxis stilTan, am mxriv arsebiTad mdgomareobas ver cvlis... artur laisti cdeba, rodesac zedmetad afasebs ,,vefxistyaosnisa~ da saerTod, qarTuli literaturisaTvis, sparsuli kazmulsityvaobis mniSvnelobas~.[1]

s. Turnavam a. laistis Targmans aseTi Sefaseba misca: ,,Targmani ar aris srulyofili, mas aklia prologi, epilogi da sxva adgilebi. Targmnilia sxvadasxva metriT, magram, miuxedavad amisa, man mainc didi saqme gaakeTa~.[2] A

a.Llaisti Seecada Careuliyo ,,vefxistyaosnis“ frangulad Targmnis saqmeSic. rodesac Seityo, rom poemis Targmnas a. zutneri apirebda, man ucxoeTidan baraTi gamougzavna iona meunargias, romelSic irwmuneboda: Tu zutners namdvilad ganuzraxavs xeli mohkidos am saqmes, saWiroa daarwmunoT, rom poema hegzametrebiT iTargmnos, sxvagvarad daekargeba mas simSveniereo.[3]

a. laistma 1903 wels drezdenSi germanul enaze gamoaqveyna naSromi ,,qarTveli xalxi“, romelic mraval evropul enaze iTargmna. man am wignSic Seitana ilias poetur qmnilebaTa sakuTari germanuli Targmanebi.

Ggamokvlevasi a. Llaisti sagangebod msjelobs qarTul kazmulsityvaobasa da xuroTmoZRvrebaze, musikasa da Teatrze, qarTvelTa Soris dramatuli xelovnebis udides popularobaze, yeenobasa da berikaobaze, rogorc qarTuli Teatris xalxur sawyisebze. laisti mimoixilavs mefe erekles sasaxleSi 1791 wels mowyobil Teatralur dadgmebs, im did amags, rac giorgi erisTavma dasdo qarTul Teatrs. Aa. Llaistma aRniSna qarTuli TeatrisaTvis Seqmnili originaluri da Targmnili repertuaris udidesi mniSvneloba, miuTiTa im rolze, romelic Cveni scenis ganviTarebaSi iqonia giorgi erisTavis komediebma, agreTve Seqspirma da Silerma, molierma da diumam, hauptmanma da sxvebma. ,,Seqspiri da Sileri, _ aRniSnavs laisti, _ dResac winandeburad mowonebaSi arian, rac ueWvelia, qarTvelTa gemovnebas adasturebs“.[4]

,,cnobis furcelis” sam nomerSi dabeWdilia anonimi avtoris recenzia _ ,,qarTveli xalxi” dawerili artur leistisa”.[5] werilis avtori SeniSnavs: ,,es dalocvili evropielebi erTs miivl-moivlian maTTvis srulad ucnob qveyanaSi da mTeli wigni mzad aris, wigni SeTxzul Sinaarsisa da am wignis saSualebiT unda gagvicnos mTelma evropam!

miT ufro dasafasebeli da saqebia artur leistis axali wigni qarTvel xalxze, mas araferi saerTo ara aqvs xsenebul ,,SeTxzuli” Sinaarsis wignebTan; igi nayofia sagnis sindisierad Seswavlisa da Tan didis xelovnebiT dawerili...

---

[1] S. reviSvili, germaneli avtorebi ,,vefxistyaosnis~ Sesaxeb, SoTa rusTvels, saiubileo krebuli, Tb., 1966, gv. iqve, gv. 442.

[2] s. Turnava, germaneli qarTvelologebi, sazRvargareTuli qarTvelologia, Tb., 1978, gv. 193.

[3] S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83, Tb., 1984, gv. 212.

[4] S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83, Tb., 1984, gv. 219.

[5] gaz. ,,cnobis furceli”, 1903, ###2193, 2194, 2197.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

artur leistis wignis istoriuli nawili metad karg STabeWdilebas axdens qarTvel mkiTxvelze Tavis kiloTi da xasiaTiT. avtori siyvaruliT da TanagrZnobiT ekideba Tavisi wignis sagans; xalxis arc dacinva, arc damcireba wignSi ar moipoveba da es Cveulebrivi Rirseba ar aris evropieli avtorisaTvis, romelic TiTqmis yovelTvis ise ucqeris kulturiT CamorCenil xalxebs, gansakuTrebiT aRmosavleTelebs, TiTqos Tavis Tanaswor adamianebTan ara hqondes saqme...

winamdebare wigni aris pirveli cda qarTvelTa kulturul cxovrebis aRwerisa dasawyisidan da uaxloes dromde da radgan amasTan wigni exeba politikur istoriasac da xalxis xasiaTsa da zne-Cveulebasac, SemiZlian vsTqva, rom igi Seicavs qarTveli xalxis cxovrebis istorias".

a. laistis wignebs Soris gansakuTrebul yuradRebas iqcevs ,,saqarTvelos guli", romelSic Sesulia ,,mogonebani ilia WavWavaZeze". T. saxokias sityviT, am wignSi avtorma ,,Caaqsova Tavisi sakuTari da gulwrfeli siyvarulis grZnoba. es aris krebuli misTa mogonebaTa saqarTvelosa da qarTvelebis, qarTvelTa mwerlebisa da mwerlobis Sesaxeb. gansakuTrebiT reliefuradaa gaSuqebuli qarTvelTa siamayis – ilia WavWavaZis pirovneba da cxovreba. mTeli wigni mkiTxvelze stovebs STabeWdilebas Seyvarebul Ta miwer-mowerisas, vaJi – artur laistia, xolo qali _ saqarTvelo".[1]

a. laistis wigni ,,saqarTvelos guli" qarTulad Targmna T. saxokiam, mas uZRvis valerian gunias mogoneba artur laistze da mTargmnelis winasityvaoba. wigni gamoica or nawilad, pirveli nawili daistamba 1923 wels, xolo meore – 1927 wels.

Sesaval werilSi T. saxokia werda: ,,artur leistis kalmis wvers aego Cvenis xalxis sxva da sxva tipi: mconara, dromoWmul mebatonisagan mokidebuli ubralo glexamde. scenaze ufro reliefaT, ufro sxartaT gamoyvanilia yvelasagan daCagruli da daCrdiluli wodeba – Cveni glexoba. leistma aRmoaCina masSi utyuari Semoqmedebiti, potencialuri Zala. agviwera mravalferovani buneba Cvenis qveynisa da aRmoaCina silamaze da sinatife iqac ki, saca Cven, am bunebis yurebas SeCveulT, es silamaze da sinatife arc ki gveguleboda... umetesad enawyliania avtori, odes mogviTxrobs cxovrebis nawyvetebsa Cvenis qveynis mSveneba_poetis – ilia WavWavaZisas, romelTanac leists gautarebia TiTqmis ganuyrelaT da SinaurulaT, rogorc guliTad megobars, 23 weliwadi. ilia WavWavaZis Semdeg gamofenilia mTeli galerea Cveni sazogado moRvaweTa".[2]

a. laistis wignSi, mraval sagulisxmo mosazrebaTa Soris, Cveni azriT, gansakuTrebiT sagulisxmoa n. baraTaSvilis Sesaxeb gamoTqmuli Tvalsazrisi: ,,n. baraTaSvili mgosani gandegilia; igi gandegili iyo maSindel qarTul sazogadoebaSi da gandegili iyo mwerlobaSic, ganmartoebiT mdgari dacarielebul da daSorebul gzaze, XVIII saukuneSi Sewyvetil da XIX saukunis meore naxevarSi fexadgmul axal literaturas Soris.

is simRera, romelic baraTaSvilma mTawmindas umRera, gandegilis simReraa, simReraa martvilisa, avadmyof mogzaurisa. misTa simReraTa xma

---

[1] T. saxokia, artur laisti, wignSi: Cemi saukunis adamianebi, Tb., 1984, gv. 79.

[2] a. laisti, saqarTvelos guli, I, tf. 1923, gv. VIII.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sustaT gaismis, mgloviareT, avadmyofurad, borotebas da mZulvarebas moklebuli. TiTqmis cxovrebis gareSe sdgaso, adamianT iSviaTad mimarTavs da TiTqmis ganuwyvetliv emduris beds an da ebrZvis am beds... glovis poezia didebuli poeziaa, Tu Zlieri da lamazia, magram ar ZaluZs jan-Ronis ganaxlebisa da gamagrebis wyarod iqmnes. lenau germanelTa da leopardi italielTa TavianTis qveynebis literaturis mSvenebad darCebian, magram imaT cxovreba win ar wauweviaT. baraTaSvilzedac egeve SegviZlia vsTqvaT".[1]

a.Llaisti ,,saqarTvelos gulis" meore wignSi gansakuTrebuli siyvaruliTa da mowiwebiT werda vaJa-fSavelas poeziis Taobaze. Mmisi sityviT, ,,diax, is hxedavda, fiqrobda da grZnobda aTasi fSavelis magivrad da misma Semoqmedebi Tma Zalam daayena is msoflio poeziis mwvervalze... rogorc frigiis mefe midasi Tavis SexebiT yvelafers oqrod aqcevda, iseve vaJa – yvelafers poeziad aqcevs". vaJa-fSavelas simRerebSi siyvaruli gamoixateba ,,Seudarebeli ZlierebiTa da ubraloebiT. misi lamazi, ubralo da imave dros Zlieri leqsi ,,Senma siyvarulma damlia", Seudarebelia! vaJa-fSavelas sasiyvarulo leqsebs axasiaTebs zoma da sruliad bunebrivi kilo".[2]

1906 wels artur laistma TbilisSi daaarsa germanuli gazeTi ,,Kaukasische Post", romelsac weliwadnaxevars redaqtorobda. igi iyo pirveli leqtori, romelic Tbilisis universitetSi miiwvies germanuli enis maswavleblad. 1922 wlis 22 oqtombers aqve gadauxades mas saqarTveloSi moRvaweobis 40 wlis iubile. gazeT ,,komunistSi" daibeWda laistisadmi miZRvnili statia, romelSic naTqvamia, rom es iubile warmoadgens did kulturul dResaswauls im internacionaluri muSakisas, romelmac Tavisi wlebi Seswira xalxTa daaxloebas da maT Soris Zmobis damyarebas.

1927 wels laisti TbilisSi gardaicvala da samudamo gansasvenebeli hpova didubis miwaSi.

i. mansvetaSvilma Tavis ,,mogonebebSi" ase Seafasa a. laistis didi amagi qarTuli kulturis ganviTrebis saqmeSi: ,,artur laisti TiTqmis Sinaur kacad iyo ilias ojaxSi; laisti germaneli iyo, kargad ganaTlebuli, mcodne umTavresi evropuli enebisa da literaturisa, ramdeni codna SegviZenia redaqciis TanamSromlebs imisagan. dauRalavi muSaki, medgari mSromeli, ra saqmesac daadgeboda, mtkiced adga da manam mizans ar aRwevda, gzas ar gadauxvevda. sul or-sam weliwadSi safuZvlianad Seiswavla qarTuli da somxuri ena. Tavisuflad laparakobda, Tavisuflad werda. ramdeni moTxroba gadaTargmna qarTuli da somxuri da dabeWda germanul JurnalebSi... es kaci sikvdilamde CvenSi trialebda da muSaobda erTgulad, gulwrfelad".[3]

a. laistis meSveobiT gaecno ilia WavWavaZes germaneli mecnier-orientalisti, asiriologi da urartologi, berlinis universitetis profesori karl leman_haupti (1861-1938), romelic 1898 wels jer TbilisSi da Semdeg saguramoSi ewvia ilias. a. laistis gadmocemiT, ,,qarTvel poetTan yofna man dawvrilebiT da sainteresod aRwera jer erT germanul JurnalSi da Semdeg vrceli mogzaurobis aRweraSi kavkasiidan sparseT_mesopotamiaSi. roca ilia 1900 wels berlinSi iyo,

[1] iqve, gv. 63-64.

[2] a. leisti, saqarTvelos guli, wigni meore, tf. 1927, gv. 15_16.

[3] i. mansvetaSvili, mogonebebi, 1936, gv. 140.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

inaxula prof. Lleman-haupti. ilias sikvdilis Semdeg, man moaTavsa berlinis gazeTSi nekrologi didi mwerlis Taobaze.

ilia WavWavaZis poema ,,gandegilis" wyaroebze msjelobisas literaturis kritikosebi da istorikosebi ar kmayofildebian TviTon poetis miTiTebiT, rom nawarmoebs xalxSi gagonili legenda daedo safuZvlad. Tu mkvlevarTa erTi nawili cdilobs konkretulad im xalxuri wyaros mikvlevas, romelic poemis safuZveli unda gamxdariyo, sxvebi ufro Sors midian da, sabolood, eWvqveS ayeneben ilias miTiTebas. isini fiqroben, rom poemas safuZvlad udevs literaturuli wyaro da rom es wyaro ucxour mwerlobaSia saZiebeli.

samecniero literaturaSi gavrcelebuli azris Tanaxamad, ilias ,,gandegili" germaneli romanistis georg ebersis nawarmoebis ,,HOMO SUM" – is gavleniT aris dawerili, romelic TviT ilias ,,rame Tu kac var"-is saTauriT aqvs naTargmni (gr. yifSiZe, sil. xundaZe, n. Citauri).

sil. xundaZe iSveliebda poema ,,gandegilis" im suraTs, sadac aRwerilia, Tu rogor moxibla mZinare qalis silamazem gandegili, romelic mis sakocnelad daixara. Aamgvarive suraTi aqvs daxatuli georg eberssac. Aaqac axalgazrda qalis sironas mSveniereba gaaRviZebs berSi miZinebul adamianur grZnobebs.

sil. xundaZe askvnida, rom ,,gandegilis" cxovrebis sinamdvilem sZlia da ebersis gmiris ar iyos, manac Tavisi moqmedebiT warmoTqva: ,,me adamiani var da araferi adamianuri CemTvis ucxo ar ariso".[1]

Aam sakiTxTan dakavSirebiT n. Citauri werda: ,,g. Eebersis romani ,,HOMO SUM" H1878 wels daiwera. nawarmoebi im welsve iTargmna rusulad. Cven SesaZlebloba mogveca, gavcnobodiT am Targmans. igi gamocemulia peterburgSi, mTargmnelis vinaoba arc am rusul TargmanSi ar aris miTiTebuli. wigns aqvs cenzuris nebarTva. romani rusulad gamoica 1878 wlis ivlisis dasawyisSi (6 ivlisis Semdeg), xolo romanis qarTuli, iliaseuli Targmanis beWdva daiwyo yovelkvireuli gazeT ,,iveriis" 1878 wlis 10 agvistos nomridan (# 3). rogorc am faqtobrivi monacemebidan, ise teqstebis Sedarebidan aSkaraa, rom i. WavWavaZem g. ebersis romani Targmna aRniSnuli rusuli wyarodan".

n. Citauri sabolood im daskvnamde midis, rom ilia WavWavaZis ,,gandegilis" da ebersis romans saerTo aqvT ara mxolod Tema, aramed saerToa maTi ZiriTadi idea, calkeuli momentebi, situaciebi, epizodebi, rac ara mxolod imas amtkicebs, rom es Targmani ilias ekuTvnis, aramed imazec migvaniSnebs, rom g. Eebersis romanis qarTuli Targmani, Sesrulebuli ilias mier, SegviZlia miviCnioT i. WavWavaZis ,,gandegilis" literaturul wyarod".[2] wignSi ,,nevis napirebidan samaryandamde~, romelic 1889 wels gamovida, maqs proskovecma ruseTSi, Sua aziasa da saqarTveloSi Tavisi mogzauroba aRwera. qarTuli literaturis mimoxilva mocemulia artur laistis informaciis safuZvelze. aqve ramdenime winadadebiT igi SeniSnavs, rom saqarTveloSi yvelaze metad saxelganTqmuli poetia SoTa rusTaveli, romlis ,,vefxistyaosani~ Sua saukuneTa sakaro da samxedro cxovrebis amsaxveli qarTuli romaniao~.[3]

---

[1] i. WavWavaZe qarTul literaturul kritikaSi, t. II, 1958, gv. 326-329.

[2] n. Citauri, ,,gandegilis" axladmikvleuli literaturuli wyaro, Jurn. ,,kritika", 1984, #46.

[3] Max von Proskowerz, Vom Newastrand nach Samarkand, 1889. Wien und Olmü

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Tavis wignSi ,,kavkasiis maRalmTiani adgilebidan~[1] gotfrid mercbaxeri werda: didi SemoqmedebiTi gaqanebis, mdidarsa da Rrma azrebis Semcvel leqsebSi avtori xatavs im drois uaRresad saintereso suraTs, mis Sexedulebebsa da Cvevebs. Txrobis gamogoneba da ganviTareba auwyeben wignis avtoris araCveulebriv poetur niWs. Aavtori sinanuls gamoTqvamda imis gamo, rom im droisaTvis ar arsebobda poemis srulyofili metruli Targmani. igi werda, rom laisti Tavis patara wignSi iZleoda Sinaarsis mokle prozaul YTxrobas da calkeul adgilTa ,,mSvenier metrul Targmans~.

berta fon zutneri meuRlesTan erTad cxra weliwads (1876-1885) saqarTveloSi cxovrobda samegrelos dedofal ekaterine WavWavaZe-dadianTan, romelsac berta jer kidev parizSi yofnisas dauaxlovda. zutnerebis mier gamoqveynebul literaturul memkvidreobaSi, romelic Seicavs beletristul, publicistur, kritikul da istoriuli xasiaTis narkvevebs, gadmocemulia XIX s. 80-iani wlebis saqarTvelos, kerZod, samegrelos cxovreba, mweraloba da moRvaweTa portretebi. qarTulma Tematikam iCina Tavi artur zutneris SemoqmedebaSic. man ramdenime romani da moTxroba gamoaqveyna: ,,darejani“, ,,aznauri“, ,,Cerqezebi“, ,,Samili“, moTxrobebis krebuli ,,kavkasiis Svilebi“ (ori wigni), romelSic XIX saukunis meore naxevris sinamdvilea asaxuli.

iona meunargia Tavis avtobiografiaSi wers: ,,bevrad adre, vidre g. qarTveliSvilis gamocema daibeWdeboda, ,,vefxistyaosani” vTargmne frangul enaze, frangis Jiul muries da baronesa berta fon zutneris SemweobiT da mxatvarma mixail ziCim am Targmanis wakiTxviT Seadgina Tavisi cnobili ilustracia rusTavelis qmnilebisa. am Targmanis xelnaweri SemdegSi gadaveci rus mgosans k. balmonts”.

Tavad berta zutneri am sakiTxTan dakavSirebiT SeniSnavda: ,,vefxistyaosnis” Cveneuli Targmani ar daibeWda, magram Cven ar gvinania is dro, rac am samuSaoze dagvexarja. yovelive amis meSveobiT da im monaTxrobiTac, riTac gvamdidrebda Cveni qarTveli patrioti, Cven SevaRwieT qarTveli xalxisa da am momajadovebeli qveynis arssa da sulSi, mis istoriasa da literaturaSi, sadac amdeni xani davyaviT”.[2]

cnobilia, rom iona meunargiam col-qmari zutnerebi 1884 wlis dekemberSi sof. caisSi waiyvana, raTa erTad eTargmnaT ,,vefxistyaosani“ frangul da germanul enebze.

n. kakabaZisa da n. ruxaZis naSromSi ,,kavkasia da saqarTvelo germanul literaturaSi” (Tb., 1963) SeniSnulia, rom moTxrobis _ ,,Cemi mezobeli guja“ _ gmiri qarTveli inteligenti gujaa, romlis realur prototips iona meunargia warmoadgens. nawarmoebSi bevri detali ar emTxveva realurad momxdars, magram moTxrobis safuZveli sinamdviles eyrdnoba.

a. zutneri Tavis gamokvlevaSi ,,ucxoelis azri ,,vefxistyaosanze” poemis gadaTargmnis gamo fransiuls enaze”[3] werda: ,,Cvengan moSorebul qveyanaSi, drosa, aw didis xniT gamqrals, arsebobda akademia, romelSiac swavlobdnen ymawvilni da romlidanac uniWieresT hgzavnidnen aTinaSi ganaTlebis dasamTavreblad...

miudgomloba gvaiZulebs geniosi vuwodoT rusTavels, radgan man Seadgina romani im dros, roca es Janri epikuris poeziisa jer ar

---

[1] Gottfried von Merzbacher, Aus den Hochregionen des Kaukasus, Bd. 1. Leipzig. 1901, S. 179-180.

[2] berta fon zutneri, qarTvelebTan da saqarTveloSi, Tb., 1999, გვ. 80

[3] ,,iveria'', 1884, @#XI_XII, gv. 68-102.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

arsebobda evropaSi… Cven unda gvixarodes, rom Cven Tvalwin poeziis erTi gmiri aRsdgeba kidev, romlis arsebobac ki ar vicodiT da romelic Rirsia daiWiros alagi msoflio didebis panTeonSi. ,,vefxis-tyaosanma" awarmova Cemze STabeWdileba maRal-xelovnuris qmnilebisa, romelic erTaderTia Tavis gvar TxzulebaTa Soris da margalitiviT oboli, radgan me erT adgilsac ver Sevxvdi am poemaSi iseTsa, romelic amtkicebdes qarTveli poetis mibaZvas winandeli poetebisadmi. Tu alag-alag imas aqvs amokrefili zogierTi azrebi Zvelis filosofosebisa, es garemoeba sruliad imas ar amtkicebs, rom poeti hbaZavda laTinTa da berZenTa mwerlebs; es hmowmobs mxolod imis gonebis SemuSavebasa da kulturasa".

iqve avtori dasZens: ,,raica Seexeba xerxs Semoqmedebisa, grZnobaTa keTilSobilebas, aRfrTovanebas azrisasa, _ qarTvelT SeuZlianT siamayiT warmosTqvan, rom maTi erovnuli poema ar aris mibaZva arc homerosisa da arc virgiliusisa, igi pirvelidam ukanasknel kabadonamde wminda rusTveliseburia da mxolod rusTveliseburi".

Aa. zutneris azriT, poemas Tavidan bolomde gasdevs erTi mTavari azri _ amaRlebuli, wminda da mtkice siyvaruli. romanis epizodebi daxatulia uaRresad cxadad, mkiTxveli advilad aRiqvams moqmed gmirTa gonierebasa da silamazes. gmirTa gamokveTis rusTveliseburi saSualebebi zutners agonebs im xerxebs, romliTac xatavda Tavis personaJebs italieli torkvato taso.

Ggermanel mkvlevars ancvifrebs xasiaTebis rusTveliseburi xatvis unari. Ppoemis xasiaTebs igi adarebs ,,rolandze simReris" saxeebs da upiratesobas qarTveli poetis Semoqmedebas aniWebs. igi imowmebs frangi kritikosisa da literaturaTmcodnis _ pol alberis Txzulebas ,,swavla poeziaze", romelSic gamoTqmulia Tvalsazrisi, rom rolandis leqsi ar Seicavs grZnobaTa SeumCneveli ,,mimokrTobis gamoxatvas" da poemaSic ,,sruliad ar moipoveba Rrmaazriani adgilebi". ,,vefxistyaosani", SeniSnavs zutneri, swored aseTi adgilebis siuxviT gamoirCeva.

Ppoemis sxvadasxva saxeTagan zutners gansakuTrebiT moswons ,,Tavdadebuli dedobrivi siyvarulis ganxorcieleba" _ asmaTi. avtoris sityviT, ,,asmaTis daxatviT rusTveli pativsa scems ara marto qals, aramed mTel wodebas, kastas, kastas _ damdablebulTa, da am mxriv igi bevrad gansxvavdeba Tavis evropel Tanamedroveebisagan, romelnic aqeben mxolod maRal wodebas da zizRiT eqcevian mdabal wreebs, mdabali wodebis pirT, romelnic maT TxzulebebSi mxolod imitom gamodian, rom batonebs SeZloT guli gadaayolon da dro gaataron maTi cemiT". raime msgavsi uxamsoba erTxelac ar ikadra rusTvelma. Mmsaxurebs man daavala keTilSobiluri roli da amiT TiTqos scada imisi dadastureba, rom adamianis suli SeiZleba didi iyos sazogadoebis yvela wresa da wodebaSi.

al. baumgartneris ,,msoflio literaturis istoriis" pirvel tomSi msjeloba exeba aRmosavleTis xalxTa Zveli qristianuli qveynebis literaturas da swored aqaa sagangebo Tavad Setanili ,,qarTuli literatura". avtori ZiriTadad eyrdnoba mari brosesa da artur laistis Sromebs, aseve iyenebs d. baqraZis ,,saqarTvelos istorias", maqs miuleris, h. klaproTis, a. cagarelis, r. erkertisa da sxvaTa naSromebs.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

al. baumgartneri mkiTxvels sagangebod acnobs daviTisa da konstantines martvilobis mari broseseul aRweras da mimoixilavs saeklesio poezias, saubrobs sasuliero literaturis sxva Janrebzec – himnebze, agreTve daviT aRmaSenebl isa da ioane petriwis SemoqmedebiT saqmianobaze. avtori „vefxistyaosnis“ popularobas mis Rrma ideur Sinaarssa da maRal mxatvrul formas miawers.

avtori gansakuTrebul Sefasebas aZlevs d. guramiSvilis „daviTians“, romelSic, misi SeniSvniT, Caqsovilia „avtoris ideebi da codna“; sxvadasxva sazomiT daweril leqsebSi mocemulia filosofiuri msjelobani da moraluri sentenciebi, locvani da bibliuri warmodgenebi, Tanamedrove movlenaTa aRwerani da poetis piradi gancdebi, mxiaruli simRerebi da Tvinieri iumori. misi SefasebiT, „daviTiani“ enciklopediaa, romelic TvalnaTliv gviCvenebs qarTvelTa ganaTlebis maRal dones.

f. finkis gamokvlevaSi „aRmosavluri literaturebi” (berlini, laifcigi 1906 w.) calke Tavadaa Sesuli „qarTuli literatura”, romelSic, f. alteris, m. broses, a. xaxanaSvilis saTanado gamokvlevebze dayrdnobiT, mimoxilulia qarTuli literatura. Zveli qarTuli literaturidan dawyebuli XIX saukunis bolomde warmodgenil analizSi daxasiaTebulia bevri qarTveli Semoqmedi.

Cveni mwerlobis istoria f. finkma xuT periodad dayo: pirvelia – momzadebis periodi, V_XI saukuneebi; meore _ ayvavebis xana, XII saukune, mesame _ dacemis xana, XIII_XVI saukune, meoTxe _ aRmavlobis xana, XVII_XVIII saukuneebi, mexuTe _ axali literaturis periodi, dawyebuli saqarTvelos ruseTTan SeerTebiT.

periodebis mimoxilvis dawyebamde avtori axasiaTebs qarTveli xalxis awmyosa da warsuls, geografiul mdebareobasa da ricxobriv Semadgenlobas, axasiaTebs qarTuli enis sxvadasxva dialeqts.

f. finkis qarTvelologiur moRvaweobas sagangebo adgili dauTmo S. reviSvilma narkvevSi „qarTuli literaturis germaneli mkvlevrebi”.[1] mecnieris SeniSvniT, „finki sakmaod scodavs qarTuli mwerlobis calkeuli faqtebisa Tu warmomadgenelTa Semoqmedebis gaSuqebaSi. iqmneba iseTi STabeWdileba, rom avtori moqceulia empiriuli masalis tyveobaSi da TviT es masalac ar gaaCnia mTlianad, ris gamoc SesaZlebloba aRar rCeba literaturuli movlenebisa da mxatvruli teqstebis analiziasTvis”.[2] f. finkis Sromis Crdilovan mxared S. reviSvils is faqti miaCnia, rom germaneli qarTvelologi usafuZvlod Tvlis sulxan-saba orbelianis „wigni sibrZne-sicruisas” til oilenSpigeliseuli Svankebis yaidis nawarmoebad, xolo n. baraTaSvilis Semoqmedebas aseve uniadagod miiCnevs baironis suliskveTebiT gamsWvalul movlenad”.[3]

f. finkis qarTvelologiuri moRvaweobis Sesaxeb k. kekeliZe werda, rom germaneli mecnieris Sromas bevri naklovani mxare axasiaTebda. mdgomareoba finks imgvarad hqonda warmodgenili, TiTqos mxolod qarTuli mwerlobis pirveli periodi iyo saeklesio mwerlobis xana, xolo sxva periodebSi saeklesio mwerlobis xseneba qrebodes. garda amisa, TviT es periodic germaneli mkvlevris SromaSi xeirianad

[1] S. reviSvili, germanul_qarTuli etiudebi, Tb., 1977.

[2] iqve, gv. 159.

[3] iqve, 160.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

veraa gaSuqebuli, avtori ver asaxelebs verc erT Zegls, garda sinas mTis 864 wlis mravalTavisa, verc erT mweralsgarda eqvTime da giorgi mTawmindelebisa, verc erT mimarTulebas, garda berZnulisa, romlebsac qarTvelebi somxebis saSualebiT iTvisebdneno.

k. kekeliZe miuTiTebs, rom egreTwodebul dacemis xanaSi (XIII-XVIs.s) finki asaxelebs iseT Sromebs, romelTa msgavsi saqarTvelos istoriam ar icis. aseTia, mag. XIV saukuneSi arsen kaTalikosis saeklesio statiebi da misive, imereTis mefeTa istoria; XV saukuneSi – ioane manglelis samcxe-saaTabagos aRweriloba; XVI saukuneSi _ domenti kaTalikosis saqarTvelos mooxrebis istoria. mecnierma ar icis, Tu saidan moiZia aseTi cnobebi f. Ffinkma.[1]

udavod didia berlinis universitetis profesoris rixard mekelainis (1880_1948) damsaxureba. man qarTvelebisaTvis Seadgina germanuli enis, xolo germanelebisaTvis _ qarTuli enis saswavlo wignebi. jer kidev 1917 wels gamoaqveyna „mcire Sesavali germanuli enisa qarTvelTaTvis", ori wlis Semdeg _ „qarTuli gramatikuli da leqsikuri literatura", 1922 wels – germanuli enis saxelmZRvanelo qrestomaTiiTa da leqsikoniT, 1931 wels germanuli enis saxelmZRvanelo qarTvelTaTvis, 1937 wels _ „germanul-qarTuli sityvaris" pirveli tomi, 1943 wels – meore tomi. „sityvarebis Sedgenisas avtori yovelTvis miznad isaxavda warmoedgina Tanamedrove samwerlobo enis sityvaTa saunje zedmiwevniTi germanuli TargmaniT. r. Mmekelainis leqsikonebma daasrules is lodini, romelic manamde egoden sagrZnobi iyo evropis SedarebiT enaTmecnierebaSi".[2]

samecniero literaturaSi miTiTebulia, rom r. mekelainis SromaTagan mxolod erTia literaturuli xasiaTisa: 1922 wels Jurnal „morgenlandSi" (#1) dastambuli werili: „fridrix bodenStedti kavkasiis xalxebis Sesaxeb". masSi r. Mmekelaini guldasmiT ganixilavs bodenStedtis wignebis yvela im adgils, sadac laparakia sakuTriv qarTvelebze, maT zneobaze, adaT-Cvevebze. arsebobs agreTve cnoba imis Taobze, rom sicocxlis ukanasknel wlebSi r. Mmekelaini muSaobda did Sromaze _ „qarTuli literaturis istoria", magram, samwuxarod, naadrevi gardacvalebis gamo, xelnaweri gamouqveynebeli darCa.

Ggerhard deetersi (1892-1961) ZiriTadad qarTuli enis sferoSi muSaobda, magram gulgrili arc literaturis sakiTxebis mimarT darCenila. QqarTuli mwerlobis sakiTxebisadmi miZRvnil mis naSromTa Soris qronologiurad uadresia 1937 wels gamoqveynebuli statia „Salva nucubiZe, rusTvelis msoflmxedvelobisaTvis", romelic iyo gamoxmaureba S. nucubiZis narkvevze: „rusTavelis azrovneba da Semoqmedeba". qarTveli mecnieri marTebulad ayenebda rusTvelis dasavleT evropis did mweralTa da moazrovneTa, kerZod, dante aligieris gverdiT.

g. deetersma sadavod aqcia sakiTxi imis Sesaxeb, Tu raSi iyo rusTvelis Rirseba, poemis Rrma ideurobaSi Tu maRalmxatvrulobaSi. igi werda, rom rusTvelis momxibvleloba umTavresad misi formis wyalobiTaa, maSin rodesac misi ideuri maragi ver Seedrebao im drois

---

[1] k. kekeliZe, qarTuli literaturis istoria, t. I, 1941, gv. 23.

[2] S. reviSvili, saqarTvelo_germaniis urTierTobidan, narkvevebi germanul_qarTul literaturul kavSirebze, Tb., 1987, gv. 28.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

evropis qveynebis literaturas. mas dauSveblad miaCnda rusTvelis dayeneba dantes gverdiT.

e. xinTibiZe g. Ddeetersis rusTvelologiuri naazrevis ganxilvisas miuTiTebda, rom germaneli mecnieri ukvirdeboda ra ,,vefxistyaosnis" msoflmxedvelobas, SeniSnavda: marTalia rusTvelis gmirebi arian mahmadianebi, maTi samyaro aris islamuri, magram isini arafers amboben, risi Tqmac ar SeuZlia qristians; poemaSi ara gvaqvs mimarTeba yuranTan, ar aris moxseniebuli islamuri winaswarmetyvelebi ise, rogorc qriste, mariami da wmindanebi.[1]

Aamave naSromSi qarTveli mecnieri iwonebs g. Ddeetersis Tvalsazriss, romelic fiqrobda, rom gansakuTrebiT saxifaToa ,,vefxistyaosnis" TiToeuli taepis, yoveli calkeuli winadadebis filosofiuri terminologiiT awon-dawona".[2]

rusTvelTan da mis poemasTan dakavSirebuli Tvalsazrisi g. deetersma gaimeora ocdaaTi wlis Semdeg, 1958 wels, ,,vefxistyaosnis" hugo hupertiseuli Targmanisadmi miZRvnil recenziaSi; avtorma kvlav sadavod aqcia rusTvelis dayeneba msoflio literaturis udidesi warmomadgenlebis gverdiT da siyvarulis rusTveliseuli Teoriis Sedareba trubadurebis TeoriasTan.

ukanasknel SromaSi germanelma qarTvelologma Zireulad gadasinja ,,vefxistyaosanTan" dakavSirebiT gamoTqmuli mosazrebani.

,,qarTuli literatura" avtoris gardacvalebis Semdeg, 1963 wels, gamoqveynda. winaswar SeniSvnebSi avtori acxadebda, rom orientalistebsa da filologebs umTavresad ainteresebT adre da mogviano xanis Sua saukuneebis, vidre axali da uaxlesi periodis qarTuli literatura. avtors miznad dausaxavs am xarvezis gamosworeba, Tumca imasac aRniSnavs, rom mas abrkolebs bevri literaturuli wyaros xelmiuwvdomloba.

g. deetersi ar Ralatobs germanuli qarTvelologiis erTgvar tradicias da qarTuli literaturis daxasiaTebas periodizaciis mimoxilviT iwyebs. qarTul literaturas oTx periodad yofs: pirvelia Zveli qarTuli saeklesio literatura (me-5-11 ss); meore – Suasaukuneebis poezia (me-11-13 ss); mesame – renesansi, ganmanaTleba, romantizmi (me-16-19 saukunis Sua periodamde) da meoTxe – axali qarTuli literatura.

S. reviSvilis azriT, g. deetersma winamorbed kolegebs nakl ad CauTvala qarTuli literaturis uaxlesi periodis SedarebiT sqematuri garCeva, Tumca am naklisagan arc Tavad aRmoCnda dazRveuli. Mman metad Zunwad da mSralad mimoixila Cveni kazmulsityvaobis umTavresi momentebi da gamoCenili warmomadgenlebis Semoqmedeba. imis miuxedavad, rom g. deetersis narkvevs sainformacio mizandasaxuloba hqonda, igi mainc mniSvnelovani momentia germaniaSi qarTuli literaturis problemebis kvlevis mimarTulebiT.[3]

avstria-sabWoTa kavSiris megobrobis sazogadoebis damaarsebelTagani da vice-prezidenti, mTargmneli da mkvlevari robert blaixStaineri (1891-1954) ucxoel qarTvelologTa saukeTeso tradiciebis gamgrZelebeli iyo. Mman qarTul mwerlobaSi marTebulad

---

[1] e. xinTibiZe, ,,vefxistyaosnis' uzenaesi arseba, msoflmxedvelobiTi problemebi ,,vefxistyaosanSi", Tb., 1975, gv. 110.

[2] iqve, gv. 115.

[3] S. reviSvili, gerhard deetersi, germanul-qarTuli etiudebi

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

dainaxa msoflios uZvelesi xalxebis erTi TvalsaCino warmomadgenlis RirsSesaniSnavi mwerloba da evropel mecnierTaTvis adre naklebad cnobili, magram saintereso sakiTxebi gaaSuqa.

robert blaixStaineris gamokvlevaTagan mniSvnelovania: ,,saqarTvelo guSin da dRes", ,,axali qarTveli poetebis" bolosityvaoba, 1918 wels dastambuli naSromi ,,qarTuli balada amiranis Sesaxeb", ,,niRbebi da sayveliero Cveulebani kavkasiis xalxebSi", ,,didi qarTveli poeti – nikoloz baraTaSvili", ,,suramis cixisaTvis" darTuli narkvevi ,,qarTvelTa literatura".

r. blaixStaineris mier Sesrulebul d. WonqaZis ,,suramis cixis" Targmans bolosityvaobis saxiT erTvis werili ,,qarTvelTa literatura".[1]

werilSi saubaria qarTveli xalxis istoriisa da kulturis, xelovnebisa da literaturis uZveles xasiaTze. qarTuli literaturis istorias r. blaixStaineri oTx periodad yofda: pirveli – Zveli qarTuli saeklesio mwerloba, meore – SuaqarTuli feodalizmis xanis saraindo mwerloba, mesame – ruseTTan SeerTebis droidan moyolebuli axali qarTuli mwerloba da meoTxe – sabWoTa literaturis periodi.

qarTuli literaturis istoriaSi avtori d. WonqaZes misTvis kuTvnil adgils miuCens, ,,suramis cixe", mkvlevris azriT, qarTvelTa Soris erT-erTi sayvareli sakiTxavi wignia. nawarmoebis Rirsebad mkvlevari imas miiCnevs, rom masSi aRebulia uaRresad xalxuri Tema, daculia istoriuloba da gamovlenilia didi SemarTeba batonymobis uRlidan glexebis ganTavisuflebisaTvis brZolaSi. Aavtoris rwmeniT, d. WonqaZis ,,suramis cixe" SeiZleba SevadaroT mxolod prosper merimes ,,Jakerias".

naSromSi ,,didi qarTveli poeti – nikoloz baraTaSvili"[2] avtori vrclad mimoixilavs nikoloz baraTaSvilis cxovrebis gzas, exeba poetis biografiidan iseT momentebs, romelTac mniSvnelovani roli iTamaSes momavali mwerlis msoflmxedvelobis Camoyalibebasi. mkvlevari yuradRebas amaxvilebs mSoblebis vinaobaze, mowafeobis wlebze da gansakuTrebiT, im gavlenaze, romelic masze iqonia solomon dodaSvilma. avtori wers, rom poetis cxovrebis gza ar yofila bednieri, ojaxis nivTierma xelmokleobam ganaTlebis kari dauxSo, fizikurma xinjma ki xeli SeuSala samxedro karieraSi. mgznebare gulis, Tamami ideebisa da didi poeturi niWis miuxedavad, poeti iZulebuli Seiqna, muSaoba daewyo rogorc Cinovniks, gardaicvala samSoblosa da Tavisianebisagan moSorebiT ocdarva wlis asakSi.

naSromSi ,,qarTuli literatura"[3] r. blaihStaineri vrclad saubrobs ,,vefxistyaosnis" Taobaze. poemas msoflio literaturis SedevrTa ricxvs miakuTvnebs. avtori wuxils gamoTqvams, rom igi dednis Sesaferisad ver aris Targmnili germanul enaze.

avtori wers, rom ,,vefxistyaosani" qarTvelebis erovnuli poeturi qmnilebaa, romelmac mravalsaukunovan brZolebsa da qartexilebs gauZlo da samaradJamod Semoinaxa cxovelmyofeloba da xalxuroba.

---

[1] r. blaixStaineri, qarTvelTa literatura, d. WonqaZis ,,suramis cixe", vena, 1947, gv 90-93.

[2] r. blaixStaineri, didi qarTveli poeti – nikoloz baraTaSvili, Jurn. ,,di briuke", #6/7.

[3] r. blaixStaineri, qarTuli literatura, saqarTvelo guSin d[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

marTalia, sasuliero wodeba zogjer win aRudgeboda xolme am nawarmoebs, radgan Rrmad religiuri xasiaTis miuxedavad, dogmaturi suliskveTebis, an romelime religiis garkveuli formis niSanwyalsac kiar avlenda, magram mainc ver SeZlo qarTveli xalxisaTvis es poeturi qmnileba gaeucxoebina, vinaidan mas xalxi odiTganve erovnuli Tvisebis umaRles simRerad da poetur gardasaxvad miiCnevda.

naSromSi avtori Tanamedrove qarTvel poetTa Semoqmedebasac exeba.

i. Seris wigni „msoflio literaturis dasuraTebuli istoria" ramdenime ucxo enaze iTargmna da mravalgzis gamoica; pirvel gamocemebSi, romelTa saTauria „literaturis zogadi istoria", qarTuli mwerloba jer ar iyo Setanili. ver moxerxda zustad dadgena imisa, Tu romel gamocemaSi Sevida is pirvelad. wignSi qarTuli literaturis mimoxilva Setanilia TurqeTis kazmulsityvaobisadmi miZRvnil TavSi. i. Seri qarTul da somxur mwerlobas mxolod orgverds uTmobs. qarTuli mwerlobis mimoxilva iwyeba imis aRniSvniT, romigi imTaviTve atarebda saeklesio-religiur xasiaTs da rom ayvavebis umaRlesi periodi ganicada Tamaris mefobis xanaSi, xolo dacema _ mongolTa Cagvris Sedegad. Ggermaneli mkvlevari wers, rom rusTavelma SeTxza romantikuli eposi, romelic „didi sazomiT ar unda iqnes gazomili." S. reviSvili samarTlianad SeniSnavs: „gaugebaria, Tu ratom SeumuSavda Sers aseTi azri SoTas poemaze, maSin, rodesac misi msjeloba mTlianad agebulia am poemiT moxibluli adamianebis – mari brosesa da artur laistis gamokvlevaTa safuZvelze".[1]

i. Seris rwmeniT, meTvramete saukunis mweralTagan daviT guramiSvilis poeturi memkvidreoba aRZravs „ufro metad istoriul, vidre poetur interess", rom misi Semoqmedeba epikis, lirikisa da didaqtikis nazavia. umniSvnelovanes qarTvel lirikosebad igi miiCnevs rafiel erisTavs, aleqsandre WavWavaZes, nikoloz baraTaSvilsa da grigol orbelians, yuradsaReb dramaturgebad – giorgi erisTavs, akaki wereTelsa da avqsenti cagarels.

sagangebod unda aRiniSnos adolf diris didi damsaxureba Cveni kulturis winaSe, man germanul enaze Targmna qarTuli zRaprebi da legendebi da 1920 wels q. ienaSi gamosca saTauriT „kavkasiuri zRaprebi", romelic „msoflio literaturis zRaprebis" seriaSi Sevida.

1953 wels Jurnal „noie gezelSaftis" me-11 nomerSi daibeWda „vefxistyaosnis" nawyveti, romlis Targmani martin remanes ekuTvnis.

rainer kirSma, n. amaSukelis mier germanul enaze Sesrulebuli pwkarediTa da prof. Nn. kakabaZis uSualo daxmarebiT, mondomebiTa da siyvaruliT Targmna n. baraTaSvilis Semoqmedeba, romlis leqsTa JReradoba, ZalmosilebiTa da struqturiT, holderlinisa da klopStokis poezias Seadara. Nn. baraTaSvilis dabadebis 150 wlisTavTan dakavSirebiT, misi Semoqmedebis sruli germanuli Targmani poet x. berulavas winasityvaobiTa da mTargmnelis bolositYvaobiT 1968 wels dabeWda gamomcemloba „ganaTlebam".[2]

XIX saukunis 10-iani wlebidan saqarTveloSi damkvidrebulma kolonistebma 1906 wels yovelkvireuli mravalgverdiani gazeTi „kaukaziSe posti" daaarses. pirveli sami wlis ganmavlobaSi mas artur

[1] S. reviSvili, qarTul_germanuli etiudebi, Tb., 1977, gv. 152.

[2] v. kaxniaSvili, qarTuli mwerloba farTo gzaze, „literaturuli saqarTvelo", 1970, 6 noemberi, #45, gv. 4.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

laisti redaqtorobda. 1914 wels, msoflio omis dawyebis gamo, gazeTis gamocema Sewyda. omis damTavrebis Semdeg, gazeTi kidev sam wels istambeboda.

l. beregaZis sityviT, am gazeTis mesveurTa da TanamSromelTaTvis goeTe is poeti iyo, romelic yovelgvar situaciaSi uwevda maT samsaxurs, ,,rogorc useriozules sakiTxebze msjelobisas, aseve sayoveldReo, msubuq da salaRobo Temebze weris drosac. igrZnoba, romaq, am Soreul qveyanaSi, Suaguli evropidan gadmoxvewil, ucxo xalxebiT, ucxo enebiT, ucxo kulturebiT garemoculi am adamianebisTvis goeTe erovnuli identurobis (TviTmyofadobis) SenarCunebis erT-erTi umTavresi imedia“.[1]

XX saukunis dasawyisidan qarTvelologiuri moRvaweobis axali aRmavloba evropaSi ganapiroba berlinis universitetis reqtoris, Teologiis cnobili profesoris a. harnakis interesma Zveli qarTuli sasuliero mwerlobisadmi. a. harnakma, iv. javaxiSvilTan erTad, berlinSi, 1901 wels gamoaqveyna ,,evstaTi mcxeTelis martvilobis” germanuli Targmani saTanado gamokvleviT. amas male mohyva ,,abo Tbilelis martvilobis” k. Sulcis mier Sesrulebuli Targmani (laipcigi, 1905).

a. harnakis winadadebiT, iv. javaxiSvilma mTlianad gadaTargmna VI saukunis Txzuleba ,,evstaTi mcxeTelis martviloba”. QqarTvelma mecnierma, kvlevis Sedegad, ZeglSi arakanonikuri adgilebi moiZia da daaskvna, rom nawarmoebis Tavdapirveli dedani Tanamedrovis mier unda iyos Sedgenili, magram Semdeg, VI-VII saukuneebSi, masSi sxvadasxva cvlileba SeutaniaT.

a. harnakma Zeglis iv. javaxiSviliseuli germanuli Targmani dabeWda prusiis mecnierebaTa samefo akademiis ,,sxdomaTa uwyebebSi” (1901, XXXVIII). martvilobis winasityvaoba ekuTvnis a. harnaks. Targmans darTuli aqvs ivane javaxiSvilis ganmarteba _ sqolioebi; wignis boloSi dastambulia a. harnakisa da iv. javaxiSvilis mier daweruli narkvevi evstaTi mcxeTelis martvilobis Taobaze.

a. harnakis azriT, am naSromiT mTeli etapi iwyeboda ,,saqristiano aRmosavleTis” SeswavlaSi. winasityvaobaSi igi werda:

,,samwuxarod, am ZvelisZvel, mdidari kulturis mqone qveyanas _ saqarTvelos da mis eklesias srulebiT ar vicnobT evropaSi. misi xelnawerebi mTels aRmosavleTSia mofenili, dawyebuli sinas mTiT da gaTavebuli peterburgiT. metad mniSvnelovani aRmoCnda ,,evstaTi mcxeTelis martviloba”, romlis bibliuri citatebi sagrZnob Tavisuflebas iCenen, da amitom gadavwyvite es Zegli xelmisawvdomi gavxado saeklesio istoriis specialistebisaTvis. sruli komentaris micema am ZeglisaTvis me ar SemiZlia, magram iv. javaxiSvilis daxmarebiT, romelic, yvelafris garda, sparsul enaSic Zlieria, imedi maqvs mniSvnelovan adgilebs ganvmartav da mTels Zeglsac Tavis istoriul adgils mivuCenT”.[2]

---

[1] l. bregaZe, goeTe ,,kaukaziSe postis“ furclebze, goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, Tb., 2001, gv. 122.

[2] s. jorbenaZe, berlinis universitetSi, cxovreba da Rvawli ivane javaxiSvilisa, Tb., 1984, gv. 56.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iv. javaxiSvilis berlinSi yofnas qarTuli kulturisaTvis is mohyva Sedegad, rom misi xelmZRvanelobiTa da daxmarebiT, k. Sulcma qarTulidan germanulad Targmna ,,abo tfilelis wameba", romelic 1905 wels gamoqveynda.

XX saukunis dasawyisSi Zveli qarTuli mwerlobis kvlevisas miTiTebul iqna ipolite romaelis Zvel qarTul Targmanebze. 1902, 1904 da 1907 wlebSi isini ganixila g. bonveCma. am saqmis iniciatori a. harnaki iyo.

ioseb moliTori (1903-1978) filosofiisa da Teologiis doqtori, bonis universitetis profesori samoRvaweo asparezze 20-iani wlebis dasasruls gamoCnda. 1951 wels daicva da momdevno wels wignad gamosca sadoqtoro disertacia: ,,xanmetis fragmenti, Zveli qarTuli bibliis teqstis istoriis narkvevi". igi qarTuli sasuliero mwerlobis Semswavleli bevri samecniero sazogadoebis Tu saredaqcio kolegiis wevri iyo, iTvleboda bibliis Zveli qarTuli, somxuri da siriuli Targmanebis udides specialistad. amitom misi gamokvlevebis erTi jgufi mieZRvna Zveli qarTuli enisa da mwerlobis umniSvnelovanes Zegls _ adiSis oTxTavs, TariRian oTxTavTa Soris yvelaze uZveless, sakuTriv, 897 wels Sedgenil nusxas; mieZRvna xelnawers, romelic redaqciulad gankerZoebiT dgas danarCeni oTxTavebisagan. i. moliTori iziarebs azrs, romlis Tanaxmad, qarTuli biblia msoflioSi erTi uZvelesTagania, ris gamoc SedarebiT axali drois Targmanebisatvis igi erTgvarad dednis funqcias asrulebs; Tavisi gamokvlevebiT i. moliTorma evropaSi gazarda da gaaZliera interesi qarTuli Zveli da axali aRTqmisadmi. Sedegebis meti efeqturobisaTvis axali aRTqma qarTulidan laTinurad ise Targmna, rom SeinarCuna Zveli versiis sintaqsuri da morfologiuri Tavisebureba. Mmkvlevars ainteresebda Zveli da axali aRTqmis jer urTierTmimarTeba da Semdeg maTi mimarTeba siriul TargmanTan.

i. moliToris naSromTa Soris aRsaniSnavia: adiSis oTxTavi, axlad Targmnili da Sedarebuli Zvel qarTul paralelur teqstebTan (1953), Zveli qarTuli ,,pavlenis" axali Tbilisuri gamocema da misi teqstobrivi Tavisebureba (1976), oTxTavis Zveli qarTuli Targmani, rogorc siriuli tradiciebis damcveli (1967), galatelTa da efeselTa mimarT epistoleTa Zveli qarTuli versia, laTinuri TargmaniTa da sinonimebis gamokvleviT (1975), kaTolike epistoleTa Zveli qarTuli versiebi laTinurad (1965), bibliis ZvelqarTuli xanmeti da haemeti fragmenti (1954), Zveli qarTuli bibliis mniSvneloba axali aRTqmis teqstis kritikisaTvis (1960), ZvelqarTuli adiSis oTxTavis Tavisebureba da mniSvneloba (1958), saqarTvelo da misi biblia (1953), bibliis qarTuli Targmani (1953), axali aRTqma qarTul enaze (1972), qarTuli Zveli aRTqmis wignebis teqstis istoriisaTvis (1959), Tbilisuri ,,pavlenis" oTxgzisi redaqcia (1977) da sxva.

1934-1939 wlebSi i. Kkarstma xuT wignad gamoaqveyna vaxtang VI samarTlis wignTa krebulSi Sesuli zogierTi Zeglis franguli Targmani d komentari, xolo 1934 wels parizSi _ ,,qarTuli qristianuli literatura", romelSic sasulierosTan erTad, saero literaturac mimoixila, maT Soris ,,vefxistyaosani".

iulius asfalgi miunxenis universitetis profesori, aRmosavluri enebisa da aRmosavlur-qristianuli mwerlobis cnobili mkvlevaria. igi interesiT ikvlevda qarTvelologis problemebs, sakuTriv qarTul saeklesio literaturas. Aa

created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aRsaniSnavia: ,,qarTuli saeklesio literatura" (1957), ,,germaniaSi saqarTvelos Seswavlis Sesaxeb" (1965), ,,qarTuli xelnawerebi" (1963), ,,aRmosavleTis qristianuli literatura" (1964), ,,qristianuli aRmosavleTis mcire leqsikoni" (1975). Mmisi didi damsaxurebaa agreTve k. kekeliZis ,,qarTuli literaturis istoriis" germanul enaze gadakeTebagadaTargmna, romlis pirveli tomi man gadaamuSava mixeil TarxniSvilTan erTad da saTauriT ,,qarTuli saeklesio literaturis istoria" gamoaqveyna 1955 wels. i. asfalgis sxva SromaTagan yuradRebas imsaxurebs ,,mixeil TarxniSvili" (1959), ,,saeklesio wlisa da qarTuli eklesiis uaxlesi istoriis Sesaxeb" (1960), ,,kita Cxenkeli" (1964), ,,iaromir iedliCka" (1966). Mman rene cvolanekTan erTad gamosca ,,Zveli qarTuli gramatikis mokle kursi" (1976).

1937 wels, SoTa rusTvelis iubiles dReebSi daibeWda sikaris Sroma ,,rusTaveli da Tanamedroveoba"[1], romelSic avtori warmoaCens rusTvelis humanur ideebsa da politikur Sexedulebebs da maT Tanamedroveobis konteqstSi ganixilavs. Aaqvea dastambuli veltmanis statia ,,SoTa rusTaveli da misi ,,vefxistyaosani".[2]

mTargmnelma da literaturaTmcodnem vladimer kopicinma werilSi ,,vefxistyaosani" _ adreuli renesansis qarTuli poeturi Txzuleba", romelic 1947 wels berlinSi gamoqveynda, garkveuli paralelebi gaavlo dantes, petrarkasa da rusTvelis Semoqmedebas Soris. igi miiCnevs, rom dantesa da petrarkas Txzulebani sinaTlis idealisadmi swrafviTaa aRsavse, orives erTi amosavali Tvalsazrisi hqonda _ neoplatonur _ mistikuri idea. dante Tavisi idealis srulyofas zebunebriv samyaroSi xedavda, petrarkac zeciuri sinaTlis tyve iyo, rusTveli ki, misi rwmeniT, dedamiwaze darCa; man uaryo platonuri siyvaruli da ugaloba amqveyniur, miwier, adamianur siyvaruls. rusTvelis gansakuTrebuli damsaxureba isaa, rom mas sinaTle miwaze moaqvs da amqveyniur cxovrebaSi ibrZvis sikeTisa da sinaTlis triumfisaTvis.

v. kopicini Tavis rusTvelologiur SexedulebebTan erTad, mkiTxvelebs acnobs ,,vefxistyaosnis" mokle Sinaarss. TxrobaSi urTavs poeturi Targmanis nawyvetebs, romelic ekuTvnoda martin remares.

1961 wels Sveicariis Jurnal ,,atlantisSi" (#10) daibeWda mwerlisa da eseistis kurt hohofis werili ,,saqarTvelos literatura", romelic eZRvneba qarTul xuroTmoZRvrebas, musikas, qoreografiul xelovnebas, enasa da qarTul mwerlobas. naSromSi avtori saubrobs eklesiis rolze mwerlobis ganviTarebaSi. SeniSnulia, rom swored saqarTveloze gamovliT miaRwia evropamde bevrma aRmosavlurma Zeglma _ Seferilma da gadamuSavebulma qarTul yaidaze. mTavari adgili statiaSi uWiravs msjelobas SoTa rusTvelis poemis, XIX saukunisa da momdevno periodis kazmulsityvaobis Sesaxeb.

alfred kurela (1895-1975) mravalgzis estumra saqarTvelos, imogzaura svaneTsa da xevsureTSi. misi wigni ,,mSvenieri kavkasia" germanel mkiTxvelebs Tvalwin warmoudgens kavkasiis mimzidvel bunebas. xevsureTSi mogzaurobisas alfred kurelas meuRles – elpides _ cxeni daufrTxa da gardaicvala. mweralma sakuTari xeliT gauTxara samare da iqve dakrZala. guram rCeuliSvilma ,,sikvdili mTebSi" am namdvil ambavs

[1] E. Sikar, Rustaweli und Gegenwart, ,,Deutsche Zentralzeitung", 1937, N 294, 26, XII, S. 3.
[2] S. Weltmann, Schota Rustaweli und sein ,,Recke im Tigerfell", ,,Deutsche Zentralzeitung", 1937, N 294, 26, XII.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

miuZRvna, romlis personaJebadac germaneli mecnieri da misi meuRle gamoiyvana.

werilSi ,,didi mniSvnelobis Sexvedra" alfred kurela werda: ,,150 wlis winaT, didma germanelma poetma, fridrix holderlinma, leqsSi, romelsac ,,mogzauroba" hqvia, gamoTqva azri, romelic arc manamde da arc Semdgom germanul literaturaSi aravis gamouTqvams. es leqsi CvenTvis dRes Rrmad winaswarmetyveluria.

leqsSi moTxrobilia, rom Zvelad germaneli mSoblebi TavianTi SvilebiTurT gahyvnen dunais talRebs da Cavidnen mzis SvilebTan – kavkasiaSi. erTmaneTs jer undoblad Sexvdnen, mere siyvaruliT xeli CamoarTves, iaraRi gacvales da daZmobildnen. bolos vkiTxulobT: sad cxovrobT, Zvirfaso naTesavebo, kvlav rom davZmobildeT da Cveni winaprebi movigonoT?

ar SeiZleba ufro mSvenieri poeturi gamoTqma moinaxos, rasac dRes xalxTa megobrobas veZaxiT, ase iSviaTad rom umRerdnen germanul poeziaSi. Cveni qveynis mmarTvelebs saukuneebis manZilze ufro metad izidavda is leqsebi, romlebic xotbas asxamdnen maT moCvenebiT upiratesobas sxva xalxebTan. da gana sakvirveli ar aris, swored germanelebma da qarTvelebma rom gacvales iaraRi da daZmobildnen? isic unda iTqvas, rom germanul literaturaSi romantikos fridrix holderlins iseTive mniSvnelovani adgili uWiravs, rogorc qarTulSi nikoloz baraTaSvils".

aqve avtori erTi saintereso faqtis Sesaxeb gviambobs: SoTa rusTavelis 800 wlis iubiles dasavleTgermaneli poeti da publicisti hans magnus encensbergeric eswreboda. likanSi, mweralTa erT-erT simpoziumze, mas uTqvams: Tanamedrove poeti or ukiduresobas Soris cxovrobs – es gaxlavT mTeli msoflio, romliskenac is miiswrafvis da patara mSobliuri mxare, sadac Tavisi Tavis ukeT Secnobis SesaZlebloba aqvs. maSin alfred kurelas upasuxia: es poetebis damaxasiaTebeli Tviseba ki ara, tipuri germanuli avadmyofobaa – msoflios dapyrobis survilia, magram roca saqme cudad wauvaT, TavianT patara qalaqSi an provinciaSi brundebian... germanelebi vera da ver gaerkvnen, Tu ra aris eri! eris sazianod saqarTvelos feodalebsac hqondaT mudmivi SuRli, magram TviT qveyanas arasodes hqonia dampyrobluri omi. humanuri ideebis dasacavad qarTveloba gareSe mtrebis winaaRmdeg yovelTvis erTiandeboda. ase Camoyalibda qarTveli eri.

saqarTveloSi yofnis dasasruls alfred kurelas h. m. encensbergerisaTvis ukiTxavs, yvelaze Zlier STabeWdilebad ra mogyvebao, mas ki uTqvams: ,,aba qveyanac es yofilao".[1]

alfred kurela erT_erT werilSi, romelic saqarTvelos eZRvneboda, werda: ,,metad Znelia, rodesac saqarTveloze leqsad ar wer. misi silamaze saleqsod, samRerlad ganawyobs adamians".

Amwerali 1976 wels 80 wlis asakSi gardaicvala. misi gardacvalebis Semdeg, berlinSi gaixsna ,,qarTuli klubi", romlis sulisCamdgmeli da xelmZRvaneli iyo mwerali da eTnografi Stefan kurela. Kklubis mizani qarTuli enisa da literaturis Seswavla, saqarTvelos istoriis saxelmZRvaneloebisa da ruqebis Sedgenaa.

[1] a. kurela, didi mniSvnelobis Sexvedra, gaz. ,,literaturuli

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

alfred kurelas dabadebis 90 wlisTavs mieZRvna n. wereTlis werili A„alfred kurela da saqarTvelo“.[1]

gamokvlevaSi „saqarTvelo holderlinis SemoqmedebaSi“ n. adamia SeniSnavs, rom Ffridrih holderlinis (1770-1843) naSromSi „berZnebis mSvenieri xelovnebis istoriis Sesaxeb“ saubaria iazonsa da argonavtebis xomaldze. „kolombiidan“ ki vigebT, rom poets Tavad surda yofiliyo am xomaldis erT-erTi gmiri, ocnebobs mezRvaurobaze da „Sors wasasvlelad mimiwevs gulio“, _ dasZens.

avtoris rwmeniT, advili SesaZlebelia, rom Soreul adgilad saqarTvelo moiazrebodes. leqsebSi „mogzauroba“, „dunais saTaveebTan“, „kolombo“ aris miniSneba kavkasiaze. Ppoeti icnobs Tqmulebebs Zvel kolxebsa da argonavtebze, moxibluliа am xalxis mamacobiTa da garegnobiT. LleqsSi „mogzauroba“ poeti wers: „kavkasiisken mimiwevs guli, radgan msmenia, aq poetebi mercxlebiviT Tavisufalni ariano“.[2]

qarTvelologiuri sakiTxebiT dainteresebul germanel moRvaweTa Soris aRsaniSnavia gertrud peCis moRvaweoba. igi 1929 wlidan miunxenis universitetSi swavlobda aRmosavlur (semitur) enebsa da qarTul enas. Eeufleboda agreTve eTnografias, literaturasa da istorias. 1937 wels daicva disertacia _ „piriani zmna markozis saxarebis Zvel qarTul TargmanSi“. 1951 wels miiwvies docentad berlinis humboltis saxelobis universitetSi, sadac wina aziis institutSi xelmZRvanelobda kavkasiologiis, xolo indo-germanistikis institutSi _ zogadi enaTmecnierebis ganyofilebebs. Mman 1951 wels daicva sadoqtoro disertacia „indoneziuri ena“. 1954-59 wlebSi muSaobda germaniis eTnografiis institutis direqtorad. 1960 wlidan moRvaweobda ienaSi fridrix Sileris saxelobis universitetSi, sadac 1969 wlamde iyo f. hestermanis saxelobis institutis direqtori. igi saqarTvelos xSiri stumari iyo. Mmisi mecnieruli muSaoba mravalmxrivia, ikvlevda istoriis, eTnografiis, literaturisa da enaTmecnierebis sakiTxebs. Mg. peCma dastamba rusTvelologiis problemebisadmi miZRvnili ramdenime Sroma, romlebSic sxvadasxva aspeqtSi gaaSuqa rusTvelis poemasTan dakavSirebuli rTuli samecniero problematika.

„vefxistyaosnisadmi“ miZRvnil werilebs Soris aRsaniSnavia misi „humanizmis gmiruli simRera“, „vefxistyaosnis“ avtori“, „Zveli simRera – axali cxovreba“, „SoTa rusTveli da misi epoqa“, „SoTa rusTveli – qarTveli poeti“, „RvTis xati da adamianis saxe „vefxistyaosanSi“, „vefxistyaosani“, rogorc drois amsaxveli dokumenti“.

avtori vrclad msjelobda rusTvelis epoqaze, misi cxovrebis gzaze, ganaTlebasa da msoflmxedvelobaze, ideur mizandasaxulobasa da mxatvrul ostatobaze.

g. peCis sityviT, „vefxistyaosnis“ pasaJebi aRbeWdilia plastikuri realizmiT da Tanamedrove adamianis suliskveTebasa da gemovnebas exmaureba. Txzulebis momxibvlelobas qmnis is garemoeba, rom uTvalavi feriT aelvarebuli qveynis aRweraSi Caqsovilia udidesi eTikuri idealebis gamomxatveli azrebi da es humanisturi idealebi, avtoris rwmeniT, poemas maradiul Rirebulebas aniWebs.

---

[1] Ggaz. „literaturuli saqarTvelo“, 1985, 20 seqtemberi, #38, gv. 15.

[2] Nn. Aadamia, saqarTvelo holderlinis SemoqmedebaSi, Jurn. „kriteriumi“, Tb., 2001, gv. 101-102.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

avtorma poemis msoflmxedvelobrivi sakiTxebis gaSuqebac scada. misi sityviT, rusTveli ara marto ,,Cinebuli aRwerisa da warmtaci siuJetis ostatia", aramed, amasTanave, didi moazrovnecaa, romelic ,,poetur formas garkveuli, sistemis saxiT Camoyalibebuli msoflmxedvelobis gadmocemasTan akavSirebs".

g. peCis werilSi ,,humanizmis gmiruli simRera" vkiTxulobT: ,,ra izidavs germanel mkiTxvels rusTvelis eposSi? jer erTi, momxibvlelia misi siuJeti. ,,vefxistyaosnis" moqmedebas gadavyavarT Soreul qveynebSi, udabnoebsa da ayvavebul zRvispira qalaqebSi. poemaSi vxvdebiT faTerakebsa da Tavgadasavals, romelsac nawilobriv jer kidev Sua saukuneTa saraindo romanis kvali atyvia. ,,vefxistyaosnis" sxva pasaJebi aRbeWdilia plastikuri realizmiT da Tanamedrove adamianis suliskveTebasa da gemovnebas exmaureba, magram nawarmoebis umTavres da udides momxibvlelobas qmnis is garemoeba, rom uTvalavi feriT aelvarebuli qveynis aRweraSi Caqsovilia udidesi eTikuri idealebis gamomxatveli azrebi. gmirebi Zal-Rones ar iSureben samSoblos dacvisa da keTildReobisaTvis. kidev ufro zeaRmtacia rusTvelis mier Seqmnili qalTa saxeebi. maTi Rirseba, sulgrZeloba da simtkice gansakuTrebiT reliefurad gamoxatulia tyve nestanis werilSi tarielisadmi.

aqve avtori paralels avlebs rusTvelsa da germanel humanist ulrix fon hutenTan (1488-1523). misi sityviT, germaneli humanisti gonebis damonebis winaaRmdeg ibrZoda da adamians sakuTar moralur Zalaze dayrdnobas aswavlida.

g. peCis rwmeniT, ,,vefxistyaosani" humanizmis gmiruli simReraa, romelSic aRweril brZolebsa da gamarjvebebs Cven TanaganvicdiT, radgan isini Cvens Tanadroul suliskveTebas exmaurebian.[1]

sagulisxmoa mis mier artur laistis Taobaze gamoTqmuli mosazreba: damxmare saSualebaTa, gansakuTrebiT sruli leqsikonebis uqonlobis gamo, laistma maRal doneze ver Seasrula Targmani, Tumca swored laistma gaacno dasavleTs literaturis aseTi Sedevrio.

g. peCma 1975 wels Targmna ,,moqcevai qarTlisai", xolo 1969 wels k. Ggamsaxurdias romani ,,didostatis marjvena".

s. Turnava SeniSnavs, rom ,,didostatis marjvenas" TargmaniT moxibluli v. Bboederi g. peCs swerda: ,,SemiZlia kargad warmovidgino, ra goliaTuri Sroma dagWirdaT, rom es nawarmoebi ase kargad, ase faqizad geTargmnaT. enobrivad igi ikiTxeba, rogorc germanulad dawerili nawarmoebi, moxaruli var, rom qarTuli literaturis aseTi brwyinvale nimuSi germaneli xalxisaTvis misawvdomi gaxadeT".[2]

1970 wels berlinSi gamoica s. Ciqovanis ,,rCeuli" (leqsebi SerCeulia n. ruxaZis mier e. erbTan TanamSromlobiT). sxva germaneli poetebis TargmanebTan erTad, am wignSi Sesulia a. endleris mier Targmnili xuTi leqsi, bolosityvaoba ekuTvnis e. erbs.

1970 wlis noemberSi, Jurnali ,,zin und form" aqveynebs qarTuli poeziis calkeuli nimuSebis Targmanebs, Sesrulebuls a. endlerisa da r. KkirSis mier. Aaqvea a. endleris vrceli gamokvleva _ ,,qarTuli poeziis daxasiaTebis cda".

---

[1] g. peCi, humanizmis gmiruli simRera, ,,komunisti", 1966, #215.

[2] s. Turnava, germaneli qarTvelologebi, sazRvargareTuli qarTvelologia. Tb. 1979, gv. 206.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Aamave wlis oqtomberSi, a. Eendlerma da e. Eerbma, lauzicis raionuli centris q. Bbaucenis klubSi („serbuli saxli") moawyes qarTuli poeziis saRamo. programaSi iyo qarTuli leqsebis Targmanebis kiTxva da qarTuli xalxuri musikis koncerti (Canawerebi). saRamoze wakiTxuli iqna (serbi msaxiobis lorencis mier) d. guramiSvilis, g. tabiZis, i. WavWavaZisa da ak. wereTlis endleriseuli Targmanebi, agreTver. kirSis mier Targmnili „merani", „gogCa" da sxva.

1970 wlis noemberSi berlinis inteligenciis klubSi „iohanes r. Bbexeri" a. Eendlerma da e. Eerbma gamomcemlobis („folk und velt") monawileobiT gamarTes qarTuli poeziis saRamo-saubari. maT waikiTxes leqsebi gamosacemad momzadebuli qarTuli poeziis anTologiidan.

anTologiaze muSaobis processSi a. Eendleri, sxvaTa Soris, gaitaca i. griSaSvilis Semoqmedebam. Ee. erbma gamomcemlobisaTvis „kultura da progresi" dawera recenzia qarTveli mwerlis wignze „Zveli Tbilisis literaturuli bohema".

1970 wlis seqtemberSi e. Eerbma gamomcemlobas gadasca gamokvleva „daviT guramiSvilis „daviTiani" (1954 w. TbilisSi gamocemuli rusuli Targmanis mixedviT). Ees erTdroulad aprobaciac iyo da proeqtic qarTveli poetis nawarmoebTa germanul enaze gamosacemad.

n. xuciSvili a. Eendleris Semoqmedebis Sefasebisas wers, rom qarTul-germanuli literaturuli urTierTobebis ganviTarebis saerTo processSi misi moRvaweoba mniSvnelovani movlenaa ara marto kulturuli gacvla-gamocvlis an mTargmnelobiTi praqtikis, aramed sakuTriv SemoqmedebiT planSic".[1]

a. endleris wigni „ori monaTxrobi saqarTveloze" (1976) ori nawilisagan Sedgeba: „monaTxrobi saqarTveloze" da „Tbilisuri Canawerebi". avtorma zogadad mimoixila Cveni mwerloba rusTvelis epoqidan dRemde. mis mier gamoTqmuli mosazrebani ubralo kompilaciaki ar aris, aramed germanulenovan mogzaurTa, mweralTa da mecnierTa nawerebis gaTvaliswinebiTa da sakuTari kvlevis Sedegad miRebuli STabeWdilebebis gaziarebaa.

qarTul poeziasTan ucxoeli mwerlis damokidebulebaSi ikveTeba niWieri da obieqturi Semoqmedis dakvirvebuli Tvali. gansakuTrebiT sainteresoa d. guramiSvilis Semoqmedebis miseuli analizi. germaneli kritikosi d. guramiSvilis Semoqmedebas XV saukunis cnobili frangi poetis fransua viionisa da XVIII saukunis germaneli lirikosis iohan kristian giunTeris Semoqmedebas adarebs.

avtori sagangebod ganixilavs rogorc klasikosTa, aseve Tanamedrove qarTvel poetTa _ g. tabiZis, g. leoniZis, i. griSaSvilis, t. tabiZis, p. iaSvilis, s. Ciqovanisa da a. kalandaZis nawarmoebebs, riTac ucxoel mkvlevrebs erTgvar warmodgenas uqmnis maT Semoqmedebaze.

a. endleris mosazrebiT, Tu germanelma xalxma TiTqmis aRar icis saxelebi hartman fon auesa da volfram fon eSenbaxisa, romlebic rusTvelis dros cxovrobdnen da am avtorebis Suazemogermanuli dRes cota vinmesTvisaa xelmisawvdomi, rusTvelis ena TiTqmis ukleblivyvela qarTvelisaTvis gasagebia.

sagangebo aRniSvnas imsaxurebs 1979 wels vinfrid boederis mier gamoqveynebuli gamokvleva „Zveli qarTuli anbanis analizisaTvis",

[1] n. xuciSvili, saqarTvelo _ germaneli mwerlis STagonebis [illegible] saqarTvelo", 1972, 22 seqtemberi, #38, gv. 4.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

romelSic avtorma damajereblad daamtkica, rom berZnuli damwerlobis msgavsad, qarTuli anbani Seqmnilia geometriuli principebis gamoyenebiT, Tumca detalebSi igi berZnulisagan gansxvavdeba.

Hhainc fenrixis mier aTeuli wlebis ganmavlobaSi Catarebuli kvleviTi saqmianobis Sedegma Tavi moiyara 1981 wels gamocemul ,,qarTul literaturaSi“. wignis mizania mokle mimoxilvis saxiT mkiTxvels gaacnos qarTuli mwerlobis mravalsaukunovani istoria, warmoaCinos qarTuli mwerlobis Seqmnisa da ganviTrebis xangrZlivi procesi, farTod da safuZvlianad mimoixilos Tanamedrove literatura.

laipcigis bibliografiis institutma 1977-80-ian wlebSi gamosca ,,ucxoenovan mweraltA leqsikonis” samtomeuli, romelic samiaTaswliani literaturis istorias moicavs da 100-ze meti literaturaTmcodnisa da specialistis mieraa daweruli (daaxloebiT 7 aTasi statia). wignis redaqtor-gamomcemlebi arin gerhard Staineri, herbert grainer-mai da volfgang lemani.

Lleqsikoni sagangebod Seiwavla v. kaxniaSvilma, romelmac, Catarebuli kvlevis Sedegad, gamoitana daskvna, rom samtomeulSi warmodgenili ,,qarTuli monakveTi” maRal profesiul donezea Sesrulebuli da es arc aris gasakviri, radgan ,,ucxoenovan leqsikonSi” Sesul 52 qarTvel mweralze daweruli statiebis avtoria germaneli qarTvelologi, profesori hainc Ffenrixi. v. KkaxniaSvilis mtkicebiT, samtomeulSi 52 qarTvel mweralze gamoqveynebul statiebSi TiTqmis ar aris gamotovebuli ama Tu im mwerlis mniSvnelovani nawarmoebi, saTaurebi Targmnilia zustad, SesaZleblobis farglebSi miTiTebulia mwerlis Sesaxeb arsebuli literatura (qarTul da rusul enebze); rogorc mweraltA, ise nawarmoebis gmirTa sakuTari saxelebi, geografiuli adgilebis saxelwodebani leqsikonis ,,qarTul masalaSi” uSecdomod, ulafsusod, TiTqmis unaklodaa warmodgenili.[1]

germaneli qarTvelologi mTargmnelobiT muSaobasac eweoda. juman Targmna da gamoaqveyna sulxan-saba orbelianis ,,sibrZne sicruisa“ (1973), giorgi keWaymaZis ,,patara Crdilebi“ (1974), grigol abaSiZis ,,laSarela“ (1975) da ,,didi Rame“ (1978), mixeil Ciqovanis mier damuSavebuli ,,Tqmuleba amiranze“ (1978), ,,qarTuli zRaprebis“ krebuli (1980), manve Targmna galaktion tabiZis ,,mTawmindis mTvare~ da ,,droSebi Cqara~. es ori leqsi daibeWda franguli Jurnalis ,,reviu de qarTveloloJis~ 1972wlis 29-30-e tomebSi.

Ggermanelma avtorma Targmans statia waumZRvara, romelSic mokled mimoixila galaktion tabiZis cxovreba da Semoqmedeba. avtoris sityviT, ,,iSviaTia poeti, romelsac daewera iseTi STamagonebeli leqsebi, rogoric dawera galaktion tabiZem. misi lirika aris ganuyofeli nawili da gamoxatuleba uZvelesi qarTuli kulturis didi xelovnebisa da msoflio literaturaSi saukeTesoa. is, rac galaktion tabiZis winaprebma: nikoloz baraTaSvilma, ilia WavWavaZem, akaki wereTelma da vaJa-fSavelam ver ixiles, wilad xvda galaktions, man ixila mefis ruseTis tiraniisagan gaTavisuflebuli saqarTvelo. misi lirika msoflio mniSvnelobisaa. riTmisa da ritmis iSviaT ostats Tavis leqsebSi Caqsovili aqvs Rrma azrebi, msoflio SegrZneba. qarTulma

[1] v. kaxniaSvili, ucxoenovan mweraltA leqsikoni, „literatu[illegible]“, 1981 #10, gv. 14.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

lirikam galaktion tabiZis SemoqmedebaSi Tavisi momxiblavi brwyinvalebiT kulminaciur wertils miaRwia“.

s. Turnavam h. fenrixis Targmanebis originalTan Sedarebisas daaskvna: ,,saqme gvaqvs TargmniTi xelovnebis did ostatTan, rogorc prozis, ise poeziis dargSi. mas zustad aqvs gadmocemuli qarTveli poetis striqonebi, Tu mxedvelobaSi ar miviRebT zogierT umniSvnelo darRvevas“.[1]

imisaTvis, rom germanul enaze eTargmna ,,laSarela“, avtors sagangebod Seuswavlia saqarTvelos istoria, geografia, originalSi waukiTxavs ,,qarTlis cxovreba“, qarTvel mecnierTa naSromebi (i. javaxiSvili, n. berZeniSvili, s. janaSia). s. Turnavas sityviT, ,,rodesac Targmans vkiTxulobT, maSinve vamCnevT, rom igi Targmani ki ara, germaneli mwerlis mier dawerili romania qarTul enaze“.[2]

Targmans erTvis bolosityva, romelSic h. fenrixi gadmogvcems gr. abaSiZis avtobiografias, msjelobs mwerlis Semoqmedebaze, rogorc poetsa da romanistze. avtori gansakuTrebiT Cerdeba gr. abaSiZis orive romanis _ ,,laSarelasa“ da ,,didi Ramis“ siuJetur qargaze da aRniSnavs, rom gr. abaSiZe niWieri romanistia.

evropuli qarTvelologiis ganviTarebaSi mniSvnelovani wvlili Seitana ienis fridrix Silerisa da Tbilisis saxelmwifo universitetebis erToblivma samecniero germanulenovanma Jurnalma ,,georgika”. Jurnalis damaarsebeli (1978 w.) da ucvleli redaqtoria hainc fenrixi. Jurnalis daarsebas win uZRoda h. fenrixis iniciativiT gamocemuli sami nomeri fr. Sileris universitetis Sromebisa saTauriT ,,saqarTvelo” (1973, 1975, 1977ww.). 1990 wlidan Jurnali gamodioda q. konstancaSi da igi iyo oTxi universitetis – ienis, Tbilisis, saarbriukenisa da konstancis universitetebis erToblivi organo.

1996 wlidan amave saxelwodebiT _ ,,georgika” samecniero_popularuli Jurnali gamodis holandiaSi.

,,vefxistyaosnis“ germanuli Targmanis Svidi varianti arsebobs (a. laisti _ 1889w., h. huperti – 1955w., m. wereTeli – 1957w., h. budenzigi – 1976w., v. rulk-fronci – 1977w., m. Ppritvici _ 1936-1948 w.w., ruT noikomi _ 1974 w.).

,,vefxistyaosani” _ ,,qarTulad Targmnili da germaneli axalgazrdobisaTvis mokled moTxrobili feliqs peCinas mier” sul 32 gverds Seadgens da 1931 welsaris gamocemuli berlinSi, maswavlebelTa asociaciis mier.

v. kuprava wers, rom es aris ostaturi sisxartiT gadmocemuli ambavi didi nawarmoebisa. Ffeliqs peCinam SeZlo ,,vefxistyaosnis” mravalplaniani Txroba xuT TavSi moeqcia, romlebic asea dasaTaurebuli: araCveulebrivi Wabukis naxva arabTa mefis mier; avTandili eZebs vefxistyaosan vaJkacs; tarieli gviyveba Tavis tragikul ambavs; avTandili miakvlevs nestan_darejanis samyofels; qajeTis cixis aReba.

,,marTalia, ,,vefxistyaosnis” Sinaarsis gadmocemisas feliqs peCina xandaxan zedmet Tavisuflebas iCens da iseT detalebs CarTavs xolme Txrobis qsovilSi, rac rusTavels ar gaaCnia, magram xazgasmiT unda

---

[1] s. Turnava, germaneli qarTvelologebi, sazRvargareTuli qarTvelologia, Tb., 1978, gv. 198.

[2] iqve.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aRiniSnos, rom amas araviTari ziani ar moaqvs, radgan mTargmnelis keTili ganzraxviT aris nakarnaxevi da martooden im mizans eqvemdebareba, rom SeZlebisamebr mimzidvelad da gasagebad warmoaCinos nawarmoebis SekumSuli Sinaarsi".[1]

jer kidev 1945 wels avstriaSi safuZveli Caeyara mix. kveselavasa da avstrieli poetisa da mTargmnelis hugo hupertis megobrobas. Ppirvelad aq SesTavaza man huperts eTargmna ,,vefxistyaosani~. hugo huperti 1950 wels Camovida TbilisSi da ,,vefxistyaosnis" Targmna daiwyo. 1954 wlis martSi, 28 Tvis muyaiTi Sromis Semdeg, poema leqsad aametyvela germanul enaze.

,,vefxistyaosnis" poeturi Targmani Tavdapirvelad (1952-1955w.w.) nawyvetebis saxiT daibeWda, xolo 1955 wels calke wignad gamoqveynda berlinSi. amis Semdeg es Targmani kidev samgzis gamoica berlinSi (1970, 1980, 1982w.w).

Ggermaneli mecnieris ,,vefxistyaosnis" Taobaze gamoqveynebul naSromebs Soris aRsaniSnavia: ,,Cemi wvlili" (1955w.), ,,rusTveli da misi poema" (1955w.), ,,rusTveli reportioris TvaliT" (1965w.).

h. hupertis rwmeniT, ,,vefxistyaosani"' iseTi renesansuli momentia, razedac im drois dasavleTs xeli ar miuwvdeboda da mxolod ramdenime Taobis Semdeg Seudga mis ganxorcielebas. ,,vefxistyaosani" aris axali drois adrindeli humanisturi nawarmoebi, eposi adamianis bed-iRblis Sesaxeb, bednierebisa da RirsebisaTvis, Tavisuflebisa da mSvidobisaTvis, adamianuri daniSnulebis SesrulebisaTvis brZolis Sesaxeb. misma Rirsebam, azrobrivma sisavsem, adamianTa saxeebis diferencirebam, xatovanebis Zalam da keTilxmovanebam SesZines mas maradiuli klasikuri mniSvneloba.[2]

axal Targmans gamouCndnen rogorc mexotbeni, ise gamkicxvelnic. 1956 w. bruno brai werda: ,,h. hupertma germanul enaze SesaniSnavad aametyvela qarTveli xalxis erovnuli eposio". gertrud peCma ase Seafasa hugo hupertis Targmani: ,,rusTavelis mier gamoyenebuli saxeebi, romelTa meSveobiT igi qalTa simSvenieresa da gmirTa Zalovanebas aRwers, germanul TargmanSi gamsWvalulia romantikul_subieqturi grZnobiT. saWiroa gulmodgine stilisturi Sejereba-Sedareba, raTa WeSmarit adekvaturobas mivaRwioT".[3]

hugo hupertma Tavisi Sromis yvelaze ufro sapatio aRiareba – hainrix haines premia miiRo swored ,,vefxistyaosnis" TargmanisaTvis 1964 wels.

Ggermanel da qarTvel mecnierTa, berlinis humboltis saxelobis universitetisa da i. javaxiSvilis saxelobis Tbilisis saxelmwifo universitetis TanamSromelTa mravalwliani erToblivi muSaobis Sedegad, 2005 wels daibeWda maria pritvicis mier Sesrulebuli ,,vefxistyaosnis" germanuli Targmani (Stefi xotivari-iungerisa da elguja xinTibiZis redaqciiT).

Targmanze darTul winasityvaobaSi Stefi xotivari-iungeri miuTiTebs, rom maria pritvicma Tavisi Targmani 1941-dan 1947 wlamde

---

[1] v. kuprava, vin aris feliqs peCina, ,,literaturuli saqarTvelo", 29 noemberi, 1985, #48, iqve, gv. 16.

[2] l. menabde, rusTveli sazRvargareTul literaturaSi', Tb., 1990, gv. 69.

[3] g. peCi, humanizmis gmiruli simRera, wignSi; v. kaxniaSvili, kc'x. redaqtori, Tanamedrove saqarTvelomde, Tb., 1984, gv. 171.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Seasrula. savaraudod, TariRi, romelic xelnawerzea, misi dasrulebis TariRia (xelnaweri dasrulebulia 13.11.1947). xelnaweri iSviaTad Seicavs Seswo rebebsa da variantebs. isini Setanilia Sesabamis adgilebSi. SesaZloa, zogi Sesworeba TviT pritvics ekuTvnis, sxvebi ki (met_naklebad xarisxiani Tu uxarisxo) ucnobi koreqtorebis mier iqna Setanili.

irkveva, rom Tavdapirvelad, prologis Targmnisas, is petrenkos rusuli TargmaniT sargeblobda, mogvianebiT ki nucubiZis TargmaniTa da petrenkos Targmanis gaTvaliswinebiT.[1]

filologiur mecnierebaTa doqtorma ruT noikomma qarTuli enis Seswavla 1949 wels daiwyo da ise daeufla, rom Targmna da 1957 wels gamosca ,,visramiani", romelic kritikam dadebiTad Seafasa. 1970 wels calke wignad daistamba ,,Tanamedrove qarTveli mwerlebi" winaTqmiTa da bolosityvaobiT. 1974 wels SveicariaSi gamoica ruT noikomis mier Sesrulebuli ,,vefxistyaosnis" prozauli germanuli Targmani. wigns erTvis mis mier daweri li istoriul-literaturuli narkvevi poemisa da misi epoqis Sesaxeb.

gamokvlevaSi ,,vefxistyaosnis" noikomiseuli Targmanis gamo",[2] al. baramiZe wers, rom qarTuli enis Cinebuli mcodne r. noikomi gamocdili mTargmnelia. 1957 wels man gadaTargmna ,,visramiani" (k. Cxenkeli Tan) erTad, xolo 1970 wels man gamoaqveyna m. javaxiSvilis, n. lorTqifaniZis, k. gamsaxurdias, l. goTuas moTxrobebi.

,,vefxistyaosnis" noikomiseuli Targmani prozaulia, rac gamouwvevia mTargmnelis survils, germanuli teqsti maqsimalurad mieaxlovebina qarTuli dednisaTvis, magram ruT noikoms sanimuSod Tavisufali leqsiT gadmouRia poemis mTeli prologi da igi gadautania Txzulebis bolos. Targmanis dednad aRebulia a. SaniZisa da al. baramiZis variantebiani gamocema 1966 wlisa.

al. baramiZis sityviT, wigni araCveulebrivi sifaqiziT aris dabeWdili ciurixSi. patara formatisaa, amkobs XVII saukunis qarTveli mxatvrisa da kaligrafis mamuka TavaqalaSvilis miniaturebi (maT Soris 12 miniatura feradia), ,,vefxistyaosnis" germanuli Targmanis teqsts axlavs mTargmnelis mier daweri li istoriul-literaturuli xasiaTis narkvevi SoTa rusTvelsa da mis poemaze.

S. reviSvilis daskvniT: ,,Targmani prozaulia da amdenad masSi dakargulia poemis versifikaturuli mxare, misi riTmuli da ritmuli simdidre, agreve ganumeorebeli musikaloba, magram, samagierod, SerCenili aqvs poeturi saxeebi, azrTa da emociaTa logikuri mxare, warmatebiTaa Targmnili agreTve aforizmebi".[3]

gamoCenili germaneli poeti, mTargmneli da literaturis istoriis mkvlevari, filosofosi, sociologi, publicisti herman budenzigi 1971-1972 wlebSi orjer iyo Camosuli TbilisSi rusTavelis ,,vefxistyaosnis" germanul enaze Targmnis sakiTxebTan dakavSirebiT. mix. wereTlis Targmani safuZvlad daedo mis mier 1970-ian wlebSi Sesrulebul ,,vefxistyaosnis" axal poetur germanul Targmans.

---

[1] S. rusTaveli, germanuli Targmani maria pritvicisa, Tb., 2005, gv. LVI.

[2] al baramiZe, axlo warsulidan, Tb., 1993.

[3] S. reviSvili, saqarTvelo_germaniis urTierTobidan, wignSi: narkvevebi germanul qarTul literaturul kavSirebze, Tb., 1987, gv. 38.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

SoTa rusTavelis saxelobis qarTuli literaturis institutSi Seqmnil teqstolog-rusTvelologTa da germanistTa specialur komisias daevala wereTliseuli Targmanis Semowmeba da masSi saWiro cvlilebebis Setana rusTvelologiis Tanamedrove moTxovnilebata Sesabamisad. komisia TandaTanobiT awvdida budenzigs Semowmebulsa da nawilobriv Seswo rebul ,,pwkareds". 1970 wlis dasawyisSi komisiam muSaoba daamTavra da budenzigs Caabara teqstis bolo nawilic.

1975 wels parizSi gamoica ,,vefxistyaosnis" mixel wereTlis mier Sesrulebuli prozauli germanuli Targmani, gamocema ganaxorciela nino saliam.

Tavad h. budenzigi ase axasiaTebda teqstze gaweul muSaobas: ,,profesor mixeil wereTlis pwkaredi axali rusTvelologiuri monapovrebis mixedviT gadaamuSaves neli amaSukelma da naTela xuciSvilma. maTTan erTad me vasworebdi yovel, Tundac umniSvnelo, Sinaarsobriv da azrobriv lafsuss, e. i. es iyo muSaoba teqstis maqsimaluri sizustis misaRwevad".[1]

1976 wels gamomcemloba ,,sabWoTa saqarTvelom" dastamba ,,vefxistyaosnis" budenzigiseuli Targmani, Targmans uZRvis ,,winaTqma", romelSic Camoyalibebulia mecnieris Tvalsazrisi poemis Taobaze. masSi avtori aRniSnavs, rom ,,rusTavelis eposSi ara marto samyaros mRelvare da mravalferovani suraTia warmosaxuli, aramed, amave dros, igi adamianTa swori warmarTvis sibrZnis wignia... igi saero bibliad iqca da Tu seriozulad aRviqvamT, davrwmundebiT, rom ufro meticaa, rakiRa masSi adamianTa momavali cxovrebaa gansazRvruli. poemaSi gamoCenil pirovnebas, gmirs, mijnurs fesvebi xalxSi Rrmad aqvs gamdgari. amitom arcaa gasakviri, qarTvelebi amnairad rom afaseben rusTavelis eposs, romelic Zveli qarTuliTaa daweri li, magram yvelasTvis erTnairad gasagebia, ara marto egreT wodebuli ganaTlebuli qarTvelebisaTvis, aramed ukleb liv xalxisaTvis... Zvel samoselSi gaxveul am erovnul eposSi qarTveli xalxi dResac Tavis Tavs xedavs".

Mmisi mosazrebiT, ,,qarTuli erovnuli eposi SeTxzulia Teqvsmetmarcvlovani dabali da maRali SairiT, oTxtaepiani strofebiT. leqsis aseTi forma germanul poeziaSi ar gvxvdeba. ,,simRera nibelungebze" SedarebiT axloa ,,vefxistyaosanTan", mis poetikasTan".

amasTan dakavSirebiT mTargmneli moixseniebs qarTvel poets konstantine WiWinaZes, romelmac qarTul enaze Targmna germanuli sagmiro eposi ,,simRera nibelungebze" Sesaferisi mSobliuri leqsTa zomiT – Teqvsmetmarcvlovani SairiT. mTargmneli aqve SeniSnavs, rom man ,,vefxistyaosani" Targmna daqtiluri hegzametriT, radgan germanuli leqsi moiTxovs grZel, aleqsandriul hegzametrul sazomso. amis sailustraciod moaqvs magaliTebi goetes, klopStokis, helderlinisa da gerhard hauptmanis mier antikuri poeziidan Sesrulebuli germanuli Targmanebidan. ,,hegzametri, _ wers herman budenzigi, _ genialuri leqssazomia, hegzametrs SeuZlia TargmanSi gadmosces yovelgvari poeturi xma, asonansebi, aliteraciebi... Cveni azriT, qarTuli enis

[1] v. kaxniaSvili, herman budenzigi saqarTveloSi, wignSi: ,,ko[illegible] saqarTvelomde", Tb., 1984, gv. 114.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mcodneebi, rusTavelis poemis mkvlevarebi da kritikosebi dadebiTad Sexvdebian Targmans“.[1]

o. jinoria miuTiTebda, rom leqsad Targmnis umwvaves problemad budenzigs versifikaciuli formis SerCeva miaCnda. Mmisi rwmeniT, rusTveluri Sairis germanulSi gadatana marto imdenad ki araa umarTebulo, rom igi „vefxistyaosnis” Sinaarsis gadmocemas arTulebs, aramed gacilebiT metad imiTaa saziano, rom Sairi erTianad eucxoeba germanuli enis ritmikas da mTel poemas xelovnurad, araesTetikurad, budenzigis TqmiT, komikurad aJRerebs germanelis yurSi. Aamitomac „vefxistyaosnis” gadasagermanuleblad martooden an Zvelgermanuli sagmiro leqsi anda klasikur-germanuli (klopStok-goeTeseuli) hegzametri Tu gamodgeboda, magram ramdenadac budenzings „vefxistyaosnis” ara „akademiuri”, aramed swored Tanamedrove mkiTxvelisaTvis daniSnuli Targmanis Seqmna swadda, man am ori SesaZleblobidan uyoymanod meore airCia, e.i. ara nibelungTa strofi, romelsac, moZvelebulobis garda, germanuli riTmis odindeli siRaribis beWedi azis, aramed germanuli hegzametri, romelsac goeTes geniam zedrouli sicocxle mianiWa.[2]

h. budenzigma Targmani miuZRvna qarTvel xalxs warweriT: „vuZRvni rusTavelis gamCen qarTvel xalxs, romelic dResac misi erTgulia“.

h. budenzigi 1976 wlis 12 dekembers gardaicvala, dasaflavebulia q. haidelbergSi. igi ver moeswro Tavisi Targmanis xilvas. 1977 wlis 3 ivniss, misi dabadebis dRes, misma meuRlem – ilze budenzigma saqarTvelodan miiRo s. Turnavas mier gagzavnili „vefxistyaosnis“ Targmanis 20 egzemplari. es iyo misi ukanaskneli naSromi.

Tanamedrove qarTul specialur literaturaSi bevri ram daiwera „vefxistyaosnis“ germanuli Targmanebis av-kargze. i. mosiZem naSromSi, „sivrcobriv semantikur segmentTa modelebi da maTi Sesatyvisobani „vefxistyaosnis“ germanul TargmanebSi”, ganixila h. hupertisa da h. budenzigis poeturi Targmanebi, agreTve m. wereTlis germanuli pwkaredi.

avtoris msjelobis sagania „vefxistyaosnis“ ZiriTadi sivrcobrivi kategoria _ „sofeli“ _ da misi interpretaciebi „vefxistyaosnis“ germanul TargmanebSi.

avtoris sityviT, „rogorc cnebiT, aseve lingvistur kategoriebSi asaxuli logikuroba zusti SesatyvisebiT gadmoicema „vefxistyaosnis“ m. wereTlis bwakredebis mixedviT Sesrulebul TargmanSi“ /h. budenzigi/.

i. MmosiZis daskvniT, h. huperti ZiriTadad „vefxistyaosnis“ rusul Targmans eyrdnoba, „lokalurobis momenti daculi ar aris, anda aRweriT planSia mocemuli, umetes SemTxvevaSi ki mTargmneli gverds uvlis ama Tu im lokaluri cnebis Tu movlenis Targmans, an iZleva Tavisufal variants“.[3]

Ggermanel qarTvelologTa Soris aRsaniSnavia Stefi xotivari-iungeris (daib. 1952 w.) moRvaweoba. 1979 wels berlinis universitetSi man

---

[1] s. Turnava, germanuli qarTvelogebi, wignSi: „sazRvargareTuli qarTvelologia~, Tb., 1978, gv. 228.

[2] o. jinoria, budenzigi rusTavelis qveyanaSi, „literaturuli saqarTvelo”, 1972, 9 ivnisi, #23, gv. 3.

[3] i. mosiZe, sivrcobriv semantikur segmentTa modelebi da maTi Sesatyvisobani „vefxistyaosnis“ germanul TargmanebSi, 1986. gv. 30

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

warmatebiT daicva sakandidato disertacia _ ,,konstantine gamsaxurdia da misi Semoqmedebis adrindeli periodis romanebi (1912_1935w.w.)".

Mmis naSromebSi ganxilulia qarTuli xelovnebisa da mwerlobis mniSvnelovani sakiTxebi, gamoqveynebuli aqvs statiebi qarTvel mxatvrebze, recenziebi qarTul wignebze. igi gansakuTrebuli interesiT swavlobda k. Ggamsaxurdias Semoqmedebas. berlinisa da sxva qalaqebis arqivebSi gulmodgine Ziebis Sedegad gamoavlina k. Ggamsaxurdias ucnobi leqsebis germanuli Targmanebi, agreTve mwerlis mier germaniaSi dabeWdili ori broSura ,,saqarTvelo msoflio omSi" (vaimari, 1916w.) da ,,penelopes saqmro aRmosavleTSi", moiZia erTaderTi egzemplari broSurisa ,,saqarTvelo msoflio omSi". Ees masala Suqs hfens adre burusiT mocul bevr sakiTxs, axleburad aSuqebs 1917_1918 wlebSi eqspresionizmisadmi k. Ggamsaxurdias damokidebulebas. mecnieri agreTve ikvlevs tradiciebisa da novatorobis sakiTxs qarTul sabWoTa istoriul romanSi.

naSromSi ,,qarTvelebi berlinSi" (Tb., 2001) ganxilulia germanul_qarTuli urTierTobebis istoria. avtori mimoixilavs iseT sakiTxebs, rogoricaa pirveli kontaqtebi, qarTveli studentebi berlinSi (1874_1918w), qarTveli mwerali konstantine gamsaxurdia berlinSi (1916_1918ww.), qarTuli kvlevebi berlinis fridrix vilhelmis saxelobis universitetSi, sulxan-saba orbelianis wignis _ ,,sibrZne sicruisa" _ gamocema berlinSi 1933 wels.

naSromSi saubaria im qarTvel studentTa da mecnierTa Sesaxeb, romlebic 1919 wlidan saqmianobdnen berlinis universitetSi, vrclad aris mimoxiluli berlinis umaRles saswavlebelSi moRvawe qarTvel mecnierTa Taoba, agreTve qarTveli mwerlis _ grigol robaqiZis _ berlinSi cxovrebisa da moRvaweobis periodi (1913_1945).

germaneli qarTvelologi mis mier germaniaSi mikvleul saarqivo masalebsa da sayuradRebo faqtebs eyrdnoba da amis safuZvelze warmoaCens grigol robaqiZis cxovrebisa da moRvaweobis germanuli periodis Tanmimdevrul suraTs.[1]

Stefi xotivari-iungeris gamokvlevaSi erT-erT yvelaze mniSvnelovan momentad miCneulia grigol robaqiZis pirveli romanis ,,gvelis perangis" gamocema ienis oigen diderixsis gamomcemlobaSi 1928 wels. naSromis avtori am gamocemasTan dakavSirebuli zogierTi garemoebis dadgenas cdilobs masSi uSualod monawile calkeul pirovnebaTa cnobebis safuZvelze.

GgermaniaSi grigol robaqiZis pirveli wignis dabeWdvidan ramdenime wlis Semdeg, 1932 wels, germanul enaze erTdroulad gamodis misi ori wigni _ ,,kavkasiuri novelebi" da ,,megi, qarTveli qaliSvili".

1928 wels Diederichs-Verlag-Si gamosuli romanisagan gansxvavebiT, momdevno wlebSi miTiTebulia novelebisa da romanebis mTargmneltA vinaoba. ,,kavkasiuri novelebi" Targmnes kete rozenbergma da rihard mekelainma, romani ,,megi" ki rainhold Cakertma da TviT avtorma, mekelainis, margarete gardunisa da elizabet votcelis monawileobiT.

romani ,,Cakluli suli" jer 1933 wels, Semdeg ki 1937 wels gamovida 4000-iani tiraJiT. Oorive gamocemas uZRoda gr. robaqiZis erTgverdiani winasityvaoba.

---

[1] S. xotivari-iungeri, grigol robaqiZe da Ggermania, ... saerTaSoriso qarTvelologiuri simpoziumis masalebi, Tb., 19...

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

robaqiZis romanTa wakiTxviT miRebul STabeWdilebas zombarti Semdegnairad aRwerda: ,,nawarmoebebSi... avtori misTvis Cveuli, damajerebeli, grZnobieri, msuye eniT, romlis gamoyenebasac verc erTi germaneli mwerali ver gabedavda, ramdenadac igi uciloblad ugemovnobaSi gadaeSveboda – aRwerda adamianis sastik ngrevas... romlebSic gansakuTrebulad Serwymoda urTierTs dasavluri racionaluroba da adamianuri bunebis cxovelur-atavisturi sawyisi".[1]

gamokvlevaSi aRniSnulia, rom momdevno romani ,,qalRmerTis Zaxili" pirvelad 1934 wels gamoica, xolo meored _ 1944 wels. ,,magiuri suraTebis seria" uwodes 1935 wels dabeWdil nawarmoebs ,,demoni da miTosi".

germaniaSi gamoica gr. robaqiZis romani ,,graalis mcvelni": 1937 wels igi 4000-iani tiraJiT daistamba, 1943 wels ki kidev 6000 egzemplarad. 1939 da 1943 wlebSi 112 aTasiani tiraJiT gamodis robaqiZis momdevno nawarmoebi ,,adolf hitleri, ucxo mwerlis TvaliT danaxuli".

1941 wels ibeWdeba grigol robaqiZis wigni musolinze, romlis pirveli gamocemis saTauri iyo ,,mzecxebuli musolini", meorisa ki, 1942 wels _ ,,musolini, zmanebani kaprize".

Oomis bolos mwerali bodenzees midamoebSi saswaulebrivad dauZvra saokupacio xelisuflebas, ris Semdegac gardacvalebamde JenevaSi cxovrobda.

Ggr. robaqiZis Semoqmedebis Sexebis wertilebi da Taviseburebani hainrix fon klaistis SemoqmedebasTan naCvenebia l. TeTruaSvilis statiaSi ,,dekadenturisa da romantikulis gagebisaTvis grigol robaqiZis ,,falestrasa" da hainrix fon klaistis ,,penTezileas" mixedviT".[2]

qarTul_germanuli literaturuli urTierTobebis kvlevis saqmeSi mravalferovan muSaobas eweodnen Sveicariuli qarTvelologiis skolis mesveurebi: iolanda marSevi (daib. 1920), ruT noikomi (daib. 1920) da lea fluri (daib. 1916), romelTac bolomde miiyvanes samtomiani ,,qarTul-germanuli leqsikonis" Sedgenisa da gamocemis saqme.

aRsaniSnavia, rom JurnalSi ,,bedi qarTlisa" (parizi, #6-7) hainrix rorbaxerma gamoaqveyna soliduri bibliografia 875 naSromis dasaxelebiT. masSi aRnusxuli iyo qarTul-germanuli kulturul-literaturuli urTierTobebis mecnieruli kvlevis Sedegebi. 1981 wels man calke wignad gamosca bonSi ,,masalebi qarTuli bibliografiisaTvis", romelSic Setanilia 2086 dasaxelebis naSromi: monografia, statia, recenzia Tu mxatvruli Zegli, yvelaferi, rac ki dawerila germanulad sxvadasxva eris SvilTa mier saqarTveloze, mis xalxze, kulturaze, enasa da mwerlobaze.

naSromi ,,saqarTvelo germanulenovan wyaroebSi"[3] sacnobaro xasiaTisaa, masSi Tavmoyrilia rvaasamde bibliografiuli erTeuli sazogadoebrivi mecnierebis sxvadasxva dargidan, dalagebulia anbanis mixedviT. yoveli wignis Tu statiis germanul dasaxelebas mosdevs qarTuli Targmani. bibliografia mdidar masalas Seicavs saqarTvelos

---

[1] iqve, gv. 218.

[2] l. TeTruaSvili, ,,dekadenturisa da romantikulis gagebisaTvis grigol robaqiZis ,,falestrasa" da hainrix fon klaistis ,,penTezileas" mixedviT", ,,literaturuli Ziebani", XIX, Tb., 1998, gv. 357-367.

[3] saqarTvelo germanulenovan wyaroebSi, (bibliografia), Tb., 1991.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

istoriis, qarTuli enisa da literaturis, xelovnebisa da sazogadoebriv mecnierebaTa sxvadasxva sakiTxebze. amTlianebs wyaroebs uZvelesi droidan 1976 wlamde.

germanuli literaturis qarTulad Targmnis saqmem, romelsac safuZveli Caeyara XVIII saukunis dasawyisSi, gardamaval xanaSi farTo xasiaTi miiRo. iTargmneboda mecnierul-filosofiuri da mxatvruli literatura. Targmnidnen iseTi ganmanaTleblebi, rogorebic iyvnen vaxuSti batoniSvili, anton kaTalikosi, daviT da ioane batoniSvilebi, miriani da sxva.

XVIII saukuneSi farTo paeqroba yofila gaSlili Targmanis Teoriis sakiTxebzec. erTmaneTs upirispirdeboda sulxan-saba orbelianisa da vaxuSti batoniSvilis mosazrebebi, romlebic SemdegSi literaturul sko lebad Camoyalibda.

gardamaval xanaSi ZiriTadad iTargmneboda sentimentaluri nawarmoebebi. am mxriv srulyofilia reinbekis moTxroba ,,konstancia kontarini". am periodSi Targmanebi srulde boda ZiriTadad rusulidan.[1]

mecxramete saukunis dasawyisidan qarTulad Targmnil Tu gadmokeTebul mxatvrul literaturaSi germanulenovan literaturas sakmaod mniSvnelovani adgili uWiravs. swored am periodSi iTargmna erazm roterdamelis, klapStokis, lesingis, herderis, goeTes, Sileris, riukertis, Zmebi grimebis, haines, zudermanis, biornis da sxvaTa Semoqmedebis nimuSebi, romlebsac 1852 wlamde, pirveli qarTuli Jurnalis _ ,,ciskris" _ daarsebamde, qarTuli sazogadoeba xelnawerebSi ecnoboda. Aam xelnawerebidan zogs Cvenamde ar mouRwevia (mag. Nnikoloz baraTaSvili wers Tavis biZas grigol orbelians, rom mas moswonebia da uTargmnia rusul JurnalSi ,,biblioTakaSi" moTavsebuli ,,iulius tarenteli" iohan laizevicisa, magram es Targmani dRemde miukvleve lia), nawili xelnawerebis saxiTaa daculi arqivebSi, umTavresad saq. mecnierebaTa akademiis xelnawerTa institutSi da literaturuli da Teatraluri muzeumebis fondebSi), mcire nawili calke wignebad aris gamoqveynebuli, xolo ramdenime maTgani mogvianebiTaa dabeWdili periodul gamocemebSi an originalur nawarmoebebTan erTad Sesulia mTargmneliTa TxzulebaTa krebulebSi.

sagulisxmoa giorgi wereTlis mimarTeba sazRvargareTuli literaturis calkeuli warmomadgenlebisadmi. XVIII saukunis mwerlobidan yvelaze xSirad igi axsenebs germanel ganmanaTlebels _ lesings, gansazRvravs mis adgils germanuli filosofiuri da esTetikuri azrovnebis istoriaSi, mimoixilavs ganmanaTlebelTa epoqis mTavar moZRvrebebs. Mmisi rwmeniT, lesingma ,,Semoitana axali filosofiuri azri xelovnebis viTarebis Sesaxeb da amiT Sexsna daZvelebuli sibrZnis borkili axals kacobriobis Wkua-gonebas. SesaniSnavia, rom kaci, romelsac kisrad unda eRo es didi mociquloba, daibada da aRizarda germaniis filosofiuri kvlevis niadagze, man iwinaswarmetyvela axali Suqi ganaTlebisa da Seiqmna mecnierebisa da axali moqalaqeobis meTaurad germaniaSi, xolo misma esteturma Teoriam ki mTels evropis erovnebas mohfina axali naTeli".[2]

---

[1] v. kavTiaSvili, germanuli literaturis qarTul enaze Targmnis saTaveebTan, literaturuli Ziebani, SromaTa krebuli, Tb., 1989, gv. 397-409.

[2] G ,,kvali", 1893, #50.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

g. wereTeli dawvrilebiT saubrobs esTetikuri azrovnebisa da sakuTriv mSobliuri literaturis winaSe „laokoonis“ avtoris damsaxurebaze, goeTesa da Sileris moRvaweobisaTvis vargisi ideuri niadagis Semzadebaze, magram, amasTanave, aRiarebs imasac, rom didi germaneli ganmanaTleblis naazrevi da namoRvawari TavisTavad ver gamoiRebda Sedegad goeTesa da Sileris memkvidreobas. qarTveli mecnieris sityviT, dramatuli Txzulebebis Sesaqmnelad sakmarisi araa mxolod „xelovnuri niWis qoneba“, am niWs sWirdeba Taviseburi ganviTareba, scenis codna da TviT dramatul TxzulebaTa Seqmnis kanonebis codna. „es kanonebi pirvelaT moigones Zvel saberZneTSi da Semdeg igi ganviTarda Seqspiris mier, xolo umwvervales ganviTarebamdis miaRwia lesingis wyalobiT meTvramete da mecxramete saukuneSi, evropis cxovrebis niadagze“.[1]

g. wereTeli gansakuTrebuli gulmodginebiT ikvlevda herman zudermanis Semoqmedebas. 1895 wlis Jurnal „kvalis“ meSvide nomerSi mazakvalis fsevdonimiT ibeWdeba g. wereTlis statia „Cveni saxioba“, romelic eZRvneba germaneli mwerlis piesas „samSoblo“.

qarTveli sazogadoebis gansakuTrebuli yuradReba wilad xvda iohan qristof fridrix Silers. ilia WavWavaZe jer kidev 1862 wels saubrobda „did Silerze”, literaturaSi „romantikuli mimarTulebis” warmomadgenelze.

Mmisi sityviT, „literaturis istoriaSi Zvirad SevxvdebiT iseT didebul adamians, romelSic buneba da niWi ise SesaferisaT yofiliyon erTimeoresTan SeTanxmebuli: Sileri SorsmWvretel, spetak, Rrma filosofiursa da mxolod adamianisa da sazogadoebis bednierebis motrfiale niWs agvirgvinebda da TiTqo Zalasa da mimzidvelobas hmatebda poetis nazi, mSvidi da uwyinari buneba, yvelasadmi siyvaruliT da TanagrZnobiT aRsavse”.

iv. gomarTelis saxels ukavSirdeba cda, moenaxa msgavseba Silerisa da vaJa-fSavelas msoflmxedvelobebs Soris. igi werda: „gvelis mWamelSi” vaJa-fSavela marto poeti ki ar aris, is aris poeti-filosofosi da Tavisi filosofiuri xelovnebiT uaxlovdeba Silers. vaJa-fSavela swored imgvarive panTeistia poeziaSi, rogorc Sileri”.

pirveli nawarmoebi, romelsac farTo aRiareba xvda wilad da mtkiced damkvidrda Cvens literaturaSi aris fr. Sileris „ganyofa soflisa“, romelic 1842 wels uTargmnia cnobil sazogado moRvawes, dramaturgsa da poets giorgi erisTavs da gamoqveynebula 1852 wels mis mierve daarsebul „ciskris“ mexuTe nomerSi. g. erisTavma 1836 wels Targmna Sileris balada „xelTaTmani“. aRsaniSnavia i. WavWavaZis mier 1858 wels Targmnili „cremlTa Sina nugeSi“.

germaniis udidesi dramaturgis, saxelganTqmuli poetisa da moazrovnis fridrix Sileris popularoba saqarTveloSi dakavSirebuli iyo umTavresad mis dramebTan. Ppirveli piesa, romliTac qarTveli mkiTxveli mSobliur enaze gaecno Silers, rogorc dramaturgs, aris „vilhel teli“, romlis nawili, Targmnili sazogado moRvawisa da mTargmnelis nikoloz avaliSvilis mier, daibeWda 1867 wels „ciskris“ or nomerSi.

„yaCaRebis“ garda (romelic n. avaliSvilis mier Targmnili, 1876 wlis „mnaTobSi“ daibeWda, xolo calke wignad 1912 wels gamoqveynda),

[1] „kvali”, 1897, #47.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iTargmna „fieskos SeTqmuleba genuaSi“, „veragoba da siyvaruli“, „don karlosi“, „mariam stiuarti‘ da „orleaneli qalwuli“. es piesebi, garda „fieskos SeTqmulebisa“ da „orleaneli qalwulisa“, Tumca am periodSi ar gamoqveynebula, magram metnaklebi warmatebiT idgmeboda qarTul TeatrebSi.

Sileris literaturuli memkvidreobidan qarTvel germanistTa mier SedarebiT ukeTesad aris Seswavlili misi dramebi da leqsebi. germaneli mwerlis cxovreba da Semoqmedeba ganxilulia gr. xavTasis naSromis _ „narkvevebi germanuli literaturis istoriidan“ pirvel wignSi (Tb., 1952) da misive 1955 wels gamoqveynebul sajaro leqciis stenogramaSi. Oorive gamokvlevaSi avtori cdilobda daesabuTebina, rom Semoqmedebis meore periodSi arsebul sinamdvilesTan Serigebulma Silerma xeli aiRo pirvel periodSi dasaxul ideaTa ganxorcielebisaTvis brZolaze. Ggansxvaveuli mosazrebaa Camoyalibebuli d. laSqaraZis monografiaSi „fridrix Sileri“ (1955 w.). avtori im mosazrebas aviTarebs, rom „kacobriobis tribuni“ sicocxlis bolomde erTguli darCa Sturmeruli periodis maRali idealebisa, magram jer kidev „yaCaRebSi“ mankieri sinamdvilis individualuri meamboxeobis gziT mospobis SesaZleblobaSi daeWvebuli, cvlis brZolis gzas da „vaimaruli klasicizmis“ periodSi feodaluri germaniis mZlavr kritikasTan erTad, „mSvenieri kacobriobis“, pirovnebisa da sazogadoebis mTlianobze damyarebul „mSvenieri kacobriobis“ ideas aviTarebs, sadac adamianis srulyofas Tavisufali Sroma daagvirgvinebs.

Silerze gamoqveynebuli sxva Sromebidan aRsaniSnavia S. reviSvilis „fridrix Sileri da qarTuli sazogadoebrioba“, o. jinorias „fridrix Sileri“, „Sileris lirika“ (winasityvaoba fridrix Sileris lirikisa da baladebis krebulisa) da „fridrix Sileris esTetikuri mrwamsi“, z. WarxalaSvilis „xelovnebis daniSnulebis sakiTxi Sileris esTetikaSi“ da leila TeTruaSvilis „Sileris „naivuri“ da „sentimentaluri“ da „pirvelsawyisi“.

naSromSi „fridrix Sileri da qarTveli sazogadoebrioba“[1] S. reviSvili mimoixilavs Sileris TxzulebaTa qarTul enaze Targmnis istorias. miuTiTebs Targmanis paralelurad warmoebul nawarmoebTa komentirebasa da kritikul aTvisebaze. SeniSnavs, rom kritikosebi aanalizebdnen mis nawarmoebebSi gaSuqebul politikur da filosofiur ideebs, miuTiTebdnen mwerlis rolze mSobliuri literaturisa da, saerTod, kacobriobis winaSe.

d. laSqaraZem kvlevis sagnad aqcia Sileris nawarmoebebi („yaCaRebi~, „fieskos SeTqmuleba genuaSi~, „veragoba da siyvaruli~, „don karlosi~, „mariam stiuarti~, „valenStainis banaki~, „orleaneli qalwuli~, „vilhelm teli~, „mesinas sarZlo~), Seafasa misi msoflmxedvelobisa da SemoqmedebiTi ganviTarebis gza, istoriul-esTetikuri Ziebani.

mkvlevarma Sileris Semoqmedeba Rrma humanuri ideebiT gamsWvalul erT diad, paTetikur simfoniad miiCnia, „romlis mTavari motivi Tavisuflebaa, romlis gmiric tiraniis borkilebisagan ganTavisuflebuli, harmoniulad ganviTarebuli adamiania da romelic

[1] S. reviSvili, fridrix Sileri da qarTveli sazogadoebrioba, gaz. „komunisti“, Tb. 1959.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

umReris axali sazogadoebis Seqmnas, sadac ar iqneba antagonizmi da adamiani ar Seuracxyofs adamianis Rirsebas.[1]

avtoris sityviT, Sileris „keTilSobili, energiuli da momxibvleli grZnobebi“, mTeli misi msoflmxedveloba winaaRmdegobrivia, misi TavisTavad maRali da mimzidveli, „meocnebe, mxolod momavlisaken mimarTuli xedva“ metismetad abstraqtulia, xolo is gzebi, is meTodebi, romlebsac igi Tavisi arsebiTad revoluciur-humanisturi idealis gansaxorcieleblad saxavs, umweo da utopiuria, magram progresuli kacobriobis mowinave azri winaaRmdegobebiT gabzarul Sileris SemoqmedebaSi afasebs am jansaR, humanisturi suliskveTebiT gamsWvalul maRal ideebs, kacobriobis Tavisuflebis im gulwrfel himns, romlebic Sileris Semoqmedebis wamyvan tendencias, mTavar ZarRvsa da dedaazrs warmoadgens.[2]

Ggermanuli literaturis uaRresad originaluri da kolorituli figura hainrix haine gasuli saukunidanve iqcevda qarTveli sazogadoebis yuradRebas. jer kidev samocian wlebSi ibeWdeboda haines leqsebi qarTul Jurnal-gazeTebSi. Mmisi poeziis pirveli Semomtanebi saqarTveloSi samocianelebi iyvnen. qarTveli mkiTxveli i. WavWavaZis, a. wereTlis, anton furcelaZis, vaJa-fSavelas, Sio mRvimelisa da sxvaTa mier Targmnili leqsebiT gaecno haines poetur Semoqmedebas. Hhaines 32 leqsi Targmna i. baqraZemac.

aRsaniSnavia, rom haines SemoqmedebiT yofila gatacebuli Wola lomTaTiZe, romelsac sevastopolis cixeSi yofnisas uTargmnia misi TiTqmis yvela leqsi. Targmnili leqsebi Jandarmerias waurTmevia da dauwvavs, Wolas aralegalurad kvlav uTargmnia sul 173 leqsi da es leqsebi W.olias fsevdonimiT 1913 wels gamouqveynebia. Mmas wamZRvarebuli aqvs mTargmnelis werili „megobar mkiTxvels” da haines mokle biografia.

hainesa da ilias Semoqmedebas Soris naTesauri kavSiri jer kidev al. cagarelma SeniSna. 1870 wels miunxenidan gamogzavnil literaturul-kritikul mimoxilvaSi „Cveni ubeduri mwignobroba am saukuneSi~[3] ganixilavs ilias ramdenime nawarmoebs, maT Soris „gazafxuls~ da wers: „es leqsi Tavisi martivi gamoTqmiT, grZnobiTa da hazris siRrmiT, agreTve riTmis keTili xmovanebiT namdvili saxalxo-nacionaluri leqsis magaliTia da umaRlesis TvisebiT es leqsi Rirsia haines kalmisa~. al. cagareli werda, rom visac gulisyuriT waukiTxavs haines „simRerebi~ da Semdeg ilias samociani wlebis lirikuli leqsebi („gaxsovs turfav~, „xma gulisa~ da sxva), formiT, JReradobiT, asaxuli saxeebiTa da gancdiT maT Soris naTesaobas advilad aRmoaCenda.

am naTesaobis Sesaxeb miuTiTebda g. jiblaZec. igi werda, rom „grZnobierebiTac ilias poezia gansxvavdeba baraTaSvilis leqsebisagan, es gansxvaveba iliasi baraTaSvilisagan iseTia, rogorc hainesa da baironis poezias Soriso.[4]

swored ilia WavWavaZe iyo pirveli qarTvelTa Soris, vinc haines leqsebi qarTulad Targmna, iliam pirvelma gaacno qarTveli mkiTxveli

---

[1] d. laSqaraZe, literaturuli narkvevebi, Tb., 1972, iqve, gv. 5.

[2] d. laSqaraZe, fridrix Sileri, wignSi: literaturuli narkvevebi, , Tb., 1972, gv. 14-153.

[3] al. cagareli, Cveni ubeduri mwignobroba am saukuneSi, gaz. „droeba~, 1870,N###2, 3, 4, 6, 7.

[4] g. jiblaZe, ilia WavWavaZe, Tb., 1966, gv. 151.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

haines lirikas. man 1858 wels „simReraTa wignidan“ Targmna 2 nimuSi: „roca Sevyureb me Sens Tvalebsa“ da „loyiT moepyar Cemsa loyasa“. ilias haines mibaZviT dauweria sami leqsi: „meca mqonia kargi mamuli”, „sixaruli hgavs” da „vixile satrfo”.

pirveli mecnieruli naSromi, romelic hainrix haines Semoqmedebas mieZRvna, iyo gr. xavTasis sadoqtoro disertacia „hainrix haines xelovnebis Teoria”, romelic man 1949 wels daicva da 1956 wels gamoaqveyna. v. kavTiaSvili Tavis naSromSi aRniSnavs, rom 1971 wlamde, vilfrid maieris disertaciis („narkvevi haines xelovnebis Teoriis Sesaxeb”) gamoqveynebamde, haines xelovnebis Teoriis mcirericxovan mkvlevarTa Soris gr. xavTasi iyo erTaderTi, vinc haines esTetikur-Teoriuli Sexedulebebis misive mxatvrul praqtikaSi gamovlenis Cvenebis gziT daadastura haines xelovnebis Teoriis sistematizaciis SesaZleblobа.

Ggr. xavTasis rwmeniT, xelovnebisa da sazogadoebis urTierTobis sakiTxi hainesTan istoriul sibrtyezea gadatanili. adamianTa istoriis ganviTarebasTan erTad, icvleba adamianis sazogadoebasTan damokidebulebis formebi. hainesTan ori ZiriTadi formaa xelovnebisa da sazogadoebrivi cxovrebis urTierTobis gagebaSi. pirveli, roca xelovnebasa da sazogadoebas Soris aris harmonia da meore – disharmonia. pirvel SemTxvevas haine miiCnevs xelovnebis ganviTarebisaTvis xelSemwyob faqtorad da sargeblobis momtanad TviT sazogadoebisaTvis, meore SemTxvevas ki _ xelovnebis ganviTarebis Semferxebel mivlenad.

avtoris daskvniT, „xelovnebisa da literaturis ZiriTad sakiTxTa gagebis dargSi haine dgas realuri qveynis miRebis, misi Semecnebis SesaZleblobebis aRiarebis Tvalsazrisze.

xelovnebis bunebis, mxatvruli geniisa da niWis Taobaze msjelobisas, haines naazrevSi realisturi sawyisebis gaswvriv SeiniSneba idealisturi esTetikis momentebic. es momentebi ar axasiaTebs mwerlis ganviTarebis erT romelime safexurs, aramed meti Tu naklebi siZlieriT, SeiniSneba misi SemoqmedebiTi ganviTarebis mTel manZilze.

haines rwmeniT, realistur safuZvelze dgoma kidev ar uzrunvelyofs maRal da WeSmaritad mxatvruli nimuSebis Seqmnas. am miznis gansaxorcieleblad mwerali saWirod scnobs, rom xelovani ar moeqces yalbi obieqtivizmis tyveobaSi, gviCvenos Tavisi mimarTeba gadmosacemi masalisadmi, ganimsWvalos SemoqmedebiTi enTuziazmiT.

gr. xavTasis azriT, „mkelebSi” swored is principebia daculi, rasac haine WeSmarit xelovnebas uyenebs. saxeldobr, is, rom „mkelebSi” mxatvars saxeebi sinamdvilidan aqvs aRebuli, xolo Semdeg safexurze isini gadamuSavebuli aqvs xelovnebad. sinamdvilis xelovnebad gardaqmnis procesi haines sinamdvilis Tavisebur gansawmedelSi gatarebad miaCnia.

haines cxovreba da SemoqmedebiTi gza SedarebiT vrclad aris ganxiluli d. laSqaraZis monografiaSi „hainrix haine”.

naSromis avtori saguldagulod Seiswavlis hainrix haines Semoqmedebas. saubaria mxatvrul-publicistur narkvevze „mogzauробis suraTebi“, romelic 4 nawilisagan Sedgeba („mogzauroba harcze“, „ideebi“, „italia“ da „inglisuri fragmentebi“). d. laSqaraZis daskvniT, „am erTi SexedviT, mkacr logikur pricips moklebul nawarmoebSi haine klasikuri prozis mSvid tons da mdore garemos d

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

da movlenebis yovelmxriv axsnas cvlis Rrma lirizmiT da dinamiurobiT, garemodan aRebul mxolod ramdenime detalze yuradRebis gamaxvilebiT da emociurobiT, rac impresionistuli maneriT Seqmnil am nawarmoebs poeziasTan aaxloebs".[1] A

avtoris msjelobis sagania ocdaaTiani wlebis meore naxevarSi dawerili haines ori mTavari Txzuleba „ludvig berne" da „ata troli". avtori wers: „sulis siRrmemde Camwvdomi lirikuli leqsebis mSvenebam aqcia haine xalxis sayvarel poetad; misi satiris mamxilebelma Zalam gaxada igi reaqciis risxvad; misi prozis Rrma ideurobam da mxatvrulma Rirsebam Caayena poeti udides prozaikosTa Soris da roca haines mtrebi misi saxelis aRgvas fiqrobdnen, poetis Semoqmedebas gatacebiT kiTxulobda xalxi, visi samsaxuric gaixada poetma Tavisi cxovrebis diad miznad".[2]

„qarTvel hainologebs" garkveuli wvlili aqvT Setanili agreTve haines „simRerebis wignis" romantizmTan mimarTebis sakiTxis garkvevaSic, kerZod, i. metalovTan erTad, gr. xavTasma, d. laSqaraZem da Semdeg z. WarxalaSvilma uaryves manamde hainologiaSi damkvidrebuli Sexeduleba haines „simRerebis wignis" tipur „romantikul Zeglad" miCnevis Sesaxeb. z. WarxalaSvilis naSromis „hainrix haines „simReraTa wigni" da germanuli romantizmi"[3] mizania „simReraTa wignis" detaluri kritikuli analiziT warmoadginos damatebiTi masalebi haines adreuli Semoqmedebis mecnieruli Seswavlisatvis, ganixilos leqsTa es krebuli romantikuli literaturisadmi mimarTebis aspeqtSi.

z. WarxalaSvilis sityviT, „simReraTa wignis" SeqmnaSi gadamwyveti roli iTamaSa avtoris Tanamedrove germaniis socialurma viTarebam, „simReraTa wignSi" gamoCnda me-19 saukunis 20-iani wlebis germania, romelic kargad gaicno hainem milioneri biZis finansur dawesebulebaSi da varnhagenis literaturul salonSi, bonis, gotingenisa da berlinis universitetebSi.

„simReraTa wigni" araa SemTxveviT Tavmoyrili leqsebis krebuli. oTxive nawilze erTi ZiriTadi ideuri xazi gadis – esaa romantikuli tradiciebisagan TandaTanobiTi gaTavisufleba, - aseTia avtoris daskvna.

avtori wers, rom haines „simReraTa wigni" ar aris germanuli romantizmis literaturuli Zegli. yovelgvar safuZvels moklebulia am nawarmoebis „wminda lirikis" iseT nimuSad miCneva, romelSic uiRblo siyvarulis gamotirebaa mocemuli. leqsTa am krebulis Sinagani winaaaRmdegobani da stilis Tavisebureba, rac realisturi da romantikuli tendenciebis urTierTobaSi gamoixateba, pirobadadebulia me-19 saukunis 20-iani wlebis germaniis socialur-politikuri movlenebiT. gasaTvaliswinebelia avtoris pirovnebac – biografiuli momentebic, romlebic Taviseburad airekla „simReraTa wignSi". aqve gamoCnda haines stilis ZiriTadi Tavisebureba, satira, romelsac socialuri funqcia ekisreba. poeti axerxebs pirovnuli interesis

---

[1] d. laSqaraZe, hainrix haine, wignSi: hainrix haine, rCeuli Txzulebani , Tb., 1970, gv. 16.

[2] d. laSqaraZe, , hainrix haine, wignSi: hainrix haine, rCeuli Txzulebani, Tb., 1970, gv. 47.

[3] z. WarxalaSvili, „hainrix haines „simReraTa wigni" da germanuli romantizmi, wignSi: germanuli literaturis istoriisa da literaturis Teoriis [illegible] Tb., 1981, gv. 262-282.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sferodan amaRlebas, sazogadoebrivi cxovrebis poeziis sagnad gamocxadebas.[1]

v. kavTiaSvilis monografia ,,hainrix haine qarTul literaturaSi" (Tb., 1978) ,,qarTuli haineanas" monografiuli Seswavlis warmatebuli mcdelobaa. sagangebo aRniSvnas imsaxurebs misi gamokvleva ,,etiudebi germanul-qarTuli literaturuli urTierTobidan" (Tb., 1991), romelSic sainteresodaa warmodgenili hainrix haines Semoqmedebis mimoxilva-Sefaseba qarTul literaturaTmcodneobaSi, misi Semoqmedebis, msoflmxedvelobisa Tu literaturuli gemovnebis Sesaxeb gamoTqmuli mosazrebani. avtori SeniSnavs, rom XIX saukunis qarTveli literaturis moRvaweni haines Semoqmedebidan, arsebiTad, epoqis moTxovnilebis Sesabamisad, irCevdnen saTargmn masalas. am mxriv gamoirCeoda n. avaliSvilis, k. lorTqifaniZisa da i. baqraZis Targmanebi.

avtoris rwmeniT, haines prozis sferoSi Targmnis arsebul xarvezs nawilobriv avsebs k. da g. jorjanelebis mier brwyinvaled Targmnili ,,mogzaurobis suraTebi".

naSromSi ,,germanuli literaturul-esTetikuri recefciebi galaktion tabiZis SemoqmedebaSi" (Tb., 2006) v. kavTiaSvili cdilobs gaarkvios, Tu ra adgili ukavia germanul kulturas galaktionis SemoqmedebaSi. naSromSi warmodgenilia filosofiur-esTetikuri azris ganviTarebis is xazi, romelic safuZvlad daedo modernistul xelovnebas zogadad da galaktionis Semoqmedebas konkretulad. yuradReba eqceva tradiciul nakadsac, im mZlavr fundaments, romelzedac aSenebda galaktion tabiZe yovelgvar siaxles literaturaSi.

avtoris fiqriT, ,,haine is poetia, romelic qarTvel winapar mwerlebTan erTad da maT kvalad yvelaze adre SeiWra galaktionis sulier cxovrebaSi, Camouyaliba Semoqmedebis mizani da azri, rac kargad gamoikveTa ara marto mis lirikaSi, aramed praqtikul cxovrebaSic. amisi cxadi magaliTia Tundac misi damokidebuleba cisferyanwelebTan, rac poeturi gancdisa da tradiciisadmi damokidebulebis mTel xazze vlindeba. garda amisa, galaktionis mgrZnobiare suls SesamCnevi kvali daamCnia haines unapiro sevdam, martoobam, usamSoblobis gancdam. zRvisa da qaris Tema, ,,Savi mzis" simbolika, "Soreuli qalis" saxec, Cans, haines Semoqmedebidan iRebs saTaves".[2]

haineze daweril gamokvlevaTagan yuradRebas iqcevs arsen bibiCaZis ,,hainrix haines ori mnaTobi".

goeTe werda: ,,me gulmodgined vecnobi sxva erebis monapovars da sxvasac vurCev ase moiqces. dRes erovnuli literatura bevrs verafers ambobs, dRis wesrigSi dgeba msoflio literatura da yvelas valia, daaCqaros am literaturis meufebis epoqa, magram ucxouri literaturis aseTi maRali Sefasebis drosac unda veridoT mowonebul nimuSebSi CarCenas da ar unda miviRoT is erTaderT nimuSad... isini ise unda ganvixiloT, rogorc istoriuli da gadmoviRoT ukeTesi ram, ris gadmoRebasac vamjobinebT".[3]

---

[1] iqve, gv. 281.

[2] iqve, gv. 58.

[3] goeTes saubrebi ekermanTan, baTumi, 1988, gv. 125.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTuli sazogadoeba gvian gaecno goeTes mxatvruli Semoqmedebis nimuSebs. arsebobs cnoba, TiTqos goeTes ramdenime leqsi eTargmnos aleqsandre WavWavaZes, magram am Targmanebs Cvenamde ar mouRwevia. amitom goeTes pirveli mTargmneli iTvleba gr. orbeliani, romlis mier 1842 wels lermontovis Targmanis mixedviT Sesrulebuli „mgzavris Ramis simRera“ mxolod 1865 wels gamoqveynda Jurn. „ciskarSi“. goeTes meore Targmnili nawarmoebad dasaxlebulia „egmontis“ m. xudadovisa da g. wereTlis mier Sesrulebuli Targmanebi.

1900 wels Jurnal „moambeSi“ saTauriT „verTeri“ gamoqveynda ivane axalSeniSvilis mier germanulidan Targmnili „axalgazrda verTeris vnebani“.

1908 wels calke wignad gamoqveynda „faustis“ orive nawilis sruli Targmani (mTargmneli petre mirianaSvili). igi azrobrivi uzustobisa da dabali mxatvruli donis gamo mkacrad iqna gakritikebuli.

Ggermanulenovani literaturis warmomadgenelTagan goeTe iyo pirveli, visi Semoqmedebac qarTvel germanistTa mecnieruli kvlevis sagnad iqca.

me-19 saukunis qarTul literaturaSi goeTes Sesaxeb monografiaTa simcires a. Ggawerelia im garemoebiT xsnida, rom evropuli mwerlobis istoriis specialistebi maSin iSviaTad moiZebnebodnen. zerele mimoxilvebi da kompilaciuri werilebi ki ilias samarTlian ironias iwvevda. igi dacinviT SeniSnavda, rom CvenSi hegelis esTetikaze, lesingis „filosofiaze“, goetesa da baironze „uzarmazar wignebs dasweren, magram erT patara leqss romelime Cveni poetisas ki „ver gauZRvebiano“.

goeTes cxovreba da Semoqmedeba qarTvel mkiTxvels arsebiTad pirvelad gaacno k. Ggamsaxurdiam.

cnobilia, rom k. Ggamsaxurdias azrovnebasa da SemoqmedebaSi saqarTvelos Semdeg umTavresi iyo Ggermania da germanuli kultura. Mman adreve aRiara kantisa da goeTes qveyana „evropis inteleqtualur diriJorad”.

„landebTan lacicSi” naTqvamia: „nicSeTi gatacebam momca pirveli biZgi germanuli enis Seswavlis saqmeSi”. Aamas mwerali werda 60-ian wlebSi. samecniero literaturaSi SeniSnulia, rom simarTles ar unda Seeferebodes mwerlis cnoba: „me ukve quTaTur qarTul gimnaziaSi ise kargad vicodi es ena, „egre ityoda zaratustras” pirveli Tavebi im xanebSi vTargmne”. sarwmunod miCneulia 1913 wels mwerlis mier naTqvami: „im dros umZinarevze ki ara, fxizels miWirda germanuli gamoTqma. swored am mizniT ver gamigo megazeTem Tu ra iyo, jer gaCumda, mere ki erTi Semagina uSverad da miyvira: „germaniaSi rom Camosulxar, germanuli ver iswavle?”[1]

k. gamsaxurdias male ise kargad auTvisebia germanuli, rom araTu leqciebs ismenda da Targmnida, 1913 wels dawera recenzia p. mirianaSvilis mier Targmnil goeTes „faustze”, romelSic swored enobriv sizustes eqceva yuradReba.

goeTes „fausti“ 1927 wels iTargmna qarTulad d. oniaSvilis mier (es iyo nawarmoebis Targmnis meore cda) k. gamsaxurdias naSromi

[1] s. sigua, Ggermania _ maradiul RmerTTan morkine iakobi, wignSi: k. Ggamsaxurdia goeTes cxovrebis romani, t. III, Tb., 1993, gv. 265.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

„goetes „fausti“ (germanuliT Targmnili d. oniaSvilis mier)“[1] daiwera 1928 wels.

k. gamsaxurdia darwmunebulia, rom goetes „faustis“ mTargmneli, uwinares yovlisa, kargi poeti unda iyos, leqsis teqnikaSi uaRresi virtuozi. amave dros didi mcodne rogorc germanuli, ise qarTuli enisa. naSromis Tanaxmad, d. oniaSvilis TargmanSi sityvebi ki ara, mTeli monologebi, dialogebi, usaTuTesi liriuli adgilebi iRupeba. k. gamsaxurdias TvalsazrisiT, gvarianadaa Targmnili faustis monologi, saxeldobr, wyevla. danarCeni mTeli tragedia ise ulazaTod gadauqarTulebia, rom amgvar Targmans ezopes zRaprebic ver aitanda.[2]

k. gamsaxurdiam oc-ocdaTian wlebSi gamoaqveyna ramdenime werili, vrceli esse, romelic Semdeg gadamuSavebuli saxiT bevrjer daistamba. „goete, napoleoni, nicSe“[3] iyo k. gamsaxurdias germaniidan samSobloSi dabrunebis Semdeg goeTes Sesaxeb gamoqveynebuli pirveli werili. werilSi avtori goeTes (iseve rogorc napoleonsa da nicSes) „adamianuri gmirobisa da inteleqtualuri aristokratobis... sulier heroldad“ warmoadgens, gamoxatavs aRtacebas goeTes pirovnebis sidiadesTan dakavSirebiT da wers: goeTes „gmiroba amtanobaSi iyo. misi amtanoba iyo ufro Zlieri, vidre moTmena, misi TavSekavebuleba ufro maRali rangis morali – vidre marTlismoqadagis zneoba, misi codna ufro Rrma da misnuri, vidre profesionaluri mecnierisa da mkvlevrisa... misi dakvirveba ufro civi, vidre Tanamedrove skeptikosisa. misi Semecneba ar iyo logikis saSualebiT, wvalebiT gamonaxuli WeSmariteba, aramed mTlianad SegrZneba da mistika“.

1922 wels, roca iwereboda esse „goeTe Tu mistikosi“[4], mwerlis amocana iyo ara goeTes mxatvruli samyaros gamokvleva, aramed _ Tanamedrove TvaliT wakiTxva, raTa maSi epovna dRevandelobis sasicocxlo ideebi, am ideaTa pirvelmonaxazi.[5]

werilSi SeniSnulia, rom „qristianuli mistika gaxlavT ZiriTadi toni ara marto goetesi, aramed yvela didi evropeli poetis Semoqmedebisa“. masSi gatarebuli TvalTaxedvis mixedviT, „faustis” saxiT evropul literaturaSi pirvelad iqna warmodgenili nicSeseburi zekaci, romelic adamianuri Zalebis zeviT, adamianuri SesaZleblobebis miRma miiswrafvis.

Aavtoris saboloo daskvniT, goeTe miCneulia civilizaciis pirvel poetad, romlisganac pirdapiri gzaa verharnisaken, xolo emil verharni, rogorc cnobilia, erT-erTi winamorbedia avangardizmisa, romlis pirveli niSnebi qarTul poeziasa da azrovnebaSi „cisferyanwelebTan” erTad gamoavlina k. Ggamsaxurdiam (leqsebi „XX saukune”, „did qalaqSi”).

k. gamsaxurdias „goete”[6] warmoadgens 1920-30-ian wlebSi Seqmnil solidur naSroms, romelSic farTodaa gaSuqebuli goeTes cxovreba da Semoqmedeba. avtori darwmunebiT wers, rom visac goeTes fenomenis

---

[1] k. gamsaxurdia, Txzulebani, t. VII, Tb., 1983, gv. 483-488.

[2] iqve, gv. 488.

[3] k. gamsaxurdia, goete, napoleoni, nicSe, gaz. „socialist-federalisti“, 1921, 23/VII.

[4] k. gamsaxurdia, goeTe Tu mistikosi, Jurn. „ilioni“, 1922, #1.

[5] s. sigua, Ggermania _ maradiul RmerTTan morkine iakobi, wignSi: k. Ggamsaxurdia, goeTes cxovrebis romani, t. III, Tb., 1993, gv. 280.

[6] k. gamsaxurdia, rCeuli Txzulebani, t. VI, Tb., 1963.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Secnoba unda, man is unda ganicados, rogorc harmoniuli, organuli mTlianoba. ,,goetes mkvlevarTa analizi gviCvenebs, _ wers k. gamsaxurdia, _ rom fsiqologebi, sistematikosebi da patentiani kritikosebi amaod iwuxeben Tavs TavianTi kvleviT, traqtatebiT, hipoTezebiT da dausrulebeli kamaTiT. Ggeniosis Sesacnobad erTaderTi gzaa kongeniali SegrZnobisa, xolo ucilo iaraRi geniosis SesagrZnobad – ara tendenciuri kritika da diletanturi Cxirkedelaoba, aramed Tavmdabluri mokrZaleba, mimReoba~.[1]

k. gamsaxurdias azriT, goeTes warmodgena SeiZleba sferuli burTis wreSewerili, dasrulebuli xveulebis saxiT, romelsac arsad napirali, arsad disharmonia, arsad gadatexa, arsad uecari gadasvla da gadaxtoma ar etyoba.

k. gamsaxurdia darwmunebiT acxadebda, rom Tu ,,axalgazrda verteris vnebani“ germanuli romanis Tavkiduri Seiqmna, ,,berlixingeli goci“ safuZvlad daedo germanul nacionalur dramas, romlis Seqmna ewada jer kidev klopStoks. da swored is xalxuri suli, romlis siyvarulic Caunerga herderma Wabuk goeTes, lanqeriviT gadmoinTxa scenaze am dramaSi. dramis masalad gamoiyena goeTem raindis goc fon berlixingenis biografia.[2]

k. gamsaxurdia miiCnevs, rom goeTe erTaderTi germanelia, SeiZleba erTaderTi warmomadgenelic evropeli adamianisa, romelmac absolutur, harmoniul srulyofas miaRwia, amitomac ganuyrelia misi qmnileba da misi pirovneba.

goeTeze wera yovelTvis SeiZleba, radgan sakmaod aravis ulaparakia masze. yoveli Taoba, yoveli kulturuli wre axal da axal saunjeebs xedavs da aRmoaCens xolme mis SemoqmedebaSi. yoveli Taoba axal WeSmaritebas swavlobs misgan.

sagangebo aRniSvnas imsaxurebs goeTes avtobiografiuli xasiaTis naSromebze dayrdnobiT Seqmnili romani ,,goetes cxovrebis romani”, romelSic STambeWdavad aisaxa goetes cxovrebis rTuli gza. romani daiwera 1932-34 wlebSi da mieZRvna goeTes gardacvalebidan 100 wlisTavs. Ees iyo qarTul enaze biografiuli romanis Seqmnis pirveli cda. Aavtors guldasmiT Seuswavlia misi ,,poezia da sinamdvile” – ocive wigni, samive tomi ekermanis ,,goetesTan saubrisa”, goeTes ,,safrangeTs galaSqreba”, ,,mogzauroba italiaSi”, megobrebisa da axloblebisaTvis miwerili da maTgan miRebuli kerZo baraTebi, goetes ,,bunebismetyveluri nawerebi”, gadauTvalierebia misi lirikac. Aam muSaobisas avtors gamouyenebia 1912-19 wlebis manZilze laipcigsa, miunxensa da berlinSi gaweuli muSaobis Sedegebi da piradi STabeWdilebani frankfurtsa, vaimarsa da italiaSi mogzaurobis dros 1919-20 wlebSi miRebuli.

Aavtoris winaSe erTi didi siZnele idga: ,,CvenSi araviTari literatura ar arsebobda Cvenamdis goetesa da saerTod dasavleT evropis XVIII saukunis Sesaxeb”.

k. gamsaxurdias naSromi ,,iohan volfgang goete“ mwerlis dabadebidan 200 wlisTavis gamo daiwera, 1949 wels. avtoris gancxadebiT, ,,saTqmels Tu enis bunebas iseT alegoriulobis tevrSi Seutyuebia avtori, rom ,,faustis“ gansakuTrebulad meore nawilis sxva enaze

---

[1] iqve, gv. 388.

[2] k. gamsaxurdia, goete, wignSi: k. gamsaxurdia, Txzulebani, to

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gaxmianeba iseve SeuZlebelia, rogorc vaJa-fSavelas zog-zogi leqsisa da zogierTi strofis Targmna“.[1]

„faustis“ avtoris Semoqmedebis Sefasebis TvalsazrisiT didi mniSvneloba hqonda gr. xavTasis wigns „goeteE da safrangeTis burJuaziuli revolucia“ (Tb., 1959). Tanamedrove goeTeologiis miRwevaTa gaTvaliswinebiT Seqmnil Rrmad sayuradRebo naSroms warmoadgens o. jinorias „goeTes SemoqmedebiTi gza“ (Tb., 1966)

a. gawerelias naSromi „goete qarTul literaturaSi”[2] cxadyofs saqarTveloSi TaobaTa nafiqrs goeTes pirovnebisa da Semoqmedebis irgvliv. avtoris azriT, myinvaris zviadoba gapirovnebulia goetes saxiT da aseTi paraleli daibada biografiis ukanasknel periodis gaTvaliswinebiT.

„bevri dawerila im mefuri garemos Sesaxeb, romelSic goete atarebda Tavisi moxucebulobis wlebs, igi TiTqos auRelveblad ucqeroda epoqis socialur da politikur Zvrebs, uaryofiTad Sexvda safrangeTis did revolucias da Cafluli iyo samefo karis „wvrilman interesebSi“. am periodis goete ukve aRar aris „verterisa“ da „goec fon berlixingenis“ avtori... meamboxe suli biurokratiuli germaniisa. is garegnulad damSvidebulia, „ganze gamdgari“, „didebuli“, viTarca zviadi myinvari, romelsac „kacT Jriamuli ver Seswvdenia“.

„simSvidisa da miukareblobisaTvis ar uyvars ilias myinvari da, maSasadame, arapirdapir is „did getes simSvidesac uaryofs. „iqve iyo meore paralelic: goete da baironi, - gansxvavebuli polusebi adamianuri vnebisa da temperamentisa“.[3]

m. kveselavas „fausturi paradigmebi“ (Tb., 1962) fausturi Temis kompleqsuri Seswavlis pirveli cdaa. masSi ganxilulia msoflio literaturaSi faustis Temaze Seqmnili bevri cnobili nawarmoebi, magram centraluri adgili goeTes „fausts“ ukavia. „paradigmebis“ orive wignSi vrcladaa warmodgenili xalxuri Tqmulebebi da xalxuri wigni faustze, marlous drama „doqtor faustis tragikuli istoria“, Tomas manis „doqtori fausti“, lesingisa da haines fausturi fragmentebi da sxva. Sromis avtorma SeZlo faustze TqmulebaTa kritikuli Seswavla da maTi xalxuri safuZvlebis gamokvleva. man uaryo Tvalsazrisi, romlis mixedviTac, faustur TqmulebaTa Zirebi Sua saukuneebis Teologiur da magiur TqmulebaTa ciklSi unda veZioT. Teologiuri da magiuri saburveli faustis Temas goeTemde germanul literaturaSi lesingma, miulerma, klingerma, lencma, fosma da sxvebma Camoaciles. sakuTar codnasa da gonebis ZalaSi darwmunebuli fausti maradiuli progresisa da ganaxlebis simbolod iqca. cxovrebis arsis dausrulebeli Zieba, adamianuri sikeTe da qvelmoqmedeba, bunebasa da sazogadoebriv cxovrebaSi mSvenierebis amocnoba, ukeTesi mermisisaTvis brZola – aseTia zogierTi arsebiTi niSani fausturi ideisa, romelic goeTem Tvisobrivad axal simaRlemde aiyvana. konkretuli masalis analizis safuZvelze, wignis avtori gviCvenebs am ideis aRmaval ganviTarebas goeTes Semdegi periodis progresul mwerlobaSi da fausturi ideis kriziss Tanamedrove dekadentur literaturaSi.

---

[1] k. gamsaxurdia, Txzulebani, tomi IX, Tb., 1985, gv. 204.

[2] a. gawerelia, goete qarTul literaturaSi, literaturuli narkvevebi, , Tb., 1948, gv. 251-260.

[3] iqve, gv. 256.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

sagangebo aRniSvnas imsaxurebs d. laSqaraZis naSromi ,,goeTe qarTul literaturaSi" (Tb., 1983). gamokvlevaSi gaanalizebulia goeTes nawarmoebTa qarTuli Targmanebi me-19 saukunidan Tanamedrove epoqamde. naCvenebia misi Semoqmedebis gamoZaxili qarTul mwerlobaSi da ganxilulia goeTes Semoqmedebis Seswavlis mdgomareoba qarTul literaturaTmcodneobaSi. avtori uyuradRebod ar tovebs goeTes nawarmoebTa Targmanebs da ,,faustis" avtorze qarTuli literaturis mkvlevarTa mier gamoTqmul Sexedulebebs.

sayuradReboa l. TeTruaSvilis gamokvleva ,,vaJa-fSavelasa da goeTes ideur-msoflmxedvelobrivi urTierTobisaTvis" (Tb., 1982). wignSi warmodgenilia ori Semoqmedis msoflmxedvelobrivi problematikis ZiriTadi nawili. avtori goeTesa da vaJas aristoteles esTetikuri mrwamsis SemoqmedebiT memkvidreebad warmogvidgens.

,,orive Semoqmedis poeturi samyarodan uzarmazari sasicocxlo energia iRvreba, _ wers avtori, _ am vitalur potencias amozrdia gasaocari poeturi xilvebi, romelic mikrokosmosis ,,sulis" uRrmes Sreebs gvaziareben... orive geniosisTvis samyaroSi moqmedebs da mis ,,momwesrigeblad" vlindeba maradiuli ngreva-Seneba, ,,TeTri da Savi saqme", ,,dapirispireba da zeaRsvla", ,,qmna-gardaqmnis" dausazRvravi potencia, rac safuZvlad edeba kosmiuri ,,mTelis" ukvdavebas, mis Tavbrudamxvev feradovnebasa da cxovelmyofel siWreles, ,,uTvalav ferad" samyaros gamovlenas".[1]

uaRresad sainteresoa goeTes Seswavlis TvalsazrisiT v. kavTiaSvilis ,,fausturi problematika galaktion tabiZis SemoqmedebaSi", n. kakauriZis ,,goeTes sityva ,,Seqspiris dRisadmi" da ,,goec fon berlihingeni", i. SiSinaSvilis ,,dramatuli forma goeTes ,,goec fon berlihingenSi", k. kapanelis, ,,hamleti da fausti", individualizmis tragedia, d. laSqaraZis ,,goeTes ,,raineke mela", misive ,,germanuli klasikuri literatura ilia WavWavaZis SemoqmedebaSi".

2006 wels dastambul gamokvlevaSi ,,germanuli literaturul-esTetikuri recefciebi galaktion tabiZis SemoqmedebaSi" v. kavTiaSvili asabuTebs, rom galaktionis poema ,,mwyemsi", romelic 1911 wels aris dawerili, mTlianad goeTes saazrovno sferoTi da XIX-XX saukuneebis mijnis suliskveTebiTaa daRdasmuli. avtoris rwmeniT, galaktion tabiZem, romelic esoden didad iyo dajildoebuli emociuri aRqmisa da inteleqtualuri wvdomis unariT, movlenaTa uarsebiTes mizezebSi Caxedvisa da maT cocxal dinamikasTan ziarebis SemZleblobiT, saocari siRrmiT gaiTavisa goeTes Semoqmedeba, gansakuTrebiT misi ,,fausturi xedva" yofierebaSi adamianis daniSnulebis – brZolisa da srulqmnisaken ltolvis Sesaxeb da mTeli Tavisi Semoqmedebis laitmotivad aqcia igi.

Llesingis cxovreba da Semoqmedeba ganxilulia gr. xavTasis ,,narkvevebis" pirvel wignSi, akaki gelovani avtoria narkvevisa ,,lesingi da misi laokooni", romelic wamZRvarebuli aqvs mis mierve Targmnil ,,laokoons". lesingis esTetikuri da eTikur-filosofiuri xasiaTis Sromebi mis mxatvrul praqtikasTan mWidro kavSirSi Rrmad aqvs gaanalizebuli oTar jinorias narkvevSi ,,mebrZoli humanisti", romeli wamZRvarebuli aqvs lesingis dramebis erTtomeuls. narkvevSi lesingis udides damsaxurebad miCneulia is, rom man ganaxlebuli germanuli literatura aqcia sazogadoebrivi cxovrebis gamococxlebisa da

[1] iqve, gv. 3.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aRorZinebis iaraRad. lesingis, goeTes, Sileris, haines SemoqmedebasTan erTad qarTveli germanistebi ikvlevdnen rogorc warsuli, ise Tanamedrove germanulenovani literaturis warmomadgenlebs da problemebs.

Ggermanul-qarTul literaturul urTierTobebs Sua saukuneebidan moyolebuli Tanamedroveobamde nayofierad ikvlevda n. kakabaZe. igi germanuli prozisa da poeziis saukeTeso nimuSebis Targmanebsac awvdida mkiTxvels, magram misi kvlevis centrSi yovelTvis idga Tomas mani. wignSi ,,Tomas manis romanis poetika“ avtori adgens mwerlis romanis morfologiur, struqturul, poetologiur Taviseburebebs mis msoflmxedvelobasTan organul kavSirSi, xolo naSromSi ,,Tomas manis Semoqmedebis waxnagebi“ ganxilulia Tomas manis mimarTeba goeTesTan, nicSesTan, dostoevskisTan. wignSi ,,Tomas mani, adreuli Semoqmedeba (1893-1900)”, (Tb., 1987) avtorma daaxasiaTa dasrulebuli, srulqmnili Tomas mani – mxatvari da moazrovne; zogad xazebSi Seexo Tomas manis poeziis kavSirsa da mimarTebas saerTod germanul epikur tradiciasTan da SeZlebisdagvarad gaadevna Tvali mwerlis msoflmxedvelobriv-SemoqmedebiT ganviTarebas. amgvarad aris warmodgenili Tomas manis srulqmna-momwifebis TandaTanobiTi procesis dinamikuri suraTi. avtorma qronologiuri TanmimdevrobiT gaarCia mwerlis adreuli nawarmoebebi. wignSi n. kakabaZe saubrobs T. manisa da h. heses SemoqmedebiTi naTesaobis Sesaxeb. saerTo Sexvedris wertilebs eZebs Tomas manis adreul Semoqmedebasa da jeims joisis adreul nawarmoebebs Soris. werilSi ,,Tomas mani da franc kafka“[1] n. kakabaZe maTi msoflmxedvelobrivi mimarTebis garkvevis Sedegad ayalibebs daskvnas, rom Tomas mani da franc kafka urTierTsapirispiro gzebiT midian: Tomas mani sagnidan, sagnobriobidan midis sulier-inteleqtualur koliziamde; da mis SemoqmedebaSi sulieri, inteleqtualuri konfliqti ZiriTadad obieqturi sinamdvilis ,,gamoZaxilia“, xolo kafka, piriqiT, sulieri moZraobidan midis sagnamde, sinamdvilemde da isic ara realur, empiriul, aramed fiqtiur samyaromde, rac gamoyenebulia sulieri procesis gasagnobriveba-obieqtivirebisaTvis“.[2]

n. kakabaZis sxva naSromTagan aRsaniSnavia ,,gerhart hauptmanis portreti“, ,,ervin Stritmateri“, ,,Tanamedrove dasavluri romani da misi poetika“, ,,saqarTvelos Tema germanul literaturaSi“, ,,XIX saukunis germanuli novela”.

Tomas manTan dakavSirebiT aRsaniSnavia k. Ggamsaxurdias 1948 wels dawerili gamokvleva ,,Tomas mann“.[3] naSromis Tanaxmad, germanuli prozauli xelovneba Tomas manis saxiT aRwevs ganviTarebis zenits. mwerlis Semoqmedebaze orma filosofosma moaxdina zegavlena: Sopenhauerma da nicSem. rihard vagneris musikisa da Sopenhaueris filosofiis tragizmi sacnauri xdeba Tomas manis gmirebis xasiaTSi. gansakuTrebiT novelaSi ,,tristan“ da romanSi ,,buddenbrooks“.

T. manis moRvaweobis ganxilvas eZRvneba d. fanjikiZis werilebi, gaerTianebuli wignSi ,,werilebi Tomas mansa da maqs friSis

---

[1] n. kakabaZe, Tomas mani da franc kafka, wignSi: portretebi da siluetebi, Tb., 1971, gv. 91-104.

[2] iqve, gv. 100.

[3] k. gamsaxurdia, Txzulebani, tomi IX, Tb., 1985, gv. 150-165.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Semoqmedebaze“. werilSi „Tomas mani da misi romani „jadosnuri mTa“[1] d. fanjikiZe ganixilavs germanuli yofiT, germanuli klasikuri literaturiT, germanuli filosofiiT nasazrdoebi Tomas manis cxovrebasa da moRvaweobas.

avtoris sagangebo msjelobis sagania „jadosnuri mTa“, romani, romlsac filosofiuri siRrme, daxvewili, musikalurobamde amaRlebuli ena, mimzidveli siuJeti, monumenturi forma msoflio literaturis saukeTeso qmnilebaTa rigSi ayenebs. swored am nawarmoebSi gamoikveTa dasrulebuli saxiT meoce saukunis evropuli romanis axali forma, romelsac TviT Tomas manma „inteleqtualuri romani“ uwoda.

T. manis cxovreba da Semoqmedeba ganxilulia a. xuxuas naSromSi „Sinagani monologis~ funqcia Tomas manis romanSi „lote vaimarSi~, o. jinorias werilSi „modernizmis arsi da Rirebuleba Tomas manis „doqtor faustis“ mixedviT, z. WarxalaSvilis gamokvlevaSi „cxovreba da sinamdvile“, n. kakauriZis naSromSi „doqtor faustis musikaluri arqiteqtonika“ da a.S.

Tomas manis vaJma Kklaus manma 1935 wels gamoaqveyna romani „paTetikuri simfonia”, romelic „ganmartoebul” da „usamSoblo” rus kompozitors piotr Caikovskis cxovrebas miuZRvna. Mmkvlevari am mravalmxriv saintereso nawarmoebis erT viwro aspeqts exeba, kerZod, klaus manis TvaliT danaxul XIX saukunis Tbiliss.[2]

iohanes bexeris moRvaweobas mieZRvna z. WarxalaSvilis naSromi „iohanes bexeris SemoqmedebiTi gza”. mniSvnelovania misi wigni „germanuli literaturis istoriisa da Teoriis zogierTi sakiTxi“, naSromi „eqspresionzmi XX saukunis pirveli meoTxedis germanul literaturaSi“.

sagangebo aRniSvnas imsaxurebs S. reviSvilis mier qarTul-germanuli urTierTobis sakiTxebisadmi miZRvnili gamokvlevebi. wignSi: „narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze“ (Tb., 1987) warmodgenilia germanul-qarTuli literaturuli urTierToba; erTi mxriv, naCvenebia, ra roli Seasrula qarTulma Temam, istoriulma masalam, saxeebma da reliebma germanuli mwerlobis ganviTarebis procesSi, meore mxriv, gamokvleulia calkeuli germaneli mwerlebisadmi qarTvelebis mimarTebis suraTi, ideaTa samyaro, romelsac ecnoboda qarTveloba germanel mweralTa qmnilebebis meoxebiT; gaanalizebulia germanelTa da qarTvelTa Soris mxatvruli saxeebis meSveobiT damyarebuli ideuri kavSirebi, maT wiaRSi gavrcelebuli „moxetiale” siuJetebi, yuradRebis areSia moqceuli orive qveynis mweralTa SemoqmedebaSi gamovlenili ideebisa da siuJetebis analogiuroba. S. reviSvilis „germanul-qarTuli etiudebi“ (Tb., 1977) erTgvari megzuria ori qveynis literaturul urTierTobaTa samyaros gasacnobad.

naSromSi „germaneli mwerlebi da qarTveloba”[3] avtoris interesis sagnad qceula ideaTa is samyaro, romelTac ecnoboda qarTveloba germanel mweralTa nawarmoebebis meSveobiT; ideebisa da siuJetebis is analogiuroba, romlebic Tavs iCenda germaneli da

---

[1] T. mani, jadosnuri mTa, Tb., 1978,, gv. 5-23.

[2] n. kakabaZe, paTetikuri gamosalmeba (klaus manis TvaliT danaxuli XIX saukunis 80-iani wlebis Tbilisi), „literaturuli saqarTvelo”, 1999, 23-30 aprili, #17, gv. 7

[3] S. reviSvili, germanul-qarTuli etiudebi, Tb., 1977.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTveli mwerlebis SemoqmedebaSi; Sedareba da Sepirispireba ori sxvadasxva qveynis, gansxvavebuli istoriuli epoqebis mweralTa nawerebisa, xasiaTi im socialuri, filosofiuri da esTetikuri ideebisa, romlebic amdidrebdnen qarTvelTa sulieri da ideuri cxovrebis sferos. G germanuli realizmis istoriaa ganxiluli S. reviSvilis naSromSi ,,germanuli realizmi".[1]

herman heses pirveli mniSvnelovani nawarmoebi ,,moxilva dilis qveynisa" qarTulad 1979 wels iTargmna. igi germanulidan rezo yaralaSvilma da rusudan qebulaZem Targmnes. Ll. BbregaZe wers, rom Targmans erTvis r. yaralaSvilis werili ,,herman heses mogzauroba xatebisa da ambebis miRma", romelic saqmis codniT, Rrma profesionalizmiT Sesrulebuli naSromia. ,,misive SeniSvnebi da komentarebi sanimuSod unda CaiTvalos lakonurobisa da maRalinformaciulobis gamo; bevri maTgani mcire zomis gamokvlevaa da garda imisa, rom srulyofil warmodgenas gviqmnis moTxrobaSi naxsenebi ucxouri realiebis Sesaxeb, mwerlis Semoqmedebis Taviseburebebsac warmoaCens da am mxrivac Zalian sayuradReboa".[2]

sagangebod unda aRiniSnos r. yaralaSvilis naSromi ,,herman heses Semoqmedebis problemebi", romelSic avtori aanalizebs mwerlis Semoqmedebis mimarTebas rogorc calkeul filosofiur sistemebTan, ise germanul literaturul tradiciasTan. Aaqve gaSuqebulia heses nawarmoebTa xatovaneba, stili, Txrobis xasiaTi.

r. yaralaSvilis naSromSi ,,herman heses romanis samyaro" Seswavlis sagania heses romanis struqtura. aRsaniSnavia agreTve r. yaralaSvilis narkvevebi Tomas Mmanis, franc kafkas, hainrix biolis, ervin Stritmateris Semoqmedebis calkeul sakiTxebze da werilebi romanis poetikaze da goetes Semoqmedebaze.

1981 wels Jurnal ,,vaimarer baitreges" #6 nomerSi gamoqveynda hans-ioxen zanderis recenzia krebulze ,,epikuri samyaro", romelic warmoadgens Tbilisisa da ienis literaturaTmcodneTa erTobliv krebuls, igi Seicavs gamokvlevebs XX saukunis prozis Taobaze. Ees krebuli pirvelad 1978 wels gamoica (,,aufbau-ferlag", berlini da vaimari, gamomcemlebi helmut brandti da nodar kakabaZe). erTobliv krebulSi 14 avtoris 15 gamokvlevaa gamoqveynebuli.

recenzentis sityviT: ,,Tavis gamokvlevas krebulis qarTvelma gamomcemelma nodar kakabaZem daarqva ,,Tomas manis romanebis ZiriTadi Taviseburebani". igi ikvlevs T. Mmanis individualuri mxatvruli stilis ganviTarebas tradiciasa da eqsperiments Soris, rogorc TandaTanobiT mzard Semobrunebas misi adrindeli SemoqmedebisaTvis damaxasiaTebeli mimeturi asaxvidan antimimeturi gamosaxvisaken. Nn. kakabaZis gamokvleva ukve moaswavebs imis mecnierul dadasturebas, Tu raoden sasargebloa am profiliT sabWoTa literaturaTmcodneebTan TanamSromloba.

r. yaralaSvili krebulSi ori gamokvleviT aris warmodgenili: ,,mkiTxveli, rogorc epikuri samyaros struqturuli elementi h. Hheses romanebSi" da ,,msoflaRqma da samyaros konstruireba Eervin Stritmateris romanSi ,,saswaulmoqmedi". Ees gamokvlevebi, recenzentis TqmiT, krebulSi gamoyenebuli meTodebis mraval ferovnebis dasturia.

---

[1] S. reviSvili, sazRvargareTuli literaturis istoria, Tb., 1985, gv. 440-560

[2] iqve, gv.7.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

g. margvelaSvilis naSromi ,,siuJeturi samyaros mTavari kategoriebi da maTi SeukavSirebloba Tanamedrove romanis struqturebSi" exeba siuJeturi sivrcis, droisa da materiis dakavSirebis problemas.[1]

ernst maisteri (1911-1979) XX saukunis erT-erTi yvelaze ufro rTuli, magram inteleqtualur wreebSi erT-erTi yvelaze cnobili germaneli poeti, im literaturuli tradiciis warmomadgenelia, romlis dasaxasiaTeblad kritikosebi xSirad mouxmoben gansazRvrebebs _ ,,bneli", ,,abstraqtuli", ,,daSifruli", ,,mistikuri".

e. maisteris saxelobis premia, romelic 1981 wlidan arsebobs, swored poeturi enis ganviTarebaSi miRweuli gansakuTrebuli SedegebisaTvis gadaecemaT or weliwadSi erTxel germanulenovan avtorebs.

poetis qarTulad mTargmneli d. baqarZe miiCnevs, rom ,,50-iani wlebidan moyolebuli, maisteris mTavar amocanad warmodga leqsis sxeulis ise mowesrigeba, rom SesaZlebeli gamxdariyo, erTi mxriv, dumilis fenomenis _ rogorc leqsis Sinagani makonstruirebeli birTvis _ SenarCuneba, meore mxriv ki TxrobiTi elementebis minimumamde dayvana. aRniSnuli mimarTulebiT warmarTulma sapoetiko samuSaoebma avtori 70-ian wlebSi leqsis minimalizebis TiTqmis zRvrul xarisxamde miiyvana". avtoris sityviT, maisteri formis iSviaTi ostati da Cveni drois esTetikuri Ziebis erT-erTi winamorbedia".[2]

Aamrigad, zemoT warmodgenili naSromi ganmazogadebeli xasiaTisaa. erTi mxriv, masSi warmoCenilia qarTul-germanuli literaturuli urTierTobebis mravalsaukunovani procesi, warmodgenilia am kvlevis ZiriTadi aspeqtebi, qarTul-germanuli literaturuli urTierTobebis mkvlevarTa moRvaweoba, meore mxriv, moZebuli masalis safuZelze SevecadeT Segveqmna qarTul-germanuli literaturuli kavSirebis istoriis ganzogadebuli suraTi, warmogvedgina, ra saxis kontaqtebi aqvs am or literaturas.

[1] n. xuciSvili, epikuri samyaro, ,,literaturuli saqarTvelo", 1982, 15 ianvari, #3, gv. 16.

[2] Jurn. ,,arCevani", Tb., 2007, #4.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

1. Nn. Aadamia, saqarTvelo holderlinis SemoqmedebaSi, Jurn. ,,kriteriumi", Tb., 2001.

2. l. Aavaliani, germanuli novelebi qarTulad, ,,literaturuli saqarTvelo", 1976, #30.

3. Nn. amaSukeli, goeTes romanis ,,Die Wahlverwandtschaften" qarTuli saTauri, ,,literaturuli saqarTvelo", 1999, #37.

4. n. Aaraxamia, ilia WavWavaZis poema ,,gandegilis" wyaroebis sakiTxi literaturaTmcodneobaSi, ,,literaturuli saqarTvelo", 1998, #8, gv. 124-126.

5. z. babunaSvili, kulturis ori taZari, ,,sabWoTa saqarTvelo". Tb., 1981.

6. a. baramiZe, qarTuli literaturis istoria germanul enaze, ,,literaturuli saqarTvelo", #15, 1965.

7. a. baramiZe, ,,vefxistyaosnis" noikomiseuli Targmanis gamo, wignSi: ,,axlo warsulidan", ,,Tbilisis universitetis gamomcemloba", Tb., 1993, gv. 89-95.

8. a, bibiCaZe, hainrix haines ori mnaTobi, quTaisis ped. institutis Sromebi, # XVII, 1957, gv. 405-430.

9. f. bodenStedti, aTas erTi dRe aRmosavleTSi, ,,sabWoTa saqarTvelo". Tb., 1965.

10. l. bregaZe, sityva Zveli, sityva axali (literaturuli werilebi), ,,sabWoTa saqarTvelo", Tb., 1988.

11. l. bregaZe, ,,goeTe ,,kaukaziSe postis" furclebze, goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani", Tb., 2001, gv. 121-124.

12. Ll. bregaZe, herman hese qarTulad, ,,literaturuli saqarTvelo", 1981, #17.

13. g. buxnikaSvili, germanuli dramaturgia qarTul scenaze, ,,sabWoTa xelovneba", 1969, #10, gv. 26.

14. j. gagniZe, germanuli literaturis qarTuli Targmanebi me-19 saukunis pirvel naxevarSi, Tb., 1986.

15. k. gamsaxurdia, Tomas mann, wignSi: ,,Txzulebani~, tomi IX, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1985, gv. 150-165.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

16. k. gamsaxurdia, iohan vol fgang goete (dabadebidan 200 wlisTavis gamo), wignSi: ,,Txzulebani~, tomi IX, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1985, gv. 187-205.

17. k. gamsaxurdia, goete, wignSi: ,,Txzulebani~, tomi IX, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1985, gv. 294-362.

18. k. gamsaxurdia, rainer maria rilke, wignSi: ,,Txzulebani~, tomi IX, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1985, gv. 363-367.

19. k. gamsaxurdia, goetes ,,fausti~ (germanuliT Targmnili d. oniaSvilis mier), wignSi: ,,Txzulebani~, tomi VII, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1983, gv. 483-488.

20. k. gamsaxurdia, didostatis marjvena (alfred kurelas bolosityvaobiT), berlini, 1969.

21. k. gamsaxurdia, goete, napoleoni, nicSe, gaz. ,,socialist-federalisti~, 1921, 23/VII.

22. k. gamsaxurdia, goete Tu mistikosi, Jurn. ,ilioni~, 1922, #1.

23. k. gamsaxurdia, goete, wignSi: ,,rCeuli Txzulebani~, ,,sabWoTa saqarTvelo~, 1963, t. VI.

24. a. gawerelia, goete qarTul literaturaSi, wignSi: ,, literaturuli narkvevebi", ,,saxelgami", Tb., 1848, gv. 251-260.

25. n. gelaSvili, novalisi, Jurn. ,,saunje", 1987, N5, gv. 289-304.

26. a. gelovani, fridrix bodenStedti, wignSi: ,,fridrix bodenStedti, ,,aTas erTi dREe aRmosavleTSi", ,,sabWoTa saqarTvelo", Tb., 1965.

27. a. gelovani, nibelungebis gasaWiri da germanuli poeziis dideba, wignSi: ,,simRera nibelungebze", ,,mecniereba", Tb., 1982, gv. 5-30.

28. a. Ggelovani, ,,goeTes saubrebi ekermanTan~, wignSi: ,,goeTes saubrebi ekermanTan~, rCeuli fragmentebi, literatura, xelovneba, mecniereba, germanulidan Targmna, winasityvaoba da komentarebi daurTo a. Ggelovanma, ,,sabWoTa aWara~, baTumi, 1988, gv. 5-12.

29. goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani", Tb., 2001.

30. m. dRvilava, saqarTvelo-germaniis urTierTobaTa istoriidan, iv. javaxiSvilis sax. istoriisa da eTnografiis instituti", Tb., 1996.

31. a. endleri, mogiTxrobT saqarTveloze, ,,saunje", #3, 1976, gv. 230-238.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

32. a. zutneri, ucxoelis azri ,,vefxistyaosanze“,,,iveria“, #XI-XII, 1884, gv. 68-102.

33. b. zutneri, qarTvelebTan da saqarTveloSi, ,,kavkasiis saerTaSoriso kulturuli programebis biuro“, Tb., 1999.

34. m. TevdoraZe, sakuTar TavTan, samyarosa da RmerTTan morkinalni (fr. nicSe k. gamsaxurdias publicistikaSi), ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba”, Tb., 1998.

35. l. TeTruaSvili, vaJa-fSavelasa da iohan volfgang goeTes ideur-msoflmxedvelobrivi urTierTobisaTvis, ,,mecniereba”, Tb., 1982.

36. l. TeTruaSvili, ,,dekadenturisa da romantikulis gagebisaTvis grigol robaqiZis ,,falestrasa” da hainrix fon klaistis ,,penTezileas” mixedviT”, ,,literaturuli Ziebani”, XIX, Tb., 1998.

37. s. Turnava, sazRvargareTuli qarTvelologia, ,,sabWoTa saqarTvelo”, Tb., 1978.

38. v. imnaiSvili, uZvelesi qarTuli xelnawerebi avstriaSi, ,,triada”, Tb., 2004.

39. v. imnaiSvili, sinas mTidan gracamdis, Tb., 2001.

40. v. kavTiaSvili, etiudebi germanul-qarTuli literaturuli urTierTobidan, ,,mecniereba”, Tb., 1991.

41. v. kavTiaSvili, hainrix haine qarTul literaturaSi, ,,mecniereba”, Tb., 1978.

42. v. kavTiaSvili, germanuli literaturul-esTetikuri recefciebi galaktion tabiZis SemoqmedebaSi, ,,universali”, Tb., 2006.

43. v. kavTiaSvili, fausturi problematika galaktion tabiZis SemoqmedebaSi, goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani”, Tb., 2001, gv. 125-135.

44. v. kavTiaSvili, germanuli literaturis qrTul enaze Targmnis saTaveebTan, literaturuli Ziebani, SromaTa krebuli 3, ,,mecniereba~, Tbilisi, 1989, gv. 397-409.

45. n. kakabaZe, saqarTvelos Tema germanul literaturaSi, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1969, #6.

46. n. kakabaZe, saqarTvelosa da qarTuli literaturis uaxlesi recefcia germaniis demokratiul respublikaSi, ,,ciskari“, #7, 1978, gv. 130-138.

47. n. kakabaZe, SoTa rusTveli da volfram fon eSenbaxi, Tb., 1980.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

48. n. kakabaZe, goeTes ,,faustis" Targmanis gamo, Jurn. ,,mnaTobi", 1963, #8.

49. n. kakabaZe, Tomas mani, adreuli Semoqmedeba (1893-1900), Tbilisis universitetis gamomcemloba", Tb., 1987.

50. n. kakabaZe, oskar maria grafi igonebs saqarTvelos, ,,ganTiadi", #6, 1976, gv. 122-125.

51. n. kakabaZe, n. ruxaZe, kavkasia da saqarTvelo germanul literaturaSi, ,,sabWoTa saqarTvelo", Tb., 1963.

52. n. kakabaZe, XIX saukunis germanuli novela, wignSi: ,,germanuli moTxroba", ,,ganaTleba", Tb., 1984.

53. n. KkakabaZe, gerhart hauptmanis portreti, wignSi: ,,portretebi da siluetebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1971, gv. 3-28.

54. n. kakabaZe, ervin Stritmateri, wignSi: ,,portretebi da siluetebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1971, gv. 42-47.

55. n. kakabaZe, Tomas mani da franc kafka (Tomas manisa da franc kafkas mxatvruli meTodikis SepirispirebiTi daxasiaTeba), wignSi: ,,portretebi da siluetebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1971, gv. 91-104.

56. n. kakabaZe, Tanamedrove dasavluri romani da misi poetika, wignSi: ,,portretebi da siluetebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1971, gv. 104-124.

57. n. kakabaZe, saqarTvelos Tema germanul literaturaSi, wignSi: ,,portretebi da siluetebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1971, gv. 166-176.

58. Nn. kakabaZe, vin iyo ioane xucesi, ,,literaturuli saqarTvelo", 1970, #4.

59. Nn. kakabaZe, paTetikuri gamosalmeba (klaus manis TvaliT danaxuli XIX saukunis 80-iani wlebis Tbilisi), ,,literaturuli saqarTvelo", 1999, #17.

60. n. kakauriZe, goeTes sityva ,,Seqspiris dRisadmi" da ,,goec fon berlihingeni", goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani", Tb., 2001, gv. 135-142.

61. d. kandelaki, masalebi saqarTvelo-ruseTis urTierTobis Sesaxeb germanul periodul gamocemebSi (XIX saukunis pirveli naxevari), ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba", Tb., 2001.

62. k. Kkapaneli, hamleti da fausti, individualizmis tragedia, Jurn. ,,qarTuli mwerloba~, 1927, N6-7.

63. v. kaxniaSvili, kolx medeadan Tanamedrove saqarTvelomde, Tb., 1984.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

64. v. kaxniaSvili, ucxoenovan mweraltA leqsikoni, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1981, #10.

65. v. kaxniaSvili, qarTuli mwerloba farTo gzaze, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1970, #45.

66. i. kenWoSvili, galaktion tabiZe da evropuli literatura, Tb., 1974.

67. m. Kkveselava, fausturi paradigmebi, Tb., 1962.

68. m. kveselava, poeturi integralebi, Tb., 1977.

69. fr. kresenStaini, Cemi misia kavkasiaSi, ,,mowameTa”, quT., 2002.

70. v. kuprava, vin aris feliqs peCina, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1985, #48.

71. a. laisti, saqarTvelos guli, ,,saxelmwifo gamomcemloba”, wigni I, tf. 1923: wigni II, tf. 1927.

72. a. laisti, miviwyebuli literatura, ,,iveria“, #1, 1883, gv. 155-162.

73. a. laisti, qarTuli literatura, ,,iveria“, #V-VI, 1884, gv. 91-126.3

74. a. laisti, kolxidaSi, ,,iveria“, #IV-V, 1885, gv. 164-211.

75. a. laisti, varipaniZianT nino, ,,moambe”, 1895, N#2, gv.1-44; N#3, gv. 18-66; N#4, gv. 29-62.

76. d. laSqaraZe, germanuli klasikuri literatura ilia WavWavaZis SemoqmedebaSi, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1981.

77. d. laSqaraZe, goeTe qarTul literaturaSi, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1983.

78. d. laSqaraZe, hainrix haine, wignSi: ,,hainrix haine~, rCeuli Txzulebani, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1970, gv. 5-46.

79. d. laSqaraZe, haines leqsebi, gaz. ,,literatura da xelovneba~, 1952, 26. XII. d. laSqaraZe, literaturuli narkvevebi, ,,sabWoTa saqarTvelo”, Tb., 1972.

80. d. laSqaraZe, fridrix Sileri, wignSi: ,,rCeuli Txzulebani~, t. I, ,,sabWoTa saqarTvelo”, Tb.,1961.

81. d. laSqaraZe, literaturuli narkvevebi, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1972.

82. d. laSqaraZe, germanulenovani literatura saqarTveloSi, Jurn. ,,saunje”, 1987, N5, gv. 304-313.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

83. d. laSqaraZe, hainrix haine, wignSi: literaturuli narkvevebi, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1972, gv. 157-335.

84. d. laSqaraZe, goeTes ,,raineke mela~, wignSi: ,,goeTe, ,,raineke mela~, ,,nakaduli~, gv. 3-12.

85. g. lomiZe, mamis wiaRSi dabrunebis goeTeseuli koncefcia da robaqiZis ,,gvelis perangi", goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani", Tb., 2001, gv. 145-152.

86. m. mamulaSvili, icoda Tu ara laistma qarTuli, ,,Tbilisi", 1962, 14 maisi.

87. i. mansvetaSvili, mogonebebi, 1936.

88. g. margvelaSvili, literaturuli werilebi, Tb., 1972.

89. l. menabde, rusTveli sazRvargareTul literaturaSi, Tb., 1990.

90. r. miler-budnickaia, vaJa-fSavela da evropuli xalxuri eposi, ,,literaturuli saqarTvelo", #34, 1958.

91. i. mosiZe, sivrcobriv-semantikur segmentTa modelebi da maTi Sesatyvisobani ,,vefxistyaosnis" germanul TargmanebSi, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba",Tb.,1986.

92. n. naTaZe, obieqturi mecniereba da sxvisi klasikosebis Sefaseba, ,,ciskari", ##8, 12, 1963.

93. T. natroSvili, ,,qeTevan qarTvelis wyaroebi", ,,literaturuli saqarTvelo", 1985, #26.

94. S. nucubiZe, ,,vefxistyaosnis" axali germanuli Targmanis irgvliv, ,,literaturuli gazeTi", #34, 1958.

95. S. nucubiZe, kritikuli narkvevebi, 1966, gv. 287-294.

96. S. papuaSvili, Tomas manis romani ,,lote vaimarSi~, wognSi: Tomas mani, ,,lote vaimarSi~, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1986, gv. 364-367.

97. g. peCi, humanizmis gmiruli simRera, ,,komunisti", #215, seqtemberi, 1966.

98. g. peCi, kavkasiuri STabeWdilebebi, ,,mnaTobi", #5, 1959, gv. 71-77.

99. Gg. Jordania, vin iyvnen ,,mefeni hromTani", ,,literaturuli saqarTvelo", 1976, #24.

100. a. rainhardi, vnaxeT, ganvicadeT, aRvwereT, berlini, 1955, gv. 23-54.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

101. S. reviSvili, saqarTvelos Tema evropul literaturaSi", I, ,,sabWoTa saqarTvelo", Tb., 1967.

102. S. reviSvili, qarTul-germanuli literaturuli urTierTobidan, ,,Tbilisis sax. universitetis gamomcemloba", Tb., 1969.

103. S. reviSvili, gertrud peCi, ,,axalgazrda komunisti", #136, 1968.

104. S. reviSvili, artur laisti da qarTuli wigni, mwignobari 83, Tb., 1984.

105. S. reviSvili, gertrud peCi, ,,samSoblo", #18, 1970.

106. S. reviSvili, hugo huperti, ,,samSoblo", #6, 1971.

107. S. reviSvili, Cveni gulRia xalxis megobari, ,,Tbilisi", #21, 1971.

108. S. reviSvili, XVII saukunis germaneli mwerali qarTvelebis Sesaxeb, ,,ciskari", #12, 1971.

109. S. reviSvili, hainc fenrixi, ,,samSoblo", #23, 1971.

110. S. reviSvili, konstantine gamsaxurdia da germanuli kritika, ,,literaturuli saqarTvelo", #50, 1970.

111. S. reviSvili, qarTveli meomris uZvelesi germanuli suraTi, ,,macne" (istoriis, arqeologiis, eTnografiis da xelovnebis istoriis seria), #3, 1975, gv. 135-143.

112. S. reviSvili, germanul-qarTuli etiudebi, Tb., 1977.

113. S. reviSvili, fridrix Sileri da qarTveli sazogadoebrioba, ,,komunisti", Tb., 1959.

114. S. reviSvili, narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba~, Tb., 1987.

115. S. reviSvili, saqarTvelo - germaniis urTierTobidan, wignSi: narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba~, Tb., 1987, gv. 10-40.

116. S. reviSvili, saqarTvelo germanul TqmulebaSi iovane presbiterze (XI-XVI ss.), wignSi: narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba~, Tb., 1987, gv. 53-103.

117. S. reviSvili, mefe erekle da iozef fon zonenfelsi, narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba~, Tb., 1987, gv. 103-111.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

118. S. reviSvili, germanuli realizmi, wignSi: ,,sazRvargareTuli literaturis istoria", ,,ganaTleba", Tb., 1985, gv. 440-560.

119. S. reviSvili, germaneli avtorebi ,,vefxistyaosnis" Sesaxeb, SoTa rusTvels, saiubileo krebuli, Tbilisis universitetis gamomcemloba, Tb., 1966, gv. 436-456.

120. S. rusTveli, vefxistyaosani (herman budenzigis ,,winaTqma"), Tb., 1976, gv. 7-13.

121. S. rusTaveli, germanuli Targmani maria pritvicisa, Tb., 2005.

122. n. ruxaZe, mSvenieri kavkasia, ,,droSa", #7, 1957.

123. n. saginaSvili, mixeil wereTeli – rusTvelologi, wignSi: ,,Zveli qarTuli mwerlobis mkvlevarni da ,,vefxistyaosnis" sakiTxebi, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba", Tb., 2003, gv. 150-175.

124. saqarTvelo germanulenovan wyaroebSi, bibliografia, Semdgeneli m. gaCeCilaZe, ,,mecniereba", Tb., 1991.

125. saqarTvelos Sesaxeb germanul, inglisur da frangul enebze gamocemuli literaturis bibliografia, ,,mecniereba", Tb., 1974.

126. T. saxokia, artur laisti, wignSi: ,,Cemi saukunis adamianebi", ,,sabWoTa saqarTvelo", Tb., 1984, gv. 75-79.

127. s. sigua, Ggermania - ,,maradiul RmerTTan morkine iakobi", wignSi: k. Ggamsaxurdia, goeTes cxovrebis romani, t. III, gamomcemloba ,,didostati", Tb., 1993, gv. 261-316.

128. a. sonRulaSvili, germanelebi saqarTveloSi, ,,mecniereba", Tb., 1995.

129. t. tabiZe, werilebi, narkvevebi, Tb., 1957.

130. l. tardi, verner hapeli da saqarTvelos Tema, ,,literaturuli saqarTvelo", 1972, #21, gv. 2-4.

131. d. fanjikiZe, Tomas mani da misi romani ,,jadosnuri mTa~, wignSi: T. mani, ,,jadosnuri mTa~, ,,sabWoTa saqarTvelo~, Tb., 1978, gv. 5-23.

132. d. fanjikiZe, ,,saunje" – 1984, germanulenovani mxatvruli Targmanis mimoxilva, ,,literaturuli saqarTvelo", 1985, #39.

133. h. fenrixi, kavkasiologia fridrix Sileris saxelobis ienis universitetSi, ,,bedi qarTlisa", XXXII, parizi, 1974, gv. 219-222.

134. ,,qarTveli xalxi" dawerili artur leistisa, ,,cnobis furceli", 1903, #2193, #2194, #2197.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

135. k. qecbaia, fridrix nicSe da konstantine gamsaxurdia, ,,zani", Tb., 2007.

136. T. RuduSauri, XIX saukunis meore naxevris germanuli wyaroebi qarTveli xalxis sulieri kulturis Sesaxeb, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba", Tb., 2005.

137. r. yaralaSvili, oriode sityva ana zegersze (dabadebis 85 wlisTavis gamo), ,,literaturuli saqarTvelo", 1985, #47.

138. g. SaraZe, ilia WavWavaZe da qarTuli kulturis ucxoeli megobrebi, wignSi: ilia WavWavaZe, cxovreba, moRvaweoba, Semoqmedeba, ,,xelovneba~, Tb., 1987, gv. 344-371.

139. i. SiSinaSvili, dramatuli forma goeTes ,,goec fon berlihingenSi", goeTe – 250, qarTuli literaturis institutis samecniero konferenciis masalebi, ,,merani", Tb., 2001, gv. 161-165.

140. g. Staini, me vicnob saqarTvelos, berlini, 1981.

141. e. Stritmateri, mTvaris Tovli (n. kakabaZis winasityvaoba), Tb., 1980.

142. n. Citauri ,,gandegilis" axladmikvleuli literaturuli wyaro, Jurn. ,,kritika", 1984, #46.

143. m. CorgolaSvili, ,,...TiTqos aq viyo dabadebuli", ,,nakaduli', Tb., 1990.

144. o. cabeli, yirimi da kavkasia literaturaSi, berlini, 1907, gv. 225-265.

145. mix. wereTeli, ,,mimcemi" da ,,mimRebi" jurn., ,,bedi qarTlisa", 1952, #11; 1953, #15; 1954, #17; 1955, #19, #20; 1956, #21.

146. n. wereTeli, alfred kurela da saqarTvelo, ,,literaturuli saqarTvelo", 1985, #38.

147. z. WarxalaSvili, hainrix haines ,,simReraTa wigni" da germanuli romantizmi, Tbilisis sax. universitetis SromaTa krebuli, 1962, t. 101, gv. 163-182.

148. z. WarxalaSvili, iohanes bexeris SemoqmedebiTi gza, wignSi: ,,germanuli literaturis istoriisa da literaturis Teoriis sakiTxebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1981, gv. 199-220.

149. z. WarxalaSvili, hainrix haines ,,simReraTa wigni~ da germanuli romantizmi, wignSi: ,,germanuli literaturis istoriisa da literaturis Teoriis sakiTxebi~, ,,ganaTleba~, Tb., 1981, gv. 262-282.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

150. gr. xavTasi, naSromi germanul-qarTuli literaturuli urTierTobis Sesaxeb, ,,mnaTobi“, #2, 1972.

151. gr. xavTasi, hainrix haines xelovnebis Teoria, ,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba”, Tb., 1956.

152. g. xavTasi, germanuli romantizmi, wignSi: ,,sazRvargareTuli literaturis istoria”, ,,ganaTleba”, Tb., 1985, gv. 88-183.

153.a. xaxua, ,,Sinagani monologis” funqcia Tomas manis romanSi ,,lote vaimarSi”, goeTe-250, qarTuli literaturis institutis samecniero kinferenciis masalebi, ,,merani”, Tb., 2001, gv. 125-135.

154. e. xinTibiZe, sazRvargareTuli qarTveologia, Jurn., ,,qarTvelologi”, 2003, N#10.

155. S. xotivari-iungeri, qarTuli literatura germanulenovan qveynebSi, wignSi: qarTuli literatura evropul mecnierebaSi, Tb., 2003, gv. 60-89.

156. S. xotivari-iungeri, germanuli literaturis qarTuli Targmanebi XX saukunis 50-ian wlebSi, literaturis institutis Sromebi, Tb., 1979.

157. S. xotivari-iungeri, qarTvelebi berlinSi, Tb., 2001.

158. S. xotivari-iungeri, grigol robaqiZe da germania, nawili pirveli, mesame saerTaSoriso qarTvelologiuri simpoziumis masalebi, Tbilisis universitetis gamomcemloba, Tb., 1999.

159. Nn. xuciSvili, saqarTvelo – germaneli mwerlis STagonebis wyaro, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1972, #38.

160. Nn. xuciSvili, epikuri samyaro, ,,literaturuli saqarTvelo“, 1982, #3.

161. b.javaxia, saqarTvelo da qarTvelebi adam olweariusis mogzaurobis wignSi, ,,universali”, Tb., 2005.

162. o. jinoria, goeTes SemoqmedebiTi gza, Tb., 1966.

163. o. jinoria, budenzigi rusTavelis qveyanaSi, ,,literaturuli saqarTvelo”, 1972, #23.

164. s. jorbenaZe, berlinis universitetSi, wignSi: ,,cxovreba da Rvawli ivane javaxiSvilisa”,,,Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemloba”, Tb., 1984, gv. 52-58.

165. l. haupti, ilia WavWavaZe da karl leman-haupti, ,,droSa“, #10, 1967, gv. 9.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

166. T. Hhoizerman, Amor fati; bediswer is siyvaruli (londa – kardu – malStremi – lamara), fondi ,,Tanamedroveoba da memkvidreoba", Tb., 2006

167. ADLER, J.G., Museum cuficum Borgianum Velitris. Roma 1782.

168. ALTER, F., Über die georgianische Literatur. Wien 1798.

169. ADELUNG, J, Ch., Mithridates oder allgemeine Sprachkunde. Bd.1. Berlin 1806.

170. BAUMGARTNER, A., Geschichte der Weltliteratur. Bd.1. Freiburg 1897. S. 256-268.

171. BAUMSTARK, A., Die georgische Literatur. In: Die christlichen Literaturen des Orients. Bd. 2. Berlin 1911. S.99-110.

172. BAUMSTARK, A., Zum georgischen Evangelientext. In: Oriens Christianus. 3-4 (1928-1929). S.117-124.

173. BARAMIDZE, A., Chota Rustaveli et ses Contemporains. A propos d'un article du Professeur G. Deeters. In: Revue de Kartvélologie. Paris 19-20 (1965). S. 30-39.

174. BARTELS, A., Einführung in die Weltliteratur. Bd.3. München 1913.

175. BIELMEIER, R., Märchen aus dem Kaukasus. In: Bedi Kartlisa. 37 (1979). S. 368-373.

176. BIRDSALL. J. N., Evangelienbezüge im georgischen Martyrium der hl. Schuschaniki. In: Georgica. 4.Jena-Tbilisi 1981. S.20-23.

177. BECHER, J, R., Dichtung. Dritter Teil. Berlin 1952.

178. BLEICHSTEINER, R., Georgien gestern und heute. Wien 1950. S.46-52.

179. BLEICHSTEINER, R., Neue georgische Dichter. Wien 1946.S. 75-81.

180. BLEICHSTEINER, R., Der Mann im Pantherfell. Ein georgischer Minnegesang aus dem 12. Jahrhundert. In: Asienberichte. 5 (1940). S.16-25.

181. BLEICHSTEINER, R., Eine georgische Ballade von Amirani. In: Berichte des Forschungsinstitutes für Osten und Orient. 2 (1918). S. 148-172.

182. BLEICHSTEINER, R., Die Literatur der Georgier. In: Die Burg von Surami von Daniel Tschonkadse. Wien 1947. S. 90-93.

183. BLEICHSTEINER, R., Tariel oder „Der Mann im Pantherfell", in der Volksüberlieferung". In: Archiv Für Völkerunde. Wien, Stuttgart 1956. Bd. XI. S. 1-14.

184. BLEICHSTEINER, R., Der grosse georgische Dichter-Nikolos Barataschwili. In: Die Brücke. 6-7 (1945). S. 56-59.

185. BLEICHSTEINER, R., Neue georgische Dichter. Nachwort. Wien 1946.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

186. BLEICHSTEINER, R., Das Volk der Georgier. In: Die Brücke. Nr. 4. Wien 1949, S. 13-15.

187. BLEICHSTEINER, R., Nachwort. In: Neue georgische Dichter. Wien 1946. S. 75-81.

188. BODENSTEDT, F., Vorwort. In: Tausend und Ein Tag im Orient. Bd. 2. Berlin 1891. S. IX-XVIII.

189. BONWETSCH, G. N., Die unter Hippolytus Namen überlieferte Schrift über den Glauben. Nach einer Übersetzung der in einer Schatberder Handschrift vorliegenden georgischen Version. In: Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchrislichen Literatur. R. 3. 1 (1907) 2, S. 1-36.

190. BORK. F., Das georgische Volk. Leipzig 1915.

191. BUDDENSIEG, H., Rustaweli. In: Mickiewicz-Blätter. 17 (1972). S. 149-157.

192. CHOTIWARI-JÜNGER, S., Micheil Dshawachischwilis „Die Geächteten von Marabda“ von M. Dshawachischwili. In: Humboldt Universität. 5 (1987). S.8.

193. CHOTIWARI-JÜNGER, S., Die Gestaltung tragischer Schicksale in K. Gamsachurdias Roman „Die Entführung des Mondes“. In: Georgica. Heft 5. Jena-Tbilissi 1982. S. 49-54.

194. CHOTIWARI-JÜNGER, S., K. Gamsachurdia und die Anfänge der sowjetischen Prosa/ Der Roman „Das Lächeln des Dionysos“ 1925. In: Zeitschrift für Slawistik. Bd. 25. 1980. Heft 5. S. 675-701.

195. CHOTIWARI-JÜNGER, S., Moralischer Verfall. Otar Tschiladses „Das Eiserne Theater“. In: Sonntag. Nr. 12. 1989. S. 12.

196. CHOTIWARI-JÜNGER, S., Der Weg K. Gamsachurdias zum Künstlerischen Chronisten des geeinten Georgiens. In: Georgica. Heft 11. 1988. S. 45-50.

197. CHOTIWARI-JÜNGER, S., Sozialphilosophische Aussage und künstlerische Besonderheiten in N Dumbadses „Das Gesetz der Ewigkeit“. In Georgica. Heft 6. Jena-Tbilissi 1983. S.33-37.

198. DEETERS, G., Rusthaweli Schota, Der Recke im Tigerfell, Altgeorgisches Poem. Deutsche Nachdiehtung von Hugo Huppert. Berlin, Rütten und Leuning 1955. In: Orientalische Literaturzeitung 1958. N ½. S. 57-60.

199. DEETERS, G., Georgische Literatur. Handbuch der Orientalistik, erste Abteilung, Der Nahe und der Mittlere Osten, siebenter Band, Leiden-Köln, 1963. S. 129-155.

200. DEETERS, G., Nuzubidse, Sch. Rustwelis msoplmhedwelobisatvis. In: Orientalische Literaturzeitung 1937. N 8/9. S. 544-548.

201. DEETERS, G., Orbeliani, Sulchan-Saba. Die Weisheit der Lüge, übersetzt von Prof. Tsereteli. Berlin 1933. In: Orientalische Literaturzeitung 1934. N 8/9. S. 548-551.

202. DEETERS, G., Das Alter der georgischen Schrift. In: Oriens Christianus. 39, 1955, S. 56-65.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

203. ENDLER, A., Versuch über die georgische Poesie. In: Georgische Poesie aus acht Jahrhunderten. Berlin 1971. S. 5-56.

204. ERB, E., Dichters Lande /Grischaschwili/; Aufenthalt im fremden Land Georgien. In: Erb, E. Gutachten. Poesie und Prosa. Berlin 1975. S. 131-143. S. 116-127.

205. ERB, E., Nachwort. In: Orbeliani, S. S. „Die Weisheit der Lüge". Berlin 1973, siehe auch. In: Erb, E. Gutachten. Poesie und Prosa. Berlin 1975. S. 131-143.

206. ERB.E., Nachwort. In: Tschikowani, S. In: Ornament der Platanen. Berlin 1970. S. 77-85.

207. ERB. E., Georgische Lyrik aus drei Jahrhunderten. In: Methodische Buchbesprechungen. Nr. 23 (1970). S. 3-11.

208. FÄHNRICH, H., Georgische Literatur. In: Sinn und Form 22 (1979).

209. FÄHNRICH, H., Die georgische Literatur und wir. In: Wissenschaftliche Zeitschrift der FSU. Jena 26 (1977). S. 17-20.

210. FÄHNRICH, H., Georgische Schriftsteller (Iaschwili, Ioseliani, Kakabadse, Kalandadze, Kiatscheli, D. Kldiaschwili, Leonidse, K. Lortkipanidse, N. Lortkipanidse, Mertschule, Ninoschwili, Noneschwili, G. Orbeliani, S.S Orbeliani) In: Lexikon fremdsprachiger Schriftsteller, Bd. 2. Leipzig 1979.

211. FÄHNRICH, H., Georgische Schriftsteller (Washa-Pschawela, Qasbegi, G. Rtscheulischwili, Rustaweli, Saakadse, Sabanisdse, Schatberaschwili, Schawteli, Schengelaia, Sulakauri, G. Tabidse, T. Tabidze, Teimuras I., Wachtang VI., Mose Choneli). In: Lexikon fremdspraching Schriftsteller, Bd. 3, Leipzig 1979.

212. FÄHNRICH, H., Kritik an der deutschen Fassung von N. Dumbadses Roman „Ich sehe die Sonne". In: Wissenschaftliche Zeitschrift der FSU. Jena 19 (1970). S. 747-756.

213. FINK, N. F., Die georgische literatur. In: Kultur der Gegenwart. T.1, Abt. 7: Die orientalischen Literaturen. Leipzig 1906. S. 299-311.

214. GIRNUS, W., Gespräch mit Akaki Gazerelia. In: Sinn und Form 22 (1970). S. 1444-1449.

215. Georgien. Beiträge zur georgischen Literatur, - Wissenschaftliche Zeitschrift der Fr. - Schiller – Universitat. Jena, 26. Jahrgang. H. 1, 1977 (Gesellschafts – und Sprachwissen – schaftliche Reihe).

216. Georgien – das Land Rustaweli. Kooperation der F. Schiller – Univ. Jena und der Georgischen Univ. Tbilisi, Jena 1973. S. 331-508 (Wiss. Zeitschr. 22, H. 3., 1973).

217. HAHN, G. Auffindung grusinischer Handschriften und Altertümer in Palästina, - In: Beilage zur Allgemeinen Zeitung. 1903.

218. HARNACK, A., Forshungen auf dem Gebiete der alten grusinischen und armenischen Literatur. In: Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaft. Berlin 1903. S. 831-840.

219. HOHOFF, C., Die literatur Georgiens. In: Atlantis. 33 (196[illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

220. HOLLDACK, F., Von der Sage und dem Reich der grusinischen Königin Tamara. Leipzig 1906.

221. HOLLDACK, F., Zwei Grundsteine zu einer grusinischen Staatsund Rechtsgeschichte. Leipzig 1907.

222. HUPPERT, H., Ein Monat und ein Tag in der UDSSR. In: Die Weltbühne. 1966. N. 50. S. 1584-1589. Nr. 51. S. 1612-1616.

223. HUPPERT, H., Nachwort. In: Georgischer Wanderstab. Berlin 1954. S. 217-225.

224. HUPPERT, H., Reporterblick auf Rusthaweli. In: Die Weltbühne. (1956). Nr. 47. S. 1498-1503.

225. HUPPERT, H., Rusthaweli und sein Poem. In: Schotha Rusthaweli. Der Recke im Tigerfell. Altgeorgisches Poem. Berlin 1955. S. 5-35; 1970.

226. HUPPERT, H., Schach dem Doppelgänger. Halle-Leipzig 1979. S. 533-603.

227. JUNKER, H. Das Awestaalphabet und der Urschprung der armenischen und georgischen Schrift. Leipzig, 1927. -In: Caucasica. Fasc. 2-3.

228. KANN, W., Ein georgischer Roman. In: Die Tat. 10 (1928), S. 657-659.

229. KIRSCH, R., Realismus in der Poesie Wascha Pschawelas. In: Sinn und Form 22 (1970). S. 1472-1480.

230. KLUGE, TH., Studien auf dem Gebiete des georgischen Bibeltextes. In: Oriens Christianus. 4(1915). S. 120-122.

231. KNOBLOCH, J., Georgische Literatur. In: Die Weltliteratur. Bd. 1. Wien 1951. S. 579-584.

232. KOPIZYN, W., Eine georgische Dichtung der Frührenaissance. In: Berliner Mittag. 1947. Nr. 92, 93, 116.

233. LELEIST, A.., Georgien, Natur und Bewohner. Leipzig 1885.

234. L LEIST, A.., Vorwort. In: Georgische Dichter. Dresden, Leipzig 1900.

235. LELEIST, A.., Das georgische Volk. Dresden 1903.

236. LLEIST, A.., Eine vergessene Literatur. In: Das Magazin für die Literatur des In – und Auslandes. 20.1. 1883.

237. LELEIST, A.., Zur neuesten georgischen Literatur. In: das Magazin für die Literatur des In – und Auslandes. Leipzig 51 (1888). S. 746.

238. MOLITOR, J., Eigenart und Bedeutung des altgeorgischen Hadischi – Tetraevangeliums. In: Bedi Kartlisa, 30-31, 1958, S. 55-63.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

239. MOLITOR, J., Evangelienzitate in einem altgeorgischen Väterfragment. In: Oriens Christianus. 40. 1956. S. 16-22.

240. NEUKOMM, R., Die Literatur Georgiens. In: Neue Zürcher Zeitung. 295 (1981).

241. NEUKOMM, R., Nachwort. In: Georgische Erzähler der neueren Zeit. Zürich 1970. S. 397-419.

242. PÄTSCH, G., Die Bekehrung Georgiens. Vorbemerkung. In: Bedi Kartlisa 33 (1975). S.288-290.

243. PÄTSCH, G., Altes Lied – Neues Loben. In: Sozialistische Universität. Jena 23. XI (1966).

244. PÄTSCH, G., Schota Rustaweli - Dichter der georgischen Nation. In: Volkswacht. Jena-Stadt 15(1966). Nr. 286. beil. S. 5.

245. PÄTSCH, G., Schota Rustaweli und seine Zeit. In: Mettei – Iungen des Instituts für Orientforschung. Berlin 12 (1966). S. 1-16.

246. PÄTSCH, G., Gottesvorstellung und Menschenbild bei Rustaweli. In: Mitteilungen des Instituts für Orientforschung. Berlin 14 (1968). S. 68-84.

247. PÄTSCH, G., Dichter des Recken im Pantherfell. Zum 800. Geburtstag des georgischen Dichters Sch. Rustaweli. In: Nationalzeitung. Berlin 19 (1966).

248. ROBAKIDSE, G., Rusthaweli. In: Lexikon der Weltliteratur. Bd. 1, Stuttgart 1989.

249. Rohrbacher, H., Materialen zur georgishen Bibliographie, Bonn 1981.

250. Sikar, E. Rustaweli und Gegenwart, „Deutsche Zentralzeitung", 1937, N 294, 26, XII.

251. SUTTNER, B., Memoiren. Wien 1909. S. 188-194.

252. SUTTNER, B., Lebenserinnerungen. Berlin 1970. S. 163-189.

253. Weltmann, S., Schota Rustaweli und sein „Recke im Tigerfell", „Deutsche Zentralzeitung", 1937, N 294, 26, XII.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTul-britanuli kulturuli da literaturuli urTierTobis istoria Soreuli warsulidan iwyeba. Tavdapirvelad es urTierToba stiqiurad viTardeboda, xolo XIX saukunis meore naxevridan ufro mowesrigebuli da sistemuri xasiaTi miiRo. daaxloebiT amave periods ganekuTvneba am urTierTobebis kvlevis dasawyisic. ase rom, am droidan mokidebuli, erTi mxriv mravalferovan xasiaTs iZens qarTul-britanuli literaturuli da kulturuli urTierTobis faqtebi, xolo meore mxriv, myar safuZvelze dgeba maTi mecnieruli Seswavla.

qarTul-britanuli literaturuli urTierTobis kvlevis amsaxveli masala araerT naSromSi aris gamovlenili da monografiulad Seswavlili. maT Soris mniSvnelovani gamokvlevebia - g. SaraZe, "bednierebisa da saTnoebis saunje", l. TaqTaqiSvili-uruSaZe, "marjori uordropi", d. bareti, "bodlis biblioTekis uordropTa kolekciis qarTul wignTa da xelnawerTa katalogi" (inglisur enaze), d. m. lengi, "qarTvelologiuri kvleva-Zieba oqsfordSi" (inglisur enaze), m. polievqtovi, XIII-XVIII saukuneebis evropeli mogzaurebi kavkasiaSi (rusul enaze), n. orlovskaia, "saqarTvelo XVII-XVIII saukuneebis dasavleT evropis literaturaSi" (rusul enaze), "saqarTvelosa da dasavleTis literaturaTa urTierTobis sakiTxebi" (rusul enaze), d. laSqaraZe, "evropeizmis problema qarTul literaturaSi", q. viviani, "sufizmis kvali qarTul literaturaSi" (inglisur enaze), n. yiasaSvili, "skilasa da qaribdas Soris", "qarTuli literatura evropul mecnierebaSi", e. xinTibiZis redaqciiT, d. karanaZe, qarTul-inglisuri literaturuli urTierToba XX saukunis 20-ian wlebSi (rusul enaze), m. oZeli, "qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis"...

sazogadod, kulturuli da literaturuli kontaqtebisa da recefciebis Casaxvasa da mis intensiobas ganapirobebs qveynebis geografiuli siaxlove, politikuri an kulturul-samecniero interesi da ekonomikuri kavSiri.[1] qarTul-britanuli kulturul-literaturuli urTierTobis istoriis Seswavlisas gamoikveTa, rom qarTul-britanul urTierTobas intensiuri xasiaTi ar hqonia da verc eqneboda imis gamo, rom es ori qveyana geografiulad sakmaod daSorebulia erTmaneTs da msoflios dayofis Tanamedrove poziciidan rom vimsjeloT, britaneTi evropis ukidures Crdilo-dasavleTSi, xolo saqarTvelo evropis ukidures samxreT-aRmosavleTSi mdebareobs; saqarTvelosa da britaneTs Soris uSualo ekonomikuri kavSiri arasdros yofila; XIX-XX saukuneebis mijnaze ikveTeba britaneTis politikuri interesi saqarTvelos mimarT, rasac bunebrivad Tan sdevda kulturuli kontaqtebi; xolo saqarTvelos daintereseba britaneTiT umTavresad kulturul-samecniero xasiaTs atarebda. amgvarad, qarTul-britanuli kontaqtebisa da recefciebis

[1] m. oZeli, literaturaTmcodneobiTi kompetenciebi, Tb., 2008, g. 56

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

safuZvels ZiriTadad politikur-kulturuli da samecniero interesi warmoadgens.

qarTul da britanul kulturasa da literaturas Soris ormxrivi kavSiri arsebobs, romelSic monawileobas iReben rogorc qarTveli, aseve britaneli mwerlebi, mTargmnelebi, literaturaTmcodneni, Teatraluri moRvaweebi.

qarTul-britanuli kulturuli da literaturuli urTierTobis kvleva, iseve rogorc TviT am urTierTobis amsaxveli faqtebi, ramdenime Tematur mimarTulebad SeiZleba daiyos. Cven am mimarTulebebs qronologiuri da Tematuri principiT ganvixilavT da gamovyofT im mecnierTa Rvawls, romlebmac ikvlies literaturaTmcodneobis es sfero da xeli Seuwyes mis samecniero dargad da saswavlo disciplinad Camoyalibebas.

adreuli periodis dokumenturi masala, romelSic asaxulia qarTveli da ingliseli xalxis erTmaneTiT dainteresebis, erTmaneTis codnisa da urTierTobis done Sua saukuneebSi, moZiebuli da Seswavlili aqvT mixeil TamaraSvils, korneli kekeliZes, guram kutalias, valentina matuzovas, vaJa kiknaZes, guram SaraZes, marika oZels.[1]

პირველი წერილობითი დოკუმენტები ბრიტანეთსა და ბრიტანელებზე საქართველოში და ქართველურ მოსახლეობაზე ბრიტანეთში შუა საუკუნეებიდან არსებობს. qvemoT Cven SevexebiT am dokumentebis kvlevis amsaxvel masalas.

korneli kekeliZe aRniSnavs, rom meaTe saukunis qarTul mwerlobaSi moxseniebulia britaneTis kunZuli da iq dasaxlebuli tomebi. eqvTime aTonels uTargmnia maqsime aRmsareblis Txzuleba "netarisa Talases mimarT". masSi moxseniebuli arian ingliseli eris winaprebi - keltebi, iberebi, britanelebi da am tomebiT dasaxlebuli didi britaneTis kunZuli.

britanul wyaroebSi saqarTveloze pirveli cnobebis Sesaxeb sakmaod mwir, magram sagulisxmo masalas iZleva mecamete saukunis ingliseli qronistebis - barTlome ingliselis, rojer bekonisa da maTe parizelis Txzulebani.

franciskelTa ordenis beris barTlome ingliselis (daaxl. 1190-1250 ww.) Txzulebis "saganTa Tvisebebis Sesaxeb" geografiul nawilSi vxvdebiT mcire informacias, romelSic aRniSnulia, rom iberia aris olqi aziaSi, pontos axlos, somxeTis mezoblad, sadac

[1] m. TamaraSvili, istoria kaTolikobisa qarTvelTa Soris, Tb., 1902; k. kekeliZe, xalxTa klasifikaciisa da geografiuli ganrigebis sakiTxebi Zvels qarTul mwerlobaSi, wignSi: k. kekeliZe, etiudebi Zveli qarTuli literaturis istoriidan, t. I, Tb., 1956, gv. 168-182; g. kutalia, XIII saukunis ingliseli qristianebis zogierTi cnoba saqarTvelos Sesaxeb, macne (istoriis seria), 1981, №2, gv. 86-93; valentina matuzova, Английские Средневековые источники IX-XIII вв., M., 1979; v. kiknaZe, saqarTvelo XIV saukuneSi, Tb., 1989; g. SaraZe, bednierebisa da saTnoebis saunje, Tb., 1984; m. oZeli, qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis, Tb., 1998.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

izrdeba nayenebisaTvis sasargeblo balaxeuli. avtori TviTonve miuTiTebs, rom mas usargeblia adreuli Suasaukuneebis avtoris isidore sevilielis monacemebiT. amasTanave cnobilia, rom antikuri periodidan moyolebuli berZeni da romaeli avtorebi araerTxel axseneben kolxeTsa da iberiaSi gavrcelebul samkurnalo mcenareebs. Suasaukuneebis qronistebis TxzulebaTa saqarTvelosTan dakavSirebuli nawilebis ganxilvisas guram kutalia wers, rom barTlome ingliseli exeba aseve kavkasiis mTas da misi saxelwodebis etimologiasac.

barTlome ingliselis cnobas saqarTvelos samkurnalo balaxeulis Sesaxeb erTgvarad avsebs rojer bekoni (daaxl. 1214-1292), romelic Tavis "did TxzulebaSi" aRwers monRolebis mier dapyrobil xalxebs da ambobs, rom am TaTruli mxaris samxreTiT, pontos zRvis gadaRma, cxovroben iberebi da georgianebi. sataxto qalaqs tefelisi ewodeba da iq Zma-mqadagebs aqvT taZari. g. kutalia miuTiTebs, rom iberebisa da qarTvelebis sxvadasxva xalxad xsenebisas bekoni imeorebs plano karpinis mier daSvebul Secdomas. rojer bekonis Txzuleba pirvelia inglisur wyaroebSi, sadac moxseniebulia iberTa da georgianTa saxelmwifo da misi sataxto qalaqi. garda amisa, erTgvari miniSnebaa qarTvelebis qristianobazec.

qristianuli eklesiisa da misi "mtrebis" Sesaxeb farTod aris saubari benediqturi monastris beris maTe parizelis (daaxl. 1200 - 1259) "did qronikaSi", romelmac Semogvinaxa konstantinopolis patriarqis germane meoris (1222 – 1259) mier romis pap grigol IX-sTan 1232 wels gagzavnili mimarTva. amasTan dakavSirebiT valentina matuzova miuTiTebs, rom berZnuli teqsti araa gamocemuli. "did qronikaSi" Sesulia mimarTvis laTinuri Targmani. mimarTvaSi qarTvelebi moxseniebuli arian "mraval did xalxTa" da "ZlierTa" Soris. konstantinopolis patriarqi igonebs im dros, rodesac berZnebi da laTinebi erTi rwmeniT iyvnen gaerTianebuli da erTad gamodiodnen "eklesiis mtrebis" winaaRmdeg, roca romi ifarebda aRmosavleTidan devnil qristianebs, roca aRmosavleTis qristianebi Tavisuflebas ubrunebdnen barbarosebisgan dapyrobil roms da survils gamoTqvams, rom berZnul da laTinur eklesiebs Soris aRmarTuli kedeli kvlavac moispos da gaerTianebuli ZaliT SeebrZolon "eklesiis mtrebs". amasTanave patriarqi paps arwmunebda, berZnebis msgavsi rwmenis xalxebi aRmosavleTSic arian da maT didi sikeTis motana SeuZliaT mTeli saqristianosTviso. igi aRmosavleTis "mraval da did xalxTa" Soris pirvel rigSi asaxelebs axlo aRmosavleTSi mcxovrebT - eTiopebs, sirielebs, xolo "kidev ufro mniSvnelovnad da Zlierad" moixseniebs iberebs, lazebs, alanebs, goTebs, xazarebs, rusebs, bulgarelebs. valentina matuzova SeniSnavs, rom am xalxis CamoTvlaSi maTe parizels laTinur TargmanSi gamorCenia berZnul teqstSi moxseniebuli afxazebi "avsgi", xolo guram kutalia miuTiTebs, rom franguli gamocema, romelic originalidan Sesrulda, daculia am uzustobisagan, magram masSi amovardnilia lazebi. g. kutalia ganixilavs XIII saukunis dasawyisis istoriul viTarebas, ris Sedegadac gamoaqvs daskvna, rom teqstSi moxseniebuli "eklesiis mtrebi" im konkretul

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

konkretul droSi iyvnen is muslimanebi, romlebmac safrTxe Seuqmnes nikeis imperias da aseve monRolebic, romlebmac araerTxel gailaSqres qristianul qveynebze.

1330 wels sebastopolisis kaTolikeTa episkoposis petre geraldis mier kenterberis arqiepiskoposTan da inglisis sxva episkoposebTan gagzavnil werilTan dakavSirebiT mixeil TamaraSvili naSromSi "istoria kaTolikobisa qarTvelTa Soris" wers, rom XIV saukunis 20-30-ian wlebSi mefe giorgi mexuTesa da romis paps ioane XXII-s Soris sayuradRebo mimowera warmoebda. aRsaniSnavia, rom 1329 wels romis papma smirnis (izmiris) kaTolikuri saepiskoposo kaTedra TbilisSi gadmoitana. am faqtis Sesaxeb vaJa kiknaZe gamoTqvams varauds, rom romis papis yuramdec iqneboda miRweuli giorgi mexuTis monRolTa winaaRmdeg brZolis eqo. kaTedris TbilisSi gadmotanis mizezad v. kiknaZe Tvlis imas, rom im droisaTvis saqarTvelo damoukidebel politikur erTeuls warmoadgenda. werilSi gamoTqmulia azri kaTolikobis miRebasa da sarwmunoebis erTianobaze imisaTvis, rom erTad eomaT mahmadianTa winaaRmdeg.

XVI საუკუნიდან ინგლისურ მწერლობაში თავი იჩინა ქართულმა თემამ. უშუალო ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული კონტაქტები უპირველესად ლიტერატურულ ურთიერთობათა ამ ფორმით (უცხოეროვნული თემატიკა კონკრეტულ ეროვნულ ლიტერატურაში) გამოვლინდა.

qarTuli Tematika inglisur mwerlobaSi Seswavlili aqvT natalia orlovskaias, inesa merabiSvils, duda gawerelias, akaki gawerelias, irakli kenWoSvils, elguja xinTibiZes.[1]

aRorZinebis xanisa da romantizmis periodis mwerlobisaTvis damaxasiaTebelia moqmedebis gadatana sxva geografiul garemoSi. filip sidnis romanSi *არკადია* moqmedeba XVI saukunis dasasrulis aRmosavleTis ramdenime qveyanaSi viTardeba. masSi iberiis Tema Seswavlili aqvs n. orlovskaias. naSromSi damuSavebulia filip sidnis romani, romelSic iberiuli siuJeturi xazis mTavar personaJad gamoyenebulia iberiis mefis vaJi - flangusi. avtori miuTiTebs, rom *არკადიის* iberiul xazs araferi aqvs saerTo istoriul sinamdvilesTan da calkeul gmirTa saxeebi filip sidnim heliodores *ეთიოპიკიდან* isesxa da Tavisi Txzulebis iberiuli xazis ganviTarebisaTvis gamoiyena.

---

[1] Орловская Н. К.: Тема Иберии в романе Филипа Сидни «Аркадия"; Грузия в поэме Томаса Мура "Лалла Рук", в кн.: Орловская, Н.К., Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986. Грузинская тематика в «Восточных эклогах" Вильяма Коллинса; Пьеса Бомонта и Флетчера об Иберии, в кн.: Орловская, Н. К., Грузия в литературах Западной Европы XVII-XVIII веков, Тб., 1965. n. orlovskaia, iberiis Tema aRorZinebis epoqis inglisur literaturaSi, «literaturaTmcodneoba II", respublikuri samecniero konfereciis Tezisebi, Tb., 1987. i. merabiSvili, baironi da saqarTvelo, literaturuli saqarTvelo, 1991, №2. d. gawerelia, qarTuli Tema baironis SemoqmedebaSi, literaturuli saqarTvelo, 1973, №46. a. gawerelia, ucnobi "werili" qeTevan dedofalze, wignSi a. gawerelia, literaturuli werilebi, Tb., 1954. i. kenWoSvili, inglisuri wigni weTevan dedofalze, mnaTobi, 1961, №1. e. xinTibiZe, *ევგხისტყაოსანი* Seqspiris epoqis inglisSi, Tb., 2008.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

uiliam kolinsis *ალმოსავლურ ეკლოგებში* moTxrobilia Sah-abasis gamijnurebis ambavi qarTvel mwyems gogonaze. ikvlevs ra qarTul Tematikas zemoaRniSnul nawarmoebSi, n. orlovskaia aRwers im geografiul garemos, sadac viTardeba siuJeti da varaudobs, rom kolinss xelT hqonda pietro dela vales "informacia saqarTvelos Sesaxeb" da eyrdnoboda am cnobebs.

n. orlovskaias aseve Seswavlili aqvs qarTuli Tema Tomas muris poemaSi *ლალა რუქ.* naSromSi miTiTebaa imis Sesaxeb, rom Tomas murs gamouyenebia arabi mogzaurisa da geografis ibn-hauklis cnobebi da sxva istoriuli masala aRmosavleTis qveynebis Sesaxeb.

iberiis Sesaxeb saintereso masalas iZleva bomontisa da fletCeris piesa *მეფე და არა მეფე.* n. orlovskaia xazs usvams im garemoebas, rom piesis avtorebs moqmedeba aRmosavleTis qveynebSi gadaaqvT, magram masSi wamoWrili sakiTxebi inglisis istorias asaxavs. mas piesaSi moZiebuli aqvs iberiuli Temebi da varaudobs, rom avtorebi icnobdnen plutarqes *პარალელურ ბიოგრაფიებს* da tacitusis *ანალებს* da isargebles maTi cnobebiT.

e. xinTibiZis uaxlesi mosazrebis Tanaxmad, bomontisa da fletCeris mier or piesaSi - *მეფე და არა მეფე* da *ფილასტერი* – gamoyenebulia SoTa rusTvelis *ვეფხისტყაოსნის* Tematika. me-17 saukunis dasawyisis inglisur literaturaSi uiliam Seqspiris Tanamedrove da uSualo memkvidre dramaturgebis - bomontisa da fletCeris piesebis siRrmiseuli SedarebiTi kvlevis Sedegad mecnieri asabuTebs, rom zemoaRniSnuli piesebis siuJetebi nestanisa da tarielis siyvarulis ambis gadamuSavebiTaa Seqmnili. es sruliad axali mignebaa ara mxolod qarTul da inglisur, aramed msoflio literaturaTmcodneobaSi.

me-17 saukunis 30-ian wlebSi qarTuli Tema sxva kuTxiTac warmoCnda inglisur mxatvrul literaturaSi. 1633 wels, oqsfordSi inglisur enaze daibeWda wigni qeTevan dedoflis wamebaze - A Letter Relating the Martyrdom of Keteban, Mother of Teimurases Prince of the Georgians, with all a Notable Imposture of the Iesuites Upon that Occasion. Sent From Gregorius Monke and Priest, Agent for the Patriarke of Antioch into the Most Holy and Learned Abbot Sophronius. Written first in Greeke and now done in English, Oxford. Printed by John Lichield, An. D. 1633. qarTul-inglisuri kulturuli da literaturuli urTierTobis am metad mniSvnelovan faqtze yuradReba gaamaxvila a. gawereliam. xolo Semdeg i. kenWoSvilma inglisuridn Targmna es teqsti da daurTo Sesavali werili da SeniSvnebi.

qarTul literaturaTmcodneobaSi Seswavlilia aseve saqarTvelos Tema jorj gordon baironis SemoqmedebaSi. rogorc misi Txzulebebidan Cans, bairons garkveuli warmodgena hqonda saqarTvelosa da qarTvelebze. saqarTvelos Tema gaielvebs mis nawarmoebebSi: *სარდანაპალი, დონ-ჟუანი, გიაური.* d. gawerelia miuTiTebs, rom baironis codna saqarTveloze garkveuli sakiTxebiT ifargleba - igi icnobda sxvadasxva istoriul Tu literaturul wyaros

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

saqarTvelos Sesaxeb, icoda saqarTvelos bunebis silamaze, qarTveli qalis garegnuli mSveniereba da es codna moxdenilad gamoiyena Tavis SemoqmedebaSi. baironis Semoqmedebis gamowvlilviTi Seswavlisas i. merabiSvilma yuradReba miaqcia don-Juanis originalis striqonebs, sadac qalis samoselSi gamowyobili Juanas garegnobis aRwerisas poeti ambobs, rom is iseTi lamazi iyo, qarTvel qalsac ki Seedrebodao. rusul TargmanSi dakargulia es Sedareba da amdenad, igi yuradRebis gareSe rCeboda. mkvlevari mihyva siuJetis ganviTarebas da daadgina, rom nawarmoebis ori personaJi - katinka da dudu _ qarTvelia. baironis werilebze dayrdnobiT i. merabiSvilma gamoTqva mosazreba, rom poets moswonda kolxi medeas xasiaTi da cxovrebaSi eZiebda mas. rodesac baironi Sexvda veneciel margarita konis, igi werda, “medea vipoveo”.

inglisur samecniero literaturaSi aRwerilia 13 wlis qarTveli gogonas ambavi, romelic moitaces da saberZneTSi Caiyvanes, sadac igi Sexvda lord bairons, romelmac gogona gamoisyida da scada misi dabruneba samSobloSi, magram misi bedi ukuRma datrialda. gogona ar Caiyvanes daniSnulebis adgilas. Mmisi mZime istoria weliwadnaxevari grZeldeboda da bolos igi gardaicvala. Ggogona daumarxavT kretaze da bairons misTvis Zegli daudgams. Ees faqtebi moZiebuli aqvs i. merabiSvils da baironis SemoqmedebiTi memkvidreobis siRrmiseuli Seswavlis Sedegad mikvleuli aqvs baironis liriuli gmiris – Tirzasadmi miZRvnili poeturi striqonebi, romlebic qarTveli gogonas ambavs exmianeba da gamoxatavs baironis interess saqarTvelos mimarT.[1]

amgvarad gamoiyureba qarTuli Tema inglisur literaturaSi da misi Seswavla qarTuli literaturaTmcodneobis mier.

ქართულ-ინგლისური ლიტერატურული კონტაქტები სამოგზაურო ჟანრის ლიტერატურაშიც აისახა.

aRmosavleTis qveynebisaken zRviTa Tu xmeleTiT mimavali britaneli mogzaurebi Cerdebodnen saqarTveloSi da agrovebdnen maTTvis saintereso cnobebs. me-16 saukunidan ukve vxvdebiT inglisel mogzaurTa ramdenime Canawers saqarTvelos Sesaxeb. me-19 saukunidan ki bevrma ingliselma mogzaurma aRwera Tavisi STabeWdilebebi saqarTveloze. saqarTvelos Sesaxeb inglisuri samogzauro Janris literaturis araerTi aRwerilobaa Sedgenili. maT Sorisaa oliver uordropisa da daglas freSfildis naSromebze darTuli bibliografiuli saZieblebi, d. baretis katalogi, m. polievktovis cnobari, n. orlovskaias gamokvleva.[2]

---

[1] Innes Merabishvili, Lord Byron’s Thyrza, A Scholarly Version, Tbilisi, 2007.

[2] J. Chardin, The Travels of Sir John Chardin into Persia, London, 1686; O. Wardrop, The Kingdom of Georgia, Travel in Land of Women, Wine and Song, London, 1888; D. Freshfield, The Exploration of Caucasus, London, 1902; D. Barrett, Catalogue of the Wardrop Collection and of other Georgian Books and Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, 1973; М. Полиевктов, Европей XVIII вв. по Кавказу, Тифлис, 1935 (т. I), 1946 (т. II); Н. Орловская, Английски

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTul da rusul istoriografiaSi araerTgzis aris miTiTeba saqarTveloSi inglisel mogzaurebisa da maTi Canawerebis Sesaxeb. maTSi ZiriTadad is azria gatarebuli, rom inglisel mogzaurTa Soris iyvnen mzveravebi, romlebic agrovebdnen masalebs saqarTveloSi ruseTis mmarTvelobis Sedegad Seqmnili viTarebis, qarTveli mosaxleobis ganwyobilebis, ruseTis samxedro Zalebis raodenobis, axlo aRmosavleTis strategiuli, politikuri, socialur-ekonomikuri Tu kulturuli viTarebis Sesaxeb. amitom ruseTis mTavroba kavkasiis mmarTvelebs avalebda im inglisel ebis Tvalyuris devnebas, romlebic mogzaurobdnen saqarTvelos gavliT sparseTsa an TurqeTSi. am naSromebis umetesoba sabWoTa periodSia Seqmnili da erTgvarad tendenciurad, rusuli politikuri orientaciis gavleniT aSuqebs zemoaRweril viTarebas. am sakiTxebs Seexnen Semdegi avtorebi: m. surgulaZe, a. CxeiZe, v. markovi, e. burWulaZe.[1]

qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis kvlevis istoriaSi Zalze mniSvnelovani da mravlismTqmeli naSromia devid marSal lengis "qarTvelologiuri kvleva-Zieba oqsfordSi", romelic daibeWda 1955 wels inglisis samecniero JurnalSi "Oxford Slavonic Papers" vol.VI, 1955. igi qarTulad Targmna aleqsandre gamyreliZem.[2]

ლენგის გამოკვლევაში გამოთქმულია მოსაზრება დიდ ბრიტანეთში ქართველოლოგიური კვლევის დასაწყისის თაობაზე და განხილულია ამ კვლევის განვითარების პროცესი.

lengi wers, rom marTalia, qarTvelologia Tanamedrove gagebiT mxolod saukuneze cota meti xnisaa, kavkasiis xalxTa zne-Cveulebebi, miTebi da Zeglebi antikur xanaSive iqcevdnen dasavlel swavlulTa da mogzaurTa yuradRebas. SemTxveviTi ar aris, rom oqros sawmisisa da promeTes Tqmulebebis geografiuli adgili kavkasiaa. herodotes TxzulebaSi dawvrilebiTi cnobebia mocemuli qarTvelTa politikuri mdgomareobis Sesaxeb. qsenofontes Txzuleba ki uamrav cnobas iZleva Zveli qarTveli tomebis cxovrebis Seswavlisatvis. strabonma, romlis biZa kolxeTis gamgebeli iyo, Zveli saqarTvelos politikuri da socialuri struqturis suraTi daxata. lengi wers, rom bevri antikuri mwerali gvevlineba zogierTi Tanamedrove mkvlevris winamorbedad iberielTa wyvdiadiT moculi warmomavlobisa da ucnobi enis axsnis ZiebaSi, roca gamoTqvamen mosazrebas, rom isini preistoriul xanaSi gadmosaxldnen xmelTaSua zRvis Soreul kidesTan mdebare iberiis naxevarkunZulidan. straboni da arianosi miuTiTeben ucnaur enaTa araCveulebriv raodenobas kavkasiaSi.

XIX века о Грузии, в кн.: Орловская, Н.К. Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986. с. 168-180.

[1] m. surgulaZe, inglisuri cnobebi saqarTvelos Sesaxeb XII saukunidan XIX saukunis Sua wlebamde, Tsu Sromebi, t. 184, Tb., 1977, gv. 170–188; a. CxeiZe, inglisis politika kavkasiaSi, Tb., 1973; В. Марков, Россия, Закавказье и международные отношения в XVIII веке, М., 1966; e. burWulaZe, saqarTvelos dayofisa da damonebis inglisel-Turq dampyrobTa gegmebis CaSla, Tb., 1953.

[2] d. m. lengi, qarTvelologiuri kvleva-Zieba oqsfordSi, ciska

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

naSromis avtori wers, rom mogviano xanebamde qarTvelologia dasavleTSi dafuZnebuli iyo mxolod antikuri mwerlebis aseT cnobebze.

gamokvlevaSi devid lengi aRniSnavs, rom qarTuli mwerloba dasavleT evropas pirvelad mari brosem (1802 - 1880) gaacno werilebis seriiT, romlis gamoqveynebac man 1830 wels daiwyo safrangeTSi. zogierTi maTganis Targmani ki imave periodidan ibeWdeboda britaneTis Asiatic Journal-is furclebze. lengis miTiTebisamebr, swored broses droidan iwyeba qarTvelologiuri saqmianoba inglisSi.

marika oZelis 1998 wels gamoqveynebul naSromSi "qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis" saTanadod aris Sefasebuli devid lengis qarTvelologiuri kvleva - misi Rvawli rogorc uSualod qarTuli literaturis aseve qarTul-britanuli literaturuli urTierTobis kvlevis istoriaSi. masSi Tanmimdevrulad aris Seswavlili yvela im britaneli mecnieris naRvawi, romelic exeba aRniSnul problematikas. saxeldobr, pirveli oqsfordeli mecnieri, edinburgis universitetis sapatio doqtori solomon sizar malani (1812–1894) dainteresebuli yofila saqarTvelos da somxeTis eklesiebiT. 1866 wels man gamosca platon ioselianis "saqarTvelos eklesiis istoriis" inglisuri Targmani da lengis aRniSvnisamebr, daurTo imdeni sasargeblo SniSvna, rom igi dRemde rCeba Zvirfas sacnobaro wignad. 1870 wlis gazeT "droebaSi" vkiTxulobT: "am ukanasknel Jams angliaSi da amerikaSi gamoCndnen imisTana samRvdelo pirebi, rom SesaZloTa xedaven da daiwyes kidec mecadineoba SeerTebisaTvis ori ekklesiisa aRmosavleTis da anglikanisa. es pirni acnoben aRmosavleTis ekklesiis mdgomareobas da safuZvels angliel da amerikel RvTisnier xalxs. sxvaTa Soris qarTuli ekklesiis Sesaxeb angliurad aris naTargmni platon ioselianis "istoria qarTvelT ekklesiisa". meore wigni aris gabriel episkopozis 15 qadagebebis Targmani angliurad qarTulidam da dabeWdili londonSi 1867 w. es orive wigni gadaTargmnilia angliis ekklesiis mRvdlisagan solomon malanisagan" ("droeba", 1870, №2).

mas Semdeg, rac malanma Targmna gabriel episkoposis "qadagebani", gadawyvita piradad gaecno misi avtori. Mm. oZelis TxovniT, bodlis biblioTekis mecnier-konsultantma devid baretma gadasca mas amonabeWdi s. s. malanis Svilis artur noel malanis wignidan, sadac aRwerilia misi mamis saqarTveloSi mogzauroba da gabriel episkoposTan Sexvedra.[1] solomon sizar malanis moRvaweoba araerT naSromSia ganxiluli.[2]

kidev erTi oqsfordeli mecnieri, romelmac seriozuli wvlili Seitana inglisuri qarTvelologiis ganviTarebaSi, aris profesori uiliam riCard morfili (1834 – 1909). lengis TqmiT, igi iqneb iseTi

[1] A. N. Malan, Solomon Caesar Malan, D.D.: memorials of his life and writings, London, 1897, gv. 273-277.

[2] g.SaraZe, "bednierebisa da saTnoebis saunje", Tb., 1984, gv. 20-22; l. TaqTaqiSvili-uruSaZe, "marjori uordropi", Tb., 1965, gv. 20; m. surgulaZe, "qarTuli sazogadoebrivi azri inglisis Sesaxeb /XIX-XX ss. revoluciamdeli periodi/ "ciskari", 1976, №12, gv. 131-144...

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

universaluri lingvisti ar iyo, rogorc malani, magram ueWvelia, uTanabrdeboda mas im xalxTa siyvarulsa da sulis SecnobaSi, romelTa enebsac igi swavlobda. morfili slavisti iyo. aleqsandre cagarelis naSromebis gacnobis Semdeg ki Seiswavla qarTuli ena, imogzaura saqarTveloSi, piradi kontaqtebi daamyara da mimowera hqonda gamoCenil qarTvel moRvaweebTan. inglisel mecnierTagan igi pirveli iyo, romelic Seexo qarTuli enis sakiTxebs da zogadad mimoixila qarTuli literaturis ganviTarebis istoria werilSi "saqarTvelos ena da literatura". man aseve gamoaqveyna rigi recenziebi o. uordropis, al. cagarelis, m. janaSvilis, al. xaxanaSvilis naSromebsa da m. uordropisa da a. laistis Targmanebze. am recenziebSi igi iZleoda qarTuli kulturisa da literaturis Zeglebis da maT Sesaxeb Seqmnil naSromTa Tu TargmanTa mecnierul analizs. morfilis Sesaxeb saqarTveloSi gamoqveynebulia mogonebebi, saintereso cnobebi da samecniero naSromi.[1]

inglisuri qarTvelologiis ganviTarebas, inglisurenovan samyaroSi qarTuli kulturisa da mwerlobis gacnobas, popularizaciasa da qarTul-inglisuri kulturul-literaturul urTierTobaTa gaRrmavebas udidesi amagi dasdes da-Zma marjori (1869-1909) da oliver (1864-1948) uordropebma. maTi moRvaweoba sakmaod kargad aris Seswavlili da Sefasebuli rogorc qarTvel, aseve inglisel mecnierTa mier. uordropebis SemoqmedebiTi memkvidreobis analizi mogvca devid lengma zemoaRniSnul werilSi; daiwera monografia marjori uordropze (l. TaqTaqiSvili-uruSaZe, "marjori uordropi", Tb., 1965); Seiqmna msxviltaniani gamokvleva (g.SaraZe, "bednierebisa da saTnoebis saunje", Tb., 1984), romelSic aRwerilia uordropebis urTierToba saqarTvelosa da qarTul kulturasTan. naSromis avtors g. SaraZes inglisis wignTsacavebSi mikvleuli aqvs saxelovani da-Zmis manamde ucnobi faqtebi, dawvrilebiT aqvs gaanalizebuli maTi Semoqmedeba, dokumenturad aqvs Seswavlili maTi damokidebuleba qarTvel moRvaweebTan, moZiebuli aqvs saarqivo masalebi, romlebic naTels hfenen XIX-XX saukuneebis qarTvel mweralTa manamde ucnob mxareebs. wigns axlavs mdidari bibliografiuli masala.

1991 wels fineTSi Catarda rusTvelologiuri simpoziumi. oliver uordropis qaliSvilma ninom im droisaTvis dawera narkvevi Tavisi mamisa da mamidis Sesaxeb da devid baretis xeliT gagzavna fineTSi. baretma es werili gadasca elguja xinTibiZes, romelic monawileobda aRniSnuli simpoziumis muSaobaSi. SemdgomSi marika oZelis mier damuSavda da qarTulad iTargmna nino uordropis es mogoneba.[2] masSi mxatvrulad aris aRwerili uordropebis ojaxuri garemo da da-Zmis sazogadoebrivi Tu SemoqmedebiTi saqmianoba. nino uordrops Tavis monaTxrobSi gamoyenebuli aqvs TavianTi ojaxis

---

[1] i. mansvetaSvili, "mogonebebi", Tb., 1985, S. gozaliSvili, "ilia WavWavaZe da qarTuli kulturis sazRvargareTeli megobrebi", Tb., 1973. n. orlovskaia "morfilis naSromebi qarTuli filologiis dargSi", ciskari, 1964, №6, gv. 139-140.

[2] m. oZeli, dasax. naSromi, gv. 63-64.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

epistolaruli urTierToba da da-Zmis SemoqmedebiTi memkvidreobis devid lengiseuli Sefaseba. marjorisa da oliveris mimoweridan moCans maTi mudmivi survili qarTvel xalxTan da qarTul kulturasTan mWidro kavSirisa, marjoris gancdebi qarTuli enis Seswavlisa da ama Tu im nawarmoebis Targmnisas, misi Targmnis stili, misi xedva Targmanis sakiTxebze, saqarTvelos sxvadasxva kuTxeSi mogzauroba, Sexvedrebi, sazogadod samecniero da mTargmneloBiTi muSaobis procesi, oliveris samsaxurebrivi saqmianobis mimarTuleba... es narkvevi warmoaCens uordropebis cxovrebisa da moRvaweobis zogierT manamde ucnob faqts.

oliver uordrops megobroba da samecniero kontaqtebi hqonda inglisel armenologTan frederik kornuel konibirsa (1856-1924) da jeimz bedelisTan (1854-1940). konibiri ikvlevda qarTul sasuliero mwerlobas da Tavisi samecniero muSaobis sworad warmarTvisaTvis Seiswavla Zveli qarTuli ena. uordropebisa da konibiris TanamSromlobis Sedegad araerTi naSromi Seiqmna. qarTvelologiuri mecnierebisaTvis mniSvnelovania bedelis werilebi oliver uordropTan.[2] devid lengis werilSi ganxilulia aseve inglisel istorikosisa da filologis uiliam eduard devid alenis (1901-1973) naSromebi. ruseT-saqarTvelos da TurqeT-saqarTvelos istoriis problemebze gamoqveynebuli naSromebis garda, man erTi narkvevi miuZRvna qarTuli literaturis istoriis sakiTxebs wignSi "qarTveli xalxis istoria". alenis naSromi qarTuli literaturis Sesaxeb mor-filis naSromis Semdeg meorea inglisur literaturaTmcodneobaSi, sadac Tanmimdevrulad, ufro detalurad da farTod aris ganxiluli qarTuli literaturuli procesi. garda amisa, sagulisxmoa alenis saqmianoba qarTul-inglisuri kulturuli urTierTobis sferoSi, rac gamoixata mis mier andro guguSviliTan TanamSromlobiT qarTvelologiuri da kavkasiologiuri Jurnalis "georgikas" daarsebasa da gamocemaSi. londonSi 1935-37 wlebSi gamoica Jurnalis sami tomi. masSi qveyndeboda rogorc ucxoeli mecnierebis, aseve qarTveli emigrantebis da saqarTveloSi moRvawe qarTveli mwerlebisa da swavlulebis werilebi. 1937 wels "vefxistyaosnis" iubiles mieZRvna "georgikas" TiTqmis mTeli nomeri. alenis Rvawli qarTuli literaturis kvlevisa da kulturul-literaturuli kontaqtebis gaRrmavebis sferoSi gaanalizebulia naSromSi "qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis".

naSromSi "qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis" Seswavlilia ingliseli literaturaTmcodnisa da istorikosis, kavkasiaTmcodneobis profesoris, ivane javaxiSvilis saxelobis Tbilisis saxelmwifo universitetis sapatio doqtoris devid marSal lengis (1924 – 1991) is seriozuli Rvawli, romelic man Seitana qarTul-inglisuri kulturuli kontaqtebis gaRrmavebasa da britaneTSi qarTuli mwerlobis aRqmis saqmeSi. lengma araerTi fundamenturi gamokvleva Seqmna, romlebSic kvalificirebuli aqvs qarTuli literaturis ganviTarebis etapebi, sakuTari mosazrebebi aqvs Camoyalibebuli literaturaTmcodneobis sadao sakiTxebze, ganxiluli aqvs Tu rogor viTardeboda qarTvelologiuri kvleva inglisSi, rac

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cven zemoT araerTgzis davimowmeT. devid lengma aseve mniSvnelovani TargmanebiT Seavso inglisuri mwerloba.

devid lengis literaturaTmcodneobiTi naazrevidan gansakuTrebiT sayuradReboa misi msjeloba Suasaukuneebis romanis "varlaam da ioasafis" efTvime aTonelis avtorobis Sesaxeb. e. xinTibiZes aRniSnuli aqvs, rom Tanamedrove bizantinistikaSi "varlaam da ioasafis" avtorad upiratesad ioane damaskelia miCneuli, maSin roca qarTul samecniero literaturaSi efTvime aTonelis avtoroba eWvs ar iwvevs. mis avtorobas icavs rusi mkvlevari i. goleniSCev-kutuzovi, amerikelebi r. l. vulfi da r. p. bleiki, belgieli f. alkeni, italieli h. muzurilo, berZeni v. laurdasi da sxvani[1]. 1953 wels germanelma mecnierma franc delgerma daicva ioane damaskelis avtorobis Tezisi. delgeris gamokvlevis pasuxad vrceli naSromi gamoaqveyna devid lengma "efTvime qarTveli da "varlaamisa da ioasafis" romani", romelSic igi dabejiTebiT uWrda mxars efTvime aTonelis avtorobas. 1957 wels gamoqveynebul werilSi "balavarianis" axladaRmoCenili vrceli qarTuli redaqciis Taobaze d. lengi werda, rom es redaqcia, romelic IX saukuniT unda TariRdebodes, aris arabuli araqristianuli teqstis qarTulad gadaqristianeba, xolo am ukanasknelis Semoklebaa Tbilisuri redaqcia - "sibrZne balavarisa", romelic imave IX saukuneSi unda damuSavebuliyo. 1957 wels lengma TviTon Targmna inglisurad "balavarianis" mokle redaqcia, xolo 1966 wels - vrceli redaqcia.

meoce saukunis ormocdaaTiani wlebis qarTvel mecnierTa kvlevis Sedegebis gaTvaliswinebiT d. lengma Sesavali werili daurTo g. vuduardisa da h. metinglis mier inglisurad Targmnili "varlaam da ioasafis" 1967 wlis gamocemas, sadac igi iziarebs im debulebebs, rom "balavarianis" vrceli redaqcia, romelic arabuli araqristianuli versiidan momdinareobs, am Txzulebis pirvel qristianul damuSavebas warmoadgens. igi qarTulidan berZnulad Targmna efTvime aTonelma XI saukunis pirvel meoTxedSi. Cvenamde moRweuli "varlaam da ioasafis" berZnuli versia efTvime aTonelis Targmanis gametafrastebas warmoadgens, romelic SesaZloa TviTon svimon loRoTetis an misi romelime mowafis namoRvawari iyos. "balavarianis" aRmosavlur redaqciebsa da gadamuSavebebs d. lengi ganixilavs 1971 wels gamoqveynebul gamokvlevaSi "aRmosavluri masalebi qarTul balavarianze". amdenad, devid lengis safuZvliani argumentaciiT Sesrulebulma naSromebma sabolood daamkvidra sayovelTao mecnieruli Tvalsazrisi "varlaam da ioasafis" sadavo sakiTxebis garSemo.

devid lengma axal safexurze aiyvana konibiris mier dawyebuli qarTuli sasuliero mwerlobis mecnieruli Seswavla. man inglisur enaze gamosca qarTveli wmindanebis cxovrebaTa da wamebaTa krebuli. masSi Tavebis mixedviT aris warmodgenili Zveli qarTuli mwerlobis

[1] e. xinTibiZe, qarTul-bizantiuri literaturuli urTierTobis [illegible] gv. 267, 273-274

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

aTi nimuSi. TiToeul Tavs wamZRvarebuli aqvs mTargmneliseuli gamokvleva.

1962 wels gamoqveynebul naSromSi "saqarTvelos axali istoria" lengi msjelobs qarTuli anbanis warmoSobis sakiTxze da literaturisa da xelovnebis sxvadasxva problemaze, Zvel saqarTveloSi ekonomikis aRmavlobasTan erTad literaturuli kontaqtebis gaRrmavebasa da literaturul da Teatralur cxovrebaze, ufro detalurad Cerdeba ilia WavWavaZisa da akaki wereTlis Semoqmedebaze, ganixilavs meoce saukunis dasawyisis kulturul cxovrebas. mogvianebiT lengma gamoaqveyna naSromi "qarTuli literaturis ganviTarebis etapebi", romelic uSualod qarTul literaturul procesebs exeba. masSi Tanmimdevruladaa gaSuqebuli qarTuli literaturis ganviTareba periodebis mixedviT. lengma specialuri gamokvleva miuZRvna ioane batoniSvilis "kalmasobas". mas gamocemuli aqvs britaneTis muzeumSi daculi qarTuli da sxva kavkasiuri nabeWdi wignebis katalogi.

qarTvelma mecnierebma devid marSal lengis Rvawli Rirseulad Safases. m. oZelis naSromSi "qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis" yuradRebaa gamaxvilebuli qarTul samecniero wreebSi naklebad cnobil emigrantul Jurnal "krebulis" furclebze gamoqveynebul werilze "d. m. lengi da misi kvleva-Ziebani saqarTvelos istoriaSi" ("krebuli", niu-iorki, 1957). werilis avtori g. maxvilaZe (givi kobaxiZis fsevdonimi) aRwers jer kidev axalgazrda lengis moRvaweobas, samecniero interesebis sferos, mis zogierT istoriul da literaturaTmcodneobiT naSroms da maRal Sefasebas aZlevs maT. igi kmayofilebiT aRniSnavs, rom qarTveli mecnierebi kargad icnoben da saTanadod afaseben lengis Sromebs da mouwodebs qarTul emigracias, xeli Seuwyon mecniers qarTvelologiur muSaobaSi.

m. oZelis zemoxsenebul naSromSi aseve Seswavlilia ingliseli mwerlis, mecnierisa da mTargmnelis qeTrin vivianis qarTvelologiuri moRvaweoba. qeTrin vivianma (1917-2010) qarTvelologiuri seminarebi profesor devid marSal lengis xelmZRvanelobiT gaiara londonis universitetis orientalistikisa da afrikaTmcodneobis institutSi. meore msoflio omis Semdeg ganagrZo franguli da inglisuri literaturisa da filosofiis Seswavla; Targmnida franguli enidan da werda leqsebs, moTxrobebsa da piesebs; qarTuli kulturiT dainteresda moris bauras naSromis "STagoneba da poezia" gacnobis Semdeg. naTargmni aqvs qarTuli saistorio Zeglebi (k. salias "qarTveli eris istoria" da laSa giorgis periodi "qarTlis cxovrebis" s. yauxCiSviliseuli gamocemidan). qarTuli literaturis Zeglebidan Targmna "vefxistyaosani" (1977 w.), "wigni sibrZne-sicruisa" (1982); atarebda leqciebs qarTuli kulturisa da literaturis Sesaxeb inglisis samecniero centrebSi ("saqarTvelo musikisa da slaidebis TanxlebiT" prestinis qalTa institutSi 1976 wels, "vefxistyaosnis gavlena qarTul kulturaze" - birmingemis universitetis bizantinistikis centrSi 1981 wels...) qeTrin viviani xSir

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

saerTaSoriso simpoziumebis muSaobaSi: ”aRmosavluri da dasavluri kulturis elementebi vefxistyaosanSi”, italia, bari, 1980 w., statiis saxiT daibeWda JurnalSi ”bedi qarTlisa”, ”Targmnis ostatoba”, Tbilisi, 1983 w., ”vefxistyaosnis metri”, Tbilisi, 1988 w., ”SoTa rusTaveli da qarTuli tradicia”, fineTi, turku, 1991 w.

naSromSi ”qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis” Seswavlilia qeTrin vivianis 1982 wels gamoqveynebuli wigni ”sufizmis kvali qarTul literaturaSi”. wignSi qeTrin viviani ganixilavs ”sufizmis”, rogorc terminis, sxvadasxva avtoris mier sxvadasxva gagebiT xmarebis magaliTebs. TviTon mkvlevari masSi mTelim saazrovno sistemas gulisxmobs, romelic Serwymulia aRmosavlur civilizaciasTan da romlis garkveuli anarekli dasavlur mxatvrul literaturaSic SeiZleba daiZebnos. mecnieri msjelobs erTian literaturul procesze, miiCnevs ra mas mTlian, zogad movlenad. avtoris azriT, qarTuli mwerlobis ganxilvisas Tanabari yuradReba unda daeTmos rogorc aRmosavlur, aseve dasavlur literaturul-filosofiuri tradiciis kvals. monografiaSi gansakuTrebiT xazgasmulia, rom aRmosavluri tradiciis gavlena uZvelesi xanidan gasdevs qarTul kulturas. amis gamomwvev mizezad ki dasaxelebulia mZlavri aRmosavluri saxelmwifoebis mravalsaukunovani batonoba saqarTveloSi da qarTveli monarqebis mier aRmosavluri kulturis popularizacia TavianT qveyanaSi. qeTrin viviani aRniSnavs, rom sufizmis kvali martooden Suasaukuneebis qarTul literaturas rodi gasdevs. amis dadasturebaa aRorZinebis xanis qarTuli mwerlobis Zeglebi (sulxan-saba orbelianis ”sibrZne-sicruisa” Tu vaxtang meeqvsis mier Targmnili ”qilila da damana” da sxva). garda amisa, mas miaCnia, rom aRmosavluri samyarodan momdinareobs is siuJetebi da motivebi, romlebmac qarTul folklorSi SeaRwies da misi organuli nawili gaxdnen, Semdeg ki transformirebuli saxiT gadavidnen qarTuli literaturis ZeglebSi. mkvlevars Seswavlili aqvs swored aRmosavluri kulturis elementebisa da maT qarTul erovnul quraSi gadamuSavebisa da garkveulwilad Serwymis procesi da am aspeqtiT warmoaCens qarTuli literaturuli azris ganviTarebas.

A aqvea ganxiluli qeTrin vivianis gamouqveynebeli narkvevi ”tradicia saqarTveloSi”. igi daiwera 1992 wels. masSi saqarTvelos sazogadoebrivi cxovrebis sxvadasxva tradiciebi avtors ganxiluli aqvs istoriisa da Tanamedroveobis fonze. mecniers originaluri mosazreba aqvs Camoyalibebuli imis Sesaxeb, Tu rogor realizdeba qarTuli tradiciis elementebi qarTulsave literaturasa da musikalur kulturaSi, qarTul frazeologiasa da yofiT cxovrebaSi, arqiteqturasa da cekvebSi. amasTanave aRniSnavs bizantiuri da orientaluri tradiciebis gavlenasac.

zemoxsenebul wignSi aseve Seswavlilia robert stivensonis, donald reifildis, devid baretis Rvawli qarTvelologiis sferoSi.

Suasaukuneebis qarTuli kulturis Seswavlisa da Targmnis saqmeSi mniSvnelovani wvlili Seaqvs literaturaTmcodnesa da mTargmnels, profesor robert stivensons, mas

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

gamokvlevebi aqvs „vefxistyaosnisa“ da misi Targmnis Sesaxeb, „omanianis“, „didmouravianis“, „amirandarejanianis“ irgvliv; qarTulidan naTargmni aqvs: „amirandarejaniani“ da „vefxistyaosani“. „amirandarejanianis“ stivensoniseuli Targmanis gamoqveynebas mecnieruli polemika mohyva (d. m. lengi, g. m. merediT-ouensi, S. nucubiZe, al. baramiZe, s. serebriakovi, m. Ciqovani). d. lengisa da merediT-ouensis recenziaSi[1] wamotivtivda „amirandarejanianis“ sparsuli warmoSobis Teoria. maT „yisai hamzasa“ da „amirandarejanianis“ teqstebis Sedarebisas SesaZleblad miiCnies sparsuli nawarmoebis gavlena qarTulze. recenzentebi aseve sayvedurobdnen mTargmnels, rom man originalad aiRo z. WiWinaZis gamocema. robert stivensoni emyareboda al. baramiZis, m. Ciqovanis, S. nucubiZis da sxvaTa mosazrebebs da ar gaiziara n. maris Teoria „amirandarejanianis“ sparsul warmoSobaze, romelsac k. kekeliZem dauWira mxari da mas „mar-kekeliZis Teoria“ uwoda (arc stivensoni da arc leng–merediT-ouensi arafers amboben imis Sesaxeb, rom n. marmac da k. kekeliZemac TavianTi adrindeli mosazrebebi gadasinjes, marma uaryo am romanis sparsuli warmoSobis Teoria, kekeliZem ki daasabuTa nawarmoebis originaloba). „amirandarejanianis“ inglisuri Targmanis stivensoniseuli winasityvaoba mniSvnelovan gamokvlevas warmoadgens, romelSic ganxilulia am nawarmoebis irgvliv arsebuli naSromebi, gamokveTilia avtoriseuli pozicia, gakritikebulia z. WiWinaZiseuli gamocema da aRniSnulia, rom samwuxarod Targmans swored igi daedo safuZvlad radgan sxva gamocema misTvis miuwvdomeli aRmoCnda. robert stivensonis qarTvelologiuri Ziebani, misi Targmanebi da mecnieruli paeqroba maT garSemo dawvrilebiT aqvs ganxiluli n. andronikaSvils.[2]

nayofier mTargmnelobiT da literaturul-kritikul moRvaweobas eweva ingliseli literaturaTmcodne, profesori donald reifildi. mas Targmnili da gamocemuli aqvs galaktion tabiZis leqsebi, vaJa-fSavelas poemebi – „stumar-maspinZeli“, „aluda qeTelauri“, „gvelismWameli“. wigns wamZRvarebuli aqvs mTargmneliseuli gamokvleva vaJas Semoqmedebis Sesaxeb. aqve unda aRvniSnoT, rom vaJa-fSavelas moTxrobebi Targmna ingliselma enaTmecnierma brain jorj hQuitma. garda amisa mas kidev ramdenime Targmani aqvs Sesrulebuli qarTuli mwerlobidan, rac mimoxiluli iyo qarTul presaSi.[3] donald reifilds naTargmni aqvs ilia WavWavaZis poema „mefe dimitri Tavdadebuli“ da akaki wereTlis „Cemi Tavgadasavali“. igi aqveynebs werilebs qarTul literaturaze rogorc saqarTveloSi, aseve sazRvargareT. mas dabeWdili aqvs werili galaktionisa da ticianis poeziaze; gaanalizebuli aqvs i. WavWavaZis, gr. robaqiZis, vaJa-fSavelas, p. iaSvilis Semoqmedeba. Seswavlili aqvs cisferyanweliTa moRvaweoba da SepirispirebiT aspeqtSi hyavs

[1] D.M. Lang, G. M. Meredith-Owens, Amirandarejaniani, A Georgian Romance and its English Rendering, BSOAS, London, 1959, vol. XXII gv. 454 – 490.

[2] n. andronikaSvili, robert stivensonis qarTvelologiuri Ziebani, Tb., 1988.

[3] r. Turnava, jorj hiuiti da misi Targmanebi, literaturuli

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

warmoCeni l i pasternaki, r i l ke da qarTve l i poetebi. d. reifi l di qarTu l i xa l xuri poeziiTac dainteresda. man moiZia da Seiswav l a xa l xuri poeziis Zirebi vaJa-fSave l as SemoqmedebaSi da cisferyanwe l Ta ganviTarebaSi. Ddona l d reifi l dma maRa l i Sefaseba misca n. yiasaSvi l is mier Sesru l ebu l „u l ises“ qarTu l Targmans. mecnieri xSirad gamodis **BBC**-is radioarxiT da mihyavs saubrebi qarTu l i ku l turis, l iteraturis, saqarTve l os Tanamedrove yofis Sesaxeb. dona l d reifi l di saqarTve l os xSiri stumaria, safuZv l ianad icnobs qarTu l ku l turas. man mecnierulad daamuSva qarTu l i xe l nawerebi, saarqivo Tu gamoqveynebu l i masa l ebi da Seqmna fundamenturi naSromi „qarTu l i l iteratura (istoria)“, rome l ic oqsfordSi gamoica 1994 we l s. Cveni azriT, reifi l dis es Za l ze saintereso sqe l taniani gamokv l eva l ogikuri gagrZe l eba da gaRrmavebaa im xazisa, rome l ic daiwyo 1888 we l s Jurna l „eqedemi“-Si gamoqveynebu l i u. morfi l is weri l iT „qarTu l i ena da l iteratura“, Semdeg gagrZe l da o l iver da marjori uordropebis, f. konibiris, j. bede l is, u. a l enis SromebSi, sru l iad axa l safexurze avida d. l engis gamokv l evebSi da Tanamedrove JReradoba SeiZina q. vivienis, d. bare t is, r. s t ivensonis nawerebSi.

mkv l evari ixi l avs qarTu l sa l iteraturo cxovrebas V saukunidan Cvens Tanamedroveobamde. garda l iteraturu l i procesebis kritiku l i Sefasebisa, reifi l ds Tavis wignSi Setani l i aqvs zogierTi Txzu l ebis miseu l i Targmani. naSromSi vxvdebiT sagu l isxmo para l e l ebsa da SedarebiT ana l izs (mag., Seqspiriseu l i da vaJaseu l i bunebis doqtrina; mixei l javaxiSvi l is Txrobis s t i l isa da mxatvru l i xerxebis Sedareba s t enda l Tan, mopasansa da zo l asTan da a.S.). cxadia, naTargmni l iteratura origina l uri mwer l obis nawi l ia. aqedan gamomdinare, Cans d. reifi l dma saWirod miiCnia Sexeboda ucxouri l iteraturis qarTu l Targmanebsac. Tanamedrove Targmanebidan igi gansakuTrebiT Cerdeba daviT weredianis fransua viionisa da niko yiasaSvi l is joisis Targmanebze da maRa l Sefasebas aZ l evs maT. mkv l evaris azriT, Cveni saukunis 60-iani w l ebidan daiwyo „ l iteraturu l i cxovrebis gazafxu l i“, radgan qarTu l ma l iteraturam SeiZina is gabedu l eba, rac mas ocian w l ebSi hqonda. mniSvne l ovani faqtia, rom qarTve l ma mwer l ebma da mecnierebma yuradReba miaqcies am gamokv l evas da gansxvavebu l i damokidebu l eba gamoxates. Cveni azriT, angariSgasawevia samecniero-kritiku l i mosazrebebi,[1] da ara empiriu l i STabeWd i l ebebi da emociuri gamonaTqvamebi.

oqsfordis bod l is bib l ioTekaSi moRvaweobda Suasaukuneebis l iteraturis mkv l evari, mTargmne l i, qarTu l i ku l turisa da l iteraturis damfasebe l i da moamage, swav l u l i devid bare t i. w l ebis manZi l ze igi xe l mZRvane l obda bib l ioTekis orienta l istikis ganyofi l ebas. mis mieraa Sedgeni l i uordropebis ko l eqciisa da bod l is bib l ioTekaSi dacu l i sxva qarTu l i wignebisa da xe l nawerebis kata l ogi. devid barets didi wv l i l i miuZRvis „vefxistyaosnis“ finur enaze amety v e l ebis saqmeSi. Tavisi naazrevi

[1] E. Khintibidze, General Features of Georgian Literature in the Eyes of Foreign K[illegible] “Kartvelologist” #5, 1998, გვ. 6-12.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

poemis prologis garSemo _ Vepkhistqaosani: trying to make sense of the Prologue _ man waikiTxa 1990 wels londonSi mowyobil qarTvelologiis dReze. 1991 wels devid bareti rusTvelologiur simpoziumze fineTSi gamovida moxsenebiT „rusTaveli da araqarTveli mkiTxveli“, rac Semdeg daibeWda simpoziumis masalebSi. mas dasrulebuli hqonda muSaoba akaki SaniZis „qarTuli enis gramatikis“ inglisur Targmanze, romelic man ucxoel studentTaTvis moamzada da daurTo komentarebi da ganmartebani.[1]

saguli sxmoa ingliseli enaTmecnieris jeimz nevil berZolis Rvawli qarTuli sasuliero mwerlobis Seswavlis saqmeSi. metad faseulia misi mosazrebani Zveli qarTuli Targmanebis warmomavlobisa Tu qarTuli sasuliero mwerlobis sxva mniSvnelovan sakiTxebze. miseuli kvlevis erTi magaliTia ioanes „gamocxadebis“ teqstisa da misi andria kriteliseuli komentaris efTvime aTonelis qarTuli Targmani. bibliuri teqstebis filologiuri kvlevis Sedegad man gamoTqva azri, rom qarTuli versia unda warmoadgendes amJamad dakarguli berZnuli xelnaweris Targmans. mecnierma uaryo Sexeduleba, rom qarTuli Targmani uSualod berZnulidan ar momdinareobs da atyvia siriuli da somxuri versiebis gavlena.[2]

inglisuri literaturaTmcodneobis mier zogadad qarTuli mwerlobis kvlevis istoria Seswavlilia qarTul mecnierebaSi.[3]

qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobisa da misi kvlevis istoriaSi mdidar masalas vxvdebiT inglisuri rusTvelologiisa da qarTuli Seqspirologiis Seswavlisas.

inglisuri rusTvelologia sakmaod mravalferovania. poemis oTxi inglisuri erTmaneTisgan gansxvavebuli Targmani, inglisel mkvlevarTa naazrevi da poemis Tematikis SemoqmedebiTad aTviseba warmoadgens sakiTxTa im wres, romelic erTiandeba erTi didi problemis qveS – SoTa rusTveli inglisur literaturaSi.

britaneTSi sxvadasxva dros, sxvadasxva avtoris mier Sesrulebul gamokvlevebs rusTvelisa da misi poemis irgvliv aSkarad atyvia maTi Tanadrouli rusTvelologiuri literaturis gaTvaliswineba. magaliTad, roca oliver uordropi cdilobs poemis zogierTi problema evropul literaturasTan mimarTebaSi ganixilos, vfiqrobT, igi agrZelebs v. SiSmariovis gamokvlevaSi warmoCenil problematikas, romelSic gamovlenilia calkeuli analogiebi „vefxistyaosnisa“ dasavlur literaturasTan. migvaCnia, rom moris bauras gaTvaliswinebuli aqvs Salva nucubiZis Tvalsazrisi da upiratesad mis azrs emyareba, rodesac gansakuTrebiT Cerdeba SoTa

---

[1] m. oZeli, dasax. naSromi, gv. 74

[2] j. n. berZoli, ”gamocxadebis” eqvTime aTonelis Targmani, Tsu Sromebi, literaturaTmcodneoba, №261, Tb., 1986, gv. 60–66. m. oZelis dasax. naSromi, gv. 74-75.

[3] M. Odzeli, Georgian Literature in English Literary Criticism, wignSi: Georgian Literature in European Scholarship, Amsterdam, 2001, gv. 106-122.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

rusTvelis msoflmxedvelobis neoplatonur safuZvelsa da arakonfesiur qristianizmze.

inglisuri gamokvlevebis zogierTi nakli Tu Secdoma isev im periodis rusTvelologiur wreebSi miRebuli azridan momdinareobs. magaliTad, roca uiliam alenis mosazrebebSi xedaven poemis siuJetis sparsul mwerlobasTan dakavSirebas (l. menabde), albaT misi axsnac SeiZleba SoTa ruTvelis poemis niko maris Sexedulebi T. oliver uordropi, rogorc zemoT aRvniSneT, poemis xelnawerebze saubrisas imeorebs mis Tanamedrove qarTul samecniero wreebSi gavrcelebul zogierT dausabuTebel mosazrebas.

ingliseli mkvlevrebi erTgvari novatorebi arian „vefxistyaosnis“ msoflio literaturul procesTan mimarTebaSi Sefasebis TvalsazrisiT. miuxedavad ufro adreuli calkeuli cdebisa, maT farTod daayenes es problema (oliver uordropi, moris baura, robert stivensoni, piter dronke, devid lengi, qeTrin vivieni). es ki qarTvelologiuri kvleva-Ziebis Tanamedrove donea. swored dRevandeli rusTvelologiuri problematikis erTi ZiriTadi sakiTxia rusTvelis adgilis gansazRvra Suasaukuneebis literaturis istoriaSi.

inglisur rusTvelologiur naazrevSi Cans poemis Tanamedrove literaturul gemovnebasTan SexamebiTi interpretirebis cda (q. vivieni, d. bareti). am mimarTulebam upiratesad TargmanSi iCina Tavi (q. vivieni).

inglisel ma mkvlevrebma da mTargmnelebma erTi mxriv inglisurenovan samyaros gaacnes „vefxistyaosani“, xolo meore mxriv erTgvari Suamavlebi aRmoCndnen poemis sxva enebze gacnobis saqmeSi.

”vefxistyaosnis” inglisuri Targmanebi da inglisel mecnierTa rusTvelologiuri naazrevi Seswavlilia n. andronikaSvilis, z. gamsaxurdias, s. gogiberiZis, m. oZelis mier.[1]

XIX saukunis meore naxevridan, inglisel klasikosTagan, CvenSi yvelaze metad SeqspiriTa da baironiT interesdebodnen. am periodidan gansakuTrebiT igrZnoba daintereseba zogadsakacobrio problemebiTa da sazogadod dasavluri literaturiT. baironis popularoba saqarTveloSi SeiZleba aixsnas ara marto misi geniiT, aramed xalxTa erovnul-ganmaTavisuflebeli brZolisadmi misi didi mxardaWeriT, rac esoden exmianeboda imdroindeli saqarTvelos politikur viTarebas.

uiliam Seqspiris SemoqmedebiTi memkvidreobis recefcia saqarTveloSi sxvadasxva formiT xdeba da mas xangrZlivi istoria aqvs. Seqspiris piesebi iTargmneba qarTulad, idgmeba scenaze (dramis, operis, baletis saxiT), Seqspiris samyaro Taviseburad moiazreba

[1] n. andronikaSvili, ”vefxistyaosnis” inglisuri Targmanebi, Tb., 1984; z. gamsaxurdia, ”vefxistyaosani” inglisur enaze, Tb., 1984, s. gogiberiZe, Georgian Literature in European Translations. wignSi: Georgian Literature in European Scholarship, Amsterdam, 2001. m. oZeli, dasax. naSromi.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTul mxatvrobaSi, qarTul mwerlobaSi, xdeba misi piesebisa da sonetebis filologiuri Seswavla, qarTul TargmanTa Sefaseba, qarTuli kulturis sxvadasxva dargSi gardasaxuli Seqspiruli dramebis mecnieruli kvleva, gamodis Seqspiris calkeul nawarmoebTa Zveli da axali qarTuli Targmanebi, krebulebi, tomeulebi, ivseba qarTuli Seqspirianas bibliografia. qarTveli mecnierebi swavloben Seqspiris gmirTa xasiaTebs, metyvelebas, ikvleven ama Tu im piesis calkeul motivebs, an mTlian nawarmoebs sxvadasxva aspeqtSi – iqneba es istoriul-literaturaTmcodneobiTi, stilisturi, lingvisturi, SedarebiT literaturaTmcodneobiTi, zogadkulturuli prizmidan danaxuli, Tu bibliografiuli... warmoaCenen Seqspiris Semoqmedebis qarTul samyarosTan urTierTobas, mwerlis memkvidreobas gaiazreben msoflio klasikuri literaturis Suqze, ikvleven tradiciisa da novatorulis mimarTebis sakiTxs Seqspiris SemoqmedebaSi, ukvirdebian Tanamedrove anglo-amerikuli literaturis damokidebulebas Seqspiris SemoqmedebasTan. qarTveli mkvlevrebi Seqspiris Semoqmedebas, an Semoqmedebis garkveul etaps arasodes lokalizebulad ar swavloben. dramaturgis Semoqmedeba ZiriTadad yovelTvis gaazrebuli aqvT epoqasTan, renesansul kulturasTan, literaturul da Teatralur tradiciebTan da garkveulad mis pirad cxovrebasTan mimarTebaSi. amgvari kvlevis istoria saqarTveloSi gaanalizebuli da erTgvarad Sejamebulia araerT naSromsa Tu krebulSi. am naSromebSi Cans Seqspiris kvlevis done da xarisxi drois garkveul monakveTSi, Seqsiris SedarebiTi kvlevis Sedegebi da saerTod, qarTuli samyaros mimarTeba SeqspirTan.[1]

saukunenaxevris istoria aqvs jorj gordon baironis memkvidreobis SemoqmdebiT aTvisebasa da akademiurad kvlevas. iTargmneba poetis nawarmoebebi, xdeba maTi filologiuri Seswavla da SemoqmedebiTad gaazreba. baironi aris erTi im mweralTagani, romlis poeziis Targmani sakmaod intensiurad daiwyo. „Cven wreSi Znelad Tu SevxvdebiT adamians, romelic ar icnobdes lord bairons“, – werda 1859 wels niko berZniSvili da barTaSvilis sevdas lermontovisa da baironis sxva mimdevrebs udarebda: „mis niWs (n. baraTaSvilis, m. o.) im ukmayofilebisa da imedgacruebis, im melanqoliis beWedi hqonda dasmuli, rac ase sagrZnobia lermontovTan da baironis skolis sxva mimdevrebTan“.[2] qarTveli kritikosebi paralels avlebdnen jorj baironsa da nikoloz baraTaSvils Soris. a. furcelaZe baraTaSvils „Cvens bairons“ uwodebda.[3] al. cagarelma wamoayena azri imis Sesaxeb, rom baraTaSvilis poeziaSi SeiZleba vipovoT igive sakiTxebi, rac baironisa da lermontovis nawarmoebebSia dasmuli da gaxsnili manfredis, lucuferis, kaenis mwirisa da demonis xasiaTebSi.[4]

---

[1] N. Kiasashvili, Shakespeare in Georgia, Anglo-Soviet Journal, London, vol. XXI, 1960, #4; xuTtomeuli "qarTuli Seqspiriana", n. yiasaSvilis redaqciiT, Tb., 1959-1978; i. griSaSvili, qarTuli Seqspiriana da ivane maCabeli. wignSi: i. griSaSvili, literaturuli narkvevebi, Tb., 1952; m. oZeli, dasax. naSromi.

[2] Н. Бердзнов, Грузинская литература. Кавказ, 1859, №3, 42.

[3] А. Пурцеладзе, Литературный листок, 1864б №3

[4] al. cagareli, Cveni ubeduri mwignobroba am saukuneSi, droeb

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTuli romantikuli demonizmis Tavisebureba isaa, rom demoni, boroti suli – evropuli romantizmis erT-erTi mTavari personaJi, ar aris personificirebuli. Tu baironis kaeni ɷucifers mihyveba SeZaxiliT – „movdivar, sulo!“, „meranis“ lirikuli gmiri, es usaxelo tragikuli „me“, rogorc g. qiqoZe ityoda, Tavad amxnevebs sakuTar Tavs. am poetur simboloebs Soris ilia WavWavaZem aseTi paraleli gaavlo: „aSkaraa, sazRvar-dadebuli sigrZe-sigane adamianis azrianobisa Cvenis poetis „sulis kveTebas“ ver itevs. mas swyurs es sazRvari bedisa gaarRvios da niavs misces Tavisi „Savad mRelvare fiqri“, rom dausrulebeli sivrce cisa da qveynisa moiaros. baironis kainma amisTvis luciferi aiCina, getes faustma – mefistofeli da Cvenma poetma – Tavisi „merani“, ese igi Tavisis sulis qrola“.[1] baironisa da baraTaSvilis poezias bevri ram aaxloebs. iona meunargia miuTiTebda – „kargad rom Targmnos kacma baraTaSvilis leqsebi: „Cems merans“ da „sulo boroto“ da baironis „don-JuanSi“ CaurTos, an „Caild haroldSi“, ara mgonia, didebuli poetis qmnilebis erToba dairRves, ise mwared da sworad aris gamoTqmuli am qmnilebebSi kacobriobis sayveduri boroti xvedris winaaRmdeg.[2] igive azrs aviTarebs aleqsandre cagareli, rom zemoaRniSnul or leqssa da baironis TxzulebebSi bevri Tanxvedraa, metadre ukmayofilebis gamoxatvisas.[3] baironisa da baraTaSvilis suliT oblobaze, TanamoazreTa gareSe yofnaze da imavdroulad maT did siyvarulze qveynisa da moZmeTa mimarT saubrobs m. veziriSvili.[4] iv. kereseliZe ki j. baironsa da gr. orbelianTan bunebis romantikul aRweras udarebs erTmaneTs da garkveul SemTxvevaSi „ciskarman aRmosavleTiT vardisa ferad SehReba, cas sixaruli mohfina da qveyanasa Sveneba“ – upiratesobas am ukanasknels aniWebs.[5] m. veziriSvils ki miaCnia, rom muxTal soflisagan motyuebulT – baironsa da baraTaSvils bunebaSi surT moipovon sulis malamo, mimarTaven bunebas, raTa pirispir Sexvdnen pirvelad mSvenierebas. vaJa-fSavela ayalibebda ra azrs baironsa da mis poeziaze, dasZenda, rom baironi – poeti-individualisti miiltvoda Tavisufali cxovrebisaken da Svebas eZebda sazogadoebis gareSe. misi megobari iyo buneba da misi samSoblo ki amayi da usazRvro okeane.[6] baironis SedarebiTi kvlevis istoriaa Seswavlili da axali paralelebia warmodgenili m. kuWuxiZis monografiaSi, romelSic avtori ganixilavs baironis qarTul Targmanebs, baironis Semoqmedebis gaazrebas qarTuli saliteraturo kritikis mier, eZebs baironiseul motivebs da poeturi ganwyobilebebis, saleqso formis, kompoziciis, Tematur-Sinaarsobrivi paralelebis moxmobis safuZvelze cdilobs daadginos sulieri naTesaoba j. baironisa da al. WavWavaZis, gr. orbelianis, v. orbelianis, n. baraTaSvilis poezias Soris.[7]

---

[1] i. WavWavaZe, werilebi qarTul literaturaze. wignSi: i. WavWavaZe, rCeuli nawarmoebebi xuT tomad, t.III, Tb., 1986, gv. 193.

[2] i. meunargia, qarTveli mwerlebi, t. I, 1954, gv. 277.

[3] al. cagareli, dasax. naSromi.

[4] m. veziriSvili, nikoloz baraTaSvili da misi poezia, iveria, 1889, №247, 251.

[5] iv. kereseliZe, ciskari, 1871 № 2, gv. 129

[6] vaJa-fSavela literaturisa da xelovnebis Sesaxeb, Tb., 1967

[7] m. kuWuxiZe, baironi da XIX saukunis qarTuli mwerloba, Tb.,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

XX saukunis dasawyisSi d. oniaSvilma gamosca naSromi „bironizmi da msoflio mwuxareba“; bironis dabadebis 150 wlisTavs miuZRvna g. gaCeCilaZem poetis Semoqmedebis mimoxilva (1938 w.); 1947 wels daicva T. zandukelma sadisertacio naSromi „nikoloz baraTaSvili da jorj gordon bironi“. sayuradReboa, rom qarTul mxatvrul literaturaSi jorj gordon bironisa da misi romantikuli samyaros SemoqmedebiTi recefcia moxda. „myinvari did getes magonebs da Tergi ki mrisxane da Seupovars bironsa“, – werda ilia WavWavaZe „mgzavris werilebSi“; bironis gardacvalebis 100 wlisTavze daiwera konstantine gamsaxurdias esse „biron“; oTar CxeiZem mxatvrulad aRwera bironis cxovrebisa da Semoqmedebis erTi Zalze saintereso periodi wignSi „italiuri dRiurebi bironisa“ (1976 w.); ioseb noneSvilma ki berZeni xalxis Tavisuflebisatvis bironis Tavganwirvas 1978 wels uZRvna leqsi „aTenSi, bironis ZeglTan“; bironis pirovnebas da misi poeziis reminiscenciebs gansakuTrebuli adgili uWiravs galaktion tabiZis SemoqmedebaSi. es sakiTxebi gamTlianebuladaa Seswavlili m. oZelis dasaxelebul naSromSi.

inglisuri romantizmi sxvadasxva aspeqtSi iqna gaazrebuli qarTuli literaturaTmcodneobis mier.

inglisuri da qarTuli romantizmis tipologiuri kvlevisas T. nucubiZe ganixilavs u. uordzuorTis, j. qiTsis, p. b. Selis, j. g. bironis Semoqmedebis sxvadasxva mxares da atarebs tipologiur Ziebas qarTul romantikul poeziasTan.[1] c. benaSvili ikvlevs inglisuri romantikuli poeziis reminiscenciebs XX saukunis qarTul poeziaSi, upiratesad galaktion tabiZis SemoqmedebaSi. mas Sepirispirebuli aqvs sxvadasxva motivis mxatvruli interpretacia galaktionsa da bironTan; Seiswavlis bironis, Selis, qiTsis, uordzuorTis, kolrijis, sauTis Semoqmedebis anarekls qarTul poeziaSi.[2] meri Selis moRvaweobis Seswavlisas n. kopaleiSvili aRwers XIX saukunis pirveli naxevris inglisis literaturul garemos – bironisa da Selis megobrobas, uiliam goduinisa da meri uolsTon kraftis ojaxs, meri Selis urTierTobas semiuel teilor kolrijTan, lihantTan, Tomas murTan, irvin uoSingtonTan.[3] semiuel teilor kolrijis SemoqmedebiTi meTodis Taviseburebani Seswavlili aqvs m. gelaSvils.[4] inglisuri romantizmis recefcia saqarTveloSi da misi kvleva Seswavlilia wignSi ”qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis”.

rac Seexeba XIX saukunis inglisuri realizmis kvlevas, igi mecxramete saukuneSive daiwyo saqarTveloSi da am kvlevis dasawyisi

---

[1] T. nucubiZe, qarTuli romantizmis tipologiis sakiTxebi, Tb., 1981.

[2] c. benaSvili, inglisuri romantikuli poezia da XX saukunis qarTuli literatura. sadisertacio macne, Tb., 1994.

[3] n. kopaleiSvili, meri Seli da filosofiur-fantastikuri romanis problema, Tb., 1980.

[4] m. gelaSvili, s. t. kolrijis SemoqmedebiTi meTodis Taviseb[illegible] Tb., 1983.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ukavSirdeba niko nikolaZis saxels.[1] im periodis qarTveli mwerlebi da sazogado moRvaweebi Targmnidnen mcire zomis Txzulebebs, an nawyvetebs inglisuri mwerlobidan da aqveynebdnen TavianT mosazrebebs XIX saukunis inglisur literaturaze da zogjer SedarebiT aspeqtSic ganixilavdnen mas qarTul literaturasTan mimarTebaSi.

XX saukuneSi inglisuri realizmis kvleva qarTul literaturasTan mimarTebaSi gagrZelda.[2] am kvlevis Sedegebi Seswavlili da Sejamebulia m. oZelis zemoxsenebul naSromSi.

G inglisuri realiebi qarTul poeziaSic aisaxa. AaraerTi leqsi uZRvna galaktion tabiZem "dikensis gmiriviT cecxlTan Cafiqrebas", hamletur ganwyobilebas, liris simartoves, baironisa Tu Selis poetur aRmafrenas[3]...

Aamgvarad gamoiyureba qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis kvlevis mamarTulebebi (pirveli cnobebi saqarTveloze did britaneTSi da saqarTveloSi did britaneTze da maTi kvleva; inglisuri mwerlobis qarTuli Targmanebisa da qarTuli literaturis Zeglebis inglisuri Targmanebis Seswavla, qarTuli da inglisuri literaturuli azris ganviTarebis paraleluri kvleva, inglisuri qarTvelologiisa da qarTuli anglistikis kvleva, iberiuli Temis Seswavla inglisur literaturaSi, inglisuri mxatvruli literaturis mier qarTul literaturul gmirTa saxeebis gamoyenebis kvleva, inglisuri samogzauro Janris literaturis kvleva) da im samecniero naSromebis aRweriloba, romlebSic aisaxa am kvlevis istoria.

---

[1] n. nikolaZe, dikkensi da tekkere, droeba, 1870, № 25; iulian Smidtis XIX saukunis inglisuri literaturia mimoxilva, wignSi: n. nikolaZe, Txzulebani, t. I, Tb., 1982, gv. 216-224...

[2] n. ubilava, inglisuri literaturis qarTuli Targmanebi XIX saukunis meore naxevarSi, wignSi: evropuli literaturis qarTuli Targmanebi XIX saukunis meore naxevarSi, Tb., 1979; n. ubilava-andronikaSvili, inglisuri literaturis qarTuli Targmanebi (1920-1980). wignSi: qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani sabWoTa periodSi, Tb., 1981. a. gamyreliZe, Tekerei da misi „amaoebis bazari", wignSi: al. gamyreliZe, werilebi, Tb., 1982. e. maRraZe, Sarlota bronte, wignSi: e. maRraZe, guliTa marTliTa, Tb., 1979. m. oZeli, Carlz dikensi da uiliam Tekerei qarTul literaturaSi, Tb., 1989. M. Odzeli, The Artistic World of Charles Dickens in Georgian Literature, Tb., 1991. Н. Орловская, Исторический роман Теккерея, Тб., 1964.

[3] m. oZeli, dasax. naSromi.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

1. andronikaSvili, n. «vefxistyaosnis“ inglisuri Targmanebi, Tb., 1984.

2. andronikaSvili, n. robert stivensonis qarTvelologiuri Ziebani, Tb., 1988.

3. asaTiani, l. inglisi da saqarTvelo, wignSi: l. asaTiani, literaturuli werilebi, narkvevebi, Tb., 1974, gv. 64–70.

4. asaTiani, g. rogor uyvardaT saqarTveloSi, wignSi: g. asaTiani, Tanamdevi sulebi, Tb., 1983.

5. A Letter Relating the Martyrdom of Keteban, Mother of Teimurases Prince of the Georgians, with all a Notable Imposture of the Iesuites Upon that Occasion. Sent From Gregorius Monke and Priest, Agent for the Patriarke of Antioch Into the Most Holy and Learned Abbot Sophronius. Written first in Greeke and now done in English, Oxford. Printed by Johh Lichield, An. D. 1633.

6. benaSvili, c. ingliseli romantikosi poetebi qarTul poeziaSi, respublikuri samecniero konferenciis „literaturaTmcodneoba“ III, Tezisebi, Tb., 1989.

7. benaSvili, c. inglisuri romantikuli poezia da XX saukunis qarTuli literatura, sadisertacio macne filologiis mecnierebaTa kandidatis samecniero xarisxis mosapoveblad warmodgenili naSromisa, Tb., 1994.

8. Bowra, M. Inspiration and Poetry, London, 1952, pp. 45-67.

9. gamsaxurdia, z. «vefxistyaosnis“ stivensoniseuli Targmani, macne, els, 1982, #2, #4.

10. gamsaxurdia, z. «vefxistyaosani“ inglisur enaze, Tb., 1984.

11. gamyreliZe, a. Tekerei da misi „amaoebis bazari“, wignSi: al. gamyreliZe, werilebi, Tb., 1982.

12. gamyreliZe, u. Tekereis „amaoebis bazris“ qarTuli Targmanis bolosityvaoba, w. II, Tb.,1964.

13. gawerelia, a. ucnobi „werili“ qeTevan dedofalze, wignSi: gawerelia, a. literaturuli werilebi, Tb., 1954.

14. gawerelia, d. qarTuli Tema baironis SemoqmedebaSi, literaturuli saqarTvelo, 1973, #46.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

15. gokieli, f. aritoteles „kaTarzisi“ da hamletis tragedia, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. III, Tb., 1972.

16. griSaSvili, i. qarTuli Seqspiriana da ivane maCabeli, wignSi: i. griSaSvili, i. literaturuli narkvevebi, Tb., 1952.

17. gugunava, l. Seqspiri saqarTveloSi, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. II, Tb., 1064.

18. gugunava, l. Seqspiri saqarTveloSi, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. III, Tb., 1872.

19. Vivian, K. Vephkhistqaosani: Elements from Eastern and Western Cultures, Bedi Kartlisa, vol. XXXIX, Paris, 1981, p. 216-221.

20. Vivian, K. Sufic Traces in Georgian Literature, Kent, 1982, inaxeba Cems pirad arqivSi.

21. TaqTaqiSvili-uruSaZe, l. marjori uordropi, Tb., 1965.

22. TofuriZe, c. dikensis „pikvikis klubis Canawerebi“ qarTul enaze, mnaTobi, 1960, # 4.

23. Топуридзе, Э. О макбетовском заглавии романа Фолкнера „Шум и ярость“, в кн.: Груинская Шекспириана, т. IV, Тб., 1975.

24. Turnava, r. jorj hiuiti da misi Targmanebi, literaturuli saqarTvelo, 1987, #51

25. Каранадзе, Д. Англо-грузинские литературные взаимосвязи в 20-е годы XX века. Автореферат дисертации саискание ученой степени кандидата филологических наук, Тб., 1990

26. kenWoSvili, i, inglisuri wigni qeTevan dedofalze, mnaTobi, 1961, #1.

27. kiknaZe, g. qarTuli satirisa da iumoris ganviTarebis istoriisaTvis, Tb., 1972.

28. kobaxiZe, T. Seqspiri da tomas eliotis literaturuli tradicia, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. V. Tb., 1978.

29. kuWuxiZe, m. baironi da XIX saukunis qarTuli mwerloba, Tb., 1992.

30. kopaleiSvili, n. meri Seli da filosofiur-fantastikuri romanis problema, Tb., 1980.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

31. Lang, D. M. Georgian Studies in Oxford, Oxford Stavonic Papers, vol. VI, 1955. ix. agreTve d. m. lengi, qarTvelologiuri kvleva-Zieba oqsfordSi, ciskari, 1957, #4, gv.139–151.

32. D. M. Lang, Popular and Courtly Elements in the Georgian Epic, Bedi Kartlisa, vol. XXVII, Paris,1970, p.143-160.

33. laSqaraZe, d. evropeizmis problema qarTul literaturaSi, wignSi: d. laSqaraZe, literaturuli meridianebi, Tb., 1988

34. maRraZe, e. kargi Targmani, mnaTobi, 1955, # 3.

35. maRraZe, e. S. brontes „jein earis“ qarTuli Targmanis winasityvaoba, Tb., 1964.

36. maRraZe, e. Sarlota bronte, wignSi: e. maRraZe, guliTa marTliTa, Tb., 1979.

37. menabde, l. rusTveli sazRvargareTul literaturaSi, Tb., 1990.

38. merabiSvili, i. baironi da saqarTvelo, literaturuli saqarTvelo, 1991, #2.

39. Morfill, W. Das Georgische Volk, geschildert von A. Leist, The Journal of the Royal Asiatic Society. London, 1904, p. 152-154.

40. mweraliTa ucnaurobani, moambe, 1905, # 1.

41. nikolaZe, n. dikkensi da tekkere, droeba, 1870, # 25.

42. nakaSiZe, i. C. dikensis „skruji da marleis“ qarTuli Targmanis winasityvaoba, Tb., 1910.

43. nikolaZe, n. iulian Smidtis „XIX saukunis inglisuri literaturis mimoxilva“, wignSi: n. nikolaZe, Txzulebani, t. I, Tb., 1982, gv. 216-224.

44. nucubiZe, T. qarTuli romantizmis tipologiis sakiTxebi. Tb., 1981.

45. oTarova, a. c. genZexaZe, l. gugunava, qarTuli Seqspiriana-bibliografia. wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. II, Tb., 1964.

46. oTarova, a. qarTuli Seqspirianas bibliografia. nawili meore, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. III, Tb., 1972.

47. orlovskaia, n. C. dikensis „pikvikis klubis Canawerebis“ qarTuli Targmanis winasityvaoba, Tb., 1959.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

48. orlovskaia, n. «robizon kruzos“ qarTuli Targmanebi, ciskari, 1961, #1.

49. orlovskaia, n. niko nikolaZe Tekereis Sesaxeb, literaturuli saqarTvelo, 1963, # 52.

50. orlovskaia, n. dimitri yifiani – Seqspiris mTargmneli, wignSi qarTuli Seqspiriana, t. II, Tb., 1964, gv., 89–101.

51. Орловская, Грузинская тематика в «Восточных эклогах“ Вильяма Коллинса, в кн.: Орловская, Н. К., Грузии в литературах Западной Европы XVII-XVIII веков, Тб., 1965.

52. orlovskaia, n. dikensi revoluciamdel qarTul presaSi, ucxouri enebi skolaSi, 1970, # 4.

53. Орловская, Н. Первый грузинский перевод Шекспира, в кн.: Грузинская Шекспириана, т. 4. Тб., 1975.

54. Орловская, Н. Тема Иберии в романе Филипа Сидни «Аркадия“. В кн.: Орловская Н. К., Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986.

55. Орловская, Н. Пьеса Бомонта и Флетчера об Иберии, в кн.: Орловская, Н. К. Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986.

56. Орловская, Н. работы У. Р. Морфилла в области грузинской Филологии, в кн.: Орловская, Н. К. Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986.

57. Орловская, Н. Английские путешественники начала XIX века о Грузии, в кн.: Орловская, Н. К. Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986. с.168-180.

58. Орловская, Н. Грузия в поэме Томаса Мура «Лалла Рук“, в кн.: Орловская, Н. К. Вопросы литературных связей Грузии с Западом, Тб., 1986.

59. Орловская, Н. Первые сведения о Диккенсе в грузинской прессе, в кн.: Орловская Н. К., Вопросы литературных связей Грузии с Западом. Тб., 1986.

60. orlovskaia, n. iberiis Tema aRorZinebis epoqis inglisur literaturaSi, «literaturaTmcodneoba II“, respublikuri samecniero konfereciis Tezisebi, Tb., 1987.

61. oZeli, m. Carlz dikensis frazeologiis qarTuli ekvivalentebi, ucxouri enebi skolaSi, 1981, # 1.

62. oZeli, m. Carlz dikensi da uiliam Tekerei qarTul literaturaSi, Tb., 1989.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

63. Odzeli, M. The Artistic World of Charles Dickens in Georgian Literature, Tb. 1991

64. Odzeli, M. Charles Dickens in Galaktion Tabidze' s Poetry, moxseneba, wakiTxuli dikensologTa 85-e saerTaSoriso konferenciaze (liverpuli, liverpulis universiteti, 1991 w., 12–17 ivlisi).

65. Odzeli, M. Concerning Comic Narration in English and Georgian Nineteenth Century Fiction. moxseneba wakiTxuli viqtorianuli Jurnal „panCis" daarsebis 150 wlisTavisadmi miZRvnil samecniero konferenciaze (londoni, londonis universiteti, 1991 w., 10–12 ivlisi).

66. oZeli, m. qarTul-inglisuri literaturuli urTierTobis istoriisaTvis, Tb., 1998

67. Полиевктов. М. Европейские путешественники XIII-XVIII вв. По Кавказу, Тифлис, 1935 (т. I), 1946 (т. II).

68. reviSvili, S. ucxoeli mwerlebi ilia WavWavaZis koncefciaSi, Tsu Sromebi, # 69, Tb., 1958.

69. reviSvili, S. narkvevebi germanul-qarTul literaturul kavSirebze, Tb., 1987.

70. Rusthaveli, Shotha, The Man in the Panther's Skin, A Romantic Epic, a Close Rendering from the Georgian. Attempted by Marjory Scott Wardrop, Landon, 1912. Preface by O, Wardrop. P. III-XV.

71. Rustaveli, Shota The Lord of the Panther-Skin. A Georgian Romance of Chivalry. Translated by R. H. Stevenson, New York 1977. Introduction (p. XIII-XXIX), Appendix A (p. 201-202) Appendix B (p. 203-204) by R. Stevenson. Afterword-The Lord of the Panther-Skin, A Georgian Perspective by A. Baramidze (p. 221-240).

72. surgulaZe, m. inglisuri cnobebi saqarTvelos Sesaxeb XII saukunidan XIX saukunis Sua wlebamde, Tsu Sromebi, t. 184, Tb., 1977, gv. 170–188.

73. ubilava, n. inglisuri literaturis qarTuli Targmanebi XIX saukunis meore naxevarSi, wignSi: evropuli literaturis qarTuli Targmanebi XIX saukunis meore naxevarSi, Tb., 1979.

74. ubilava-andronikaSvili, n. inglisuri literaturis qarTuli Targmanebi (1920-1980). wignSi: qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani sabWoTa periodSi, Tb., 1981.

75. uordropi, o. „vefxistyaosnis" inglisuri Targmanis winasityvaoba, krebulSi: „rusTveli msoflio literaturaSi", Tb., 1976, gv. 334–344.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

76. qajaia, n. basili kesarielis TxzulebaTa Zveli qarTuli Targmanebi, Tb., 1992.

77. yiasaSvili, n. dikensi qarTulad, axalgazrda komunisti, 1955, # 11.

78. Kiasashvili, N. Shakespeare in Georgia, Anglo-Soviet-Journal London, vol. XXI, 1960.

79. yiasaSvili, n. Seqspiris biografiis Seswavlis Tanamedrove etapi, wignSi: qarTuli Seqspirana, t. II, Tb., 1964.

80. yiasaSvili, n. Seqspiris personaJTa saxelebis qarTuli daweriloba, wignSi: qarTuli Seqspiriana, t. III, Tb., 1972.

81. yiasaSvili, n. Seqspiris pirveli qarTuli Targmanis xelnaweri, wignSi n. yiasaSvili, skilasa da qaribdas Soris, Tb., 1992.

82. SaraZe, g. «haji-baba ispaanelis“ qarTuli Targmanis gamo, wignSi saiubileo krebuli al. baramiZis dabadebis 70 wlisTavze, Tb., 1974.

83. SaraZe, g. bednierebisa da saTnoebis saunje, Tb., 1984.

84. SaraZe, g. saqarTvelos mze da siyvaruli albionis kunZulze, Tb., 1986.

85. CxeiZe, a. inglisis politika kavkasiaSi, Tb., 1973.

86. WeliZe, v. C. dikensis „nikolas niklbis“ qarTuli Targmanis bolosityvaoba, Tb., 1967.

87. xinTibiZe, e. Suasaukuneobrivi da renesansuli „vefxistyaosanSi“, Tb., 1993.

88. xinTibiZe, e. vefxistyaosani Seqspiris epoqis inglisSi, Tb., 2008

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-ჩეხური, ქართულ-სლოვაკური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

ქართულ-ჩეხური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

me-19 saukunis meore naxevarSi, roca CexeTi aqtiurad Caeba politikur brZolaSi damoukideblobis mosapoveblad, qveyanaSi Camoyalibda sazRvargareTis eTnografia, rogorc samecniero disciplina, romlis mizani politikurTan erTad Soreuli qveynebis, gansakuTrebiT mcirericxovani erebis istoriis, kulturis, eTnografiis Seswavlac iyo. am procesTan mWidrod aris dakavSirebuli kavkasiisadmi Cexebis interesic. masalaTa simwiris gamo Cexebi xSirad informaciebs iRebdnen rusuli, germanuli da franguli wyaroebidan. pirveli enciklopediuri xasiaTis naSromebi kavkasiaze praRaSi XIX saukunis 40-ian wlebSi gamovida – esenia zapis zogadi geografia da tomiCekis “kavkasia”. am naSromebSi kavkasiis mosaxleoba warmodgenilia, rogorc CamorCenili, veluri, Tumca, imavdroulad, meomari xalxi. me-19 saukunis miwurulS ukve SeimCneva Cexebis daintereseba kavkasiis mosaxleobis sulieri faseulobebiTac. swored am periods ganekuTvneba aleqsandre xaxanaSvilis arqivSi daculi cnobili Cexi arqeologisa da eTnografis, praRis universitetis profesoris, mecnierebaTa akademiis wevris lubor niderles mier 1897 wels gamogzavnili werili, romlidanac vigebT, rom niderle jer kidev 1895 wels, moskovSi bunebaTmcodneobisa da eTnografiis moyvarulTa sazogadoebaSi muSaobisas, dainteresda saqarTvelos istoriiTa da literaturiT da im mizniT, rom ufro axlos gascnoboda qarTul literaturas, qarTuli enis Seswavlac ki daiwyo[1].

mogvianebiT, 1901 wels, praRis erovnuli akademiis prezidentis iv. raJabekis Txovnis sapasuxod da aleqsandre xaxanaSvilisa da rafiel isarliSvilis meSveobiT qarTvelTa Soris wera-kiTxvis gamavrcelebeli sazogadoebis gamgeobam praRis akademiis prezidentis saxelze gagzavna saxelmZRvaneloebi: iakob gogebaSvilis “russkoe slovo”, “deda ena”, “bunebis kari”, fSauri leqsebis krebuli da k. bagaevis qarTul-rusuli leqsikoni.

saerTod, unda iTqvas, rom Cexoslovakur-qarTuli literaturuli urTierTobebi iwyeba XIX saukunis dasawyisidan, rodesac Teimuraz batoniSvilma imogzaura evropis qveynebSi da samkurnalod ewvia CexeTs. Tavis wignSi “mogzauroba Cemi evropisa da sxvaTa da sxvaTa adgilTa” man evropis sxva qveynebTan erTad aRwera CexeTis popularuli kurortebi, axlandeli karlovi vari da marianske lazne (Zveli karlsbadi da marienbadi)[2]. 1874 wels saqarTveloSi imogzaura mweralma sviatopulk Cexim, romelmac nanaxi da gancdili sayuradRebo werilebis saxiT gamoaqveyma Cexur Jurnal-gazeTebSi, xolo 1884 wels gamosca wigni "mogzauroba kavkasiaSi", romelSic saqarTvelos mniSvnelovani adgili dauTmo[3]. igive SeiZleba iTqvas mogvianebiT saqarTveloSi Camosul servac helersa da iozef vinuSzec.

---

[1] gozaliSvili S., uWknobi megobroba, ucnobi masalebi Cexoslovakiisa da saqarTvelos kulturuli urTierTobebis warsulidan: "komunisti", 7.12.1962, gv., 3

[2] Teimuraz batoniSvili, mogzauroba Cemi evropiisa da sxvaTa da sxvaTa adgilTa, zugdidis istoriul-eTnografiuli muzeumi, Tbilisi, 1945, gv., 58-80

[3] kakulia a., wigni saqarTveloze, Cexoslovakieli mwerlis [illegible] "mogzauroba kavkasiaSi" qarTulad gamosvlis Sesaxeb: "komunis

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

daaxloebiT amave periods ekuTvnis Cexi mwerlis valerian Cernis (1853-1886) romani "neqtarina", romelic saqarTvelos Temas exeba. marTalia, avtoris Sesaxeb Zalze mwiri cnobebia SemorCenili, Tumca cnobilia, rom mas ruseTis armiaSi umsaxuria da saqarTveloSic yofila. aq Seuswavlia qarTveli xalxis cxovreba, misi istoriuli warsuli, rac safuZvlad daedo roman "neqtarinas" Seqmnas. cnobili arc is aris, romeli wyaroebiT isargebla avtorma. savaraudoa, rom mas xelT unda hqonoda XVIII saukunis bolo aTeuli wlebis saqarTvelos istoriis amsaxveli masala. 1885 wels, avtoris sicocxleSi, gazeT "svetis" damatebaSi romani rusulad gamoqveynda. imave wels is qarTulad Targmna valerian guniam. manve es nawarmoebi gadasca ilia WavWavaZes, romelmac moiwona is da Jurnal "iveriis" furclebze dabeWda 1885 wels[1].

qarTuli literaturis pirveli nimuSebi Cexurad 1884 wels gamovida. Ees iyo ilia WavWavaZis ramdenime leqsi emil faitis mier Targmnili germanuli enidan, romelic man Seitana Tavis wignSi “kavkasiis Sesaxeb”.

rac Seexeba uSualod qarTuli enidan literaturul Targmanebs, isini pirvelad Seasrula alois koedelkam (o. vetma). pirvel yovlisa, vetis Targmanebs Soris unda davasaxeloT akaki wereTlis “baSi-aCuki”, romelic 1912 wels gamoica popularul seriaSi “msoflio literatura” (gamomcemeli i. oto). o. veti iyo qarTuli literaturis pirveli Cexi mTargmneli da, rogorc fiqroben, qarTuli enis pirveli mcodne CexoslovakiaSi. mokle winasityvaoba, romelic man warumZRvara qarTul Targmans, gvafiqrebinebs, rom igi kargad icnobda qarTul mwerlobas. winasityvaobaSi veti saubrobs grigol orbelianze, nikoloz baraTaSvilze, vaJa-fSavelaze ufro vrclad ki akaki wereTelze. igi asaxelebs SoTa rusTavels da mis ვეჟხობჭყთხსნს. Tu vaclav Cernis verwmunebiT, es unda iyos rusTvelis saxelis pirveli moxsenieba Cexur enaze.[2]

CexoslovakiaSi saqarTvelosadmi interesi gaizarda Ooqtombris revoluciis Semdeg. or qveyanas Soris kulturuli urTierTobebis ganviTarebis saqameSi Tavisi wvlili Seitana Cexma poetma iozef horam, romelmac Targmna tician tabiZisa da paolo iaSvilis leqsebi. masTan erTad unda davasaxeloT ian drda, viteslav nezvali da maria puimanova. gasuli saukunis 60-ian wlebSi Cexoslovakiis bevrma moRvawem gamoaqveyna STabeWdilebebi saqarTveloze. cnobili Cexi poeti ian noha ramdenjerme iyo saqarTveloSi da aq miRebuli STabeWdilebebi gadmosca Tavis leqsebSi “kavkasia”, “vumRer kolxidas”, “Tbilisi”, “Sav zRvasTan”, “saqarTvelos zeca”, romlebic Sevida krebulSi “siyvarulma maTqmevina”.

am periodSi Cexi mkiTxveli sazogadoebis saqarTvelosadmi interesis gazrdis erT-erT mizezad unda davasaxeloT 1966 wels rusTvelis dabadebidan 800 wlisTavis aRsaniSnavad Catarebuli iubile, romelsac bevri ucxoeli stumari, maT Soris ara erTi Cexi mwerali,

---

[1] sidamoniZe v., Cexuri romani saqarTveloze, valerian Cernis "neqtarina": "Tbilisi", 2.07.1962, gv., 3

[2] rogorc cnobilia, “baSi aCukSi” gvxvdeba rusTvelis oTxi aforizmi. vetis isini uTargmnia prozaulad, magram SeniSvnebSi miuTiTebia, rom isini rusTvelis poemidanaa. akaki wereTeli Tavis moTxrobaSi, aseve, saubrobs "vefxistyaosnis" gmirebis usazRvro popularobaze me-17 saukunis saqarTveloSi. vetis es sityvebi uTargmnia, SeniSvnaSi ki sagangebod gamoukveTavs “vefxistyaosnisa” da misi gmirebis po

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mTargmneli Tu kritikosi daeswro (Cexi mecnieri da mTargmneli vaclav Cerni, Cexi mwerali ivan skala, mwerali irJi tauferi, slovak mweraleTa kavSiris Tavmjdomare voitex migaliki, misi meuRle mwerali vera hanZova da sxv). saqarTveloSi miRebuli STabeWdilebani maT rogorc zepir gamosvlebSi, ise sagazeTo Tu saJurnalo statiebSi gamoxates.

Cexma profesorma, filologiis mecnierebaTa doqtorma alena Cexovam Cexoslovakia-sabWoTa kavSiris megobrobis sazogadoebis Jurnal "svet sovetus" furclebze gamoaqveyna werili SoTa rusTavelis Sesaxeb, romelSic vrclad isaubra Zvel qarTul kulturaze, palestinaSi qarTveleTa moRvaweobaze, iqaur qarTul siZveleebze, qarTvel mecnierTa saqmianobaze. Aavtorma mkiTxvelebs gaacno ierusalimis samecniero eqspediciis Sedegebi da miawoda jvris monasterSi mopovebuli portreti rusTavelisa, romelic, misi TqmiT, ekuTvnis ara mxolod saqarTvelos, aramed mTel msoflios, radgan rusTvelis genia maradiulia. mecnierma maRali Sefaseba misca aleqsandre cagarelis, Sala amiranaSvilisa da Salva nucubiZis mecnierul gamokvlevebs, aseve, akaki SaniZis, giorgi wereTlisa da irakli abaSiZis Rvawls rusTavelis portretis aRmoCenis saqmeSi.[1]

Cexma mweralma ivan skalam sityva warmoTqva saqarTvelos komunisturi partiis centraluri komitetis, respublikis umaRlesi sabWos prezidiumisa da ministrTa sabWos rusTvelisadmi miZRvnil sazeimo sxdomaze 1966 wlis 30 seqtembers. MTavis sityvaSi man aRniSna, rom "rusTvelis TxzulebaSi jer kidev 800 wlis winaT gamWvalavi sibrZniTa da momajadoebeli silamaziT aisaxa is idealebi", romelTac Tanamedrove adamianebi dRemde mimarTaven. "vefxistyaosanSi" Zvelebur TqmulebaTa safuZvelze iSleba momajadoebeli simRera did adamianur xasiaTebze, grZnobebsa da vnebebze, romlebsac sofoklesa da Seqspiris TxzulebebSi vxvdebiT". skalas TqmiT, swored amaSia rusTvelis poeziis momajadoebeli Zala. "poetma SeZlo erT nawarmoebSi warmoeCina Tavisi xalxis xasiaTis niSan-Tvisebebi. Aam nawarmoebiT man Rrmad Caixeda Tavisi xalxis mravali Taobis sulSi da Zalumad imoqmeda maTi erovnuli xasiaTis formirebaze"[2].

samSobloSi dabrunebulma ivan skalam gamoaqveyna werili, romelSic gadmosca saqarTveloSi yofnis STabeWdileba da xotba Seasxa "vefxistyaosans".Mmisi sityviT, yovel xalxs moepoveba kulturis iseTi Zegli, romelSic gansaxierebulia eris ufaqezisi arseba, misi suli misi cxovreba. qarTveli xalxis aseTi Zeglia "vefxistyaosani" _ poema WeSmariti megobrobisa, siyvarulisa da adamianTa Zmobisa. Aam poemis didbunebovan adamianTa xasiaTebi da mwveli vnebebi iseve gvxiblaven, rogorc sofoklesa da Seqspiris Sedevrebisa. skalas dakvirvebiT, msoflioSi ar unda arsebobdes sxva eri, romelic ase did pativs scems Tavis poets. Aamis mizezi ki qarTveleTa Sinagan silamazeSi da Rrma emociurobaSia sagulvebeli. qarTveli xalxi saukuneTa manZilze

---

[1] Čechová A., Z Gruzie do Jerusaléma: "Svět sovětů", N4,1962, s.9 (alena Cexova, saqarTvelodan ierusalimamde). ix.aseve: kakulia a., saqarTvelodan ierusalimamde, Cexi profesoris alena Cexovas wigni SoTa rusTavelze: "axalgazrda komunisti", 6.03.1962, gv., 3.

[2] skala, i., sityva saqarTvelos komunisturi partiis centraluri komitetis, respublikis umaRlesi sabWos prezidiumisa da ministrTa sabWos rusTvelisadmi miZRvnil sazeimo sxdomaze 1966 wlis 30 seqtembers literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 207-208

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ibrZoda damoukidebl obis SenarCunebisaTvis da Znel bedobis Jams rusTvel is poemaSi xedavda “yvel aze wmindas, Cauqrobel s, qeduxrel s”[1].

rusTvel is saiubileo dReebSi mweral Ta borjomis saerTaSoriso forumze sityvebiT gamovidnen mwerlebi irJi tauferi, voitex migaliki, vera hanZova[2]; rusTvel is iubiles sagangebo werilebi uZRvnes vaclav Cernim (“rusTavel i da Cexebi”, romel ic qarTulad gamoqveynda saxel wodebiT “ukvdavi wigni”) da ivo vaculinma ("legendaruli poetis kul ti").

rodesac qarTul-Cexur literaturul urTierTobebze vsaubrobT, gansakuTrebiT unda aRvniSnoT is Rvawl i, romel ic qarTuli kul turisa da mwerlobis popularizaciis saqmeSi miuZRvis ramdenime Cex qarTvel ologs. esenia: iaromir iedl iCka, vaclav Cerni da ivo vaculini.

qarTveli xalxis didi megobari, იარომირ იედლიჩკა (1901-1965) dauRalavad emsaxureboda qarTuli enisa da literaturis Seswavlasa da popularizacias evropaSi. igi meore msoflio omis dawyebamde, 1933 wlidan, Seudga Zveli da axali qarTuli enis Seswavlas da ramdenime wlis Seunel ebel i muSaobis Semdeg TiTqmis sruliad aiTvisa sasaubro qarTuli da Caswvda qarTuli enis gramatikis Taviseburebebs (Cexosl ovakiaSi swored mis saxel Tan aris dakavSirebuli qarTvel ologiuri kvleva enaTmecierul i aspeqtiT). enaTmecnierul i problemebis paralel urad iedl iCka dainteresda qarTuli l iteraturiT[3], daukavSirda qarTvel mecnierebs, roml ebic mas periodul ad awvdidnen saTanado masal ebs misTvis saintereso sakiTxebze (gansakuTrebiT didi daxmareba mas gauwies korneli kekel iZem da akaki SaniZem). qarTuli enisa da l iteraturis popularizaciis mizniT iedl iCkam xel i mihyo praqtikul saqmianobas: qarTul enas aswavl ida jer praRis savaWro akademiaSi (1939-1945), Semdeg ki aRmosavleTmcodneobis institutSi (1946-1948). erTxans igi praRis erovnul bibl ioTekaSi msaxurobda, magram 1953 wl idan kvl av daubrunda Tavis sayvarel saqmes _ moRvaweoba daiwyo praRis karl osis universitetis fil ologiis fakul tetze, rogorc qarTuli da somxuri enis profesorma. igi ikvl evda Zvel sa da axal qarTul enas, eweoda qarTuli kul turis propagandas msoflio masStabiT germanul , frangul , Cexur, ingl isur, rusul , sl ovakur, ungrul , espanur da sxva enebze. iedl iCka erT-erTi pirvel Tagani iyo evropaSi, visi TaosnobiTac 1947 wel s praRis karl osis universitetSi kavkasiiol ogiis kaTedra Camoyal ibda, sadac iaromir iedl iCka kiTxul obda leqciebis kurss qarTul enaSi. mas gamoqveynebul i aqvs mraval i sayuradRebo naSromi: "gamokvl eva Zvel qarTul zmnisarTebze", "Zveli qarTuli enis struqturis sakiTxisaTvis",

---

[1] Skála I., Na skok v Gruzii, “Kulturní tvorba”, N 49, 1966, s.16 (i. skal a, mcire xniT saqarTvel oSi), ix. aseve: rusTavel i msoflio l iteraturaSi, II, Tbil isi, Tsu gamomceml oba, 1978, gv., 208

[2] vera hanZovam CexeTSi dabrunebis Semdgom gamoaqveyna saiubileo dReebis erTgvari angariSi saxel wodebiT “poezia amsxvrevs kerpebs” (Handzová V., Poézia rúca nodly: “Kultúrní život”. N 43, 21.10.1966, s.6; N 44, 28.10.1966, , s.8).

[3] qarTuli eniT iedl iCkas daintereseba gamowveul i yofl a iakob gogebaSvil is "deda eniT". swored am wigniT SeugrZnia mas pirvel ad qarTuli enis melodiuroba, xolo rodesac pirvel ad mousmenia, Tu rogor JRerda rusTvel is u[illegible] sul sxva samyaro gadaSl il a.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

"sityvawarmoeba da bruneba Zvel qarTulSi", "afxazurisa da qarTuli enis urTierTobis Sesaxeb", "qarTuli etimologia da Sedarebani", “qarTvel moRvaweTa enciklopedia”, “mosazrebani qarTuli da somxuri simReris Sesaxeb”, “brunvis sufiqsebis niSnebi qarTul enaSi”, “Zveli qarTuli enis swavleba saqarTveloSi”, “kompozitebi “vefxistyaosanSi”, “qarTuli xalxuri zRaprebi”, “ilia WavWavaZis moTxrobaTa gmirebi” da sxva; gamocemuli aqvs Zveli qarTuli teqstebi da maTi aRweriLobani. am TvalsazrisiT sayuradReboa iakobis Jamiswirvis xelnaweris kvlevis istoria. Ees xelnaweri amJamadac daculia praRis erovnuli mwerlobis ZeglTa muzeumis biblioTekaSi. Zveli qarTuli teqsti liturgikuli Sinaarsisaa. iedliCkam miunxeneli qarTvelologis doqtor iulius asfalgis daxmarebiT am furclebis teqsti Seadara korneli kekeliZis mier gamoqveynebul teqsts da gamoarkvia, rom praRis xelnaweris nawyveti Seicavda Jamiswirvis dasawyiss da rom es xelnaweri, romelic gracis xelnaweris nawilia, warmoadgens iakobis Jamiswirvis uZveles qarTul redaqcias.[1]

Cexur-qarTuli kulturuli urTierTobis TvalsazrisiT faseulia, agreTve, iedliCkas mier elene erisTavTan erTad qarTvelTaTvis Sedgenili saxelmZRvanelo "Cexuri ena" (daibeWda 1972 wels Tbilisis saxelmwifo universitetis gamomcemlobaSi giorgi axvledianis redaqciiT). wignis ZiriTadi nawili Seicavs 30 leqcias, romelsac axlavs Cexur-qarTuli da qarTul-Cexuri leqsikoni.

iedliCka iyo evropel qarTvelologTa Soris pirvelTagani, romelmac ucxo enebze Targmna iseTi fundamenturi naSromebi, rogorebicaa korneli kekeliZis “ Zveli qarTuli literaturis istoria” (Cexurad da germanulad), “qarTuli xalxuri poeziis anTologia”, akaki SaniZis “qarTuli enis gramatika”, arnold Ciqobavas, varlam Tofurias, qeTevan lomTaTiZis, giorgi Citaiasa da sxvaTa naSromebi. msoflio literaturis leqsikonisTvis, romelic 1965 wels germanul enaze daibeWda, iedliCkam moamzada oTxmoci statia qarTuli literaturis Sesaxeb ("aluda qeTelauri", "amirandarejaniani", "arsenas leqsi", "arCiliani", "arsena marabdeli", "bedi qarTlisa", "baxtrioni", "daviT aRmaSenebeli", "didostatis marjvena", "jayos xiznebi", "elguja", "eTeriani" da sxv).

saqarTveloSi iaromir iedliCka pirvelad 1957 wels Camovida, piradad inaxula qarTveli mkvlevarebi, romlebmac saTanado konsultaciebi gauwies. saqarTveloSi yofnis dros man dabeWda werilebi “ciskarsa”[2] da “literaturnaia gruziaSi”[3], romlebSic gadmosca Tavisi STabeWdilebebi da momavlis gegmebi. safiqrebelia, rom swored saqarTveloSi stumrobis Semdeg gadawyvita man mSobliur enaze aemetyvelebina qarTvel klasikos mweraLTa Txzulebebi.

iaromir iedliCkas mier Targmnili qarTuli literaturis Zeglebidan, upirveles yovlisa, unda aRiniSnos rusTvelis “vefxistyaosnis” prozauli da poeturi Targmani, romelic didi tiraJiT gamoica praRaSi 1958 wels[4]. iaromir iedliCkas winasityvaoba, romelic

---

[1] kvlevis Sedegebi aisaxa 1961 wels Jurnal “mnaTobSi” dabeWdil iedliCkas werilSi “iakobis Jamiswirvis xelnaweri praRaSi”.

[2] i. iedliCka, mozRvavebuli STabeWdilebani, "ciskari", #2, 1957, gv., 104-107

[3] i. iedliCka, “megobroba amcirebs manZils”, 1957, # 2.

[4] Rustaveli Šota, Muž v tygří kůži, Přeložil J.Jedlička, Praha, 1958

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

darTuli aqvs teqstis Cexur Targmans, faqtiurad, pirveli mozrdili narkvevia rusTavelsa da mis poemaze Cexur enaze[1].

iedliCka werilis dasawyisSive amaxvilebs yuradRebas "vefxistyaosnis" ideur-SemecnebiTsa da mxatvrul-literaturul mniSvnelobaze da warmoaCens poemis Sinagan siRrme-sidiades, romelmac mas msoflio aRiareba moutana. igi vrclad Cerdeba avtoris vinaobaze, imowmebs aRorZinebis xanis qarTveli mwerlebis cnobebs, agreTve xalxuri gadmocemebs rusTavelze, sagangebod Cerdeba "vefxistyaosnis" siuJetze da akritikebs misi sparsulidan warmomavlobis momxreTa Tvalsazriss.

sagangebo yuradRebis Rirsia iedliCkas mosazreba poemis qronologiis sakiTxze. werilidan Cans, rom Cexi mecnieri ar uaryofs rusTvelis poemis Tamaris xaniT daTariRebis SesaZleblobas. Mman isic kargad icis, rom es Tvalsazrisi, rogorc tradicia, emyareba prolog-epilogis im strofebs, romlebSic daviTze da Tamarzea saubari. misi azriT, es strofebi ara mxolod poemis daweris dros gvirkveven, aramed warmoadgenen safuZvels da zust wyaros legendisa, romelic gvamcnobs rusTvelis siyvaruls Tamarisadmi. Mmisi TqmiT, Tu Seyvarebulis rusTveliseuli tipi Seqmnilia nizamis "leilisa da majnunis" gavleniT, maSin zeda zRvari, romelis miRmac poema ar SeiZleboda daweriliyo, aris 1190 weli. Mmeore mxriv, tarielis ambavSi dasaxelebuli 4 wevrisagan Seqmnili saTaTbiro mosalodnelia XIII saukunis dasawyisis saqarTveloSi. Aaqedan irkveva II zRvaric _ 1212 weli, rodesac es saTaTbiro Seicvala. iedliCka imowmebs nucubiZis Tvalsazrissac poemaSi rumis saxelmwifos moxseniebis Sesaxeb da Sesawynareblad miaCnia msjeloba poemis 1204 wlis Semdeg Camoyalibebaze. Mmisi azriT, daqveiTebis xanaSi SeuZlebeli iqneboda Seqmniliyo aseTi maRali donis nawarmoebi[2].

im mizaniT, rom ufro damajerebeli gaxados "vefxistyaosnis" Tamaris droiT daTariReba, iedliCka mimoixilavs rusTvelis xanis saqarTvelos saxelmwifoebriv-politikuri mdgomareobas da kulturul-literaturul viTarebas.

interess iwvevs iedliCkas msjeloba "vefxistyaosnis" kompoziciaze. mTargmneli gamohyofs oTx damoukidebel ambavs, romlebic warmodgenilia epikur mTlianobaSi (arabeTis mefis mier ucxo moymis naxva, tarielis naambobi, fatmanis naambobi, nestan-darejanis gaTavisufleba), yuradRebas amaxvilebs moqmedebis mTavari RerZebis damakavSirebel rgolebze (avTandilis gamgzavreba ucxo moymis saZebrad), dramatul CanarTze (rostevanis Sexvedra tarielTan), epikur-dramatul CanarTze (laSqroba xataelTa winaaRmdeg), iumoristul-dramatul CanarTze (veziris audiencia rostevanTan). Mmisi dakvirvebiT simetria, romelic nawarmoebSi gavlebulia, pirvel yovlisa, rogorc wmida formaluri elementi, poeturi formis SerCevisas Tavs iCens

[1] Jedlička J., Předmula, "Rustaveli Šota, Muž v tygří kůži", Přeložil J.Jedlička, Praha. 1958. ix. aseve: i. iedliCka, "vefxistyaosnis" Cexuri Targmanis winasityvaoba, rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 170-200

[2] iedliCka, i., "vefxistyaosnis" Cexuri Targmanis winasityvaoba, rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 176-177

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mTavari personaJebis dajgufebaSic (tarieli da avTandili, mijnur qalTa wyvili, rostevani da farsadani)[1].

iedliCka did adgils uTmobs mTavari gmirebis daxasiaTebas, dawvrilebiT warmoaCens tarielis, avTandilisa da sxvaTa individualur da zogadadamianur niSan-Tvisebebs, mkiTxvelebs acnobs rusTveliseuli megobrobisa da mijnurobis koncefcias, poemis socialur garemos, filosofiur msoflmxedvelobas da religiuri aRmsareblobas. Mmisi daskvniT, rusTvelis religiuri da filosofiuri Tvalsazrisi ar Tavsdeba romelime sistemaSi. Ppoeti Tavis Tavs aZlevs uflebas da irCevs mxolod imas, rac akmayofilebs mis mxatvrul fantazias.

mkvlevari vrclad Cerdeba sxva sakiTxebzec _ poemis mxatvrul formasa da aforistikaze, gagrZelebebsa da CanarTebze, gamocemebsa da Targmanebze, xolo dasasruls mkiTxvels warudgens Targmanze muSaobis erTgvar angariSs. Mmiuxedavad im didi muSaobisa, romelic man Caatara "vefxistyaosnis" Cexurad asametyvleblad, Tavis Targmans igi srulyofilad ar miiCnevs da samuSaos dasrulebulad ar Tvlis.

Zveli qarTuli teqstebidan iedliCkam poet iaroslav saifertTan erTad Targmna guramiSvilis “mxiaruli zafxuli” (daibeWda praRaSi 1963 wels[2]) da daurTo sakmaod vrceli bolosityvaoba, romliTac Cex mkiTxvels gaacno guramiSvilis epoqis saqarTvelos istoriuli viTareba, poetis biografia da misi poeziis Taviseburebani[3]. iedliCka dawvrilebiT Seexo guramiSvilis poeziis folklorul wyaroebs, mxatvrul saxeTa sistemas da, rac mTavaria, poeturi enis specifikas – riTmisa da ritmis sakiTxebs, raTa ukeT gamoekveTa miseuli Targmanis Taviseburebani. iedliCkam "mxiaruli zafxulis" Cexur enaze asametyvleblad gamoiyena daqtilis e.w. swrafi forma, romelic kargad moergo saTargmn masalas da avtors saSualeba misca SeenarCunebina ara marto originalis Sinaarsi, aramed riTmaTa ganlagebac.

rac Seexeba Txzulebis ideur-mxatvrul mxares, iedliCkas azriT, "daviTianSi" tradiciuli formiTaa gadamuSavebuli maradiuli motivi _ adamianis dapirispireba bedTan da sikvdilTan. am TvalsazrisiT, guramiSvils igi miiCnevs SoTa rusTavelis yvelaze Rirseul memkvidred, Tumca, imavdroulad, SeniSnavs, rom guramiSvilma "sakuTari gziT moindoma svla da Tavi daaRwia rusTvelis monur mimbaZvelobas"[4].

---

[1] iedliCka, i., “vefxistyaosnis” Cexuri Targmanis winasityvaoba, rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 183-184

[2] Guramishvili David, Veselá Vesna, Přel. Jaroslav Seifert, Il. Antonin Strnadel, Praha, Svét sovétú, 1963

[3] Jedlička J., O Veselé vesně a jejím autorovi (),Guramishvili David, Veselá Vesna, Přel. Jaroslav Seifert, Il. Antonin Strnadel, Praha, Svét sovétú, 1963.

[4] "mxiaruli zafxulis" iadliCkaseuli Targmani dawvrilebiT mimoixila qarTul-Cexuri literaturuli urTierTobebis mkvlevarma გიული ლეჟავამ wignSi “qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani” (Tbilisi, 1986, gv., 90-107). werilSi mecnieri Seexo rogorc guramiSvilis leqsis, ise misi Cexuri Targmanis riTmisa da ritmis sakiTxebs, dedniseuli mxatvruli saxeebis Cexur enaze gadatanis Taviseburebebsa da niuansebs. daskvis saxiT giuli leJavam aRniSna, rom "mxiaruli zafxulis" Cexuri Targmani Sesrulebulia imave sazomiTa da riTmaTa iseTive ganlagebiT, rogorc originalSia, masSi, SeZlebisdagvarad, daculia “daviTianis” intonacia da tempi, Tumca calkeul SemTxvevebSi aRiniSneba dedanTan adekvaturobis darRveva da tendencia dednis Sinagani dramatizmi da dinamiuroba TargmanSi daZleul iqnas eqspresiuli leqsikiTa da frazis gaSliT, rac zog SemTxvevaSi mizans ver aRwevs."

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

iaromir iedliCkas daintereseba qarTuli literaturiT mxolod Zveli mwerlobiT ar amowurula. man Cexurad Targmna da 1958 wels calke krebulad (“saqarTvelos qviani gzebi”. qarTvel klasikosTa moTxrobebi) gamosca ilia WavWavaZis “sarCobelazed” da “kacia, adamiani?!”, daniel WonqaZis “suramis cixe” da aleqsandre yazbegis “xevisberi goCa”[1]; aseve, ilia WavWavaZis "glaxis naambobi", akaki wereTlis “baSi-aCuki”, leo qiaCelis “gvadi bigva”, konstantine gamsaxurdias “didostatis marjvena”, demna Sengelaias, giorgi natroSvilis, konstantine lorTqifaniZis nawarmoebebi, irakli da grigol abaSiZeebis poezia, giorgi leoniZis lirikuli leqsebis cikli “qarTlis baRi” (ivan aldasTan erTad)[2]. am ukanasknels safuZvlad daedo giorgi leoniZis “erTtomeuli”, romelSic Sesulia 1926 wlidan 1946 wlamde Seqmnili leqsebi. mTargmnelma vrceli werili miuZRvna giorgi leoniZis Semoqmedebas, romlis SesavalSic zogadad mimoixila mravalsaukunovani qarTuli literaturis ganviTarebis etapebi, gamokveTa ramdenime tendencia: 1. rusTvelis sidiade da mis mniSvneloba Semdgomi periodis qarTuli literaturisaTvis; 2. qarTul mwerlobaSi prozisa da poeziis urTierTkavSiri; 3. oficialuri damwerlobiTi poeziis miRma mdidari zepirsityvieri xalxuri poeziis arseboba; 4. qarTuli poeziis _ Zvelisa da axlis _ gamdidreba romantikuli elementebiT da, amave dros, qarTuli romantizmis dasaxva ara klasicizmis winaaRmdeg mebrZol mimdinareobad, aramed ucxouri, mahmadianuri aRmosavleTis gavlenisadmi mebrZol idealad; 5. qarTveli mwerlebisa da poetebis qarTuli enisadmi mowiweba da mis gamdidreba axali formebiTa da gamoTqmebiT. rogorc Tavad statiis avtori aRniSnavs, mas qarTuli literaturis mokle mimoxilva imisTvis dasWirda, rom saTanadod gamoekveTa giorgi leoniZis kavSiri tradiciul qarTul poeziasTan.

werilSi avtorma yuradReba gaamaxvila giorgi leoniZis poeziis arsebiT niSnebze: 1. warsulisa da awmyos urTierTmimarTebaze (gatanjuli da pirquSi warsuli – bednieri awmyo); 2. peizaJebis xatovnad asaxvaze (kaxeTi – Tbilisi); 3. poetis damokidebulebaze xalxur poeziasTan (es ar aris ubralo stilizacia, aramed folkloruli saxeebis ganfena poetur metyvelebaSi, enobriv TaviseburebebSi, morfologiaSi, sintaqsSi, leqsis Txrobis ritmsa da ritmSi); 4. sityvis samagaliTo Zalis dauRalav Ziebasa da aRmoCenaze. man, aseve, mimoixila giorgi leoniZis literaturul-istoriul Sromebsa (“Ziebani qarTuli literaturis istoriidan”, gamokvlevebi sulxan saba orbelianze, saiaTnovaze) da mis saredaqtoro muSaobaze (“didmouraviani”, “Sahnavaziani”). werilis bolos iedliCka Seexo im sirTuleebs,

---

[1] krebulis gamosvlas gazeT "literaturuli gazeTis" 1959 wlis 13 martis nomerSi gamoexmaura შალვა გვინჩიძე. man aRniSna, rom iaromir iedliCka saqarTveloSi yofnis dros gaecno qarTveli xalxis cxovrebis mraval TaviseburebasTan, ramac saSualeba misca, Rrmad Caswvdomoda qarTuli nawarmoebebis Sinaarss da maT nacionalur formas, intonaciur wyobas da avtoris stils. aRsaniSnavia, rom mTargmnelma kargad icoda qarTuli ena da pwkarediT ar usargeblia. "kacia, adamianSi", Salva gvinCiZis azriT, iedliCkam moxdenilad moimarjva andazebi, epiTetebi, idiomebi, xatovani Tqmani, raTa SeenarCunebina iliaseuli stili. statiis avtori mTargmnelis marTebul gadawyvetilebad miiCnevs im faqts, rom man ar Targmna CexurisTvis iseTi ucxo sityvebi, rogorebicaa: xurjini, CurCxela, artala, fanduri, sxv. da maTi ganmartebani SeniSvnebSi gadaitana.

[2] Leonidze Giorgi, Zahrada Gruzie, Přel. Jan Alda a Jaromir Jedlička, Praha, Česko

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

romlebsac giorgi leoniZis leqsebis Targmnis procesSi waawyda (1950 wlis Semodgomaze leoniZis praRaSi stumrobis Semdeg Caeyara safuZveli misi nawarmoebebis Cexur enaze Targmnis saqmes)[1].

sagangebo aRniSvnis Rirsia iaromir iedliCkas daintereseba qarTuli folkloriT[2], gansakuTrebiT ki qarTuli zRaprebiT. 1957 wels mTargmnelma da mecnierma werili gamougzavna saqarTvelos radios[3], romelSic aRniSna, rom pirveli wigni, romliTac man SeigrZno qarTuli literaturis, rogorc msoflio kulturis udidesi saganZuris mniSvneloba, qarTuli zRaprebi iyo, amitom man miznad daisaxa Cexi mkiTxvelisTvis gaecno isini. mTargmnels xelT hqonda 1938 wels mixeil Ciqovanis redaqciiT gamosuli qarTuli zRaprebis krebuli, kerZod, am krebulis pirveli tomi, amitom is Semoifargla cxovelTa eposiTa da jadosnuri zRaprebiT. zRaprebis Cexur Targmans man daurTo winasityvaoba, romelSic sakmaod vrclad mimoixila saqarTvelos gmiruli istoria da mravalsaukunovani literatura, STambeWdavad aRwera saqarTvelos buneba, romlis silamazem, misi TqmiT, asaxva hpova qarTuli kulturisa da literaturis Zeglebze. qarTul zRaprebs, romlebic qarTuli zepirsityvierebis umdidres nawils Seadgens, iedliCkas dakvirvebiT, sxva qveynis zRaprebTan SedarebiT garkveuli Taviseburebani axasiaTebs: 1. mTxrobeli flobs didZal da mravalferovan Temebs, rac mis maRal kulturaze metyvelebs; 2. am zRaprebisTvis damaxasiaTebelia sxvadasxva motivis erTmaneTSi gadanaskva; 3. qarTul elfers atarebs zRaprebis zustad da mkacrad dadgenili formulebi: "iyo da ara iyo ra...", "Wiri iqa, lxini aqa" da sxv[4].

sicocxlis bolo wlebSi iedliCka muSaobda korneli kekeliZis "Zveli qarTuli literaturis istoriis" meore tomis Targmanze, romelic i. asfalgis TanaavtorobiT germanul enaze unda gamosuliyo,

---

[1] Ggiorgi leoniZis leqsebis iadliCkaseul Targmans kritikuli weriliT gamoexmaura გიული ლეჟავა. Targmanebis dawvrilebiTi analizis Sedegad qarTveli mkvlevari mivida im daskvnamde, rom "TargmanTa didi nawili kargad aris Sesrulebuli, daculia azrobrivi lafsusebisagan, SeZlebisdagvarad gadatanilia rTuli metaforuli saxeebi da iSviaTi Sedarebebi, magram xSir SemTxvevaSi TargmanSi dakargulia is Tavawyvetili siSmage da boboqroba, romelic giorgi leoniZis mTel poezias Tan sdevs. Zneladve emorCileba Targmans misi, ase vTqvaT, "gamogonili" sityvebic, romlebic saocrad tevadia, emociuri da damaxasiaTebel stilistur elfers aniWebs mis poezias" (g. leJava, qarTuli poeziis nimuSebi Cexurad, qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani, Tb., 1986, gv., 102-107).

[2] iaromir iedliCkam Cexurad Targmna da gamoaqveyna qarTuli miTologiuri poema "amirani", romelic Salva nucubiZis mier restavrirebuli iyo qarTulad da mis mierve Targmnili rusulad. am faqtis Sesaxeb gazeT "komunistSi" (31.01.51) gamoqveynda sainformacio werili "amirani Cexur enaze", romelsac mogvianebiT gamoexmaura aleqsandre baramiZe statiiT "amiranis Cexuri Targmanis gamo". mecnierma warmoaCina Salva nucubiZis mier restavrirebuli teqstis naklovanebebi da xarvezebi da aRniSna, rom am teqsts Zalian Soreuli kavSiri aqvs qarTul miTologiur TqmulebasTan da is arsebiTad warmoadgens Salva nucubiZis individualuri poeturi Semoqmedebis nayofs. Sesabamisad, "Salva nucubiZis mier restavrirebuli teqstis saSualebiT Cexi mkiTxveli sazogadoeba ver gaecnoba "qarTuli adrindeli kulturis Zegls".

[3] daibeWda gazeT "komunistSi" 1957 wlis 7 aprils (# 83) saTauriT "Cexi profesori qarTuli literaturis Sesaxeb".

[4] iedliCka i., qarTuli zRaprebis krebulis winasityvaoba, "literaturuli gazeTi", #23, 7.06.1957, gv 1-2.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

magram mas ar dascalda am samuSaos Sesruleba. igi 1965 wels gardaicvala.

iaromir iedliCka araerTxel swvevia saqarTvelos. Mman leqciebis didi kursi waikiTxa mecnierebaTa akademiaSi, Tbilisis saxelmwifo universitetSi, ucxo enaTa pedagogiur universitetSi, sazRvargareTis qveynebTan megobrobisa da kulturuli urTierTobis saqarTvelos sazogadoebaSi, mraval saerTaSoriso da sakavSiro simpoziumsa Tu sesiaze. igi wlebis ganmavlobaSi TanamSromlobda JurnalSi "bedi qarTlisa", vrceli recenziebiT exmaureboda ucxoeTSi gamosul qarTvelologiur naSromebs[1]. iaromir iedliCkas damsaxurebaa is, rom swored man Cauyara safuZveli CexeTSi qarTvelologias. Mmanve aRzarda brwyinvale qarTvelologebi, romlebic momavalSic popularizacias uwevdnen qarTul literaturas evropaSi: vaclav Cerni da ivo vaculini.

gansakuTrebulia ვაცლავ ჩერნის damsaxureba qarTuli literaturisa Tu kulturis popularizaciis saqmeSi. vrcelia im TargmanTa, samecniero Tu popularul statiaTa sia, romlebic mas ekuTvnis.

vaclav Cerni praRis gimnaziaSi swavlobda iaromir iedliCkas vaJiSviliTan erTad da swored iedliCkebis saojaxo biblioTekaSi naxa pirvelad qarTuli wignebi, moewona qarTuli asoebi da gadawyvita kavkasiuri enebis Seswavla: “qarTul kulturasTan mimiyvana romantikulobam... 15 wlisam daviwye qarTuli enis Seswavla. Cemi pirveli maswavlebeli iyo iaromir iedliCka... Cemi pirveli qarTuli wigni _ SoTa rusTavelis "vefxistyaosani", romelmac, etyoba, ise momxibla, rom laparaki Zveli qarTuli eniT daviwye”, _ igonebda is mogvianebiT.[2] gimnaziis damTavrebis Semdeg vaclav Cerni Cairicxa praRis universitetSi axlad gaxsnil qarTuli enis ganyofilebaze. igi iedliCkas xelmZRvanelobiT gulmodgined swavlobda sxva kavkasiur enebsac (adiReurs, somxurs, afxazurs, Cerqezuls, xunZurs). universitetis damTavrebis Semdeg Cernim moRvaweoba daiwyo praRis aRmosavleTmcodneobis institutSi, Tumca 1968 wlidan Tavi daaneba oficialur samsaxurs da gaxda Tavisufali mTargmneli (mogvianebiT is kvlav daubrunda akademiur moRvaweobas da praRis aRmosavleTmcodneobis institutis filosofiis fakultetze wlebis manZilze aswavlida qarTul enas).

vaclav Cerni saqarTvelos xSiri stumari iyo, moinaxula Cveni qveynis TiTqmis yvela kuTxe, safuZvlianad Seiswavla qarTuli literatura _ rogorc klasikuri, ise Tanamedrove. swored saqarTvelos siyvarulma STaagona vaclav Cernis ucxoeTSi popularizacia gaewia

---

[1] გიული ლეჟავამ iedliCkas arqivze muSaobisas aRmoaCina grigol robaqiZis sami werili, romelTagan ori 1937 wliT, xolo mesame 1943 wliT TariRdeba. werilebidan irkveva, rom Cexi qarTvelologi dainteresebuli yofila grigol robaqiZis pirovnebiT, romelsac, Tavis mxriv, daukmayofilebia misi cnobismoyvareoba, gaucvnia misTvis Tavisi mokle biografia da CamouTvlia is Jurnalebi, romlebSic mis Sesaxeb iyo dawerili werilebi da recenziebi. grigol robaqiZe, aseve, upasuxia iedliCkas kiTxvebze qarTuli literaturis zogierTi Zeglis germanulenovani Targmanebisa Tu rusTvelis saleqso formisa da qarTuli leqsis tipis Sesaxeb. vfiqrobT, qarTveli emigranti mwerlisa da Cexi qarTvelologis es mimowera qarTul-Cexuri literaturuli urTierTobebis istoriis kidev erTi saintereso furcelia.

[2] feiqriSvili J., qarTvelologiuri kvleva ucxoeTSi. Tbilisi, [illegible]

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

qarTuli enisa da literaturisTvis da mSobliur enaze aemetyvelebina qarTvel mweraltA nawarmoebebi.

mravalmxrivi iyo vaclav Ceris moRvaweobis sfero qarTvelologiaSi. 1976 wels praRaSi gamovida mis mier Sedgenili "zavladi gruzinSTaini" _ "qarTuli enis safuZvlebi" _ romelic Tanamedrove qarTuli enis pirveli saxelmZRvaneloa Cexur enaze da gankuTvnilia maTTvis, vinc CexoslovakiaSi qarTuli enisadmi interess amJRavnebs da qarTuli enis Seswavlas iwyebs. wigni Sedgeba 30 gakveTilisagan. TiToeul maTganSi Setanilia mcire leqsikuri masala da Zalze gasagebi eniT aris gadmocemuli qarTuli gramatikis sakiTxebi. saxelmZRvanelos boloSi mocemulia teqstebi qarTul enaze, agreTve mokle Cexur-qarTuli leqsikoni. Uufro mogvianebiT Cernim axalgazrda qarTvelologTaTvis (Tavisi mowafeebisTvis) Seadgina da gamosca saxelmZRvanelo "qarTuli enis TviTmaswavlebeli".

vaclav Cerni werda statiebs qarTuli literaturis Sesaxeb iugoslaviis literaturuli enciklopediisaTvis, Cexuri literaturuli leqsikonisaTvis. misi ocneba iyo, Cexur enaze xelaxla eTargmna "vefxistyaosani", radgan iedliCkas TargmanSi, misi azriT, ufro nawarmoebis Sinaarsi iyo gadmocemuli, vidre Rrma filosofiuri azri, mas ki surda, Cexi mkiTxvelisTvis rusTveli waredgina rogorc didi moazrovne da filosofosi. mogvianebiT, ia merkvilaZesTan interviuSi[1] man ganacxada, rom Tuki gadawyvetda "vefxistyaosnis" Cexur enaze Targmnas, is uciloblad daicavda poemis ritms da riTmas, kerZod, maRal da dabal Sairs da, rac mTavaria, zustad gadmoitanda Cexur enaze rusTvelis metaforebs. misi TqmiT, rusTvelis mxatvruli samyaros zedmiwevniT zustad gadmosacemad aucilebeli iyo poetis mier gamoyenebuli tropis saxeebis mniSvnelobaTa codna.

marTalia, mTargmnelma Tavisi Canafiqri ver ganaxorciela, magram rusTvelis saiubileo wels gamoaqveyna werili "rusTaveli da Cexebi"[2], romelSic mimoixila rusTvelis poemis Cexurad Targmnisa da CexoslovakiaSi gavrcelebis istoria, kerZod, warmoaCina o. vetis mTargmnelobiTi saqmianoba da iedliCkas mecnierul-literaturul moRvaweoba. man gansakuTrebiT gausva xazi qarTvelTaTvis "vefxistyaosnis" mniSvnelobas da daaskvna, rom qarTvelobam SeinarCuna is Tvisebebi, romlebic genialurma fsiqologma, rusTvelma, SeniSna Tavis xalxSi da asaxa Tavis nawarmoebSi. misi TqmiT, rusTveli winaaRmdegobaTa dialeqtikasac Caswvda. naTqvamis sailustraciod man daimowma avTandilisa da fatmanis urTierToba da WaSnagiris mokvlis epizodi da daaskvna, rom es ar iyo arc Ralati, arc tragedia, aramed erTgvari gza miznis misaRwevad. Mmisi TqmiT, "vefxistyaosani" RirebulebaTa sazomia. rusTveli TviT qmnis am sazoms da mis gadasxvaferebasac axdens. igi msoflios sTavazobs sarkes, romelSic adamianebs sxvadasxva kuTxidan SeuZliaT dainaxon TavianTi Rirsebani da naklovanebani[3].

1960 wels praRaSi, gamomcemloba "svet sovetum" dabeWda ilia WavWavaZis poeziis krebuli "oqros akvani" (mTargmnelebi: miroslav

[1] "Cveni mwerloba" 15-22 Tebervali, 2002 weli.

[2] v. Cerni, rusTaveli da Cexebi, rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 200-206; werili, aseve, daibeWda gazeT "komunistSi" _ 4.09.1966, #201, saTauriT "ukvdavi wigni".

[3] iqve, gv. 205-206

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cervenka da vaclav Cerni), romelSic Sesulia leqsebi: “bazaleTis tba”, “elegia”, “1871 weli”, “mesmis, mesmis”, “gazafxuli”, “pasuxi SviTa” da poemebi: “kako yaCaRi” da “gandegili”)[1]. Ggamocemas darTuli aqvs vaclav Cernis boloTqma “qarTuli erovnuli aRorZineba da ilia WavWavaZe", romelSic avtori dawvrilebiT acnobs Cex mkiTxvels ilia WavWavaZis biografias da mis moRvaweobas rogorc samwerlo, ise sazogadoebriv asparezze[2].

1982 wels gamomcemloba "odeonSi" daistamba vaJa-fSavelas poemebis krebuli saxelwodebiT "gvelismWameli" (krebulSi Sevida vaJas sami poema _ "stumar-maspinZeli", "aluda qeTelauri" da "gvelismWameli")[3]. bolosityvaobaSi "gandegili arwivis budidan", romelic mTargmnels, vaclav Cernis, ekuTvnis, poetis biografiasTan erTad mimoxilulia vaJa-fSavelas Semoqmedeba, kerZod ki, zemoT dasaxelebuli sami nawarmoebis filosofiur-eTikuri mxare. Cerni aRniSnavs, rom vaJas samive poema mTavrdeba kiTxviT, romelsac avtori ar upasuxebs: dauwereli kanonebiT warsulTan mijaWvuli sazogadoeba Tu Zlieri pirovneba, romelsac sakuTari humanuroba aniWebs Sors xedvis, riskis gawevisa da, Tundac, tragikuli xvedris arCevis unars. vaJa-fSavelas epikis arsi swored amgvari azrovnebis dilemaSia sagulvebeli. aq mimdinareobs mudmivi brZola mTis mkvidrTa Seuryevel Sexedulebebs, maT zneobriv CamorCenilobasa da Tavisuflebisaken adamianis daucxromel swrafvas Soris. vaJas epikis yvela gmiri, mTargmnelis azriT, integraluri pirovnebaa, romelic upirispirdeba sazogadoebas. antikuri tragediebis msgavsad, isini midian krizisamde, radgan Zlier, monoliTur pirovnebebad gevlinebian.

mTargmneli vaJa-fSavelas poeziis azrobriv struqturaSi umTavres funqcias bunebas aniWebs. buneba, misi azriT, nawarmoebis qsovilSia Cawnuli da gmirTan erTad erT mTlianobas warmoadgens. yvela am TaviseburebaTa gacnobierebis Semdeg, _ askvnis Cerni, _ cxadi xdeba, rom advili ar aris vaJa-fSavelas nawarmoebTa interpretacia. vaJa yvela mkiTxvels Taviseburad elaparakeba, Sesabamisad, yoveli mkiTxveli Taviseburad ukavSirdeba mis poezias, rac am poeziis sidiadis maCvenebelia[4].

---

[1] Čavčavadze Ilia, Zlatá kolèbka, Přel. Miroslav Červenka a Václav A. Černý, Praha, Svét sovétů, 1960

[2] Černý, V. A., Gruzínské národní obzorení a Ilia Čavčavadze, Čavčavadze Ilia, Zlatá kolèbka, Přel. Miroslav Červenka a Václav A. Černý, Praha, Svét sovétů, 1960, s. 88-104

[3] Pšavela Važa, Pojídač hadů (básně), Praha, Odeon, 1982

[4] aRniSnul gamocemas kritikuli weriliT gamoexmaura გიული ლეჟავა. mkvlevarma xazi gausva im garemoebas, rom vaJa-fSavelas poezia, romelic xalxur Semoqmedebas eyrdnoba, xalxis mier saukuneebis manZilze dagrovil dauSretel sibrZnes Seicavs. Aam sibrZnis ganzogadeba da mxatvrulad gadamuSaveba vaJas poeziaSi xSir SemTxvevaSi sentenciur saxes iRebs. Mgiuli leJava am sentenciebs poemaTa “daskviniT momentebs” uwodebs, vinaidan maTSi yvelaze ukeT mJRavndeba vaJas filosofiur-eTikuri mrwamsi. Sesabamisad, mkvlevars miaCnia, rom swored am sentenciaTa sworad gageba da Targmna erTgvarad ganapirobebs poemis mTlianobaSi sworad gagebas. werilSi swored am sentenciaTa (“cudas rad unda mteroba”... “miT vaqeb vaJkacobasa, ar iyideba fulada”...da a.S) Cexuri Targmanis dedanTan adekvatur Sesatyvisobazea gakeTebuli aqcenti da gamotanilia daskvna, rom mTargmneli, romelsac Rrmad Seuswavlia vaJa-fSavelas Semoqmedebis Sesaxeb arsebuli uaxlesi kritikuli literatura, daumuSavebia vaJas leqsikoni, sworad afasebs qarTveli poetis msoflgancdas da cdilobs maqsimalurad zustad gadmoitanos vaJaseuli mxatvruli saxeebi, SeinarCunos misi enis feradovneba da intonacia. rac mTavaria, Targmani Sesrulebulia imave sa[illegible] dedani, qore-daqtiluri terfiT, rac, giuli leJavas azriT,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

vaclav Cernis araerTxel aRuniSnavs, rom is qarTul wignebs Targmnida ara marto imitom, rom Zalian uyvarda saqarTvelo da misi buneba, qarTvelebi Tu maTi yofa, aramed misi saqmianobis warmmarTveli iyo Cexi da qarTveli xalxis literaturuli interesebis siaxlove. Cexi mkiTxveli qarTul literaturaSi xedavda raRac sxvagvars, amaRlebuls da, amasTan erTad, eZebda pasuxs misTvis saintereso aqtualur problemebze.

Cexi mkiTxvelisaTvis qarTuli literaturis ukeT gacnobis mizniT vaclav Cernim dawera mimoxilviTi xasiaTis naSromi "qarTuli literatura, misi tradiciebi da Tanamedroveoba", romelic calke gamoica meToduri macnes damatebad[1]. wignSi mimoxilulia qarTuli literaturis istoria dasabamidan me-20 saukunis 60-iani wlebis CaTvliT. wigni Sedgeba ramdenime Tavisgan: 1. saqarTvelo, ena, damwerloba, mwerlobis dasawyisi ("SuSanikis martviloba", "evstaTi mcxeTelis martviloba", "abos martviloba", "gobronis martviloba", "serapion zarzmelis cxovreba", "grigol xanZTelis cxovreba"; qebai da didebai qarTulisa enisai"); 2. literaturis ganviTareba erTiani da Zlieri qarTuli samefos Seqmnis Semdeg. Ooqros xanis literatura ("visramiani", "amirandarejaniani", "abdulmesiani", "Tamariani" "vefxistyaosani"); 3. monRolTa batonobis xanis literatura (JamTaaRmwerlis matiane); 4. aRorZinebis xanis literatura (Teimuraz I; arCili; sulxan-saba orbeliani; daviT guramiSvili; saiaTnova; besiki); 5. qarTuli romantizmi (aleqsandre WavWavaZe; grigol orbeliani; nikoloz baraTaSvili); 6. qarTuli erovnuli aRorZineba. TergdaleulTa Taoba (ilia WavWavaZe; akaki wereTeli; iakob gogebaSvili; giorgi wereTeli); 7. XIX saukunis 80-iani wlebi. Nneoromantizmi (ekaterine gabaSvili; aleqsandre yazbegi; vaJa-fSavela); 8. kritikuli realizmi (egnate ninoSvili; vasil barnovi; daviT kldiaSvili; Sio aragvispireli); 9. qarTuli sabWoTa literatura (valerian gafrindaSvili; paolo iaSvili; tician tabiZe; galaktion tabiZe; giorgi leoniZe; niko lorTqifaniZe; mixeil javaxiSvili; konstantine gamsaxurdia; leo qiaCeli; demna Sengelaia; giorgi SatberaSvili; ioseb griSaSvili; simon Ciqovani; alio mircxulava; irakli abaSiZe); 10. qarTuli sabWoTa literatura omisSemdgom periodSi (otia ioseliani; nodar dumbaZe; Tamaz da oTar WilaZeebi).

am mimoxilvidan, iseve rogorc Cernis TargmanTa CamonaTvlidan naTlad Cans, rom gansakuTrebuli iyo misi daintereseba me-20 saukunis meore naxevris qarTuli literaturiT. vaclav Cernim mSobliur enaze aametyvela ana kalandaZis, muxran maWavarianis, jansuR Carkvianis, besik xaranaulisa da tariel Wanturias poezia, revaz inaniSvilis, nodar dumbaZis, oTar da Tamaz WilaZeebis, Wabua amirejibis, rezo WeiSvilis, Tamaz bibiluris, jemal qarCxaZis, otia ioselianisa da sxva qarTvel mweralTa Txzulebebi. vaclav Cernis azriT, Tanamedrove qarTul mwerlobaSi Taviseburi gagrZeleba hpova uZvelesi qarTuli literaturis tradiciebma, ramac ganapiroba qarTuli moTxrobis, qarTuli romanis metad maRali done. Sesabamisad, mTargmneli miiCnevda, rom qarTuli literaturis nimuSebis Targmna sasurveli iyo yoveli xalxis enaze. Tavisi damokidebuleba qarTuli mwerlobis mimarT vaclav

---

metyvelebs ("qarTuli poeziis nimuSebi Cexurad", qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani, Tbilisi, 1986, gv., 95-102).

[1] Černý, V. A., Gruzínská literatura, její tradiece a současnost: Metodico-informati

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Cernim gamoxata ara erT werilSi, rolebic winasityvaobisa Tu bolosityvaobis saxiT daurTo Tavis Targmanebs.

Cernis statiaSi “sikeTisa da samarTlianobis angelozi”, romelic erTvis Wabua amirejibis “daTa TuTaSxias” miseul Targmans, mimoxilulia is diskusia, romelic mohyva romanis saqarTveloSi gamoqveynebas. sakiTxi idga amgvarad: ra saxis romani iyo "daTa TuTaSxia" _ istoriuli, yofiTi Tu filosofiuri, an xom ar iyo Wabua amirejibis nawarmoebi realobis miTologizirebuli xedva. Cernis miaCnia, rom mwerlis ostatoba, rogorc daxvewili mTxrobelisa, saSualebas iZleva, mTeli nawarmoebi gagebul iqnes zemoTdasaxelebuli oTxive ganzomilebiT. daTa TuTaSxias pirovneba iyo miTosi da darCa miTosad, Sesabamisad, konkretuli personaJi simbolos saxes iRebs, romelic gadakveTs istoriasac da Tanamedroveobasac. Cerni Wabua amirejibis romans adarebs oTar WilaZis or Txzulebas: “gzaze erTi kaci midioda” da "yovelman Cemman mpovnelman”, samive maTganis paralels ki poulobs sabWoTa literaturaSi Cingiz aitmatovis, msoflio literaturaSi ki 60-70-iani wlebis laTinur amerikul prozasTan (markesi, karpentieri, liosa)[1].

1973 wels praRis gamomcemloba "odeonma" gamosca oTar WilaZis romani "gzaze erTi kaci midioda" (saTauriT "gavyvebi Cems mrisxanebas")[2]. unda iTqvas, rom es romani manamde arc erT ucxo enaze ar iyo Targmnili. gamocemas darTuli aqvs mTargmnelis, vaclav Cernis, bolosityvaoba "poetis filosofiuri proza"[3], romelSic Rrmad aris gaanalizebuli romanis filosofiur-fsiqologiuri Tu mxatvrul-esTetikuri mxare.

werilSi, romelic qarTuli prozis istoriis mimoxilviT iwyeba, aRniSnulia, rom qarTul mwerlobaSi poezia yovelTvis dominirebda prozaze da rom qarTuli prozis aRmavlobis xanad XIX saukunis Suaxanebi, kerZod, literaturul asparezze TergdaleulTa gamoCena unda miviCnioT. swored qarTvel mweralTa axalma Taobam, romelic aRzrdili iyo, pirvel yovlisa, rusul da, imavdroulad, dasavleT evropis literaturis nimuSebze, Cernis azriT, daiwyo Tvisebrivad axali qarTuli prozis Seqmna. XIX saukunisTvis proza ukve wamyvan adgils ikavebs qarTul literaturaSi, Tumca, unda iTqvas, rom ara erTma qarTvelma prozaikosma Tavisi SemoqmedebiTi gza rogorc poetma (da arcTu ise umniSvnelom) daiwyo. asea dRemde, _ aRniSnavs Cerni, _ oTar WilaZe, iseve rogorc misi ufrosi Zma, Tamazi, zemoTqmulis metyveli magaliTia.

werilSi oTar WilaZis cxovrebiseuli da SemoqmedebiTi gzis mimoxilvis Semdgom mTargmneli dawvrilebiT aanalizebs romans "gzaze erTi kaci midioda" da ZiriTad aqcents Txzulebis istoriul, fsiqologiur da sociologiur ganzomilebebze akeTebs. Cerni aRniSnavs, rom romani gamoirCeva azrobrivi siRrmiT da simboloTa rTuli struqturuli sistemiT, misi gansakuTrebuloba ki, upirveles yovlisa,

---

[1] Černý, V. A., Andél dobra a spravedlivosti, Amiredzibi Čabua, Syn Luny, Klub Čtenářů, Praha, Odeon, 1982

[2] Čiladze Otar, Půjdu za svým hněvem, Přel. Václav A. Černý, Praha, Odeon, 1973.

[3] Černý, V. A., Filosofická próza básnikova , Čiladze Otar, Půjdu za svým hněvem, Přel. Václav A. Černý, Praha, Odeon, 1973, s. 479-488. oTar WilaZis aRniSnuli romani 1985 wels bratislavaSic gamoica saTauriT "saiT midixar, kaco" (mTargmneli pavel branko) [illegible] dasaxelebuli bolosityvaoba erTvis.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

mis poeturobaSia sagulvebeli, raSic, pirvel yovlisa, mwerlis mxatvruli enis metaforuloba igulisxmeba[1].

mogvianebiT "Cveni mwerlobis" korespondentTan saubrisas vaclav Cernim aRniSna, rom mas yvelaze metad gauWirda oTar WilaZis nawarmoebTa Targmna, vinaidan mwerals bevri iseTi sityva hqonda gamoyenebuli, romelTa mniSvneloba man ar icoda (misTvis gacilebiT ioli iyo met-naklebad stilizebuli enis mqone avtorTa Targmna, magaliTad, konstantine gamsaxurdiasi an oTar CxeiZisa)[2]. saerTod, yoveli axali nawarmoebis Targmnis dawyeba misTvis did saqmesTan SeWidebis tolfasi iyo. is zedmiwevniT swavlobda nawarmoebis stilistikas, cdilobda, Caswvdomoda originalis im mxareebs, romlebic Targmans Znelad emorCileboda da romlis SenarCunebac didi Ziebis Semdeg mainc SesaZlebeli iyo; swavlobda im epoqas, romelsac es nawarmoebi asaxavda. Targmani misTvis imgvarive SemoqmedebiT Sromas niSnavda, rogorsac originalis Seqmna[3].

vaclav Cerni qarTul enasa da literaturas popularizacias uwevda ara marto TargmanebiT, samecniero moRvaweobiT, aramed Tavisi yoveldRiuri cxovrebiTac. mas gamowerili hqonda yvela qarTuli literaturuli gazeTi Tu Jurnali, raTa sruli da amomwuravi informacia mieRo saqarTvelos literaturuli Tu kulturuli cxovrebis Sesaxeb. rodesac 1990 wels TbilisSi Seiqmna "masarik-robaqiZis" CexeT-saqarTvelos sazogadoeba, misi Cexuri nawilis Tavmjdomared erTxmad airCies vaclav Cerni. mogvianebiT, 1993 wels, mas mieniWa ivane maCablis premia qarTuli literaturis Cexur enaze Targmnis saqmeSi didi damsaxurebisa da qarTul-Cexuri kulturuli da literaturuli urTierTobebis ganviTarebaSi umniSvnelovanesi RvawlisaTvis.

mwerals, mTargmnelsa da Jurnalists, ივო ვაცულინს (igi, rogorc zemoT aRvniSneT, cnobili qarTvelologis ieromir iedliCkas mowafea) didi wvlili miuZRvis qarTuli mwerlobis popularizaciis saqmeSi sazRvargareT.

rogorc "Cveni mwerlobis" korespondentTan saubarSi Tavad ganacxada ("Cveni mwerloba" 15-22 Tebervali, 2002 weli), man 1953 wels gadawyvita qarTuli enis Seswavla, mas Semdeg, rac waikiTxa Cexur enaze gamocemuli grigol robaqiZis "mtroba" da "megi-mTieli gogona", odnav mogvianebiT ki _ mixeil javaxiSvilis "TeTri sayelo". profesiiT Jurnalisti, ivo vaculini oTxjer ewvia saqarTvelos da mogzaurobis STabeWdilebani statiebisa Tu reportaJebis saxiT Cexur Jurnalebsa Tu gazeTebSi gamoaqveyna. mas dawerili aqvs ara erTi kritikuli werili qarTuli literaturis Sesaxeb, naTargmni aqvs qarTuli klasikuri mwerlobis nimuSebi.

pirveli qarTuli nawarmoebi, romelic ivo vaculinma Cexur enaze aametyvela, iyo sulxan-saba orbelianis "sibrZne sicruisa", romelic

---

[1] Černý, V. A., Filosofická próza básnikova , Čiladze Otar, Půjdu za svým hněvem, Přel. Václav A. Černý, Praha, Odeon, 1973, gv., 483-487

[2] "Cveni mwerloba" 15-22 Tebervali, 2002 weli.

[3] Tamaz bibiluri, vaclav Cernis fenomeni, "literaturuli saqa[illegible] #10

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

didi tiraJiT gamosca praRis gamomcemloba “svet sovetum” 1962 wels[1]. wigni maRali ostatobiT gaaforma mxatvarma r. maltma. wignis gamocema daemTxva sulxan-saba orbelianis dabadebis me-300 wlisTavs, romelic CexoslovakiaSic aRiniSna. ara erTma Jurnalsa Tu gazeTSi gamoaqveynda informacia am faqtTan dakavSirebiT. rogorc Tavad ivo vaculinma wignis SesavalSi aRniSna, vidre nawarmoebis Targmnas Seudgeboda, igi safuZvlianad gaecno im istoriul periods, romelSic sulxan-saba orbeliani moRvaweobda, mravaljer Sexvda da esaubra qarTvel mwerlebs, romlebmac muSaobaSi didi daxmareba gauwies. vaculinma jer sityvasityviT gadaTargmna qarTuli igav-arakTa krebuli, Semdgom ki qarTul arqaul stils Cexuri arqauli stili miusadaga.

gamocemas didi gamoxmaureba mohyva Cexur presaSi. literaturul-mxatvrul JurnalSi “mlada tvorba” gamoqveynda mweral irJi sedlaCekis werili “qarTveli klasikosis qmnileba Cexur enaze”, romelSic avtori sulxan-saba orbelianis "sibrZne sicruisas" msoflio literaturis mSvenebas, cxovrebis matianes uwodebs, vinaidan es nawarmoebi adamianTa pativiscemasa da aRzrdas, keTilgonierebasa da sulgrZelobas emsaxureba.

"sibrZne sicruisas" Cexur gamocemas saqarTveloSi gamoexmaura qarTul-Cexuri literaturuli urTierTobebis mkvlevari da mTargmneli ალექსანდრე კაკულია. gazeTebSi "Tbilisi" (4.12.1962) da "komunisti" (28.04.1962) man ara marto gamoaqveyna informacia "sibrZne-sicruisas" Cexuri gamocemis Sesaxeb, aramed Tavisi mosazreba gamoTqva vaculinis TargmanTan dakavSirebiT. man aRniSna, rom Targmani, marTalia, SesaniSnavad aris Sesrulebuli, magram Cans, rom mTargmneliSTvis Zalze rTuli iyo sityvasityviT gadmoeca sabaseuli qarTuli. Tumca, zogierTi xarvezis miuxedavad, man wigni didebul SenaZenad miiCnia Targmnili literaturis sferoSi[2].

mogvianebiT ivo vaculinma Targmna konstantine gamsaxurdias “didostatis marjvena”, romelsac Zalian maRali Sefaseba misca qarTuli enis SesaniSnavma mcodnem vaclav Cernim, romlis TvalsazrisiTac es iyo gamsaxurdias nawarmoebTa erTi brwyinvale TargmanTagani.

1964 wels bratislavaSi, gamomcemloba “krasna literaturaSi”, daibeWda Tamar WilaZis moTxroba “gaseirneba ponis etliT” (mTargmneli elena kriSkova), romelsac erTvis ivo vaculinis bolosityvaoba[3]. avtori aRniSnavs, rom mas Semdeg, rac 1961 wels “gaseirneba ponis etliT” Jurnal ciskarSi” daibeWda, mas kritikis araerTgvarovani reaqcia mohyva. moTxrobis avtors kosmopolitizmSic ki dasdes brali, magram am nawarmoebma Zalian male ipova Tavisi mkiTxveli. amis mizezi ki, kritikosis SexedulebiT, nawarmoebis dedaazrSia sagulvebeli. marTalia, narativi sakmaod rTuli agebulebisaa da mravalmxrivi interpretaciis saSualebas iZleva, magram masSi wina planzea wamoweuli

[1] Orbeliani Sulchan Saba, Kniha moudrosti a lži, Přel. Ivo Vaculin, Illustraval Radim Malat, Praha, Svét sovétú, 1962

[2] kakulia a., "sibrZne sicruisa" Cexur enaze: "Tbilisi", 4.12.1962, gv., 3; "komunisti", 28.04.1962, gv., 4

[3] Vaculin, I, Doslov, Čiladze Tamaz, Prechádzka na poníkovi, Přel. Elena Krišková, Bratislava, Krásna literatúrá, 1964, s.105-108

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

cxovrebisadmi egoisturi damokidebulebis kritika, damuSavebuli ara publicisturad, aramed literaturulad.

GwerilSi vaculini mimoixilavs stalinis pirovnebis kultis Sedegebs qarTul kulturaze, kerZod, literaturaze da gavrcelebuli azris sapirispirod, TiTqos qarTvelebs ise mZafrad ar SexebiaT pirovnebis kulti, rogorc sxva erebs, aRniSnavs, rom 1937 welma bneli kvali aRbeWda zogadad qarTul kulturaze, gansakuTrebiT ki mwerlobaze. amas, Tundac, tician tabiZis, paolo iaSvilisa Tu mixeil javaxiSvilis tragikuli aRsasruli mowmobs. safiqrebelia, rom swored am mizezis gamo 30-iani wlebis Semdgomi periodis qarTuli proza istoriul siuJetebs efuZneboda. rac Seexeba Tanamedrove Tematikas, is iyo Zalze zerele da dumiliT uvlida gverds problemur Temebs. skkp partiis me-20 yriloba mniSvnelovani istoriuli movlena iyo qarTuli literaturisTvis, vinaidan niSnavda dabrunebas realobisken, Tanamedroveobisken. Aara marto axalgazrda, aramed saxelganTqmuli qarTveli mwerlebic ki Seexnen Tanamedroveobas (mag. Kkonstantine gamnsaxurdia "vazis yvavilobaSi" Tu demna Sengelaia "ganZSi"), Mmagram Tvisobrivi gardatexa literaturaSi moaxdina axalma Taobam mwerlebisa, romlebmac daiwyes rogorc poetebma, magram Semdgom prozaze gadavidnen (arCil sulakauri, nodar dumbaZe, guram rCeuliSvili, Tamaz WilaZe). vaculinis azriT, mweralTa axalgazrda Taobam mainc nacionalur tradiciebSi ipova dasayrdeni da Tavis did winamorbedad niko lorTqifaniZe miiCnia[1].

1966 wels, rusTvelis saiubileo dReebSi, ivo vculinma gamoaqveyna werili rusTavelze, saxelwodebiT "legendaruli poetis kulti"[2]. man mouTxro Tanamemamuleebs rusTvelis cxovreba-moRvaweobaze, mis ukvdav Txzulebaze, ierusalimis samecniero eqspediciaze da rusTvelis epoqis did mniSvnelobaze qarTuli kulturis istoriaSi: "qarTvel kacs rom uTxraT, rusTaveli ar viciT, misi saxelisaTvis yuri ar mogvikravso, imas niSnavs, Seuracxyofa mivayenoT mis erovnul Tavmoyvareobas. zogjer es aRmafrena da udidesi siyvaruli SeiZleba Cven, evropelebs, gadaWarbebuladac mogveCvenos, magram im xalxisaTvis, romelsac mTeli istoriis manZilze arsebobisTvis ubrZolia, samSoblos yoveli mtkaveli sicocxlis fasad SeunarCunebia, sisxliT gadarCenili Zveli kulturis, misi yoveli Zeglis mniSvneloba friad bunebrivi da gasagebia", _ aRniSnavs Tavis werilSi ivo vaculini[3].

unda iTqvas, rom gasuli saukunis bolos CexeTSi gansakuTrebuli interesi aRiZra e.w. "axali qarTveli 60-ianelebis" Semoqmedebis mimarT. ara erTma Cexma kritikosma Tu mweralma gamoaqveyna werilebi nodar dumbaZis, Wabua amirejibis, Tamaz da oTar WilaZeebis, jemal qarCxaZis, guram fanjikiZis da sxv. nawarmoebTa Sesaxeb.

---

[1] Vaculin, I, Doslov, Čiladze Tamaz, Prechádzka na poníkovi, Přel. Elena Krišková, Bratislava, Krásna literatúrá, 1964, s.106-107

[2] Vaculin, I, Kult legendárniho básníka: "Literární noviny", N39, 24.09.1966; ix. aseve: vaculini i., legendaruli poetis kulti: "literaturuli saqarTvelo", # 15, 7.09.1967; rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 206-207

[3] vaculini i., legendaruli poetis kulti, rusTaveli msc[illegible] Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv.,206.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

1982 wels gamomcemloba "odeonma" didi tiraJiT gamosca ჭაბუა ამირეჯიბის “დათა თუთაშხიას" (Cexurad “Ze mTvarisa”) vaclav Cerniseuli Targmani. gamomcemloba “lidove nakladatelstvis” sareklamo Jurnalma winaswar miawoda mkiTxvels cnobebi nawarmoebsa da mweralze, ase rom, garkveuli molodini da daintereseba amirejibis romanis mimarT imTaviTve arsebobda (amas mowmobs Tundac, is faqti, rom gasuli saukunis 80-ian wlebSi CexeTSi wignebis Cveulebrivi tiraJi ori aTasidan xuT aTasamde iyo, “daTa TuTaSxia” ki TerTmetaTasiani tiraJiT gamovida).

Jurnal “klub CtenarJus” mexuTe nomerSi (1983 w) Wabua amirejibis romanis Cexurenovan gamocemas sayuradRebo statiiT gamoexmaura gamomcemloba "odeonis" imJamindeli ganyofilebis gamge კამილ ხრობაკი.[1] werilSi avtorma aRniSna, rom nawarmoebi Janrobrivad istoriul romans SeiZleba mivakuTvnoT, magram, amave dros, es Txzuleba aris dRevandeli realobis miTologizirebuli xedvis cda. romanSi dasmulia kiTxva: ras aqvs meti wona: sikeTes, romelic umetes SemTxvevaSi daucvelia, Tu borotebas, romelsac axasiaTebs mkacri organizebuloba da simtkice, rogorc muStad Sekrul xels? daTa TuTaSxia da muSni zarandia, rogorc ori sawinaaRmdego filosofiuri kategoriis _ sikeTisa da borotebis _ mxatvruli konkretizacia, mocemuli azrobrivi konstruqciis ara marto warmomadgenlebi, aramed agreTve im Zalebis simboloebia, romlebic yoveli pirovnebis sulSi aRweven da erTmaneTs gamudmebiT ebrZvian. Kxrobaki aRniSnavs, rom gansazRvrul drosa da sivrceSi miTologiuri elementebis daxmarebiT konkretuli ambis Semotana ar aris axali msoflio literaturaSi (TuTaSxa samegreloSi yvelaze didi warmarTuli RmerTis saxelia; sityva *თუთაშხა* niSnavs mTvaris dRes da Cexuri Targmanis saxelwodebac am faqtma ganapiroba). amgvari sinTeturi romanebia, Tundac, oTar WilaZis “gzaze erTi kaci midioda” da “yovelman Cemman mpovnelman”. Tumca qarTuli prozis Sedareba “mTeli kacobriobis Tanamedrove mwerlobasTan” meqanikuri da naZaladevi iqneboda, vinaidan qarTuli proza erovnul da literaturul tradiciazea amozrdili. kritikosi saubrobs, aseve, romanis kompoziciaze, romelSic TiToeuli personaJis monaTxrobi aRiqmeba rogorc erTi waxnagi narativis mozaikur jaWvSi da, amave dros, rogorc sruliad damoukidebeli erTeuli. Aswored es ganapirobebs, misi TvalsazrisiT, romanis gaazrebuli polifoniuri struqturis Camoyalibebas[2].

გენრიხ მიტინის mozrdil werilSi “uCinari Zalis mZlevelni”[3] "daTa TuTaSxia" ganxilulia, rogorc deteqtiuri Janris teqsti. kritikoss mTavari aqcenti gadatanili aqvs romanis socialur planze. igi

---

[1] CexeTis erT-erTi udidesi gamomcemlobis, "odeonis", ganyofilebis gamge, vaclav Cernis "qarTuli saxlis" aqtiuri wevri კამილ ხრობაკი saqarTvelos pirvelad 1980 wels estumra.Mman axlos gaicno qarTveli xalxi, misi ena da mdidari literatura, daumegobrda qarTvel kolegebs da mas Semdeg mis moRvaweobaSi qarTvelologiurma saqmianobam jerovani adgili daikava. kamil xrobakma miznad daisaxa Cexi mkiTxvelisTvis gaecno qarTuli literaturis gamorCeuli nimuSebi. Mmisi Taosnobit gamomcemloba "odeonma" dabeWda ramdenime qarTuli wigni, maT Soris vaJa-fSavelas poemebis krebuli, saxelwodebiT “gvelis-mWameli” (gaformebuli xrobakis mier saqarTvelodan waRebuli fSavuri ornamentebiT) da Wabua amirejibis “daTa TuTaSxia”.

[2] g. leJava, Cexuri kritika Tanamedrove qarTuli prozis Sesaxeb, Jurn. “ciskari”, #9, 1985, gv., 147-153

[3] ix. Jurnali “kritika”, #1, 1978.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

upirispirebs erTmaneTs daTasa da muSnis, rogorc “civsa” da “cxel" gonebas. pirvelma muSni CixSi moaqcia, radgan dasaRupavad ganwiruli sistemis erTgul kacad aqcia igi, meore mxriv, “cxelma” gulma daTa TuTaSxia arsebuli sistemidan gaiyvana da arc imis saSualeba misca, rom axali sistemisTvis mebrZolTa rigebSi Camdgariyo.

1982 wels gamomcemloba "lidove nakladatelstvim" dabeWda nodar dumbaZis romani "maradisobis kanoni" (mTargmneli vaclav Cerni)[1], romelsac araerTi Cexi kritikosi gamoexmaura.

Jurnal “svetova literaturaSi” (“msoflio literatura”) daibeWda romanis fragmenti da Cexi kritikosis ვლადიმირ ნოვოტნის recenzia[2], romelSic avtori aRniSnavs, rom “nodar dumbaZe pirovnebis abstraqtul mdgomareobas sikvdilsa da sicocxles Soris, romelSic imyofeba misi daRlili da imedgacruebuli gmiri, gamokveTs zneobrivi publicistikiT, amave dros, am wigns SeiZleba hqondes filosofiuri romanis pretenzia, Tumca, amasTan erTad, Tavisi sazogadoebrivi perspeqtiviTa da fsiqologiuri SemTxvevebiT igi warmoadgens aqtualuri publicisturi prozis umniSvnelovanes nimuSs”[3].

kritikosma იაროსლავ სეკერამ Tavis recenziaSi “kargi wigni”, romelic “maradisobis kanons” eZRvneba, aRniSna, rom nodar dumbaZis sityvieri enamaxviloba da siaxleni emsaxureba garkveul epoqas da, Sesabamisad, ideurad problematuria. wigni umReris gamarjvebul sicocxles da aris am cxovrebis gamoxatuleba zogadsakacobrio mniSvnelobiT.DdumbaZes aqvs kidev erTi gansakuTrebuli niWi _ cecxlovani mzianoba, spontanoba, mRelvare gulaxdiloba da ocnebebiT gataceba, rac damaxasiaTebelia qarTveli xalxis, misi gonebisa da kulturuli tradiciebisaTvis.

მიროსლავ ზაჰრადკა statiaSi ”maradisobis kanoni” SeniSnavs, rom nodar dumbaZem erT palataSi moaTavsa tradiciuli sameba aratradiciuli gmirebisa da maTi meSveobiT Seecada Caswvdomoda sazogadoebriv winaaRmdegobaTa siRrmes, Cvevebs, azrebsa da momavlis imeds. "maradisobis kanonis" perspeqtiva, recenzentis azriT, es aris maradiuli kanoni urTierTdaxmarebis jaWvuri reaqciisa, keTili xalxis mxardaWerisa, raTa "martoni ar davrCeT qveyanaze"[4].

---

[1] Dumbadze Nodar, Zakon věčnosti, Přel. Václav A. Černý, Praha, Lidové nakladatelství, 1982. nodar dumbaZis am romanisadmi interesi imdenad didi iyo, rom imave gamomcemlobam is orjer kidev gamosca: 1983 da 1988 wels.

[2]Novotný V., Dumbadze Nodar, Zakon věčnosti, Recenze s ukázkami, Ukázky přeložil Václav A. Černý: “Světová literatura”, N 6, 1980, s. 12-42

[3] vladimer novotni nodar dumbaZis aRniSnuli romans gamoexmaura kidev erTi recenziiT, saTauriT “kanonTa maradisoba da premia _ romans" (Novotný V, Věčnost zákonů a cena románu: “Sovětská literatura”, 1983, č 2, s.178-180); unda aRiniSnos, rom Tanamedrove qarTuli literaturuli procesebiT dainteresebulma kritikosma sayuradRebo statiebi miuZRvna oTar WilaZis romans "yovelman Cemman mpovnelman" (Novotný V., Roman o zločinech a trestech) “Světová literatura”, r. 27, 1982, č 3, s. 241-242) da naira gelaSvilis romans “ambrni, umbrni da arabni”, Cexur TargmanSi “oriod wuTi samaxsovrod” (Novotný V., Verdikt nad Dantonem: SS, r. 42, 22.11. 1986, s.11

[4] Zahrádka Miroslav, Zákon věčnosti, Rude Pravo, 27.07.1982, s.5;ix, agreTve, miroslav zahradka, maradisobis kanoni, gaz. "literaturuli saqarTvelo", 7.10.1982,

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

praRis gamomcemloba “viSehradma” 1983 wels gamosca ჯემალ ქარჩხაძის რომანი “მდგმური”[1], xolo ramdenime TviT adre Jurnal “svetova literaturaSi” daibeWda mwerlis “meTerTmete mcneba”[2]. qarCxaZis romanze gazeTSi “zemledelske novini” gamoqveynda kritikos ვლადიმერ ნოვოტნის recenzia. igi wers: “es mcire moculobis romani poeturad aRwers cxovrebis farul, anu uaryofiT mxares. igi, erTi SexedviT, TiTqosda zurgs aqcevs yoveldRiurobas, Tumca, amavdroulad, bevrs iRebs garemomcveli sinamdvilidan da mTlianobaSi warmogvidgeba adamianis sulieri da gonebrivi procesebis SeniRbul sarked. Aamave dros is srulebiTac ar aris rTuli fsiqologiuri nawarmoebi, piriqiT, Tavidan bolomde romantikul komedias hgavs. Aam lirikul-prozaul komediaSi, romlis mTavari gmiric gaorebuli cxovrobs ocnebasa da sinamdvles Soris, mkiTxveli filosofiuri ukana planiT erTveba ocnebebisa da fantaziebis samyaroSi, romelSic yovelTvis win aris wamoweuli goneba, anu is, rac cxovrebis aSkara da farul karebs daundoblad aRebs.[3]”

gansakuTrebuli iyo Cexi mkiTxveli sazogadoebisa da kritikis interesi oTar da Tamaz WilaZeebis Semoqmedebis mimarT. 1984 wels gamomcemloba "odeonma" gamosca ოთარ ჭილაძის რომანი "ყოველმან ჩემმან მპოვნელმან", romelsac Cexur TargmanSi "kaenis codva" ewodeba (mTargmneli vaclav Cerni)[4]. gazeT "rude pravoSi" romanis gamosvlas gamoexmaura მიხეილ ოდარჩენკო. man aRniSna, rom es filosofiuri romani aris wigni adamianTa mexsierebaze, ufro sworad, mis dakargvaze, ris Sedegadac darRveulia adaminTa Soris urTierTkavSiri, romlis gareSec cxovreba uperspeqtivo da uazroa. odarCenkos SexedulebiT, am polifoniur romanSi oTar WilaZe amodis qarTuli literaturis saukeTeso tradiciebidan da, amave dros, gamgrZelebelia dostoevskis, folkneris, markesis da sxva did mweraltA memkvidreobisa. es nawarmoebi "edaveba" literaturaSi damkvidrebul Sexedulebas adamianTa cxovrebis azris Sesaxeb, amitomac iwvevs da kvlavac gamoiwvevs diskusias, rac erT-erTi maxasiaTebela maRalxarisxovani literaturisa.

კამილ ხრობაკი werilSi “kaenis codva” da “abelis dabruneba”[5] mimoixilavs oTar WilaZis romans "yovelman Cemman mpovnelman" da arCil sulakauris moTxrobas "abelis dabruneba", romlebmac, misi azriT, mniSvnelovanwilad gansazRvres 60-70-iani wlebis qarTuli literaturis aRmavali done.

garda am ori mwerlis Semoqmedebisa, kamil xrobaki mokled Seexo Wabua amirejibis "daTa TuTaSxias" Tamaz bibiluris moTxrobas "Jami kiTxulisa" da jemal qarCxaZis romans "mdgmuri" da "dRe erTi" da SeniSna, rom swored aRniSnulma nawarmoebebma ganapiroba axali

---

[1] Kharčchadze Džemal, Podnajemńik, Přel. Václav A. Černý, Praha, Vyšehrad, 1983

[2] krebul "meTerTmete mcnebaSi" Sesuli erT-erTi moTxroba "kapiton managaZis bolo eqsperimenti" daibeWda moTxrobebis krebulSi "Aprílové grotesky", Praha, Lidové nakladatelství, 1983

[3] g. leJava, Cexuri kritika Tanamedrove qarTuli prozis Sesaxeb, Jurn. “ciskari”, #9, 1985, gv.,153

[4] Čiladze Otar, Kainovo znameni, Přel. Václav A. Černý, Praha, Odeon, 1984

[5] Chrobák K., Kainovo znamení a Ábelův návrat: “Světová literatura”, 1981, v.26, č .3, s.238-240 (ix. agreTve: xrobaki k., “kaenis codva” da “abelis dabruneba”: “literaturuli saqarTvelo”, #33, 14.08.1981, gv., 5)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

literaturul-kritikuli cnebis _ "miTologiuri realizmis" _ warmoSoba.

qarTvel mecnierTagan qarTul-Cexur literaturul urTierTobebs ikvlevdnen გიული ლეჟავა[1], ჟუჟუნა ფეიქრიშვილი, სერგო თურნავა, ალექსანდრე კაკულია[2], შალვა გვინჩიძე, romlebic qarTul periodul gamocemebSi sistematiurad aqveynebdnen rogorc sainformacio xasiaTis werilebs am sferoSi momxdari siaxleebis Sesaxeb, ise Cex mecnierTa Tu kritikosTa recenziebs ama Tu im mwerlis Semoqmedebisa Tu Cexurad Targmnili qarTuli Txzulebebis Sesaxeb. qarTul-Cexur literaturul urTierTobebs mieZRvna saTanado Tavi krebulebSi: "qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani"[3], "qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani sabWoTa periodSi"[4] JuJuna feiqriSvilis naSromSi "qarTvelologiuri kvleva ucxoeTSi"[5], sergo Turnavas wignSi "sazRvargareTuli qarTvelologia"[6], levan menabdis redaqtorobiT gamocemuli oTxtomeulis "rusTaveli msoflio literaturaSi" meore tomSi[7].

Cexuridan qarTul enaze mTargmneliTa Soris unda davasaxeloT ელენე ერისთავი (turek svatoplukis "botistroi", karel Capekis "mkvleloba qoxSi", Cexuri zRaprebi); შალვა გვინჩიძე (ian drdas novelebi "munji barikadebi" da "wiTeli Tortiza" da iaroslav haSekis "yoCaRi jariskaci Sveiki"); იროდიონ ქავჟარაძე (iulius fuCikis nawarmoebebi) თინათინ ჯავახიშვილი (ian otCenaSekis antifaSisturi nawarmoebi "romeo, julieta da wyvdiadi"); ნელი ამაშუკელი (karel Capekis novelebi); გურამ გოგიაშვილი (iozef tomanisa da miroslava tomanova istoriul biografiuli romani "sokrate"), ნათელა გონაშვილი (ian kozakis "wminda mixeili") da sxvani.

CexeTsa da saqarTvelos Soris kulturul-literaturuli kontaqtebi Seferxda da, SeiZleba iTqvas, Sewyda kidec sabWoTa kavSiris daSlis Sedegad warmoqmnili rTuli saxelmwifoebriv-politikuri viTarebis gamo.

---

[1] ix. winamdebare naSromi gv., 7; 9; 10; 12; 20.
[2] ix. winamdebare naSromi gv., 2; 16.
[3] "qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani", Tbilisi, 1986, gv., 90-107.
[4] "qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani sabWoTa periodSi", Tbilisi, 1981, gv., 69-78.
[5] J. feiqriSvili, "qarTvelologiuri kvleva ucxoeTSi", Tbilisi, 1966, gv., 60-70.
[6] S. Turnava, "sazRvargareTuli qarTvelologia", Tbilisi, 1978, gv., 250-257.
[7] rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcem

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

ქართველ მეცნიერთა ნაშრომები ქართულ-ჩეხურ ლიტერატურულ ურთიერთობებზე

1. baramiZe, a., "amiranis" Cexuri Targmanis gamo: narkvevebi qarTuli literaturis istoriidan, III, Tbilisi. 1952, gv., 393; Zveli qarTuli mwerlobis problemebi, Tbilisi. 1980, gv., 279-285.

2. baramiZe, a., iaromir iedliCka saqarTveloSi: “literaturuli gazeTi”, 28.06.1957.

3. bibiluri, T., vaclav Cernis fenomeni: “literaturuli saqarTvelo”, 20.03.1992.

4. gvinCiZe, S., literaturuli urTierTobani Cexoslovakiasa da saqarTvelos Soris: "komunisti", 16.07.1958, gv. 4.

5. gvinCiZe, S., qarTveli klasikosebi Cexur enaze ("vefxistyaosani", "suramis cixe", "sarCobelazed", "kacia, adamiani?!" "xevisberi goCa"): "literaturuli gazeTi", #11, 13.03.1959.

6. gvinCiZe, S., muJv tigraJi kuJi: Jur. "droSa", #2, 1959, gv., 14-15

7. gozaliSvili, S., uWknobi megobroba, ucnobi masalebi Cexoslovakiisa da saqarTvelos kulturuli urTierTobebis warsulidan: "komunisti", 7.12.1962, gv., 3

8. Дружба сокращает расстояния: «Литературная Грузия», №2, 1957, стр.128-129 (iaromir iedliCkas interviu).

9. vaculini, i., legendaruli poetis kulti: "literaturuli saqarTvelo", #15, 7.09.1967. ix. aseve: rusTaveli msoflio literaturaSi, t. 2: Tbilisi. Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 206-207.

10. Вавржик, З., Издание "О мудрости вымысла" Сулхан Саба Орбелиани в Чехословакий: “Советская Аджария”, 10.07.1963.

11. "vefxistyaosani" Cexur enaze: "literaturuli gazeTi", #48, 28.11.1958

12. zahadka, m., maradisobis kanoni: "literaturuli saqarTvelo", # 41, 7.10.1982, gv., 7.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

13. Teimuraz batoniSvili, mogzauroba Cemi evropiisa da sxvaTa da sxvaTa adgilTa: zugdidis istoriul-eTnografiuli muzeumi, Tbilisi. 1945, gv., 58-80.

14. Turnava s., sazRvargareTuli qarTvelologia: Tbilisi. 1978, gv., 250-257.

15. iedliCka i., qarTuli zRaprebis krebulis winasityvaoba: "literaturuli gazeTi", #23, 7.06.1957, gv 1-2.

16. iedliCka i., mozRvavebuli STabeWdilebani: "ciskari", #2, 1957, gv., 104-107.

17. iedliCka i., saxelovani da gmiruli: "droSa", # 10, 1958, gv., 5.

18. i. iedliCka, "vefxistyaosnis" Cexuri Targmanis winasityvaoba, rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 176-177.

19. iedliCka, i., giorgi leoniZe: "ciskari", #10, 1976, gv., 145-152.

20. iurCo, i. "aqtiuri mzis weliwadi": "literaturuli saqarTvelo", 1.05.1985.

21. Turnava, s., sazRvargareTuli qarTvelologia: Tbilisi. 1978

22. Turnava, s., msoflios qarTvelologiuri centrebi: "droSa", 1988, #2.

23. kakulia, a., "sibrZne sicruisa" Cexur enaze: "Tbilisi", 4.12.1962, gv., 3; "komunisti", 28.04.1962, gv., 4.

24. kakulia, a., wigni saqarTveloze, Cexoslovakieli mwerlis svatopulk Cexis wignis "mogzauroba kavkasiaSi" qarTulad gamosvlis Sesaxeb: "komunisti", 3.01.1976, gv., 4.

25. kakulia, a., saqarTvelodan ierusalimamde, Cexi profesoris alena Cexovas wigni SoTa rusTavelze: "axalgazrda komunisti", 6.03.1962, gv., 3.

26. kaxniaSvili, v., ucxoelebi qarTuli kulturis Sesaxeb: Tbilisi. 1966.

27. leJava, g., qarTveli mwerlebi Cexur enaze: "literaturuli saqarTvelo", 17.07. 1981.

28. leJava, g., qarTveli mwerali Cexur kritikaSi: "literaturuli saqarTvelo", #5, 8.04.1983, gv., 5.

29. leJava, g., saqarTvelo megobris TvaliT: 'literaturuli saqarTvelo", 8.04.1984.

30. leJava, g., "rude pravo" qarTvel mweralze: "komunisti", 1.05.1985, gv., 4.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

31. leJava, g., Cexuri kritika Tanamedrove qarTuli prozis Sesaxeb: "ciskari", # 9, 1985, gv., 147-153

32. leJava, g., qarTuli poeziis nimuSebi Cexurad, qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani: Tbilisi. 1986, gv., 90-107.

33. leJava, g., i. iedliCkas arqividan: "Tbilisi", 3.11.1988, gv., 4-5.

34. leJava, g., vaclav Cerni 60 wlisaa: “saqarTvelos respublika”, 24.07.1991.

35. leJava, g., kavkasia zogierT Cexur wyaroSi: "literaturuli saqarTvelo", # 1, 5-12.01.1996, gv., 7.

36. megreliZe, i., Cveni sazRvargareTeli megobrebi. iaromir iedliCka: “samSoblo”, 14.08.1970.

37. megreliZe, i., Cexi qarTvelologi iaromir iedliCka da misi baraTebi: “ganTiadi”, 1991, #8.

38. megreliZe, i., uangaro megobari (i. iedliCka): “literaturuli saqarTvelo”, 20.08.1965.

39. menabde, l., rusTaveli CexoslovakiaSi: "ciskari", # 12, 1976, gv., 108-114.

40. miltneri, v., saubari vaclav CernisTan: “literaturuli saqarTvelo”, 26.07.1991.

41. nanitaSvili, v., Cveni megobari vaclav Cerni: “Tbilisi”, 19.08.1985.

42. niko lorTqifaniZis moTxrobebi Cexurad: “literaturuli saqarTvelo”, 22.08.1986.

43. novotni, v., universaluri cdunebis istoria, “literaturuli saqarTvelo", #18, 1.05.1986, gv., 10.

44. pexali, z., arCil sulakauris moTxrobebi: “literaturuli saqarTvelo", #18, gv., 10

45. rusTaveli msoflio literaturaSi, t.2: Tbilisi. Tsu gamomcemloba, 1978, gv.,169-209.

46. sabWoTa periodis qarTul-sazRvargareTuli literaturuli urTierTobani: Tbilisi. 1981, gv., 69-78.

47. sidamoniZe, v., Cexuri romani saqarTveloze, valerian Cernis "neqtarina": "Tbilisi", 2.07.1962, gv., 3.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

48. skala, i., rusTavlis 800 wlisTavisaTvis, rusTaveli msoflio literaturaSi, t.2: Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 209; ix. aseve: sayuradRebo tradicia: “literaturuli saqarTvelo”, #15 7.04.1967.

49. feiqriSvili, J., qarTvelologiuri kvleva ucxoeTSi: Tbilisi. 1996, gv., 60-70.

50. Cexi profesori qarTuli literaturis Sesaxeb: "komunisti", 7.04.1957.

51. Cerni, v., anbanTqeba: "droSa", # 5, 1966, gv., 5.

52. Cerni, v., ukvdavi wigni: "komunisti", #201, 4.09.1966.

53. Cerni, v, rusTaveli da Cexebi, rusTaveli msoflio literaturaSi, t.2: Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 200-206.

54. Cerni, v., petiJi, i., Cveni saqarTvelo: “literaturuli saqarTvelo”, 3.10.1980.

55. Cerni, v., vaculini, i., qarTuli literatura romantikulia: “literaturuli saqarTvelo”, 30.09.1983.

56. CxeiZe, n., "vefxistyaosnis" Cexuri Targmani: "Tbilisi", #292, 27.12.1958.

57. WeiSvili, r., “cisferi mTebi” Cexurad: “literaturuli saqarTvelo”, 1.04.1993.

58. xrobaki, k., "kaenis codva" da "abelis dabruneba": "literaturuli saqarTvelo", 14.08.1981, gv., 5.

59. jvariZe, T., vaclav Cerni: “literaturuli saqarTvelo”, 3.10.1986.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ჩეხ მეცნიერთა ნაშრომები ქართულ ლიტერატურაზე

1. batviki, p., aprilis groteskebi: Batvik, P., Aprílové grotesky (Povídky): Praha. “Svét socialismu”, 1983 , č 48, s.23.

2. vaculini, i., Tamaz WilaZis moTxrobis "gaseirneba ponis etliT" bolosityvaoba: Vaculin, I, Doslov, Tamaz Čiladze, Prechádzka na poníkovi, Přel. Elena Krišková: Bratislava. "Krásna literatúrá", 1964, s.106-107 .

3. vaculini, i., legenda poetze: Vaculin, I., Legenda o básníkovi: “Svét sovétú”, N 29, 1967, s.7

4. vaculini, i., legendaruli poetis kulti: "literaturuli saqarTvelo", # 15, 7.09.1967; rusTaveli msoflio literaturaSi, II, Tbilisi, Tsu gamomcemloba, 1978, gv., 206-207: Vaculin, I., Kult legendárniho básníka: “Literární noviny”, N39, 24.09,1966

5. vodaki, v., momxiblavi romani Zveli istoriidan (grigol abaSiZis "dedoflis Rame", igive "didi Rame"): Vodak, V., Poutavỳ román z dávné historie (Abašidze Grigol, "Královnina noc"): “Lidová demokracie”, r.10, 1976, s.5

6. zahradka, m., axali romani sabWoTa saqarTvelodan: (sandro Tbileli "ori Tve soflad, anu qorwineba imerulad"): Zahrádka, M., Noví román zé sovětské Gruzie (Tbileli Sandro, "Dva měsíce ma vsi anob sňatek po imeretinsku"): “Nová Svoboda”, 28.6. 1979, s.5

7. zahradka, m., qarTuli romani: Zahrádka, M., Gruzinskỳ román, "Rude pravo", 5.3.1979, s.5

8. zahradka, m., maradisobis kanoni (ix. agreTve: miroslav zahradka, "maradisobis kanoni": “literaturuli saqarTvelo”, #41, 7.10.1982, gv., 7): Zahrádka, M., Zákon věčnosti: “Rude Pravo”, 27.07.1982, s.5

9. iedliCka, i., rusTaveli _ saxalxo poeti: Jedlička, J., Rustaveli – básník národní: “Nový Orient”, 1945-46, N 8-9, s. 13-17.

10. iedliCka, i., "vefxistyaosnis" Cexuri Targmanis winasityvaoba: Jedlička, J., Předmula, “Rustaveli Šota, Muž v tygří kůži”, Přeložil J.Jedlička: Praha. 1958

11. iedliCka, i., gasuli saukunis sami qarTveli avtori, winasityvaoba krebulisa "saqarTvelos qviani gzebi":. Jedlička, J., Tří Gruzínští autoři minulého století, Kamenité Cesty Gruzie: Praha. "Krásné literatura" 1958

12. iedliCka, i., mxiaruli zafxulisa da misi avtoris Sesaxeb: Jedlička, J., O Veselé Vesně a jejím autorovi, Guramishvili, David, Veselá vesna, Přel. Jaroslav Seifert, Il. Antonin Strnadel: Praha. "Svět sovétů", 1963

13. kaSka, p., TuTaSxias gza sikeTisaken: Kaška, P., Thuthašchiova cesta k dobru: “Tvorba”, 1983, č 8, s.11

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

14. klempera, i., Seuvsebeli siyvaruli (arCil sulakauris moTxrobaTa krebulis gamosvlis gamo): Klempera, J., Nenaplněné lasky: “Práce”, 12.07.1985, s.6

15. klempera, i., wminda siyvarulis ambavi (naira gelaSvili "ambrni, umbrni da arabni"): Klempera, J., Příběh čisté lasky: “Práce”, 22.08.1986, s.6

16. kostrJica, v., gamorCeuli qarTuli romani (oTar WilaZe, "gzaze erTi kaci midioda"): Kostřica, V., Vynikající gruzinskỳ román (Čiladze Otar, "Půjdu za svým hněvem"): “Lidová demokracie”, 27.02.1979, s.5

17. kostrJica, v., ori gamorCeuli Targmani (oTar WilaZe, "gzaze erTi kaci midioda"): Kostřica, V., Dvě významná př ekladová díla: “Lidová demokracie”, 11.01.1985, s.5

18. novi, p., ganadgurebis poetiseuli wyevla: (oTar WilaZe, "gzaze erTi kaci midioda"): Nový, P, Básnivé prokletí zmaru: “Zemědělské novíny”, 14.03.1985, s.3

19. novotni, v., nodar dumbaZis "maradisobis kanoni": Novotný, V., Dumbadze Nodar, Zakon věčnosti, Recenze s ukázkami, Ukázky přeložil Václav A. Černý: “Světová literatura”, N 6, 1980, s. 12-42

20. novotni, v., romani danaSaulTa da sasjelTa Sesaxeb (oTar WilaZe "yovelman Cemman mpovnelman"): Novotný V., Roman o zločinech a trestech: “Světová literatura”, r. 27, 1982, č 3, s. 241-242

21. novotni, v., kanonTa maradisoba da premia _ romans: Novotný, V, Věčnost zákonů a cena románu: “Sovětská literatura”, 1983, č 2, s.178-180

22. novotni, v., cxovrebiseuli optimizmis romani (nodar dumbaZe, "maradisobis kanoni"): Novotný, V., Román ž ivotního optimismu: “Zemědělské novíny”, 20.08.1982, s.2

23. novotni, v., ganaCeni dantonis mimarT (naira gelaSvili, "ambrni, umbrni da arabni"): Novotný, V., Verdikt nad Dantonem (Gelashvilova Naira, "Pár minut na památku": SS, r. 42, 22.11. 1986, s.11

24. pexali, z., arCil sulakauris moTxrobebi: Pechal, Z., Povídky A. Sulakauriho: Rude pravo, 21.10.1985, s.5

25. skala, i., mcire xniT saqarTveloSi: Skála, I., Na skok v Gruzii: “Kulturní tvorba”, N 49, 1966, s.16.

26. skala, i., rusTvelis rvaasi wlisTavisaTvis: Skála, I., K výročí Šoty Rustaveliho: “Rudé právo”, N 339, 9.12.1966

27. temnova, b., kaci, romlis Sesaxebac mematianeni dumdnen: Temnová, B., Muž, o ktorom kronikári muesli mlčat: “Svét sicializmy”, N 32,1966, s. 10-11 (ix.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

agreTve: kakulia a., “adamianis msoflio genia”: “axalgazrda komunisti”, # 139, 24.11.1966).

28. Cerni, v., “qarTuli erovnuli aRorZineba da ilia WavWavaZe", ilia WavWavaZis leqsebis krebul "oqros akvanis" boloTqma: Černý, V. A., Gruzínské národní obzorení a Ilia Čavčavadze, Čavčavadze Ilia, Zlatá kolèbka, Přel. Miroslav Červenka a Václav A. Černý: Praha. "Svět sovětů", 1960, s. 88-104

29. Cerni, v., bolosityvaoba wignze sabWoTa poezia: Černý, V. A., Doslov, in: Mladá sovětská poezie, Gruzínští basníci: Praha. "Svět sovětů", 1967

30. Cerni, v., qarTuli literatura, misi tradiciebi da Tanamedroveoba: Černý, V. A., Gruzínská literatura, její tradiece a současnost, Metodico-informativní studie: Praha. 1972

31. Cerni, v., poetis filosofiuri proza", oTar WilaZis romanis "gavyvebi Cems mrisxanebas" ("gzaze erTi kaci midioda") gamosvlis gamo: Černý V. A., Filosofická próza básnikova, Čiladze Otar, Půjdu za svým hněvem, Přel. Václav A. Černý: Praha. Odeon, 1973

32. Cerni, v., gandegili arwivis budidan, vaJa fSavelas poemebis krebul "gvelismWamelis" boloTqma: Černý, V. A., Doslov, Pšavela Važa, Pojídač hadů (básně): Praha. "Odeon", 1982

33. Cerni, v., sikeTisa da samarTlianobis angelozi, Wabua amirejibis "Ze mTvarisas" ("daTa TuTaSxias") gamosvlis gamo: Černý, V. A., Anděl dobra a spravedlivosti, Amiredzibi Čabua, Syn Luny, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon". 1982

34. Cerni, v., poetis filosofiuri proza, oTar WilaZis romanis "saiT midixar, kaco" ("gzaze erTi kaci midioda") gamosvlis gamo: Černý, V. A., Básnikova filosofická próza, Čiladze Otar, Kam, deš člověk, Přel. Pavel Branco, Doslov. napísal Václav A. Černý: Bratislava. "Tatran", 1985 Čechová A., Z Gruzie do Jerusaléma: “Svět sovětů”, N4,1962, s.9 (alena Cexova, "saqarTvelodan ierusalimamde").

35. xrobaki, k., kaenis codva da abelis dabruneba (ix. agreTve: xrobaki kamil, “kaenis codva” da “abelis dabruneba”: “literaturuli saqarTvelo”, #33, 14.08.1981, gv., 5): Chrobák K., Kainovo znamení a Ábelův návrat: “Světová literatura”, 1981, v.26, č .3, s.238-240

36. xrobaki, k., ori siaxle kavkasiidan, guram fanjikiZis "aqtiuri mzis weliwadis" gamosvlis gamo: Chrobák K., Dve novinky od kavkazu, Roman gruz. spisovatele Phandžikidze Guram "Rok Aktivnihe sluncel": “Sovětská literatura”, 1983, č 11, s. 169-171

37. hanZova, v., poezia amsxvrevs kerpebs: Handzová, V., Poézia rúca nodly: “Kultúrní život”. N 43, 21.10.1966, s.6; N 44, 28.10.1966, s.8

38. Jidkova, i., nodar dumbaZis "maradisobis kanoni": Zídkova I. Nodar Dumbadze, "Zákon věčnosti": “Mladá fronta”, 22.09.1984, s.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართული ლიტერატურის თარგმანები ჩეხურ ენაზე

1. abaSiZe, g. "mefis satrfo" ("laSarela") [Targmna dagmar slampovam]: Abašidze, Grigol, Kralova milostnice, přeložila Dagmar Šlampová: Praha. "Lidove nakladatelstvi", 1973

2. abaSiZe, g., "dedofl is Rame" ("didi Rame") [Targmna dagmar slampovam]: Abašidze, Grigol, Královnina noc, Přeložila Dagmar Šlampová: Praha. "Vyšehrad", 1976

3. abaSiZe, g., "kaSxali engurze" [Targmna vladimir smetaCekma]: Abašidze, Grigol, Bor nad Enguri, Přel. Vladimir Smetaček, Kavkaz Básnukú a Báji: Praha. "Albatros", 1979

4. amirejibi, W., "Ze mTvarisa" ("daTa TuTaSxia") [Targmna vaclav Cernim]: Amiredzibi, Čabua, Syn Luny, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon", 1982

5. antonovskaia, a., "didi mouravi" [Targmna karel krausma]: Antonovská, Anna, Veliky Mouravi, Přel. Karel Kraus, Miroslav Capek: Praha. "Svět sovétů", 1953

6. axalgazrda sabWoTa poezia (muxran maWavariani, tariel Wanturia, SoTa niSnianiZe, Tamaz WilaZe, oTar WilaZe): Mladá sovětská poezie, Gruzínští basníci: Praha. "Svět sovétů", 1967

7. berulava, x., Cveni konstitucia: Berulava, Chuta, Naše ústava, (Báseň gruzínského autora): Praha-Moskva. 1982, č 5, s.3

8. bibiluri, T., "Jami kiTxulisa" [Targmna vaclav Cernim]: Bibiluri, Thamaz, Morová rána, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon," 1987

9. gelaSvili, n., "ambrni, umbrni da arabni" [Targmna vaclav Cernim]: Gelashvilova, Naira, Pár minut na památku, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Lidové nakladatelství", 1986

10. gelaSvili, n., "mTvariT ganaTebuli baRi" [Targmna vaclav Cernim]: Gelashvilova, Naira, Měsicem ožářený park, Přel. a pozn. o autore naps. Václav A. Černý: "Svétová literatura", 1987, č 4, s. 75-81

11. guramiSvili d., "mxiaruli zafxuli" [Targmna iaroslav seifertma]: Guramishvili, David, Veselá Vesna, Přel. Jaroslav Seifert, Il. Antonin Strnadel: Praha. "Svět sovétů", 1963

12. doCanaSvili, g., "kaci, romelsac literatura Zlier uyvarda" [Targmna ruJena dubravovam]: Dočanašvili, Guram, Člověk, který mal velmi rád literature, Přel.Ružena Dúbravova: "Sovětská literatura", 1986, č 1, s.53-84

13. dumbaZe, n., "vaSlis xe" ("xazarula") [Targmna lubor kazdam]: Dumbadze, Nodar, Jabloň, Přel. Lubor Kazda: "Tvorba", 1981, č 44, s. 15-16.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

14. dumbaZe, n., "maradisobis kanoni" [Targmna vac l av Cernim]: Dumbadze, Nodar, Zakon věčnosti, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Lidové nakladatelství" 1982, Praha. "Lidové nakladatelství", 1983, Praha. "Lidové nakladatelství", 1988

15. dumbaZe, n., "gener a l uri repet i cia" [Targmna vac l av Cernim]: Dumbadze, Nodar, Generalka, Přel. Václav A. Černý: "Dikobraz", 1987, č 46, s. 14

16. dumbaZe, n., "kukaraCa" [Targmna vac l av Cernim]: Dumbadze, Nodar, Cucaracha, Přel. Václav A. Černý: "Sovětská literatura"

17. dumbaZe, n., "Ta l iko" [Targmna e l ena l inzbo t ovam]: Dumbadze, Nodar, Taliko, Přel.Elena Linzbothová – Krupová: "Sovětská literatura", 1985, č 4, s.87-93

18. ebanoiZe a., "sad aris is samkvidro?" [Targmna v l adimir mixnam Ebanoidze, Alexander, Kde pak je ten domov, Přel. Vladimír Michna: "Sovětská literatura", 1983, č 1, s.85-111

19. TabukaSvi l i, l., "aTvinier eben miminos" [Targmna vac l av Cernim]: Thabukašvili, Laša, Jak zkrotit sokola, Přel. Václav A. Černý, Malá Řada Socialistických Autorů: Praha. "Dlia", 1986

20. inaniSvi l i, r., "Cveni sax l i" [Targmna vac l av Cernim]: Inanišvili, Revaz, Náš dům ((Povidka), Přel. Václav A. Černý: "Zemědělskè noviní", 27.11.1981, s.4.

21. iose l iani, o., "varskv l avTcvena" [Targmna vac l av Cernim]: Ioseliani, Otia, Hrézdny déšt, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Svět sovétů", 1965

22. iose l iani, o., "Cqari matarebe l i" [Targmna vac l av Cernim]: Ioseliani Otia, Vlak a černá žeka (povidka), Přel. Václav A. Černý: "Sovětská literatura", 1986, č 1. s.46-53

23. iose l iani, o., "ia" [Targmna vac l av Cernim]: Ioseliani Otia, Fialka (povidka), Přel. Václav A. Černý: "Zemedelske Noviny", 2.12.1983, s.4-5

24. iose l iani, o., "fexbur T is bur T i" [Targmna v l adimir mixnam]: Ioseliani, Otia, Kopací, mič (providka), Přel.Vladimír Michna: "Sovětská literatura", 1986, č 5. s.84-93

25. l eoniZe, g., "qar T l is baRi" [Targmnes ian a l dam, iaromir ied l iCkam]: Leonidze, Giorgi, Zahrada Gruzie, Přel. Jan Alda a Jaromir Jedlička: Praha. "Československý spisovatel", 1955

26. l or T qifaniZe, n., "dangreu l i budeebi" [Targmna vac l av Cernim]: Lordkipanidze, Niko, Poborená hnízda, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon", 1985

27. maWavar i ani, m., "dumi l i rekavs" [Targmna iaros l av kabiCekma]: Mačavariani, Muchran, Někdo zaklepá, Přel. Jaroslav Kabiček, Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

28. miSvelaZe, r., “aurzauri” [Targmna zdenka pSutkovam]: Mišveladze, Revaz, Trapas (povidka), Přel. Zdeňka Psůtková, "Literární měsíčník", 12,1983, č.9, s 86-89

29. mrevliSvili, m., "yoCaRi biWi" [Targmna ivo Stukam]: Mrevlišvili, M.A, Pašak, Pašik, přel. Ivo Štuka: Tbilisi. "Nakaduli", 1973

30. niSnianiZe, S., “adreuli Semodgoma” [Targmna hana zbovam]: Nišnianidze, Šota, Časný podzim, Přel.Hana Vzbová, in: Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

31. noneSvili, i., "medea": .Nonešvili, Josif, Medea: Praha. 1978

32. orbeliani, s.s., "sibrZne sicruisa" [Targmna ivo vaculinma]: Orbeliani, Sulchan Saba, Kniha moudrosti a lži, Přel. Ivo Vaculin, Illustraval Radim Malat: Praha. "Svět sovétů", 1962

33. fanjikiZe, g., "aqtiuri mzis weliwadi" [Targmna vaclav Cernim]: Phandžikidze, Guram, Rok Aktivnihe sluncel, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Lidové nakladatelství", 1983

34. fSavela, v., "mTani maRalni" [Targmna vladimir smetaCekma]: Pšavela, Važa, Hory spi, Přel. Vladimir Smetacek, Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

35. fSavela, v., "gvelismWameli": Pšavela Važa, Pojídač hadů (básně), "Zemědělské novíny", 8.11.1982, s.2

36. rusTaveli, S., "vefxistyaosani" [Targmna iaromir iedliCkam]:: Rustaveli, Šota, Muž v tygří kůži, Přeložil J.Jedlička, Praha, SNKLHU, 1958

37. SamanaZe, S., "erTxel mxolod, isic ZilSi" [Targmna vaclav Cernim]: Šamanadz,e Šadiman, Jen jednou a to ještě ve snu, Přel. Václav A. Černý, Malá Řada socialistických Autorů: Praha. 1989

38. sulakauri, a., "mTvaris aRrveba" ("luka") [Targmna vaclav Cernim]: Sulakauri, Arčil, Dorustani mésice, Přel. Václav A. Černý: Praha. Odeon, 1973; Praha. "Krásnè literatura", 1984

39. sulakauri, a., erTtomeuli [Targmna vaclav Cernim]: Sulakauri, Arčil, Nenaplněné lasky, Přel. Václav A. Černý, Praha. "Lidové nakladatelství", 1985; Praha. Lidové nakladatelství 1986

40. qarCxaZe, j., "kapiton managaZis bolo eqsperimenti", krebulSi "aprilis groteskebi") [Targmna vaclav Cernim]: Kharčchadze, Džemal, Poslední pokus Kapitona Managadze, Přel. Václav A. Černý, Aprilove grotesky: Praha. "Lidové nakladatelstvi", 1983

41. qarCxaZe, j., "mdgmuri" [Targmna vaclav Cernim]: Kharčchadze, Džemal, Podnajemńik, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Vyšehrad", 1983

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

42. qarCxaZe, j., "qaravani" [Targmna vaclav Cernim]: Kharčchadze, Džemal, Karavana, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Lidové nakladatelství", 1988

43. qiaCeli, l., "mTis kaci": Kiačeli, Leo, Člověk z Hor: Praha, "Melantrich", 1950

44. qiaCeli, l., "gvadi bigva": Kiačeli, Leo, Obvácení Gvadiho Bigvy, Praha, "Svět sovětů" , 1952

45. quTaTeli, a., "pirispir": Kutateli, Alexander, Tváři v Tvář, Praha. "Svoboda", 1952

46. yazbegi, a., "xevisberi goCa" [Targmna iaromir iedliCkam]:: Kazbeg, Alexandre, Chevisberi Goča, Přeložil J.Jedlička, Kamenité Cesty Gruzie: Praha. "Krásné literatura" 1958

47. Ciqovani, g., "im Soreul Rames" [Targmna frantiSek piSekma]: Čikovani, Grigol, V ty dalekè noci (Povidka), Přel. František Pišek: Rovnost, 7.7. 1976

48. wereTeli, a., "baSi-aCuki" [Targmna o. vetma]: Cereteli, Akakij, Baši-Ačuk: Historická povídka, z gruzínštiny přeložil a úvod napsal O.S., Vetti: Praha. J. Otto, 1912

49. WavWavaZe, a., "kavkasia", krebulSi: "meleqseTa da leqsTa kavkasia" [Targmna iaromir iedliCkam]: Čavčavadze, Alexandre, Kavkaz, Přel. Vladimir Smetäcek, Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

50. WavWavaZe, i., "elegia", krebulSi: "meleqseTa da leqsTa kavkasia" [Targmna radegast parolekma]: Čavčavadze, Ilia, Elegie, Prel. Radegast Parolek, Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

51. WavWavaZe, i., "sarCobelazed", krebulSi: "saqarTvelos qviani gzebi" [Targmna iaromir iedliCkam]: Čavčavadze, Ilia, Pod šibenicí, Kamenité Cesty Gruzie, Přeložil J.Jedlička: Praha. "Krásné literatura", 1958

52. WavWavaZe, i., "kacia, adamiani?!", krebulSi: "saqarTvelos qviani gzebi" [Targmna iaromir iedliCkam]: Čavčavadze, Ilia, Tože je člověk?! in: Kamenité Cesty Gruzie, Přeložil J.Jedlička: Praha. "Krásné literatura", 1958

53. WavWavaZe, i., "oqros akvani". krebulSi Sedis: "bazaleTis tba", "gandegili", "kako yaCaRi", "elegia", "1871 weli", "pasuxi SviTa", "mesmis, mesmis", "tyem moisxa foToli" [Targmnes miroslav Cervenkam da vaclav Cernim]: Čavčavadze, Ilia, Zlatá kolèbka, Přel. Miroslav Červenka a Václav A. Černý, Praha, "Svět sovětů", 1960

54. WilaZe, o., "kaenis codva" ("gzaze erTi kaci midioda") [Targmna vaclav Cernim]: Čiladze, Otar, Kainovo znamení, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon", 1984

55. WilaZe, o., "SuaRamisas mTebSi gasrolis xma gaisma", krebulSi: "meleqseTa da leqsTa kavkasia" [Targmna voitex iestrJabma]: Čiladze

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Otar, Po horách prostrélo se plno nachu, Přel. Vojtéch Jestřab, Kavkaz Básníků a Bájí: Praha. "Albatros", 1979

56. Wilaze, o., "gavyvebi Cems mrisxanebas" ("gzaze erTi kaci midioda") [Targmna vaclav Cernim]: Čiladze, Otar, Půjdu za svým hněvem, Přel. Václav A. Černý: Praha. "Odeon", 1973

57. Wilaze, o., "Zveli leqsebis kremacia" [Targmna vaclav Cernim]: Čiladze, Otar, Kremace starých basni, Přel. Václav A. Černý: "Světová literatura", 1987, č 5, s. 71.

58. Wilaze, T., "SuadRe" [Targmna vaclav Cernim]: Čiladze, Tamaz, Poledne, Přel. Václav A. Černý, Ilustrovala Jitka Verbova: Praha. "Svět sovétů", 1966

59. Wilaze, T., "gaseirneba ponis etliT" [Targmna vaclav Cernim]: Čiladze, Tamaz, Projiždka v kočárki s poníkem, Přel. Václav A. Černý, Il. Zdeněk Sklenář: Praha. "Svět sovétů", 1964

60. Wilaze, T., "vinc cxovrobs varskvlavebze", krebulSi "jvris qali" [Targmna vaclav Cernim] : Čiladze, Tamaz, Kdo žije na hvězdách, Přel. Václav A. Černý, in: Křížová dáma: Praha. "Lidové nakladatelství", 1973

61. WonqaZe, d., "suramis cixe", krebulSi: "saqarTvelos qviani gzebi" [Targmna iaromir iedliCkam]: Čonkadze, Daniel, Suramská pernost, Kamenité Cesty Gruzie, Přeložil J.Jedlička: Praha. "Krásné literatura", 1958

62. xaranauli, b., "yvavilTcvena" [Targmna vaclav Cernim]: Charanauli, Besik, Kvetinové pády (Básně sov. gruzínského autora), Přel. Václav A. Černý: "Světová literatura", 1982, č 4, s. 9-12.

63. javaxiSvili, m., "TeTri sayelo": Džavachišvili, Micheil, Bilý límeček: Praha. "Svět sovétů", 1968.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართულ-სლოვაკური ლიტერატურული ურთიერთობების კვლევის ისტორია

qarTuli literaturiT slovaki mkiTxvelis daintereseba me-20 saukunis Suaxanebidan SeiniSneba. am periodSi araerTi slovaki mwerali Tu poeti eweoda aqtiur mTargmnelobiT saqmianobas da qarTuli mwerlobis popularizacias Tavis qveyanaSi. marTalia, Cexi mTargmnelebisgan gansxvavebiT, isini, ZiriTadad, rusulidan Targmnidnen qarTul literaturas, magram saTargmni masalis SerCeva Zalze faqizad xdeboda. am TvalsazrisiT gansakuTrebuli aRniSvnis Rirsia slovaki qarTvelologis, მილოშ კრნოს damsaxureba qarTuli literaturis sazRvargareT popularizaciis saqmeSi. cnobili slovaki poeti da mwerali, krno, sxvadasxva dros iyo ramdenime slovakuri gazeTisa Tu Jurnalis redaqtori. moRvaweobda sagareo saqmeTa saministroSi, muSaobda ssrk-Si Cexoslovakiis saelCoSi. 1959-1963 wlebSi iyo slovakeTis mweraltA kavSiris mdivani. igi avtoria moTxrobebisa da leqsebis ramdenime krebulisa. masve ekuTvnis ramdenime romani. igi Targmnida sabWoTa prozasa da poezias.

miloS krno saqarTveloSi pirvelad 1946 wels Camovida da swored maSin gaicno qarTveli poetebi simon Ciqovani, giorgi leoniZe, aleqsandre abaSeli, ilo mosaSvili da sxvebi. samSobloSi dabrunebulma, man Seadgina da bratislavaSi gamosca qarTuli poeziis anTologia, saxelwodebiT "merani"[1], romlis pirveli nawili eTmoba XIX saukunis qarTul poezias (nikoloz baraTaSvili, aleqsandre WavWavaZe, grigol orbeliani, ilia WavWavaZe, akaki wereTeli, vaJa-fSavela), meore nawilSi ki, saxelwodebiT, "Tanamedrove poetebi" dabeWilia aleqsandre abaSelis, galaktion tabiZis, giorgi leoniZis, simon Ciqovanis, grigol abaSiZis, ilo mosaSvilis, alio maSaSvilis, ioseb griSaSvilis, xariton vardoSvilis, viqtor gobejiSvilisa da irakli abaSiZis leqsebi. anTologias win uZRvis mTargmnelis winasityvaoba, romelSic igi mokled mimoixilavs saqarTvelos istoriul warsuls, qarTul poezias (yvelaze vrclad exeba "vefxistyaosans"), romantikosebisa Tu TergdaleulTa Semoqmedebas, Tanamedrove poezias, romlis ganxilvasac iwyebs cisferyanwelTa jgufis moRvaweobiT, romelzec, misi TqmiT, Zlieri gavlena moaxdina frangulma simbolizmma, da bolos saubrobs qarTul sabWoTa poeziaze.

mogvianebiT, kerZod, gasuli saukunis 70-ian wlebSi miloS krnom calke krebulad gamosca nikoloz baraTaSvilis poezia[2], slovakur enaze aametyvela ioseb noneSvilisa[3] da moris focxiSvilis[4] leqsebi.

ioseb noneSvilis poeziis krebuls, saxelwodebiT “medea”, krnom warumZRvara winasityvaoba, romelSic poetis biografiisa da SemoqmedebiTi gzis mimoxilvis Semdeg aRniSna: “ioseb noneSvilisTvis maxlobelia ara marto sakuTari xalxis istoria da diadi sabWoTa

---

[1] "Merani", Sborník Gruzinskej poézie, Sostavil a preložil Miloš Krno, Vyšlo, 1948

[2] Baratašvili, N., Okrydlenỳ koň, Prel. Miloš Krno, Bratislava, "Tatran", 1974 (slovakurad krebulis saxelwodebaa "frTiani raSi").

[3] Nonešvili, J., Medea, Prel. Miloš Krno, Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1978 (ioseb noneSvili, "medea", Targmani Sesrulebulia ioseb noneSvilis leqsebis rusuli Targmanidan "Стихи, поэмы", Тбилиси "Мерани", 1969 da ioseb noneSvilisve leqsebis krebulidan _ "Избранная лирика", Москва, "Молодая Гвардия", 1971.

[4] Pocchišvili M., Jazdec na drevenom koni, Prel. Miloš Krno, Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1972 (moris focxiSvili, "mxedari xis cxenze"); Pocchišvili M., Klopanie, Prel. Bratislava, "Tatran", 1982

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

samSobl os sxva xalxebTan misi megobrobis matiane, aramed msoflio kulturis ganviTarebac. Tanamedroveoba, Serwymuli tradiciasTan, Rrma emocia, fantaziis cxovelmyofeloba, mxatvrul saxeTa mravalferovneba _ yovel ive es damaxasiaTebel ia ioseb noneSvil is poeziisaTvis".[1]

slovakeTSi gansakuTrebul movlenad iqca miloS krnos mier SoTa rusTvel is "vefxistyaosnis" Targmna da gamocema[2] (slovakur Targmans winasityvaoba daurTo moris focxiSvilma[3]). 1977 wels TbilisSi yofnisas miloS krnom interviu misca gazeT "literaturul saqarTvel os"[4], romelSic sxva sakiTxebTan erTad Seexo im sirTul eebs, romlebsac Seejaxa "vefxistyaosnis" Targmanze muSaobisas. Mmas Turme gansakuTrebiT gauWirda qarTul i Sairis Sesaferisi formebis moZieba slovakur enaSi. "Targmanze muSaobisas mWidro urTierToba mqonda qarTvel poetebTan da rusTvel ologebTan, ramac erTgvarad damaZlevina iseTi sirTul eebi, rogoricaa: Znel ad saTargmni qarTul i sityvebi, ritmi, riTmi, musika", _ aRniSna mTargmnel ma.

"vefxistyaosnis" slovakur enaze gamosvlam farTo gamoxmaureba hpova adgilobriv presaSi. slovakeTis gazeT "pravdaSi" daibeWda duSan slobodnikis werili, Jurnal "novoe slovoSi" gamoqveynda mixail romanis statia, slovakeTis mweral Ta kavSiris organo "romboiTSi" ki _ libor knezekis werili.

qarTul i kulturis popularizacias slovakeTSi wlebis manZil ze eweoda bratislavas universitetis slovakuri enisa da literaturis profesori, პაველ ჟიგო. man qarTul i ena Seiswavl a Tbilisis saxel mwifo universitetSi staJirebaze yofnis dros. pavel Jigos gamoqveynebul i aqvs araerTi sagul isxmo naSromi qarTul i da slovakuri enebis mimarTebis aspeqtiT. maT Soris aRsaniSnavia: "saxel zmnebis problema qarTul da slovakur enebSi", "qarTul i da slavuri enebis sintaqsuri tipol ogiis sakiTxebisaTvis". manve Seadgina qarTul-slovakuri da slovakur-qarTul i leqsikoni.

swored pavel Jigos ekuTvnis Targmani qarTul-slovakuri filmis "raWa _ Cemi siyvarul i" teqstisa, romel ic gasul i saukunis 80-ian

---

[1] Miloš Krno, O Josifovi Nonešvilim, Nonešvili, J., Medea, Prel. Miloš Krno, Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1978, s.66

[2] Rustaveli, Šota, Junák v tigrej koži, Prel. Miloš Krno: Bratislava. "Tatran", 1980.
slovaki mkiTxvel is gansakuTrebul dainteresebaze rusTvel is poemiT metyvel ebs is faqti, rom gasul i saukunis 80-ian wlebSi "vefxistyaosnis" krnoseul i Targmani samjer daibeWda.

[3] "ჳვგხოსტყაოხნი aris sicocxl is himni" _ naTqvamia bolosityvaobaSi, _ "magram sikvdil ic kanonieri da gardauval i gagrZel ebaa sicocxl isa. rusTaveli gvaswavl is, rom nazrax siococxl es saxel ovnad sikvdil i sjobs. am ideiT SeiaraRebul i qarTvel i xalxi TavganwirviT ebrZoda mters mTel i Tavisi xangrZl ivi da rTul i istoriis manZil ze. Mman SeinarCuna Tavisi erovnul oba da TviTmyofadoba am diadi da naTel i poeziis wyal obiTac. swored amitom yvel a qarTvel i _ vinc ar unda iyos is, Cveul ebrivi adamiani Tu inteligenti _ dRemde aRmerTebs rusTvel is poemas. dRes ჳვგხოსტყაოხნი aJRerda lamaz slovakur enaze. mis mTargmnel s SemTxveviT ar amourCevia es wigni. 33 wlis win Cveni megobari miloS krno gaecno saqarTvel os, mis kulturas, mis warsul sa da dRevandel obas, daumegobrda qarTvel mwerl ebsa da xel ovanT, gaecno mkiTxvel ebs da mimowera gaaCaRa maTTan. Ddae, es wigni gaxdes Cvens xalxebs Soris tradiciul i megobrobisa da Zmobis kidev erTi xidi". Pocchišvili, M., Doslov, Rustaveli, Šota, Junák v tigrej koži : Bratislava. "Tatran", 1980, s. 297-298

[4] "literaturul i saqarTvel o", 9.09.1977, # 36 (2087)

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

wlebSi didi popularobiT sargeblobda rogorc qarTvel, ise slovak mayurebels Soris.

1981 wlis zafxulSi saqarTvelos ssr saavtoro uflebebis respublikuri saagentos mowveviT Tbiliss ewvia slovakeTis literaturuli saagento "litas" generaluri direqtori, მაჭეი ანდრაში. stumarma gazeT "literaturuli saqarTvelos" korespondentTan saubarSi ganacxada, rom jer kidev gasuli saukunis 50-ian wlebSi bevri ram gakeTda slovakuri da qarTuli kulturebis daaxloebis mimarTulebiT. swored am periodSi slovakeTis literaturul JurnalebSi daibeWda ilia WavWavaZis, akaki wereTlis, vaJa-fSavelas, niko lorTqifaniZis, mixeil javaxiSvilis, galaktion tabiZis, konstantine gamsaxurdias, irakli abaSiZis, grigol abaSiZisa da leo qiaCelis nawarmoebebi.[1] 1960 wels slovakur enaze gamovida konstantine lorTqifaniZis "kolxeTis ciskari", romelsac TargmanSi "ganTiadi" ewoda. Tumca slovaki mkiTxvelis gansakuTrebuli interesi gamoiwvia qarTvel prozaikosTa axali Taobis _ oTar da Tamaz WilaZeebis, nodar dumbaZis, Wabua amirejibis, guram fanjikiZis _ Semoqmedebam.

CamoTvlili avtorebidan Tavdapirvelad slovaki mkiTxveli Tamaz WilaZis prozas gaecno. gasuli saukunis 70-ian wlebSi cnobilmaGgamomcemloba "tatranma" didi tiraJiT dabeWda mwerlis ori romani: "aha, miiwura zamTari"[2] da"TeTri kvamli"[3]. aRniSnul gamocemebs mohyva nodar dumbaZis sami romanis ("me vxedav mzes"[4], "TeTri bairaRebi"[5] da "maradisobis kanoni"[6]), oTar WilaZis romanebisa ("yovelman Cemman mpovnelman"[7], "gzaze erTi kaci midioda"[8], "rkinis Teatri"[9]) da Wabua amirejibis "daTa TuTaSxias"[10] slovakuri Targmanebis publikacia.

1983 wels gamomcemloba "slovenski spisovatelma" gamosca ოთარ ჭილაძის romani **"ყოველმან ჩემმან მპოვნელმან"**, romelic slovakur enaze Targmna ruJena dvorJakova-Jiaranovam. Ggamocemis bolosityvaobaSi mTargmneli mimoixilavs romanis problematikas, mis mxatvrul mxares, msjelobs romanis mimarTebaze oTar WilaZis poeziasTan. Aam naTesaobas is, pirvel yovlisa, xedavs romanis metaforulobaSi, simbolurobasa da alegoriulobaSi. MmTargmnels miaCnia, rom metafora mJRavndeba ara mxolod formaSi, aramed narativis mowodebis specifikurobaSi. "romanis mxatvrul TaviseburebaTa Sesaxeb msjelobisas ar SemiZlia uyuradRebod davtovo misi sxva damaxasiaTebeli Tvisebebic: sityvieri TamaSi, romelsac araerTgzis mimarTavs mwerali da romelic organulad erwymis nawarmoebis qveteqsts; Mmraval ricxovani istoriuli miniSneba da

[1] "literaturuli saqarTvelo", 15.05.1981, # 20 (2249), gv., 9
[2] Čiladze, T., A zima sa skončila: Bratislava. "Tatran", 1971
[3] Čiladze, T., Odviata ako dym, Prel. Elena Kriskova: Bratislava. "Tatran", 1976
[4] Dumbadze, N., Vidim slnko, Prel. Nada Szabova: Bratislava. "Mlade leta", 1979
[5] Dumbadze, N., Biele zástavy, Prel. Margarita Vyskocilova: Bratislava. "Slovensky spisovatel", 1980
[6] Dumbadze, N., Žakon večnosti, Prel. Elena Linzbothová – Krupová: Bratislava. "Slovensky spisovatel",1984
[7]Čiladze, O., A kto ma stretne, Prel. a doslov napisala Ruzena Dvořakova-Ziaranová: Bratislava, "Slovensky spisovatel", 1983
[8]Čiladze, O., Kam ideš, človek, Prel. Pavel Branko, Doslov napisal Václav A. Černý: Bratislava. "Tatran", 1985
[9] Čiladze, O., Železné divadlo, Prel. a vysvetlivky napisal Milan Tokár, Doslov napisal Vladimir Novotný, Bratislava, "Slovensky spisovatel", 1990
[10] Amiredzibi, Č., Syn Luny, Prel. Ivan Slimák: Bratislava. "Smena", 1984

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

paraleli, sxvadasxva bibliuri motivis gamoyeneba (romanis saTauri sworedac rom citaaa kaensa da RmerTs Soris bibliuri dialogidan), magaliTad, makabelTa wignidan, agreTve, niSandoblivia gadaZaxili gilgameSis eposTan. parodia da ironia, parafrazireba, Rrma fsiqologizmi, filosofiuroba da istoriuli konkretuloba am nawarmoebs aRbeWdavs Tanamedroveobis yvela niSniT da, amave dros, odnavadac ar amcirebs avtoriseul originalobas, romelic ueWvelad did STabeWdilebas moaxdens slovak mkiTxvelze".[1]

K1990 wels "slovenski spisovatelma" gamoaqveyna ოთარ ჭილაძის kidev erTi romani **"რკინის თეატრი"** (mTargmneli milan tokari). wigns erTvis kritikos ვლადიმირ ნოვოტნის bolosityvaoba, romelSic naTqvamia: "oTar WilaZem Tavis romanSi Seqmna gamorCeuli saxe epoqisa, romelSic wlebis manZilze wydeboda da sabolood gadawyda ara mxolod misi samSoblos momavlis bedi, aramed TvalnaTliv gamomJRavnda Tanamedrove epoqis zogierTi pozitiuri Tu negatiuri tendencia. oTar WilaZis wigni unda ganvixiloT XIX-XX saukunis mijnis iseT winaswarmetyvelur wignebsa da romanebs Soris, rogorebicaa: robert muzilis "uTvisebo kaci", maqsim gorkis "klim samginis cxovreba", rainer maria rilkes "malte laurids briges Canawerebi" da es aris mxolod ramdenime literaturuli freska, romelTa CamoTvlac saWirod mimaCnia".[2]

gasuli saukunis 80-iani wlebis dasawyisSi slovakur enaze iTargmna ჭაბუა ამირეჯიბის რომანი **"დათა თუთაშხია"** (slovakur TargmanSi "Ze mTvarisa"), romelmac mkiTxvelisa da kritikosTa didi mowoneba daimsaxura. romanis mTargmneli, ივან სლიმაკი gamocemis bolosityvaobaSi msjelobs nawarmoebis adgilisa da mniSvnelobis Sesaxeb qarTul literaturaSi da, amave dros, mimoixilavs Wabua amirejibis cxovrebasa da Semoqmedebas. igi cdilobs, Caswvdes romanis filosofiur da miTosur Zirebs da am WrilSi dainaxos nawarmoebis personaJebi. misi azriT, "amirejibis romanis safuZveli ara mxolod metafizikuria, aramed masSi gansaxovnebulia dialeqtikuri koncefciac sikeTisa da borotebis brZolis Sesaxeb. aSkaraa, rom romanSi manifestirebulia ori cneba – sikeTe da samarTlianoba, magram maTTan dakavSirebulia agreTve mesamec, romlis Sesaxebac aSkarad araa gacxadebuli. Ees aris cneba Tavisuflebisa, _ cneba, romelic ase xSirad gamoiyeneba, Tumca yovelTvis rodi emsaxureba keTil mizans. daTa ibrZvis Tavisi moraluri Tavisuflebisa Tvis. Mmisi Zalisxmeva gvarwmunebs, rom sakuTriv Tavisuflebis Sesaxeb mxolod vinmesTan an raimesTan kavSirSi SegviZlia vilaparakoT. sxvagvarad es mxolod fuWi sityva iqeba. Aadamianma unda gadawyvitos _ da arasaxarbielo pirobebSi mas gansakuTrebiT farTo SesaZleblobа aqvs amisaTvis – saiTken mimarTos sakuTari qmedeba". [3]

amave periodSi slovaki mkiTxveli gaecno kidev erTi Tanamedrove qarTveli prozaikosis, guram fanjikiZis Semoqmedebas. viqtoria slobodnikovam slovakur enaze Targmna mwerlis romani "Tvali patiosani", romelic 1981 wels didi tiraJiT gamosca gamomcemloba "obzorma". romanis winasityvaobaSi, romelic cnobil kritikos duSan

[1] Ruzena Dvořakova-Ziaranová, Doslov, Čiladze, O., A kto ma stretne: Bratislava, "Slovensky spisovatel", 1983,s. 438

[2] Vladimír Novotný, Básnikovo teatrum mundi, Čiladze, O., Železné divadlo, Prel. a vysvetlivky napisal Milan Tokár: Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1990, s.415

[3] Ivan Slimák, Radšej zapálit malú sviečku , Amiredzibi, Č., Syn Luny, Prel. I[illegible] 1984, s.550

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

slobodniks ekuTvnis, naTqvamia: "fanjikiZis romani mkiTxvelisaTvis mimzidvelia, upirveles yovlisa, personaJebiT da moqmedebis dramatuli ganviTarebiT... literatura _ risi erT-erTi dadasturebac aris aRniSnuli romani – aris deklaracia adamianis Sesaxeb konkretul socialur, sazogadoebrivad gamijnul drosa da sivrceSi. Ees niSnavs, rom masSi asaxuli da daunjebulia ama Tu im epoqis adamianisa da, zogadad, sazogadoebis miznebi". [1]

80-iani wlebis SuaxanebSi slovak mkiTxvels saSualeba mieca gascnoboda გურამ ფანჯიკიძის kidev or romans: 1984 wels "slovenski spisovatelma" gamosca **"აქტიური მზის წელიწადი",** 1987 wels ki imave gamomcemlobaSi daistamba **"რექვიემი".** orive nawarmoebis mTargmnelia olga baginova[2]. "reqviemis" slovakur Targmans erTvis kritikos **ონდრეი მარუშიაკის** bolosityvaoba, romelSic avtori Mmimoixilavs romanis raobas da poulobs paralelebs Cingiz aitmatovis SemoqmedebasTan. "unda iTqvas, rom fanjikiZis "reqviemSi" gamoyenebulia aracnobieris nakadi, romelic ase axlobelia antirealistebisaTvis, magram, amave dros, uaryofilia realizmis dogmaturi mimdevrebis mier" _ aRniSnavs kritikosi. _ "am aracnobiers mwerali gamoxatavs cxovrebasTan maqsimalurad miaxloebuli mxatvruli saxeebis meSveobiT. Nnawarmoebi literaturulad adasturebs TanamedroveobisTvis niSandoblivi interesebis siRrmiseul mniSvnelobas yovelive imis mimarT, rac Seexeba adamians, xalxs da kacobriobas. romanSi aRwerilia ambavi Cveni erTi Tanamedrovesi, magram, amave dros, inteleqtualuri sicxadiTa da emociuri siZlieriT gadmocemulia universaluri kavSiri Soreulsa da axlobels, Tanamedroveobasa da momavals Soris".[3]

1985 wels gamomcemloba "smenam" gamosca Tanamedrove qarTveli mweralTa moTxrobebis krebuli saxelwodebiT "Čaša plná slnka" **("მზით სავსე თასი")[4],** romelSic Sevida cxra qarTveli avtoris Txzuleba: lali bregvaZis kentavris ukanaskneli zafxuli", goderZi Coxelis "Tamniauri", naira gelaSvilis "mivemgzavrebi madrids", gia lomaZis "kaci galavanze", guram rCeuliSvilis "alaverdoba", vladimer sixaruliZis "meaTe mowme", ana mxeiZis, "arCevani: me", nugzar SataiZis "Tedo" da maka joxaZis "erTi muWa gazafxuli". krebuls erTvis **დუშან სლობოდნიკის** bolosityvaoba, romelSic naTqvamia: "qarTveli sabWoTa prozaikosebis SemoqmedebaSi asaxuli adamiani aris is, vinc aRiarebs eTikur RirebulebaTa, CvevaTa da tradiciaTa mTel kompleqss, romelsac efuZneboda qarTuli sazogadoebis mravalsaukunovani istoria, magram, amave dros, es aris adamiani, romelic Tavisi qmedebebiT organulad, Segnebulad da dadebiTad reagirebs im siaxleebzec, romelTac specifikurad qarTuls, erovnuls da xalxurs ver vuwodebT, vinaidan isini momdinareobs sabWoTa sinamdvilidan, socialisturi cxovrebis wesidan, im axali impulsebidan, romlebic am cxovrebaSi cnobierebis dinamikurma ganviTarebam Seitana da sxva faqtorebTan erTad garkveulwilad gansazRvra Tanamedrove sazogadoebis saxe".[5]

---

[1]Dušan Slobodník, Hl'adanie mravnej celistvosti, Pandžikidze, G., Tri roky života, Prel. Viktória Slobodníková: Bratislava. "Obzor", 1981, s. 209

[2]Pandžikidze, G., Rekviem, Prel. Olga Baginova, Dosl. napisal Ondrej Marusiak: Bratislava. " Slovenský spisovatel'", 1987

[3]Ondrej Marusiak, Rekviem v našich myšlinkach a srdciach, Pandžikidze, G., Rekviem,: Bratislava. " Slovenský spisovatel'", 1987, s.79

[4] "Čaša plná slnka": Bratislava. "Smena", 1985

[5] Dušan Slobodník, Hl'adanie autentického človeka, "Čaša plná slnka": Bratislava.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

unda iTqvas, rom slovakur-qarTuli literaturuli urTierTobani calmxrivi ar yofila. 1974 wels gamomcemloba “meranma” gamosca miloS krnos moTxrobebis krebuli “dilis niavi”, romlis winasityvaobac ekuTvnis moris focxiSvils. Mmoris focxiSvilisve TargmaniT gamoica slovakuri poeziis anTologia da slovakuri literaturis klasikosis, pavel gvezdoslavis wigni "sisxliani sonetebi".

aleko kakuliam Targmna slovakeTis gamoCenili poetis miroslav valekis sabavSvo poezia da milan rufusis rCeuli leqsebi, aseve slovakuri poeziisa da prozis anTologia.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ბიბლიოგრაფია

სლოვაკ მეცნიერთა ნაშრომები ქართულ ლიტერატურაზე

1. gaSparikova, v., mziani saqarTvelo da misi zRaprebi: Gašparíková, V., Slnečné gruzínsko a jeho pozprávky, Dcéra slnca, Gruzínske l'udové rozprávky, Prel. Viera Gašparíková: Bratislava. "Mladé letá", 1981

2. dvorJakova-Jiaranova r., bolosityvaoba oTar WilaZis romanze "yovel man Cemman mpovnel man": Dvořaková-žiaranová, R., Doslov, Čiladze, O., A kto ma stretne, Prel. a doslov napisala Ružena Dvořaková-žiaranová: Bratislava, " Slovenský spisovatel'", 1983

3. krno m., ioseb noneSvilis Sesaxeb, bolosityvaoba ioseb noneSvilis leqsebis krebulze "medea": Krno, M., O Josifovi Nonešvilim, Nonešvili, J., Medea, Prel. Miloš Krno: Bratislava. "Slovenský spisovatel'", 1978

4. krno m, bolosityvaoba grigol abaSiZis leqsebis krebulze "sami kakali": Krno, M., Doslov, Nonešvili, J., Medea, Prel. Miloš Krno: Bratislava. "Slovenský spisovatel'", 1978

5. maruSiaki o., rekviemi Cvens gonebasa da gulebSi, bolosityvaoba guram fanjikiZis romanze "rekviemi": Marušiak, O., Rekviem v našich myšlinkach a srdciach, Pandžikidze, G., Rok aktivného slnka, Prel. a doslov napisala Olga Baginova: Bratislava. " Slovenský spisovatel'", 1984

6. novotni n., bolosityvaoba oTar WilaZis romanze "rkinis Teatri": Novotný, V., Básnikovo teatrum mundi, Čiladze, O., Železné divadlo, Prel. a vysvetlivky napisal Milan Tokár: Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1990

7. slimaki i., jobs patara sanTeli aanTo, bolosityvaoba Wabua amirejibis romanze "daTa TuTaSxia": Slimák, I., Radšej zapálit malú sviečku, Amiredžibi, Č, Syn Luny, Prel. Ivan Slimák: Bratislava. "Smena", 1984

8. slobodniki d., auTenturi adamianis Zieba, bolosityvaoba qarTuli moTxrobebis krebulze "mziT savse Tasi": Slobodník, D., Hl'adanie autentického človeka, Čaša plná slnka, Bratislava. "Smena", 1985

9. slobodniki d., moraluri mTlianobis Zieba, bolosityvaoba guram fanjikiZis romanze "Tvali patiosani" ("cxovrebis sami weli"): Slobodník, D., Hl'adanie mravnej celistvosti, Pandžikidze, G., Tri roky života, Prel. Viktória Slobodníková: Bratislava. "Obzor", 1981.

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

ქართული ლიტერატურის თარგმანები სლოვაკურ ენაზე

1. abaSeli, a., "qali sarkeSi" [Targmna eva maierovam]: Abaseli, A., Neznama v zvkadle, Prel. Eva Majerova: Bratislava. "Mlade leta", 1962

2. abaSiZe, g., sami kakali [Targmna miloS krnom]: Abašidze, G., Tri orechy, Prel. Miloš Krno: Bratislava. “Slovenský spisovatel’”, 1981

3. abuladze, T., janeliZe, n., kveselava, r., "monanieba", filmis scenari [Targmna milan tokarma]: .Abuladze, T., Džanelidzeová N., Kveselava R., Pokánie, Tri folmovè poviedky, Přel. Milan Tokár: Bratislava. "Obzor", 1990

4. amirejibi, Wabua., "Ze mTvarisa", ("daTa TuTaSxia") [Targmna ivan slimakma]: Amiredžibi, Č, Syn Luny, Prel. Ivan Slimák: Bratislava. "Smena", 1984

5. baraTaSvili, n., "frTiani raSi" [Targmna ivan slimakma]: Baratašvili, Okrydlenỳ koň, Prel. Miloš Krno, Bratislava, "Tatran", 1974

6. bibiluri, T., "Jami kiTxulisa" [Targmna milan tokarma]: Bibiluri, T., Morona rana, Prel. Milan Tokár: Bratislava. "Tatran", 1985.

7. bregvaZe, l., "kentavris ukanaskneli zafxuli", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi” [Targmna viqtoria slobodnikovam]: Bregvadze L., Posledné leto kentavra, Prel. Viktoria Slobodnikova, in: " Čaša plná slnka", Bratislava. "Smena", 1985

8. gelaSvili, n., "mivemgzavrebi madrids", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi” [Targmna ruJena dubravovam]: Gelašviliova, N., Odchádzam do Madridu, in: "Čaša plná slnka", prel. Rušena Dúbravová: Bratislava. "Smena", 1985

9. dumbaZe, n., "TeTri bairaRebi" [Targmna margita viskoCilovam]: Dumbadze, N., Biele zástavy, Prel. Margita Vyskočilova: Bratislava. "Slovenský spisovatel’", 1980.

10. dumbaZe, n., "me vxedav mzes" [Targmna nadia sabovam]: Dumbadze, N., Vidím slnko, Prel. Nad’a Szabová: Bratislava. 1979

11. dumbaZe, n., "maradisobis kanoni" [Targmna elena linzboTova-krupovam]: Dumbadze, N., Zákon večnosti, Prel. Elena Linzbothová – Krupová: Bratislava. "Slovenský spisovatel’",1984

12. ebanoiZe, a., "qorwineba imerulad" [Targmna milan tokarma]: Ebanoidze, A., Sobáš po Imeretínsky, Prel. Milan Tokár: Bratislava. "Slovenský spisovatel’",1979

13. ebanoiZe, a., “sadac saxlSi xar” [Targmna eva birCakovam]: Ebanoidze, A., Kde si doma, Prel. Eva Birčakova: Bratislava. "Obzor", 1984

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

14. lomaZe, g., "kaci galavanze", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna hana kostolanskam]: Lomadze, G., Muž na múre, in: "Čaša plná slnka", Prel. Hana Kostolanská: Bratislava. "Smena", 1985

15. merani, qarTuli poeziis krebuli, Seadgina da Targmna miloS krnom: Merani, Sborník Gruzinskej poézie, "Merani", Sostavil a preložil Miloš Krno, Vyšlo, 1948

16. mzis asuli, qarTuli xalxuri zRaprebi [Targmna vera gaSparikovam]: .Dcéra slnca, Gruzínske l'udové rozprávky, Prel. Viera Gašparíková: Bratislava. "Mladé letá", 1981

17. mxeiZe, a., "arCevani: me", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna boJena miterovam]: Mcheidzeova, A., Sama som si vybrala, in: "Čaša plná slnka", Prel. Bozena Miterova: Bratislava. "Smena", 1985

18. noneSvili, i., "medea" [Targmna miloS krnom]: Nonešvili, J., Medea, Prel. Miloš Krno: Bratislava. "Slovenský spisovatel'", 1978

19. rCeuliSvili, g., "alaverdoba", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna miroslav prokeSma]: Rčeulišvili, G., Alaverdoba, in: "Čaša plná slnka", Prel. Miroslav Prokeš: Bratislava. "Smena", 1985

20. rusTaveli SoTa., "vefxistyaosani" [Targmna miloS krnom]: Rustaveli, Šota, Junák v tigrej koži, Prel. Miloš Krno: Bratislava. "Tatran", 1980

21. sixaruliZe, v., "meaTe mowme", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna elena linzboTovam]: Sicharulidze, V., Desiaty svedok, in: "Čaša plná slnka", Prel. Elena Linzbothová: Bratislava. "Smena", 1985

22. fanjikiZe, g., "Tvali patiosani" ("cxovrebis sami weli") [Targmna viqtoria slobodnikovam]: Pandžikidze, G., Tri roky života, Prel. Viktória Slobodníková: Bratislava. "Obzor", 1981

23. fanjikiZe, g., "aqtiuri mzis weliwadi" [Targmna olga baginovam]: Pandžikidze, G., Rok aktivného slnka, Prel. a doslov napisala Olga Baginova: Bratislava. "Slovenský spisovatel'", 1984

24. fanjikiZe, g., "rekviemi" [Targmna olga baginovam]: Pandžikidze, G., Rekviem, Prel. Olga Baginova, Dosl. napisal Ondrej Marusiak: Bratislava. " Slovenský spisovatel'", 1987

25. focxiSvili, m., "mxedari xis cxenze" [Targmna miloS krnom]: Pocchišvili, M., Jazdec na drevenom koni, Prel. Miloš Krno: Bratislava. " Slovenský spisovatel'", 1972

26. focxiSvili, m., "karebze akakuneben" [Targmna miloS krnom]: Pocchišvili, M., Klopanie, Prel. a doslav napisal Miloš Krno: Bratislava. "Tatran", 1982

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

27. SataiZe, n., "Tedo", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna zuzana drabekovam]: Šataidze, N., Tedo, in: "Čaša plná slnka", Prel. Zuzana Drabekova: Bratislava. "Smena", 1985

28. Coxeli, g., "Tamniauri", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna miroslav prokeSma]: Čocheli, G., Tamniauri, in: "Čaša plná slnka", Prel. Miroslav Prokeš: Bratislava. "Smena", 1985

29. CxaiZe, a., "Tavisufali Tema" [Targmna maria paskovam]: Cchaidze, A., Volna tema, Prel. Maria Paskova: Bratislava. "Lita", 1985

30. WeiSvili, a., "lelo": Čeišvili, A., Lelo: Bratislava. "Slovenský spisovatel'", 1979

31. WilaZe, o., "yovelman Cemman mpovnelman" [Targmna ruJena dvorJakova-Jiaranovam]: Čiladze, O., A kto ma stretne, Prel. a doslov napisala Ružena Dvořaková-žiaranová: Bratislava, " Slovenský spisovatel'", 1983

32. WilaZe, o., "sad midixar, kaco" ("gzaze erTi kaci midioda") [Targmna pavel brankom]: Čiladze, O., Kam ideš, človek, Prel. Pavel Branko, Doslov napisal Václav A. Černý: Bratislava. "Tatran", 1985

33. WilaZe, o., "rkinis Teatri" [Targmna milan tokarma]: Čiladze, O., Železné divadlo, Prel. a vysvetlivky napisal Milan Tokár, Doslov napisal Vladimír Novotný, Bratislava, "Slovenský spisovatel'", 1990

34. WilaZe, T., "aha, miiwura zamTari": Čiladze, T., A zima sa skončila: Bratislava. "Tatran", 1971

35. WilaZe, T., "TeTri kvamli" [Targmna elena kriSkovam]: Čiladze, T., Odviata ako dym, Prel. Elena Krišková: Bratislava. "Tatran", 1976

36. joxaZe, m., "erTi muWa gazafxuli", qarTuli moTxrobebis krebuli "mziT savse Tasi" [Targmna boJena miterovam]: Džochadzeová, M., Za Hrst jari, Prel. Božena Mitterova, in: "Čaša plná slnka": Bratislava. "Smena", 1985

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional

Filename: monografia_AA5691
Directory: C:\Documents and Settings\lab\Local Settings\Temp\Framework
Template: C:\Documents and Settings\lab\Application Data\Microsoft\Templates\Normal.dotm
Title:
Subject:
Author: Geo
Keywords:
Comments:
Creation Date: 12/22/2010 1:04:00 PM
Change Number: 437
Last Saved On: 3/4/2011 2:31:00 PM
Last Saved By: Lab
Total Editing Time: 1 655 Minutes
Last Printed On: 3/4/2011 2:34:00 PM
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 423
Number of Words: 123 749
Number of Characters: 922 883

Created with nitroPDF professional
download the free trial online at nitropdf.com/professional